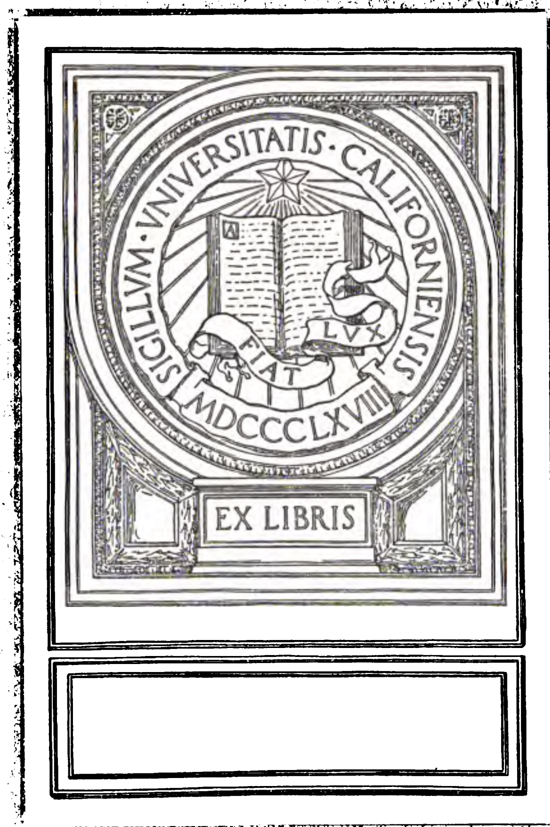

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

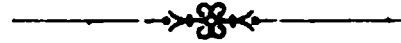
Dansk

Etymologisk Ordbog

ved

E. Jessen.

Udgiven paa Carlsbergfondets Bekostning.

Kjøbenhavn.

Gyldendalske Boghandel (F. Hegel & Søn).

Thieles Bogtrykkeri.

1893.

Tilføjelsen i Tidsskr. f. filologi 1899

3 R. VIII. 31 ff

3R XI. 21 ff

3R XIV 97 ff

XVIII 21 ff.

XIX 145

XX. 49

Til Dansk (Literatursproget i ikke forfalsket Skikkelse) behøves en Haandbog, emanciperet fra og rettet mod den af Modersmaalet ilde fortjente „nordiske Philologi", hvad ikke behøver at være spildt, især da Modersmaalets Beskyttelse ovenfra mod Pædagogerne vil erkjendes for paatrængende nødvendig. Min Grammatik 1891 skulde paa Titelen være betegnet som Haandbog 1ste Del, hvilket havde været aaben Adfærd. 2den Del, comparativ Etymologi, følger herved; den kan ogsaa tages som Anhang til Molbechs Lexicon (samt tjene som conservativ orthographisk Ordbog). Molbechs Ordforraad er, med enkelte Tilføielser, medtaget, saavidt udadvendt, comparativ Side af Etymologi medfører; forbigaaet er dog hvad hos Molbech afgjort hører til Lexicon for ældre Dansk (som Ord blot citerede efter Moth) eller for Dialecter. Angaaende helt fremmede Ord maa L. Meyer eftersees. Hensigten var først kun, at levere kort Liste over sikre Sammenstillinger, uden Forklaring, de mange uvisse Tilfælde udeladte, af Nyt kun hvad tilfældigt tilbød sig uden nyt Arbeide (der m. H. t. baade Tid og de kostbare Hjelpemidler maatte ansees uoverkommeligt for mig). Mine Divergentser fra det i Øieblikket Gjængse, for Andre altsaa de uvisse Tilfælde, formeredes saaledes, at Planen fik at ændres, og det ved Udvidelse, og at jeg (som i Grammatiken) dog fik at levere ikke Lidet, der neppe er fremsat af Andre. — Havde jeg anseet de „junggrammatiske" Constructioner af „indoeuropæiskt Ursprog" for solide, vilde jeg dog ikke, bl. A. ved her unødig Detaillerthed, have gjort Bogen endnu langt vanskeligere. Vragede Etymologier anføres eller antydes stundom (Ex. vaske, Vold; stinge), ofte ikke (Ex. gammel, hvor det „junggrammatiske": Maal ɔ: Tid, med Præfix ga-, er forbigaaet med Taushed). — Comparative Fag ere blot Udenværk, og kunne ikke bestyrke det fordervelige Pædagogparadox, at „Modersmaalsundervisning" kræver Undervisning i fremmede Sprog, f. Ex. Islandsk. Raskianermaneren, at nedsætte Dansk til Derivatum af Islandsk, denne vor Pseudo-„Videnskabelighed", er (som i Grammatiken) casseret, og Islandsk degraderet til sin legitime Stilling: Appendix til eet af alle de Sprog, hvortil sees hen fra Udenværket. — Imidlertid hviler nærmere Etymologi her mest paa fortrinlige

Hjelpemidler til Nabosprog, af Lübben (Compendiet), Aasen, Ross, da vor „nordiske“ Skole, paa golde, alt mer extravagerende, Veie, har holdt sig fra tilsvarende Præstationer. Ogsaa Rietz er benyttet. Middelalderens Svensk giver (trods Mønsterlexica af Schlyter og Söderwall) mindre Hjelp, ifølge Literaturens Beskaffenhed, der ganske ligner den samtidige danskes. Havde vi havt en dansk Aasen, vilde vore Dialecter maaske dog viist sig her nu ikke mere i Stand til synderlig Concurrence med Nabosprogs. Islandsk afgiver (som ved Grammatiken) ikke videre Bidrag, og kunde, til større Simplification, være helt forbigaaet. — Af blot temporaire Hensyn berøres Et og Andet af vort officielle Sprogmageri anmærkningsvis (Ex. se Mund, ret, Spette), Ting, man i normale literaire og pædagogiske Tilstande er fritagen for at tage Notits af (se forøvrigt Anmærkninger i Grammatiken). — M. H. t. Besørgelsens Hurtighed, første Gang i Dansk, under høist ugunstige Forhold, uden egne Samlinger, og uden at have gjort Lingvistik til Livsstudium, maa erindres, at den besværligste Masse af Arbeide er udført før, af Udlændinge. Hjemme-Samtidige skyldes (om muligt) endnu Mindre end ved Grammatiken. — Den yderligt comprimerede Redaction var uundgaaelig, naar Bogen ikke skulde blive for stor til at kunne udgives. Den vilde alligevel ikke være udkommen uden Carlsbergfondets Bistand.

April 1893.

Indledning.

---

§ 1. Etymologiens Maal, at følge Ordene, gjennem deres Forvandlinger, tilbage til **primaire** (interjectionelle) Lydsignaler, kan kun i ganske ringe Omfang naaes. Vi se, at Puf er den „onomatopoietiske“ Interjection puf substantiveret, og puffe samme Element med Infinitivsmærket -e; men dette -e kan ikke følges til primairt Ophav, om end et Stykke Vei tilbage, som til en gammel Form -an; og i støde forholder ogsaa Elementet stød- sig saaledes. — Istedetfor virkelige Grundelementer nødes vi til at benytte et Slags lingvistiske Regnepenge, Surrogaterne „**Rod**“ og „**Stamme**“, mer og mindre imaginaire Størrelser af relativ og flydende Betydning (cf. Gram. § 35. 36. 94. 95. 100—102). Med „primair Rod“ mene vi en, som vi opgive at følge længere tilbage og practiskt lade rangere med primaire Lydsignaler. — I denne Ordbog skulde hvad fra dansk Standpunct fornemmes som Rod eller Stamme følges saa langt tilbage som nogenlunde gjørligt.

§ 2. Ordene blive først at sondre i **indfødte** og **laante**, de sidste at følge til Laanestedet. Komme de fra Romanisk, Latin, Græsk, da standses (med Henvisning til Lexica for disse Sprog). Derimod blive germaniske Ord, laante og indfødte, gjerne at følge tilbage, gjennem Gammeldansk eller Tydsk, om muligt til urgermanisk, eventualiter endog til „førgermanisk“ Form, begge gjerne illustrerede ved udvalgte Former fra gamle Sprog (germaniske, Latin, Græsk, sjeldnere her andre), men

begge selv kun theoretiskt construerede, da hverken det germaniske eller det „indoeuropæiske“ Ursprog er bevaret. *

§ 3. Indfødte Ord blive at reducere til deres **Form i ældste Dansk** (se Gram. § 182—186), forsaavidt den phonetiskt afveg fra den nuværende; f. Ex. Ting til Thing; Skib, ad, og til Skip, at, ok; byde til biude; &c. Til blot graphiske Egenheder tages ikke Hensyn, f. Ex. ikke til den overvættes Anvendelse af Tegnet æ (Winær ɔ: Venner), th for spirerende Efterlyd d (Fathær ɔ: Fader); kun enkelte Gange benyttes den gamle Variant dh til Udhævelse af denne Udtale (wordhe). — Da de „ældste“ Skrifter (Gram. § 181) ere faa og smaa, med fattigt Ordforraad, maa ofte reduceres efter Analogi, hvilket antydes ved Stjerne; Ex.: „gd. *Oker“ (se: Ager). — De saaledes reducerede Former falde, for Stammens Vedkommende, temmelig sammen med svenske, dernæst ogsaa med norske, og med plattydske. — Norsk har dog for iu ofte io, nu skrevet jo (bjoda ɔ: byde), samt bevarer gammelt ei, au (Stein, baud ɔ: bød), med dettes Omlyd øy (drøyma ɔ: drømme), og har nu kv- for hv- (kviit ɔ: hvid).** — Som i Norsk menes i gammel Dansk, g. Svensk, g. Tydsk med dobbelt skreven Vocal Længde overleveret fra Oldgermanisk (fra saadanne yngre Forlængelser som f. Ex. i tage***, gav, maa i Etymologi bort-

---

* Fra Descendenter kan Endel sluttes om Stammemoder. I „indoeuropæiske“ Sprog sees Congruentser i Composition (inclusive Flexion), der kun kunne være Bevarelser af Udviklinger i eet Grundsprog paa snevert Territorium. Men i saadant fælles System kan detailleret phonetisk Congruents opkomme Aartusinder efter Udbredelse over spredte Territorier (Ex.: Omlyd; Forlængelse af »penultima brevis«; e og o af a; y af u; e af ai; o af au; ai, au af ī, ū; au af ā; Mouilleringer; &c.).

** Til norske Dialectvarianter behøver ikke at tages mere Hensyn end til Islandsk, der blot er Aflægger af Sydvestnorsk. I enkelte Tilfælde haves Nytte af islandsk Variant, som ved Omlyd ö (af a), fordi Aasen og Ross her, etymologiskt ubekvemt, skrive o. For øy, har Isl. ey. Dets moderniserede ja, jó, jú maa in mente reduceres til ældre ia, io, iu.

*** I alle nyere germaniske (ogsaa romaniske) Sprog er Forlængelse af »penultima brevis« almindelig; Ord som tage, Fader, bære, give, buden &c., havde i gamle Dage kort Vocal.

sees). Altsaa menes det Samme som med Længdetegn over latinske Typer (ā).

§ 4. Da Laan fra Plattydsk (Sachsisk) almindelig stamme fra Middelalderen, menes med Plattydsk her stadigt **gammel Plattydsk**, hvortil altsaa ikke behøver at reduceres fra nuværende, men som directe citeres (efter Lübben's Mittelniederdeutsches Handwörterbuch). — Omlyd ö og ü betegnedes ikke i ældre Plattydsk, og ignoreredes i Rim. Udtalen var tildels dobbelt, med og uden Omlyd. Her er valgt at sætte ö, ü ved i Parenthes for at minde om, at der skal eller kan udtales med Omlyd; Ex.: Kokene (ö), Kuper (ü) (ɔ: Kjøkken, Kyper). — Ofte er det tvivlsomt, om et Ord er indfødt eller laant fra Tydsk. Formelle Kjendemærker paa tydsk Herkomst, som d af germ. Forlyd th, ee, oo af germ. iu, au, det høitydske z, ß (Gram. § 192), fjerne selvfølgeligt Tvivl. Videre kan det blive tvivlsomt, om der nærmest er laant fra Plattydsk, fra Hollandsk, eller fra Høitydsk. Nuværende Høitydsk er temmelig paavirket af Nedertydsk og af de vaklende Consonantforhold i det mellemste Tydsklands Dialecter.

§ 5. Videre blive de gammeldanske Former, og de tydske, hvorfra der er laant, gjerne at reducere til „**urgermaniske**", der maa construeres ved Hjelp af Sammenligning mellem de germaniske (og andre) Sprog; thi selve det urgermaniske Sprog, hvorfra Dansk, Norsk, Svensk, Tydsk, Engelsk, samt det uddøde Gotisk, have udgrenet sig, er jo ikke bevaret. Ex.: „Aa, germ. ähw-" (her i Ordbogen) betyder: Aa, der hed ligesaa i Gd. (ɔ: Gammeldansk), hed germ. (ɔ: i urgermanisk Form) ähw- med en (nu absorberet) Endelse, fra hvilken her bortsees (til Illustration anføres gotisk ahwa, gammeltydsk Ahe).

Det er practiskt at construere phonetisk grovt ɔ: skrive med Minimum af Tegn, saa at flere Lydnuancer kunne omfattes af eet Bogstav; Forsøg paa „Lydskrift" ere her ilde anbragte*. Følgende Con-

* Beskedenhed i uundgaaelig Construeren bliver tilraadeligere end ivrig Løben med „Videnskabens nyeste Resultater", der nutildags saa dog blive „et forældet Stadium", inden man faaer sit Arbeide færdigt fra Bogtrykker og Bogbinder.

sonanttegn faae at anvendes: b d g, p t k, f th h; s r l n m; ogsaa kunne j og w gjerne anvendes (navnlig i Forlyd), men skyde da i Efterlyd ubestemmeligt over i i og u; da man saa dog skriver paa latinsk Maade, kan qu roligt anvendes, eftersom k utvivlsomt modificeredes af paafølgende u (eller w).

Om i Efterlyd ansættes b eller f, bestemmes ved Hjelp af Høitydsk; Ex.: Leib, Wolf (plt. Liif -ves, Wulf -ves, e. life -ves, wolf -ves, d. Liv, Ulv, lade os her i Stikken). — Om i Efterlyd ansættes d eller th, bestemmes ved Hjelp af Engelsk og Høitydsk; Ex.: e. ride, bathe, ht. reiten, baden (nt. riiben, baden, d. ride, bade, lade os her i Stikken). I Nyengelsk, og især i Nyhøitydsk, treffes Forstyrrelser (Ex.: e. father, forbum fader), saa at Gammelengelsk og Gammelhøitydsk („Mittelhochdeutsch")* benyttes med større Sikkerhed.

Germ. Consonant bortfalden sees ofte uden lang Søgen (Gaas: Gans; ung: jung), men tildels kun i større Distance (lutter: got. hlūtr-s).

I Vocalerne bliver (som i Gotisk), enhver Omlyd (Gram. § 88; 89. b.), at reducere til sin Grundlyd; Ex.: tælle, dømme, fylde: germ. tăl-i-an, dōm-i-an, fŭll-i-an; Ørn: germ. ăr-nu-s. — Da derfor ø, y mangle, blive Vocalerne 5, som i Latin, korte og lange: a i u og de variable Mellemtrin e o. Overmaade sjeldne (næsten ikke forefaldende her i Bogen) vare ē** og egte (førgerm.), ikke af ai opstaaet, ī.

„Aflyd af a-Rækken" (Gram. § 180. a., Verbalclasserne 3, 4, 5, fare, give, bære, finde; selvfølgeligt med tilhørende Nomina) omfatter Skiften mellem ă, ĕ ĭ, ŏ ŭ, ā ō (Grændse mellem ĕ og saadant ĭ, samt mellem ŏ og saadant ŭ, bliver høist uvis). — „Aflyd af i-Rækken"

---

* citeres efter Lexers Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch.

** For germ. ā har Gotisk ē; Ex. Maane: mēna (ved modsat Overgang, i nogle Ord, har T. nu Mon-tag, e. moon). Efter een Theori er omvendt ē urgerm. (ja endog førgerm.). Læsere, der kjende og ikke forkaste den, faae, hvor her i Bogen ansættes germ. ā, at tilsætte et Mærke in mente (germ. ä). Selv om denne Theori ikke var falsk, vilde det her være aldeles upractiskt ikke at tilsidesætte den, da ialtfald de Sprog, vi nærmest have at gjøre med (D., Sv., Nsk., T.) føre tilbage til ā, hvad ogsaa gjelder om E. og Frisisk, ihvorvel i dem en yngre Overgang til ē (a. s. æ) er fremherskende, som (i Modsætning til moon) g. e. rēden (a. s. rædan; nu read: raabe).

(Gram. ib., Cl. 1, riise = e. rise) er Vexlen mellem ĭ, ai ī. — „Aflyd af u-Rækken“ (ib. Cl. 2, biude ɔ: byde) er Vexlen mellem ŭ, au iu, ogsaa ū. — ĭ og ŭ i de to sidste Rækker ere egte, fra „førgermanisk“ Periode overleveret ĭ, ŭ, i Modsætning til det indenfor a-Rækken udviklede, og ikke „førgermaniske“, ĭ, ŭ.

I de færre Tilfælde, hvor her i Bogen Construction af germ. Endelse ikke undgaaes, er det practiskt, ikke at indlade sig paa Sondring af ō fra ā, men skrive et alle Tilfældene omfattende ā; f. Ex. i „svage“ Femininers Derivationssuffix (tung-ān- ɔ: Tunge), for, saa vidt gjørligt, at forblive neutral i Phonetica, især de underordnede, og i denne Bog aldeles ligegyldige. Bestemt Theori om Lydværdien i Endelser er altsaa dermed ikke udtalt. — Ligesaa maa i og u i Suffixer (dōm-i-an) ofte staa medomfattende Mulighed for mer el. mindre consonantisk Udtale.

Af Overgange fra Urgermanisk mærkes særligst de tydske Consonantovergange (zwei &c.; Gram. § 192), Omdannelser af germ. Diphthong ai, au, iu til enkelt Lyd (d. Sten, Løv, byde; plt. Steen, Loof, beeden; ht. mehr, todt, bieten; e. stone, leaf, deer), samt af germ. ī, ū til Diphthonger (Eis, Haus; ice, house; holl. ijs, huis); videre: Omlyds Opkomst (Gram. § 88); Qvantitetsomdannelser (Ex. fare faren, give given, buden, nu med lang Vocal); &c.

§ 6. Naar i de construerede urgermaniske Rod- eller Stamformer de germaniske, og for en Del de europæiske, Eiendommeligheder elimineres, idet der omsættes (Gram. § 191):

fra	b d g	p t k	f th h	ĕ (ĭ), ŏ (ŭ)	ō	ī iu
til	bh dh gh*	b d g	p t k**	ă	ā	ai au

ogsaa nu og da ombyttes mellem r og s, l og r, n og m (hvorimod ai, au, egte ĭ og ŭ, oftest ă, ā, ū, i et par Ord ī, lades urørte); naar altsaa Aflydsrækkerne (indenfor „stærke“ Verber) simplificeres til: ă ā;

* ɔ: Adspirater. Men germ. th er Spirant (Gram. § 48).

** p t k indsættes tillige for germ. b d g, hvor disse vexle med f th h (f. Ex. dürfen darben; leiden gelitten ɔ: germ. līthan laith lĭdum lĭdanas; ziehen gezogen ɔ: germ. tiuhan tauh tŭgum tŭganas); ɔ: isaafald ignoreres germ. b d g.

ĭ ai; ŭ au; og naar der altsaa skrives med kun 3 Vocaltegn: a i u (med Mulighed for a til at omfatte nu ubestemmelige Lydnuancer, f. Ex. „guttural“ og „palatal“)*; da erholdes Former (f. Ex. bhaid-, se bide; plădh-, se Flod; kăn-, se Hane; &c.), hvilke her benævnes **„førgermaniske“** (außergermanische), og hvilke, ifølge deres tilstrækkeligt rummelige, elastiske Construction, faae, som practiske Regnepenge, at repræsentere de „indoeuropæiske“ („japhetiske“) Sprog under Eet, som etymologiskt Surrogat for det tabte, og ikke i videre Detaillerthed construerlige, indoeuropæiske Ursprog, hvorfra Nordindisk, Iranisk, Græsk, Latin, Celtisk, Germanisk, Slavisk have udgrenet sig. — Vi ville altsaa atter her, og endnu mere end ved Urgermanisk, nøies med at construere beskedent, og phonetisk grovt, og gaa af Veien for det altfor Problematiske, og altfor Besværlige og Indviklede, i forbausende Grad phonetiskt Detaillerede.**

I „Førgermanisk“ kunde Accent frit ligge paa andre Stavelser end Rodstavelsen. Troligvis fremkaldte Compositionsleds Accenttab Vocalsvækkelser, der nu ikke kunne bestemmes, men (etymologisk bekvemt) maa henstaa indbefattede under de tre Vocaltegn, navnlig a. De europæiske Sprogs Afsvækkelser af a kunne tildels være Virkninger og Eftervirkninger af vedkommende Compositionsleds (Stavelses) Nedsynken til langvarig Accentløshed i førgermaniske Perioder, og føre, selvfølgeligt, altid tilsidst tilbage til en endnu uafsvækket (ikke i Composition indbragen) Form.

---

* Detailafvigelser, f. Ex. ifølge Tonløshed, eller i Consonantforbindelser (stare: staa; piscis: Fisk) opregnes ikke her.

** I de moderneste („junggrammatische“) Theorier („Videnskabens nyeste Resultater“) construeres et urindoeuropæiskt Grundsprog (bl. A. med ē som i Gotisk; ĕ og ŏ omtrent som i Græsk; og en Masse vocalløse Stavelser, som: ge-gm-nt, se-zd-nt, bhndhtos, ntrnjo, gwmtiz, lngwhros), hvormed vi her kunne undlade at forfærde Læsere. — Skulde Nogen, der er dette Sprog mægtig, nedlade sig til at læse i denne Bog, faaer han, ved „Førgermanisk“, in mente forsyne Bogstaverne med Nummere: a^0, a^1, a^2, a^3, a^4, a^5; &c.

bh dh gh sees kun i Indisk, ikke i Europæisk, hvor de blive til b d g, i Latin i Forlyd dog almindeligvis til f og h (Exempler i Gram. § 191, og rundt om i Ordbogen). Kun Græsk udviser Adspiratæ, men forhærdede til ph th ch (φ ϑ χ). — Mærk Opgivelse af Aspiration tæt foran en anden i Indisk og Græsk (Ex. πηχυς for φηχυς; se: Boug).

Vocalstadiet a i u sees i gammel Indisk* (ogsaa i Oldpersisk). I Europæisk træder istedetfor a en „a-Classe af Vocaler“: a e o, tildels (navnlig i Germanisk og Latin) tillige i u. — Ældgamle Overgange af Diphthongerne (ai au) til enkelt Lyd sees navnlig i Germanisk (ī af ai) og Latin (Ex. ūnus = germ. ainas: een; vīnum = ϝοινος; dūco = germ. tiuhan: ziehen).

Naar t. Ex. i Ordbogens første Artikel: Aa, tilføies. „førgerm. ăqu-, som i lat. ăqua“, menes altsaa: Aa (der gd. hed ligesaa, og germ. hed ăhw- med en Endelse) lød i førgermanisk Tid (før de germaniske Hovedeiendommeligheder vare udviklede) som ăkw- (eller, med den mindre frastødende romerske Skrivemaade, ăqu-) med en Endelse, fra hvilken her bortsees (til Illustration tjener lat. aqua).

Abbrevierede Sprognavne ere nemme: D. (d.) ɔ: Dansk. Sv.: Svensk. Nsk.: Norsk. Isl.: Islandsk. T.: Tydsk. Ht.: Høitydsk. Nt.: Nedertydsk, der alm. anføres specificeret: Plt.: Plattydsk, Holl.: Hollandsk. A.S.: Angelsaxisk. E.: Engelsk. Got.: Gotisk. Germ.: Germanisk (ved construerede Former menes da Urgermanisk); almengerm.: almengermanisk (ɔ: foreliggende i D., Sv., Nsk., T., E.); Førgerm.: Førgermanisk. Fr.: Fransk. It.: Italiensk. Lat.: Latin. Ind.: Indisk. — G foran betyder gammel, Ex.: Gd.: Gammeldansk, Ght.: Gammelhøitydsk, G. E.: Gammelengelsk. — Enkelte Gange tilføies N i Bet. ny, Ex. Nht.: Nyhøitydsk (men Nt. betyder kun Nedertydsk).

Oftere benyttes Lighedstegn mellem to Former for exprès at betegne dem som parallele (ikke den ene laant fra den anden; Ex. se Aar, Angel).

---

* Dog gjengives i latinske Bogstaver Tegnene for ai au traditionelt ved ē ō, ifølge Braminernes Udtale af Oldindisk (Sanskrit). — „Avesta“-Sproget har baade e og o af a.

Aa; germ. āhw-; got. ahwa (Vand), gt. Ahe (Vand, Flod); førgerm. āqu-, som i lat. aqua. Cf. under Ø.

Aa-syn, -sted; Præfix og gd. Præposition (se paa); -n bortfaldet; sees i den fra T. laante Form an.

aaben, gd. open; participialtformet; (om i Slegt med op?). — aabenbar, se -bar.

Aadsel, Rod som i æde (germ. Rodform āt).

Aag, gd. Ok; germ. Rodform jŭk: t. Joch, e. yoke; førgerm. Rodform jŭg: lat. jugum (indrykket Suffix i ju-n-g-ere) (j ombannet i ζυγον, ζευγ-νυμι, dette af Rodform jaug-).

Aager, gd. *Oker. I got. wōkr-s, ght. Wuocher (nu Wucher), sees germ. Rodform wōk; cf. germ. wăkan wōk (vaage; opstaa, fødes). Oker i D., Nsk., Isl. (okr, ikke ó), Sv. (nu stavet ocker), maa enten indeholde en speciel Forkortelse (ŏ), eller staa for wăkr, af den anden Rodform. Vor Udtale, langt aa, er yngre Forlængelse.

aah!; Urform ā (reproduceret i vort ah!).

Aal (Hængsel af Vidie; Vanddyr); germ. āl- (t. Aal, e. eel). Naar den nærliggende Samstilling med εγχελυς, anguilla (Aal) nu alm. opgives som phonetiskt usandsynlig, synes Vanddyret, som Grundbetydning, at maatte opgives. I Nsk. betyder Masc. Aal desuden: Spire, samt Stribe (henad Hesteryg, paa Fisk), Fure i Vandbund, Vandløb; Fem. Aal: Rende, Fure, Baand, Rem (ikke Fisken). (Bet. Fure, Rende findes ogsaa i d. Dial.). Denne Række: Spire, Græsblad, Stribe, Baand, Vanddyret, kunde maaske tænkes som Aflydsform ăl, til Vb. germ. ălan ōl (føde, nære), nsk. ala ool;?

Aal (Pren), vist laant fra plt. Fem. Aal (ht. Ahle). Isl. har Masc. al-r, hvortil i D. neppe vilde svare indfødt Form med aa. Cf. ind. ārā (Syl), Rod ar (passe, føie).

Aand, gd. And; -d Suffix; Rod ăn (germ. og førgerm.) sees i got. anan (aande), lat. animus,-a, ανεμος.

Aar. Germ. jār- (t. Jahr, e. year). Man regner det = ὥρος, -α, lat. hora (h af j, ō af ā).

Aare (at ro med). I Nsk. Aar. Ifølge a. s. ār (e. oar) urgerm. air-?

Aare (Blodkar), gd. Aad-re. Germ. Rodform āth-, ifølge ht. Ader (men ăd- ifølge a. s. ædre;?). āth- bliver førgerm. āt-; cf. ητορ (Hjerte).

aar-le, aarvaagen; germ. Rod air, som i t. erst, e. ere, early (ɔ: aar-lige); Subst. *Aar, s. Arilds Tid.

Aar-sag (nuværende Betydning fra T.); Præfix som i Orlov, Orlog: gd. og plt. or-, ht. ur-; sv. ur endnu Præpos.; germ. (og got.) us. Se er-.

Aas; germ. (og got.) āns-.

Abe, gd. *Ape. Laant. Herkomst ubekjendt.

Aborre, gd. Agborre. Ag- ubekjendt (Sideform til āhw? se Aa); -borre = en Burre?

Acht (Rigets), tydsk. Gt. Aahte (Forfølgelse). Germ. āht-. A. S. ōht maaske samme Ord, da germ. ā enkelte Gange bliver til a. s. ō [for at undgaa dette, der striber mod de moderneste Theorier om germ. ā, opstille Nogle germ. anht-].

ad, gd. at (som i E.). I Nsk. og Sv. nu aat. = lat. ad.

Adel, tydsk. Gd. har Præfix adel- (Ex. Adelby, Hovedby). Germ. Rodform āth. Se Odel, ædel.

af = ht. ab (altsaa germ. ăb), e. of; lat. ab, απο. — **Afbigt:** nt. Bichte = ht. Beichte (Skriftemaal), af os (opr. for Løier?) brugt for Abbitte. — **af-danke:** t. danken. — **aflang,** Oversættelse af oblongus. — **Afsked:** plt. Afscheet = holl. afscheid. Anden Rodform i ht. Abschied (ght. -schit). Germ. Rod skīth-skaith- skid-; primair Rod ski (som i lat. scire), med Suffix germ. -th, førgerm. -t, forskjelligt fra -d- i lat. scidi scindere (hvilket derimod modsvarer -t- i germ. skītan, ht. ß).

Aften. Germ. Rodform āb sees i ht. Abend, a. s. æfen (e. eve); seer ud som Aflydsform til ab (af); om āb indeholdes i Aften, eller om her er Forkortelse, sees ikke.

age, gd. ake ook aken (sv. nu åka); germ. ăkan ōk; førgerm. ăg āg; lat. ăgo ēgi (drive).

Ager, gd. Aker (sv. nu åker) = lat. ager; Rod som i age. Opr.: Sted at drive (Kvæg) paa? — **Agermaane:** agrimonia daniseret.

Agern, gd. Akern. Rod som i age, Ager. Opr.: Føde produceret hvor Kvæg (specielt Svin) drives?

Agn (Lokkemad); ligl. i Sv. og Nsk. Rod ăg, førgerm. ăgh, vel som i lat. ĕg-ēre trænge til; αχ-ηνια Trang. Cf. dog ogsaa Egg.

Agt, agte. I Gd.: akte. Vel dog tidlig laant fra t. achten, da oldgerm. ht hos os bliver til tt. Rod āh; sees i got. aha, ahma Forstand, Aand; førgerm. āk; cf. oculus og Øie.

agter, plt. Form achter af after. Se atter, efter.

-agtig, plt. Suffix -achtich = ht. haftig.

Agurk skal være kommet, gjennem slaviske Sprog, fra Orienten.

Ahne, Laan af t. Ahn, før Ane; cf. Enkel (og lat. anus, gammelt Fruentimmer).

Ahorn, tydsk. Rod äh samme som i lat. ac-er (samme Træ). Suf. -orn = de 2, der sees i lat. Adj. ac-er-n(-us).

ak! vist laant fra Tydsk.

akavet; er vel at stille sammen med nsk. Adv. aa-kavt, og gsv. Adj. akæven (fremfusende), af Præfix aa- og et Vb. kave (dykke, ogsaa gramse, være ivrig). Isaafald er akavet hos os attraheret af avet, da det bruges i Bet. bagvendt, keitet, som om det var ak-avet; men ak- vilde neppe kunne forklares (kunde f. Ex. ikke være = awk- i e. awkward). Imidlertid angives, dog kun efter Moth, et forbums Adj. kav, som skulde betyde bagvendt (?; Conjectur af Moth?).

Al (Ahl), Alhede vil man identificere med sv. alf (t. Alb), der bl. A. betyder Kalkunderlag (laant af lat. albus?). Betydning gaaer maaske an (skjønt Al er mørk); Udtalen (langt a) staaer imod (cf. Hal(v), Kal(v), Gul(v), Søl(v), El(v)efolk). — Alhede kunde tænkes contraheret af Adelhede, og Al extraheret senere.

al. I Oldgerm. skjelnes al- og al-l; sidste Form, den bevarede, har et Sufix (assimileret n?). Præfixet aller- er gammel Gen. Pl. — **almen** er nt. allgemein (-ge- udeladt for at omgaa: gemen) = ht. allgemein; det har fortrængt gd. almen(n) (kort e), af Man(n) (ɔ: Mand), hvortil hører **almindelig** (for almennelig), og maaske **Alminding** (Almenning); dog er det vanskeligt at henføre t. Allmende (forhen ogsaa skrevet Allmeinde) til Mann (der gives et gt. og holl. Vb. mennen: drive Heste). — I **Almue** indeholdes et Subst. *Muge (Mængde); nsk. Muuge, Muuga; Rodform mūg. — **Alvor** indeholder et Subst., der ifølge isl. alvara skulde have samme Rod som Adj. vaer (opr. kort a). Nogle mene, at alvara opr. hed alvára (langt a) med samme Rod som i gt. allwaar (helt sand; = vērus). — **alskens** betyder: af enhver Art (als Kjøns); gsv. og gnsk. allskona(r), som af et Kon i Genit.

Albue, **Alen** indeholde Form af samme Rod som i ὠλενη, lat. ul-na (t. Elle hed før Elne). (Fr. aune er laant fra Germ.).

Alder, beslægtet med ældre, t. alt, osv. Rod er al, samme som i lat. alere, nsk. ala (nære, føde). — **aldrig** er gammel Dativ heraf + negtende Suffix -g = isl. -gi ('i Tid ikke').

Alf kan for Formens Skyld være Laan af plt. Alf (Pl. Alve), men er vel tillige Laan af isl. alf-r, ved Misforstaaelse udtalt med f. Indfødt Form haves endnu (genitivisk) i Elverpige, Ellefolk. Ht. er: der Alb (Alp) og die Elbe; i Poesi bruges Pl. Elfen, laant fra e. elf (Pl. elves). Rod som i lat.

albus (efter Nogle som i Arb-eide, af Hensyn til ind. rbhu dygtig, ogsaa et mythisk Væsen; herved postuleres Spaltning i en germ. Rod).

Alke (Søfugl) og **Allike** (af Krageslegt) gjenfindes i Plt. begge som Aleke Alke, og regnes der for Deminutiv af Adelheid. Imidlertid findes Alka (Søfugl) i Nsk., Isl., Sv., og auk i E. Altsaa maaske dog 2 Ord? Allike er ialtfald plt. Deminutiv.

Almisse: gjennem Romanisk indvandret græsk Ord (ελεημοσύνη).

Alter er lat. (altare).

Ambolt, Laan af plt. Ambolt, for Anbolt, forhen Anebelte, hvis 1ste Led er Præpos. an, det 2det ikke oplyst, og vel = det i e. anvil, men helt forskjelligt fra det i ht. Amboss.

Amme; vel, som Mama, opstaaet af de første Stavelser, Børn producere.

Amt, Laant af t. Amt, tidligere Ambet; i g.germaniske Sprog: andbaht (Tjeneste og Tjener); af uvis Oprindelse; antages af de Fleste for et germaniseret celtisk (gallisk) Compositum, der videre foreligger som: Embede, sv. embete, nsk. Embætte.

an Laan af t. an, gt. ane. = *ava*. Se aa-. — Af Composita ere nogle helt tydske, som Andagt (denken), Anhang, anmasse (Maß), anmode (plt. anmoden), annamme (? i Plt. kan treffes et annamen for annemen), Ansigt (plt. Ansichte), Anstalt (stellen), antaste (tasten, opr. romanisk: gfr. taster, af taxare, af tangere), antreffe; andre ere Oversættelse og Eftergjørelse af tydske. — **Ansvar,** gd. Andsvar, indeholder et andet Præfix (cf. antvorde).

And. At -d er Suffix (Rod ān) sees af A. S. ened, gt. Anet, lat. anat-is (Nom. anas). — **Andrik** er Laan af plt. Anderik, Suffix som i Vrederik, af Adj. riik (rig, mægtig), der har fortrængt et ældre af lignende Betydning: And-reke (Rod som i lat. reg-ere?), e. 'drake; i Sv. gjerne omfortolket til and-drake (Anddrage, Drage, treffes ogsaa i ældre D.). „And": Lügente: Legende.

anden, gd. annen, assimileret af anner-n, Ac. Masc. af anner, oldgerm. anthar (deraf t. ander-; men e. other: -n- eliberet), førgerm. an-tar, af Rod an med comparativt Suffix (samme som i lat. al-ter ved Rod al).

ane, Laan af t. ahnen. Rod falder formelt sammen med den i Aand (And, anden, Ahne, an, m. fl.).

ang-brystet, **Ange** (hos Heste); cf. nsk. Adj. ang, t. enge, got. angwu-s; germ. Rodform ang-; førgerm. angh-, som i lat. angustus, ind. anhu (snever).

Angel (Vinkel, Krog) almengerm.; = lat. ang-ulus (ikke laant fra Lat.).

Anger; parallelt med lat. ang-or (angere, angustus); ikke Laan.

Angst, Laan fra T.; behøver ikke i T. at være Laan fra Lat. (ang-ustiæ).

anke; nsk. og sv. Dial. anka (bekymres), Ank (Bekymring); plt. anken (stønne); ht. anken (wehklagen). Rod ang + Suf. -k-?

Ankel; i T. Enkel (i Gt. ogsaa Anke); ikke oplyst (muligen forvisket Compositum; cf. a. s. on(d)cleow, m. M.).

Anker (til Skib) i Germ. laant fra lat. ancora.

Anker (Maal), laant fra Nt.; Etym. ubekjendt.

antvorde, gd. and-wordhe; Præfixet nu germaniseret; wardhe (= plt. werden, warden) snarest af samme Rod som t. werden, d. vorde (s. d.); t. (Gegen)wart, -wärts?; got. Adj. and-werth-s, isl. önd-verd-r (vendt imod).

Appelsin, t.; plt. Appel (ht. Apfel); 2det Stykke ansees for at indeholde Navnet China (efter Andre Messina).

Ar (i Sv. ärr); staaer, ifølge isl. örr, for germ. ärur = ind. arus (Saar); cf. *αρ-ημενος* (brudt)? — Plt. Are er vel forvansket af Nare, Narwe (= ht. Narbe), isaafald uvedkommende.

Arbeide, Laan af t. Arbeit, hvortil Tilsvarende findes i øvrige g.germ. Sprog, og i Sv. endnu arfvode (gd. Ærvede). Rod. germ. arb, førgerm. arbh (cf. under Alf); 2det Led ikke sikkert oplyst.

arg, almengerm.; ikke videre oplyst [da førgerm. Form bliver argh-, mindes man dels om *ορχεω*, dels om *αρχαιος*]. — **arrig**: phonetisk Udvidelse (som Sorrig af Sorg). — Derivatum: ærgre, Laan af t. ärgern (af Comparativ ärger).

Arilds-Tid; gd. Ar-eld(e) Æreld(e); og snarest Sammentrækning til eet Ord af et end ældre *Aar Alde ɔ: Subst. Aar (cf. aarle) (isl. ár) Begyndelse + Gen. Pl. (Gram. § 177. c.) Alde, af Ald, nu Old (Tid): Tiders Ophav.

en **Ark**, germ. Laan af lat. arca (Kasse).

et **Ark**, Laan af lat. arcus (Bue).

Arm; almgerm.; gjenfindes f. Ex. i lat. arm-us (Skulder; Rod ar?). — **Armbrøst** [-brøst], Laan af t. Armbrust, Omfortolkning af arcubalista. — **Ærme**: omlydende Derivatum (har altsaa engang havt Suffix -i-).

arm, almengerm. (Rod ar?). **Armod** er Laan af plt. Arm-oot.

Arne, gd. *Aren, = isl. ar-in-n (Ildsted), gt. Ar-in (Tersteguld). Rod som i lat. ara, area (hvilke Nogle dog fordele paa 2 Rødder).

Arpe?; „uden Tvivl et halveret Ord: Erbgrind" (V. S. O.). [Man kunde i T. tænke sig Misforstaaelse af et plt. Erp; men et saabant findes ikke hos Lübben].

Art, arte, artig; Laan af t. Art &c, der er af uvis Etym. Maaske Laan af lat. ars: art-is, hvormed dog holl. aard, plt. arden, ardich stemme slet. Germ. ar-d- (Pløining, Pløieland) synes her for fjernt i Betydning (om maaske: Pløieland: Land af rette Beskaffenhed: rette Slags: Slags?)

Arv, almengerm. (t. Erbe, med Omlyd). Rod arb, førgerm. arbh, som i *ορφ-ανος*, lat. orb-us.

Arve (Plante), gjenfindes i Nst. og Gsv. Vel af lat. arvum (Pløieland): anagallis arvensis.

ase; cf. nst. As (Storm, Tummel), asa (storme, støie), „stærkt" Vb. asa oos (bruse op; s. Os). Plt. asen (rode i Snaus) kunde være det samme Ord; dog

ville tydske Lingvister aflede det af Aas (Aadsel), i hvilket Fald det er et andet end det norske; om det danske er laant fra Plt., kan neppe afgjøres.

Asen, Laan af lat. asinus.

[„Aser“ skal gjengive isl. æsir, Pl. af ás-s (germ. ans-). Skulde i Dansk hedde Æs Æser (eller Aas Aase). Stammen levnet i Esbern, Eskil = isl. Asbjörn, Asketill.]

Ask, **Esk** (Træet), almengerm. Ikke bestemt gjenfundet udenfor Germ. (maaske i Slavisk).

Aske, almengerm. (got. azgo afviger i Consonanterne). Etym. ikke videre oplyst med Sikkerhed (man har tænkt paa Roden i lat. ardere).

Asp, **Esp**, almengerm. Ikke videre forklaret (man har tænkt paa Roden i lat. arb-or).

at ældre Form af ad (Gram. 183) (i Sv. att ved Inf., åt som Præp.). — Conjunctionen antages gjerne for et andet Ord, germ. *jat, formentligt Pron. Neutr. (Enkelte ville sætte den = that ɔ: det).

at-ten ɔ: 8 + 10 (gd. -tan, sv. -ton, ht. -zehn).

atter, ved Assimilation, af after; cf. efter, agter.

at-traa, gd. thraa (længes); Præfixet enten = ad eller = aa. I Sv. nu åtrå.

au! vist laant fra T.; primairt Lydsignal.

ave, gd. age; e. awe; gjenfindes i flere g.germ. Sprog; Rod germ. ag; førgerm. agh; cf. $\alpha\chi o\varsigma$ (Smerte, Skræk).

avet, forhen avig (som i Sv.); deriveret fra af (vendt fra).

Avind, gd. Af-un-d. af unne, nu skrevet unde (cf. Ab-gunst). — Avind-skjold har fortrængt Avigskjold.

Avl, avle; -l- Suffix; Rod germ. ab; vel samme som i Ev-ne, øv-e; muligt samme som i lat. op-us, ind. ap-as.

Avn-bøg? (Omfortolkning af t. Hage-, Hain-Buche?).

Avn-er, gd. *Agner; almengerm. (f. Ex. t. Ahnen, gt. Agene, e. awns). Rod germ. ag, førgerm. agh; cf. $\alpha\chi\nu\eta$.

Ax; -s Suffix, i T. og E. blevet til -r: gt. Ah-ir, Eh-ir, nu Äh-r-e, plt. Aa-r, holl. aa-r, e. ea-r. Germ. Rod ah, førgerm. ak, f. Ex. i lat. ăc-us, -er-is (Ax-Spids), ăc-u-s (Naal), ā̆c-er (skarp).

Axe hos os Laan af t. Achse og lat. axis. I T. neppe Laan fra Latin. Germ. Rod ah, førgerm. ak (i Bet. bore?).

Axel, sv. med „dyb“ Tone, som gammelt 2stavelses-Ord (isl. öxul-l, Masc.); findes ogsaa i andre germ. Sprog. Er vel Afledning af foreg. (hvilket derefter hos os forsvandt, og senere laantes tilbage).

Axel (Skulder), sv. med „høi“ Tone, som gammelt 1stavelses-Ord (isl. öxl, Fem.); findes i andre germ. Sprog. Maa muligen skilles fra de to foreg.?; og isaafald regnes til Rod førgerm. ăg, germ. ăk, bevæge? (Cf. lat. axilla, ala).

Baad, gd. Baat; germ. bait- (Aflydsform i Rækken bīt- bait- bĭt-, førgerm. bhaid- bhĭd-, spalte, bide; altsaa egtl. spaltet Træstamme?), som sees af isl. beit (Sideform til bát-r), og af A. S. bāt, e. boat. Nt. Boot (i Ht. laant fra Nt.) seer ud som laant fra E. I Romanisk (f. Ex. bat-eau) er laant fra Germ. (Nogle ville mistænke Ordet for at være ugermaniskt).

baade, nu Adv., i Gd. Talord med Betydn. 'begge' (s. d.); ā i Nordisk kommer her af ældre ai, ifølge t. beide (e. both, i G. E. bathe; mulig laant fra Dansk?). Dentalen er Suffix, ifølge got. bajoth-s og, uden Suffix, bai (Ac. bans, Neutr. ba), A. S. bā (hvormed synes at falde sammen 2den Stavelse i *αμ-φω*, lat. am-bo, &c.?).

Baade, at baade, maa, ifølge sit aa, være Laan af nt. **Bate, baten** (udtales med aabent o). Et gd. Bate, bate med Lyd a (som nsk. Bate, bata), hvilket i Skrift ikke kunde skjelnes fra det laante, vilde nu hedde Bade, at bade; Tydelighed har vel altsaa hjulpet den laante Form frem (hvilket Hensyn ikke gjelder i Sv., hvor Form med å: båta, ligeledes nu bruges). Rod bāt, som i bedre.

Baak(e), Laan af nt. Bak(e), frisisk Form, opr. Baken. Germ. bauk-n- (Tegn); deraf regelmæssigt ght. Bouchen, a. s. beacen (e. beacon, hvoraf to beckon), ældste nt. Bookan. Isl. bákn har mod Regelen á af au. Se Baun.

Baal. Findes ogsaa i A. S.: bæl. Seer ud som et germ. *bāl, førgerm. bhāl; -l kunde være Suffix [cf. *φως, φαινω*?]. Kunde ogsaa tænkes contraheret af et germ. *bahal, førgerm. bhakal; cf. lat. facula, Demin. af fax.

Baand, gd. Band; se binde.

Baar(e). Germ. Rodform bār-. Se bære.

Baas (Masc.), som t. Banse (Fem.), af germ. Stamme bans. Der citeres et ind. bhāsa- (Stald), hvori -n- vel er elideret.

bable [bavle], vidtudbredt Onomatopoieticon.

Bad, Germ. bāth-; -th Suffix? Nogle tro at gjenfinde Roden i t. bähen (varme, riste; -h- kun orthographiskt)? — Badskjær omfortolket af Bartscherer (fordi man fordum kunde faa Barber ved Badehuse).

Bag, gd. Bak. — **Bagbord**: som Styrmand, ved Skibes fordums Indretning, vendte Ryggen mod. — **baglænds**, opr. -længs. — **bagvaske**: plt. waschen i Bet. snakke; Bakwascher.

bage, gd. bake, almengerm. (bāk- bōk-). Førgerm. bhag-; cf. *φωγω* (med Aflyd ā). — Temmelig forældet Derivatum: **Bægt**. Se baxe.

Bai (Bugt), gjennem T. fra Romanisk: fr. baie, samt lat. (og it.) baia. Cf. Baiæ.

Bai (Tøi), af fr. bai, af lat. badius (rødbrun).

bak (brase d.), at bakke; laant fra E. (back = bag).

Bak (Skibsdel), hos os laant fra Nt.; uvis Oprindelse (celtisk?).

Bakke (Præsenterb. &c.), hos os laant fra Nt. (Bak); i sent Latin haves et bacca (Vandkar); antages for Eet med foregaaende (cf. Bækken).

Bakke (Høi), vist Eet med Banke (nk assimileret).

Bakkelse, Laan af plt. Backels, af backen.

Bal (i Billard) Laan af fr. balle, der er Laan af t. Ball.

Bal (Dands) Laan af fr. bal = it. ballo; uvis Oprindelse (cf. βαλλιζειν).

Balde (Fodb. &c.) er neppe Andet end det t. Balle(n) (se Balle) i speciel Anvendelse.

Balder, baldre; i Plt. balderen; seer ud som Aflyd til buldre (laant?).

Ballast, hos os Laan af nt. Ballast ɔ: uprofitabel Last; plt. Præfix bal- (cf. isl. böl, g. e. bale) ɔ: slet. (Baglast, Barlast maa være Omfortolkninger).

Balle (Vareb.), Laan af t. Balle(n), Sideform til Ball (altsaa egtl.: rund Pakke). (Fr. balle er laant fra T.; e. bale fra Fr.).

Ballie, Laan af nt. Ballie, der er Laan af fr. baille, i sen Lat. bacula, der kunde være Latinisering af Bak(ke).

balstyrig, Laan af nt. balsturich (ü), slem at styre. Præfix som i Ballast.

baltre, boltre? t seer høitydsk ud; cf. poltern; Plt. har balderen og bulderen (baldre, buldre).

Bamse (Bjørn), gd. *Bangse; = nsk. Bangse (Bjørn, egtl. Daskeren), med Vb. bangsa; Iterativ af banga (slaa; anføres ikke i Nsk.; findes i Isl.).

Band, bande; gd. Ban(n), banne. Almengerm. (om truende Proclama). Gjerne antages -nn- for Suffix, altsaa ba, førgerm. bha, for Rod; cf. φημι, lat. fari. — Af germ. bannen kommer fr. bannir, it., med tilføiet d, bandire (attraheret af banda?), Part. bandito, (erklæret fredløs): Bandit.

Bande, hos os laant (gjennem T.) fra Romanisk: fr. bande, it. banda, der dog selv er Laan fra Germ. (t. Band, got. Fem. bandi; el. bandwo?).

Bane, Laan af t. Bahn, gt. Bane. Cf. nsk. bana nee Aakrn „vel for badna": bada, slaa, stampe, ælte; germ. bād-.

Bane-Mand, -Saar; gd. Bane (Død, Dødsaarsag, Drabsmand). Førgerm. bhan-; cf. φονος &c. [„Junggrammatikere" henføre derimod til φονος: ældste ht. Gundia, isl. gunn-r, Kamp.!]

bange, tydsk, af be-ange (hører til eng, snever); Adv., der senere ogsaa blev til Adj.

en **Bank,** af fr. banque, af it. banca, af t. Bank (Bænk, altsaa brugt om Disk); i T. falder det laante Ord sammen med det oprindelige.

Banke vel = Bakke, besl. med Bænk.

banke; -k- Suffix; cf. isl. banga (slaa), e. bang; sv. Subst. bång.

Banner i germ. Sprog laant fra Fr.: bannière, it. bandiera, der antages for dannet af et germ. Ord, snarest got. bandwo, Tegn, hvis Forklaring er omtvistet; eller ogsaa af t. Band (Vimpel?).

bar; Adv. bare; Vb. at bare; -r menes (ifølge et slavisk Ord: bosu bar-fodet) at være førgerm. s.

-bar, Suffix, af Rod til bære (opr. Rodform bër) (cf. lat. frugi-fer: frugtbar); laant fra T. — Indeholdes ogsaa i aabenbar, ifølge Qvantiteten i ght. offenbaar, -bääre (ellers havde Adj. bar her været tænkeligt).

Barbeer, gjennem T. af fr. barbier, sent lat. barbarius, af barba.

Barde-r (Hvalb.), egtl. Pl. Skjæg, holl. Pl. baarden (hvoraf i Ht. er lavet et Fem. Barte).

Bark (paa Træ); indfødt; seer ud som Aflyd til Birk; maaske opr. Birkebark? man anfører et ind. bhûrga, en Birkeart, og dens Bark.

Bark (Fartøi); i Germ. laant fra Romanisk (barca). Herkomst neppe sikker; »dimin. of baris (Propertius): βαρις: of Egyptian origin, Coptic bari, a boat«.

Barm, findes i adskillige germ. Sprog; -m sikkert Suffix; altsaa Rod som i bære.

barmhjertig, forbarme, Laan af plt. barmhertich, vorbarmen; henføres af Nogle til Barm; men da de i T. ere oversatte fra misericors, misereri, maa de indeholde arm (miser) med Præfix be-.

Barn; -n Suffix, af bære, Rodform bär-.

Barre, gjennem T. fra fr. barre, der maaske er celtisk.

Barsel, gd. Barns-Øl (Gilde).

barsk, fra T.; -sk (eller -k) Suffix; Rod kunde passe til den i bar, i bære, i gd. bærie (slaa). Maaske egtl.: villig til at slaa? el.: som man slaaer sig paa? Ogsaa kunde tænkes paa Bark? thi Nsk. har et berkjen: „smagende af Bark, haard, tør, barsk".

Bart (Bakkenb.), tydsk. Germ. bärd-; førgerm. bhärdh-, i Latin omsat til barba (cf. verbum med b af dh, nemlig Eet med: Ord, Wort) med 1ste Aspiration opgiven.

Bas (Stemme), romanisk, fr. bas, it. basso.

Bas (i spille B.) af nt. Baas (Herre; vel egtl. Onkel, Fetter); ogsaa laant i Nsk.

baske, Bask? Iterativ af et *base (sv. basa varme, slaa); eller af *bade (slaa, se Bane)? eller omsat af baxe? Nsk. har basa, baska, baxa i lignende Bet.

Basse (Bjørn, Vildsvin), gd. *Barse; nsk. Berse, Besse (hvoraf i Ny-boder: Søbisse?); vist med Iterativsuffix af bærie (slaa) (cf. Bamse; Bjørnen basker; Vildsvinet støder).

Bast; almengerm.; Suffix -t? -st? I Ght., med Aflyd, Buost (Bast-strik; vilde i Gd. hedt Boost). Ikke oplyst videre; mærk dog: »A. S. bæst, a limetree, whence bast is made«.

batte, Laan af t. batten (dette antog Grimm for afledt af samme Rod som isl. böd, Strid. Mon ikke snarere laant fra fr. battre?).

Baun, rettere Bagn; gd. *Baakn; Rodform som i φευγω: se Baak(e).

baxe; vist laant fra t. baxen, der ansees for Iterativ til gt. baagen (stride), men ogsaa kunde komme af backen; cf. e. to box. I Nsk. anføres et bakka (slæbe, arbeide), maaske fra D.? Cf. baske.

be-, t. Præfix, svækket af bi (nu i Ht. bei). — **bebreide**, gd. bregdhe: (fore)kaste = nsk. bregda, e. (up)braid; -d- utvivlsomt Suffix; cf. sv. förebrå, og Subst. bragd. — **bedage** sig, Omtydning af nt. bedaren (gjøre rolig), af ubekjendt Etymologi; i Sv. skrives bedarra, der minder om t. Darre: dürr (blive Tørveir?). — **bedrage**, Gjengivelse af plt. bedreegen, ht. betriegen (ü); germ. Rod drūg- driug- draug-. — **bedrøve** af plt. bedrooven (udtal ö) = ht. betrüben (Adj. trübe); Rodform drōb sees uomlydt i got. drobjan (forvirre), holl. bedroeven (udtal u). Ikke fundet udenfor Germ. — **befale** af plt. bevalen, slet Form for bevelen; gt. bevelhen (skjule, overdrage), got. filhan (skjule, begrave); indfødt dansk Form, fjæle (= isl. fela) bevarer Grundbetydning skjule; germ. Rod f—lh. — **befordre**, af nt. bevorderen, ht. befördern, af vorder. — **begegne**, t. begegnen, af gegen. — **begeistre** t. — **begjære**: t. bege(h)ren; Rod som i gjerne. — **begynde**, Laan af plt. beginnen; germ. Rod g—nn, ikke oplyst paalideligt. — **behage**, af plt. behagen; germ. Rod hag hōg, betegner Bekvemhed, som i isl. Adj. hag-r og i høire. — **Behov, behøve** af plt. Behoof (= ht. Behuf), behooven (udtal ö); Rod germ. haf hōf, førgerm. kap kāp (cf. hæve, lat. capio). — **behændig** af nt. behendich, af Hant. — [**beklumret**, barbarisk Gjengivelse af t. beklommen; -r- ved Attraction til lummer?] — **bekvem**, ikke af gd. quæmlik, men Laan af t. bequem (af kommen, Rodform quām). — **bekymret**, t.; se Kummer. — **beleilig** af plt. belegelik (af liggen). — **belemre**: nt. belemmeren; cf. got. hlamma Snare. — **Belevenhed** (hvoraf beleven er extraheret), af os ucorrect dannet som „Haardnakkenhed"; stiller sig, med sv. belefvad (belefvenhet er vel laant fra D.) nærmest ved holl. beleefd (urbanus), beleefdheid (urbanitas), mentalt knyttet til leven (leve), og vistnok laant fra plt. Beleefdichheit „das sich lieb machen" (af leef = ht. lieb). — **benauet** af nt. benauwen (einengen); Rod som i ht. genau; cf. nøie. — **beramme** af nt. beramen (i Ht. nu omtydet til anberaumen); se ramme. — **berømme** af plt. beroomen (ö) = ht. berühmen; germ. Stamme hrōm; heri -m Suffix; Rod hrō; med Suffix -th i Hrodulv (Rolv), Rudolf; med -s i rose. — **Beskeb, beskeden** af plt. Bescheet, bescheeden, = ht. Bescheid, bescheiden (se Afskeb). — **Beskeler**, af t. Bescheler, af gt. Schele (Hingst). — **beskjæftige** af t. beschäftigen. — **beskjære**, -ede af t. bescheren, -te (hvis Rod falder sammen baade med den i scheren skjære, klippe, og med den i t. Schar, Skare; cf. e. share). — [**Beskup** (Bedrag) af t. beschuppen (bedrage), fra Nt. laant i Ht.] — **besnære**, fordum besnerie (sv. snärja), af Snare. — **Bestalling, bestaltet** af t. Bestallung og antikt Part. bestallt af bestellen. — **bestemme** af plt. bestemmen (af plt. Stemme = ht. Stimme). — **Besyv** af nt. Besef (Begreb); Rod som i lat. sapere? — **betale** af plt. betalen;

Rod som i T. — **betragte** af t. betrachten (betænke); vist laant fra lat. tractare. — **betuttet**? gd. tutte (ruske) kunde have antaget be-? Eller Laan fra Nt.?: i Holl. findes beteuterd (forvirret); med afvigende Forlyd: plt. vorbuttet, ht. vertutzt (nu verdutzt). — **bevaagen** af plt. bewogen (ht. gewogen, inclineret; af wiegen). — **bevæge** af t. bewegen („stærkt", Eet med wiegen, veie, og „svagt"); i Bet. 'formaa til' Gjengivelse baade af bewegen og, ifølge sv. beveka, af plt. beweeken (erweichen, zu Etwas bewegen).

Bed, ikke Fortsættelse af ældre d. Bæd (Leie, Dyne; Masc., som isl. bed-r), men Laan af: plt. Bedde, holl. bed, ht. spaltet til Beet og Bett. Germ. bäd-, førgerm. bhădh- [hvorfor Nogle tænke paa lat. fodio graver].

Bede (Dyr) (sv. Dial. bete), og at bede (gilde). Bdt. antages at være = nsk. beita (se bede, jage), Causativ til biita, man er vel deriveret af Substantivet. Deriv. altsaa uvis.

Bede (Rødbede) gjennem T. af lat. beta.

bede, gd. bidie (bedie) bad baade beden; sv. bedja. Almengerm. Germ.: b—d: bĕd-(i) băd- bād-; Førgerm. bhădh- bhādh-; cf. ε-παϑ-ον (1ste Aspiration opgiven), παϑ-ος, ποϑ-ος (Trang), ποϑ-ειν (begjære), ind. bādh- plage, besvære (1ste Asp. opgiven). [Nu gjængs Henførelse til πειϑω er falsk].

bede (jage) Dyr, gd. beete, Causativ til gd. biite (bide) (lade Hund, Vaaben bide Dyr?); forhen ogsaa bede Kvæg paa Græs (lade K. bide). Maaske er 'bede ved Kro' samme Ord (lade Hest bide, æde); dog passer her ogsaa et gd. beede (= nsk. beida-st), (forsinke, fortøve, foruleilige, anmode), Causativ til gd. biide ɔ: bie.

Beding, Laan af nt. Bedding af Bed(de); se Bed. — **Beding** ombord (e. bitts) er vel et andet Ord?: »Swed. beting, whence beting-bult, Dan. Beding; orig. used on land for tethering horses .. from beta, to pasture, bait ..«.

bedre, **bedst**, gd. betre, best; almengerm.; germ. Rod bät (førgerm. bhăd); Omlyd som i yngre, større. Se Baade, Bod.

Beg, gjennem T. (nt. Pek, ht. Pech; tydsk P af os opfattet som B; i jydsk Dial. dog tildels P) fra Lat.: pix; Rod vel pi; cf. pinus.

begge, gd. beggie; oprindelig en Genitiv af Rodform bai, fungerende istedetfor den ved baade (s. d.) manglende Genitiv; tidlig gaaet over til at bruges som Adjectiv (-gg- er en phonetisk Udvæxt).

beidse el. beitse er ht. beizen, Causativ til beißen, altsaa = gd. beete, isl. beita.

beile, gd. bedle; Iterativ til bede. Se betle.

Belte (ght. Balz) maa være germaniskt Laan fra Latin: balteus (der selv er mistænkt for at være Laan). — **Belt** maa være Variation deraf.

Ben; almengerm; germ. bain-; Bet. Knokkel er vel den ældre. Ubekjendt udenfor Germ.

Bengel, tydsk; betyder opr. en Prygl (cf. under banke).

[Berserk, literairt Laan fra Isl.; betyder troligvis Bjørneskindsserk.]

besk (ee); Rodform germ. bait- (af bīt-, bide) med Suffix enten -k (saa at t blev til s) eller -sk.

Beskøit, =skuit, er holl. beschuit af fr. biscuit (bis coctus).

Best (ee) af fr. bête af lat. bestia.

betle, Laan af ht. betteln, Iterativ til bitten. Se beile.

Bi. Germ. Grundform uvis; kunde efter isl. bý, A. S. beo, synes at være biu el. lign. (t. Biene maa indeholde et Suffix). Nogle tænke paa en førgerm. Rod bhi (bæve, frygte; den Bævende, Surrende?).

bi, Laan af t. bi (i Ht. nu bei). (Minder om sidste Led i *αμφι*, lat. ambi-?). Se be=. — **bivaane**: t. wohnen; germ. Rodform wŭn; kunde staa i Aflydsforhold til wăn (cf. vant).

Bibel, Fem. Sing. af opr. Neutr. Pl. *βιβλια*.

bide, gd. biite beet bite biten, = nsk., sv., biita; almengerm. Germ. Rod b—t: bīt- bait- bĭt-: førgerm. bh—d (bhaid- bhĭd-) gjenfindes i lat. fi-n-d-o fĭd-i, ind. Perf. bi-bhēd-a (har kløvet; ē ɔ: ai). — en **Bid**, gd. (som i Nsk. og Sv.) *Biit, Masc. (desforuden kunde hermed congruere apocoperet Form af *en Bidde = nsk. Bite, isl. biti). — et **Bid**, gd. (som i Nsk. og Isl.) *Bit (sv. nu bett). — **Bidsel**, gd. skrevet Bezæl ɔ: *Beetsel (som i Sv.) = nsk. Beitsl, Beisl (germ. Rodform bait-). — **Billing** ɔ: Bidling. — Se besk, bitter.

bie, gd. biide beed bide biden, = nsk., sv., biida, e. bide, hvis „stærke“ Præt. bode (A. S. bād) endnu forefalder. Germ. Rod b—d: bīd- baid- bĭd-; førgerm. bh—dh, gjenfindes vistnok i lat. fīdo (stoler paa) og (med 1ste Aspiration opgiven) i *πειθω πεποιθα επιθον* (hvile ɔ: stole paa; causativt: overtale &c.). Germanisk Causativ er isl. beida, sv. beda-s, anmode (egtl. standse?).

Bil (Øxe), vel, med sv. bila, Laan af plt. Biil(e), = holl. bijl, ht. Beil, ght. Biihel; altsaa germ. Rod bīh. (E. bill maatte, hvis det skulde være det samme Ord, indeholde Assimilation af hl; det maa vel være = ht. Bille, ght. Bill, Hakke, der maaske ikke er i Slegt med Beil).

Bild (Huggejern) (Vb.: bilde) = isl. bild-r (Pil), nsk. Bild el. Bill (Aarelatningsjern), sv. plog-bill (forhen -bild). Etymologi uoplyst; beslegtet med nysnævnte t. Bill(e)?

bilde ind, afbilde, Laan af t. bilden, se Billede (e. build er ubeslegtet).

Bille (Insect)?; maaske = e. beetle, der i A. S. skal findes skrevet bitela, som af bītan, bide, skjønt det nu er enslydende med beetle, Hammer, af beat slaa.

Billed(e), Laan af t. Bild, gt. Bilidi, der er uoplyst (man veed ikke engang, om det indeholder Præfixet bi=).

billig, Laan af t. billig, forhen billich (plt. billik, ogsaa bildelik) (cf. Unbill, forhen Unbilde, Uret). Etymologi ubekjendt. (Efter Nogle stammende fra Celtisk).

Bimpel? B for P? cf. pimpe; sv. Dial.: Pimpel (Flaske).

binde; almengerm. Germ. Rodformer bĭnd- bănd- bŭnd-. Førgerm. bh—ndh; ind. bandh- (binde) (1ste Afsp. opgiven); πεῖσμα (ɔ: φενσ̣μα) Toug, lat. of-fend-imentum (Baand).

Bindsaal: Binn(en)sohle.

Bing? = nsk. Bing(e), sv. binge.

en **Birk**; almengerm. (sv. og nsk. Bjørk); førgerm. bh—rg-; gjenfindes i Slavisk. Se Bark.

et **Birk**, Birkeret, fordum Biærkeret = gnsk. Biark-Eyjar-Rett-r. Stemmer formelt aldeles med foreg.; kunde dog være af helt anden Rod med Suffix -k-?

Biskop, Bisp: ἐπίσκοπος (gjennem Lat.).

Bismer, Laan af plt. Besemer; skal i Plt. være laant fra Slavisk, og heller ikke i Sl. være indfødt. Cf. it. peso a mano?

bisse, vist laant fra Plt.: bissen. — Bissekræmmer. — Jydsk, og vel indfødt, Form: bes(e).

bister, Laan af plt. biister = holl. bijster. Uoplyst. Efter Nogle vendisk. Minder dog om e. boisterous, der er celtisk.

bitte? Om adjectivisk Anvendelse af plt. Bete (Bid)? cf. dog: nich dat Bitterste? Efter Nogle capricieus Variant for Dialecters 'vitte' (sv., nsk. vetta), der antages for Gen. Pl. af Vett(e) (Væsen).

bitter, gd. *biter af bide (s. d.); tt i bittre har beskyttet t mod at blive til d (i T. mod at blive til ß).

bjeffe, med ældre Varianter beffe, bleffe; Onomatopoietica; vist laante fra T.: beffen (schelten); blaffen (gjø).

Bjelde, gd. Biælle; almengerm., saal. isl. bjalla: ia spaltet af ældre e, der sees i Plt. Belle, e. bell (Klokke). Rod stemmer med den i t. bellen (gjø); det ene l kan være (assimileret?) Suffix, nemlig ifald Rod er som i nsk. belja, der har en anden Aflydsvocal: Rodform băl, omlydt foran i-Lyd.

Bjelke; ældre Lyd i gsv. Bialke; ia Spaltning af end ældre e i Rodform belk, der staaer i Aflydsforhold til Rodform balk i gnsk. og gsv. Balk (Affnit) og i t. Balken. Førgerm. bhalg- (hvori g kan være Suffix).

Bjerg, -berg; ligl. i Gnsk. og Gsv. Biarg og (uspaltet) Berg; i Nsv. kun berg; i T. Berg (da Spaltning af e ikke kjendes der). Førgerm. Rod bh—rgh (gjenfindes f. Ex. i Celtisk). Uenighed, om Borg hører nærmest hertil eller til det næste Ord.

bjerge (i Gd. „stærkt": barg burge burgen); ældre Vocal i Gnsk. og Gsv. biarga, ogsaa uspaltet: berga (nu enegjeldende i Sv.); t. bergen. E. bury er Derivatum. Rodform før den germaniske Consonantforskydning: bh—rgh (nogle Nyere forestille sig en oprindelig Lydmodification, der formentligt skilte denne Rod fra foreg.). — I det gamle: 'Sol er gangen til Bierge' haves gl. Genit.

Sing. af et Fem. Bjerg (Skjul). — Deriv.: Op(pe)-**børsel**, cf. nsk. Byrgsl (Indbjergning).

Bjørn; Omlyd af Stamform Bjarn (sees i isl. Genitiv bjarnar, og i Navnet Bjarne); ia af e el. i (sees i isl. Pl. birnir); -n er Suffix, som sees af t. Bär, gt. Bere. Rod b—r, førgerm. bh—r, vel samme som i gd. berie (slaa), lat. ferire. Maaske da egtl. Bjørnepotens Navn, der har fortrængt Bjørnens (levnet i Yrsa: Hunbjørn; cf. Bera). [Nu gjængs Etym.: af brun!].

blaa; = t. blau; førgerm. bhlā(u)- sees i lat. flāvus (gul). Rod vel samme som i blähen, to blow, lat. flare; isaafald: Buldenhedscouleur (blaa og gul). Fr. bleu er laant fra Germ., og trængt ind i E.: blue.

Blaar (i Sv. blår, med Deriv. blånor); opr. Pl. af et Sing. Blaa; t. Blahe (Pakklerred); germ. blāh-; førgerm. bhlāk-. Se Ble. — 'Sætte Blaar i Øinene' = draw wool over one's eyes: faae En til at se Traade i Luften (bekjendt Øienaffection). [I Nsk. haves Sb. Blaae : blaa Plet; kunde benyttes, men vides ikke at være benyttet, til et lige saa godt Billede: sætte Blaaer: faae til at se blaa Pletter, nemlig ved for stærk Glands; 'blauen Dunst machen']. [At Blaar ikke er „Forvanskning af Blaaner“!! behøver end ikke at bemærkes].

Blad. Almengerm. Germ. blād-, hvori -d- vel er Suffix (cf. Blomst), Rodform bla; førgerm. bhla, cf. lat. flos (Blomst), flare (blæse), φλεω (overstrømmer, svulmer), &c. Lat. folium udviser en anden Rod eller Rodform.

blakket ? Stamord black (bleg; dog variabel Betydning) findes endnu i Sv., Nsk. (med Isl.). — Vanskeligt at se er Forhold til : nsk. blekka blakk (vifte); item Blæk, plt. Black; item e. black sort; videre : nsk. blaka, plt. blaken (vaie; flamme) (førgerm. bhlāg-: φλεγω, lat. flagrare); samt t. og e. blank (i D. og i Romanisk laant fra T.), idet Nogle antage black for assimileret Form af blank. Snarere maa blak forbindes med blaka, og betyde forbrændtudseende (mørk el. lys). — 'Falske Blak(ke)' ɔ: Dyr af uvis Couleur? (Blak i Sagn anvendt som Egennavn for Forræder).

blande (opr. „stærkt“: Ipf. *bleent; med forældet Deriv.: blende: germ. bland-i-an). Synes at staa i Aflydsforhold til blind, Blund. — (i)**blandt** : -t phonetisk Udvært til obs. Sb. Bland. — Se blende.

blank, Laan af t. blank (cf. under blakket). Vist Aflyd til blinke. Førgerm. bhlang- ansees af Nogle for nasaleret Form af bhlāg- (lat. flagrare).

Ble = nsk. Blææia, vist af Blaar (s. d.), hvormed dog Sideform Bløøia (bevaret i Sv.) stemmer ilde (medmindre Aflydsform blōh- kan forudsættes?).

bleg, gd. *bleek (som i Sv.), nsk. bleik (som ht. bleich) (e. bleak, med Omlyden i a. s. blæce bevaret, og k beskyttet mod at blive til ch, som i to bleach, ved den nu tabte uomlydte Form bloke, a. s. blāc). Germ. blaik-. Vb. germ. blīk- blaik- blīk-, bevaret i ht. erbleichen.

Blegn(e), forhen ogsaa Blene (gsv. Blena), er vel Laan af nt. Blein(e),

Bleien, der maa staa for Blegene, ifølge a. s. blegen (nu e. blain). Rod vel bla, førgerm. bhla (: blähen, Blase, lat. flare).

blende; Laan af t. blenden; germ. Causativ bland-i-an; maa være samme Ord som det obs. blende, e. blend (se blande). Aflydsforhold til blind. — (Blende, Mineral; ligl. t.; maaske: blendende, narrende, værdiløst Mineral?).

blid (ii). Germ. blith- (: e. blithe, holl. blijde, gt. bliide). Førgerm. bhlait-, ikke fundet.

Blik, Laan af t. Blick (opr. Glands, som i Havblik); germ. blik-k, Udvidelse af Rodform blik, se under bleg.

Blik (Metal) („lukket e=Lyd": Gram. § 60); vel fra Nt. : Bleck, hvori Fordobling vel er blot orthographisk; ht. Blech; germ. blik-, se foreg. og under bleg.

blind; almengerm.; se Aflydsformerne blande, blende, Blund. Førgerm. bhlandh-; i Lithauisk anføres blandyti slaa Øjnene ned (altsaa nærmest = blunde: lukke Øinene).

blinke; Aflydsforhold til blank (s. d.).

Blis (udtales med „lukket e": Gram. § 60). Nsk. Blese, Bles; nt. Blesse, Bles; ht. Blässe. Enkelt s er ældre. Aflyd til ht. blass, Blasenhengst, holl. blaar (hvid Plet), og maaske til Blus.

blive, Laan af plt. bliiven, af be=liiven, = ht. b=leiben. Germ. lib- laib- lib- Førgerm. laibh- libh- ikke til at finde. [Nu gjængs Henførelse til λιπος Fedt, λιπαρεω. er falsk; dertil maatte kræves f, eller dog Skiften af f og b, i Ht., altsaa ght. liiven geliben; φ i αλειφω er, som yngre Analogidannelse, uvedkommende].

Blod (oo). Almengerm. Germ. blōd-; -d- maaske Suffix; Rod da førgerm. bhlā. — **bløde**, germ. blōd-i-an.

Blok, i D., Sv., Nsk. maaske laant fra T.; anføres ikke i Gnsk. og Isl. Ght. Bloch (fortrængt af nt. Form). Vist for Be=lok (af lukke): Sperrings=middel, ? Er laant ind i Romanisk, hvorfra vi have: bloquere, Blocade.

Blomme (Blomst), gd. *Bloome som i Nsk. Germ. blōma(n)- (svagt Masc.; ht. dog Fem.: Blume). Rod germ. blō (cf. t. blühen, e. blow); førgerm. bhlā; lat. flos floris, (Bl. i Æg er Specialanvendelse). — **Blomst**, gd. et Bloomster, med endnu et Suffix, hvoraf =er nu fungerer som Pl.=Endelse. — Blomkaal gjengiver Blumenkohl, holl. bloemkool. — blomrodden; egtl. om Æg? rodden ogsaa i Blommen? — I e. blossom, A. S. blōstma, sees ikke afledende m lige ved Roden.

Blomme (Frugt), laant fra plt. Pluume (nyht. Pflaume), med tydsk P af os opfattet som B. I Germanisk Laan af romanisk pruna, Fem. Sing., opr. Pl. af lat. Neutr. prunum (opr. Slaaen?), hvis Rod falder sammen med den i pruna (Gløb) (se fryse).

blond, Laan fra Romanisk, nærmest Fransk; er der atter Laan, mulig fra Oldgermanisk; cf. a. s. blanden-feax (med blandet,* ɔ: cenbré, Haar; graalig).

blot, Laan af nt. bloot = ht. bloß (eller maaske af en Form med kort Vocal? i Holl. findes en Sideform blut). Germ. bl—t : blaut- blūt- (førgerm. bhl—d-). Den tungere Form blaut congruerer med nsk. (og isl.) blaut, sv. og gd. bløt, nyd. blød (blød: saarlig : udækket : bar).

blu (i ublu, blues &c.), gd. *bluug; ght. bluuc Gen. bluuges (nht. Dialect: blaug); -g kan være Suffix; isaafald førgerm. Rod bhlu; cf. lat. fluere. Sideform: bly.

Blund; maa staa i Aflydsforhold til blind (s. d.).

Blus; ifølge f. Ex. nt. blosen (gløde) maa enkelt s være det Oprindelige. Kunde staa i Aflydsforhold til Blis. (Plt. bloschen, A. S. blyscan, e. blush indeholde Suffix -k).

Bluse af fr. blouse (»origine inconnue»).

Bly; germ. bliu- (eller blīw-), ikke oplyst videre. — Blyant: forviltret Orddannelse, saavidt vides foregaaet hos os.

bly, gd. *blyyg (som i Sv.); nsk. bliug; Sideform til blu.

Blæk, rettere Blek som i Gnsk. (nu i Nsk. tildels Blekk); ældre d. Blik. Seer ud som Aflydsform til plt. Black, og e. Adj. black (cf. under blakket).

Blænker (e) ɔ: t. Plänkler, opr. Blänker, af gt. blenken: lade (Vaaben) blinke.

Blære, gd. Blædre (ææ); gnsk. Bladra (aa); ght. Blaatere (Hudblære) (nu: ht. Blatter, e. bladder, sv. bläddra; nsk. Blæra). -dre Suffix. Rod som i blähen, blæse; førgerm. bhlā-; cf. lat. flatura.

blæse; opr. *blaase (ā som i Nabosprog; nsk. blaasa) (æ af forbums Omlyd i Præs. Ind. Sing.? cf. es bläst); forbums Ipf. *blees. -s- er Suffix; cf. a. s. blāwan, e. blow, t. blähen. Førgerm. bhlā- (onomat.): lat. flare, &c.

blød, gd. bløøt (som i Sv.), nsk. blaut; ht. bloß; germ. blaut- (se under blot), hvori -t- kan være Suffix, og Rodform blau-, førgerm. bhlau- (cf. lat. fluere). — Med andet Suffix : germ. blau-th- (φλαυ-ρος, usſel, har man jevnført); got. blauthjan (sætte ud af Kraft), nsk. blau(d), plt. bloode (öö), ht. blöde, sv. blödig, blödsint; item vel: blødagtig, blødsindet (obsolet Bløding : jammerlig Person), hvilke vor Bevidsthed nu forbinder med det alm. blød af bløt. — Cf. blu, bly.

bo (ligesaa i Sv.); got. bauan (udtal „aabent" o); ellers med ū: nsk. bu, a. s. og ældste T. buuan (altsaa nht. bauen). Rod førgerm. bhu, sees i φυω, lat fui, ind. bhū (blive); til den henføres e. be, t. bin, bist. — Deriv.: **Bod**, **Bol**, **Bolig**. Klædebon, redebon, **Bonde**. — **Bohave**, vist af Bohag(e), gsv. Bohag, af forbums hag (bekvem), af os nu knyttet til have, og vel paavirket af t. Habe. — **Bopæl**; sv. rettere Pl.: bopålar.

boble, vist laant fra nt. bubbeln. Findes neppe i de gamle germaniske Sprog.

Bod (oo). I Nsk. ū: Buud; ellers ō: plt. Boode (til ō føre e. booth, nht. Bude tilbage). Af bo. Suffix germ. -th-, førgerm. -t-.

Bod, gd. Boot; ligesaa i Sv. og Nsk.; plt. Boote, altsaa ht. Buße, e. boot. Germ. bōt-, Aflydsform til bāt- (se: bedre).

Bodike (Buddike), se under Bødker.

Bodmeri, plt., af Bodem (Bund, nemlig Skibsbund): „Laan med Pant i Skibsladning".

Bog, gd. Book; ligl. i Sv., Nsk., Plt.; altsaa ht. Buch (udenfor Tydsk Fem.; i T. Neutr.). Antages af de Fleste dannet af Bøgens Navn (formentlig: først Bøgegren; saa indridset Bogstav; saa Skriftstykke). Om dets eller Træets Navn indeholdes i **Bogstav**, omtvistes. Den gjængse Udtale Bukstav udviser Laan fra Plt. (Bookstaf). — Bogfinke, -hvede indeholde Træets Navn.

Boie (Lænke, egtl. om Halsen; ogsaa Klods eller Tønde flydende ved et Toug), gjennem Nt. af lat. boiæ.

bold; gd. *ball, som i Gnsk. (maaske tillige, som i Gsv., *bald); i T. Adv. bald (snart); ogsaa E. har ld af lth : bold. Got. Adv. bālth-aba (dristigt). Førgerm. bhālt- (-t- Suffix?). Hører vel til nsk. bella (gmlt. Ipf. ball): formaa, overvinde.

Bold (nu gjerne udtalt som Boldt), gd. *Ball, dette som i Nsk., Gsv. (nu båll), og T. (isl. böll-r). I Romanisk laant fra Germanisk. Førgerm. bhal(l-).

bole, Laan af plt. boolen, med Sb. Boole (Broder, Slegtning; ogsaa Gildebole: Gildebroder) = ht. buhlen, Buhle. Uoplyst. (Nuværende Betydning secundair).

Bolig (en; fordum ogsaa et) = gsv. Bolek, hvori Endelsen vel er som i väderlek, Veirlig; nsk. -leik, e. nu -ledge : knowledge. Ellers kunde antages Substantivering af plt. buwelik (cf. Baulichkeiten).

Bolle? (i Sv. bulle, -a), rund Gjenstand (f. Ex. rund Skaal), turde i Germanisk være Laan af lat. bulla (se Bulle), skjønt germ. Aflyd i Forhold til Ball ogsaa er mulig.

Bolster? skrives i Plt. ogsaa Bulster (i Ht. nu Polster). Muligvis Rodform bŭlg- (cf. bulne, Bælg &c.).

Bolt?; almengerm. (sv. bult) (ht. Bolz). Uoplyst. (Nogle antage Extraction af cata-pulta).

-**bolt** i Drukkenbolt er tydsk, = Adj. balt, bald, bold (d. bold : modig).

boltre se baltre.

Bolværk, Laan af nt. Bolwerk ɔ: „Bohlenwehr, hölzerne Wehr" (ogsaa laant ind i Fr.: boulevard).

Bom (ogsaa i Buxbom, Bomuld, &c.) er Laan af plt. Boom, der (som e. beam) udgaaer fra oldtydsk baum- (uforandret i Ht.), med vocaliseret g af

germ. bägm- : got. bagm-s (isl. abnormt ombannet: badm-r). Heri -m- Suffix; førgerm. Rodform bhăgh- sees (uden Suffix -m-) i ind. bāhu (1ste Aspiration opgiven): stor, megen, og maaske i παχυς (der ligl. gjerne antages at have opgivet 1ste Asp. ɔ: at staa for φαχυς): tyk. Bom turde da egtl. betyde det Store el. Tykke af Træet. Aflyd bhāgh- turde foreligge i Boug?. — bomstærk, bomstille: baumstark, -still.

Bombe: fr. bombe (cf. lat. bombus hul Lyd).

bomre, Onomatopoieticon. (Interj. bom!): dundre imod, f. Ex. med Keglekugle mod Plankeværk. Deraf med platt. Formation: **Bommert.**

Bonde for Boende, participialt Subst. til bo.

bone, vistnok Laan af plt. boonen (= holl. boenen). Germ. bōn-; førgerm. bhān-, cf. πε-φην-α (har skinnet).

bore; ligl. o i andre germ. Sprog (sv. nu borra). Germ. bŏr-; førgerm. bhăr-; cf. φαρος Ploug; lat. fŏrare bore.

Bord (Brædt, Plade, Rand); almengerm. (i T. kun tildels Ntr.). Germ. bŏrd-. [Nogle ville opstille „zwei ganz verschiedene Wörter": 1. Træplade, 2. Rand]. Synes beslegtet med Brædt (s. d.). Se Bort.

Borg (Fæstning). Germ. bŭrg-, bŏrg-. Om nærmest hørende til Bjerg eller (snarere) til bjerge, ikke afgjort. — **Borger** (Borgermester, el. med gl. Gen. af Borg: Borgemester). — [Uvedkommende: πυργος].

borge; germ. bŭrg-, bŏrg-. Hører sammen med bjerge (cf. geborgen). — **Borgen.** Verbalsubst.

Bort (nu oo), Laan fra T.; Bord (Rand) lyder i Plt. i Nom. som Bort (d forhærdes i Udlyd). I Ht. haves afledt Fem. Borte (Rand) = nsk. Borda. Se Bord.

bort (gd. ogsaa burt, som i nsk.; gnsk. ogsaa braut); forbreiet Casus af Sb., gd. *Brøøt, nsk. Braut (Vei); Rodform som i Ipf. Sing. af bryde. Cf. t. weg af Weg. — borte: dativisk Form (Gram. § 177. b.).

Bossel, fra T.; t. Etymologer udlede det directe af ght. boozen = e. beat, nsk. bauta (slaa, f. Ex. Kegler); isaafald er plt. Boossel Laan fra Ht. Maaske dog baade i Plt. og Ht. (fra før ht. Consonantforskydning) : Boot-sel.

Bou(g), gd. *Boog (Overdel af Forben); germ. bōg-; altsaa ht. Bug, holl. boeg (e. bough i Bet. Gren). Førgerm. bhāgh-, som i πηχυς (1ste Aspiration opgiven), ind. bāhus (Arm). Cf. Bom. — **Bugspryd,** Laan af holl. boegspriet (germ. spriut-; daniseret: -spryd) (i Ugunst er 1ste Leds Danisering : Bougspryd).

boune el. **bugne** (udbøies), Inchoativ, af Rodform bŭg-, se bøie.

Bovenbramseil, &c.; af nt. boven, af be oven (foroven); cf. e. above.

[boxe: e. box].

Braade se bryde.

Brad (Mørbrad); germ. Rodform brād-; sv. -bråd, ht. Brat-en, &c. Før-germ. bhrādh-; -dh- Suffix? Rod bhrā- vilde Nogle gjenfinde i πρηθω („falls für φρηθω") brænder, og forkortet, i lat. frē-tum (Brænding), fer-vere (syde); men Grundbetydning i Germ. synes at være **Kjød**. — Deriv.: **bræde** (indsmøre, tjære), germ. brād-i-an. — **Bradspil,** holl. braadspit (egtl. Stegespid) omfortolket.

brad (Bradbyd), nu kun i Neutr. som Adv.: **bradt** (pludseligen; opr. ikke Eet med brat); gd. *braad, sv. og nsk. braad. Germ. brād- el. brāth-? el. brāgd-?

Brag, brage; gd. *Brak, som i Sv., Nsk., Plt. Rodform som i Ipf. Sing. **brak** og i lat. frāgor.

brage (Hørr; en Brage); gd. *braake, som i Nsk., Sv. (-a), Plt. (-en). Udtalen a taler mod Laan fra Plt. Rodform som i plt. wi braaken og i lat. frēgi (brød).

Brak-vand, Laan af nt. Brak-water; uvis Etymologi; efter en Formodning beslegtet med breken, efter en anden forvansket af wrak (beskadiget, ubrugbar).

Brak-mark; Laan fra T. (se Molbech): ht. braach, nt. Braake (pløiet Jord); Rodform som i wir brachen, wi braaken.

Brak-næse, Laan af t. Bracknase, af Bracke (Hund), af uvis Etymologi.

Bram, bramme; brama (prange) findes ogsaa i Nsk. og i sv. Dial.; germ. brām-; uoplyst; cf. Bræmme, verbrämen; ght. bremen bram (brøle).

Brambær se Brombær.

Bram-seil, Laan fra Nt.; uoplyst (e. top-gallant kunde pege paa noget Brammende).

Brand, branke, se brænde.

Bras (paa Skib), gjennem Holl. af fr. bras (Arm).

brase (stege); = nsk. brasa, sv. brasa, brassa; maaske Eet med t. brassen, Bras? (larme, svire; i Ht. nu forbreiet til prassen). [Efter Nogle celtisk]. Fr. embraser (tænde) og andre romaniske Former antages laante fra Germanisk [el. Celtisk]. (Ht. prasseln hed før brasteln, er altsaa ikke nærbeslegtet, men hører til bresten, bersten).

Brasen (Fisk), gd. *Braxen som i Sv.; gt. Brahsem, nht. Brassen; fr. brême er laant fra nt. Form Bressem, og selv gaaet over i E.: bream. Germ. Rod brāh.

braske; nsk. og sv. braska, plt. braaschen (breeschen); betyder egtl. larme; i Isl. citeres et brasta (braute); Derivata til brase?

Brast (staa Last og B.): Tab; af briste.

brat (tt; steil), som i Nsk.; fordum ogsaa brant, som i Sv. og A. S. — I vor Bevidsthed nu voxet sammen med Adv. bradt (hurtigt; se brad); de kunne begge betyde pludseligt (se Molb.: hans bratte Fald; din bratte Bortgang).

brav, gjennem T. fra Romanisk (it. bravo, fr. brave). Oprindelse ubekjendt.

bred; germ. braid- (: ht. breit, a. s. brād). Førgerm. bhraidh- ikke fundet. — **Bredde**, gd. *Bredd = nsk. Breid-d.

Bred(d) (Rand) = sv. brädd, a. s. brerd. Germ. brĕsd-. Nsk. med Aflyd: Bradd, germ. brăsd-. Cf. Brodd, med Aflyd. -d- vist Suffix; førgerm. Rodform da bhräs. bhärs. Man har henvist til lat. fas-tigium (Gavl), altsaa som med r elideret.

Bregne; gd. *Breken (som i Sv.); Rodform brĕk-. Aflyd brăk-: nsk. Brake (Enebærbusk), plt. Brake (Gesträuch, Baumstumpf, Zweig), e. brake (bush, fern; »from growing on broken ground?«). Aflyd brŭk-: nsk. Burkne (Bregne). Rod formelt som i brekke.

Bremse (Insect); forhen Brimse, Bramse, udenfor D. ogsaa Brumse; i T. tillige, uden iterativt -s-, Breme (Rodform brĭm). Rod (som i brumme, ght. bremen), førgerm. bhr—m, som i lat. fremere (bruse). Cf. Bram, Bræmme. — Bremse (Hemsko, Mundkurv) ansættes i T. med Omlyd af a; Instrument, opfattet som brummende Dyr? I Plt. findes dog Premese, med et Vb. pramen (presse), maaske af lat. premere; er vel omfortolket til Insectnavnet.

Brev, gjennem Nt. fra lat. breve (kort Skrivelse).

Brig(g), fra E.: »brig is merely short for brigantine«.

Brik(ke), Laan af nt. Bricke; om dette er Eet med e. brick, fr. brique, it. bricco (Mursten; i Romanisk vist laant fra Germanisk), er ikke let at se.

Briller af beryllus (gjennem T.).

bringe, laant fra T.; ikke gjenfundet udenfor Germ.

Bringe; ligl. Bringa i Nsk. og Sv. Etymologi ubekjendt.

Brink, er vel laant fra nt. Brink (ligl. i Sv.). Nsk. indfødt Form: Brekka (ogsaa i sv. Dial.). Etymologi ubekjendt. [Hvis -k kan være Suffix, kunde Slegtskab tænkes med foreg.].

[Brint: puristiskt Fabricat; simulerer Derivation fra brænde; er Modersmaalet uvedkommende.]

Brise, gjennem T. og E. fra Romanisk (Ex. fr. brise), hvor det atter er Laan, uvist hvorfra (er det celtisk, kunde det være udbredt fra England).

Brisling (Fisk); ogsaa nsk. Ubekjendt.

Brissel; findes ogsaa i Nsk., tilligemed Stamord Bris (Knude i Kjød; Kjødtrevl); i T. Brös-chen (Kirtel; ö af e? eller af Aflyd o?). Ikke oplyst videre. [Uvedkommende er e. brisket, »breastpiece of meat, from Fr. brechet, from Bret. bruched, the breast; brusk in the dialect of Vannes«).

briste; almengerm.; i t. bersten (holl. barsten), e. burst maa r antages flyttet, da det i Gt. hedder bresten. Intet Paalideligt om fjernere Etym. — **Brist, Brøst** (Mangel, Feil) hører herhen.

Brix, som sv. brits, Laan af nt. Britse, Britsche (i Ht. nu Pritsche); antages

for Derivatum af Brett. Imidlertid betyder nst. Briik, Brike det Samme [om gjennem normannisk Fransk ind i T.?]. Cf. Brik?

Bro, som i Sv.; nst. Bru. Mangler i T. Førgerm. bhr—; et gallisk briva citeres. Se Brygge, Bryn.

Broder; germ. (og got.) brō-thar (i Ht. Bruder). Førgerm. (og ind.) bhrā-tar-: lat. frater, osv.

Brodd; ligl. nsk., sv.; a. s. brord, ght. Brort. Germ. brosd-, med Aflyd til Bredd. — Deriv.: en **Brodde** (se Molb.) = nsk. Brodde.

„brodne Kar", norskagtigt for brudne. — Brodsø ligl. for Brudd- (sv. brottsjö).

Brog; gd. Brook, som i Nsk., Sv., Plt., A. S. (e. breeches af a. s. Pl. brēc); holl. broek, ht. Bruch. Germ. brōk kunde have Aflyd til brekke (s. d.); Bet. gjennembrudt, el. spaltet, kunde passe. Imidlertid kan Ordet være laant gjennem Lat. fra Celtisk: brāca (bracca); ialtfald er, ifølge ens k, laant til een af Siderne (Lyddistance mellem et „dybt" ā og det germ., fra ā stammende, ō kan i fjern Tid have været ubetydelig; det urgerm. ā var vel som oftest pala-talt, „høit", hvorfor et fremmed ā let kunde omsættes til ō).

broget, gd. brooket; i Sv. nu fortrængt af brokig. Germ. brōk- vilde kunne være beslegtet med brekke (s. foreg.), og Bet. brudt passer. Ligl. her opstaaer dog Mistanke om Laan fra Celtisk: se under Brok (Grævling).

Brok (hernia), som sv. bråck, er Laan fra T.: plt. Brok(e), holl. breuk, ht. Bruch (kort u). med opr. (germ.) kort Vocal. Hører til breken, brechen.

Brok (Grævling), fra E. (brock), og besynderligvis vel directe; er i E. laant fra Celtisk: »Welsh and Cornish broch ... from his white-streaked face; cf. Gaelish brocach, .. Welsh brech, speckled«.

Brokfugl, Laan af nt. Braak- el. Brokvogel; ht. Braachvogel; som en der let treffes paa Pløiejord (s. Brakmark).

Brokke (brokke); Laan af t. Brocke(n), af brechen, med secundair Fordobling; Got. har Fem, ga-bruka (uden Fordobling).

Brombær (Brambær høres vel nu sj.), Laan fr. T.: plt. og ht. Braam- og Brombeere; gt. Braame (Tornebusk); cf. e. bramble. Med anden Aflyds-vocal a. s. brōm, e. broom. Førgerm. bhr—m; cf. fr. framboise (Hindbær)?

broute el. braute, kan kun være lavet af plt. Baraat, Braat (Stads, Larm, Uvæsen), selv utvivlsomt af lat. apparatus (Beredelser, Ophævelser) (cf. Gram. § 61**).

en **Bru(u)d**, germ. brūd- (-d vist Suffix) (efter Reglerne: holl. bruid, ht. Braut; i A. S. omlydt: brȳd, e. bride); fjernere Etymologi høist omtvistet; Grundbetydning uvis (Svigerdatter ældre, neppe ældste, Bet.); laant i Fr.: bru. — **Brudgom**: gammelt Subst. Gome (Gume); førgerm. gh—m-, lat. homo. (I E. forbreiet til -groom). — Se Bryllup.

et **Brud(d)**, gd. Brut; ogsaa Brot som i Nsk. og Sv. (sv. nu brott); Rod som i bryde; Rodform brūt.

en **Brud(d)** (Bæsel)?

Brug, bruge; Laan af plt. Bruuk, bruuken (holl. bruik, ht. Brauch; e. brook, finde sig i, kunde ventes med ou). Germ. brūk-; førgerm. bhrug-, gjenfindes i lat. frūges, fructus, fruor (af frugvor) osv.

brumme; mulig laant fra T.; da Fordoblingen af m (ifølge et gt. bremen) er secundair, kan Roden være som i lat. fremere (cf. under Bremse). I Gt. haves et „stærkt" Vb. brimmen. („Sidde i Brummen" er lavet af t. brummen i Bet. sidde arresteret).

brun; germ. brūn- (altsaa holl. bruin, ht. braun, e. brown); førgerm. bhrūn-; cf. φρυνος (Tudse); -n vist et Suffix: cf. ind. redupliceret ba-bhru-s (rødbrun). I Romanisk er Ordet laant fra Germanisk.

Brunst, tydsk, af brennen; vexler i T. med Brunft, af brummen (Brølen i Parringstiden).

bruse, vist Laan fra T.: plt. og ght. bruusen (altsaa nht. brausen, holl. bruisen); Etymologi uoplyst. (E. bruise, kvæste, er vel af fr. briser, der efter Nogle er celtisk).

Brusk, som sv. brosk, af et fordums *Briusk = nsk. Briosk. I Ght. findes et Bruusche (Bule; nu Brausche), der muligvis hører herhen; Rod kunde maaske søges i bryde? (det Brydelige, f. Ex. med Tænderne). Cf. plt. broosch (zerbrechlich).

bryde, gd. brytte brøøt brute bruten (som sv. bryta), y af ældre iu, nsk. io: briota. Tabt i T. Germ. briut- braut- brūt-. Førgerm. bhraud- bhrūd-; congruerer med Rod i fraud-are (bedrage); imidlertid kan lat. f ogsaa staa for opr. dh. — Deriv.: **Braade**, nu kun literairt, = nsk. Brote (Hob nedhuggede Træer), Rodform brūt.

bryde (plage, bekymre) med sv. bryda, bry, Laan af plt. bruuden (üü) (opr. stuprare?); har i D. laant Ipf. brød fra foreg.

brygge, gd. *bryggie; Derivatum af hos os tabt Rodverbum: plt. bruwen, nht. brauen, a. s. breowan (e. brew). Førgerm. bhr—; cf. lat. defrutum (kogt Most).

Brygge, gd. *Bryggie; med plt. Brugge (ü), ht. Brücke, e. bridge, Derivatum af, hos os bevaret, i T. tabt, Simplex Bro (s. d.).

Bryllup ɔ: Brudløb (fingeret Flugt og Tilfangetagelse); isl. brúd-hlaup; ght. Bruut-Louf-t.

Bryn, opr. Pl. Bryyn-n (ɔ: Bryyn-r, assimileret) af Fem. Sing. *Bruun, der endnu haves i Nsk.; uden Suffix -n: a. s. brū, nu e. brow. Førgerm. (og ind.) bhrū-: ὀ-φρυ-ς (lat. frons frontis? af bhrū-want-?). — Gd. Braa (Øienlaag), = ght. Braawa, nu Braue (der bruges om Bryn), a. s. breaw, seer ud som Aflydsform; men da i Got. findes et Ntr. brähw Blink, kunne de være

Derivatum hertil og betyde: Blinkeren; et førgerm. bhrăqu- vil man gjenfinde i φορκος (lysende), m. M.

Brynde, gd. Brune (som i Nsk.), af germ. Rodform brūn-, der, med secundairt (fordoblet) n, kommer igjen i Former af brenne (ɔ: brænde). I Sv. haves Derivatum brånad.

Brynie, literairt fornyet; tidligere almengerm.; germ. brūn-i-ā(n)-. Antages af Nogle for ældgammelt Laan fra Celtisk ifølge g. irsk bruinne Bryst.

[brusque (med Sprogsansen depraverende Danisering „brysk"): »venu au 16me siècle de l'it. brusco«.]

Bryst af et fordums *Briust; i Dele af Norge endnu Briost; a. s. og ældste nt. Breost, nt. senere Borst; ht. Brust og got. brust-s (Fem.), vel altsaa ligl. med i elideret (Aflyd kan her neppe antages). Indeholder vel et Suffix. Intet Paalideligt om Oprindelse.

[Bræ; egtl. Bræe, Brede, Bride: norsk.]

Brædt, Pl. Bræder; Laan af plt. Bret -des (Gram. § 92); ht. Brett (holl. nu berd). Germ. brĕd-. Cf. Bord.

bræge, gd. *bræœke, nsk. bræœk(j)a, sv. bräka. Germ. Rodform brăk- er vel Onomatopoieticon.

brække (skrives upassende med æ), Laan af plt. breken = ht. brechen. Germ. brĕk- brăk- brāk- brŏk- (brŭk-). Førgerm. bhr—g, som i lat. fragor, fra-n-g-o frēgi.

Bræm(me), Laan fra T., hvor to Rodformer haves, brĭm i gt. Breme (e. brim), brăm i det forældede Brame; til begge passer Bräme, verbrämen; „stærkt" Vb. ght. bremen bram (brumme, brøle). Førgerm. bhrăm- sees i ind. bhrăm- (hvirvle) og i lat. frĕmere (bruse &c). Muligt er Bet. Brænding (cf. nsk. Brim) ældre, og Rand afledt. — Cf. Bram, Bremse.

brænde, gd. brænne; germ. brănn-i-an; Causativ til hos os tabt „stærkt" Vb. brenne brann brunne brunnen (findes i Nsk.; sv. brinna). I nt. bernen, e. burn, er r omsat. 2det n er Tilvæxt. Førgerm. bhrăn-(n-) ikke fundet (Sammenstilling af br— med fer- i lat. fervere falder langt udenfor det etymologisk Paalidelige). — Deriv.: **Brand** med Suffix -d. **branke**, -k- Suffix, deminutivisk. Se **Brynde**.

Brød; germ. braud- (: nsk. Braud, nu Brau; t. Brot; e. bread). Nogle antage -d- for Suffix, og Rod som i t. brauen.

Brøde, gd. Brøøte. Cf. nsk. Ntr. Brøyte (Forandring, Afvigelse), brøyta (forandre), af Rodform braut-; se bryde. (Brute, i ældre D. og i Gsv., er af Rodform brūt-, og kan neppe ved Lydændring være blevet til Brøte).

Brøk, fra Nt.: holl. breuk, plt. Brok(e) (ht. Bruch). Af breken, Rodform brŭk-.

brøle; divergerer fra nht. brüllen, holl. brullen; kunde passe til ght. brüelen,

Rodform germ. bröl-. Mulig er dog r overført fra T. paa et fordums *bøøle = sv. böla, nsk. baula.

Brønd, gd. Brun(n); med t. Brunnen af germ. Rodform brünn-, der congruerer med en Rodform til brænde (s. d.). [Alligevel ville Nogle tænke paa Roden i φρεαρ Brønd, tage altsaa -nn- som Suffix].

brøsig, laant fra Plt.: „eigentlich brausig (Holst. u. Schlesw.); Bröshahn = Braushahn .. auch bräsig", hvorved forudsættes, at det staaer for ældre bruusich (?). — Cf. dog holl. preutsch, fordum preus, trodsig, maaske af fr. preux.

Brøst (Mangel), yngre (bekvem) Form af Brist.

Bud, se byde.

Budding, gjennem T. af e. pudding, opr.: »an intestine filled with meat, sausage« (Pølse); »Celtic: Irish putog« &c. (Ligl. optaget i Fr.: boudin).

Bue, gd. *Buge (Boge); i de andre Sprog o, som t. Boge-n; Rodform bŭg- af bøie.

Bug; gd. Buuk, som i Sv., Nsk., Plt. (nht. Bauch). Førgerm. bhūg-.

Bugle (paa Skjold), vel nærmest af plt. Bokele; er Eet med Bukkel (s. d.); g af k. Voxer i D. sammen med Bule.

bugne (boune), se bøie.

bugsere af holl. boeg-séren; s. Boug.

Bugt, Laan af t. Bucht, af biegen.

Buk (Dyr); i T. og Sv. med o (Bock). Findes i Celtisk, og er i Germ. Laan, vel snarest fra Celtisk, da det, ifølge ind. bukka-, ikke har førgerm. bh.

bukke (sv. bocka, t. bücken) ansees for at indeholde Rodform bŭg- (af bøie med et Suffix (-n-?), og en Assimilation til kk.

Bukkel, i Germ. laant fra Romanisk (fr. boucle): lat. buccula Skjoldbukkel, af bucca Mund. Hos os gjennem T. Se Bugle.

Bul (sv. nu bål), med t. Fem. Bohle, af germ. Rodform bŏl- (bŭl-); førgerm. bhăl-, som i φαλ-αγξ Blok.

Bulbider: plt. Bullenbiiter; Bulle (Tyr) = e. bull. Ifølge nsk. Bol, isl. boli, er det ene l secundairt.

buldre, mulig af plt. bulderen. Cf. baldre, baltre.

Bule = sv. bula, plt. Bule, holl. buil. Omlyd i ght. Biule (nu Beule), a. s. bȳle (nu e. bile). Germ. būl-. Aflyd bŭl- i nsk. Bola (Hævelse). Som 3die Aflyd seer ud nsk. baula, (sv. böla, brøle), der vel er af Interj: bau! (Variant til bū!); men ogsaa i de andre kunde l være derivativt.

Bulk (Jordklump &c)? Er vel = e. bulk (Krop &c); cf. isl. bulki (Skibsladning; vel egtl. Balle?). Aflyd til Balk, Bjelke?

Bulle ɔ: lat. bulla (Capsel, f. Ex. om Segl).

bullen, bulne; i Gd. findes bulne, bolen; nsk. bolen; som med Aflyd i Forhold til Bule og til germ. (og got.) baul-i-an oppuste. Turde dog være voxet

sammen med et *bulgen, bulgne? = nsk. bolgen, bolgna; gt. „stærkt" Vb. belgen balc (hovne, vredes); Rod som i Bælg.

Bulmeurt; vel forvansket; i Gd. findes et Bylne; t. Bilsenkraut. Germ. Rod b—l; førgerm. bh—l; findes i Slavisk; lat. filix Bregne.

bum! primairt Lydsignal. Udvidelser i **bump! bums!**; Bums, bumse.

Bund, gd. Botn, som i Sv. og Nsk.; -n for -m ifølge a. s. botm (e. nu bottom), gt. Bodem (nu Boden). Baade t og ht. d ere anomale; der skulde ventes d og ht. t, da førgerm. Form er bhudh-m-, ifølge πυθμήν (1ste Aspiration opgiven, som i ind. budhna-); Lat. har fundus (af fudnus).

Bundt, Laan af t. Bund (d i Udlyd forhærdet) af binden.

Bun(d)tmager, Laan af plt. Buntmaker, der antages at indeholde Adj. plt. og ht. bunt (broget, nemlig Skind), hvilket af Nogle ansees for Germanisering af lat. punctus prikket, af Andre for extraheret af mus pont-icus (Hermelin).

Bunke? I Nabosprog med varierende Kjøn og Betydning (Hob, Bylt, Knippe, Benknude, Skibsbæk, Ladning, Bøtte; Plante). (E. bunch). -k- Suffix, cf. nsk. Bunge, -a i lign. Betydninger. Vel mer end 1 Ord. Aflyd i Forhold til bang- (se banke), Bing,?

Bur: germ. bur- (nht. Bauer); vel, med Suffix -r, af bo.

burde, nyere abnorm Inf. til bør. Vbt. turde, med sv. böra, være laant fra, eller combineret med, plt. boren (ö) = ht. gebühren (ældste T.: giburian), uagtet isl. har byrja (-ada) i Bet. tilkomme (foruden: begynde = sv. börja). Er Derivatum af Rod til bære.

Burre, Borre; = sv. borre, e. burr (bur-dock); og = plt. Bosse (harte Hülse)? Rod vel b—rs (cf. Børste). Se Aborre.

bus! naturlig Interjection; haves i Nabosprogene (barbus er vel opkommet blot som Rim? nemlig i plt. som parbuus; af os laant derfra). — Deriv. **buse**.

Busk; muligen kommet til os fra T.? Gjenfindes i Romanisk: it. bosco, fr. bois, »dans le plus ancien bas latin boscum, buscum, dont l'origine est inconnue«, hvormed forudsættes, at det i Germ. er laant fra Romanisk. Det Omvendte var ogsaa tænkeligt.

Bu(s)semand, med sv. buse, fra T.: Butzemann, Butze; angives dog i Plt. med -ss-. Maaske af Interj. butz (= bauz, bums)?

but (buttet), af plt. butt (plump), holl. bot: »uit het Rom.; verg. spa. boto 'stomp', fr. bot in pied-bot«.

Buxbom: lat. buxus.

Buxe(r) af plt. Buxe, Boxe, „urspr. aus Bocksleder gemacht?".

By (i Nsk. ogsaa Bø), af Rod til bo, med Suffix -i- (-j-), hvis Virkning sees i Omlyden.

byde; almengerm.; biud-, baud-, bud- (: ht. bieten). Førgerm. bhaudh-

bhŭdh-; med 1ste Aspiration opgiven: ind. bŭdh- (agte paa &c); *ε-πυϑ-ομην, πευϑ-ομαι* (forhører). — **Bud:** Rodform bŭd-.

Byg(g), som i Nsk.; gd. Bingg som i Sv. Da A. S. har beow (Korn), er gg phonetisk Tilvæxt. Fjernere Etymologi uvis.

byge, Byg (Ludvask), med sv. byka, af plt. buuken (üü) = ht. bauchen (e. nu buck). Ogsaa i Romanisk: it. bucare, fr. buer (af buquer). Altsaa Laan fra en af Siderne; Uenighed, om fra el. til Romanisk.

Byge (Regn &c); g tilsat; forhen Bye, der, med sv. by, nsk. Bya, Bøye, plt. Böie, Böe (mangler hos Lübben), er Laan af holl. bui(e). I Holl. er til Etymon foreslaaet it. bujo (mørk).

bygge, gd. byggie; af bo (bu), med foran Suffix -i- (-j-) tilvoxet -gg- [at tænke enten som bu-gg-i-a, el. som bi-gg-w-i-a, dette da af Rodform biu]. Cf. brygge. — Deriv.: Bygd.

Byld, maaske for *Bylg-d?, se bullen, som det ialtfald maa følges med.

Bylt, med sv. bylte, Laan af plt. Bulte (ü), der vel er Eet med ht. Bülz, nu Pilz, af lat. boletus (ɔ: *βωλιτης*) Svamp, egtl. Klump (bolus: *βωλος*).

Byrd (fordum ogsaa Bur-d), og **Byrde,** Derivata til bære, Rodform bŏr- bŭr-.

Bytte?; fordum, som i de andre Sprog, med kun eet t (Fordobling først i Vb.: Gram. § 92; 102 c.). Er maaske (skjøndt formelt Tegn paa Laan mangler) meget tidlig fra Plt. trængt ind i D., Sv., Nsk.? Er meget tidlig fra Plt. trængt ind i Ht. (: ikke ß, men t); senere i Holl. (buit), og i E. (booty; abjectivisk Form?), ogsaa i Fr. (butin; abjectivisk Form?). I Plt. betyder Buute (üü), og i Ht. Biute (nu Beute): 1. afdelt Bagertrug (ældste bevarede Bet.?), og Skovbistok (fordi den indeholder fordelt Stof); 2. Krigsbytte (fordi det lægges i regelmæssigt fordelte Smaapartier); i Plt. tillige: 3. Vexling, Ombytning (yngste Betydning?). — Tydske Lingvister henføre Bet. 1 til anden Rod med formentligt germ. d, overseende, at Plt. har t ogsaa i denne Bet. — Rod germ. biut- baut- bŭt-, būt-, som i nsk. buta, bauta, e. beat (hugge). [Havde Beute været opr. ht., og laant i de andre Sprog, da blev Roden b—d]. — Vb. plt. buuten (hos os nu bytte) er Denominativ af Subst. Buute. — [Uvedkommende er ht. Beutel, plt. Buudel].

Bæger, hos os nærmest fra plt. Beker; i Germ. fra lat. bacar, bicarium, (it. bicchiere); vel ligl. laant i Latin, uvist, hvorfra. Sv. har nu bägare med g, vel ved dansk Paavirkning.

Bæg-t se bage.

Bæk. Ht. Bach udviser germ. Form bāk-; nt. Beke samme med aflebende germ. -i- (derfor Omlyd). I D., Sv., Nsk. har foran -i- (-j-) udviklet sig Fordobling: Bekk. Ikke paalideligt paavist udenfor Germ.

Bækken (bedre med e), af t. Becken; dette af barb. Latin baccinum (fr. bassin), bacca, af ubekjendt Herkomst; cf. Bakke.

Bælg (bedre med e). Uden Omlyd i t. Balg ("stikke Sværd i Balgen"). Opløst til 2 Stavelser i e. belly. Germ. bälg-. Cf. under bullen.

bænde (nu lidet brugt): stramme (bøie) ved Hjelp af Baand (= e. bend); deraf Bændsel. — **Bændel** af Baand.

Bænk (bedre med e); uden Omlyd i t. Bank; i E. nu bench; i Isl. (tildels i Nsk.) assim. bekk-r. Se Banke, Bakke.

Bær, som t. Beere, &c. med Omlyd af et bäri, endnu ældre germ. bäsi (som i Got.); s bevaret i holl. bes, bezie. Førgerm. bhäs- (i Ind. fortære).

bære; germ. b—r: bĕr- bär- bār- bör- (būr-); i T. nu kun føde (gebären). Førgerm. bh—r: ind. bhar-, φερω, lat. fero. — Deriv.: bør, Bør, -bør, Byrd, Byrde, Baare, Barn, Barm.

Bærme (bedre med e), maa, som nsk. Berm, være Laan af nt. Barm(e), Berm(e), der kan være af Rod til bære (som t. Hefe af heben); eller af samme som lat. fer-vere, fer-mentum. (Dette stille Nogle dog sammen med θερ-μος).

Bæst : lat. bestia; nærmest gjennem Nt.: Beest.

bæve. Som ved sv. bäfva taler aabent e for Laan af nt. beven (Isl. har i : bifa; cf. leve : isl. lifa). Ifølge ht. beben, ght. biben, er germ. Stamme bib-, hvilken man troer at kunne sætte = redupl. Præs. af ind. bhî (frygte) : bibhēmi (1ste Aspiration bortfalder i Ind.). — Derivatum : bævre.

Bæver, med sv. bäfver, Laan af plt. Form Bever (ht. Biber), der fortrængte den indfødte Form Biæver. I Dele af Norge : Bøver (af Biver), i andre: Bjor, Bjur; ogsaa i Gsv. findes Biur. Lat. Form: fiber = ind. ba-bhru-(brun), Reduplicationsform. Se brun.

Bøddel, Laan af plt. Bodel (ö) = ht. Büttel, ght. Bütel, af plt. beeden, ht. bieten : Retsbud. — Gt. har desuden et Bitel (af bitten): Indbyder, Citant; deraf roman. bedellus, fr. bedeau, laant tilbage til T. : Pedell. — I e. beadle synes begge Ord combinerede (som begge Verber i bid).

bøde, gd. bøøte, af Bod; germ. bōt-i-an (derfor Omlyd). — **Bøde** er deriveret af Vbt. (eller tidlig extraheret af gd. Bøter, Pl. af Boot?).

Bødker af plt. Bodeker (ö), ht. Böttcher, af Bodik, Bottich („Bodike" hos os, nu næsten forsvundet), vistnok (ligesom boutique) af apotheca.

Bøffel, gjennem t. Büffel, fr. bufle, af lat. bubalus; βουβαλος.

Bøg, fordum ogsaa Bog (dette tillige: Olden), gd. *Bøøk, Book. Ligl. vakler Omlyd i Nsk., Gsv. (nu sv. bok), og vel i plt. Booke. A. S. bēce (nu e. beech). Ht. Buche. Germ. bōk-; førgerm. bhāg- : lat. fāgus; φηγος (: φαγειν).

bøie, gd. *bøøgie (sv. nu böja), nsk. bøygja, ht. beugen; germ. baug-i-an, Causativ til det hos os tabte biug-an baug bug-um bug-anas (ht. biegen bog). Førgerm. bhaugh- bhŭgh- [φευγω, med fugio, divergerer altsaa]. — **bugne** (boune) Inchoativum, Rodform bŭg-. — **Bøile**, fordum Bøgel, Laan af plt. Bogel (ö) = ht. Bügel, nsk. Bygel; Rodform bŭg-.

Bølge, gd. *Bylgie; gsv. Bylgia, som tildels endnu i Nsk.; i E. nu udvidet til billow; skrives i Gt. Bulge (ü ?). Rod som i Bælg. Cf. bullen.

Bøn, gd. Bøøn (som i Nsk. og Sv.); isl. ogsaa bón uden Omlyd; a. s. bēn. Germ. bōn-; førgerm. bhān-; heri -n- vel Suffix: cf. φω-νη Stemme, φω-νεω (bl. A. anraaber), φη-μι siger; lat. fāri tale, ad-fā-niæ Udflugter.

Bønhas ɔ: plt. Bonehase (ö): En der lister sig til at være Skræder uden at høre til Lauget. Foranledning ubekjendt. Bilde i ht. Form hedder Bühn(en)hase (Rotte? Kat?); Bühne kan betyde Loft; cf. nsk. Byne, Bøne, Ntr. (Skive, Plade).

Bønne, fordum Bøøn(e); sv. böna; nsk. Bauna (Bogna; isl. baun). Germ. baun- (: t. Bohne, e. bean). -n- vel Suffix. Forlyd, førgerm. bh, stemmer med den i φακοσ Linse, i lat. faba Bønne; ogsaa i φαγειν spise. Germ. au turde her, som i Baum, indeholde en vocaliseret Consonant?

Bør (Vind); gd. *Byr, som i Nsk. (isl. byr-r); hører til bære, Rodform bör- bür-. — **Bør** (uterus; se Molbech; kan ikke regnes til Almensproget) skulde snarest ventes at høre til bære. — **Bør** (Hjulb. &c.), af plt. Bore (ö); cf. e. barrow, isl. Fem. Pl. barar (el. börur); af bære. — **-bør** i Nedbør har mistet -d : egtl. -byrd (s. d.).

Børs, gjennem t. Börse, holl. beurs, fra Romanisk, fra Græsk: βυρσα Skindpung.

Børste (Haar), gd. *Burst(e) („aabent y" af u); sv. borst, isl. burst, t. Borste : germ. b—rs-; førgerm. bh—rs- (cf. Burre). Børste (Redskabet) er Laan af t. Derivatum Bürste; ligl. børste af bürsten [simpel Udtale: „bø'ste" congruerer, i Bet. 'afbørste, afbanke', med det forlængst opgivne d. bøøste, = nsk. bøysta (banke), hvorfra børste selvfølgeligt ikke stammer].

bøs, hos os vel nu Laan af t. böse; = nsk. baus (stormodig), med Bause (Stormand), Baus (fremstyrtende Masse), bausa (buse frem); staaer vel i Aflyds-forhold til buse (se bus).

Bøsse („aabent y": Gram. § 60), Laan af plt. Busse (ü) = ht. Büchse, af πυξις. buxis, Buxbomsdaase. Bet. Gevær er yngre.

Bøtte („aabent y": Gram. § 60); fra T.: Butte, Bütte (ogsaa ht.), hvor det er Laan fra Romanisk (Ex. fr. botte), fra Græsk: πυτινη (gjengives i lat. Skrifter ved butina).

Caffe : arabisk. (Café, fr. Form). — (Calas ɔ: Collats). — (Cannik: canonicus). — (Canón: fr. canon: lat. canna Rør, der opr. er semitisk). — (Capel: capella, Gjemme for capa). — **Caper**; holl.: »etym. volkommen duister«; mon ikke frit lavet af lat. capere?. — **Capsel**: lat. capsula, capsa. — (Capsun, gj. Nt. af it. cavezzone). — (Captain, romanisk; af lat. caput). — (Capun, gj. T. og Rom. af καπων). — (caput: fr. Phrase: faire capot). — (Carduus, gj. Nt. af cartouche, af charta). — (cassere : fr. casser.) — (Castanie: gj. T.

af lat. castanea, καστανεα, „nach der Stadt Καστανα im Pontus"). — Celle: lat. cella. — **Chor** (med Sprogsansen vildledende Skrivning: Kor), lat., opr. gr., chorus. — Chorde (item); græsk; egtl. Tarm, ogsaa Streng. — **christen**, lat., opr. græsk, christianus. — (Ciffer, gj. Romanisk og T. fra Arabisk). — (Cirkel: circulus). — **Classe**: lat. classis. — (Clown, e., uoplyst). — **Club**: e. club, vel egtl. Præsidentkjølle, mace. — (Cokes; udtal oo; e. Pl.). — (Compas: fr.: lat. compassus Omgang). — Corps: fr.: lat. corpus. — (Coup: fr., gj. Lat., af κολαφος Smæk). — (Cour: fr.: lat. cohors.) — (Cours: fr.: lat. cursus). — (Cousine: fr.: lat. consobrina). — **cras**: lat. crassus. — (Cuion: fr. coïon). — **Cur**, curere: lat. cura, curare.

da, gd. thaa, ubetonet tha, hvilken Form fortrængte den anden; sv., nsk. daa. I T. og E. med derivativt Element: dann(e), denn(e) og thænne : than, then, hvilket vel maa antages bortfaldet i D., Sv., Nsk. Rod som i den, der.

Daa; ligl. a. s. dā (e. doe); -m bortfaldet; cf. t. Dammhirsch; gammelt germ. Laan af lat. dama. (Sv. dofhjort, forvansket).

Daab, med sv. dop, nsk. Daap, Laan af nt. Doop(e) = ht. Taufe; Aflyd til plt. deep, ht. tief. Germ. daup-; vilde i egte d. Form hedt Døb; i enkelte nske Egne norvagiseres det til Daup.

Daad (som i Sv. og Nsk.). Germ. dād- (: e. deed, ht. That); -d- Suffix; Rodform dā; Aflyd dō i Vbt., tabt hos os, plt. doon, ht. thun. Førgerm. dhā: ind. da-dhā-mi sætter, gjør; τι-θη-μι = ældste nt. ik doo-m, ældste ht. ih tuo-m (Reduplication bortfalden). Se -dan, Dom.

daane, Inchoativ til dø (cf. dettes norske Perf. Part. daaen). Cf. det tabte daalig (sv. dålig ɔ: syg), nu fortrængt af daarlig.

Daare = nsk., sv., Daare; ifølge plt. Doore, ght. Toore, er germ. Rodform daur-, førgerm. dhaur- (ikke dhaus, da saa maatte ventes Omlyd i Isl.) [minder om θουρος fremfusende, som dog Nogle mene at staa for θορϝος]. — Deriv.: **daarlig** (taabelig).

Daase, med sv. dosa, ht. Dose, Laan af holl. doos (doze). Etymologi ubekjendt. [Mon spøgende Anvendelse af δοσις Present? Fyrsters Presenter sendes tidt i Daase].

Dad(d)el: δακτυλος; gjennem Romanisk og T.; plt. Dadele.

dadle, Laan af ht. tadeln; d seer ud som nt., men Ordet mangler hos Lübben og i Brem. W.; vi have hørt tydsk t som d (sv. tadla). Germ. dath-, førgerm. dhat-.

Dag, fællesgerm. (ht. Tag); germ. dăg-; førgerm. dhăgh- ville Nogle gjenfinde i ind. dăh- (brænde, altsaa med 1ste Asp. opgiven). [Uvedkommende: lat. dies, førgerm. Rod diu]. Cf. Døgn.

Dagger[t] (-t uegte), vel directe af e. dagger, fra Celtisk: »Welsh dager,

Irish daigear. Bret. dager, dag (whence Fr. dague)•; plt. og holl. Dagge er altsaa nærmest fra Fr.

Dal; almengerm. (ht. Thal). Germ. dăl-; førgerm. dhăl-; gjenfindes i Slavisk (formelt passe θολος Tag, θαλαμος Kammer); -l kan være Suffix. — Fra Nt. laant Deriv.: **dale.**

Daler, Laan af plt. Daler = ht. Thaler; angives at være forkortet af Joachimsthal-er (efter en Sølvgrube). (Ogsaa laant ind i E.: dollar).

Dam (bet. opr. Dæmning); almengerm. (ght. Tam). Vbt. **dæmme** treffes i Gd.; deraf Dæmning. Germ. dăm-m-; førgerm. dhăm-m-; mm er vel assimileret; første m mulig ogsaa Suffix, til Rod dha? [Cf. θαμα hyppigt; θαμνος? Buskads; om egtl. Sammenbunkning? (sammenstilles dog af Nogle med ht. Tanne, ght. Tan: Skov); Aflyd ā: θωμος, θημων Bunke].

Dame: fr. dame: lat. domina. (Deraf Damspil).

Damp, vist laant af nt. Damp = ht. Tampf (nu dog Dampf). Ligl. Causativ **dæmpe** (egtl. faae til at blive fugtig?). Germ. dam-p-; førgerm. dham-b-. Cf. dump.

-**dan** i saadan, hvordan, ligedan; Laan af plt. Part. (ge)dan, af doon, = ht. gethan. Cf. danne, Daad.

Dan(n)efæ, opr. Daane(r)-, Genitiv af Subst. af Rod til dø (cf. daane): Uddøelsesgods (herreløst); isl. dánarfé; kaldes etsteds i Gd. „daanet Fæ" (ɔ: Daanedsfæ?).

Dan- i Danmark, Danerne, osv. (yngre nn i Dannevirke, -brog). Betydning ikke vis. Germ. dăn-; førgerm. dhăn-. Cf. plt. Dane (Niederung an Flüßen), a. s. (med Omlyd), denu (Dal); ght. (med Aflyd) Tener (flad Haand) = θεναρ (flad Haand);? „Flad" her paafaldende, især med „Mark" (Grændse), da Naboegne til begge Sider ere i samme Forstand flade. — **Dannebrog?** indeholder vel et med broget beslegtet Subst.? cf. nsk. Brooka (broget Dyr).

dangle (Omlyd i t. dengeln); Aflydsform til bingle. Cf. denge.

danne, med sv. dana, af -dan (s. d.): Ntr. dant, udvidet til dannet, og øvrige Vbalformer supplerede.

Dannemand, i vor Forestilling attraheret til Dan- i Danmark, men lød forhen, som i ældre Sv. og Nsk., Donde-, Dande-, (Person af „bedre" Stand). Hed i Sv. og Nsk. ogsaa dugande (duende) Mand. Ansees af Nogle for forvansket heraf, af Andre for Part. af et tabt Vb. = plt. doon, ht. thun (udrettende, duelig), eller for Laan af plt. Part. doonde (forvansket, som Dotter til Datter). Udvidedes, som andre Partt., prædicativt med -s: han er **dandis, dannis** (Gram. § 133).

dan(d)se; nu i Germ. vist gammelt Tilbagelaan fra Romanisk (it. danzare, &c), hvor det synes laant fra Germ., ifølge ght. dansen, Iterativ til Rod i dehnen (Aflyd i gedunsen). Germanerne kunde haanligt betegne sydlige Folks feminine Dandse som Strækken Ben, og Romanerne acceptere dette.

dase; findes i Nsk. (med Isl.) : dasa (forkomme, fatigueres, forknyttes), med Aflyd ā: daas (sløv), dæsa (være forkommen). (E. daze betyder nu blende; sv. dasa leste, dog i Dial. ogsaa dovne). Se videre under Dosmer? Germ. Rodformer dās- dās- (dūs-?); førgerm. dhas, hvori s kan være Suffix, men Rod (ifølge ā i dās-) ikke som i dø; for at gaa til Roden i lat. fatigare, eller i fames, maatte bestemt vides, om lat. f her er af dh, ikke af gh. — Da Ht. skulde have t-, maa ght. Daase (Hex), dääsic (albern, stille), holdes borte.

daske; er ogsaa nsk. og sv.; e. dash (fra D.?). Uoplyst.

Datter, fordum Dotter, germ. döhtar (: plt. Dochter, ht. Tochter). Rod dōg- dūg-, førgerm. dhūgh- : ϑυγατηρ, (2den Aspiration opgiven); ind. duhitā (1ste Asp. opgiven). Om Bet. flere Gjetninger (f. Ex. 'Malkepige'; ind. duhkan betyde malke).

Daure, gd. Dag-(w)ordh (isl. -verd-r) ɔ: Dagmaaltid.

Deger: plt. Deker: lat. decuria (el. decas med germ. Endelse).

Degn, med sv. djekne, plt. Diaken, e. deacon, af lat. diaconus (fra Græsk) (hvorimod plt. Deken, e. dean, ht. Dechan-t, er af decanus).

Dei, gd. (sv., nt.) Deeg; nsk. Deig (ht. Teig; a. f. dāh, nu e. dough); germ. daig-; med Aflyd dīg- dīg- i „stærkt" Vb., levnet i got. dīgan ælte. Cf. Digel; nsk. diger, plt. deger (tyk). Førgerm. dhaigh- dhīgh-; sees troligvis i lat. figulus, figura (indrykket Suffix i fingo); τειχος el. τοιχος Mur (1ste Aspiration opgiven), m. M. — Deriv.: Vb. **deine.** Sb. **Deie**, gd. *Deegie (Deiberederske). A. f. hlāf-dige (e. lady).

deilig, Laan af nt. degelik (gediegen) af Vb. diihen deech gedegen (ht. nu gedeihen). Germ. thih- thaih- thīg-. Førgerm. taik- tīk- neppe til at finde.

deise er enten Laan af nsk. deisa (styrte), eller snarere, med dette, Laan af plt. deisen pedem clam referre, liste af, tumle tilbage [germ. thāg-is-, tie og liste af,?]. Vanskelighed volder holl. deinzen bølge; bet. ogsaa achteruitgaan [thāg-in-is-?].

Del; almengerm.; germ. (og got.) dail- (: nsk. Deil, ht. Theil, e. dole, deal). Gjenfindes i Slavisk.

den, gd. then; Ac. Masc. (= t. den; τον), nu Fællesk. S. — **des** gd. Genitiv; **desto** tydsk: Gen. + de, diu, Ablativ til samme. — **thi, fordi,** samme Abl. i d. Form (Gram. § 182). — **da** (f. d.); **deden,** gd. thæden; **der,** gd. thær, thar; **did,** gd. thit ɔ: thigat ; then Weg at (den Vei ad); alle af samme demonstrative Rod (førgerm. t—). — **denne,** gd. thenne (af then-se, than-se; Suffixet vel Imperativen se). — **dit** og **dat** er plt. (dette og hint).

denge, gd. *dængie, egtl. hamre (Causativ : frembringe dang!). E. har med Aflyd ding. Se dingle.

die, eget for D. og Sv. (dia). I ældste Ht.: Tila mamma. Rodform di, Førgerm. dhī: lat. filius, -a (Säugling). Se dægge.

Dige, gd. Diike (som nsk. og sv.); plt. Diik, ht. Teich og nu tillige Deich (hvert med sin Bet.); e. dike og ditch. Germ. dik-. Førgerm. dh—g; sees maaske i lat. figere (fæste). [Uvedkommende: τειχος].

Digel, som i Nabosprog; ht. Tiegel; germ. dig-; se Dei.

digte, gjennem T. af lat. dictare.

digte ɔ: t. dichten = tætte.

dikke, Onomatopoieticon.

Dild; gd. Dil(l) som i Sv.; nt. Dille, ght. Tille (nu dog ht. Dill). Uopløst.

din; som andre Possessiva: forbums Genitiv benyttet som adjectivisk Stamme.

dingle; Aflyd til bangle, som ding! til dang! (I Ht. dengeln, d bevaret mod Overgang til t, der ikke passer til Interjectionerne). Cf. denge.

Dirk, Laan af nt. Dirk, Dierk, Diderik; ht. Dietrich „euphemistisch für Dieberich?"; vel og fordi den, som Kong Dibrik, bryder ind uden Tilladelse.

dirre; Aflydsform darre (som sv.) nu tabt; nsk. dirra, darra. Heri en Assimilation? (dog ikke = zittern). Uopløst.

disig, Laan af plt. diisich = holl. dijzig. Germ. Rodform neppe this-, men dis-, da nsk. Dism (Solrøg) neppe er laant (Rodform dis-? cf. plt. Desem : Hefe;?). Ellers ikke opløst. Førgerm. vel dhais- dhis-.

Disk, gj. Nt. af lat. discus (fra Græsk); ht. Tisch.

djerv, engang diarv, af derv (skulde i Ht. correct hedt terb); germ. vel dërb-; isaafald førgerm. dhärbh- : ταρφος, -υς tæt (1ste Aspir. opgiven, cf. τε-θραμμαι). — Uvedkommende : nsk. tjerv (isl. thjarf-r; sv. nu färf), ht. derb (usyret); i plt. derve kunne de to Ord ikke skjelnes (og i ny Ht. er d for ght. t hyppigt). [Ght. biderbe, nu bieder, hører til dürfen].

Djævel : lat. diabolus, fra Græsk.

dobbel-t, gjennem T. fra Romanisk (duplus). at **doble** (Indsats).

dog ɔ: t. doch, der har fortrængt gd. tho. Germ. thauh; demonstrativ Rod germ. th— (se: den); Suffix vel -uh (tha-uh endog da).

Dogge, fra E. Ikke opløst.

Dok(ke), fra Nt.; plt. Docke; „O. Dutch dokke; low Lat. doga, ditch, canal, cup; δοχη (?). — Ikke = plt. Dack-Lant „niedriges Land, wo Dack, Schilf, wächst", nsk. Dokk, Pl. Dekker (Fordybning mellem Bakker; o = isl. ö).

Dolk ? hos os vist fra Nt.; erklæres der for slavisk (tulich); isl. dalk-r, Naal, kunde passe til Laan fra Germ. til Slavisk. Iaaltfald neppe opr. germanisk.

Dom, gd. Doom; **dømme,** gd. døøme. Almengerm.; dog ht. -thum nu kun i Composita (= vort -**dom**). Germ. dōm-, dōm-i-an; -m- Suffix; Rodform dō som i plt. doon, e. do, ht. thun. Førgerm. dhā (se Daab): ind. dhā-man Fastsættelse.

Domkirke, -provst, &c., af lat. domus (dei). Dompap (Dompfaff' ɔ: Geistlig ved Domkirke; Fugl opfattet som en saadan).

Døne, Laan af t. Dohne; Rod som i dehnen, germ. thăn-i-an; førgerm. t—n, som i ταννω (spænder), lat. tenus (Strik), teneo, ten-d-o.

Donkraft, fordreiet af plt. Duumkracht; ht. Daumkraft, af Daumen.

Dont, Laan af plt. Doon-t, Verbalsubst. til doon (gjøre).

dorsk ? Anføres, i Bet. søvnig, i nordsvensk Dial. Er der blevet henført til dorma(?) (sove; vidt udbredt i sv. og nsk. Dial.; „synes dannet af lat. dormire"; eller af dolma? se dulme). Isaafald altsaa for dormsk(?). Andre Tankeexperimenter ere mulige.

Dosmer, vist laant fra Nsk.: Dosmar („det d. D. forefindes nok først hos Holberg"); nsk. er ogsaa Dosme, Fem. -ma, Vb. dosma (halvsove), dosen (uklar, om Himlen), dosast (glo), m. fl. Aflyd i Forhold til dase?

doven; ligesaa i Nsk.; sv. dufven. Participialtformet Adj. Germ. Rodform dūb-, (samme, hvoraf ht. toben), Aflyd til daub- (hvoraf døv). Førgerm. dh—bh-; cf. τυφ-λος (blind; 1ste Aspiration opgiven), τυφω, τυφος; τυφων, -ως (Hvirvelvind, Uveir).

Draabe, gd. Drope (Rodform drūp-) se dryppe.

Drab, drabelig, se dræbe.

Drage, gjennem plt. Drake af lat. draco (fra Græsk).

drage; almengerm. (bære : slæbe : trekke; item: vandre). (Til at regne plt. dragen, ht. tragen, for et andet Ord, mangler Grund). Germ. drăg- drōg-. Førgerm. dhragh-, hvortil passer τρεχω (1ste Asp. opgiven, cf. θρεξομαι) løber, der stemmer med Bet. vandre. (Cf. parallelt Betydningsforhold mellem got. thragjan løbe og lat. trahere trekke; førgerm. trăgh-). — Deriv.: **Dræt**, gd. *Draatt, Pl. Dræætter; germ. drăh-tu-. — Tydske Derivata: **Drager**; **Dragt**: plt. Drach-t = ht. Trach-t; **drægtig**: plt. drechtich = ht. trächtig.

Dram, fra E., af drachma (opr. græsk).

Drank (se Molbech), med **Dranker**, plt. Former (ht. Trank).

dratte ?; opr. gaa slæbende (saal. i Isl.), dernæst snuble, falde. Cf. nsk. draatta (smaatrekke, af drage); item drassa (slæbe), dratla („maaske for drasla"); item dranta, drunta (smøle);?

Drav; ogsaa i Nabosprog; ht. Treber. Germ. drăb-. Findes i Celtisk.

(„Dravat", maa være af holl. travate Stormbyge, der maa være misforstaaet Brug af it. travate Stormtag, = fr. travée, af lat. trabs Bjelke; er vel paavirket af det beslegtede travail?).

dreie, Laan af plt. dreeien = ht. drehen; uden Omlyd i ældste ht. draaien, holl. draaijen; med w: a. s. thrāwan (nu e. throw). Germ. Rod thrā (samme som i Traad). Førgerm. tr—, t—r: τρημα Hul, τερεω borer; lat. tero sliber, terebra Fritbor.

Dreil (i er Udvært), med sv. dräll, Laan af plt. Drell, der, med ht. Drillich, er Germanisering af lat. tri-lix (tretraadet).

Drek (Snaus), Laan af t. Dreck, der har fortrængt d. Trek = isl. threkk-r, sv. träck. Germ. threkk- (i): kk vel en Assimilation.

Dreng, eget for D., Sv., Nsk. (bet. Mand); Pl. i Gd. *Drengie, gsv. Drengiar; Germ. dräng-. Cf. nsk. Drang(e) (staaende Sten)?

drikke; almengerm.; n uassimileret i T.: drinken (ht. trinken). Germ.: dr—nk-: ĭ ă ŭ. Ikke fundet udenfor Germ. (dhr—). [Hvis k er Suffix, congruerer Resten af Form drun-k- med Roden i Drøn, got. drūn-jus, hvilken Rod, med iterativt k, maatte kunne betyde: klukke]. — Deriv.: **drukne**.

drille ?; som sv. drilla, e. drill, Laan af t. (plt., holl., ht.) drillen (dreie, bore, plage, øve), der, med det indfødte e. thrill, minder om Roden i drehen. (E. har ogsaa thirl, vel af a. s. Sb. thyrel Hul, der minder om thurh, t. durch).

dristig (at driste), Laan af plt. driist(ich) = ht. dreist, a. s. thrīste. Germ. thrīst-; førgerm. traist-. Slegtskab med lat. tristis (bl. a. truende, grum) lader sig ikke afvise.

drive; almengerm.; ht. med b : treiben; altsaa germ. dr.b- draib- drĭb-. Førgerm. dhraibh- dhrĭbh- (f. Ex. noget τρειφ- τροιφ- τριφ-) ikke fundet. — Derivata: **Drev** (vist fra Plt.); **Drift**; **drifte** (Korn; maaske blot attraheret af drive? cf. drøfte).

Drog, plt. Skjeldsord (Masc.), af dreegen (ht. triegen). Vi have glemt, at det betyder Bedrager.

Drone, Laan af plt. Drone (ligl. laant til Ht.) = e. drone; ældste nt. Draan (ligl. a. s.). Germ. drān-; førgerm. dhrān-: θρωναξ, τεν-θρην-η Drone. Kort Form dhrăn-, med germ. Aflyd ĕ sees i ældste Ht.: Treno (Drone), med Germ. Aflyd ŭ i got. drunjus Drøn.

Droschke : slavisk.

Drossel, Laan af t. Drossel = d. Dial. Trossel, e. throstle; gd. *Throstel, *Thrast = sv. og nsk. Trast (isl.: ö). Anden Afledning i gt. Droschel, e. thrush. Germ. thr—; førgerm. tr—: lat. turdus, turdela.

Drost, gd. Drott-sete; plt. Drossete, Droste; ht. Truchsäße, -sess. Opr. den der placerer (eller anretter for) Drot (Garde)?: dapifer.

Drot, som sv. drott, corrumperet af Drotten (isl. dróttin-n); ght. Truhtin ɔ: Fyrste, der holder Drott, ght. Truht (Garde, „Hird"). — Fem. Drottn-ing, nu **Dronning**. Deriv. Drost (s. d.). — Ght. har, foruden dette Truht (af Vb. germ. driugan, udrette; formelt congruent, med germ. driugan, ht. be-triegen), et Truht med Bet. Getragenes, af tragen; Nogle henføre Truchsess, dapifer, til det sidste.

-dru i sanddru, ædru, Sideform til drøi.

Drue, vel, med sv. drufva, Laan af plt. Druuve (holl. nu druif). Germ. drūb-, ifølge ht. Traube. Altsaa, hvis Ordet er germanisk, førgerm. dhrubh-, græsk τρυφ- (cf. τρυφος Brudstykke ? τ for θ ifølge θρυπτω).

drunte, drynte; findes ogsaa i sv. Dial. og i Nsk.; synes at høre til drynja (drøne), da baade drynta og drynja i Nsk. kunne betyde: tale dvask, ikke gibe lukke Munden rigtig op.

dryppe, forhen drybe; gd. dryppe drøøp drupe drupen, og drøøpe („svagt"); se Gram. § 92, og cf. plt. druppen (ü?). Germ. driup- draup- drüp- (altsaa ht. triefen); førgerm. dhraub- dhrüb- ikke funbet. Det „svage" gd. drøøpe er germ. draup-i-an; (men plt. drüppen germ. drüp-i-an?). Andre Derivata: Draabe, Drøbel, Drøv (s. d.).

drysse, gd. *drysie (nsk. drysia druste); „stærkt" Vb. er bevaret i Got.: driusan (falde), og i A. S.: dreosan. Germ. drius- draus- drüs-; „svagt": germ. drüs-i-an. Førgerm. dhraus- dhrüs- neppe funbet.

dræ(e)? Laan af gt. drääḣen, drääien (dufte)? germ. thrāh-.

dræbe; gd. drepe drap draape drepen (ɔ: treffe, døde), stemmende med Nabosprog; ht. treffen (laant til os: treffe). Germ. dr—p: drĕp- drăp- drāp-; førgerm. dhr—b ikke funbet. — **Drab**, gd. Draap (som i Nsk. og Sv.), Rodform drāp-. — **drabelig**, Laan af plt. draplik, mindre god Form for dreplik, = ht. trefflich, hvoraf vort fortreffelig.

Dræg(g), med sv. dragg, Laan af nt. Dregge, Dragge; maaske opr. fra E.: drag (besl. med draw).

d r æ g t i g, D r æ t, se drage.

dræve?; forhen gjerne skrevet dræbe; desuden findes dræge. Om 1, 2 eller 3 Ord? Hvis 1, da er vel dræge blevet til dræve, og dette ucorrect skrevet dræbe (cf. Kjæbe); dræge kunde være plt. dregen (for dragen)? eller frit extraheret af t. träge (tydsk t af os da hørt som d)? Hvis dræve er et separat Ord, kunde det minde om Drav? (tyktflydende). Maatte kunne flyde sammen med 'dræbe med Snak'; dræbe (støde) kunde muligen selv have betegnet stamme?

Drøbel; gd. Dryppel som i Nsk.; hører til dryppe, Rodform driup- med Omlyd.

drøfte? gd. *dryfte? Nsk. har dryfta (Korn), samt drypsa, dette ialtfald af Roden i driupa, dryppe. Imidlertid har D.: drifte Korn; og r kan gjøre i til y, ø. Sv. Dial.: drøfta.

drøi; gd. drygg, som i Sv., tildels i Nsk.; gnsk. driug; med gd. Vb. dryggie, =de (udrette). Germ. „stærkt" Vb. driugan betyder udrette og bedrage (se Drot). Af Form draug- kommer plt. droog(e), e. dry (tør), og nsk. Draug (Spøgelse ɔ: overmægtigt Væsen). Rodens Grundbet. fast, stiv?

Drøm, drømme, gd. Drøøm, drøøme; germ. draum-, draum-i-an: nsk. Draum, drøyma; ht. Traum, träumen. Germ. Rod drum- draum- er Lydbetegnelse (obs. d. Drum, drumme, se Molbech); og i ældste Nt. betyder Droom, i A. S. dream endnu: forvirret Larm, Jubileren (Stemmer, Musik, Bægerklang, &c.). Ifølge mentale Tilstandes Analogi gik Betegnelsen over paa

somnia, a. s. swefen, og fortrængte en saadan ældre Benævnelse paa Søvn-oplevelser. (Hvis -m- kan være Suffix, kan tænkes paa førgerm. dhrau-: ϑρεν-μαι lader lyde, jamrer). [Gjængs Etym.: af driugan bedrage].

Drøn, drøne; langt ø tyder her paa Laan fra T. (Ht. har nu d for t). Nsk. Dryn, drynja. Got. Sb. drunjus; cf. under Drone. — **Drønnert**, vel plt. (mangler hos Lübben). I sv. Dial. betyder Drøner: Drone og Drønnert.

drøse? I samme Bet. i sv. Dial.; nsk. drøsa betyder sladre, men Drøs: senfærdig Person; plt. Droos, Pl. Drööse, er et Skjeldsord bl. A. om „Thiere, auch wol Kinder, die Einem lästig fallen“. (Cf. ogsaa nsk. drøysa: „føle bort“,?).

Drøv for Drøb, gd. *Drypp, ifølge gsv. Vb. dryppia (idisla); altsaa af Rod til dryppe (Betydning da uklar), Form drūp-.

du, dig, din, gd. thu, thik, thiin; Pronominalrod th—, førgerm. t—.

due; gd. duge, stemmende med Nabosprog; ght. tugen. Germ. dūg-, med Aflyd daūg- (hvoraf ght. Præs. Sing. taug, nu udfyldt til regelmæssigt Vb. taugen). Førgerm. dhūgh- dhaugh- har flere Betydninger (se Datter). — **Dyd**, gd. Dyg-d. **dygtig**, Laan af plt. duchtig (ü), af Duch-t = gd. Dygd.

Due, gd. Duuve, stemmende med Nabosprog. Germ. dūb- ifølge ht. Taube. Førgerm. dhubh- (: τυφ-: 1ste Asp. opgiven) har flere Betydninger (se doven, døv, Dust), bl. a. hvirvle (τυφων); Due betyder maaske Tumler, Dykker (: Tumlen ned for at undgaa Rovfugl)? — Plt.-formet Deminutiv: Dullike, **Dulle** (mangler hos Lübben). (Nsk. Dulla, Dulta: liden rund Gjenstand, inclus. saadant Fruentimmer, kunde have combineret sig hermed).

Dust, hos os vel Laan fra Ht.?, hvor det før correct skreves Tust. Maa etymologisk være = nsk. Dust (Støv), dusta (støve, ryge); sv. dost Støv, Dust. -t Suffix; Rod germ. dūb, førgerm. dhubh- (τυφ-ος Røg).

Dug; gd. Duuk, som i Sv., Nsk. Meget gammelt Laan af t. (nærmest nederlandsk?) dōk (det mere lukkede t. ō af os opfattet som ū): plt. Dook, holl. nu doek (udtalt u), ght. Tuoh, nu Tuch. Ifald det er germ., er førgerm. Form dhāg- el. dhwāg-.

Dugg; forhen ogsaa Dogg som i Nsk. (isl. ö); sv. dagg; Stamme daggw-, hvori w bevirkede Omlyd udenfor Sv. Ifølge nt. Dauw, ht. Thau (i Bet. Dugg), a. s. deaw (nu e. dew) er gg phonetisk Udvæxt. Germ. dau-. Førgerm. dhau-; cf. Fut. ϑευ-σομαι vil løbe, Præs. ϑε(ϝ)ω.

dukke, dykke, for ældre duge, dyge (Gram. § 92), er maaske, med sv. duka, dyka, Laan af plt. duuken, = holl. duiken, ght. tuuchen, nu tauchen. Germ. dūk-. Førgerm. dhug- (dhwag-?) ikke fundet. Der er vel tillige Laan af t. Deriv. ducken?

Dukke; med o i Nabosprog (ght. Tocka, nu ucorrect Docke): Knippe, Barnedukke, m. M. Uoplyst.

dulme = nsk. dolma (døse &c.) (der blander sig med dum-la), holl. be-dwelmen

(gjøre svimmel); plt. Dwelm (Verwirrung), ght. Twalm (Betäubung). Rod som i Dvale, dvæle, nt. doll, e. dull, ht. toll, got. dwal-s (taabelig), dwalmon (være taabelig). Førgerm. dhwal- (r?).

dum, opr. dumb som i andre ældre germ. Sprog (ght. tumb, nu ucorrect dumm med b): stum, sløv, &c. Førgerm. dhămbh-; Nogle anføre θαμβος Forbauselse (altsaa med 2den Aspiration opgiven). [Nogle antage Nasalering af Rod dhubh, samme som i døv &c.]

dump, daniseret Laan af ht. dumpf, der nu har fortrængt tumpf; i Plt. anføres dumpich; Afløb i Forhold til Damp, dæmpe.

dumpe = nsk. dumpa; „stærkt" Vb. dimpa damp er bevaret i Sv. Rod congruerer med den i Damp, dump.

Dun; germ. dūn- (: e. down; ht. Daune med plt. Forlyd). -n- kan være Suffix; Rod da førgerm. dhu, bl. A. bevæges bølgende, som i ind. dhū-ma-s Røg = lat. fū-mu-s.

dundre, Laan af nt. dondern (donern) = e. thunder. Germ. Rodform thŭn-, førgerm. tăn-: lat. tonitru; τονος; »Jupiter Tanarus« hos Gallerne; cf. Thŏnar (t. Donar), hos os contraheret til Thor.

Dunk (Krukke)? Anføres i Nsk. Plt. Dunk betyder unterirdisches Gemach. Egtl. mørkt Rum?

dunke (ogsaa nsk. og sv.); -k- Suffix? Rod som i dønne?

dunkel, Laan af ht. dunkel, fordum (rettere) tunkel. Plt. har dunker, donker. Førgerm. dh—ng- ikke fundet.

Dunst, Laan af t. Dunst (i Ht. fordum, rettere, Tunst) (nsk. og e. Dust, Støv, er maaske samme Ord?). Ifølge de to Slags ŭ i Germ. kan enten antages, med Suffix -st-, germ. Rodform dŭn, Afløb til gnsk. Daun, gd. Døøn (Lugt), og til Duun (s. d.), ɔ: førgerm. dhu (θυ-μιαω, fumus), germ. du, med Suffix -n-; eller, med Suffix -t-, en germ. Rodform dŭns-, førgerm. dhwăns- (findes, sammen med dhwăs-, i Ind. med Bet. støve o. l.).

Dup, med sv. dopp(-sko), vist laant fra plt. Dop(pe) (lille skaalformet Gjenstand); vel = ht. Tupf og Topf. Nogle antage Udvidelse (-pp-) af Roden i deep, tief (f. Ex. ved et assimileret Suffix -n-).

durkdreven (m. M.): t. durch.

Duus (paa Terning), som i Plt., af fr. deux. — Sus og **Dus**? blot Rimstavelse uden Indhold? Dog har Nsk. drikka og dusa; dysa (larme), Duus (Stød).

Dusk?; om egtl. vaad Tot, Kost? Sv. dusk, og nsk. Ntr. Dusk betyde vaadt Veir (e. dusk Mørke). Førgerm. dh—sk- [cf. lat. fuscus?, mørk].

duve, med nsk. (og sv.) duva, Laan af nt. duwen (trykke ned); = ght. duuhen, diuhen, douhen (drücken, schieben)? Germ. thuh-?

Dvale, dvæle; gd. dwelie dwalde dwald. Germ. dwăl- (: ght. twelen; e. dwell). Cf. under dulme.

dvask, vel af os dannet af det obs. dvas, der var Laan af plt. dwaas, dwaasich (delirerende, vaasende, &c.). Ght. Getwaas betydede Gespenst (opr. Rodslegtskab med Dverg?).

Dvelg af plt. Dwellich, af lat. duilix, bilix tvetraadet (Omsætning til T- udebliver; dog omsættes i Ht. til Zwillich). Cf. Dreil.

Dverg; almengerm. (ght. Twerc, nu Zwerg; e. nu dwarf). Germ. dw—rg-. Førgerm. mulig med s: dhwäsgh-? [gh Suffix? Cf. θεος, φεος, Gud, ɔ: *θϝεσος; θεσ-φατος; ?].

dy sig, ? Om Sideform til duve ? (s. d.). Det gamle dyge (ɔ: dykke) vilde neppe miste g, da dette kom af k. Endnu mere uventet vilde være Bortfalden af gg: cf. jydsk dygge sig, hvilket Ord kunde komme af et obs. dygg (skikkelig): gjøre sig artig. (Jydsk døge kunde passe til plt. boogen, se døie).

dyb; gd. diup, som i Sv. og Nsk. Germ. diup- (: e. deep, plt. deep, holl. diep, ht. tief) daup- (se Daab, døbe) düp-. Førgerm. dh—b-. — Se under dyppe og Dup.

Dyb se due.

Dyffel, holl. duffel, »misschien naar Duffel bij Antwerpen zoo genoemd«.

dygtig se due. dykke se dukke.

Dynd, gd. Dy-ende; af obs. Dy = sv., nsk. Dy. Cf. isl. dýja (ryste). Germ. dū-. Førgerm. dhu- : ind. dhū- (ryste), θυω (bruse, bølge &c.). Cf. under Duun.

Dyne, af Dun. Germ. dūn-i-ā(n)-.

Dyne (Klit), Laan af nt. Duune (üü), der antages for laant fra g. e. dūn, nu down, der antages laant fra Celtisk. (Ogsaa optaget i Fr.). Cf. Lugdun-um o. l.

Dynge; sv. dunga; nsk. Dunge, Dyngia. Cf. denge, ding, dang, dung? Betydningsudvikling kunde være fra Klang til Stød til Kast, Sammenkasten, til Bunke? Specialiseret i e. dung (**Mødding**, s. d.), ht. Dünger (D- for ældre T-), samt i isl. dyngja, ght. Tunc: Kammer under Jorden med Mødding over (til Varme). — **dyng**vaad (forhen dung-), denget med Væde, eller vaad, saa man tildenger Andet dermed.

dyppe. Ifølge sv. doppa, nsk. duppa, synes Dup (s. d.) at være Stamordet (saa at ikke behøves et gd. *dyppe el. *dyppie, behandlet efter Gram. § 92). A. s. dyppan (e. dip), ht. tüpfen, maa følge med.

dyr; almengerm.; germ. diur- (: ght. tiure, nu theuer; a. s. deore). Aflyd dūr- sees i ght. tuuren, nu (med ucorrect d) be-dauern. Førgerm. dh—r (s?) ikke fundet. — Deriv.: **dyrke**.

Dyr; gd. Diur som i Sv. (ht. nu Thier). Germ. (og got.) dius-; -s-Suffix?

dysse; er vel Laan af plt. dussen (betäubt werden), bedussen (Brem. W.).

Nsk. dysja betyder drysse, smaaregne; og dyssa : støde; men nsk. duusa kan betyde hvile (cf. under døsig).

Dysse (Stendysse), dativisk udseende Form af et gd. *Dys = nsk. Dys, Pl. Dysja(r); germ. dūs-. Aflyd daus-, med Omlyd, i nsk. døysa (ophobe).

Dyst, som plt. Dust, e. joust, fra Romanisk: fr. jou(s)te, jou(s)ter; sent Lat.: juxtare kjæmpe nær sammen (juxta).

Dyvelsdrek, plt. (ht. Teufels Dreck).

dægge, gd. deggie; gg phonetisk Tilvæxt (cf. den i got. daddjan) foran afledende i. Uden Tilvæxten: ældste ht. ta-i-an. Germ. Rodform da; førgerm. dhā: ind. dhā-jāmi (dier), oldslavisk doja (ammer), θηλυς, fēlare, fēmina (quasi θη-μενη), osv. Se die.

Dæk, dække osv., Laan af t. Deck, decken = d. tække (s. d.).

d æ m m e se Dam. d æ m p e se Damp.

dæmre (rettere demre), Laan af t. dämmern (rettere e); ght. Demerunge og Ntr. Demar = ind. tămas- (Mørke) (lithauisk tamsa). Germ. thĕm-, Aflyd af førgerm. tăm-; lat. tĕm-ere, tĕn-ebræ (n af m). — Uvedkommende: sv. dimma, Taage, nsk. dimm (dunkel), Dimm, Dimming (Tusmørke), e. dim, germ. dĭmm-.

dø. I Nsk. døya (isl. deyja). Germ. Rodform dau (seer ud som Aflyd til du, førgerm. dhu, i Bet. aande? verhauchen?) med Suffix -i- (og Omlyd); uden dette: touen i ældste Ht. Suffix germ. -th- i **Død** (e. dea-th, ht. To-d), -d- i **død** (e. dea-d, ht. to-t); deraf **døde**, tödten: daud-i-an. u elideret, a forlænget: **daane, daalig**, *Daanesæ (nu **Danne**-sæ). Roden gjenfindes i Slavisk. — **Dødbider**, Omfortolkning af Døvbider (sløv Kniv o. l.), der endnu findes i Dialecter. — (Aflyd diu : got. diwan-s dødelig).

døbe, gd. døøpe = plt. doopen (öö); germ. daup-i-an. Formelt Tegn paa Laan fra Plt. mangler, i Modsætning til **Daab** (s. d.). Cf. dyb.

Døgenigt : plt. Dogenicht (ö) = ht. Taugenichts.

Døgn: gd. Dygn, som i Sv., Nsk., som af Aflydsform dŭg-, men maaske dog kun Forkortelse for Døøg-n (dægn citeres i Isl.) med Rodform dōg- (Aflyd til Dag)?

døie, Laan af plt. doogen (öö) „leiden, erdulden"; germ. daug-i-an : bringe til at due (s. d.), til at gaa an.

Døit: holl. duit (lille Mønt). Uforklaret. Ikke gammelt i Holl. [Henførelsen til oldnorsk Thweiti altsaa aldeles usandsynlig].

dølge, gd. dylie dulde duld (som i Nsk.); germ. dŭl-i-an; mulig for dwŭl? som Aflyd til dwal? (se Dvale, dulme).

d ø m m e se Dom.

Døn, dønne; gd. Dyn, dynie, Ipf., som i Nsk., *dunde; item det obs. donne (det donner under Ros), gd. *dune, nsk. duna; e. din. Germ. dŭn-.

Førgerm. vel dhwăn-; findes i Ind. med lign. Bet. — Deriv.: **Dønning**; gd. *Dyning som i Nsk.

Dør; gd. Dyr-r, som i Nsk.; opr. Fem. Pl., som af et Sing. Dur. Germ. dūr- (: ht. Thüre). Førgerm. dhūr-: θυρη, lat. foras, -is (fr. hors). Hos os mangler Ntr. : ht. Thor, lat. fōrum (Torv; vel opr. Plads indenfor Port?).

Dørslag : plt. Dorchslach: dorch, igjennem, ogsaa, forvansket, dør.

døse = nsk. døysa „ikke ville brænde", germ. daus-i-an, med nsk. døysen „fugtig og tung". Plt. dosich (öö?) ɔ: **døsig** (vel laant fra Plt.). A. s. dysig (y?; e. dizzy; Vb. doze). Holl. duizelen hører til Afslyd dūs; vel ligl. plt. dusich? item nsk. duusa (hvile, stille af). Germ. dūs- daus- dŭs- (-s- Suffix? Rod som i dø?). — Sb. **Døs** er vel et nyere Extractum ud af Vbt.

døv; germ. daub- ifølge ht. taub. Nsk. dauv, nt. doof, e. deaf. Afslyd dŭb- i doven (s. d.) og i ht. toben.

Ebbe, Laan af nt. Ebbe (ogsaa laant i Ht.) = a. s. ebba (Masc.); har fortrængt gd. *Evie (bevaret i Jydsk: Eve) = nsk. (og sv.) Evja (Tilbagestrømning, Mudbergrund): germ. ăb-i-ā(n)-, Afgang, af ăb af. Sideform uden Suffix -i-: nsk. Ave, germ. ăb-a(n)-.

Ed; germ. aith- (: nsk. og ht. Eid; plt. Eit og Eet, Gen. -des; a. s. āth, nu e. oath). Førgerm. ait-; cf. αιτεω paakalder, f. Ex. Guder om at tildele Noget.

Edder, gd. Eeter = nsk. og ht. Eiter (t i Ht. beskyttet af r; cf. Eiß: Byld), (sv. nu etter), a. s. ātor (nu e. atter). Germ. ait-; førgerm. aid-: οιδος Svulst (Ntr.; -os = germ. -ar, d. -er), οιδαω svulmer. — Edderkop s. Kop.

Eddike, med plt. Etik, ht. Essig, ældgammelt Laan af lat. acetum (c og t ombyttede).

Eder (Pron.); d og r af germ. s? cf. got. izwis.

Ederfugl, vel laant fra Nsk.: Ædafugl, Ærfugl, fordum Ædar-, Genitiv af Æd. — Isl. æd-r udtales nu Aidhør, hvilket synes gjengivet i t. Eidervogel (hvoraf sv. ejdervogel) og i e. eider-duck. — Germ. snarest āthi-; førgerm. da āti- : ind. āti-s en Vandfugl; ωτις -ιδος Trapgaas.

een; germ. ain- (: nsk. og ht. ein, a. s. ān); -n- Suffix i førgerm. ai-na- : οι-νος, ū-nus; οι-ος alene; ind. ē-ka-s (ɔ: aikas) een. Primair Rodform ai. — **ens** : gml. Genit. Neutr. — Deriv.: **enig**; enkelt, s. d. — **eendrægtig**, Laan af plt. e(i)ndrechtich = ht. einträchtig; cf. een dragen el. over een dragen (være enig). — **Enhjørning** af Horn; j er phonetisk Udvæxt; plt. Einhorninc (ö?).

effen, Laan af plt. effen, Sideform til even = ht. eben, d. jevn.

efter, med Omlyd; uden denne : after, nu atter (t. After, e. after, aft). Germ. Rod ăb (som i t. aber, ab).

E(e)g; gd. Eek (Fem.) som i Sv. og Plt.; nsk. Eik, ht. Eiche; a. s. āc. Germ. aik-. Førgerm. aig-; cf. αιγιλωψ, αιγειρος (Træarter). — Deriv.: **Ege**

(Baad), gd. *Eek(i)e; nsk. Eikja. — (Hjul=)**Ege**, gd. *Eeke; nsk. Eika; høre vel hid.

Eg(g) (med egge); ligl. sv., nsk.; plt. Egge, ht. Ecke; e. edge. Germ. äg-i-ā- (gg er Udvidelse); antages for førgerm. äk-, som i lat. acus Naal, idet k antages spaltet til h (se Ax) og g. Cf. Ag= i gd. Agborre?

egen, Egn, se eie.

Egern ? Vel allevegne capricieust tildannet. Plt. Eekern, holl. eekhoorn, ht. Eichhorn; a. s. acwern; sv. ekorre; nsk. Ikorn, Ikorre; g. nederlandsk Een=koren (Inkhoren). Ikke i alle Varianter tænkes paa Eg.

egte, at egte, Laan af plt. echt(e) (dette ogsaa laant ind i Ht.), echten; Contractum af eh=haft, af Ehe i Bet. Lov (cht af ft). Germ. aiw-; cf. *αιων*, lat. ævum; se ei, evig. — (Stavemaade med æ er forkastelig).

ei, som i Gd., Sv., Nsk.; germ. aiw- (Evighed; cf. *αιων*, lat. ævum; Rod vel førgerm. ai, i, gaa); bortfalden er Negtelsen =gi (isl. ei-gi evigt ikke). — Som Præfix regelmæssigt blevet til e= : Erik, Emune, gd. ehvo &c. (dette nu: ihvo &c.); dog ogsaa diphthongisk i e=god, ei=god (nu forvansket til eiegod). — Se egte, evig, jo.

ei!, vist laant fra T.; hed saaledes alt i Ght., og dengang forskjelligt fra i!, der nu i Ht. ligeledes lyder ei! (om end ih! er opstaaet paany). Ght. ei=a er 2 combinerede Interjectioner.

eie, Eie, gd. eege, Eege = nsk. eiga, Eiga, Eige; samt **Egn**, gd. Eegn = nsk. Eign; og **egen** = nsk. eigen; og Vb. **egne**, gd. eegne = nsk. eigna. Ht. eigen, nt. eigen og eegen; a. s. ägen (e. own). Germ. Rod spaltet: aig og aih; det Sidste laa til Grund for det gamle Præs. jeg aa, Ipf. aatte (germ. og got. aih-ta). Førgerm. aik.

Eiland, frisisk og e. Form for Øland (omfortolkedes fordum i T. ofte til Einland ɔ: Eneland). Kom til os gjennem T.

El(le), Elletræ; gd. *Elre = isl. elri, ht. Erle, i ældste Ht. Erila og Elira; d indskudt i e. alder; r af s, ifølge nt. Els(e) : germ. äl-is-; uden Suf=fixet: sv. al. Andet Suffix i lat. al-nus (efter Nogle for al-s-nus). — Elm af samme Rod.

elendig, Laan af plt. elendich, af Elende, El=lende, Eli=lende (Væren i andet Land), med Adj. el(l)end(e); samme el= som i ellers, Elsaß; germ. äl-i- (got. aljis anden); = lat. alius, *αλλος* (assimileret).

Elfenben, tydsk; af Elephant.

Elg. Ligl. sv., nsk. Elg (Alg), men t. Elch som af germ. alk-; cf. e. elk. Ordet er vel da laant ind i Germ. : lat. alces, *αλκη*. Elenthier er laant fra Slavisk; vort **Elsdyr** er snarere af *Elendsdyr end af *Elgsdyr.

Ellefolk, =pige, se under Alf. (Elf, Elvinge, elvisch findes i Plt.).

eller (af et *el=lig=er?), ellers, med sv. eljest, a. s. elles (e. else), af germ. og førgerm. Rod äl; cf. lat. alias; se under elendig.

elleve; germ. (og got.) ain-lif, som 12 : twa-lif, med f, ikke b, ifølge ht. elf, zwölf (blive, f. b., er altsaa uvedkommende). Betydning klar: 1 og 2 til Rest. Sidste Leds Etymologi dog uvis; Rod maaske som i λειπω ελιπον, hvilken gjerne antages for samme som i lat. linquo liqui („labialiseret Guttural" omsat til Labial); imidlertid søges denne Rod ellers i t. leihen (med Guttural bevaret).

Elling; anføres ogsaa i sydsv. Dial.; maa vel staa for Andling.

elske; opr. amme; Iterativ til gd. ale (nsk. ala ool) og *elie; germ. (og got.) āl-an og āl-i-an. Lat. āl-ere (nære), alescere. — **Elskov** af Elsk-Hug (Hu: Sind).

Elv; = ht. Elbe; germ. alb-. Rod førgerm. älbh-, som i αλφος (Hudplet), αλφι (Byggryn), lat. albus (hvid). Se Alf.

Em, gd. Eem = nsk. Eim. Aflyd i nsk. Iim (Lugt), Ima (Stribe; sv. imma Dunst). Germ. aim- īm- ĭm-. Førgerm. aim- ĭm-; heri -m- Suffix; primair Rod ai ĭ (gaa); cf. ind. ē-ma-s (ɔ: aimas) Gang, Bane; οιμος Bane, Stribe. Em betydede altsaa opr. Bane, Stribe, saa Røgstribe, Dunststribe. Cf. ogsaa lat. aemulor? (concurrerer, nemlig paa Banen).

Embede, se Amt.

Emmer, gd. *Eemere (Sing., nu omsat til Pl.) = nsk. Eimyrja ɔ: Eim-Myrja (emmende Bunke; se Em; sv. mörja Bunke); ght. Eimuria, senere Eimere; plt. Eemere (og Amere: ā af ai); a. s. Pl. æmyrian (nu e. embers). Germ. mūr-i-ā(n)- [cf. μυριοι, tusinde, ?].

[Emmert (-t uegte), af plt. Emmer = ht. Eimer (Ambar) af amphora.]

Emne, norsk (og sv.) Form af Ordet Evne.

Emter (tomme Ax &c.)? Findes i sv. Dial. (Cf. e. empty, a. s. æmetig, ?).

end, gd. en(n). Etymologi uvis. Troligen opr. mere end eet Ord. — end sige: har (vel ved Omfortolkning) fortrængt det gamle : end si(d)er (end mindre). — endskjønt indeholder Neutr. af Adj. skjøn (som obschon indeholder en Sideform til schön).

Ende; almengerm.; E er Omlyd : got. and-i-s. Man vil regne det (med d af førgerm. t) til samme Rod som αντι, lat. ante, ind. anta-s (Grændse), og Præfix und-. — **Ende-ligt** er = sv. ända-lykt (af lukke).

Ene(-bær) = nsk. Eine; plt. Ein-beren-boom. Rod seer ud som i Talordet. [Mon hos Germanerne fri Omfortolkning af juni-per?]

Eng; med Omlyd af a, ifølge et afledende -i- (-j-) : gd. Pl. *Engie, nsk. Pl. Engjar. Uden Omlyd sees Roden i t. Anger. Ikke videre oplyst (formelt stemmer eng : snever. Om: smal Græsstrimmel langs Vand?).

Engel, af lat. angelus, fra Græsk.

Enke = nsk. Enkja (i Sydvest-Norge Ekkja). Uoplyst. Man har formodet, at En- staaer for Ein- (een). Kunde ogsaa have Omlyd af germ. a, f. Ex. Rod som i lat. anus (gammel Kone) med Suffix -k- (eller Stamme som i anke).

enkelt, Laan af plt. enkel-t el. enkel, af ein, een (got. ainakl-s).

ent-, tydsk Præfix (Gram. § 100).

enten, med -n udvidet af gd. anti(g), enti(g), et Contractum af annen, annet twiggie, maaske tillige af een twiggie (dette var Genitiv af to); kunde fordum staa pronominalt som e. either (vorder Enten af dem dømt; se Molb.).

entre, gjennem T. (entern) fra Romanisk (intrare, fr. entrer).

er, germ. ës, is (som i E.); førgerm. Rod äs: lat. es-t, ἐσ-τι, ind. as-ti.

er-, tydsk Præfix (Gram. § 100). — **erindre:** t. erinnern (af in, das Innere). — **erobre:** t. erobern (af ober). — **erstatte:** t. erstatten, ght. erstaten, af ght. Sb. Stat(e) (Sted), Rod som i stehen.

Erke-, af lat. archi-, fra Græsk.

Erme, omlydende Derivatum af Arm; nsk. Erm (vort Erme er opr. Accusativ- og Dativform).

Ert, et Contractum, som sees af nt. Arwete, Erwete, Erte; ældste ht. Araweiz, nu Erbse. Maa i Germ. være Laan. Gjenfindes i ὄροβος, ἐρέβινθος (maaske ligl. Laan); cf. lat. ervum (en Belgfrugt).

Erts, Laan af ht. Erz, ght. Erze, Arze, Aruzzi (altsaa ikke af ais, se Irr); mulig ikke opr. germ.

Es : være i sit Es; = à son aise, at one's ease, af ubekjendt Oprindelse. (Findes hos os og i T. omfortolket til lat. esse).

Es (paa Kort), gjennem t. Aß, Äß af lat. as (Mønt, Ener).

Esp, Asp, ikke oplyst [arb-or?].

Esse, gd. *Esie, nsk. Esja (ogsaa en Stenart; cf. esja gjære, svulme?); (sv. nu ässja); ht. Esse. Germ. og førgerm. Rodform äs (cf. Aske? lat. ārere, ardere? brænde). [Ved Assimilation kunde tænkes Rodform äd, ät, &c.].

Etmaal, Laan, af plt. Etmaal: „wiederkehrende Zeit, Flut- u. Tagesperiode, 12, resp. 24 Stunden"; i ældste Ht. og i A. S. (edmæle) : Høitid. Germ. Præfix ëd- id-; Ex.: holl. etgroen (ny Opvæxt), sv. id-isla (drøvtygge), d. I-gjeld (= isl. id-gjöld), got. id-wit, ældste ht. Ita-wiiz (Bebreidelse); videre: isl. idra, got. idrigōn (angre), ght. idern (bestätigen), hvilket med ght. Ita- udviser germ. Spaltning af førgerm. t til th og d. (Om da = lat. at- i atavus? cf. et, ἔτι, ind. ati?) (eller cf. lat. ita, item, iterum?). Se Id, idel, idelig.

etse, Laan af ht. ätzen, holl. etzen, Rod ät (som i æde); enten med iterativt -s-; eller snarere germ. (og got.) ät-i-an (lade æde = isl. etja, plt. etten), med ht. Overgang til tz, og da holl. etzen laant fra Ht. (e. etch, enten Laan, eller med Overgang af -ti- til ch ?).

Eventyr, af plt. Form Eventur (ü), der vel er attraheret af even (just); Abenteuer: „Anlehnung an Abend". Fra Fr.: aventure (ad-venire).

evig, Laan af t. ewig; se under ei, egte, jo. — **evindelig,** med sv. evinne(r)lig og nsk. evindele, af Rod aiw- (som i evig), og om ikke Afledning fra, saa

Attraction til Ybrne vinde ɔ: gd. winne (t. gewinnen) og winde (t. winden). Gnsk. har Formen ævinlig-r (der gjerne sammenholdes med got. Adj. aiwīn-s;?).

Evne (opr. Ntr.) = nsk. Evne og Emne, sv. ämne; A. S. har Vb. efnan (at evne). Rodform germ. ăb (stemmer med den i Avl), hvortil ōb (i øve) viser Aflyd.

Evred, gd. Af-red; kan neppe skilles fra sv. af-rad, gsv. Af-ræde, isl. af-rád, hvilke betyde: Præstation, Afgift; ogsaa Tab; og blive at henføre til raade (ikke til rede, germ. raidan, hvori ai ellers ikke bliver til ā). Stubbe og Efterslet kunne opfattes som Agerens sidste Præstation, eller ogsaa som Tab, nemlig fra den egentlige Høst.

[„exe"; vel af Gadesprogets „sætte i Ex"? neppe = nsk. egsa: ophidse &c.].

faa. Heri falde sammen germ. fau- og fau-h-; ældste T. fao og fooh (a. s. fea). Til fau-h- svarer lat. pau-cus; cf. videre pau-lus, pau-per; *παυ-ομαι*, *παυ-ρος* (ringe; maaske = parvus); Aflyd pu i lat. puer (Dreng), &c.

at **faa(e)**, Sideform til fange, som i T. fahen : fangen. Germ. fah- fang-, altsaa med Spaltning af førgerm. k til h og g; førgerm. pank-, neppe til at finde.

Faar; ubekjendt i T. og E. (i Isl. med Omlyd: fær). Germ. fā-s-? cf. førgerm. pa i pā-vi (Perf. til pasco lader græsse). Eller germ. fāh-as-? cf. førgerm. păk- i *ποκος* (Uld), eller i lat. pecu (Kvæg).

Fabel, gjennem T. af lat. fabula.

Fad, gd., som i Nabosprog, Fat (ht. Fass). Germ. făt-. Førgerm. păd- ikke funbet i nær Betydning. Se fatte.

Fadder, Laan af plt. Vaddere = ght. Ge-vatere (nu Gevatter). Oversættelse af com-pater. Formen **Fatter** er altsaa ht.

Fader; germ. fădar (: ht. Vater; e. fader, nu dog father). Førgerm. pă-tar Beskytter; Rod pa (beskytte) er dog selv kun primairt Lydsignal for Forestilling Fader, med udvidet Anvendelse. — **Fæderne-** (Fædrene-) (Arv &c.) er gammelt Subst. (Paternitet &c.).

Fading; sagtens Laan af plt. Vatink (af vaten : fatte). Formelt Mærke paa Laan mangler.

Fag; vist Laan af plt. Vak (= ht. Fach). Formelt Mærke paa Laan mangler. Førgerm. păg-; cf. lat. com-pag-men, pe-pig-i, com-pāg-es (Sammenføining) &c.

fage, obs. (hurtigt)? Om forvansket af plt. vake(n) (hyppigt)? Eller snarere Rod som i fager &c. (s. d.)?

fager; forbum almengerm. (ght. vager : skjøn; got. fagr-s passende). Rodform făg- som i gd. fagne (modtage), ght. vagen (rette sig efter). Aflyd fāg i nsk. participialt Adj. faaga (tilfredsstillet), fæɡja (pudse, feie). Aflyd fōg i føie, t. fügen. Som af førgerm. păgh- pāgh-? Dog tyder got. fulla-fähjan tilfreds-

stille, fāheth-s Glæde, cf. a. s. ge-feah frydedes, paa Spaltning af førgerm. k til h og g; et pāk- sees i lat. pax pacis Fred, pāk- i pāco pacificerer. — Yngre Sideform **feir** (Gram. § 103. b.*).

Fagter? (fordum Fagte); findes i sv. Dial. og i Nsk.; om lavet af lat. facta? (sv. fukter: »upptåg &c.« turde være capricieus Variant?). Cf. fegte?

Fakkel gjennem T. af lat. facula.

fal (tilfals); ligl. sv. og nsk. (isl. fal-r). Germ. fāl-. Aflyd fāl- i ældste ht. vaali (forvansket Form med indbraget »i« : ht. feil). Førgerm. pāl- pāl- : πωλεω (falbyder), ind. pāl-aja- (falbyder, sælger).

Falaske, ved Attraction til Aske, af gd. *Falske, som det hedder i Nsk. og ældre Sv. (isl. fölski); ght. Valwische, ældste ht. Falawisca, som Nogle anse for Derivatum af fahl, falb (bleg); cf. nsk. Fal (ↄ: Falaske), der dog kan være extraheret af Falske. Nogle anse it. falavesca for, ikke laant fra T., men ombannet af favalesca, af lat. favilla (Emmer), og laant over i Germ.

falde, gd. falle *feel (som endnu findes i Jydsk) el. fiæl, fallen. Almen-germ. Maaske er fāll- secundair Rod, sidste l (assimileret?) Suffix; fāl- da = førgerm. pāl- (støde an)? — **fælde**: germ. fall-i-an. — -**fældig** er t. (om d heri se Gram. § 71. b.).

Falk, gd. *Falke. I Germ. laant fra Lat.: falco, -onis (cf. falx Krumkniv; φολκος krumbenet).

fallere, romanisk : faillir : fallere.

falme, gd. falne (Gram. § 102. c.) = gsv. falna, nsk. folna (isl. fölna); af Adj. gd. og gsv. fal (= isl. föl-r); germ. fālw- (t. fahl, falb; e. fallow); førgerm. Rod pāl : lat. pal-lidus, pal-umba (Due); πελος, πολιος (graa).

Fals (Svig) ↄ: lat. falsum; **falsk**, Laan af t. falsch, germaniserende Derivatum af falsus (til med Nogle at antage et indfødt t. falsc, kun paavirket af falsus, mangler Grund).

Fals, **false**, Laan af ht. Falz, falzen (af falten med Suffix »s«; cf. holl. vouwen, false, før vouden af valden = ht. falten).

Familie, lat. familia.

famle ?; = sv. famla. Vist ikke til at skille fra t. fummeln, e. fumble (med anden Aflydsvocal); og dog heller ikke let at skille fra isl. falma (famle), hvilket kan være beslegtet med felmta (forfærde), got. us-filma (forfærdet), ogsaa med a. s. folm, ældste ht. Volma (Haand), der er = lat. palma, παλαμη; Rod pāl. Høre alle Ordene sammen, er altsaa ml Omsætning af lm.

Fanden, antages, med nsk. Fanen, sv. fan, for capricieus Forvanskning af : Fjenden; cf. e. fiend, isl. fjandi-nn.

Fane, i D. og Sv. vist laant fra T. Germ. Rodform fān-; førgerm. pān; cf. lat. pannus (Tøistykke); (pān-:) πηνος Tøi. — **Fændrik** af t. Fähn(d)rich, „erst. nhd.; mhd. Venre, ahd. Vaneri".

fange, Sideform til faae (s. d.), med gjennemført „svag" Bøining, og nu-

værende Anvendelse laant fra T. Participiet **fangen** hører til det „stærke" Vb. (faaet er yngre Form). — **fænge**, germ. fang-i-an, findes ogsaa i Nsk. — -**fænger** (Fugle- &c.) ifølge Omlyden Laan fra T. (saadant -er medfører ikke Omlyd i D.).

Farce (Fars): fr. farce.

fare; almengerm.; germ. Rod f—r : făr- fōr-; førgerm. păr- pār- : ε-παρ-ον (gik igjennem), πορ-ος (Gjennemvei); lat. por-ta, -tus, &c. — Derivata: -**far** (opr. Fare) i Sjællandsfar o. l.; **Færd** og fra T. laant Doublet **Fart**, samt **Fært** (t. Fährte, gl. Dativ af Fahrt); **færdig** af plt. verdich = ht. fertig; **færge** (gd. fer-i-e, germ. făr-i-an), **Færge**; **Fjord** (s. d.); **føre**, germ. fōr-i-an = ind. pār-aja- (føre); Adj. **før** (Rodform fōr-) egtl. faredygtig.

Fare, gd. *Faare (Masc.), som alm. i Nsk. (sv. nu fara); gt. Vaare (Fem.); a. s. fær (nu e. fear). Rodform fār-, førgerm. pār- (se fare); cf. periculum (Rodform păr-). Se forfærde.

Farve, Laan af t. Varwe (nu ht. Farbe), substantiveret Adj. Ikke videre oplyst.

fast; almengerm. (Omlyd i t fest, ikke i Adv. fast). -t Suffix ? el. -st? Rod ubestemmelig (făt ? st af tt? cf. fatte? el. Fod?) (førgerm. p—). — **fæste** germ. fast-i-an. — **Fæstems** &c., gl. Gen. Sing. Fem. (Gram. § 177. c.). — **Fæstning** i nuvær. Bet. gjengiver Festung.

faste; almengerm.; vel af foreg. (overholde noget Fastsat?). — **Fastelavn** ɔ: plt. Vastel-Avent.

Faster ɔ: Fader-Søster.

fatte (med sv. fatta) vist Laan af plt. vaten, senere ogsaa vatten. Et indfødt gd. *fate vilde nu vist lydt fade? Germ. făt-; førgerm. păd-; cf. πεδη, lat. pĕdica Fodlænke? — 'Tage fat paa' : vel, egtl. tage i Haandtaget paa : plt. Vat. — 'Det er ilde fat' hører for vor Bevidsthed herhen; i Sv. som Adj.: vid så fatta omständigheter, &c. ("af lat. factus"; ɔ: it. fatto. ?).

fattes; gd. *faattes : blive faatt (for lidt); ligl. sv., nsk. med a for aa. — **fattig**, gd. faa-tøøk, af Adj. faa og Adj. tøøk (som kan tages).

Favn (forhen ogsaa Fagn), gd. *Fadm; isl. fadm-r (sv. og nsk. nu Famn); t. Vadem (ht. nu Faden), e. fathom. Germ. făth- Førgerm. păt- : lat. pătere staa aaben, patina Pande; πατανη Fad, πεταννυμι udbreder.

Fe: fr. fée, "lat. fata (ɔ: fée, dans une inscription contemporaine de Dioclétien), celle qui préside à notre fatum".

Feber: lat. febris.

Fed(d) (Tot), gd. *Fit, *Fet; nsk. Fit, Fite, Fete (Masc.), og Fitja (Fem.), dette = ht. Fitze. Cf. Fjed, nsk. Fet (Neutr.; isl. Vb. feta fat : skride), Fet (Masc.) „Fod paa Hud" (= lat. pĕd-is, ποδ-ος). Germ. Rodform fĕt-, førgerm. păd-. Cf. ποδ-εων : Fod paa Hud, Tot. Aflyd pād- f. Ex. i πηδ-αω (springer), πηδ-ον (Rorblad), germ. fōt- (Fod). — Mon **Fikke** (Lomme), plt.

Bicke, er af et *Bit=ke, plt. Deminutiv af et *Bit ? (Hudfod indrettet til Pung el. Lomme).

fed, gd. feet (som i Sv.), nsk. feit; germ. fait-, hvoraf i T. og E. et fait-id-, i Nt. contraheret til veett, vett (af Luther indført i Ht.: fett), a. s. fæt-ed, fætt (nu e. fat), ght. veiß=et, nu feist. Førgerm. paid-; -d- heri Suffix? Isaafald Rod pai- pi-; cf. πιων fed, ind. p wan-.

fegte, med sv. fäkta, Laan af t. fechten (fordum Ipf. facht). Germ. f—ht-; førgerm. pakt-; -t- vist Suffix. Cf. lat. pectere (kjæmme); 'gjennemhegle, børste' passer. — Forhen skreves ogsaa fikte; turde være et helt andet Ord: 'fegte med Armene', der en Tid antog Betydning af t. fechten, og senere for=trængtes af selve Formen fechten; Nsk. har nemlig : fika, fikta, fikla, feikta i Bet.: gjøre voldsomme Bevægelser, f. Ex. med Armene; ogsaa vimse om; Adj. fiken (d. =figen) : forhippet; germ. Rod fik- faik- fik-.

Feide, med sv. fejd, Laan af plt. Veide, gt. Veehede (ht. nu Fehde); item: gt. veeh, a. s. fāh fjendtlig (e. nu foe); got. faih Bedrag, bi-faihan bedrage; formelt ens med gt. veeh, a. s. fāh broget, got. filu-faih-s (Overs. af πολυποικιλος); isl. fá bemale &c. Germ. faih-; førgerm. paik- (med Aflyd pik-), vel opr. stikke : ποικιλος broget; ind. pēca-s Skikkelse; litauisk peikti forbande; i det uddøde Preussisk anføres : po-paik-a bedrager; &c.

feie kunde formelt passe til et gd. *fææqie = nsk. fææqja (pudse), germ. fāg-i-an. Er ialtfald i Anvendelse paavirket af Aflydsform t. fegen, germ. fēg-ān (?). Aflyd fāg- se fager. Aflyd fōg- se føie.

feig (g ikke stumt), Laan af t. feige med dettes senere Betydning: frygtsom. Ikke af gd. feeg, der, som nsk. feig, havde den ældre Bet. 'døende'. Germ. faig-. Førgerm. paigh- ikke fundet.

feile, Feil; af nt. veilen, Veil (= ht. fehlen; e. fail), af fr. faillir, af lat. fallere.

feire, af ht. feiern (= plt. viiren, hvoraf sv. fira); af lat. feriari, af feriæ.

Felbereder : t. Fell (førgerm p- : pellis).

Felge, vel Laan af t. Felge (= e. felly). Ikke tilfredsstillende oplyst.

Felt, Laan af t. Feld (Velt) = e. field. Germ. fēlth- (?). Førgerm. palt- (rt?). Cf. Fjeld.

fem; germ. og got. fimf (m elideret i nt. viif, e. five). Sidste f af før=germ. qu : p—nq- (i lat. quinque har Forlyden assimileret sig med Efterlyden); ind. panca; πεντε (Dental af Guttural).

(**Fennikel,** gjennem T., af lat. feniculum). — (**Ferie:** lat. feriæ). — **Ferle:** lat. ferula. — **ferm:** lat. firmus.

fersk, indfødt Form; frisk er laant t. Form, og oprindeligere. Gjenfindes i Slavisk, og i Litauisk (preskas fød). (Formelt mindes man om lat. priscus). Laant over i Romanisk fra Germ. : it. fresco, fr. frais -che.

Fersken, gjennem T. af lat. persicum (persisk). — **Fest**: lat. festum. — **Fibel**, laant fra T. („Identität mit Bibel". ?). — **Fiber** : lat. fibra.

Fidel, Fedel, t. Former (ht. Fiedel, nt. Vedel); d. Form: Fidle. Oprindelse ubekjendt. Om opr. laant fra el. til Germ., er omtvistet. I første Fald maatte antages et germ. fithulā. Formerne Fiol, Fiolin (skrives ogsaa med V) (lyde i nyere kunstlet Skoleudtale med V) ere senere Laan fra Romanisk.

Fif, fiffig, Laan af ht. Pfiff, pfiffig; Fuglefængerudtryk (rette Pip til at lokke Fugl med).

=**figen** (nyfigen); gd. fiken (forhippet), som i Nsk. og Sv.; nsk. Vb. fika (gjøre urolige Bevægelser), ældre d. fige, m. fl., cf. under fegte.

Figen, gjennem Plt. (Viige, Pl. Viigen), fra Fr. (figue), fra Lat.: ficus. — **Ørefigen** gjengiver Ohrfeige, der mulig indeholder en Omfortolkning.

Fil (fordum ogsaa Feel); om laant fra plt. Viile? Germ. og ældste ht. fîh-ala. Førgerm. paik- (stikke). E. file divergerer fra a. s. feol. Isl. thjöl, thel er vel et andet Ord [i de forvirrede Angivelser i gml. isl. orthogr. Afhdl. kaldes e i thel „nasaleret"].

[**Vielfraß**, ht.; = holl. veelvraat; plt. Aar 1498 i Reinke de Vos, 2331, Pl. Velevratzen; P. Claussøn: anfører som t., ikke nsk., Fellefross, hvilket senere i Nsk. omtydedes til Felefrans, Fillefrans, ogsaa („ikke meget brugt") til Fjell=Fross, ved Attraction til Fross (Fress) : Hankat].

Filt; almengerm. (ht. Filz). Germ. filt- (ĕ). Førgerm. p—ld-. Gaaet over i Romanisk (fr. feutre); **filtrere**, romaniseret, laant tilbage.

fin, i Germ. fra Romanisk : it. fino &c. (fuldendt; hører til finire).

finde, gd. finne; almengerm.; Germ. finth- fänth- fund-. Førgerm. pant- (secundairt) ikke fundet. -t- i Germ. spaltet til th og d; nth i D., Sv., Nsk. assimileret til nn, og dette overført paa Rodform fund- (vort d nu er blot orthographisk). — Deriv.: **Fund**. Plt. Deriv. laant til os : **fyndig** (egtl. udspeculeret); **Fynd** (Eftertryk) extraheret deraf; findes dog i denne Bet. i Nsk., hvor det antages sammensmeltet med Fy(r)nd (gammel, imponerende, Tradition).

Finger; almengerm.; fing- seer ud som Aflyd i Forhold til fange. — **Fingerbøl**, som af gd. *Bøøle (Opholdssted; bevaret i Nsk.). Nsk. Fingerbjørg, af bjerge, findes i d. Dial.: Fingerbjerg.

Finke; almengerm.; findes ogsaa i germ. Sprog i Form Spink(e) (nsk. Spikke); førgerm. (s)ping- : σπιγγος. Herfra divergerer Celtisk pinc, med it. pincione, fr. pinson, ved -k for g (eller -k er i dem maaske Suffix ?).

Finne (paa Fisk); maaske Laan fra Nt. (sv. nu fene). Førgerm. p—nn- : lat. pinna. — **Finne** i Hud turde være samme Ord (i sv. finne, Masc.); Nsk. har indfødt Masc. Finn („porøs Benspids inde i Horn", m. M.). (I Ght. treffes stavet Pfinne : pur graphisk Forvirring].

Finte : fr. feinte, it. finta : lat. fincta, Fem. Part. af fingere (fingere).

Fip? Ligl. i Nsk.: Fipp (Spids, Svands); fippa, fipla (pusle &c.). (I sv. Dial. Fibb, Fabb). Hertil: **besippet.**

fire; germ. fíthw—r (got. stavet fidwōr, a. s. Compositionsled fither-); i er Aflyd af ældre ă; Forlyd Labial (i Græsk Dental) af opr. Guttural: lat. quătuor, ind. cătwār. — fjerde, germ. fīthw—rtha(n)-; fyrretyve, gd. firetiuge; anden Ombannelse i fjorten; firsindstyve ɔ: 4 (istdetf. 4de) Gangs 20.

at **fire**, gjennem nt. viren, af fr. virer.

Fisk, almengerm. Førgerm. pisk- (lat. piscis). — [„Fisk" i Spil: fr. fiche].

Fistel, gjennem T. af lat. fistula. — **fix** : lat. fixus.

Fjante, fordum Fant(e); nsk. Fant(e), nt. Vent(e), ht. Fanz (Alfanz); egtl. gaaende Bud; saa Landstryger (Gjøgler). Vist af romanisk infante (Barn, ung Soldat, Fodsoldat; deraf Infanteri).

Fjas, fjase ? (fjase i Nsk. er vel Laan fra D.?). Hører vel til den capricieuse, uberegnelige Del af Sproget. Cf. : forældet fjæse (ogsaa sv.; hvortil fjesk); forældet fase (fare om), og t. faseln, plt. Vise=Vase (Hvishvas); item forældet F(j)abe (ɔ: Fjolle; af lat. fatuus?), og t. fatzen (gjekke; formodentlig for fat=sen, med iterativt s); item nsk. Flas (Fjante), flasa (flane). — **fjaske** (forjadske) er vel Derivatum hertil?

Fjed, gd. Fiæt (end ældre Fiat) = nsk. Fet (isl. Vb. feta, skride); germ. fēt-; førgerm. p—d, som i (pes) pědis, *ποδος*. Se Fedd, Fod.

Fjeder, Fjer, Fer, gd. Fiæder (end ældre Fiader); germ. fēthr-, fíthr- (e. feather, t. Feder); ē hos os udvidet til ia (dette i Nsk. omlydt : Fjø(d)r). Førgerm. Rod p—t : ind. păt- flyve, *πετομαι*. — Ikke at forvexle med gd. Fiæter (Fessel), der nu ligl. vilde lyde Fjeder.

Fjeld, gd. *Fiell, af end ældre Fiall (isl. fjall), af end ældre Fell (isl. fell); germ. enten fēl-l- el. fēl-th- (dette = t. Feld). Af Rodform făl- : gt. Valis (laant ind i Fr.: falaise), nu t. Fels. Vel af Rodform fŏl- : nsk. Fold, gt. Folda (Jord). Førgerm. păl- (cf. *πολις* ?).

Fjende; gd. Fi=ende, som i Nsk. og Sv.; participialt Subst. af Rod fi-, førgerm. og ind. pi- hade. Cf. Frænde, Bonde.

fjern; Rodform fier= og Suffix =n. Vistnok Laan af t. fern, daniseret efter gd. Adv. fier, fierren (dette = sv. fjerran, isl. fjarran). Germ. Rodform fēr-; førgerm. păr-, som i ind. păr-as fjernt, *περαν* hinsides. — **fjermer**, mulig i Gd. udtalt =meer, analogt med isl. firr-meir, hvad dog kan være Omfortolkning af et fier=m=er ɔ: en Superlativ *fierme (= ind. parama; cf. primus), der var forsynet med tilsat Comparativendelse (som e. former af a. s. forma). — **fjorgammel, ifjor**; gd. *ifiordh som i Gsv. og Gsk.; germ. Adv. fēr-uth (Rod som i fjern); gt. vert, ogsaa verne(n)t (ifjor). Hos os ē vel udvidet til ia, og dette med Omlyd foran u. Førgerm. og ind. păr-ut ifjor (for par-wat ?); *περυτι* og *περυσι* ifjor (for *περ-Fετι* ? *Fετος* Aar).

Fjog ? i Nsk. og i sv. Dial. haves (foruden Fjaap m. M.) Fjaak (Tosse);

men nst. Adj. fjaak, fjaag, fjaa betyder munter (og fjaag antages at staa for fjalg). Plt. Vocke divergerer i Form og er ikke af sikker Betydning (Lübben: „Narr? leichtfertiger Mensch?"); Vb. vocken („aufziehen, zum Narren haben").

Fjolle, fjollet; ogs. i Nst. (og sv. Dial.) Fjolle, -a, fjolla, fjollutt; „maaske af fjalla, pusle"; ?; vist dog, med nst. Fool, og e. fool, af fr. fol folle.

[fjong: fr. flon. Kan have paavirket nst. Flongsa, Fjongsa (feiende Fruentimmer), men ikke stamme fra Nst.].

Fjord; germ. fir-thu-; e. firth; i hos os udvidet til ia (sv. fjärd), med Omlyd foran u i D. og Nst. (isl. jö). Førgerm. pär-tu- : lat. por-tu-s Havn. Et andet Suffix og anden Aflyd i e. ford, t. Furt, germ. för-dā-; førgerm. pär-dh-; cf. πορ-θ-μος Overfart, Sund. Anden Aflyd i fare (s. d.).

fjottet ? (j vel Udvæxt; i Dial. findes fottig). Cf. nst. Fjott (Pind, Dumrian), fjottutt (dum). Vort ældre fjattet (cf. Fjabe, under Fjas) er vel da et andet Ord? — fjottet skal desuden kunne betyde sølet. — Hører til den ucontrollable Del af Sproget.

Fjæl; i Nst. og Sv. med Omlyd : Fjøl (Fem.). Germ. fël- ? eller f lh-? I sidste Fald Rod som i fjæle (cf. Felge ?).

fjæle; iæ af ia af e; dette bevaret i isl. fela, t. befehlen (egtl. overantvorde), gt. befelhen, got. filhan. Germ. fëlh- fälh- fōlg- (u). Førgerm. palk- (r). Se befale.

[Fjæs : lat. facies, maaske, ved Søfolk, gjennem e. face].

flaa, engang „stærkt" Vb., som endnu i Nst. (: Ipf. floo, Part. flegen). Germ. flāh- flōh- flōg- flāg-. Førgerm. plak-; cf. ε-πλακ-ην flettede, Præs. πλεκω. Se flette.

Flaade; gd. *Flote, som i Nst. (Masc. i begge Bet.) (sv. nu flotta, flotte); af flyde; germ. Sb. flūt-a(n)-. I Nt. er Vlote Fem., derfra laant ind i Fr. og It. (flotta), og derfra atter til Ht. : Flotte. E. fleet udgaaer fra en anden Rodform : fliut-. — At **flaade**, = nst. flota, kan betragtes som Denominativum.

Flab?; nst., sv. Flabb (Masc.), plt. Vlabbe (Fem.). bb vel Assimilation af pn ? Cf. Flip, flæbe.

flad; gd. *flat som i Nst., Sv., Plt. (i ældste Ht. flaz). Førgerm. plād- neppe fundet (-d- Suffix ?).

Flag ?; vel opkommet i E. el. Nt., paa ubekjendt Maade; g hos os forvanslet af gg (Flagge). I E. betyder flag tillige Flæg, og to flag at hænge flap.

Flage; opr. flere Ord, der ikke mere kunne sondres nøie : gd. * Flage og Flake. Der findes nemlig: nst., sv. Flaga, plt. Vlage (Skive, Flenge, Lag, m. M.) (Rod som i flaa?), mulig hos os bevaret i Sneflage?, — et nst. Ntr. Flak, sv. flake (isflake), e. flake (Skive, Flise m. M.) (Rod som i flække? cf. ogsaa plt. vlak, ht. flach?), hos os i: Isflage; — et nst. (og isl.) Flake, plt.

Vlake (Vidiefletning, „Hürde, Netz“); hos os Flage i Bet. Vidiefletning, Laag, m. M. (se Molbech); germ. fläk-, førgerm. pläg- : lat. pläga Net.

flagre indbefatter vel to gd. Ord : *flagre (opr. drive flagevis, som Tøsne?) og *flakre (opr. drive som en Isflage? el. svinge som en Laage?). Thi Nsk. har baade flagra (isl. flögra om Snefog) og flakra (streife, føite; vifte); cf. t. flackern? Cf. nsk. og sv. flaxa. Item: flakke. — 'Fuglen flagrer', vel for *fladrer?; cf. nsk. fla(d)ra (logre), sv. fladdra, ht. flattern.

flak (flad), med sv. flack, Laan fra T. : nt. vlak, ht. flach; germ. Rodform fläk- seer ud som den i Isflage (se Flage). [Vist uden Grund lade Nogle fl i flak staa for thl ɔ: Roden være som i got. thlaqus blød].

flakke, gjenfindes i Sv. og Nsk. Rod vel som i et af Ordene Flage (kk kan staa for gk).

Flamme, gjennem T. af lat. flamma.

flane? (i Jydsk : staa ud til Siderne); nsk. flane betyder : glo; løbe iblinde, føite. Cf. fr. flåner?

Flanke, gjennem T. af fr. flanc.

Flaske ? er gammelt i mange europæiske Sprog. Et „byzantinsk“ φλαόκη angives; »flasca, dans Isidore de Séville«.

[„flaske sig“, i Gadesproget, betyder maaske egtl. spalte sig tilpas? cf. sv. klyfva på flask, nsk. kløyva paa Flask (langs Træets Aarringe), og flasa (afflise); t. es will nicht flaschen; desuden : es fluscht nicht, hvilket Sidste siges egtl. at betyde : det trevler ikke tilpas].

Flause, Laan af t. Flause (Vorspiegelung); uoplyst (ikke af flau). [Om af Flaus, Uldflokke? ɔ: Blaar i Øinene?].

Flekke (Vb) Laan af t. Flecken i denne Anvendelse. Flek, Plet, er gaaet af Brug; var indfødt.

flenge; Form som et Causativum, germ. flang-i-an, som af et „stærkt“ Vb. flingan; cf. e. to fling; nsk. og sv. Flinga (tynd Skive), nsk. Flunga (Flenge). — Deriv.: **Flenge; ifleng** (dette stemmer i Bet. med e. fling).

flere, flest (ee; i Nsk. lyder flest med forkortet e). Rodform flai-; førgerm. plai- : πλειων πλειότος; g. lat. ploirume. Cf. fuld.

Flesk; e forkortet; ligl. i Nsk. og Sv.; germ. flaisk- : ht. Fleisch, nt. Vleesch, a. s. flæsc (nu forkortet til e. flesh). Ifølge holl. vleezig, kjødet, er -k- Suffix, Rodform altsaa flais (førgerm. plais), Aflyd til Fliis. Flesk betydede vel da opr. : afskaaren Kjødflanke (Fleskeside).

flette; nsk. fletta (sv. nu fläta); t. flechten („stærkt“). Germ. fl—ht- (: ĕ ă ā ŏ); førgerm. pl—kt- : lat. plectere; -t- Suffix : cf. plicare, επλακην &c.; flaa (s. d.).

Flid, Laan af plt. Vliit = holl. vlijt, ht. Fleiß. „Stærkt“ Vb. a. s. flitan (stride), ht. befleißen; germ. flīt- flait- flĭt-. Førgerm. plaid- plĭd- (tl-?), ikke fundet. — I **beflitte, flittig** have vi bevaret det fremmede t, derfor forkortet Vocalen.

(Vlies, det gyldne; tydsk, = e. fleece; germ. flius-; Aflyd i ght. Fluus, nu Flaus, Uldtøi, og maaske i nsk. Flus, Skjel, flysja, afskalle, plukke, m. fl. Førgerm. plaus- plūs-).

Flig; gd. *Fliik, som i Sv., Isl., ogsaa Nsk. (hvor det nu betyder gabende Saar). Aflyd i nsk. flika (ɪ) : skjære Skiver; fleikja : bøie sig ud; m. fl. Germ. flik- flaik- flīk-. Førgerm. plaig- plig-, neppe til at finde.

flikke, Laan af t. flicken : „zu Fleck". Begge vel med Rodudvidelse af flīk-(-kn?), se foreg.

flimre, Laan af t. flimmern, „erst nhd. Ablautsbildung zu Flamme".

flink er, som i Ht., Laan af nt. flink; cf. ældre nederlandsk Vb. vlinken glindse; nsk. flinka (flenge, svinge, &c.). -k- Suffix? Rodform fling? el. snarere flīn? se flgde.

Flint, findes i Sv. (flinta), Nsk., Nt., E. (Betydning Gevær er laant fra nytydsk Derivatum Flinte). Rodform flīn; cf. gt. Vlin-s (Kiesel); nsk. Flina (Flis; Flenge), Flin-dra (Stensplint), flin-sa, flun-sa (flenge). Førgerm. plīn : πλινθος Teglsten.

Flip, vel fra Nt.; cf. holl. flep (Kopflatz der Kinder). Nsk. har Flipe og Flipa (Flip, Flig), der som indfødt Dansk nu vilde hedt Flibe el. Flæbe; item : flipa (flæbe), fliipa og fleipa (gabe, svinge, flæbe, &c.) Germ. flīp- flaip- flīp-.

Flis, Flise; nsk., Fliis, sv. flisa; plt. Vliise. Til germ. fl s- skulde passe førgerm. plais- (πλαίσιον, Qvadrat, menes dog at staa for πλαθιον). Cf. Flesk.

Flitsbue, fra T.; nt. Flitse, Flitsche er Gjengivelse af fr. flèche Pil; dettes Forhold til plt. Fleke, Flieke (Pil) er ikke oplyst.

Flitter (Metalblade); vist fra T.; Vb. flittern : blinke, i Gt. smaale (gnegge); i E. flagre. Seer ud som Aflyd til flattern og to flutter.

Flod (oo); germ. og got. flō-du-s (Fem.; „u-Declination" = lat. 4de, græsk paa -υς); plt. og e. Flood, ht. Fluth. Førgerm. plā-dhu-s, i græsk Form πλη-θυ-ς Fylde, Mængde. I Germ. : høi Vandstand ('full tide'), ogsaa Elves, hvorfor det i got. Bibel, Luk. 6, 49, passende gjengiver Originalens ποταμος, da her menes den stegne Elv. Ad saadan Vei, samt ved Attraction til flyde, er Flod i D. og Sv. gaaet over til ogsaa at betyde Elv (Fluß). Germ. Rod-form flō (beslegtet med den i fuld); førgerm. plā, prā : ind. pr - fylde, prā-na-s, prā-ta-s fuld; lat. pl -nu-s, pl -tu-s, pl -vi; πιμ-πλα-νοντι (dorisk), ε-πλη-σα fyldte, &c. — Herfra maa (med Forbehold af muligt Urslegtskab) sondres : lat. pluere; πλε(ϝ)ω πλευσομαι, πλωτος (svømmende; seilbar; af „Junggrammatikere" urigtigt sat = Flod); ght. vlouwen, ældste Form vlawian; nt. vlooien; e. flow; isl. flóa (dette sidste maaske mere end eet Ord).

Flod(d) (Over-, Udflod; disse to afvigende fra sv. öfverflöd, utflöde): forhen ogsaa Fludd; gd. Flot (og *Flut); nsk. Flot (sv. nu flott, Fedt); ht. Fluss. Germ. flūt-, Aflydsform til flyde.

Flok (kk); findes i Nabosprogene; plt. Blocke (Schar). Etymologi uvis. Hvis det er germ., er 2det k vel (assimileret?) Suffix, og Rod maaske (med Aflyd) som i eet af Ordene Flage (s. d.). [Nogle tænke paa flüg-, flyve, som om Flok egtl. var Fuglesværm].

Sne-, Uld-**Flok(ke)** er vel Laan af t. Flocke, der snarest er Laan af lat. floccus. Er det derimod indfødt germ., da indeholder det vel en Assimilation og er af Rod til eet af Ordene Flage, mulig det fordum med k, da Nsk. har Flooke (filtret Gjenstand; Aflyd ō). [Nogle ville ogsaa her hen til Rod flüg- : flyve].

Flom (Oversvømmelse), Laan af nsk. Flaum; au er i en stor Del af Norge nu blevet til en Lyd, der ligner o. Suffix -m til Rod, ikke som i Flod, men som i e. flow, hvorom se under Flod. — **Flomme** (Fiskefedt &c.) (Flommesild) er Laan af nt. Bloome = ght. Bloum, hvilken sidste Form er aldeles samme Ord som nsk. Flom, Flaum, men med anden Anvendelse.

en **Flor** : lat. (flos) flor-is. „Flormel" = e. flour ɔ: flower of wheat; fr. fleur (de farine).

et **Flor** (Tøi), af t. Flor, „nach holl. floers« : »waarschijnlijk van het fr. velours«.

Flos, flosset ? Kunde passe til nsk. Flos, Flus (Skjæl, Haar), men tør dog ingenlunde skilles fra e. floss : »Ital. floscio; floscia seta : floss silk; from Lat. adj. fluxus«. Skulde Ordet, ogsaa i Norge (med Isl.), gjennem E. stamme fra It. ?

Floskel gjennem T. af lat. flosculus, floscellus lille Blomst.

flot, som i Ht. laant fra nt. vlot (flydende); cf. e. a-float ɔ: on flote (Dativ i g. E.). „Leve flot" o. l. er maaske nærmest t. Studentertalemaade (ikke paa Grund el. for Anker : ubunden, ugenert).

flou, flau, Laan fra T. „Lehnwort des 18. Jahrhs, aus ndl. flauw matt". Holl. f (ikke v) tyder paa Laan. »In welke betrekking dit staat tot ofra. flau, floi, nfra. flou, eng. flew 'zacht', is, evenals de vroegere geschiedenis, onbekend«. I Plt. anføres flau (matt) hos Lübben og Andre. Betydning 'forlegen' synes opkommen i D., og er vel fra D. overført paa nsk. flaa, der nu kan betyde forlegen, men alm., som i sv. Dial., betyder flad, udyb, aabenmundet, m. M. Hvis flau er germ., maa Roden vel være som i e. flow, se under Flod. Om nsk. flaa er af denne Rod, kan neppe afgjøres.

Flue, fordum Fluge, af Rodform flüg-, af flyve. Men t. Fliege, e. fly, af Rodform fliug-.

Flugt, Laan af t. Flucht; i Plt. bruges dette ogsaa for ht. Flug (der i Gd. ligl. maa have hedt *Flug, som i Nsk.).

flunkende er vel Laan af t. flunkernd? Molbech opfører dog Vb. flunke, og Sb. Flunk.

flux, tydsk Genitiv, af Flug (i Flugten), ligesom Slax (Schlags).

fly (flygte); i T. endnu „stærkt“ (fliehen floh). For germ. fliuh- flauh- flüg- skal maaske sættes (som i Got.) thliuh- &c.. (got. thliuhan fly), og isaafald altsaa førgerm. tl— for pl—. Ikke gjenfundet udenfor Germ.

fly, fordum ogsaa fli (som i Nsk.): levere, ogsaa ordne, pynte. Laan af plt. vlii(h)en vleech gevlegen (holl. nu vlijen). Germ. flih- flaih- flig-. Førgerm. plaik- plik- ikke fundet.

flyde, gd. flyyte, af end ældre *fliute = nsk. fliota (plt. vleeten, holl. vlieten, ht. fließen). Germ. fliut- flaut- flüt-. Heri -t- mulig Suffix; isaafald Rod som i e. flow; førgerm. plau plu (se under Flod). — Deriv.: Flod(d); se ogsaa flot. (Men Flood kommer ikke af flyde).

(Flügel, Instrument, t.).

flygte, Laan af t. flüchten, Denominativum af Flucht, af fliehen (plt. vleen). Kan ogsaa i T. treffes intransitivt.

Flynder; gd. *Flundre; nsk., sv., Flundra; plt. Blundere; e. flounder. Cf. nsk. fluna (sprelle, tumle).

flytte; gd. *flytie, Jpf. flutte (Gram. § 92); ligesaa i Nsk. Derivatum, germ. flüt-i-an, af Rodform flüt-, af flyde; Grundbet. altsaa: bringe til at flyde.

flyve, gd. flyyge (af end ældre *fliuge), fløøg fluge flugen; nsk. fliuga. Germ. fliug- flaug- flüg- (plt. vleegen, holl. vliegen, ht. fliegen). Førgerm. pl—gh-; cf. lat. plu-ma (Fjer).

flæbe; maaske Sammensmeltning af to Ord? Thi sv. Dial. har et fläbba af Flabb, men Nsk. flipa (hvilket bliver gd. *flipe), cf. under Flip.

Flæg (Siv); maaske = e. flag (reed); »same word as flag : ensign«.

flække, gd. *flek(i)e flakte (kk : Gram. § 92); sv. fläka (i Nsk. staver Aasen : flekkja). Rodform fläk som i det Flage, der i Gd. hed Flake.

Fløde, som af et gd. *Fløøte = nsk. Fløyte (Masc.); hed fordum ogsaa Flød, cf. Fløt i sv. Dial., isl. Fem. Pl. flaut-ir, plt. Blot (oo?). Rodform flaut- af flyde.

Fløi, som af et gd. *Fløøg, nsk. *Flaug, der dog ikke kjendes i disse Betydninger. (Nsk. Fløy er Laan fra D.). Maaske da Laan af plt. : Bloge, der findes brugt for Blogel (ö) = ht. Flügel (Rodform flüg-), og som hos os forebyggede Ligelyden med flgde.

Fløiel (Tøi), Laan af ut. Fluweel, forbreiet af gfr. velous, veluel (af lat. villus tykt Haar).

Fløite, Laan af gt. Bloite, der er Laan af gfr. flaute (nu flute) eller af it. flauto, som man vil henføre til lat. flatus (Blæsen). — Gadesprogets 'gaa fløiten' er Laan af t. flöten gehen ɔ: gaa blæsende (den, der ikke kan fange En) et Stykke (plt. vloten = ht. flößen, bringe til at flyde, synes ingen Mening at give; et jødetydsk Udtryk 'pleite gehen', flygte, er muligt Forbreining af flöten gehn, eller kunde omvendt have fremkaldt dette, nemlig ved Omfortolkning).

(**Fløs** ? siges egtl. at betyde : hængende Mund. — Nsk. Flaus betyder : flot Karl; nsk. Fløse : stadselig Karl).

Fløtz er ht.; ght. Bletze (Gulv, Lag); gd. Flet, senere Fled (Gulv, Bolig). Rod som i flad.

Fnat ? I sv. Dial. findes Deriv. fnatta (klø), foruden fnagga, fnalla, og Fnasel (Udslet); nsk. Fnas (Skjæl). Cf. de 3 flgde.

fnise ? hører til den capricieuse Del af Sproget. Cf., med samme Bet., fnissa, fnittra i sv. Dial.; nsk. flisa (item: fnyse). fn (førgerm. pn) er Forlyd i flere germ. Ord, der betegne en Udaanden.

Fnug(g) ? ligl. i Sv. Betegner vel egtl. : hvad der let pustes bort. Cf. bl. A., i ældste Ht., fnehan (puste). I sv. Dial. angives et Fnyk med samme Bet., og et Vb. fnyka, bl. A. støve; hertil skulde i D. svare Ord med enkelt g (Fnug udtales vel tildels saaledes?).

fnyse; findes som „stærkt" Vb. ogsaa i Sv., Nsk., A. S.; germ. fnius- fnaus- fnūs-; heri er -s- Suffix; førgerm. Rod pnau pnu : *πνε(Ϝ)ω*, *πνευσω*, *πνευμα*, *ποι-πνυ-ω*.

Fod; gd. Foot, som i Sv., Nsk., A. S., Plt. (holl. voet, ht. Fuß). Germ. (og got) fōt-u-s. Førgerm. pād- : ind. pāda- Fod. Aflyd păd- sees i lat. (pes) pĕd-is, (*πους*) *ποδ-ος*, og i Fedd, Fjed.

Foder (Fo'r). Rodform fōd (som i føde, e. food, feed; Vocal forkortet i e. fodder, nht. Futter). Førgerm. pādh- (pāt-?), hvori Dentalen vel er Suffix, og primair Rod pa, som i lat. pā-vi (nærede), pā-nis Brød, *πα-τεομαι* fortærer, ind. pā-tra Fad, hvilket sidste stemmer med Foder i Flaskefoder; formelt Mærke, hvorefter Foder kunde sondres i 2 à 3 Ord, mangler. — Laant fra Germ. over i Fr. : feurre, samt fourreau, quasi : futrale; dette laant tilbage til T. som **Futteral**, hvilket vi have laant fra T. (at danisere dette, mod Udtalen, til „Foderal" er utilstedeligt); item: fourrage, -er, -eur.

Fog se fyge.

Foged, gjennem t. Vog(e)t af lat. (ad)vocatus.

Fok (kk) (Seil); Laan af nt. Vocke (Fem.). Ikke oplyst.

Fold (til Kvæg), gd. Fald = a. s. falod (e. nu fold). Germ. făl-; førgerm. păl-. Da p kan staa for sp, l for r, kan gjettes helt forskjelligt; bl. A. paa păl- (drive: pe-pul-i), el. păl- som mulig primair Rod til folde, el. păl- i *πελεθος* Møding; &c.

folde (Fold, -fold, -foldig), gd. *falde; nsk. falda (sv. nu fålla; ht. falten). Germ. (og got.) fălth-an, førgerm. pălt-. Cf. f-l i Zwei-fel, Tvi-vl; p-l i du-plus, *δι-πλους*.

Fole; almengerm. (allevegne med o; kun i Got., ifølge dettes egne Orthographi, stavet med u : fula, ɔ: „lukket o"). Germ. fōl-, Aflyd af făl-, førgerm. păl-; Aflyd ā i *πωλος* (Fole), *ε-πηλ-α* (slog). Vel egtl. Sparkeren? (cf. pellere &c.). Se Føl. [Gjængs Etym. : Rod pu].

Folk; almengerm. Ikke oplyst. — -k vel Suffix. Rod, førgerm. pāl-, af vidtløftig Betydning; cf. lat. pe-pŭl-i; po-pŭl-us; po-pul-ari; pal-ma; *πολ-εμος* (Krig); &c. Folk betyder vel egtl. Stormcolonne, Hærafdeling; Deriv.: **fylke**, germ. fulk-i-an, **Fylke**, **Fylking**; Suffix -k-, førgerm. -g-, minder om det i *πελ-αγος* Hav, vel egtl. Støder, Dundrer (cf. *παλ-λω*, *ε-πηλ-α*); til -*ος* (3die Decl.) skulde i T. svare -er, som nu skulde være bortfaldet i Sing., og fungere som Pl.-Endelse; dog findes Pl. Völker neppe i ældste Ht., er maaske altsaa Analogidannelse. — Slavisk: „Pulk Kosakker" &c. antages (ifølge k for g) laant fra Germ. med Omsætning af F (der opr. mangler i Slavisk) til P. — [Nogle tro at kunne regne Folk = vulgus = *qvulgus].

Font : lat. (fons) font-is.

for; almengerm. Afledt Form : **fore**, nu lidet anvendt, undtagen i Composita; ældste t. furi, nu für; isl. fyri, nsk. fyre, føre, sv. före. Germ. fŏr- (für-fr—); førgerm. pār, pr—: *παρος*, *προ*; ind. pŭras, pra; lat. pro (præ, prior, &c.) Bruges meget som Forled, ogsaa ubetonet, dette især i Laan fra og Efterligning af T. (hvor det nu ubetonet svækkes til ver) (Gram. § 99. d.; 74. e.). — **forandre** : plt. voranderen. — **forbarme** se barmhjertig. — **forbause** : plt. vorbasen, af basen („unsinnig reden u. handeln"; cf. nsk., sv. basa, tumle). — **forbløffe** : t. verblüffen; vel af ikke gammel Interjection : blaff, bluff; „blaff, für Hundegebell"; »bluf, klank van doffe slagen«; »bluff, rude, appears to be Dutch; a bluff is a steep headland«. — **forborgen**, t. Particip. — **Forbund** : plt. Vorbunt (-des); vi flytte Tonen tilbage (undtagen i et Haandværkerudtryk: „staa i Forbundt"). — **forderve** : t. verderben; ikke oplyst (hører vel til darben?). — **fordægtig** : verdächtig. — **fordøie** : plt. vorbouwen, vorboien = ht. verdauen, hvis Simplex dauen (germ. thau-) nu ucorrect skrives thauen (tø) ved Attraction til thauen (dugge). — **foreløbig** : -lopich (ö), -läufig, daniseret. — „**forfjamsket**"; Fjams, fjamsa, samt, med oprindeligere Form, Flams, flamsa (vimse, fjolle), findes i Nsk., flamske i Jydsk. — **forfængelig**, Laan af t. verfänglich („worin man sich verfangen, verwickeln, kann"; Ex. verf. Hoffnung); har hos os indoptaget Bet. af faa-fængelig (Lidet opnaaende el. indeholdende), hvilket derved er gaaet af Brug. — **forfærde**, fordum forfære (Gram. § 102. c.): plt. vorveeren, af Vaare (Gefahr; e. fear). — **forgjette** : plt. vorgeten (Gram. § 92); se gide. — **forgjæves** : plt. vorgeve(n)s = ht. vergebens („schenkweise"). — **forhippet**; forældet er Simplex hibe (tragte) = nsk. hiipa (ørkesløst hige), med hipen, hippen (ivrig efter). — **forjætte** af ja. — **forkert** t. Particip, af kehren. — **forknyt**; egtl. knyttet, hvis gamle Form var knytt; Compositum foranlediget af plt. vorknutten (ü?). — **forkrænkelig** : krænke : krank. — **forlange** t. verlangen; t. Etymologer tvivle, om de skulle henføre det til lang el. til gelingen. — **forleden** se lide. — **forlegen** : t. verlegen, modsat gelegen, af liegen. — **forlibe**, **forlibt**, rent t. — **forlise** : holl. verliezen = ht. verlieren; germ. lius- laus-lŭs-; se løs. — **Forlov** : plt. Vorloof; germ. laub-; se love. — **forlove** : plt.

vorloven = ht. verloben; germ. lūb-; se love. — **forlænds,** tidligere -længs. — **formaa,** opr. bøiet som maa, nu reglm.; Gjengivelse af vermögen. — **formaste:** vermesse vermaß (Gram. § 102. c.). — **formedelst** : plt. vormiddelst = ht. vermittelst. — **formene** (hindre), se Men. — **formode** : pt. vormooden = ht. vermuthen. — **Formue** : plt. Vormogen (i Ht. Vermögen) (Gram. 74. e. 99. d.). — **Formynder** : plt. Vormunder; se myndig. — **formæle** : t. vermählen; se Gemal. — **fornem** : t. vornehm. — **Fornuft** : plt. Vornuft, af Vornunft, af Vornumt, af vornemen. — **fornærme** af nær. — **fornøden,** Omfortolkning af von-nöthen. — **fornøie** : plt. vornogen (ö); cf. nøie(s). — **forpagte,** se Pagt. — **Forraad** : t. Vorrath daniseret. — **forraade,** daniseret; **Forræder** : plt. Vorreeder ikke daniseret, da Omlyd her er udansk. — **forrette** : verrichten daniseret. — **forrykt** t. Part. verrückt. — **forsage** dels gd. forsake = nsk. forsaka, sv. försaka, plt. vorsaken, e. forsake (Rod som i Sag, gd. Sak, plt. Sake): renoncere paa; dels af t. versagen (Stemmen, Kraft, Mod forsagede ham); dels, med Adj. forsagt (sv. försagd), af t. verzagen (ikke oplyst). — **forsigtig** : t. vorsichtig; cf. Sigt. — **Forskjel** : plt. Vorschel (vi flytte Tonen tilbage); Rod som i skille. — **forsmaa** : plt. vorsmaahen, vorsmaan (= ht. verschmähen) : behandle som smaat. Se smaa; item smæde, smægte. — **forstaa, Forstand** : plt. vorstaan, Vorstant. — **forstokket** : verstockt (stocken : ins Stecken gerathen). — **forstyrre;** et gd. *styrie = nsk. styrja, forsynet med Forled for- efter plt. vorsturen (ü), = holl. storen (ikke oo), a. s. styrian (e. stir); germ. og førgerm. stür-, der ligl. indeholdes i isl. styr-r Tummel, sturla 'styrle' ɔ: purre, og i **Stør** (Fisk) = nsk. Styrja, plt. Store (ö) ɔ: Pladskersken (cf. nsk. Styrje-Boda, Størvaden, „om stor Tummel"), og i στυρ-αξ Underende af Spydstage. Aflyd germ. og førgerm. staur- sees i nsk. Staur, sv. stör, Pæl, = σταυρος Pæl (i N. Test. Kors); med Vb. nsk. staura, og med Omlyd støyra (neddrive Pæle), = plt. stooren (öö, forstyrre), ht. stören (ght. öö, Omlyd af oo = germ. au); lat. re-staur-are; σταυρ-οω (neddriver Pæle). Aflyd førgerm. staur-, uden s- : taur-, germ. stiur-, uden s-: thiur-, sees i iranisk staora, ταυρος, lat. taurus, got. stiur, t. Stier, isl. thjór-r, gd. Thiur, nu **Tyr;** item i germ. (og got.) stiur-i-an (fastslaa; styre), t. steuern, d. **styre.** -styrre er altsaa opr. rode med Stang; styre : neddrive Stang, og dirigere ved Stang; Stier, Tyr : Stangeren. — **forsvare,** vist Oversættelse af plt. vorantworden (-werden, -warden) i Bet. forsvare for Retten. Forsvar : Gram. § 74. e. — **forsømme** : plt. transitivt Vb. vorsumen (ü?; dog i Sv. optaget som försumma) = ht. versäumen. Germ. sūm-. Se summe sig. — **Fortog** (-tou), = nsk. Fortaag, Fortog; nsk. Taag (smalt omgjærdet Rum), vel Sideform til nsk. Teig, sv. teg Firkant, Agerstrimmel?; Varianter i Gsv., Gd., Isl. : -Taa, -Tæ; germ. vel da taig- (og taih-?); førgerm. Form vanskelig at bestemme, da hertil bl. A. kræves Sikkerhed for, om Germ. havde g af førgerm. gh, eller g og h af førgerm. k; i sidste Fald mindes man om δειx-νυμι viser, lat. dīcere, d. te, ht. zeihen og zeigen, samt

om Taa paa Foden. — **fortreffelig** se treffe. — **fortro** sig til : Gjengivelse af vertrauen; ligl. **fortrolig** af vertraulich. — **fortrybe**; gb. thryte = sv. tryta, nsk. triota, isl. thrjóta (slippe op); plt. vorbreeten (hvilket vi have gjengivet med fortrybe), ht. verdrießen; Germ. thriut- thraut- thrüt-, plage, opr. støde; førgerm. traud- trūd- : lat. trūdere støde. — **Fortræd** (Gram. § 192) : plt. Vorbreet, Rodform. thriut- (af foreg.) (men ht. Verdruß, Rodform. thrut-). Daniseret ved t for plt. d. — **fortøie**, fortouge (se Molbech) : plt. vortogen, vortoien. — **fortørne** : plt. vortornen (ö); ht. =zürnen, Zorn; Rod troligvis som i tære, zehren, zerren, e. tear. — **forvalte** : verwalten (walten = d. volde). — **forvandle** : verwandeln, af wenden, winden. — **forvanske** se vanske. — **forvildret** : verwilbert. — **forvirre** : verwirren (Nogle antage wirr- at staa for wirs-, cf. værre, e. worse). — **forvittre** : verwittern, der maa komme af Wetter. — **forvorpen** : plt. Particip (forkastet). — **forvoven** : verwogen, der findes for verwegen : misveiet; hos os attraheret af vove (af samme Rod) (i Sv. förvägen og oförvägen, ensbetydende). — **Forældre**, opr., som plt. Vorelderen, Forfædre; vi have ændret Betydning og flyttet Tonen. — **forære** : voreeren, verehren (hædre).

fordre : t. fordern af vorder.

Forelle, fra T., hvor det har samme anomale Betoning; Deminutiv til et gt. Vorhen, hvormed sammenstilles περκνος broget.

Fork : lat. furca, gjennem T.

Form : lat. forma, gjennem T.

forrige : voriger, af vor.

forske : ht. forschen; menes at indeholde Rod forh- (Variant af den i fragen), førgerm. park-, lat. porc-, der antages for Rod i poscere (fordre).

Forst : t. Forst, af et romanisk forestis, fr. nu forêt, af lat. foris ude; »foris, hors de, c. à d. non clos : forestis est ubi sunt feræ non inclusæ; parcus ubi sunt feræ inclusæ».

fort : t. fort; Derivatum til vor; germ. för-th.

Fort : fr. fort : lat. fortis stærk, fast.

Fos opr. Fors; ikke opløst; hvis s er Suffix, kan Rod være som i fare.

Foster, gd. Fooster, som i Nsk., Sv. Rod föd- som i føde; s maaske phonetisk udviklet, nemlig hvis Leddene ere föd-tr-. — (**Fostbroder**; literair Fornyelse; isl. skrives fóstbródir, uden r; Fosterbroder, som i Nsk. og i ældre D., er dog correctere).

fra; gd. ogsaa fran; ligl. sv. från. Cf. e. from, got. fram med Bet. fra (formelt ens med gd. fram, nu frem). Maaske omsattes, ved præpositionel Anvendelse, m til n, der senere faldt bort ? Rodform fr— anført under for. I Got. findes fra- som Præfix; altsaa kunde et fra uden =n have existeret fra først af i D.

Fraade, gd. Frode, nsk. Froda, e. froth, skulde give germ. frūth-; og nsk. Fraud, gsv. Frødha, germ. frauth- (er e. froth laant fra D., sees ei, om Dentalen er germ. th eller d). Seer ud som en Rod, førgerm. pru prau med dentalt Suffix. — Sv. fradga, gsv. Fradha afvige (ā af au?). Se frodig.

fraadse af plt. vraat-sen, med Sb. Vraat-s, (neppe af ht. Fraß, men) Rodform frāt af vrete vraat (= ht. fresse fraß; ɔ: eten, essen med et Præfix fr- = got. Præfix fra-) med iterativt Suffix -s-.

Fragt, et nt. Ord (plt. Vracht) af uvis Oprindelse (ogsaa laant ind i E.). Man jevnfører i ældste Ht.: Vreeht (Fortjeneste), vreehton (fortjene), og formoder et germ. fra-aiht-, Rod som i eie.

Frakke; ikke oplyst. Uvist, om fr. frac og froc egtl. ere Eet. froc, med e. frock, afledede Nogle af lat. floccus (Uld).

frank : fr. franc ɔ: frankisk, hørende til den uafhængige Stamme (Franke-Forbundet tog Navn af et Ord Franke : Spyd). Italiensk Form: franco.

Fred (almengerm.); gamle Former i T. udvise, at germ. Stamme var frithu-, som tør deles i Rod fri (førgerm. pri, elske) og Suffix -thu.

Fredag, med gsv. Freadag, gnsk. Friadag-r, Laan af oldtydsk Vriadag (-tag), Oversættelse af dies Veneris. Vria = oldnorsk Frigg (førgerm. Rod pri elske; gg phonetisk Udvært). I isl. Mythologi spaltet til 2 Personer : Frigg og Freyja (dette egtl. Titel = Frue).

Fregne, gd. *Frekne, nsk. Frekna (sv. nu gjerne fräkne); andet Suffix i e. freckle. Germ. fr—k-. Førgerm. pr—g- ikke til at finde. [Uvedkommende : περκνος spettet].

freidig : t. vreidig (ogsaa plt. ifølge Lübben), nu forældet, undtagen i Dialecter; betyder : treulos, abtrünnig, wild, kühn; Vreide : Abtrünnigkeit; Vreidäre : Apostat. Indeholder maaske samme Præfix (fra) som fr-essen; isaafald skulde fr-eidig egtl. betyde : affalden fra Troskabsed. Det er af os aabenbart blandet med freudig.

frels, Adj., af fri-hals; alt i Got. et Sb. fri-hals Frihed. Deriv. : f r e l s e, F r e l s e.

frem; gd. fram som i Sv., Nsk., Gt. Svarer formelt til e. from. got. fram, der betyde fra (s. d.). — [Fabricatet „Fremtoning" kan ikke anerkjendes for at være et Ord].

fremmed, Laan af t. vremede, vrembde (nu fremd), i ældste T. vramadi, af Adv. vram (frem); fremmed betyder opr. fjernet.

fri, Adj., der forudsættes af frels (s. d.), synes tidlig forsvundet (eller næsten forsvundet) i D., Sv., Nsk., og fornyet fra Plt. Vbt. fri har neppe nogensinde været helt af Brug; Anvendelsen 'fri til' er vel t. Førgerm. pri betyder elske, hvorfra Overgang til begunstige &c. er forstaaelig. Vet. liber udgik fra Vet. amical, idet Germanerne ikke vilde anerkjende Venskab med eller mellem Ufrie.

Frille, gd. *Frible; gsv. og gnst. Fribla. Tabt Masc. *Fribel (Elster) (isl. fridil-l) findes endnu i ht. Dialect. Derivata af Form fri-th-, se Fred.

Frise; stridige Meninger; f. Ex. : »coarse woollen cloth, drap de frise, i. e. cloth of Friesland«, »also broad flat band below a cornice«, (it. fregio); „Wollenzeug, aus fr. frise, das dem Germ. entstammt; vgl. . . e. friz« (frisere); »friz, from fr. friser, from : drap de frise«; &c.

frisk, laant t. Form, = fersk (s. d.).

Frisler, Laan af t. Frieseln; i ht. Dial. findes : Rieselausschlag, maaske capricieus Variant. Intet Paalideligt om Etymologi.

Frist (med friste : forhale) ?; = nsk. Frest, t. Frist (nt. tillige Verst). Uoplyst. -t kan være Suffix. frēs-t- seer ud som germ. Aflyd af et førgerm. präs-t-; er det førgerm. prīs-t, da kunde der være Aflydsforhold til sigde. Nogle tænke sig et germ. frīth-t-, cf. Fred.

friste (prøve; „lukket e" : Gram. § 60), gd. *freeste, nsk. freista. -t- Suffix, ifølge gt. Vreise (Gefahr), got. fraisan prøve. Germ. frais-, maaske et Contractum? [cf. lat. praes foran, paa Pletten, ?].

Fritbor, med Fritt i sv. Dial. og i Plt. (Brem. W.; mangler endnu hos Lübben), Laan af ht. Frett, Fritt (lille Bor), Frittbohrer (Synonym-Compositum); Vb. fretten (reiben, bohren), Adj. fratt (wund), ght. Vb. vraten, vreten (entzünden, reiben, quälen). Germ. frād-; førgerm. prādh-; cf. ε-πραϑ-ον ødelagde, Præs. περϑω, ? [Uvedkommende : plt. vreten, ht. fressen; e. fret, der dog tildels congruerer i Bet.; a. s. frætwan forzire; got. us-fratwjan gjøre viis]. [„Vridbor" er moderne literair Omfortolkning].

Fritte, gjennem T. (ht. Frett, Frettchen) af fr. furet, it. furetto, af lat. fur Tyv.

fritte, gd. *frette, nsk. fretta; tt ved Assimil. af h og Suffix -t-; germ. Rodform fr—h-, Variant til fr—g- (som i t. fragen); førgerm. pr—k-, som i lat. precari bede. Se forske.

fro, Laan af t. froh (h blot orthographisk); germ. frau-; isl. frá-r, hurtig, kan være samme Ord. Rod seer ud som i gt. Vro (Herre); se Frue.

Fro- af plt. vro = ht. früh; germ. frō-; førgerm. prā-; cf. πρωι og ind. prātar, tidligt. Primair Rod fælles med den i fra, frem, for (s. d.). &c.

frodig = nsk. frodug, frudug (moden, fuldt udviklet); Rodform germ. frūth-, se Fraade. Nsk. har tillige fraudig, samt Fraud (Fraade; Frodighed; Gjødning), Rodform frauth-.

from, Laan af t. from, gt. vrum (flink); Aflydsform til isl. fram-r, djerv, og til Adv. fram, frem, &c.; — at **fromme** : t. frommen; **Fromme** : plt. Vrome.

Front, romanisk; lat. (frons) front-is.

Frue, tidligt Laan af plt. Vrouwe, Vruwe = ht. Frau(e); med gammelt Masc. Vro (Herre); germ. frau-; med afledende -i- : isl. Freyja, gd. Hus-Frø(e);

isl. Frey-r; got. frauja Herre. (Nogle ville antage Rod førgerm. pra, se for, med Suffix -wa-). — **Fruentimmer** af plt. Vrouwentimmer (egtl. Fruerstue).

Frugt gjennem T. af lat. fructus.

Fryd; forhen Frygd som i Nsk. og Gsv. (sv. nu fröjd); findes tidlig i Ghsk.; da Rod frūg- ellers ikke kjendes, maa g være phonetisk Udvæxt, og Ordet modsvare, om ikke være Laan af, gt. Vrouwede (ö), nu Freude; se fro. Ogsaa Holl. har nu g: vreugde.

Frygt, frygte, Laan af plt. Vruchte, vruchten (ü), ogsaa Vorchte, vorchten uden Omsætning af r; = ht. Furcht, fürchten, e. fright (dog a. s. fyrhto), got. forhtī. Germ. forh-, med Suffix -t-. Førgerm. park- [minder om par-c-ere skaane, hvori Forlyd s- menes bortfalden; ogsaa kunde, hvis -k- er Suffix, tænkes paa Roden i Fare, e. fear?]

Frynse, med plt. Frense, e. fringe, ht. Franse, af fr. frange, it. frangia. »Frange, ancienn. fringe, en valaque frimbie, du lat. fimbria«.

fryse; almengerm. Germ. frius- fraus- frūs- (yngre r i frieren). Førgerm. praus- prūs-; cf. ind. prus-wa- sprøitet Draabe, Rim; lat. pruna (for prusna) Gløb, pruina Rim (der dog efter Nogle staaer for provina „Frühreif"), prurio (vel for prusio). — Deriv.: **Frost**, Rodform frūs.

fræk (rettere med e), Laan af t. frech (vilde i indfødt Form havt g). Nsk. frek (graadig); got. fēhu-frīk-s gobsbegjærlig. Germ. frēk-, frīk-. Førgerm. prāg-. Aflyd ā, med Omlyd, i nsk. fræœk (skarp, harsk). Aflyd ō (førgerm. ā), med Omlyd, i nsk. frøøk(en) (bristig).

Frænde, participialt Subst., for Fri-ende; got. frijond-s, ght. Vriunt, nu Freund; got. frijon elske, frijathwa, Fem., Kjærlighed. Førgerm. Rod pri, ind. prijatwa, Ntr., Kjærlighed. Cf. Fjende, Bonde. — **Frændke** staaer for Frænd-Kone.

et **Frø**; i Nsk. Fræ, Frjo, Frjø, Frø. Germ. (og got.) fraiw-; førgerm. praiw- [cf. lat. prīvus?, af prae, frasondret].

en **Frø**, forhen Frød, som i Gsv.; nsk. Frau(d) (Masc.). Om germ. Stamme er frauth- eller fraud-, sees ikke, da Formen kun er funden i D., Sv., Nsk. Af Form frū(th)- eller frū(d)- deriveres nsk. og t. Frosk (Frosch), e. frog. Rod maaske kun frau fru ? førgerm. pr— [cf. ind. pru, springe?].

Frø[i]ken, plt. Deminutiv Vroiken, Vrouweken (cf. Vrouweliin : Fräulein).

frønnet, vel for førnet (fyrnet), uden Omlyd fornet (se Molb.); cf. sv. og nsk. forn (gammel); besl. med fjern.

Fuge : t. Fuge (fügen : føie).

Fugl (almengerm.). Rodform germ. fūg (eller fu), førgerm. p—. Kun løse Gisninger om etym. Forbindelser.

fugte, fugtig, Laan af plt. vuchten, vuchtich; ht. feucht, ældste ht. fuuht. Germ. fūh-t-, vist for fūk-t- af Rod som i fyge (Rodform fūk-, der ikke ind-

træder i Vbt.) cf. nsk. Fuuk (Damp, Støv), og (af Rodform fŭk-) Fuke (Støvregn), Fuka (Tagge). (g i e. fog er vel yngre Forvanskning).

fugtle : t. fuchteln; „Fuchtel, Fochtel, breiter Degen, Schlag damit; zu fechten“.

fül; almengerm. (ht. faul, e. foul, holl. vuil); -l- Suffix; Rod fū (som i isl. fú-na rodne); førgerm. pu, som i πυον Edder, lat. pus Edder, puteo stinker, &c. Af Interjection pu!, der har reproduceret sig i Germ.

fuld; gd. full som i Nabosprog (t. voll). Det sidste -l- er assimileret Suffix, vist -n-; cf. ind. pūr-na- fuld; førgerm. Rod p—l, p—r, der ogsaa foreligger i πολυ, med germ. Aflyd got. filu, t. viel; Rodform pl— se under flere og Flo(o)d. — **fylde**, germ. fŭll-i-an. — **fuldbyrde** : plt. vulborden : istemme, stadfæste; vel egtl. : erklære for vul geborend (ö), fuldt tilbørligt, ? Vor Anvendelse (realisere) beroer vel paa Misfortolkning.

funkle : t. funkeln, af Funke (fordums Sideform Vanke). Cf. isl. funi Ild. Førgerm. păn-; af det uddøde Preussisk anføres panno Ild.

Fure; forhen ogsaa For, Fore; nsk. For (Fem.), (sv. nu fåra); plt. Vor(e); gt. Vurh, nht. Furche (e. nu furrow). Germ. fŏrh-, fŭrh-, førgerm. park-; cf. lat. porca Strimmel mellem to Furer.

fuse . Bet. fare er secundair. Adj. fuus i Nsk., Sv., ældre D., betyder tilbøielig; nsk. fyysa : tilskynde; fyyseleg : lokkende; funs i ældste Ht. villig; cf. -funs i gotiske Navne (Adalfuns, Alfons, o. l.). Germ. fŭn-s- (iterativt s); Rodform fŭn, førgerm. păn- [cf. η-παν-ια, πεν-ια, Trang, ?]. — **fremfusende** : Udvidelse af ældre fremfus (begjærlig efter at komme frem). — **Fusentast**, ugenert lavet efter Phantast o. l. (vel og med Henblik til tasten, famle, ?). [„Fusentas“, om ikke opfundet af Moth, turde være Variant lavet af Nordmænd; cf. nsk. Tasse, Tass : Tosse].

Fusel ? Er laant fra T.; „wohl aus einem chem. Term. techn. (fusilis?)“.

fuske ? Er vel Laan af plt. vusken, „ɔ: vuustken? mit der Hand wühlen“ (plt. Vuust = nht. Faust). I Ht. skjelnes nu (maaske dog kun ved capricieust pf for f?) fuschen (gjøre Kneb, f. Ex. i Spil) og pfuschen (zischen; huschen; hinhuschend, schlecht machen; auch beim Kartenspiel fälscheln). — I Nsk. findes: Fuss (skundesløs Vimsen; e. fuss), fussa, fusla, fuska (kludre), Fusse (Landstryger); og Varianter med indskudt j : fjussa, fjusla, Fjusse; cf. Fjus (Skum, Brøvl), fjusa (futte); cf. item d. futte? — Altsammen hørende til den capricieuse, lidet controllable, Part af Sproget.

futte; neppe meget gammelt; onomatopoietiskt fu indeholdes vel ligl. i nsk. fussa, isl. fudra, &c.

Fux : ht. Fuchs (plt. Vofs); -s Suffix; gt. ogsaa Vohe. Germ. fŏh-, fŭh-; Førgerm. p—k.

fy, naturligt Lydsignal. Skrives i Plt. vu (fu). Ht. pfui med capricieus Consonantændring; ght. ogsaa skrevet fiu.

fyge; gd. *fiuke føøk fuke fuken; nsk. fjuka. I T. haves kun Deriv. fauchen (puste, hvæse). Germ. fluk- fauk- fūk-; -k- vel Suffix; førgerm. pu har omfattende Betydning (ogsaa puste). — **Fog**, Rodform fūk-.

fylke, Fylke, se Folk.

Fynd, fyndig hører til finde; nsk. Fem. Fynd, fyndug; plt. vundich (erfinderisch, schlau), ght. vündec. I Nsk. Blanding med Fy(r)nd (gammel Tid); fyndeleg (imponerende).

Fyr (yy; Ild); findes neppe i den ældste d. Literatur; mulig gjenindført fra Plt.; findes nu i Nsk. og Sv.; plt. Vuur (üü), ght. Viur, ældste ht. Fuu-ir. Rodform fū; førgerm. pu i Bet. flamme; πυιρ, πυρ (cf. lat. purus ren).

Fyr (yy; ung Person); kjendes i Sverrig; i Nsk.: Fyyr, Fem. Fyyra, Adj. fyyren (livlig), fyyral (tidligt udviklet). Hos os maaske sat i Cours igjen ved Nordmænd? Germ. muligen fū-s-, førgerm. pū-s-?, cf. lat. pūsus, -a, pūsio (Barn)? Rod pu (som i lat. puer?).

Fyr(=Aften) af plt. Viir(e) = ht. Feier; se feire.

Fyr(r), forhen ogsaa Fur; sv. og nsk. Fura (gsv. Fur, For); t. Föhre, gt. Vorhe. Germ. förh-; her antages germ. f at være = førgerm. qu; cf. quercus (Eeg).

fyrretyve, staves i Gd. fir-tinghe (af endnu ældre Sb. Tig) ɔ: 4 Tiere.

Fyrste, Laan af t. Fürst(e), ældste t. Furisto, egtl. Superlativ = første.

Fæ (almengerm.). Germ. (og ældste t.) fehu = lat. pěcu, ind. păcu. — **Fælle**, gd. *Fæ-lage, af Fæ-lag, **Fællig** (det at lægge Fæ, ɔ: Eiendele, sammen); Genitiv Fælligs, nu skrevet, som et Adj., **fælles**. — **Fælled**, gd. Fælæd (for -lad; Rod vel som i lader ladede), Græsgang (opr. Kvæget derstedes?) (i vor Bevidsthed attraheret af fælles).

fæl; ligl. nsk. og sv. Dial.) fæl, Vb. fæla (skræmme). Cf. isl. fála Hex; gt. Vaalant (Teufel). Germ. fāl-; -l- Suffix? isaafald førgerm. pa; cf. lat. pavere frygte.

fænge, se fange. — Færd, Fært, færdig, færge, se fare. — fæste, se fast.

Fætter (burde skrives med e), Laan af t. Vetter (ældste t. Fetiro); opr. Slegtning paa Faders Side (cf. patruus).

føde; germ. fōd-i-an; cf. under Foder.

at **føie** (forhen føge), Laan af plt. voogen (udtal ö; dog i Sv. optaget som foga) = ht. fügen; germ. fōg-i-an (Aflyd til Rod i fager, feie). — **Føie**: plt. Vooge. — Adj. **føie**: plt. vooge (tilpas, maadelig, ringe).

føite ?, gd. *føøkte ? (af fyge); eller importeret af Nordmænd ? cf. nsk. føykta (gjøre voldsomme Bevægelser; Sb. Føykt; ho æ i Føyktn: „i Vinden"); enten af fjuka, eller (cf. Form feite i ældre D.) Forvanskning af feikta (se under fegte). — Et jydsk føut(e) passer ikke i Bet. (slæbe langsomt?).

Føl, gd. *Fyl; germ. (og ældste t.) fūl-i- (j); se Fole.

føle, Laan af plt. voolen (øø) = ht. fühlen, e. feel; germ. fōl-i-an; germ. Rod fōl- fāl-, vistnok samme som i lat. palma, παλαμη (den kan neppe Andet end hænge sammen med Rod fal fāl fūl i Føle, Føl, Folk, maaske falde, m. fl.).

følge, gd. fylgie; t., uden Omlyd, folgen; germ. ful-g-i-an er ikke oplyst; -g- er vist Suffix; fūl maa tilvidere regnes sammen med nysnævnte Rod fāl &c., der vel og er tilstede i en Phrase i ældste T.: fola-gaan (følge) (gaa saa man støder an paa en Anden? den gjængse Henførelse til voll modsiges af det uforvoblede l); [Nogle antage -g- for Rest af gaa]. [Nogle ty til Rod som i fjæle, som om følge opr. betydede beskytte].

før (Partikel), gd. fyr ɔ: fyr-r, adverbial Comparativ; maaske tillige = nsk. fyre (fore med Omlyd) apocoperet; se for. — **først:** Superlativ.

Adj. før, Vb. føre, se fare.

gaa, gange (gaa findes i Nsk., mangler i Isl.): vel 2 Derivata af samme Rod. Germ. gang-; førgerm. ghangh-, cf. ind. ganghā Ben; gā, førgerm. ghā-, minder om κι-χη-μι naaer. [„Junggrammatikere" antage i gaa, gt. gaan, geen, Rod i som i lat. ire, med Præfix germ. -ga-, t. nu ge-]. — **Gjænge** stemmer med sv. gänga, ikke med nsk. Ntr. Gjenge. — **-gjænger** t. Form for Ganger. — **gjængs,** forhen gjængse (Gram. § 108. b.); -s- iterativt.

Gaade, gd. *Gaate, nsk. og sv. Gaata; Rodform gāt-, som i nsk. gjæta (passe paa), d. gjette (Gram. § 92); se under gide, gjette.

Gaard, gd. Gardh; cf. ht. Derivatum Garten; (e. nu yard). Germ. g—r-d-betegner Indhegning, ogsaa det Indhegnede; se Gjerde, Gjord. Rod germ. gār-, gūr-; førgerm. ghār-, som i χορος Chor (egtl. Ring?), χορτος Indhegning, lat. hāra Sti, Stald, hortus Have.

Gaarsdag, igaar; indeholder et Element (anvendt i nominal Construction) germ. gās-, betegnende opr.: Dag før eller efter (isl. med Omlyd : ígær). I T. og E. med Aflyd, germ. gēs-, gīs-, og Suffix : ges-tern, yes-ter-. Førgerm. gh—s-; lat. heri, hesternus; χθες, ind. hjas.

Gaas; almengerm.; germ. gāns-; førgerm. ghāns- (ɔ: Gaasens Skrig), hvori -s maaske er Suffix; cf. χην (med Vocalforlængelse), lat. anser (enten Variant af den primaire Lydefterligning, eller for hanser). — Andre Derivata: holl. gent Gase; e. gan-der; nsk. Gasse (med Assimilation), hos os nu forvansket til **Gase.**

gabe, gd. *gape, nsk. og sv. gapa (ht. gaffen). Germ. gāp-; førgerm. ghāb- ikke fundet.

Gade, gd. Gate, nsk. og sv. Gata, e. gate, (ht. Gasse), got. gatwo. Germ. gātwā(n)- (ɔ: „svagt" Fem.), Rodform gāt-, som i nsk. og nt. Gat (Hul), a. s. gēat. Førgerm. ghād- ikke fundet.

Gaffel, Laan af nt. Gaffel(e) (ff for v foran l); ht. Gabel; e. gable be-

tyder Gavl. Maa være laant ind i Germ. ifølge celtiske Former som gabul (Gaffel) og lat. gabalus (Galge). Cf. under Gavl.

gale, forhen i Præt. gool galen; dette Particip forkortes nu til **gal** i Bet. affindig (egtl. incantatus, enchanté). Germ. găl- gōl-. Førgerm. ghal- (-r-); kunde mulig minde om χελιδων Svale, χελυς Skildpadde (Kvækker?; el. Resonant? nemlig m. H. t. Skallens Egenskaber: χελυς kan ogsaa betyde Lyra). — Tabt og literairt fornyet Derivatum: Galder. — Cf. gjalde.

Galde, gd. Galle; ligl. ll i andre germ. Sprog. 2det l maa være et (assimileret?) Suffix. Germ. găl-; førgerm. ghăl- (ghw): χολη; i Lat. med ll: fel fellis (Labial af labialiseret Guttural). Cf. gul.

Galderhamp se gold.

Galge; almengerm.; ikke videre oplyst.

Galle (Svulst), hvortil vel hører **Galæble,** er vel, med t. Galle, e. gall, Laan fra Romanisk (it. galla) (ialtfald er laant til en af Siderne).

Galt; da -t vist er Suffix (germ. -tu-; derfor isl. ö : gölt-r), og Rod da bliver găl- (se gale), er der gjettet paa, at Galt betyder Grynter (cf. gjelte, ɔ: gjø, i d. Dial.). Andre henføre det til gilde, hvad ikke overalt passer til Betydningen, end mindre ved Fem., f. Ex. jydsk Gylt(e): So der første Gang faaer Grise.

gammel, gd. gamel; findes i D., Sv., Nsk., A. S.; i Plt. gammelen (alt werden); germ. găm-al-; førgerm. ghăm-al-; ikke oplyst; seer ud som Aflyd til -gom (i Brudgom), nsk. -gume (lat. homo); kunde med dette henføres til samme Rod som χαμ-αι paa el. til Jorden, lat. humus Jord; cf. hum-ilis, χθαμ-αλος (?) lav, ved Jorden (θ ansees af Nogle for Udvæxt); gammel maaske da egtl.: nedbøiet, synkende?

Gammen, gd. *Gamen; Verbalsubstantiv, ifølge nsk. gama (more); germ. găm-, førgerm. ghăm-, som i foreg. (homo). Maaske da egtl.: Holden ved Selskab? — A. s. gamen har nu i E. (game) antaget nye Betydninger.

Gane; Nsk. (og sv. Dial.) har Fem. Gan (Gab), Ntr. Gan (Gjelle; Fiskehoved), gana (strække Hals; "vel egtl. gabe"). Germ. găn-; førgerm. ghăn- : ε-χαν-ον gabede (Præs. χαινω ɔ: chanio); -n- heri maaske Suffix, cf. χαος (ɔ: cha-wos?).

ganske, laant fra T.; stemmer nærmest med holl. gansch; plt. gans, ht. ganz. Uoplyst. [Om adverbial Formation til germ. ga-and-i-an, gt. g(e)enden, føre til Ende?].

Gante (Tosse; om opr. ung Person?); gante; forældet : Gant (Fjas). Fem. Gjenta haves i nsk. og sv. Dial. Hvis Bet. Tosse, Fjolle er den oprindelige, kunde den minde enten om germ. Ganta (ifølge Plinius) : Gaas (s. d.), holl. gent, eller om nsk. ginna narre, der congruerer med t. -ginnen (begynde), og kunde være Udvidelse af førgerm. Rod ghăn- i Bet. drive.

Garde, af fr. garde, af germ. wardan (nt. warden, ht. warten, gd. wardhe).

Garn; almengerm. (e. nu yarn). Har mulig opr. betydet Tarm? cf. nsk. Gorn (isl. ö) Tarm, Gor (Chymus m. M.). Germ. gär-; førgerm. ghär-; cf. χοριον, χορδη Tarm, Streng; lat. hernia (Brok), haruspex.

Gartner fra T.: plt. Gardener(e), ht. Gärtner. Se Gaard.

garve, Laan af t. gerwen forhen ogsaa garwen (ht. nu gerben); samme Ord som gjøre (s. d.); germ. gär-w-i-an. T. Adj. gar (for garw) seer nu ud som bart Rodord.

Gas, nederlandsk Fordreielse af Chaos »door van Helmont († 1644) voor de stof die de wereltruimte vervult; het gr. woord χαος stond hem darbij voor den geest". Nederlandsk g lyder omtrent som χ i Nygræsk.

Gase se Gaas.

Gast (i vor Bevidsthed vel attraheret af t. Gast : Gjest). Bet. sees bedst i Nsk. (ogsaa i sv. Dial., og i ældre D.) : Spøgelse, Trold, vild Karl, &c., ogsaa en Ugleart; Ntr. Gast : feminint Utydske; gasta : tumle larmende; gasteleg : colossal; Vb. simplex : gasa : glo, kneise med Hagen, tumle, &c.; gas : kneisende; andre Derivata med lignende Bet. : Gase, Gos, Gasme, Gosma, m. fl.; vel og Gasse, i Bet. Trold,? Beslegtet kunde være e. aghast, ghastly, hvilke man ellers, med ghost, Geist, vil henføre til got. us-gais-j-an forfærde, altsaa med Forudsætning af abnorm phonetisk Spaltning : germ. ai er normalt i E. langt o. — Gast indeholder Suffix -ta-, men Gjest -ti-; Gjest passer altsaa phonetiskt nærmere end Gast til lat. hostis.

Gat, laant fra Nt.; (indeholdes i Kattegat); vilde i nydansk Form heddet Gad. Se under Gade.

Gautyv (ikke v), Laan fra T. : Gaudieb, plt. Gaudeef; henføres til et fordums Adj. gau (hurtig, snedig).

Gave, opr. Gaave; nsk. og sv. Gaava. Rodform som i gd. wi gaave (Gram. § 180. a.). Compositum : gavmild.

Gavl; afstydende Former: nt. Gevel, ght. Gibel (nu forlænget : Giebel); ogsaa findes ght. Gebel i Bet. Pandeskal. Førgerm. ghäbhal- (hvortil passer κεφαλη Hoved, med 1ste Aspiration opgiven) har germ. spaltet sig til gäbal-, gëbal-, gibil- (Vocaler som i gab gebe giebt). Forholdet til Gaffel (s. d.) er ikke opklaret.

Gavn; gd. Gagn, som i Nsk. og Sv. Germ. gäg-; førgerm. ghägh ikke fundet. Samme Rod i igje(g)n, t. gegen, begegnen, &c. Gav-n er Møden, Passen ind i.

ge-, Præfix laant fra T.; germ. (og got. og tildels i ældste T.) ga-. Sammenstilling med lat. con- (af pronominal Herkomst; cf. qui) kan paa Grund af Tonløsheden gaa an (ellers svarer til lat. Forlyd c- germ. h-), men tør ikke regnes for sikker. — **Gebet** : plt. Gebeet = ht. Gebiet. — **Gebis** : rent ht. — **gebrokken** plt. = ht. gebrochen. — **Gebortsdag** : plt. Gebort = ht. Geburt. — **Gebür** ht. af gebühren, Rod som i bære. — **Gebærde** t., af gt. gebäären

(Rodform bär-) : bære sig, holde sig. — **gedigen**, ht.; opr. Perf. Part. til gedeihen. — **Gefreider** (dt) : ein Gefreiter : vom Schildwachstehn Befreiter. — **Gehalt** : ht. : halten. — **geheim** : ht. : Heim. — **Geled** : plt. Gelit (-des; aabent i) = ht. G-lied. — **Gelænder** : ht. Geländer „zu mhd. Lander, Stangenzaun" (i vor Bevidsthed attraheret til lehnen). — **Gemak** : plt. Gemak, ht. Gemach, med Adj. gemak, gemach (magelig, bekvem). — **Gemal** : t. (se formæle), gt. Gemahele, af gt. Mahel = d. Maal (Tale, Contract, &c.) — **gemen** plt. = ht. gemein; germ. (og got.) ga-main-; cf. lat. com-mūn-is; Vocaler som i : een, einer, got. ain-s, lat. ūn-us. — **Gemüse** ht. af Mus (Mos, Grød), ght. Muos, germ. mōs-. — **Gemyt** ht., af Muth = d. Mod. — **geraade** : gerathen daniseret. — **Gesandt** t. Particip af senden. — **Gesims** ht.; ght. Ge-Simeze; meget gammelt germaniseret Laan fra Lat. (sima architectonisk Rand) er sandsynligt. — **geskjæftig** : t. : schaffen. — **Gestell** : t. : stellen. — **gesvindt**, Laan af plt. geswinde, ht. geschwind(e); germ. swin-th- hurtig, stærk; cf. under Svend. — **Gevalt** : t. : walten (se volde). — **Gevandt** : t. : wenden. — **Gevinst** plt. — **Gevir**; r uegte; egtl. Pl.? Gevi'r? ; ht. Geweih, ght. Gewiige; „man zieht es meist zu Wz. wig kämpfen"; altsaa : Vaaben. — **Gevær** : t. Gewehr (Værge).

Ged; gd. Geet som i Sv.; nsk. Geit, ht. Geiß, e. goat. Germ. gait-; førgerm. ghaid- : lat. haedus. — **Gedehams**; har ogsaa hedt Geding = sv. geting, isl. geitung-r; utvivlsomt af Ged; -hams vel af, hos os tabt, i Nsk. og Sv. bevaret Vb. hamsa (famle, sjuske; vel egtl. fare ustadigt om); el. Hams (Ham)? Et forældet Gedehvams er et andet lignende Compositum (hvimse).

geil, Laan af t. geil (fordum : frodig, glad); germ. (og got.) gail- (a. s. gāl). „Stærkt" Vb. gt. giilen (übermüthig sein), germ. gīl- gail- gĭl; holl. gijlen gjære; nsk. Giil (gjærende Øl), ogsaa Gil (ĭ); hertil kan høre gd. gilie (lokke), Rodform gĭl. Forskjelligt i Romanisk er Laan herfra, som fr. galant, Part. af fordums galer (se réjouir). — Hermed synes ikke at kunne combineres nsk. Geil (Vinkel, indhegnet Vei), Geila (aabent Rum i Skov; Jordfordybning), Gil (ĭ; Bjergkløft); -l- i disse er maaske Suffix? Cf. χεῖλος (Læbe)?

Geist, geistlig, er t. (plt. hedder ogsaa Geest). Germ. gaist- ikke oplyst (st indeholder flere Muligheder).

Gemse, ht. ; om ght. Gemeze, Gamz, er Laan fra Romanisk (it. camozza, fr. chamois), eller fra Celtisk, eller omvendt fra Germ. til Romanisk, er uoplyst.

Geest (høiere sandet Land indenfor Marsk) er et nt. Ord; i Frisisk Gast; germ. gais-t-; cf. i ældste Ht. Geistni (Ufrugtbarhed) ?

Gi, at **gi** (gjerne omfortolket til give); hører til e. to guy 'at forstøtte', guy-rope : »Span. guia, vb. guiar, to guide (Teutonic)«.

gid ɔ: Gud give at el. det.

give (opr. faae); gd. gite gat gaate giten; nsk. gjeta el. gita; e. get. nt. geten, ht. -gessen. Germ. get-(ĭ) gāt- gāt-. Førgerm. ghad-; cf. ἑ-χαδ-ον

gabede, greb; Præs. med udvidet Stamme : *χανδ-ανω*; lat. pre-hend-o. Cf. (for)gjette, Gaabe, gisse.

Gift, gifte, se give.

Gig, e. (Toy at lege med, &c.); uopløst.

Gige, gd. *Giigie, nsk. Giigja, gt. Giige (ht. nu Geige); findes ogsaa i Romanisk. Uopløst.

Gigt, Laan af t. Gicht, fordum udtalt Jicht (gi skreves for ii i Bet. ji) = nsk. (og sv., d. Dial.) Ikt (j regelmæssigt bortfaldet). Rodform jik-. Aflyd jük-: ht. jucken, plt. joken, holl. jeuken. G. e. yiken (nu itch) har i for ældre y, Omlyd af u, ifald a. s. Stavemaade gyccan er phonetisk. Førgerm. jag- ikke fundet.

gild, obsolet Adj.; af gjelde : betalelig, af fuld Værdi, gyldig. — **Gilde** af gjelde : Offer, Contingent, Sammenskuds-Selskab, &c.; germ. gild-.

gilde; gd. *gelde, nsk. gjelda (sv. nu gälla); germ. gäld-i-an, Causativ, gjøre gold (s. d.).

Gimmerlam ? nsk. (og sv. Dial.) Gimber (Gimmer): „ungt Faar, som ikke har havt Lam." Viser Aflyd til gnsk. gymbr Hunfaar, isl. gymbil-l ungt Hanfaar: y Omlyd af u; cf. sv. gumse Væbder. — Havde Aflyd u ikke været, kunde Gimmer vel have været sammenstillet med Rod førgerm. ghai ghi i *χειμων* Vinter, *χιμαρος*, *χιμαιρα* (ɔ: -aria) Ged, vel egtl. vintergammel; for at fastholde dette maatte antages yngre germ. Overgang fra en Aflydsrække til en anden, hvilket kan ske, men vel sjelden er bevisligt. Indtil videre maa tænkes et førgerm. gham(bh).

Gips, gjennem T. fra Lat. fra Græsk: *γυψος*.

Gir, af holl. gieren svaie, gier-brug Dreiebro, »met dial. ie in plaats van ee : geeren, een afleidsel van geer« (Sphd).

gispe, gd. *geespe = nsk. geispa (sv. nu gäspa; e. nu gasp, med gammel Forkortelse). Germ. gaisp-, hvortil kunde ventes Aflyd gisp-, der dog sikkert ikke indeholdes i den danske Form. Secundair Rod, ligesom i lat. hiscere, samt i germ. gīnan og gīnan (dette = t. gähnen). Primair Rod sees i gt. giien = lat. hiare gabe.

gisse, Gisning; findes i Nsk., Sv.; mulig Laan af nt. gissen = e. guess. Derivatum af geten = e. get, se gide, gjette.

Gissel; ligl. sv., nsk., (isl. gisl). Opr. med ī ifølge gt. Giisel (nu ht. Geisel). Germ. gīs-; førgerm. ghais-; cf. lat. haerere, haesi, haesitare, sidde fast.

Gitter er ht.; „aus mhd. Geter, Nebenform zu Gater, nhd. Gatter". I Plt. staves hos Lübben Gadbere, vel med yngre Fordobling. Rod vel som i gad(d)eren (e. nu gather)? Isaafald egtl.: Sammenføining. Cf. under god.

give (Gram. § 180. a.). Germ. gĕb- (ĭ) gāb- gāb-; med b ifølge ht. geben. Førgerm. ghabh- (som Nogle ville gjenfinde i Celtisk). — Derivata: **Gift** (Bet. venenum laant fra T.); **Giftermaal**: Gram. § 99. a., 177. c.; **gifte** (gift er

antikt Particip: Gram. § 180. a.); **Gave**, gd. Gaave; **gjæv** (værdig at gives) med Omlyd af Rodform gāb-.

gjalde, nyere Formation, ud af Impf. af gd. *giælle gall gulle gullen, med j overført fra fordums Præsens (som i gjaldt, gjorde, skjalv). Germ. gĕll- gäll- göll- (u) (gnsk. Inf. gjalla). 2det l (assimileret?) Suffix?; Rod isaafald som i gale.

Gjedde?; før aabent e, som i nsk., sv., Gjedda (ä). Er vel Derivatum til nsk., sv., jydsk Gadd (Brodd) = ght. Gart; germ. (og got.) gäsd-; førgerm. ghäsdh- (cf. lat. hasta Spyd). Derivatum heraf er ogsaa ht. Gerte, i ældste Ht. Gartia („stærkt"), a. s. gierd (nu e. yard Alen, Skibsraa). Noget gt. Gerte, Gartia („svagt"), Brodbbærerske, kjendes imidlertid ikke.

Gjek, mulig i D., Sv., Nsk. (Gjekk, Gikk) Laan af t. Geck(e); plt. Adj. geck, „närrisch, urspr. wol drehbar, daher viele drehbare Dinge Gecken heißen"; ogsaa i ældre D. findes Bet. Laag, Skodde. Neppe videre oplyst. kk indeholder vel en Assimilation.

Gjeld, gjelde; gd. Giald, Giæld; gialde, giælde, Ipf. galt, Pl. gulde, Part. gulden. Germ. gĕld- (ĭ) gäld- göld- (ŭ). I Ht. gelten, dog nu Geld med d; e. yield med ændret Betydning. Førgerm. ghal-dh-; gjenfindes i Slavisk. — Deriv.: g i l d, G i l d e; **gyldig** maa være Laan fra T. : ht. gültig (giltig); daniseret ved d for t (hos Lübben mangler Ordet).

Gjelle?; e. gill, fordum gille; men i Sv. med kun eet l: gäl. Kunde maaske høre sammen med nsk. Gil (Fem. og Ntr.; Kløft)? Se under geil.

gjemme, gd. gøøme (sv. nu gömma); nsk. gjøyma, samt gauma (give Agt); ght. goumen, plt. goomen (agte paa); germ. (og got.) gaum-(i-)an; -m- vel Suffix; Rod da gau: cf. got. gau-non sørge, klage, gau-r-s bedrøvet; u elideret i nsk. gaa (agte paa). Førgerm. ghau- : ind. gho-ras (o ɔ: au; skrækkelig). Rod gau kommer igjen i gjø, Gjøg, og i nsk. gaula (brøle).

gjen- (-tage; -Vei, &c.), med **igjen**; gd. geen (ogsaa Adj., i Nsk. endnu gjegn : bekvem, profitabel); se under Gavn; G j e n s t a n d, Oversættelse af Gegenstand; G j e n v o r d i g h e d, Gjengivelse af Widerwärtigkeit, plt. Wedderwordicheit; Rod som i t. -wärts; item **gjennem** for gjegnem, af end ældre (i)gegnum, hvor man tvivler, om -um er Dativ Pl.-Endelse eller Præpositionen om; item **gjenne** for gjegne (i Nsk. endnu gjegna) = t. (be)gegnen (egtl. løbe imod).

Gjerde, germ. gard-i-; at gjerde, germ. gard-i-an; Derivata til Gaard.

gjerne, Casus af fordums Adj. giarn, giærn; ia Udvidelse af germ. ē : t. gern; -n- Suffix; cf. nsk. Adj. gjer (begjærlig). E. Vb. yearn. Germ. gēr (ĭ). Førgerm. ghär-; c. ε-χαρ-ην glædedes, Præs. χαιρω (ɔ: chario). — **begjære** er t. — **gjerrig**, fordum girig = sv. girig, nsk. girug (Sb. Gir), t. gierig.

G j e r n i n g se gjøre.

Gjest; i T. uden Omlyd; germ. gäs-ti-; førgerm. ghäs-ti-, hvortil formelt

passer lat. hostis Fjende. Grundbetydning uvis; ghas- kan i Ind. betyde spise. Cf. dog under Gast.

gjette, udviklet (Gram. § 92), fra Præt. gjætte, gjætt, af fordums gjæde, gd. gæœte, brugt i denne Bet. Er Derivatum, med Rodform germ. gät-, af gide (ↄ: erholde), s. d.

Gjord, d., sv., nsk.; io (isl. jö) Omlyd af ia, der er Udvidelse af e; germ. gerd-, Aflyd til gard- (i Gaard, Gjerde) og til gurd- (o) i t. Gurt, Gürtel, gürten, nsk. gyrda, gd. *gyrde, for hvilket nu siges **gjorde**, lempet efter Gjord; ligl. sv. gjorda.

Gjænge, -gjænger, gjængs, se gange, gaa.

gjære, Laan af plt. geren, nht. gähren, der, skjønt mindende om t. gar og om ældre d. Gier-dh, ansees for ombannet af gt. jesen (laant ind i Sv.: jäsa), af Rod jäs-, som i ε-ζεσ-σα, Præs. ζεω for ζεσω syder. — **Gjær** (mangler hos Lübben) kunde forestilles extraheret af Verbet, men uden nu at kunne skjelnes fra det indfødte Gjer(dh) i denne Bet., hvilket ikke er til at skjelne fra, og alm. ansees for samme Ord som, det tabte Gjerdh i Bet. Gjøren (Rod gär-); **igjære** har dativisk -e, og passer lige godt til begge Betydninger af Gjer(dh): i Gjæren, i Gjøren.

gjæv, se give.

gjø; i Gnsk. gøyia goo. Germ. gau-i-an, onomatopoietisk. Førgerm. ghau. Nsk. har tillige gaua, „maaske for gauba".

gjøde, Gjødning, se god.

Gjøg, gd. *Gøøk som i Sv.; nsk. Gauk, ht. Gauch. Germ. gauk-; førgerm. ghaug-. Hvis heri -g kan tages som Suffix, bliver Roden som i gjø.

Gjøgl, gjøgle, med sv. gyckel, nærmest fra Plt. : gokelen (ö?); ht. gaukeln. Tør neppe (som hos t. Etymologer) skilles fra e. juggle (nsk. jugla), gfr. jogleor, nu jongleur, af lat. jocus, joculari, joculator. Er vel gammelt germaniseret Laan fra Romanisk. Se kogle.

gjøre (i Nsk., med Isl., alm. gjera); samme Ord som ht. gerben (se garve). Germ. gär-w-i-an (hvori Nogle antage g- for Præfix, germ. ga-, nu t. ge-, føiet til Rod af et Adj., i ældste Nt. aru, isl. ör-r parat &c). — Derivatum: Gjerning. — Se under gjære.

Gjørtler : t. Gürtler (se Gjord).

Gjøs : holl. geus (ö), »onzekere herkomst«.

glad; germ. gläd- (ht. glatt); betyder blank, glat, hvilket i D., Sv., Nsk., E. er gaaet over til Bet. fornøiet. Førgerm. ghlädh- (gjenfindes i Slavisk). — Deriv.: **glæde**, germ. glad-i-an; **Glæde**, germ. glad-ı(n).

glamme; gd. *glame, ifølge nsk. glama. Germ. gläm-. Nsk. glymja (runge), germ. glüm-, har Aflyd enten hertil eller til glaum- (se glemme).

Glan(d)s, glin(d)se, fra T. : plt. Glans, glinsen, ght. glinsen, Glunse (Gnist); ht. Glanz (hvoraf glänzen), ght. glinzen (ældre d. glinte), glinsten,

glinstern; forskjellige Suffixer til Rod gl—n (cf. d. glane?). (Gliis i ældre D. kunde staa for glin-s-?).

glane; ligl. nsk. glana (stirre; lyse): „cf. isl. gladna“; eller samme Rod som foreg.? mulig 2 Ord?

Glar, Glas; i Plt. hvert med sin Bet. (Glar : Harpix); maa dog være 2 Former af 1 Ord. Er det germ. eller opr. preussisk (uddødt Sprog), da er Bet. Harpix, Rav, ældre. — Romaniserende t. Derivata: Glasur, glasieren; dette lyder hos os, glasere, ligesom glacere af fr. glacer (af lat. glacies Is).

glat, Laan af t. glatt; se under glad.

Glavind, gjennem Gt., hvor Glaviin dog angives at betyde Landse, fra Romanisk: fr. glaive, af lat. gladius Sværd.

glemme, gd. gløøme (sv. nu glömma), nsk. gløyma; germ. glaum-i-an larme, overdøve. Isl. glaum-r, a. s. gleam larmende Lystighed. — -m- maaske Suffix til germ. glau, med Aflyd gliu; cf. a. s. gleo (e. glee), isl. glýja fryde; ht. glau? (glänzend). Førgerm. ghlau; cf. χλευη Spot. — Deriv. : **Glemme, iglemme** = nsk. Fem. Gløyma og Ntr. Gløyme (man har fra gammel Tid sagt: gaa af Glemme).

Glente (forhen ogsaa Glinte)?; i Dial. Glede; sv. glada, i Dial. glänta; isl. gleda, e. glede. (Nsk. glanta kan betyde glide, ogsaa fjase; glenta fjase).

Gletscher, t. af fr. glacier.

Glib, glibe; b af p : nsk. Gliip; glipa : gabe.

glide; er vel Laan af plt. gliiden gleet = ht. gleiten; germ. gl—d-: ī ai ĭ. — Deriv. : (komme paa) **Glid** (skrives stundom Gled).

glimre er vel Laan af t. glimmern, der har Form som Freqventativ til glimmen (Ipf. fordum glamm). — Gt. havde, i en anden Aflydsrække, et gliimen gleim (lyse); ligesaa har Nsk. : gliima gleim, og et „svagt“ glima (forhen i D. glimme); mulig hører **glimte**, nsk. glimta, nærmest hertil. — glindse kunde kun være fjernt beslegtet; se. Glands.

glippe (lukket e. Gram. § 60; skreves fordum gleppe); nsk. gleppa glapp; plt. glippen (glide; bøies „svagt“), glep(p)e (skjæv), Glepe el. Glippe (Ritze; schräger Stein). Ikke oplyst videre. — Ght. i en anden Aflydsrække, Gleif (Schrägheit), gliifen gleif (schräge sein); sv. Dial. gliipa (gabe). — I 'gaa **Glip** ad el. af' haves et Nomen i adverbial Stilling.

glitte, Fordreielse af ht. glätten.

glittre, almengerm.; nsk. glitra, gnsk. glita; ht. glitzern, glitzen. Ved Fordobling foran r er t i D. blevet beskyttet mod at blive til d.

gloe (gløde, glindse; se Molbech; forefalder literairt mest i Præs. Part. gloende) og **glo** (stirre); = sv. glo, nsk. gloa (-ar og -r), isl. glóa (-ar); plt. glooien, holl. gloeien, ht. glühen, ældste ht. gluoen (Gd. Glu-t), e. glow. Rodform germ. glō-; førgerm. ghlā-. — Derivata : **Glød**; opr., som i Nsk.,

Gloo-d, Pl. Gløø-d-er; Omlyd overført paa Sing. (som i Søn o. a.); **globe**, Denominativ.

Glose, gjennem Lat. af *γλῶσσα*.

glubende, Rest af Vb. gd. *gluupe = nsk. gluupa glaup (gabe, sluge), med Gluup (Gab), gløypa (sluga); sv. glupa. Plt. gluupen og holl. gluipen, betyde lure (egtl. holde Øie paa Klem?), og plt. gluupsch : heimtückisch. Før-germ. ghl—b-. — Deriv. **glubsk**.

Glusser ? I Nsk. anføres et Onomatop. glussa: „smaahoste; vel ogsaa grynte; som i sv. og d. Dial."

Glugg ?; nsk. Glugg og Glugge; antages af Nogle egtl. at betyde Vind, Vindhul. Hertil hører vel nsk. glugga „være ængsteligt forsigtig? vælge &c.", mulig opr. holde Udkik? — Minder dog om nsk. gløgg (skarpsynet, forsigtig), hvori gg er phonetisk Udvæxt, ifølge gt. glau (forsigtig, klog); noget til denne Henførelse svarende gt. Gluwe (Speidehul) kjendes imidlertid ikke.

Glut (tt), med Glytt i sv. Dial., kunde mulig være (med assimileret nt) Eet med sv., nsk. Glunt (Glynt) : Dreng.?

glæde se glad. Gløb, gløbe se glo. Gnalling, gnaske se gnave.

gnave, gd. *gnage gnoog, nsk. og sv. gnaga (nsk. Ipf. gnoog), nsk. ogsaa knaga; plt. gnagen, knagen, nagen; holl. knagen; ht. nagen (hvoraf maaske vort **nage, Nag**); e. gnaw. kn- maa være Udtaleforvanskning. Nogle antage germ. Rod gnăg- gnōg-; Andre anse g- for Præfix, germ. ga-. Udenfor Germ. er Ordet ikke paavist. — Rodudvidelse : nsk., sv. Nagg, nagga (samme Bet.; samt Bet. som Agg, agga : Nag, nage; hvis disse hos os høre herhen, er g Forvanskning for gg, maaske Germanisering?); e. nag. — **Gnav** = nsk., sv. Gnag (Plageri); gnaga, gnagla i Bet. plage, mukke, knurre. **gnaven** participialt Adj. = nsk. gnagen (plagende), i sv. Dial. gnagig. [Uvedkommende : plt. Vb. gnauwen, gnabben : gny, knurre]. **Gnalling** vel for Gnagling. **gnaske** vel for gnagse, nsk. gnagsa (cf. huske for hugse).

gnegge (i), opr. smaavrinske; nsk. gneggja, nu gjerne forvansket til kneggja. gg turde være den foran Suffix -i- (-j-) hyppige phonetiske Udvæxt; Rod vel da som i plt. gnauwen („durch kurze, abgebrochene Laute Unzufriedenheit äußern"). Cf. gny. — Kun ved capricieuse Ombannelser kunde tænkes Slegtskab med plt. neigen, a. s. hnægan, e. neigh vrinske; germ. hnaig-.

en (og et?) **Gnid**, nu sjelden i Sing.; Pl. Gnidder; gd. Gnit, Pl. Gniter, som i Nsk.; sv. gnet (Fem.). Heri er g- enten germ. Præfix ga-, eller Udtale-forvanskning af h-, ifølge a. s. hnitu, e. nit, holl. neet, plt. Nit, ht. Niss. Germ. hnĭt-; førgerm. knĭd- : *κνίζω* (ɔ: knidio) kradser; *κονίς, -ιδος* Gnid. — at gnidre (nsk. gnitra) forefalder endnu i Part. : gnidret. Talem. 'det er noget Gnidder' kan indeholde et Verbalsubst. hertil; bog kunde Pl. Gnidder ogsaa tænkes syntactiskt behandlet som Collectiv.

gnide (i Gd. treffes nide); sv., nsk. gniida; plt. gniiden; a. s. gnīdan;

ældste ht. gniitan. Germ. gn—d- (g- Præfix?) : ı ai ı. (gni'e gne' gni'ede ikke at regne til Skriftsproget). — Deriv. : gnidsk, Gnidsel, m. fl. **Gnier,** vel egtl. Møntskraber, d elideret, vel for at holde denne nu ikke mere passende Forestilling borte. **gnikke** ɔ: gnid-ke (lyder nu i kjøbenhavnsk Udtale ens med gnegge).

Gnist, gd. snarest *Gneeste, ifølge nsk. Gneiste (sv. nu gnista, tilsyneladende med Aflyd germ. ı eller ı, som selvfølgeligt ogsaa er tænkelig i d. Gnist); ght. Gneiste, Geneiste (i ældste Ht. treffes: Ganeheista), samt Gneister, i ældste Ht. Ganeistra. G- er vel altsaa Præfix, germ. ga-. Germ. -st- indbefatter flere Muligheder. I det uddøde Preussisk citeres et knaisti-s Brand, hvilket i Germ. kunde lyde hnaist- (Aflyd hnist-); -st- kan staa for førgerm. -t-t-, germ. -th-t-; der er altsaa Mulighed for, at Roden er som i lat. nit-eo glindser, der antages at staa for cniteo. Helt anden Forklaring er forsøgt i Henhold til t. Dialectord Gaan (Gnist). — Deriv.: gnistre.

gnubbe kan indeholde en Rodudvidelse til gnu-; se gny; cf. plt. gnabben af gnauwen.

gny (skubbe, gnide, give Gnidningslyd; i D. nu kun om Lyd); nsk. gnya, isl. gnýja. Uden Suffix -i- : nsk. gnua (gnide), sv. gno; nsk. gnaua (for gnau-d-a?) (knurre), vel item gnaa (trygle; smaaskjænde), m. fl.; plt. gnauwen (knurre). g- vel Præfix, germ. ga- (: ga-nu-i-an, ga-nu-an, ga-nau-an); cf. got. b-nauan gnide, vel item plt. benauwen (einengen, se benauet), med Adj. nauwe (snever), ht. genau, ght. niuwen (zerstoßen) [disse sidste vist ikke opr. med hn-]. Rod vel da nu nau, i Germ. tillige niu. Cf. Nød (øs).

god. Ifølge e. good, ht. gut, er germ. Form gōd-. Aflyd gäd- vel i a. s. gadrian samle (e. nu gather); nt. Gade, ht. Gatte. Grundbet. vel : forenelig, passende. — Deriv. : **gjøde,** germ. gōd-i-an. **godte.** — **goddædig** : plt. beedich, ht. thätig, ght. taatic; se Daad. — **Gods,** Genitiv omsat til Nominativ.

gold, gd. *gald (sv. nu gall), ght. galt. Nsk. Gald (nedtrampet Grund) kunde have oprindeligere eller mere afledet Betydning? Germ. gald-. Ikke oplyst. [-d Suffix? en Rod gäl-, førgerm. ghăl-, sees i χαλαρος løs, slap; Aflyd i χωλος lam. Forsøgt er Henførelse til gale, ved at antage Bet. incantatus : paavirket af Tryllesang]. — Deriv. : **Galderhamp** (se Molbech); gilde (s. d.).

Golf, gjennem T. fra Romanisk, fra Græsk : κολφος, κολπος; t. Oversættelse : Meerbusen.

Gople, vel fra Nsk. : Gopla (Medusa); cf. Gopla, Gaupla (Hvidklokke). Cf. nsk. Gaupa (Ramme om Aabning), Gaup-n (hul Haand). Minder alligevel om fr. gobelet Bæger.

graa. I Gt. graau. Germ. grāu-. Førgerm. ghrāu- : lat. rāvus (for hrāvus) graa [forties nu af „Junggrammatikere“, forbi de fordre førgerm. og germ. ē]. Phonetisk Udvæxt i a. s. græg (e. grey). — Deriv. : **graane.** — For

graahæret, af forbums Hære ɔ: graat Haar, af forsvundet Adj. *haar (graa) = a. s. hār (e. hoary), siges nu **graahærdet** (ɔ: graahaaret) (germ. vel hair-).

Graad, gd. *Graat; **græde** maa engang have hebbet *graate stemmende med Sv. og Nsk. (æ vel dels fra Impf., dels fra mulig ældgammel Omlyd i Præs. Ind. Sing., som i nsk. eg græt); i ældste Nt. graaten, ght. graazen (skrige, rase). Germ. grāt-. — Got. grētan har i Impf. ge-grōt, Aflyd som i nsk. grøte (faae til at græde), germ. grōt-i-an; da dette sidste i ht. Form grüßen, hvortil Sb. Gruß, plt. grooten (öö), e. greet, har anden Bet., maa germ. gr—t-, førgerm. ghr—d-, have havt mere omfattende Betydning; cf. ind. hrād- tone.

graadig; i Nsk. Subst. Graade (Graadighed); e. greed; got. Subst. grēdu-s, Adj. grēdag-s. Germ. grād-. Førgerm. ghr—dh- el. gh—rdh-; cf. ind. gardh- stræbe, begjære (1ste Aspiration opgiven), og mulig lat. gradior skriber.

Grad gjennem T. af lat. gradus.

Gram, med **græmme**, gd. *græmie. Germ. grăm-, grăm-i-an, med 1 m, som f. Ex. t. Gram. Førgerm. ghrăm-; cf. χρομος Brummen, Brinsken (Nogle føre lat. fremere herhen, altsaa formentlig med f af gh). — Cf. grum.

gramse ? Nsk. gramse betyder: udføre Arbeide flinkt, hvorimod grapsa, samt krama, kramsa, betyde gramse. Muligt capricieus Variant hos os. Dog angives gramma, gramsa (gribe) i sv. Dial. — Molbech har et gamse i Bet. gramse.

Gran (Træ); Fem. Gran, Gron, Grøn i Nsk. er tillige, som gt. Grane (nu Granne) Knurhaar, Skjæg, Børste. Træet er vel opfattet som det børstede, skjæggede. Germ. grăn-; førgerm. ghrăn-. Gjenfindes i Celtisk i Bet. Haar.

gran(d)t, opr. Neutrum af Adj. grann (tynd, lille, nøie), der er levnet i Sv. og Nsk. Findes neppe i T. og E., saa at ikke sees, om det er germ. grann- eller granth-. — Herhen høre **gran(d)ske, gran(d)givelig.** — Vanskeligt er Forholdet til nsk. Grand (lille Gjenstand, Fnug), hos os levnet i **Solgran(d)**, men i vor Bevidsthed blandet med det laante **Gran** : lat. granum Korn, lille Ting, lille Vegt. Dette Gran(d) minder nemlig desuden om lat. grando Hagl, der menes at komme af et ghr—ndh-; videre om a. s. grindan grand (e. grind søndermale), cf. nsk. Grand (Skade, detrimentum); videre om t. Grand (Sand). (Grande, hos os nu kun Norvagisme; se Rønne.)

grave; almengerm.; ht. graben, altsaa germ. gr—b-: ă ō; førgerm. ghrabh-. Gjenfindes i Slavisk. Er laant fra Germ. ind i Fr. : graver; laant tilbage : gravere i Metal. — Deriv. : **Grævling. Grøft**, gd. Grift, Gryft; sv. grift Gravsted; forvansket af Gref=t, som det lyder i Nsk. (Fem.); germ. grāb-ti-. **Grube, gruble,** Laan fra Ht. med Tilsidesættelse af Omlyden i grübeln; Rod= form grōb-.

grel, Laan af t. grell, opr. barsk, vred; gt. grellen grall gegrollen (skrige i Vrede); Sb. Groll. e i grell er ikke Omlyd. Etym. ikke videre oplyst.

Gren; i Nsk. Grein. Germ. grain-. Ikke oplyst. [g- Præfix? cf. Ager-Ren? neppe med -n af et *g-reede, nsk. g-reida?].

gretten (om Børn, vrippen o. L.); ligl. nsk. gretten (vranten), gretta (knurre, vise Tænder), Gretta (Fure fra Næsen ned om Mundvigene). Derivatum af grine? (tt af nt). Eller af germ. grāt- (se under græsselig) med et Suffix?

Greve (forhen med aabent e), Laan af plt. Greeve (stundom Graave, uden Omlyd); ht. Graf, ældste ht. Graavo el. Graavio, Graphio; som af germ. grāf- (den norske Forvanskning Greive kommer ikke i Betragtning). Formelt bivergerer a. s. ge-rēfa (e. reeve, sheriff), germ. rōf- el. rōb- (hr-?) [Nogle foreslaa at combinere g-rāf- og ga-rōf- til et germ. ga-ramf-]. Nogle antage meget tidligt Laan af et lat. graphio (af γραφειν): Skriver, Protocolfører, Retspræsident, Thingpræsident, der repræsenterer Kongen (isaafald kunde det a. s. Ord være en Omfortolkning, „Volksetymologie"). I ældste Ht. treffes Grafo i Bet. Chirurg (mon egtl. : Afgiver af skreven Saar-Taxation til Retten?).

Fedte-**Grever**, Laan (Gram. § 192) af plt. Pl. Greeven (lukket e) = ht. Grieben, e. greaves. Germ. griub-; cf. under grov.

Grib, Laan af plt. Griip = ht. Griif, nu Greif, laant til os som **Grif**; af γρυψ.

Gribbe-Nille; cf. nsk. grebb (grim), Grabb, Grebbe, Gribb (grim, bister Mand), Grebba, Gribba (stort grovt grimt gammelt Fruentimmer). (I ældre D. treffes Gribbe om Yngre; »i södra Skåne kallas förnämsta pigan tös, den mindre pigan grebba el. gräbbe«).

gribe; gd. griipe greep gripe gripen. Almengerm. (ht. greifen, ght. griifen). Germ. grīp- graip- grĭp-. Førgerm. ghr—b- (gjenfindes i Lithauisk). — en **Greb**; nsk. Greip; Rodform graip. et **Greb**; nsk. Grip (sv. nu grepp); Rodform grĭp-.

gridsk (nu lukket i; forhen aabent: Gram. § 60, hvorfor ogsaa skreves gredsk). Sv. Dial. grisk, gresk. Ved nsk. gridsk sætter Aasen Spørgsmaalstegn (Laan fra D.?). Nsk. har gridug (travl), Griid-d (Travlhed). Ght. Griit, griitic (Begierde, gierig) (synonyme med Giit, giitic). Germ. grid-; førgerm. ghridh-.

Griffel, Laan af t. Griffel, der er ombannet af et graphiolum, af γραφειον Griffel; mulig paavirket af Griff, gegriffen.

Grille er tydsk; egtl. Faarekylling; i T. (skjønt det passer til grellen; se grel) Laan af grillus, γρυλλος Græshoppe.

grim (nu kort, med „aabent i" = lukket e: Gram. § 60). I Gd. maa det have lydt griim, som i Nsk.; hæslig, egtl. smudsig, strimet, e. begrimed; cf. obsolet d. Gri(i)m (Sod), nsk. Griima (Plet i Ansigtet), e. grime Smuds. Germ. grīm-; -m- vel Suffix; Rod førgerm. da ghrai- ghri-; cf. χριω, χραινω

bestryger, pletter, χρῖμα Salve. — **Grime** (se Molbech); samme Betydninger har nsk. Griima (og kan desuden betyde Fading o. L.); a. s. grīma (-e?) anføres kun med Bet. Maske (opr. Ansigts Bemaling). — Af samme Rod : nsk. Ntr. Griim (fin Nedbør), Masc. Griim, Fossegriim (Vandvætte; tænkes maaske med tilhyllet eller med stribet Ansigt); sv. Dial.: Griima »get som i pannan är tecknad med svarta strimmor«; cf. rød=, sort=grimet (se Molbech). — Ikke at blande med germ. grimm-, se under grum.

grine, opr. stærkt; Ipf. gren findes endnu; nsk. grein. Gt. griinen (ht. nu greinen). Germ. grīn- grain- grīn- (e. groan er Derivatum af Rodform grain-). -n- muligvis Suffix? cf. nsk. grisa (grine, vise Tænder). Førgerm. ghr— ikke fundet i Bet. vise Tænder.

Grindhval „færøisk" (Aasen); Hvalgrind er: „Række af Hvale, som forfølge en Fiskestiim" (Grind betyder Laage, Gitter).

Gris (den Graabørstede?); synes ikke at kunne skilles fra t. griis, Griise (ht. nu greis, Greis) (optaget i Romanisk : fr. gris graa). Betydning kunde lige godt gaa over fra gammel til graa, og omvendt. Germ. grīs-. Førgerm. ghrais- ikke fundet. Hvis -s- er Suffix, bliver Roden som i grim, Grime &c. (s. d.), og Grundbetydning da tilsmort.

gro; findes ogsaa i T. : plt. grooien, ght. grüeien, a. s. grōwan (e. grow). Germ. grō-; førgerm. ghrā-; cf. lat. grā-men Græs (ghr- kan i Lat. blive til gr-). — Deriv. grøn (s. d.); **Grøde** = nsk. Grøøda (Fem.), plt. Groode (Masc.).

Gros : fr. grosse stort Dusin. — Grotte, gjennem T. og Romanisk (fr. grotte) af κρυπτη.

grov, Laan af nt. grof (=ve). Ifølge ht. grob skulde germ. Form være grūb- (cf. nsk. gruffa, arbeide grovt); den seer ud som Aflyd til griub- (se Grever); imidlertid kunde g- være Præfix; i Ght. treffes skrevet gerop, hvad dog ikke er afgjørende; et germ. ga-hrūb vilde være Aflyd til a. s. hreof, isl. hrjúf-r, ældste ht. (h)riob : skrubbet, skabet, leprosus; grob synes dog snarere opr. at betyde tyk. Cf. skyde.

grubbe (Korn); cf. nsk. Grubb (Sammenbunkning; grov Karl), Grubbe, =a (grov Person), grubla seg (blive til Gryn), m. fl.; item e. grub (rode)? Germ. grubb-; bb kan være flere Assimilationer, som af bn (cf. foreg.), af pn (cf. nsk. gruupa graup : male grovt; ht. Graupen? p fra Nt.; skulde i Ht. ventes med f).

Grube, gruble se grave.

Grud, obsol.; indbefatter vel baade gd. *Gruut og *Gryyt = nsk. Gruut (Grums) og Grjot (Sten). Germ. grūt- griut- graut- (se Grød) grūt- (: ht. Grütze). — Deriv.: **Gryde** = nsk. Gryyta, germ. griut-i-ā(n)- Stenkar. **Vb. grudte**, grudtet.

grue, Laan af plt. gruwen (ht. nu grauen). Germ. gru-. — **Gru** er vel i

D. extraheret af Verbet. — **grusom.** — Secundair Rod med -s, se under græsselig.

grum = nsk. grum (der nu alm. betyder stolt, prægtig), med kun 1 m, altsaa Aflydsform til gram (s. d.). Casusform: **grumme.** — Til Rodform grüm- høre videre nsk. grymja (brumme; germ. grüm-i-an), grumta = ht. grunzen (germ. grüm-a-tan), samt nsk. og sv. grymta (germ. grüm-i-tan), i D. forvansket til **grynte** (altsaa ikke directe = lat. grunnire, selv om heri gr- kommer af ghr-). — Desuden har d. grum absorberet ældre d. (= sv.) grym, germ. grimm- (nsk. grimm, e. grim, t. grimm-ig) vild, glubsk; Gt. har Vb. grimmen gramm (rase &c.); 2det m (assimileret n?) er vel secundairt, Udvidelse til Roden i gram, grum. — Ikke at blande med germ. grim-, se grim, Grime.

Grums ? -s er Suffix; cf. sv. grumlig, nsk. grumen, gromen (grumset); nyisl. gróm Snavs. Det uventede Vocalforhold ü : ö vækker Mistanke om Laan. Cf. it. gruma, gromma Vinsten, sp. grumo, fr. grumeau, gfr. grumel, lat. grumellus, af grumus, af (g)ruere; altsaa Bundfald. — Nsk. Grusm er enten forvansket, eller hører til helt anden Ordrod.

Grund; almengerm.; vel af „stærkt" Vb., bevaret i Ght.: grinden grant gegrunden (bellen; klaffen, sich öffnen); af Rodform grand-: ght. Grant, -des (Masc.; Trog, Behälter, Grund, Unterlage); af Rodform grund-: Subst. Grund (schmales tiefes Thal, &c.; ght. Grunt, -des); af Rodform grind-: sv. og nsk. Grind (Aabning, Led, Laage). — I gr—nd er -d- Suffix, lagt til germ. grinn- grann- grunn-, bevaret i ght. grinnen grann gegrunnen (brüllen &c.) (cf. lat. grunnire grynte, hvis dets gr- er af ghr-, hvad neppe er antageligt); dette maa antages ligeledes at være gaaet over til Bet. gabe, da Nsk. (med Isl.) har Grunn (Masc. og Neutr.) ved Siden af Grund. Grunn kunde i Nsk. ogsaa staa for et germ. grun-th-; men af et saadant kjendes intetsteds noget Spor. I Nsk. er Grunn ved at fortrænge Grund; i ny D. vilde de ikke kunne skjelnes. — Adj. **grund.** Vb. **grunde** = nsk., sv., grunda (i de samme Betydninger; i Bet. tænke har det absorberet et fordums *grune = nsk. gruna, der etymologiskt er uvedkommende, eller idethøieste meget fjernt beslegtet). Cf. under klaffe.

Grunker ? I sv. Dial. anføres et grunka: samle i Bunke; om opr. samle i Smug?, da grunka ogsaa, som i Nsk., betyder: hentyde forsigtigt (af gruna: mistænke &c.).

Gruppe, gjennem T. af fr. groupe, der med it. groppo antages at stamme fra Germ.: Krop, Kropf (?).

Grus (uu); er vel Laan af nt. Gruus (holl. nu gruis; hos Lübben mangler det, men anføres senere i Plt.); findes nu i Nsk., men Aasen bemærker: „Nyere Ord?". Kunde i Nt. være Laan af ght. Gruuz (nu Grauß) = nsk. Gruut (se Grud); eller Derivatum med -s- af denne Rod?

gry; ogsaa sv.; germ. vel griu-i-an, beslegtet med graa (s. d.).

Gryn (yy); nsk. Grjon, plt. Green; ght. Grien (Sand). Germ. griun-. Ikke oplyst. [-n- Suffix? cf. griu- gru- grau-; samt gräu- : Grød, Grud, Grus; graa;?].

Gryde se Grud. grynte se grum. græde se Graad. græmme se gram.

Grændse (rettere med e), Laan af t. Grenze, „im 14. Jahrh. über Schlesien aus poln. granica, böhm. hranice".

Græs, gd. Gras som i andre germ. Sprog. Germ. gräs-; -s- Suffix? gräisaafald Aflyd til grō- (se gro, grøn).

græslig, græsselig (rettere med e), Laan af plt. greeselik (greesen : gyse; = a. s. greosan med Part. be-groren); ligl. laant til Ht. : gräslich. Germ. grius-. Rodform grūs- : nsk. grysja (gyse; germ. grūs-i-an). Rodform grūs- : ht. Graus, ght. Gruus, griuslich (dette neppe af Formen med iu, men vist med Omlyd af ū), vel og i nsk. gruus (nu : hovmodig), gruusa (slaa stort paa). Rodformen i a. s. agrysan (gyse), gryslic (nu e. grisly) er mindre let at bestemme. Se grue. [T. Etymologer henføre gräslich urigtigt til ght. graz, germ. grāt-, wüthend, egtl. brüllend, med Aflyd til ght. graazen, germ. grāt-, schreien, wüthen, med Adj. grääzlich : zornig, til hvis Betydning gräslich end ikke viser Attraction; se græde].

Grød, gd. Grøøt; nsk. Graut; germ. graut-, der congruerer med graut-, nt. groot, ht. groß, e. great (storkornet?). Rodform grūt- : Plt. Grutte (ü), ht. Grütze. Rodform griut- se under Grud; til griut- hører vel e. grit Sand, skjøndt det formelt kunde passe til Omlyd af grūt-, og maaske hører dertil i Bet. Gryn. E. groats, Havregryn, anføres som grātan i A. S., en aldeles abnorm Form [Contractum med ātan Havre?].

Grøde se gro. Grøft se grave.

grøn; gd. grøøn, som i Nsk. og Sv.; germ. grō-ni-; se gro. — **Grønskolding** (=skalling); [ikke af Gran : Skjæg]. Cf. Skalle? eller skjelbe i Bet. gjø ? cf. sv. gröngöling (nsk. Gauling : Skraal). — Grønsvær se Svær.

Gubbe; hos os Norvagisme; Nsk. har tillige med Stammeudvidelse : Guff, Fem. Guffa (stor, bred, egtl. sammensunken, Stak=lignende Person); item guuva, sitja guuv ɔ: sidde sammensunken; Guuv : imponerende Holdning; Guuve : svær, mægtig udseende Karl; med Aflyd : gauv : med statelig Holdning; Gauve : anseelig Mand; bb indeholder en Assimilation (bn?). Germ. gūb-, gaub-, gūb-; forgerm. ghubh- ghaubh-; cf. κυφος sammenbøiet, ifald heri en 1ste Aspiration er opgiven. — Roden congruerer indenfor Nsk. og Sv. med den i guuva gauv : puste, syge, dampe, hvilken sidste germ. mulig lød g—f-?

Gud; almengerm.; germ. gūd- (Neutr.). Om -d- er Suffix, og da gu, forgerm. ghu, Rod, er uvist (man har henvist til et ind. hu, af ghu, anraabe).

gul; germ. gūl-; i T. og E., med Aflyd, gĕl- (gt. gelo, Genitiv gelwes;

nu gelb; e. yellow). Førgerm. gh—l-; cf. lat. helvus, gilvus gulagtig. Cf. Galde, Guld. — Gulerod: Gram. § 99. b.

Guld, gd. Gull; germ. gûl-th- (t. og e. Gold) antages at indeholde samme Rod som gul. — Deriv.: for**gylde**, germ. gulth-i-an. **gylden**, Laan af t. gülden.

Gulv; i Sv., Nsk.: Golv; seer ud som Aflyd til nsk. Gjelv (Masc.; isl. gjalfr Ntr.): Søgang; nt. Gelve: Bølge (holl. nu golf, med Vb. golven bølge). Germ. g—lb-? eller g—lf-? Gulv kunde da opr. betyde enten Forhøining, eller vibrerende, dønnende Underlag? [Uvedkommende: ght. gelfen, med f af germ. p].

Gumme, gd. Goom som i Nsk. (sv. nu gom; kort o); ligl. a. s. gôma (nu e. gum); ght. Guome. Germ. gôm- (cf. Gane); førgerm. ghâ-m- (cf. $\chi\eta\mu\eta$ gabende Musling). Aldeles divergerer Vocal i ht. Gaumen, ght. Goume, som af et germ. gaum-; seer ud som Sprogcaprice [om maaske Omtydning efter ght. Goume i Bet. Schmaus?]. — Deriv.: gumle.

Gunge, gunge, gungre, se gynge.

Gump; ligesaa i Nsk.; med Aflyd: nsk. Gamp (svær Krop, svær Person el. Hest), Gimpa (svært Fruentimmer), gimpa (vrikke). I Ght. anføres Gampf (Schwanken).

Gunst er t. (for Ge-Unst; g-önnen: unde).

gurgle, Laan af t. gurgeln, af Gurgel, af lat. gurgulio (Strube), af gurges Svælg.

Guse, Havguse, se gyse.

gusten, participialt Adj.; cf. e. gust, nsk. Gust (Vindpust; Udslet: Alv-Gust, paablæst af Ellefolk); item: gusa (lufte), osv. Rodform gûs-, se gyse.

Gut, Laan af nsk. Guut; Fem. Guuta (kraftigt Fruentimmer); holl. guit (Bube, Schelm), med obsolet Vb. guiten skjelde, spotte, skjase; i ht. Dial. citeres gaußen, gäuzen (keifen, schelten). Germ. gût-. Aflyd au i nsk. gauta (skryde &c.). Roden i gyde (s. d.) kan passe (Ordgyder). Imidlertid kunde Roden ogsaa være førgerm. ghu i Bet. straale, med Suffix førgerm. -d-.

gyde, gd. giute gøøt gute guten; nsk. gjota gaut; plt. geeten goot; holl. gieten; ht. gießen. Germ. giut- gaut- gût-; førgerm. gh—d- (lat. fudi); er secundair Rod ifølge f. Ex. $\chi\varepsilon(F)\omega$ gyder. — **Gyde** = nsk. Gjota, sv. Dial. Gjuta, egtl. Rende, Huulning.

gylpe, før gulpe; kunde formodes laant fra Nt., men mangler hos Lübben; Holl. har i Bet. sluge gulpen, Sb. gulp; e. gulp (»Dutch«). Aflyd i galpe (skrige, om visse Fugle) i d. og sv. Dial.; gjelpe (bjeffe) i d. Dial., e. yelp; plt. Gelp (Skryderi), a. s. gilp (Pral); Gialp (Praleri) citeres i Gnsk.; ght. gelfen galf (gjø, prale).

gynge, Gynge, før gunge, Gunge; sv. gunga; anføres ikke i Nsk., T., E.

(Gislason anfører isl. gunga Hængebynd; mon kun nyisl., og laant fra D.?). Seer ud som Aflydsform til gange. — Deriv. : **gungre.**

gyse; i Nsk. gjosa gaus; Germ. gius- gaus- gûs-; maa være secundair Rod ɔ: -s- Suffix; primair Rod da som i gyde. Betyder i Nsk. sprudle; deraf nsk. gøysa, germ. gaus-i-an (isl. Geysi-r). Rodform gûs- i d. **Havguse** = nsk. Gose, Gosa (Luftstrøm), og vel i gusten (s. d.).

Gyvel ? (Gyel, Gil); af lat. gilvus el. gt. gilw- (gul)? cf. Gilbkraut.

ha(h), naturligt Lydsymbol.

haabe, med sv. hoppas, Laan fra Plt.: hopen; ogsaa holl. og e. (ht. hoffen). Germ. hûp-. Førgerm. k—b-. Ikke videre oplyst [cf. *κυβευω*? vover, egtl. kaster Terning]. — Sb. **Haab** synes i D. extraheret af Vbt., da det ikke anføres i Plt. (hos Lübben); findes dog i Holl. og E.

Haan, haane, Laan af plt. Hoon, hoonen (ht. höhnen). Germ. (og got.) haun-(i-an); got. haun-s betyder lav. Førgerm. kaun-. Laant til Fr.: honni, honte.

Haand, gd. Hand; almengerm. Germ. hand- (med „Themavocal" handu-). Ingen videre, paalidelig, Oplysning. (Gram. § 105. e., 177. b, c. : tilhaande, ihænde). — Derivata : **hænde(s), afhænde, Handsel** (ɔ: Hand-Sal : Given i Haand; se sælge, Salg); tydske : **Handel, handle, behandle** (D. har havt et indfødt handle : haandtere), **behændig**; **Handske** er vel gammelt Laan af plt. Hantsche, ht. Handschuh; **haandtere**, Laan af t. han(d)tieren, gammel romaniserende Variant til handeln; men efter t. Lingvister kun attraheret til Hand, og Laan af fr. hanter (?) besøge (»origine inconnue«; celtisk? el. af handtieren anvendt paa Bisseкramhandlen? Nogle henføre det, som formentlig normannisk, til hente, mod Betydningen; hanter er laant til E. : haunt besøge). **haandhæve**, Gjengivelse af plt. hanthaven (beschützen) = ht. handhaben, der fordum ligl. kunde betyde beskytte, og er Deriv. af die Habe, der vel hører til haben, ikke til heben?

Haar; almengerm. Germ. hār-, hvortil Aflyd hâr- kan foreligge i Hørr. Førgerm. kar-; cf. lat. cārĕre kjæmme, cārex Raigræs; carduus (se Karte); i kar- antage Nogle r af s, og Slegtskab med coma, *κομη* Haar, formentlig for cosma (cf. lithauisk kasa Haar). — graahærdet se under graa. **Haarkløver** : plt. „Haarklöver : Perückmacher, spottweise" (Brem. W.).

haard, gd. hardh; almengerm. Germ. hărd-; førgerm. kărdh- (cf. ind. cardha- stærk), efter Nogle kărt- (cf. *κρατυ-ς* stærk, hvis Endelse passer til got. hardu-s). — Deriv. : **hærde**, germ. hard-i-an. Compos. : **hardtad**, med den gamle Udtale af Neutr. hardt bevaret. Hertil passer **Har(d)tkorn**, der dog er laant fra T.

Had, hade, gd. Hat, hate; almengerm. (ht. Hass). Germ. hăt- (Sbst. germ., og got., hăt-is-, isl. endnu hatr; Suffixet ellers bortfaldet i nyere germ.

Sprog). Førgerm. kad-, som vel gjenfindes i κε-καδ-ων krænkende, κηδω krænker. — Laan fra Ht. : hæslig : häſslich.

-haftig, ht., af haften; se -agtig.

Hage (Krog), gd. *Hake (Masc.), som i Nsk., Sv., Plt. Germ. hăk-; førgerm. kăg- ikke fundet. Ht. Hake(n) har fra gammel Tid k for ch (cf. Laken, fra Nt.). Aflyd hōk- i e. hook, holl. hoek. — **Hage** (Ansigtsdel), gd. Hake (Fem.), som sv., nsk. Haka. Germ. hăk-. — **Messe-Hagel**, gd. *Hakel = ght. Hachel, a. s. hacele, got. hak-ul-s; isl. hök-ul-l med Fem. hekla (deraf Hekla : Bjerget); germ. hăk- (Hagelen er to Stykker, der foroven løbe vinkelagtigt sammen).

Hag(e)l, gd. *Hagl; almengerm.; germ. hăg-l-. Førgerm. kăgh-: cf. καχληξ lille Sten, med καχρυς ristet Korn.

Hai, Laan af holl. haai(e). Indfødt ældre d., samt nsk., Form : Haa (Masc.). Uoplyst. Flere Gjetninger mulige. Hvis de forvirrede Angivelser i gml. isl. orthographisk Afhandling kunde komme i Betragtning, skulde Vocalen have været nasaleret (hvad den holl. Form vel taler imod). Ordet kunde være Eet med nsk. Haa : Ruse, Vandbeholder, hvor Vand løber ind og ud; isaafald egtl. Haiens Gab. Førgerm. k—. [Cf. καυσον ?, flettet Sivkurv].

hakke, Hak, Hakke. Almengerm. Uoplyst. hăk- udvidet? (se Hage). [Nogle tænke paa hau, Roden i hugge, vel altsaa med en phonetisk Udvæxt].

Hald (Sten, Klippe) (nu kun i Poesi); gd. *Hall (Masc.), som i Nsk. Maa ifølge got. hallu-s Klippe (cf. lat. collis Høi, excello), sondres fra t. Halde og d. helde.

Hal(le), gd. *Hall (Fem.); kunstigt fornyet. T. Halle, e. hall. 2det l vel Suffix; cf. lat. cella, celare dække, førgerm. Rod kal- (καλυπτω skjuler), germ. hăl-, se hæle.

Hale; i Nsk. „sædv. kun om Hestehale". Rodform hăl-, se hæle (skjule).

hale, som i Nsk. og Sv., Laan af nt. halen = e. hale; Aflyd i t. holen. Germ. hăl- hōl-; opr. tilkalde, som det kan betyde i Gt.; førgerm. kăl- : lat. calare, καλειν kalde.

hallo, halloi, vel fra T.

Halm; almengerm. Germ. hăl-m-; førgerm. kăl-(a)m- : καλαμος Rør (laant til Lat. : calamus), lat. culmus, cf. culmen Top, Spids. Rod vel samme som i collis Høi, excellere.

Hals; almengerm. (nu tabt i E.). Germ. hăls-; førgerm. kăls-, hvori -s- vel er Suffix; lat. collum Hals antages at staa for colsum; Rod vel snarest samme som i calare, καλειν raabe. — **halsstarrig** laant fra T.; starrig af starr, starren.

halt; tidligere almengerm. (got. halt-s, ght. halz). Hvis -t- er Suffix, kunde sammenstilles κολος lemlæstet, lat. incolumis ubeskadiget.

Halunk, laant fra T. Skal være opr. slavisk.

halv; almengerm.; ifølge ht. halb er germ. Form hälb-: førgerm. kalbh- ikke fundet. — halvere; romanisk Endelse (Gram. § 76). halvtredsindstyve &c.: halvtredie Gangs 20. **Halvte**, opr. Halv-t.

Ham; findes i Nsk., Gt., A. S. Germ. häm- höm- hìm-, førgerm. käm-, betegner : hvælvet; *καμαρα*, camera, camurus indadbøiet; Hammer, Hummer, Himmel; &c.

Hammel, hamle. Maa vel, med t. Hammel, gt. Hamel (Vede; brat Høide; Stang), henføres til en Rod germ. häm- höm-, førgerm. kam-, der betegner noget Afskaaret, Formindsket, Lemlæstet. — Af Hammel paa Vogn kommer hamle (trække i H.), 'hamle op med' (trekke ligeligt med en Anden). — Herhen hører vel: 'hammelt Korn'; nsk. hummelt, Hummelkorn, Hamlekorn : Blandkorn (Molbechs Forklaring divergerer).

Hammer; almengerm.; i Holl., tildels i Nsk., endnu med 1 m : hamer, Hamar. Germ. häm-ar-; Rod vel som i Ham; minder dog i den nske Bet. Klippe om Hammel (s. d.); betyder i Nsk. ogsaa Hams, Frøhus: cf. lat. camera, samt cumera Kornkasse.

Hamp; almengerm.; ght. Hanef, a. s. hænep, nt. Hennep. Med dobbelt n i *καννaβις*, lat. cannabis. Mistænkes for ikke at være opr. „indoeuropæisk"; isaafald ældgammelt Laan etstedsfra; og til Germ. før den germ. Consonantforskydning.

Hamster, laant fra T.; Hamastro betyder i ældste T. Kornorm; turde altsaa hænge sammen med Ham. T. Lingvister mistænke det dog for at være ugermanisk.

han, hun; Pronominalformation særegen for D., Sv., Nsk. Om Oprindelse kun uvisse Gjetninger. Cf. he &c. i Nt. og E. (ham : Gram. § 179) (hende, gd. henne, Assim. af hen-re med adjectivisk Dativendelse).

Handel, Handsel, Handske, se Haand.

Hane; almengerm. (nu dog tabt i E.); „svagt" Masc., germ. hän-a(n)-; gt. Hane, med Fem. t. Henne (-nn- af -ni-); Rod hän, førgerm. kan, som i lat. cänere synge. — Aflyd hön-, førgerm. kän-, i **Høne**, germ. hön-i-ä(n)-, og i **Høns**, gd. Høøns (ogsaa Sing. : et H.), germ. hön-is-, t. Hühner (nu i Sing. med -er bortkastet : Huhn); cf. lat. cōn-ia, ci-cōn-ia? Stork ɔ: Klapprer.

Hank (forhen ogsaa Hanke); i Nsk. med Omlyd : Honk (isl. ö; Fem.), Hanke (Masc.); sv. hank; plt. Hank, Henk „woran oder womit man Etwas henkt". Med t. henken Derivatum til Roden i hænge.

Hanrei, t. (forhen ogsaa Hanrede, -reder). Mange Gjetninger, hvoraf her anføres een. Findes fordum i T. skrevet Hahnreh, Rehhahn; -rei da capricieus Forvanskning eller Omtydning; Haneraadyr er Capun, fordi man, for at kjende Capunerne i Flokken, klippede Sporerne af, og befæstede dem paa Hovedet i Kammen, hvor de lignede Raadyrs Horn; deraf da Phrasen 'gaa med Horn'.

(Hansestæder : gt. Hanse : Skare, Corporation).

Hare; almengerm.; germ. hās-a(n)- (t. Hase); førgerm. kas- (om samme som i d. Hase, Hassel ? s. d.).

harke; i Nsk. harka : skrabe, knase, ralle; plt. Harke : Rive; -k- vel Suffix; Rod da hār, førgerm. kar (-s); cf. lat. cāro karter (se Karte).

Harm, med dativisk Form (Gram. § 177. b.) **Harme**. Bet. Skade, som i E., er vel ældre. -m vel Suffix; Rod da som i foreg.

Harnisk, gjennem t. Harnisch af fr. harnais, der skal stamme fra Celtisk.

Harpe?, almengerm.; p behøver neppe at høre til Roden; hvis Bet. Sigte er den ældre, kunde Rod være hār som i harke; er Bet. Strengeinstrument den ældre, da mindes man om lat. car-men Sang, ind. cas-man-. [Nogle henvise til lat. crepare].

Harpix, fra Nt. : plt. Harpois (Harpüse), holl. harpuis, »van o. fra. harpois, welks oorsprong duister is«. Der skulde ventes Sammenhæng med plt. Hart, Hars, ht. Harz, holl. hars, »wier oorsprong duister is«.

Harpun, gjennem plt. Harpune, holl. harpoen, e. harpoon, af fr. harpon : »O. Fr. harpe, a dog's claw or paw .. Span. arpon, a harpoon, arpar, to claw; Ital. arpagone, harpoon .. plainly from Lat. acc. harpagonem, a hook, harpaga, a hook .. from Greek : ἁρπαγη a hook, ἁρπη bird of prey ..«.

harsk; -sk Suffix; enten af haard, eller snarere af hār- som i harke, Harm.

Harv(e) (-e dativiskt? el. Udvæxt, som i „Spurre", „Kurre"); sv. harf, nsk. Horv (gnsk. Harv-r, Masc., citeres); germ. harb- el. harf-? (e. harrow, som af germ. harw-). Rod hār- som i harke. (En ældre d. Stavemaade Harge er neppe phonetisk).

-**Has** i **Bønhas**, **Vindhas** : t. Hase; dog i Vindhas maaske omfortolket for Windhatz : Jagt med Vindhund.

Hase (Sene); nsk. Has(e), sv. has; heri et germ. -h- sporløst eliberet : ght. Hahse, Hehse (nu Hechse), plt., med Assimilation, Hesse. Germ. hāh-s-; førgerm. kāk-s-, som i lat. coxa Hofte, ind. kaksa Armhule; Rod kak bøies. — Om Gadesprogets „faae Has paa" hører herhen? I Nsk. findes Sb. Has (Skræk &c.), hasa (binde om Hasen, ave), men tillige Interj. hass!, „hvormed man skræmmer (aver) bort, især Gjeder".

Hase (paa Nødd), med Adj. a. s. hasu, isl. hös-s, gt. heswe (graalig); Rod hās, førgerm. kas, som i lat. cānus graalig, af casnus. — Deriv. : **Hassel**, **Hessel**, gd. Hasl (som i Nsk.), t. Hasel, e. hazel; κορυλος, lat. corulus (r af s). — Cf. Hare.

Haspe (Dørklemme; Garnvinde), almengerm.; Form med Omlyd, f. Ex. nsk. Hespa. Uoplyst. Om 2 Ord? [Nogle sammenholde lat. capsa].

Hast, **haste**, Laan af t. Hast, hasten, der, med e. haste, antages tidlig laant fra Fr. : haster, nu hâter, hvilket er af uvis Oprindelse (efter Nogle stammende fra gt. heifsti : voldsom, a. s. hæste).

Hat (tt); findes i Sv., Nsk., E., Frisisk. Germ. hatt-; hvis dette har egte

germ. tt- af førgerm. -dt-, da er Ordet = lat. cassis Hjelm, af cad-ti-s. Hvis derimod -tt- staaer for germ. -dt-, førgerm. -dht-, da kan der være Slegtskab (Aflydsforhold) med germ. hōd- (førgerm. kādh-), Rodform i ht. der og die Hut, hüten, e. hood, heed, &c. — Deriv. : **Hætte**, germ. hätt-i-ā(n)-.

(Haubitz, laant fra T. : „aus dem Böhmischen").

Hav; findes i Sv., Nsk., Plt. : Haf -ves, Ght. : Hap -bes. Germ. hăb-passer baade til Roden i haben (Beholder, Bækken) og til den i heben (svulmende; el. mare altum). — Havga(s)se, egtl. en Søfugl (en Tid ogsaa : Skibscanon).

[Havari, af fr. avarie, it. avaria: „arabisch awar Beschädigung"].

have; germ. hăb- ifølge ht. haben. Maa paa en eller anden Maade være = lat. habere, uagtet begge begynde med h. Det fælles b er ikke iveien, da bh i Lat. udenfor Forlyd bliver til b, som altid i Germ. Efter en Hypothese ansættes et førgerm. khăbh-, hvoraf da i Lat. kun hăb- resterer, i Germ. kăb-, efter Reglen omsat til hăb-. [Saa godt som eneste Tilfælde, hvor Spørgsmaalet om indoeuropæiske „Tenues aspiratæ" ikke bliver ligegyldigt i denne Bog].

Have; gd. Hage, som i Sv., Nsk., Plt.; i Ht. Hag. Indhegning, indhegnet Plads. Germ. Rodform hăg- (førgerm. kăgh-) (congruerer med den i behage og den i Hagl). Se Hegn.

Havn (nu i Sv., Nsk. Hamn). Ifølge ght. Habene er germ. Rodform hăb (nht. Hafen er Laan af nt. Haven; ht. Hafen, Potte, er et andet Ord, germ. hăf-). Passer formelt baade til haben og til heben, i Betydning bedst til haben.

Havre; ligl. sv., nsk.; germ. hăb-, ifølge ht. Haber(e) (Hafer er Laan af nt. Haver) (sv. Dialectform Hagre kan heller ikke komme i Betragtning). Ikke oplyst. [b af p? cf. capronæ? Haartotter; el. καπη? Krybbe].

-hed, Compositionsled, Laan af plt. -heet, -heit (Gen. -heede, -heide) = ht. -heit, e. -hood; i ældste Ht. Subst. Heit, a. s. hād, got. haidu-s Art, Maade.

hed; gd. heet, som i Sv. og Nt.; nsk. heit; ht. heiß; a. s. hāt (nu e. hot). Germ. hait-; -t- Suffix ifølge ght. Hei (Hede). — Aflyd hĭt- i **Hede**, gd. *Hite som i Nsk. (sv. nu hetta; ht. Hitze). — at **hede** hører vel til begge Rodformer : nsk. heita og hita. — Førgerm. kai- ki-. [Uvedkommende : κα(ϝ)ιω ε-καυ-σα]. — Cf. hes (hæs).

Hede (aaben Mark, nu kun en lyngbegroet), gml. Dativ og Acc. af gd. Heed; sv. hed, nsk. Heid; plt. He(i)de, ht. Heide, e. heath. Germ. (og got.) haith-i-. Førgerm. kait-; cf. lat. bu-cēt-um Græsgang (fra Celtisk citeres f. Ex. »Welsh coed, a wood«). — **Hedning**, med tabt Adj. heden (nsk. heiden), hvoraf **hedensk**, **Hedenskab**. Germanisk Gjengivelse af lat. paganus, Landbo, brugt til Betegnelse af Uchristen.

hed(d)e, gd. heete, sv. heta, nsk. heita, nt. heeten, ht. heißen. Germ. (og got.) hait-an. Forgerm. kai(d)- ikke fundet.

heden, Adv. af Roden til her. Se hen. Cf. deden, hveden.

hefte, som t. heften (germ. hast-i-an) med intrans. haften, Deriv. af Roden i have eller i hæve. Cf. hegte.

heftig; Laan af t. heftig, af haften, egtl. vedhængende, derefter tillige: voldsom, ved at have absorberet et fordums heiftig (voldsom, fjendsk), cf. isl. heipt Fjendskab.

Hegg, Heggebærtræ; nsk. Hegg. Neppe let at oplyse. [häg-; Hegn &c.?]

Hegle, gd. *Hekle; nsk. Hekla, der ogsaa betyder Halmstub (sv. nu häckla); nt. Hekel(e), ht. Hechel (e. nu heckle). Maa, med nsk. Heke, Hekel (Snip, Udkant), høre til Rod germ. h—k, se Hage.

Hegn, hegne; germ. häg-in-, häg-än-, Rod som i Have. T. Hagen (Hain) betydede fordum Tjørnehegn, Tjørnebusk.

Hegte, hegte, Laan af plt. Hechte, hechten af ældre Hefte, heften (se hefte).

hei!, vistnok fra T.; **heida** indeholder det t. da (der).

Heire; gd. *Hegre som i Nsk.; sv. häger, plt. Heger; a. s. higora; men ht. Häher, ældste ht. Hehara, samt Hegiro. Germ. vel da hēh- og hēg-; forgerm. vel käk-; cf. lat. cachinnare skogre. Afslyd höh- i ght. huohen (skoggerle, haane).

Heire (Navn paa flere Planter), vel af t. Hederich: hederacea, „Namen verschiedener Pflanzen".

heise, af holl. hijschen (fordum hyssen); ogsaa laant til E.: hoise (nu hoist). Ikke oplyst videre. Plt. hissen, hisen (mangler hos Lübben) hører vel sammen med det. Aflyd i plt. Heise? : Handgriff oder Ohr eines Gefäßes.

Hek(ke) (æ), Laan af t. Hecke, yngre Form for Hegge, holl. heg(ge), g. e. hegge (nu hedge). Germ. häg-i-ā, Rod som i Have, Hegn.

Hek (æ) (Hylde, Krybbe, Rum i Baad, Bur) = nsk. Hekk, Hekke, Hekka; holl. hek, plt. Heck; e. (uden Omlyd) hatch (Luge, Dørhalvdel, fordum ogsaa Dørklinke). Derivatum af Rod hak, samme som i Hage. — **hekke** (ruge), maaske Laan af t. hecken; e. (uden Omlyd) hatch, »from the coop or hatch in which the mother-bird sits«.

hekle af t. häkeln. af Haken (se Hage).

hel (ee); i Nsk., Ht., tildels Nt., heil; a. s. hāl (nu e. whole, med blot orthographiskt w). Germ. hail-. Forgerm. kail- gjenfindes i Slavisk og Celtisk. — **Held**, gd. *Heell = g. nsk. Heil-l (sidste l assimileret Suffix, germ. -s-); t. Heil. — **heldig** (om d se Gram. § 71. b.). — **hil!**, vocativisk Brug, med forvansket Udtale, af hel og Held (cf. Heil dir!). — **hilse** (lukket e: Gram. § 60), gd. heelse = g. nsk. heilsa (nu helsa); Verbalsubst.: **Hilsen**. — **Helsen** = sv. helsa, g. nsk. Heilsa (nu Helsa), med Artikel, af os nu opfattet som Afledningsendelse. [I ældre D. treffes et Helsne, der seer ud som et andet Derivatum,

men kunde være yderligere Forvanskning?]. — **Helbred**, fordum Helbregd(e), Compositum = nsk. Heil-Brigd (2det Led: Vending, Forandring, Tilstand; Rod som i bebreide). — **hellig** = nsk. heilag, ht. heilig (i nogle Composita, som Helligbrøde, indeholdes et fordums Subst. Helg). **Helgen** er forskjellige Casus i Sing. og Pl. af den plt. Form hillich, der ligl. indeholdes i **Hillemænd** (hellige Mænd). — I Børnenes 'helle min Leg' indeholdes enten det gamle Subst. Helg, eller Form af det gamle at helge. — **Helleflynder** hedder i Sv. helgflundra (cf. isl. heilagr fiskr).

helde, gd. *helle = nsk. hella (item: halla); plt. og ght. helden (i ældste Ht. ogsaa et haldeen), med Sb. Halde. Germ. hälth-, hvori -th- kan være Suffix. Førgerm. käl(t)-. Cf. huld.

Hellebarde, Laan af nt. Hellebarde, ht. Hellebarte, fordum Helmbarte. Helm (Hjelm)?, el. gt. Helm (Haandtag)? 2det Led betyder Øxe, og henføres af t. Etymologer til Bart (Skjæg); imidlertid passer Roden i germ. barian (ferire, slaa) ogsaa.

hellere, helst, gd. helder (isl. held-r) helst (-e Tilvæxt; heller bruges endnu, mest i heller ikke, ikke heller); got. hald-is; i t. halt er Comparativ-suffixet forsvundet. hald- congruerer med Rod i holde.

helme ? nu standse; i Skaane kun om Smerte (lindres); maaske opr. skjule (for Bevidstheden); cf. a. s. oferhelman overdække; isaafald Stamme som i Hjelm. Eller -m- for -n- som i rødme? (Gram. § 102. c.).

Helt, Laan af t. Held; gt. Helid, Heled (ligl. laant i ældre D.). Gnsk. Hol-d-r (isl. ö), Odelbonde. Germ. häl-ith-, -uth-. Simplex: isl. hal-r Mand. Pleier at henføres til Roden i hæle (Dækkende Beskyttende): häl, førgerm. käl; passer ogsaa til den i βου-κολ-ος Hyrde; κελ-ομαι driver; lat. cöl-ere dyrke, cöl-onus, samt cel-er hurtig, cöl-uber Slange; (ex-)cel-sus ophøiet, der regnes = lithauisk (isz)keltas ophøiet; ind. käl- drive, m. M.

Helt (Fisk)?; forhen Hielt; Rod som i Hjalte.

Helvede, gd. Hel-Vite, egtl. Straf i Hel(hjem), eller paalagt af Personen Hel; viita, straffe, findes endnu i Nsk. og Sv. (skulde nu i D. hedt vide); nht. verweißen, nu forvansket til verweisen; Rodform wit- hører sammen med vide (s. d.). — Om Hel, germ. Häl-i-ā, haves forskjellige etymologiske Hypotheser, Roden passer bl. A. til den i hæle (skjule); item til den i hale (s. d.); og til den under Helt omtalte; o. fl.

hemme, gd. *hemie, nsk. hemja; sv. hämma; t. hemmen; germ. häm-i-an, vel egtl. binde om Benene af et Dyr for at hindre det i at løbe; cf. nsk. Hom (isl. ö) i Hombot, Knæhase; plt. Hame (Hinterschenkel, Schinken), e. ham. Førgerm. käm- (maaske det, der betegner Hvælvning; se under Ham, Hammer).

hemmelig se Hjem.

hen er en Sammensmeltning af heden (de Heden-, Hen-farne, o. l.) og plt. hen = ht. hin, ældste ht. hina, af samme Rod som Pronomina med

Forløb h-. — **henne** dannet efter Analogi med **ude**, **inde** &c. — **Hensigt**, Qvasi-Danisering af Absigt, som før sagdes; strengt taget Hinsicht misbrugt for Absicht.

hente, gd. *heemte, Derivatum af Heem, nu Hjem; nsk. heimta, nu ogsaa hemta, henta, sv. hemta.

her; almengerm.; got. og vel germ. hēr; Pronominalrod h—, førgerm. k—; -r som i der, hvor.

Herberge (fra T.?), opr. Bjergested for Hær, Leir (i E. harbour nu Havn). Laant til Romanisk : auberge &c.

[Herder, Skuldre, kunstigt fornyet hos Digtere; nsk. Herd; ght. Herte; germ. hard-.]

Herkomst af plt. Herkumpst = ht. Herkunft (af kommen); t. her (herhen), gt. here, ældste t. hera (ē); Sideform til hier.

Herre, gammelt Laan af t. Herr(e), opr. Comparativ: heer(e)re (fornemmere, senior), af Adj. hehr, germ. hair- graa; e. hoar-y (se graahærdet). — Derivata af hehr: herrlich, ligl. med Vocalforkortelse, laant til os: **herlig**. Item herrschen, gt. heersen, laant som **herske**. **Herskab**, ældste ht. Heerschaf(t). **Junker** er t. Jung-Herr(e).

Herold, laant fra T.; i T. Laan af fr. heralt, nu heraut, der er Laan af et germ. Heri-Wald(e), Hærfører (walden, ht. walten, d. volde). Som Proprium: Hariold, Harald.

Herred, gd. Hered, af Hær (cf. Hundertschaft; Hær som normalt mindst 100 Mand).

herse, gjenfindes i Nsk. : hersa („dominere, tumle"); enten af Hær, eller af haard (: herdsa), eller snarest gammelt Laan af t. heersen, nu herrschen (se herske under Herre).

Hertug, Laan af plt. Hertog(e) = ht. Herzog(e), Hærfører, af Heer og teen, ziehen.

hes, gd. hees; udtales nu oftere **hæs** (cf. Hæder); sv. hes; nsk. haas; ht. heiser, fordum ogsaa heis; nt. udvidet : he(i)sch; a. s. hās (e. nu udvidet til hoarse) Germ. hais- (nsk. aa af ai). Betyder i Nsk. ogsaa sprukken, skrubbet, med hææsa, heisa : puste, blæse sagte, fortørres, Hææsa : Tørke efter Blæst, &c. Got. : hais Fakkel. Førgerm. kais-; -s- vel Suffix, cf. hed; primair Rod vel kai [cf. καικιας Nordostvind?]. — **hæseblæsende** hører for os herhen; er opkommet som Gjengivelse af plt. hesebesend, heisapen (hæs-travl??), ogsaa hastebassend, &c,; holl. hassebassen zanken.

Hes (æ); nsk. Hes, Pl. Hesjar (Stillads, Stak). Germ. häs-. [Tørrer? hvor Græs faaer Høcouleur? cf. Hase, Hessel, Hare?].

Hest pleier at ansees for samme Ord som Hingst; isaafald er Formen Hingst laant fra T.

Hevd, **hevde**, gd. Hææwdh, hææwdhe, ifølge nsk. Hææwd, hææwda; af Adj.

hæv (god at have), med Omlyd af Rodform hăb-, Aflyd af hāb-, se have (hører neppe til hæve). (I Isl. forkortet til hefd, hefda).

Hevn, hevne, gd. Hevnd, hevne (nsk. nu Hemd, Hemn, hemna, fordum Hevnd, hevna). -n- Suffix; Rod som i have eller i hæve? ght. hebenen betyder behandle, ældste ht. Anthabani, Arhabani : assumptio.

Hex, Laan af t. Hexe, ældste ht. Haga-zussa, a. s. hæg-tesse (e. nu hag; vel blot forkortet). 1ste Led se Have. 2det Led ikke oplyst. Opr. Dyrenavn? Firben?, Pindsvin? egtl. Hegn-Puslerske?

Hi er norsk : Hiide, Hie, Hi; hiiba (skjule). Førgerm. kai-; cf. κειμαι ligger, κοιτη Leie. — (E. hide skjule, og hithe, Havn, have i A. S. ȳ, maa altsaa være uvedkommende).

(Hib, i Gadesproget : ht. Hieb).

hid; gd. *hiit som i Sv., Nsk. I Gnsk. sagdes ogsaa hi(n)gat (vel for hinn Veg at), hvoraf hid menes at være contraheret; cf. did; hinn paafaldende, da det ellers viser fra den Talende. Man skulde ventet : he(r)-at.

hidse, findes i Gd., skrevet hizæ; nsk. hissa: „drive en Hund med Raabet hiss!"; nt. hissen, hitsen, hessen, ght. hessen (»ontstaan uit interjecties«). Heri er vel indoptagen Gjengivelse af ht. hetzen (germ. hăt-i-an bringe til at hade).

hidsig, Laan af ht. hitzig, af Hitze (germ. hīt-; se hed), samt maaske tillige af plt. hissich, egtl. „aufhetzend", der hører til hidse.

hige, gd. *hiike = nsk. hiika „hige, tragte efter". I sv. Dial. angives hikja : andas hårdt.

hikke (fordum, som i Nsk., aande svært, hulke) = sv., nsk. hicka. Med Suffix -k- afledet enten af foreg., eller af et ældre *hiige, nu (i Gadesprog) **hive** = plt. hiigen, holl. hijgen, aande stærkt, snappe efter Veir.

hil, hilse, hillemænd, se hel.

Hilde, fordum Helde = nsk. Helda, plt. Helde (Fußfessel); af holde. — at **hilde**, fordum helde = nsk. helda.

Himmel, gd. *Himel (Hemel). Af Form med andet Suffix : Himen, som i Gnsk., tildels Gsv., samt i Got. (himin-s), kunde komme Himme-Rige, maaske for Himne- (Gen. Pl. : Gram. § 177. c.). Rodform hĕm-, hĭm- sammenstilles gjerne med den i καμινος (se Ham &c.); ansees af Nogle dog for forvansket af hĕb- (cf. hæve), der sees i nt. Heven, e. heaven, medens Andre negte Slegtskab mellem Formen med -m- og den med -b-.

hin (ii); i Germ. eget for D., Sv., Nsk. Germ. hīn. Førgerm. kain- (-n- vel Suffix) : κειν-ος hin. I ubetonet Stilling tidlig svækket (in); heraf „vedhængt Artikel" : -en. (I ældre Isl. er enn, inn alm. Form). [Nu gjængs Hypothese : af et germ. jĕn-, der antages trods got. jain-s, = t. jener; med Tab af j-, og formentligt Laan af h- fra et andet Pronomen; samt Overgang fra ē til ī i D.!].

Hind; almengerm.; -d Suffix? cf. Genitiv κεμ-αδ-ος, Nom. κεμας (Fem.), Hjort. — Himbær, Hindbær hører vel herhen.

Hinde, gd. Hinne, = sv. hinna; nn maaske af mn; cf. nsk. Hiim (Hinde); isl. himna. Simplex mulig tilstede i Hi (Hinde) i ældre D. (dog kunde heri -d tænkes bortfaldet; cf. under Hi). Germ. hı(m)-; cf. κει-μαι?, ligger.

hindre; almengerm.; af det nu i D., Sv., Nsk. tabte Comparativ-Adj. *hindre (ht. hintere; dog hindern). Rodform hın- + Comp. Suf. -dar- = -τερ- (som i προτερος). Hører vel til Pronominalrod h—

Hingst, maaske Laan af t. Hengist, Hengst, Hingest, Hinxt. Trods Form med i antages Omlyd af germ. ä. Kan i Gt. betyde „Wagebalken eines Ziehbrunnens“; er dette ældre Betydning, ledes man til Rod hang- (som i hænge); er Hest ældre Bet., maa søges en anden Rod [cf. καν-αχ-εω klinger, Deriv. af Rod kan-, som i lat. cano synger;?; Brinskeren?]. Cf. Hest.

hinke; i nuværende D. vel laant fra T. Dog haves nsk. hinkra (halte), samt isl. hinka gaa slæbende, hink-r Nølen; ogsaa plt. hinken kan betyde „sich zurückziehen, nicht voran wollen“. Mulig altsaa hıng-, Aflyd til häng- (som i hænge), med Suffix -k- ? Alm. henvises til ind. khang- halte.

Hip som Hap (i Nsk. ogsaa Hipp um Happ); Hap betyder Lykketref, som i E. og Isl.; nsk. happna seg (ofte indtreffe). Hip er da blot legende Variant.

[Hird, literairt Laan fra isl. Literatur; beslægtet med Hyrde, Hjord].

Hirschfänger, rent t. — **Hirse** ligl.; ikke oplyst.

hisse : nt. hissen, hisen; cf. heise.

hisset, hist, af Pron. hin (som af et gd. hins Wegs at?).

hitte (forbum Jpf. ligl. hitte) = nsk., sv. hitta (e. hit fra D.?). Gisningen : germ. hinth-tan, af germ. (og got.) hinthan = sv. hinna (naa &c.), er høist usikker.

„hive“ (kaste), i Pøbelsprog, = nsk. hiiva, turde være Sømandslaan (med forfalsket Anvendelse) af e. heave hæve; — hvorimod „hive“, aande besværligt, kunde være et andet Ord; se under hikke.

[„Hjalte“, islandiserende literair Fornyelse af ældre d. Hjelte = e. hilt, isl. hjalt; ght. Fem. Helze. Germ. hılt- (ě); seer ud som Aflyd bl. A. til Holt; man har sammenstillet det med κλαδος Gren].

Hjeile, jydsk, af Hede-Lo (Brokfugl).

Hjelm, engang Hialm; ia af e : t. Helm; -m Suffix til Rodform hěl-, se hæle (skjule, dække). Hjelm i Nsk. betyder bl. A. „tynd Hinde, Farvebelæg“. — Et andet, nu i D. tabt, (Helm :) Hialm : Hjelm (Stang), vel med Aflyd til Halm, er anført under Hellebarde; hertil hører mulig Plantenavnet **Hjelme**?

hjelpe; i Gd. Præt. halp hulpe hulpen; Præs. engang hialpe : ia af e, som i nt. helpen, ht. helfen. Germ. hělp- (ĭ) hälp- hülp- (ŏ) er neppe primair Rod; et førgerm. kalb- er ikke funbet; antages -b- for Suffix, bliver Rod kal- (dække) tilbage.

Hjem; gd. Heem, som i Nt. og Gsv. (nu i Sv. forkortet); ht. (tildels nt.), nsk. Heim; a. s. hām (nu e. home). Germ. (og got.) haim-; -m- vel Suffix; førgerm. kai- : κει-μαι ligger, κοι-μαω bringer til Hvile. — **hjem**, gd. heem, Accusativ; **hjemme**, gd. heeme, eens med Gen. Pl. gd. *Heeme. — hjemmel, forældet Adj., gd. heem-el; deraf **hjemle**, gd. heem-le; **Hjemmel**, gd. *Heem-el-d. — **hemmelig**, gd. *heemelik; j her udebleven, vel ved Paavirkning af plt. heemelik; **hjemlig** er nyere. — **geheim** fra T. — Se hente.

Hjerne, engang *Hiarne; ia af i (e) : t. Hirn; -n- er Suffix; Rodform hĕr-, hĭr-; med -s- til : nsk. Hiarse, nu Hjasse (se Isse); holl. hersenen Hjerne. Nsk. Hjare (Hjerne). Førgerm. kăr-, som i lat. cer-ebrum Hjerne; κἀρ(α) Hoved; lat. cer-nuus bøiet, κερ-νος Skal, κρανιον; &c. — Cf. Horn.

Hjerte, engang *Hiarte; ia af e : plt. Herte, ht. Herz(e). Germ. hĕrt-a(n)-. Førgerm. kărd-, som i καρδια, lat. Genitiv cord-is. (Hjertens- : Gram. § 107. a.).

Hjord, maa i meget gammel Tid tænkes med Genit. og Pl. Hiarder, idet io er Omlyd (isl. jö) i Nominativ af ia; dette staaer for end ældre e : t. Herde (fordum ht. Herte; d ved nt. Paavirkning), e. herd. Germ. (og got.) hĕrd-ā. Førgerm. kărdh-; ind. cardha Skare. — Se Hyrde.

Hjort, maa tilbage i Tid tænkes med Gen. Hiarter, Pl. Hirter, idet io er Omlyd (isl. jö) af ia; dette staaer for end ældre i (e) : nt. Hert(e), ght. Hirz (nu Hirsch). Germ. hĭr(w)ut-, hĕr(w)ut-. Førgerm. k—r(w)- : lat. cervus. Rod k—r, maaske som i Horn (s. d.).

Hjul; ligl. sv., nsk. (gnsk. ogsaa Hiol, Hvel); a. s. hweowol, hweohl (nu e. wheel), holl. wiel. Germ. hwĕhw-l-; førgerm. q—q-l- : κυκλος Cyclus, ind. cakra Hjul (ind. kak- bøie, binde).

Hjørne, gd. Hyrne (germ. hurn-i-), af Horn.

Hob, med nsk., sv., Hoop, gammelt Laan af plt. Hoop = ght. Houf (Lexer : Houfe,?), e. heap. Germ. haup-; førgerm. kaub-, kan være Aflyd til kub- i lat. cubui laa. Aflyd ū i plt. Huupe, ght. Huufe, nht. Haufe.

[Hocus-Pocus „in England aufgekommen", »invented term used by jugglers«].

Hof, tilhøve (Gram. § 92), Laan af plt. Hof, te Hove; = ht. Hof; samme Ord som forældet d. Hov (s. d.). Germ. hŏf- (ü). Førgerm. k—p, maaske som i lat. capio; omhegnet Territorium? — **hovere** : plt. hoveeren = ht. hofieren (holde Hof). — Nærmest til hoveren i Bet. in den Hof bringen, turde høre **Hoveri**.

hoffærdig, Laan af plt. ho-verdich = ht. hoffährtig ɔ: hoch-fährtig.

Hofte, forhen ogsaa Hoft, med nsk. Hoft, sv. höft, fra T.; plt. Hufte, ht. Hüfte; -t- Suffix; ght. Huf (Hofte), holl. heup, e. hip, got. hup-s. Germ. hūp-; førgerm. kūb-, der passer til Aflyd til Roden i Hob (s. d.), og vel opr.

indeholder Forestillingen Krumning, og dernæst bl. A. Ophobning, Tykkelse; κυβος betegner Terning.

hofte; fra Nsk.?; der transitivt, Sideform til hefta; Passiv hoftast (finkes).

hoi! primairt Lydsignal.

holde, gd. halde, Part. halden (Impf. maa engang have lydt heelt, Pl. heelde). Almengerm. (ht. halten; holl. nu houden); germ. (og got.) hald-an (got. Ipf. he-hald); et førgerm. kaldh- er ikke fundet; -dh- maa være Suffix; Rod kăl (cf. βου-κολ-ος?). — Gammel Imperat. halt!, holt! (dette som i Plt.) tjener nu som Interj. : **holdt!**

Holk, nt. Holk, Hulk, e. hulk : »Low. L. hulca, hulcas, hulcus : ὁλκας, a ship which is towed : ἑλκειν to draw«.

Holk (Ring, Hylster)? = nsk. Holk; item Hylke (Kar); Hylk (Natkappe, „vel egtl. nt."). Med Suffix -k- af hylle (med hul, s. d.)?

Holm; i Nsk. ogsaa Holme („svagt"), ɔ: holm-a(n), stemmende med lat. culmen. Seer ud som Aflyd i Forhold til Halm (s. d.).

Holt (forældet, undtagen i nogle Stednavne og andre Composita, mest tydske : Ibenholt o. l.); i Ht. Holz; holl. nu hout. Førgerm. k—ld-, som i κλαδος (Gren). Seer ud som Aflyd i Forhold til Hjalt(e) (s. d.).

Honning, gd. Hunug og Hunung; ligl. holl. honig og honing; plt. Honnich; &c. Germ. hŭn-, hŏn-; førgerm. kăn-; Nogle anføre ind. kana-Korn, κονις Sand, Støv, da Honning er grynet.

hoppe; almengerm.; (ht. hüpfen med Omlyd). I germ. hupp- kan sidste -p- være assimileret Suffix; et førgerm. kŭp- med saadan Betydning findes i Slavisk. — **Hoppe** sees ikke, at kunne høre andetsteds hen. — Græshoppe (sv. gräshoppa nu Fem.; nsk. Grashopp, Masc.; a. s. græshoppa, Masc.).

Hor; germ. hōr-, førgerm. kār-, congruerer altsaa med Rod i lat. cārus, hvad dog ikke udelukker andre Muligheder. Men kun uvisse Gisninger haves.

Horde, indkommet i Romanisk, E., T., fra Orienten: »F. horde : Turk. ordu, a camp : Pers. ordu, a court, camp, horde of Tartars«.

Horke (Fisk)? Hedder ogsaa i Nsk. Horka og Hork.

Horn; almengerm.; germ. horn-; førgerm. k—rn-, som i lat. cornu; -nu Suffix; cf. κερας; cf. Hjerne, Isse. — Derivatum : Hjørne.

Hors og **Ros** (ɔ: Hross); almengerm.; Vaklen mellem de to Former (f. Ex. nsk. Hors, Horsa og Rossa). Man antager Rod som i lat. currere (for cursere), altsaa Hors (cursor) for den ældre Form.

hos (kort lukket o = aabent u; i Sv. og Nsk. oo, om ved yngre Forlængelse, først i betonet Stilling?). Anføres i Nsk. kun i et par Talemaader : um i Hoos, sjeldnere um i Huus, istedetfor um ihjaa (ɔ: uafgjort). Maa være et Nomen brugt som fr. chez af căsa; forlænget Rodform cās- vilde i Germ. være hōs-, men kjendes ikke. Den gamle Formodning, at det er Hus forvansket, bliver da den rimeligste. [Man har ogsaa tænkt paa Hanse ɔ: Forbund,

der skulde hedt Haas hos os, eller forkortet: has, og passer daarligere baade phonetiskt, og især i Betydning].

Hose; almengerm.; findes ogsaa i Celtisk med h-; altsaa laant fra en af Siderne; hvis det er germaniskt, da bliver Rodform hōs, førgerm. kās (cf. căsa? Futeral?).

hoste (oo); ht. husten; a. s. Sb. hwōsta. Germ. hwōs-t. Førgerm. qās-; ind. kās- hoste. Cf. hvæse.

hou! primairt Lydsignal.

Hov- maaske i nogle Composita Rest af det forældede d. Hov (se Hof). — Hovmester : plt. Hovemester. — hovere, Hoveri, se Hof.

Hov (paa Hest), gd. Hoov; ht. Huf. Germ. hōf-. Førgerm. kāp-. Ind. capha, Hov, har ā. [Cf. κωπη?, Haandtag, Skaft; dette hører til Roden kap i lat. capio]. — Hov (lavtstaaende Kar; se Molbech), er vel Eet med nsk. Hoov : Fodstykke, Ring, under Kop, Skaal &c. (opfattet som Hestehov).

Hoved(e) = nsk. Hovud (isl. ö), sv. fordum Hovud, Havud (nu hufvud). Modsvarer lat. cap-ut (Rod som i capio). Rodform haub-, som i got. haubith, ht. Haupt, nt. Hoovet, a. s. heafod (nu e. head), divergerer phonetiskt aldeles, og tør dog vel ikke skilles fra; maa vel være ældgammel Forvanskning (i Barnetale?). Herom stor Uenighed. Nogle opstille førgerm. kubh- kaubh- (cf. cretensisk κυφη Hoved), og maa da antage hab- for Forvanskning, eller for ubeslegtet. — ø i **Høvding, Høvedsmand**, (Kvæg)**høved**, forhen Høvde, som det endnu lyder som Skjeldsord, og i det gamle Høvde (Odde) samt at høvde (halshugge), kunde tænkes at staa for ældre au, men ogsaa som modificeret Omlyd af a paa Grund af følgende i (*Høvdhi) (maaske dog tildels understøttet fra Plt., hvor öö i Udtalen Hööved er Omlyd af oo, af au). — **hovedkulds** indeholder Hovedets Navn to Gange; se kuld-.

hoven, ældre Particip af hæve (ligesaa i Nsk.), for endnu ældre *haven. — at **hovne**.

Hovmod, Laan af plt. Hoomoot = ht. Hochmuth.

hu!, primairt Lydsignal.

Hu; gd. Hug, som i Nsk.; sv. nu håg. Germ. (og got.) hŭg-; førgerm. snarest kŭgh- (kŭk-?), — Vb. at **hue** (gd. huge); **huske**, gd. hug-se; ihukomme, med Hukommelse; husvale. — Se hygge, hyggelig.

Hud; almengerm.; germ. hūd- (ght. Huut, nu Haut; a. s. med Omlyd hȳd, nu e. hide); førgerm. kūdh- eller kūt-; cf. lat. cŭ-ti-s Hud.

Hue, gd. Huuve = nsk. (samt sv.) Huuva; ifølge ght. Huube, nu Haube, er germ. Form hūb-ā-(n)-; førgerm. snarest kūbh-; cf. det under Hoved citerede κυφη?

hugge (aabent u = lukket o, Gram. § 60); gd. hogge hiog hoggen; bagved dette ligger et langt ældre haggwa, hvori w har bevirket Omlyd af a til o (isl. ö). haggw- er, ifølge t. hauen, gt. houwen, a. s. heawan, opstaaet af et

germ. hau- ved phonetisk Tilvækst af gg i D., Sv., Nsk. Førgerm. kau-, gjenfindes i Slavisk. — **Hug(g)** af *Haggw- (= plt. Houw). **Huggert, Hugst,** med plt. Derivationsendelser. [Gadesprogets „et Hib" er ht. Hieb, „Neuschöpfung". dannet efter Ipf. hieb, fordum hiew].

huj!, vel fra T.; Vb. huje.

Huk (Krog), af plt. Hook; holl. hoek (uu), e. hook. Germ. hōk, Aflyd til hāk- (se Hage).

Huk (kk) i : sidde paa Huk (Gram. § 92); fordum ogsaa Huug, gd. *Huuk = sv., nsk. Huuk. T. hocken, og i Ght. huuchen (tabt, fordi det nu vilde lyde hauchen, ens med et andet Ord). Holl. hukken og huiken. Mulig altsaa i D. ligl. fra først af 2 Former? (2det k isaafald assimileret Suffix, snarest -n-). — Se hykle?

Hukkert?; -t uegte; e. hooker, howker.

Hul (lukket o : Gram. § 60), gd. Hol, Hul; nsk. Hol; sv. nu hål. — **hul** (lyder nu med uu), gd. *hol, *hul; nsk. (med isl.) hol. **Hule** findes skrevet saal. alt i Gd.; nsk. Hola, sv. nu håla. at **hule**; nsk. hola. T. hohl, Höhle; e. hole, med et Deriv. hollow. Germ. h—l-, hører vel sammen med hæle (s. d.), hylle, Rodform hŏl- (u).

Huld (ved H. ɔ: Kjød); nsk. Hold (sv. nu hull); -d vel Suffix; Rod da som i foreg.

huld; gd. holl som i Nsk. (sv. nu huld). -ll- af germ. -lth- : got. hulth-s; t. og a. s. hold. Germ. hŏlth- (ŭ); regnes sammen med helde (s. d.). — **hylde,** gd. *hylle, germ. hulth-i-an.

hulke; kun dansk? -k- iterativt? cf. nsk. hulla? (nynne), Onomatopoieticon; item nsk. holka? (tylde i sig). [Neppe af hul? cf. plt. holken, udhule].

hulter til bulter, med sv. huller om huller, Laan af nt. holder-de-bolder, ht. holter und polter. (Cf. baldre).

[Humbug, engelsk; citeres i E. fra c. 1740 : »compounded of hum (hoax) and bug (a spectre, bugbear); the orig. sense being : sham bugbear«].

Humle(-Bi); nsk. og sv. Humla (gsv. Humbla); ght. Humbel; ligl. e. humble-bee; -b- gjør Henførelsen til hummen (summe), to hum, uvis, men kunde maaske dog være blot phonetisk Udvækst?

Humle (Plante), gammelt Laan, fra Lat. : humulus, eller fra Slavisk.

humme sig? (o); findes ogsaa i Nsk. : huma, homa, ogsaa humma (egtl. : faae en Hest til at dreie sig lidt ved at flytte Bagfødderne; „i Betydning ligt isl. hama af höm«, Bagside af Hestens Laar; cf. e. ham; Aflyd hertil?).

Hummer; nsk. Hummar, gnsk. Humar-r = κάμμαρος (Hummer, egtl. hvælvet); Rod som i καμάρα, camera.

et **Hummer**? om samme Ord som nt. Hommer, Hambore, nsk. Hombora, Huunbora, lille Hul i Mastetoppen? I Isl. er bevaret hún-n Mastetop.

humpe; ogsaa t. humpen, humpeln (nt. Form; ikke pf). Ikke videre oplyst. Findes først i nyere Tid.

hun; se under han. — hende, gd. henne, Dativ og Genitiv, tidligt ogsaa Accus. (for ældre Ac. hane); senere -s til i Genitiv.

Hund, almengerm; -d- vel Suffix, da hŭn- vel bliver førgerm. kăn- el. quăn- : lat. canis, gr. Genitiv κυν-ος, ind. cwan-. — Deriv. : hund-se. — **Hundesteile**; gd. *Horn-Stikel? cf. nsk. Stikling, Hornsyl, Hornstil (saadan Fisk) og Stikel (Hornspids); etsteds dog Hundstikka. — **Hundsfot**, plt. Skjeldsord (Vut, Vot : cunnus, vulva) (omsættes vel i vor Bevidsthed let til Hundepote?).

hundred(e); gd. Subst. Hundred, nsk. Hundrad; almengerm. Er Compositum : germ. hund- = lat. cent-, &c.; -răth er Subst. af Rod som t. Rede, germ. (og got.) răth-i-an (tælle &c.); cf. lat. ratio.

Hunger; almengerm.; ikke videre oplyst (i Got. skrives huhrus, maaske ved secundair Opgivelse af Nasalen; ellers vilde skiftende g og h tyde paa førgerm. k).

Hurlumhei; cf. t. hurli burli, e. hurly-burly, og et Onomatopoieticon hurre (anføres hos Molbech), der er hyppigere i T. (med Interj. hurr!), Sv., Nsk. — **hurra** fra T.; „aus mhd. hurraa, zu hurren“.

hurtig (forhen ogsaa hyrtig), laant fra T., hvor et forbums Subst. Hurt (Anprall), ligesom i E. to hurt, antages laant fra fr. heurter, der skal være laant fra Celtisk.

Hus; almengerm.; germ. hūs-. Ikke oplyst. Om -s- er Suffix, vides ikke. [Nogle antage Aflyd til nsk. Haus, Pandeskal. Nogle sammenligne lat. curia]. — Husbonde : egtl. den i Hus Boende. — **husere**, Gjengivelse af hausieren i Bet. wirthschaften.

Husblas forvansket af plt. Husen-Blase : Huusen (Stør) = ht. Hausen.

husfe, se Hu.

Hustru forvansket af Husfrue.

hutle, laant; passer nærmest til holl. hoetelen (udtal uu), bl. A. fuske; i Plt. anføres hudelen, der ogsaa findes i Ht., med Sb. Hudel. Forhold mellem t og d uklart.

hvad, gd. hwat; se hwo.

Hval. Germ. hwăl-; førgerm. quăl-. Ikke oplyst. — Hvalros ɔ: Hval-hest; a. s. hors-hwæl.

Hvalp; gd. Hwelp, som i Gnsk. (nsk. nu Kvelp); plt. Welp, ht. Welf, e. whelp. Germ. hwĕlp- (i). Førgerm. qualb-. Ikke videre oplyst.

hvalt, hos Digtere, for hvalv-t, participialt Adj., som af et Vb. hvalve, af forældet Sb. Hvalv. Se hvælve.

hvas (ss); germ. hwăss-; findes i Sv., Nsk., Got.; af germ. hwăt- (som i gnsk. hvetia, ældre d. hwedie, hwæde, e. whet, t. wetzen) med et Suffix, snarest -t- : germ. -tt- kan blive til -ss-. Førgerm. quă-d- ikke sikkert fundet (cf. lat.

ca-tus skarp, listig, ?). — Deriv.: **hvæsse**, germ. hwass-i-an. — Det gamle hoote, høøte, fornyet hos Digtere som **høde** (true), sv. hota, nsk. hoota, høøta, er ifølge got. hwōtjan (true) Aflydsform til hwăt- (cf. cos cōtis, hvis t er Suffix?).

Hvede; gd. Hweete, som i Sv.; nsk. Hweite (nu Kv-); nt. We(i)te, ht. Weize (nu -en). Germ. hwait-, Aflyd i Forhold til hwīt- hvid.

hveden, se hvo. — hvege, obsolet, se Vægelsind.

Hvene = sv. hven, nsk. Hvein (nu Kv-). Aflyd til hvine? Kaldes ogsaa Hvinegræs (se Molbech).

Hveps, **Veps** **Vesp(e)**; i Germ. vel Laan af lat. vespa; sp omsættes tildels: a. s. wæps (e. nu wasp) [Nogle antage indsødt germ. waps-, wafs-]. H- er phonetisk Udvæxt (nu i Nsk. K- : Kveps, Kvefs) (nu stumt i D.).

hver, findes i D., Sv. (hvarje), Nsk., samt i Got. (hvar-ji-s); Afledning ved Suffix germ. -ia- (-ja-) af hwăr hvor. Er i Got., tildels endnu i Nsk., interrogativt (hvilken? egtl. : hvor-værende?).

Hvergarn vel for Hvervgarn (snoet Garn; B. S. O.).

hverken; bestaaer af hvert + negtende Suffix *-gi + en Tilvæxt -n : hvert ikke; hvert er, alt i Gd., traadt istedetfor et ældre hwaar-t, Neutrum af tabt Pron. hwaar (findes i Nsk. med Isl.) = e. whether, got. hwathar hvilken af to, hver af to. I ældre D. er hwerken endnu Pronomen (som e. neither) : Hwerken dere ɔ: Ingen af de to; Hwerken, han eller hun, kom.

hverve, opr. vende (Jyſ. fordum hwervde); med tabt „stærkt" Vb. : hwerve hwarv (vende sig) = ht. werben (fra T. er laant Bet. skaffe Soldater). Germ. hw—rb- : ĕ (ĭ) ă ŏ (ŭ). Førgerm. quarbh-; gjenfindes maaske i lat. corb-is Kurv, cu-curb-ita Græskar (kunde se ud som secundair Rod i Forhold til den i cor-ona, cur-vus, ?). — **Hverv**, Solhverv; Bet. Geschäft fra T. (plt. Werf, Ntr). **Verft**, Laan af ht. Werft, der er Laan af nt. Werf (Masc., ogsaa Ntr.; Krebs, Jordhøi, Dæmning, &c.), forøget med uegte -t; = a. s. hwerf, e. wharf. — **Hvirvel**, germ. hwirb-il-; hvirvle. — **hvirre**, nu sjeldent, maa vel staa for hvirve?

hvi, se under hvo.

hvid, gd. hwiit; almengerm. Germ. hwīt- (ht. nu weiß). Aflyd hwīt- i gnsk. Hvitil-l, nu Kvitel (hvidt Teppe). Aflyd hwait-, se Hvede. Førgerm. quīd- quaid-, hvori -d- vel er Suffix; ind. cwit- glindse, cwēta- (ē = ai) hvid, med Suffix -t-; ind. cwind- være hvid. — Deriv. : Hvide, Hvid (Adj. som Subst. : hvid Mønt), Hvilling (gd. Hwiitling), hvidte, hvidne, &c.

hvile; germ. hwīl-; ht. nu weilen (ght. ii), med Sb. Weile; den t. Bet. Tid, lade Tid gaa, behøver ikke at være den ældre. Er -l- Suffix, gjenfindes germ. hwī-, førgerm. qui-, i lat. qui-es Ro.

hvilken, se under hvo.

hvine; = sv. hvina hven; nsk. nu kviina kvein; a. s. whīnan (e. whine).

Germ. hwīn- hwain- hvīn-. Førgerm. quain- quīn ikke fundet. (Ikke = t. weinen, nt. weenen, d. vene, gnsk. weina).

hvirre, Hvirvel, se hverve. hvis, se hvo.

hviske, hvisle; nsk. nu kviska, kviskra, kvisla (isl. med í, der ikke kan komme i Betragtning), e. whisper, whistle, ht. wispeln, &c. I (ĕ) kunde være Aflyd til Vocalen i hvæse. Rimeligere ere Ordene directe at derivere (ligesom **hvisse, visse** for Børn), af Interjection (**hvis! hvist!**). — **hviske** (kaste) henfører V. S. O. til Interj. **hvist!**

hvo; gd. hwa (o), Dativ hweem (tidlig brugt som Acc.), Gen. hwess (hwas), nu **hvis** (nu tillige Conjunction); Ntr. **hvad**; gd. hwat, Dativ hwi, nu kun Adv. **hvi**. Pronominalrod, germ. (og got.) hwă-, førgerm. quă- : lat. qui-s, quo-d; *κο-τερος, πο-τερος*; ind. ka-s. — **hvilken** af hwi-liik : lig hvad; -en Acc. Masc.-Endelse, tillige Ordet 'en' sat bagefter; har medført Ntr. hvilk-et (for hwi-likt). — Af samme Rod: **hvor**, gd. hwar; o langt og kort; har tillige fortrængt det gamle hur(e) = sv. huru, og udtales i denne Anvendelse kun kort. **hvordan** se -dan; **hvorlunde** Casus af tabt Lund (Maade), **hvorledes** af Led (Vei). — **hveden**, opr. hwadan. — **hver, hverken**, s. d.

hvælve (e); ifølge ht. welben (nu wölben), med ght. Ipf. walb (p), er germ. Form hwalb-i-an; førgerm. qualbh- [„Junggrammatikere" opstille qu—lp-, cf. *κολπος*, men intet Spor af f i Ht. anføres]; -bh- vel Suffix? (cf. *κολ-οφων* Top? dettes Rod kunde være den under Holm, Halm anførte). — Obsolet Sb. **Hvalv, Hvælv; hvalt** for hvelvt, hvalvt.

hvæse; sv., nsk. hvæsa (nsk. nu kv-), a. s. whēsan (ē a. s. Omlyd i Forhold til æ af germ. ā; kan ogsaa skrives æ). Germ. hwās-i-an, Aflyd til hwōs-, se hoste. Førgerm. quās-; Aflyd quās-, cf. lat. querī klage, ques-tus.

Hyben (fordum : Hiuben-Træ), gd. *Hiupe; -n tilsat, vel egtl. Artikel: nsk. Hjupa, nu ogsaa N-jupa; sv. nu n-ypon; a. s. heop (e. hip); ght. Hiefe. Betyder opr. Capsel, Hylster. Germ. hiup-, som i gnsk. Hiup-r (Trøie). Aflyd hūp-: nsk. Hyppa (poseagtig Fold), hyppja (svøbe). Cf. haup- : Hob. Germ. hiup- haup- hūp-. Førgerm. kaub- kūb-; cf. lat. cubare (ligge).

hygge, hyggelig (gaaede af Brug, og fornyede ved norsk Import; ifølge Molbech); omhyggelig; gd. *hyggie, nsk. hyggja (betænke); germ. hūg-i-an; Derivata af Hu (s. d.); Fordoblingen af g er phonetisk Udvæxt.

hykle, Laan af plt. huuchelen (ūū) = holl. huichelen, ht. heucheln, alle tre temmelig nye, og alle med ch, som om Nt. havde laant fra Ht. Henføres af Nogle til et ht. hauchen, ght. huuchen ɔ: hocken (se Huk), cf. nsk. hykla „gaa med krogede Knæ, usikkert, som skamfuld"; af Andre til nht. hauchen, ght. og plt. huuchen (aande, stønne), hvori ch (for k) i Plt. forklares af Herkomst fra en angiven Interjection : huuch!

Hyld, gd. Hyll, som i Nsk. Cf. plt. Holdern, Holder- el. Hollern-Blomen; ht. Holunder, ght. Holre. 2det l i Hyl-l er Suffix; Rod som i hul. — Formelt

kunde Hyll være = g. e. hol-in (nu holly) el. ældste ht. Hul-is, Hul-s (nu Hulst), plt. Hulse, hvilke dog betegne Christtorn (ruscus); germ. hŭl-in-, -is-; førgerm. kăl-an-, -as-? Dog kan -ll ogsaa staa for -lth.

Hylde, gd. *Hylle; sv. og nsk. Hylla; nsk. tillige Hilla (ligl. isl.); y Omlyd af u? eller Forvanskning af i? Plt. Hilde, Helde (Pferderaufe, der jo helder skraat). Germ. helth-, hilth- (og hulth?); Rod vel som i helde.

hylde, Hyldest, se huld.

hyle; findes i Nsk.; maaske dog Laan af plt. huulen (üü) = holl. huilen, ht. heulen, ght. hiulen, hiuwelen; -l- Suffix; vel af Interj. hu!

hylle, gd. hylie hulde huld; nsk. hylja (sv. nu hölja); t. nu hüllen; germ. (og got.) hŭl-i-an, Derivatum til germ. „stærkt" Vb. hĕl-an (hæle). — Deriv. Hylster.

Hynde (aabent y = lukket ø); gd. *Høøg-ende, som i Nsk. (sv. nu hyende), Derivatum af fordums Adj. høg (bekvem); se høire.

hyp! egtl. Imperativ af plt. huppen (ü) = ht. hüpfen.

hyppe, Laan af plt. hoopen (öö), huupen (üü) = ht. häufen, (se Hob). — **hyppig**, Laan af plt. hoopich, huupich (mangler hos Lübben) = ht. häufig.

Hyrde, gd. Hirdhe; gnsk. (med isl.) Hirdi-r (sv. nu herde), ht. Hirte; germ. hird-i-a; Nomen Agentis, til Vb. germ. hird-i-an (vogte). Se Hjord.

hyre, Laan af plt. huuren (üü); e. hire; ht. nu Heuer. Germ. hūr-; kan være førgerm. kūr-, cf. lat. cūrare?, af Rod ku- kau- : cf. lat. cau-tio &c.; der angives et κου-ον, Pant (mangler hos Pape).

hys! naturligt Lydsignal. Deraf : hysse.

Hysing : plt. Husinge; hedder paa E. housing, houseline.

Hytte, Laan af ht. Hütte (ogsaa laant ind i Holl., E., Fr., &c.); germ. hŭd-i-ā. Rodform hūd- ligger til Grund for e. hide skjule. Førgerm. kudh- kaudh- : κευθω skjuler, ϰ-κυθ-ον.

hytte, Laan af ht. hüten (af Sb. die Hut) = plt. hooden (öö), e. heed; germ. hōd-i-an; førgerm. kādh- (-t-?). Cf. under Hat.

Hæder, med anomalt aabent e (cf. hes, hæs); gd. *Heeder, sv. heder, nsk. Heider (isl. heidr). Simplex : nsk. Heid (klar Himmel), heid (lys). Med -er : ht. heit-er. Germ. Rodform haid-; falder formelt sammen med den i Suffix -hed (s. d.). Primair Rod vel førgerm. kai, se hed.

hæge (e), lidet brugt; Laan af t. hegen (pleie, frede, egtl. hegne), af Hag. Cf. Have, Hegn.

Hæl, som i Sv., Nsk.; a. s. hēl, e. heel; holl. hiel. Som Germ. Form formode Nogle hanh-il-(?), idet a. s. hōh, Hæl, passer til at staa for germ. hanh-. Førgerm. isaafald kank- (cf. under hænge). Forsøgt Sammenstilling med lat. calx calc-is (λαξ) forudsætter et hah-l-, og Consonantomstilling enten i Lat. eller i Germ.

hæle, Laan af plt. helen. Opr. „stærkt"; germ. hĕl-' häl- häl- höl- (ü : hylle, s. d.). Førgerm. kal- : lat. celare; *καλυπτω*.

hænde(s), se Haand.

hænge, gd. hængie hængde hængd; æ er alt i Gd. trængt ind i Præs. af det „stærke" *hange, hvis Impf. alt hed hang for ældre *heenk. T. havde fordum Præs. haahen. Skiften af h og g tyder paa førgerm. k : kank-, maaske opr. nøle, dvæle; cf. lat. cunc-tari nøle, ind. cank- betænke sig. — **Hængsel**. — **Hængesæk**; maaske assimileret nk? : sænke? cf. nsk. Søkkjemyr. — **Hængematte** : t. Omfortolkning af sp. hamaca, opr. americansk.

Hær; nsk. Her, gnsk. Her-r, Pl. Herjar; got. harji-s. Germ. här-. Førgerm. kär-; af det uddøde Preussisk anføres karjis Hær. — Deriv.: **hærge**, gd. herie, nsk. herja (g som i værge, spørge &c. : Gram. § 185); t. verheeren, e. harry. — Se Herred, Herberge, Herold, Hertug.

hæs, se hes. Hæs se Hes. Hætte se Hat. hæslig se Had.

hæve; gd. *hevie hoov haven; nsk. hevja hoov; ht. heben, ældste ht. ogsaa heffan; altsaa germ. häb- og häf-; førgerm. kap- : lat. căpio cēpi (tager; afledende -i-, som i Germ., kun i Præsens; cf. Vocalerne i gd. ake ook : ăgo ēgi). — Derivata til have og til hæve ere tildels vanskelige at skjelne; se Hav, Havn, Hevn, hevde.

Hø; nsk. Høy; ht. Heu; got. hawi, Gen. hau-jis. Rodform hau-, snarest samme som i hugge.

høflig : t. höflich, af Hof. **høvisk**, plt. Form med v, = ht. höfisch.

Høg; gd. Høøk, som i Sv.; nsk. Hauk, hvilken Form ligger til Grund for den d. og sv., men selv er Contractum, ifølge ældste ht. Habuch (nu Habich-t), nt. Havek. Germ. häb-uk- (-ak-); Rod vel som i hæve med dettes ældre Bet. gribe (capere).

Høi; gd. Høøg, som i Sv.; nsk. Haug; ght. Houc (-ges). **høi**; gd. høøg, som i Sv.; og i Nsk., hvor tillige haves Sideform haa (som i Isl.); t. hoh-, hoch; a. s. heah (nu e. high); got. hauh-s. Germ. hauh-, -g-; Aflyd hüg- : t. Hügel. Førgerm. kauk- kŭk-; findes i Litauisk. — **Høide**, gd. *Høøgdh = nsk. Høøgd (og Hædd, Hæd) (sv. nu höjd); got. hauhitha. -**høie**, Vb., gd. *høøgie, gsv. høøgia (nu höja).

høire; gd. høøgre, som i Nsk.; egtl. Comparativ af tabt Adj. høøg (bekvem), med Omlyd af Rodform hōg-, der er Aflydsform til häg- (se behage).

Høker, Laan af plt. Hooker (öö); holl. heuker fra Plt.; e. hawker, huckster »from the Netherlands«; af plt. Hook (Krog): „Es kommt vom Haken her, woran die Waaren gehängt werden" (Brem. Wb.); Hooker hedder ogsaa plt. Hake, og Lauget Hakwerk (se Hage). [Nu gjængs Henførelse til hocken, »een die achter zijn waren neergedoken zit«, er Omfortolkning i Lighed med „Volks-etymologie"].

Høne, Høns, se. Hane. — [„hønse" ɔ: plt. hensen : betale for at komme ind i en Hanse, Forening].

Hørr; skrives i Nsk. Horr (isl. hör-r, Dativ hörvi); plt. Har, ældste ht. Haru. Germ. Stamme härw(a)-; Rodform här-, vel Aflyd til har- (Haar, s. d.).

høre (gd. Præt. høørde høørd); i Nsk. : høyra. Germ. (og got.) haus-i-an. Førgerm. kaus- [som Nogle søge i *ακουω*, hører, med eliberet s; ogsaa antages *ακ* for Præfix, levnet i Germ. som h-, og aus- søges da videre i Øre, s. d., og i aus-cultare, audire].

Høst; i Nsk. Haust (Masc. og Ntr.). Neppe oplyst. Hvis -t er Suffix, cf. nsk. Haus, Hause (Skyhob), husten, husken (skyet og kold)? Germ. -st- indeholder flere Muligheder; f. Ex. førgerm. dh-t, cf. *κευθω* skjuler (: Indbjergning). Afgjørelse synes her umulig.

Høved, Høvde, Høvedsmand, Høvding, se Hoved.

Høvl (i ældre D. findes Hevl); nsk. Hevel og Hyvel; sv. hyfvel. Maaske fra T. Plt. Hovel (ö), ht. Hobel (i Dial. Hubel). Neppe oplyst. Rod passer til hæve.

J. Har i Tid før Literatur hedt Jr (som i Ht.), med Dualis Jt. Jr hed vel endnu langt tidligere jis; dog i Got. jus (cf. ind. jujam). Eder hed i Got. izwis.

i-, Præfix, af ældre e- : ihvo, ihvor, imedens, &c., er omtalt under ei (og Gram. § 100. 123. c.).

i; -n udfaldet; sees i t. og e. in = lat. in, *εν(ι)*. — igaar, se Gaarsdag; igjen, igjennem, se gj-; ihjel ɔ: i Hel, se Helvede; især, se sær; itu, se to.

(Ibenholt, rettere Ebenholt, gjennem T. af lat. ebenus).

Id (Syssel); ligl. sv., nsk., isl.; med i (ikke ii) (om germ. ɪd- el. ɪth-, sees ikke). Kunde høre sammen med Præfixet ɪd- (se Etmaal)? Kunde staa i Aflydsforhold til idel? Begge Dele forenelige, ifald Præfixet ikke er førgerm. ät-, men har Urvocal ɪ ?

idel, Laan af plt. iidel = holl. ijdel, e. idle, ht. eitel. Germ. ɪd-al- (førgerm. aith- el. ait-?). Grundbetydning snarest : gjentagende; derfor dels : forgjæves gjentagende (: unyttig, tom, indbildsk), dels : uforandret gjentagende (: ens, blot og bar, ublandet). — **idelig** : nsk. iideleg (isl. ikke í, men idulig-r, som om det hørte til Id).

Idræt; vel = sv. idrott, isl. íthrótt (Fem.; indøvet Færdighed), der vel hører sammen med isl. thrótt-r (Masc.; Kraft, Udholdenhed), nsk. Trott, a. s. throh-t Arbeide; ö og germ. ht indeholde flere Muligheder.

Igle (forhen Igel, Egel); ligl. nsk. (Masc.); plt. Egel, Ile; ght. Egele, ældste ht. Egala (Fem.), nu ht. der Blut-Egel, -Igel. Germ. ɛg- (ɪg-). — Vel beslegtet med plt. Egel, ht. Igel, ældste ht. Igil (Masc.) : Pindsvin.

Germ. ig- (ĕg). — Begge førgerm. ägh- : *εχ-ις* Slange, *εχ-ινος* Pindsvin (dette og svulmet Igle have Lighed; Pindsvin æde Slanger). — Uvedkommende (eller phonetisk forvansket?) : isl. ígul-l Søpindsvin, med í, førgerm. ai; nsk. Igulkjer (ɔ: -Kar) (Søpindsvin), hvoraf isl. ígulköttr (Pindsvin) og gsv. Igul-kutter sees at være Omtydninger („Volksetymologie").

ih! primair Interjection.

ikke, gammelt Neutrum til ingen (s. d.). **(ik)kun** af ikke uden.

„Ikte" (rettere Igte?) ? I Nsk. betyder Ikt: 1. Gigt, 2. „traadformet Vanddyr, som menes at krybe ind i Fiskernes Hænder og volde Gigt". Cf. Gigt.

ile, Laan af plt. iilen = nht. eilen, ældste ht. iilian. Germ. il-; hvis -l-er Suffix, kan Rod være førgerm. i gaa. — Cf. nsk. iila (pible), Iila (Kilde), Iil (Grundstykke i Ploug); Aflyd ail- : nsk. Eil (Skure, Rende); Aflyd il- : nsk. Il (Fodsaal). — **Iling** (Byge), for os sammenvoxet med ile, er dog opr. = nsk. Eeling, af Eel (Byge); minder om *α(ϝ)ελλα* Vindstød [germ. iu-il-?]?

Ild; gd. Eld, som i Sv., Nsk., ældste Nt. (A. s. æled samme Ord?). Rod äl brænde, som i a. s. ælan (?) brænde, lat. ad-ol-eo brænder, congruerer med Rod äl- nære. [Neppe ail-; sv. Dial. her uden Vegt]. Cf. Øl.

ilde, gd. ille; sv., nsk. illa; Casus af fordums Adj. ill. Sidste l er vel (assimileret?) Suffix [Rod med Aflyd i Forhold til äl- i eller, lat. alius &c.? fremmed, fjendsk?]. — Ildgjerningsmand. — Kunde herhen høre **Ilder**? (Stinkwiesel), ht. Iltis (baiersk Dial. Elledeis), ældste ht. Illitiiso („svagt" Masc.). Ikke oplyst. Mon : Ilde-dunstende? se Dis, disig, der i Ht. skulde have Forlyd T-.

[„Ilt", puristiskt Fabricat; skal forestille Derivatum af Ild].

ilter?; V. S. O: „iydsk, af ilde" [for *ill-tre, gd. *ill-thraa? Adj., cf. At-Traa].

immer, t., af je mehr.

ind; gd. in(n), som i Sv., Nsk.; med inde, inden, gd. inne, innen; Comp. indre (-d- phonetisk Udvæxt); af germ. in, se i. — **indbyrdes**, fordum innenbyrdes (bet. opr. indenbords), casusagtigt Adv., som af et *Byrde af Bord. — **indgetogen**; plt. Particip = ht. gezogen. — **Indpas**, se passere. — **Indvaaner** : t. wohnen. — indvil(li)ge, se ville. — **Indvolde**, omformet af et Compositum, alt i Gd. forvansket til Innulve, gsv. Inelvi (nu sv. inelfvor), gnsk. Innyfli (nu nsk. Innvol); ældste ht. Innovili, Innuovilu; cf. Snuobili (: »catenula«)?; germ. (s)nōf- ? isaafald førgerm. (s)näp-; [cf. lat. napurae (Halmbaand)?, der antages at staa for snapurae]. — **indvortes**, Laan af plt. innwordes, innwerdes (ogsaa laant til Sv., Nsk.); ht. -wärts, fordum -wertes, Genitiv til obs. Adj. wert (nu wärtig); cf. under antvorde (samt vorde).

-inde, t. Suffix -inne, nu -inn; germ. -iniā-.

ingen, opstaaet af een med fordums negtende Suffix *-gi; -n er opr.

Endelsen i Acc. Sing. Masc. — Neutr. *eet-gi, ekke, **ikke** (nu Adv.), med abnorm Sideform enkte, inkte, inte (nu ligl. Adv., men ikke anerkjendt i Skriftsprog), hvoraf nyere Neutr. **intet**.

Ir(r) (lukket kort e : Gram. § 60; B. S. O. og Molb. skrive rettere Er), fordum Eer (opr. Kobber; nu Rust derpaa); nsk. Eir; plt. Eer; a. s. är (e. ore), germ. (og got.) ais-; ligl. førgerm. : lat. aes aer-is, med aer-ug-o, Rust, cf. nsk. Eir-k (sv. nu er-g, vel lempet efter Lat.; kunde d. Ir staa for Irg, Eerg?). I ais er -s- Suffix ifølge ind. aj-as Metal.

irre (om), **opirre** (betyder egtl. beirren), Laan af t. irren (plt. ogsaa erren); germ. (og got.) Causativum ers-i-an; got. Adj. erz-i-s = t. irre. Førgerm. är-s- : lat. er-r-or.

Irisk, af plt. Irske, Ertseke(n).

Is; almengerm. (ht. nu Eis, holl. ijs, e. ice). Germ. īs- (førgerm. ais-), congruerer med Roden i Jern.

Isben, gjennem T., Eisbein, plt. Iisbeen (for Ischbeen), af ἰσχιον.

Isenkræmmer &c., af plt. Iisen = ht. Eisen, se Jern.

Isse, fordum Iesse, for Hjesse : sv. hjessa (nu Fem.), nsk. Hjasse, gnsk. Hiarsi (Masc.). Se Hjerne.

Ister, gd. Iistre, nsk. Iistra; plt. Inster (Ntr.), som af in.

Iver, ivre, ivrig, fra T. : plt. iiveren, iiverich; holl. ijver; ht. Eifer, ght. Iiver. Skal først treffes i 15de Aarh. i T. Ikke oplyst. Uvist, om holl. nijver (betriebsam) er beslegtet, og hvorlebes n- her forholder sig.

ja, almengerm. Interjection, hvori Forlyd j- undtagelsesvis er bevaret i D., Sv., Nsk. (e. yes er Compositum, -s Rest af so). — (for)**jætte**, gd. engang iate (= ght. iazen), har ikke, som ja, modstaaet Overgang fra ia til iæ (-tt- : Gram. § 92, 102., c; nærmest fra gammelt Part. iætt).

jage, Laan af t. jagen; ikke paalideligt oplyst. — Jagt (Bet. Fartøi fra Holl.). Jæger (t. Omlyd).

Jakke, gjennem T. fra Fr.: »vêtement que portaient les Jaques, les paysans révoltés du 14me siècle« (?).

Jammer, fra T.; gt. Iaamer (substantiveret Adj.); a. s. med ō af germ. ā : geōmor (udtal joomor). — Gt. Aamer, med lignende Bet., kunde have tabt j-; det Samme er saa meget mere muligt ved isl. amra miaue, nsk. emja (brøle), Rodform [j]ām-. Hvis disse ikke have havt j-, kunde herhen høre an-ke, muligt for am-ke?

Janhagel, holl. og t. : 'Johan Hagel'; Hagel!, som Blitz! Donnerwetter!, brugt til at bande, og saa overført paa Gjenstanden : Hagel-Kerl, Hagel-Pöbel.

janke, af plt. janken (tvine), vel for jam-ken? cf. jamre. Blandes af os med pjanke.

jappe, af t. jappen; ikke videre oplyst. ('hjappe' enten med jydsk phonetisk

Tilvæxt h=, eller et helt andet Ord : happe, se Molbech, med den hyppige danske indre Tilvæxt af =j=).

[Jarl, literair Islandisme; d. Form *Jerl. Ældste Nt. : Erl.]

ja(d)ske ? Laan af nsk. jaska? (skulde i D. ventes som jeske), „være en Jask" (Stymper &c.), vel af Jas, Jase (Forhippelse &c.), Jase (Hare; i sv. Dial. Jösse); uvist, om jassa (vrøvle) hører med. Germ. ĕs- (ĭ). — **hjadske** er vel blot jydsk; uvist, om samme Ord, med jydsk Tilvæxt af h= ? I ældre D. treffes et Hiad (uordentligt Fruentimmer). Cf. desuden nsk. haksa (hugge skjødesløst), der kunde tænkes omsat til haske (cf. huske) og forsynet med det alm. d. Indskud =j=.

jeg; gd. ek, iak, iek (af iak kom jydsk ak, nu a). Germ. ĕk, ĭk. Førgerm. med g : lat. ĕgo; ind. afvigende aham; g. slavisk azu; &c. Allevegne kun Nominativ uden andre Casus.

Jern; gd. engang Jarn, som i Gnsk., Gsv.; „entlehnt aus a. irisch íarn» (?). A. s. Adj. ise(r)n, iren. Got. og ældste T. : Jisarn (plt. Jisen, ht. nu Eisen, holl. ijzer), hvis Rodform congruerer med den i Is, og seer ud som Aflyd til ais-, se Irr. »The Teut. forms exactly correspond to an adj. form from ice«.

(Jerpe (ikke Hj.), østnorsk Form, ellers i Norge Jarpe, Jarp; egtl. Adj. : brun; ældste ht. erpf; germ. ĕrp- (ĭ); førgerm. ărb-.)

Jertegn ? Neppe oplyst. Nsk. Jarteign, gnsk. =tegn, (cf. te?), i ældre Isl. ogsaa -tein, Fem., medens Tegn, nsk. Teikn, er Ntr. Præfixet er, ifølge et gsv. Jarmark, iar=; germ. ĕrh-? førgerm. ark-? cf. αρχιος sikker, αρχει er nok,?

(Jerv; med Jarv, Erv, norsk Benævnelse paa Vielfraß.)

Jette; gd. Iætæn, af end ældre *Iatun (isl. jötun-); germ. ĭt-un (ĕ). Rodform som ĕt- i æde. =tt= vel ved Assimilation i gd. Pl. *Iætne, derfra overført paa Sing.

jevne; gd. iævn, iavn; ia af e : t. eben. Germ. ĕb-(a)n- (got. ibn-s). Seer ud som Aflyd til ăb- af.

jo, med sv. jo, ju, nsk. jo(g), jau, nyisl. jú, maa være Laan af gt. io, iu (nu je) : altid, visselig, ja vist (jo længere, jo bedre ɔ: altid l., altid b.; han maa jo ikke komme ɔ: endelig, visselig; han er her jo ɔ: visselig; er han her ikke? jo! ɔ: ja vist, visselig). Cf. under evig, ei, ihvo, immer. Gnsk. jaur er mulig ligl. laant (og da ombannet); det divergerer phonetiskt fra vort jo.

jodle, Laan af t. jodeln (onomatop.).

Jolle : nt. Jolle, Julle, holl. jol, e. yawl. Ubekjendt Herkomst.

Jomfru : t. Jungfrau; se Frue.

Jord, gd. Iordh, med Omlyd af a (isl. jörd, Pl. jardir, -ar); ia af ĕ: germ. (og got.) erth-a, t. Erde, hvori -th- vel er Suffix; cf. germ. (og got.) ăr-i-an pløie, gd. erie; lat. ar-are pløie, ερ-αζε til Jorden. — **Jordsmon**: Sb. Mon : Gjenstand, Beløb (egtl. saa Meget, som man kan monne, mune ɔ: be=

mærke). — Jordemoder; ligl. nsk. Jordmoder; sv. jord(e)gumma findes i 14de Aarh.

Jubel, juble, gjennem T. af lat. jubilare.

Jul; = nsk. Jol; (fordum Ntr. Pl.; Jule= : Gen. Pl., Gram. § 177. c); a. s. forma og æftera geola (2 Vintermaaneder; g ɔ: j); got. fruma jiulis (Masc.) November. Germ. jiul-; førgerm. jaul- (Hyleren, Vinterstorm?). Hos os ji- bevaret som j (cf. Jyde). [Efter Nogle umaadelig gammelt Laan af lat. Julius, fremrykket i Aaret].

Junker : t. Jung=Herr.

just : lat. juste. — **Jux,** fra T., „nach lat. jocus“.

Jyde, gd. Jute. Germ. jiut- (ji- se Jul); førgerm. jau-d- [prim. ju-? værge].

(Jøsses ɔ: Jesus).

Kaa, som i Nsk., Plt.; holl. kaauw; sv. kaja. Onomatop.

Kaabe (gd. Kaape), med Sideform **Kappe;** i Germ. Laan af et sent latinsk capa, cappa, af ubekjendt Herkomst (celtisk?).

kaad; gd. kaat, som i Sv., Nsk. (opr. : veltilmode). Germ. kāt-; førgerm. gād-: -d- Suffix? cf. γα-νυμαι glædes.

Kaal i Germ. tidligt Laan fra Lat. : caulis. — Kaalrabi ɔ: t. Kohlrabi „aus it. cavoli rape“ (Kaal=Roer).

Kaar; gd. *Kor som i Sv., Nsk.; plt. Kore; ht. =kür; Rodvocal u; med r af s : se kyse. — **kaare,** gd. *kore, sv., nsk, kora, mulig Laan af plt. koren.

Kaarde, vel nærmest af plt. Karde, Korde, Kurde; fra Slavisk?

Kaas ? = nsk. Koos, sv. kos(a), gsv. Koos, henføres af Molbech og Aasen til fr. cours (noget plt. Koos, af keesen anføres ikke).

Kabel, gjennem T. af fr. câble, af et lat. capulum, der kunde synes dannet af capere.

[Kabliau ɔ: holl. kabeljauw for bakeljauw af spansk (baskisk?) bacalao Stokfisk, vel dannet af lat. baculum Stok]. — [Kabuds : caputium]. — [Kabys : holl. kabuis, kombuis; „herkomst duister“].

Kag af nt. Kaak (Pæl); ikke sikkert oplyst videre.

Kage, gd. Kake, nsk., sv. Kaka, e. cake (fladt Lag, fladt Brød); germ. kāk-; Aflyd kōk- : nsk. Kook(e) (Klimp, Jordflage). — Kage er i Bet. nu hos os Eet med plt. Kooke, ht. Kuche (nu =en), holl. koek, der gjenfindes i Romanisk, f. Ex. it. cucca, fr. Dial. couque, altsaa laant til en af Siderne; de romaniske Ord henføres med Rimelighed til lat. coquere.

kagle, gd. *kakle; sv. kackla, nsk. kakla, kokla; plt. kakelen, e. cackle; onomatop.; cf. ht. gackern.

Kahyt (forhen ogsaa Telt, Bod); vel med Attraction til Hytte; af t. Kajüte, holl. kajuit. Ikke oplyst. Cf. flgde, el. snarere Koie.

Kai (Quai), gjennem T. og Holl. fra Fr., hvor det henføres til Celtisk (Omfatning, Dæmning). Vb. kaie : holl. kaaien.

[Kake(r)lak : holl. Pl. kakkerlakken; asiatisk?]

Kakkelovn ɔ: Kachel-Ofen; af os tankeløst anvendt om Jernovn.

Kal (Træmarv; trøsket Ved)? cf. i Nsk. : Ntr. Kal (trøsket Ved); Msk. Kall (afgrenet Stamme); Fem. Kalla („Dødved i Løvtræer"). Førgerm. gäl-; cf. lat. galla? (se Galle).

kalde; gd. kalle kallede kalled; sv., nsk. kalla; e. call; gt. og holl. kallen. Germ. kall-; sidste -l- vel Suffix; førgerm. gäl- (r); cf. lat. gallus Hane (garrire snakke, garrulus snaksom?).

[kalfatre af t. kalfatern, holl. kalfaten, it. calafatare, &c., fra Arabisk, qalafa.]

Kalk, gjennem T. af lat. calx calc-is.

Kalk (Bæger), af lat. calix calic-is (gjennem A. S. ?).

[Kalkun, fra Nt.; skal betyde : fra Calcutta, skjønt Fuglen kom fra America]. — [Kallun af plt. Kalbunen, ht. nu Kaldaunen, der skal være celtisk : »coluddyn Darm".]

Kalv; almengerm.; ifølge Ht. er germ. Form kälb-; førgerm. gälbh- (r); cf. ind. garbha- Yngel.

Kam; almengerm.; ifølge nsk. Kamb, ght. Kamp -bes, &c., er germ. Form kämb-; førgerm. gämbh-; cf. γαμφαι Kjæbe, γομφος Kindtand. — **kjæmme**, germ. kamb-i-an.

[Kamel, gjennem T. fra Lat.: Græsk: Semitisk; hebr. gämäl.]. — [Kamfer, orientalsk: »Malay kapur, lit. chalk; kapur Barus, chalk of Barus, camphor; Barous is in Sumatra«.]

Kammer, gjennem T. fra Lat., fra Græsk : καμαρα hvelvet Rum. Fransk Deriv. : camarade : Camerat. Attraheret : Kammerdug, for Cambray-Dug.

Kamp, i Germ. Laan af lat. campus, i Bet. Kampplads. I D., Sv., Nsk. kom ved Assimilation Formen **Kap** (pp), med **kappes** (fordum kjeppes); i Nsk. haves kampast : boxes; my maaske ellers tildels understøttet fra Nt.?. — **Kjæmpe**; ældste ht. Kemph(i)o; Laan af lat. campio -onis (fr. og e. champion), Nsk. (vel ifølge -io -ionis) : „svagt" Fem. Kjempa (foruden Masc. Kappe); Denominativ : **kjæmpe**, nt. kempen, &c. — **Kampesten** ɔ: Feldstein; heraf extraheret : **Kamp** i Bet. Knold, f. Ex. Brændeknold; i Nsk. ogsaa Bjergknold, og overført: gammel mager Hest; campus er til Germ. laant ogsaa i Bet. Mark : i sv. Dial. stor Slette, i Gt. og Holl. : Agerafsnit. — Planten **Kjempe**, nsk. Kjempe og Kampe, kunde vel høre herhen (tør, stiv, endende med en Knold)?

Kande, gd. Kanne; vel i Germ. Laan af lat. canna (Pibe, Rør). Andre Gisninger haves.

(Kan(d)s, obsol.; gjennem plt. Kanze, af fr. chance, lat. cadentia.)

Kane (forhen Baad) = nsk. Kane (Skaal), gt. Kane (nu Kahn) : Baad. Germ. kān-; -n- Suffix?

[Kanin, af t. Kanin(chen), af lat. cuniculus forvansket til caniculus.]

Kant, hos os fra T.; mangler i gml. Germ.; fra Romanisk (som spansk canto), hvor Nogle henføre det til Celtisk, andre til Græsk (κανθος Øienkrog). — 'kant og klar' : nt. Phrase (fra Indpakning? el. nautisk?) — **kantre, k(j)æntre** : holl. kanteren, kenteren.

Kap, kappes se Kamp. Kappe se Kaabe.

kappe (Anker &c.), hos os og i T. af holl. kappen (cf. e. chap, chop). Forhold til nsk. kabba uklart. Ikke oplyst videre.

Kar, d., sv., gt.; nsk. tillige Kjer. Germ. (og got.) kās-; førgerm. gās-, maaske gw-, cf. lat. vās, vel for gwas (cf. under komme).

Karl (ældre Mand); findes i Gt. med a; ellers i T. Aflyd e : Kerl. -l- Suffix; germ. kār-, kēr-; førgerm. gār-; cf. γερ-ων -οντ-ος Olding, γηρ-αλεος gammel, ind. garant- aldrende. — Deriv. : **Kjerling, Kjelling** (æ).

Karm; ligl. sv., nsk.; Bet. Vogn er yngre; egtl. Fading el. Rygstød (nsk. ogsaa Karr). -m- Suffix? Derivatum af Kar? (isaafald kunde dog ventes nsk. Sideform Kjerm, der ikke anføres).

Karpe, hos os vel fra Nt.; findes i mange Sprog, germ., rom., celt., slav. Herkomst ubekjendt.

Karre, Kjerre (æ); i Germ. fra Lat. : carrus, -a; „seinerseits celtischen Ursprungs".

karrig, udvidet af karg; trolig hos os, og i Sv., Nsk., laant fra T. Hvis bart -g her kunde være Suffix (?), kunde Roden være som i e. chary, a. s. cearig, holl. karig, opr. bedrøvet; Sb. e. care, got. kāra Sorg. Førgerm. gār-.

Karse, af plt. Kerse, Karse; ht. Kresse. Ogsaa romanisk : fr. cresson, it. crescione, »de crescere, croître : qui croît rapidement«. (Nogle ville derimod henføre det til gt. kresen krybe, og være laant til Romanisk).

karsk; ligl. sv., nsk. (rask, behændig); plt. og ght. karsch (munter, frisch). Ikke oplyst. -sk vel Suffix. Rod kār-?; førgerm. da gār-; om den, der betyder vaage? (ind. g'a-gar-mi vaager; ε-γερ-τι opmuntrende, Adv.).

Karte, karte (ikke d); Laan af plt. Karte; ht. nu Karde, fordum Karte. „Letzte Quelle ist mlat. cardus, carduus Distel".

Kartnegl (vel ved at forsvinde); cf. nsk. Kart (Knort, Ujevnhed).

(Kartoffel, hos os fra T.; „älter nhd. Tartuffel : it. tartufolo«. Cf. Trøffel.). — (Karusse af plt. Karusse, -ske, ht. nu Karausche; fra Romanisk : it. coracino; fra Græsk? κορακινος).

karve; t. med Aflyd kerben; germ. kārb- kērb-; førgerm. garbh-; cf. γραφω ridser, skriver. Se Kjerv.

Kase; gd. *Kas som i Nsk. (isl. ö) og i sv. Dial. Nsk. kasa (lægge i Dynge). Germ. kās-; førgerm. gās-; cf. lat. ges-si, con-ger-ies.

Kasse, gjennem T. af it. cassa : lat. capsa. — [Kasserolle er fr. : casserolle, efter Nogle af t. Kessel.]

kaste; sv., nsk. kasta (e. cast, fra D.?); er vel Iterativ, med -t-, til nsk. kasa, se Kase; cf. lat. ges-t-are?

Kaste, gjennem T. fra Romanisk, hvor det henføres til lat. castus, -a (ren Race).

Kat, almengerm.; ogsaa i andre europæiske Sprog k—t, altsaa laant fra et af dem til Germ. Opr. fra Africa?

(Kaudervelsk ɔ: ht. Kauderwelsch, vel for Chur-Welsch? d som i haudern, phonetisk Udvært; Vb. kaudern, plt. kuuderen, holl. kuiren, maaske extraheret.)

(Kavai?; L. Meyer: „muelig opr. for Kazavaika";?; der bet. : „russisk Kvindeoverklædning uden Ermer", og altsaa libet passer. Mon Sømands-misforstaaelse af holl. kavalje?, forslidt gammelt Stykke; egtl. gammel Hest.)

Kavring ? „mest brugeligt i Norge" (Molb.); findes i sv. Dial. Aasen: „Ordets Rod er dunkel, maaske fremmed" [en Bagers Navn?], hvormed Henførelse til nsk. kava (dyppe) afvises. Betyder i sv. Dial. tillige Sengedække, og da af Rietz henført til e. covering. Skibstvebak kunde ombord benævnes saaledes, nemlig præsenteret liggende som Laag paa Kop eller Talerken. [Gjængs Etym. : Kagering; umulig i Nsk. og Sv.].

Kegle, Laan af t. Kegel, ældste ht. Kegil. Germ. käg-il-. (Cf. i ht. Dial. Kag : Kaalstilk; ?). Ikke oplyst videre.

keise, obsolet, Laan af plt. keese = ht. kiesen, d. kyse (s. d.).

Keiser, gjennem T. af Caesar.

Keite, vel gd. Particip *keekt brugt som Subst., og **keitet** da dannet af dette Subst.; gd. *keeke = nsk. keikja (vride &c.) (et nu glemt d. Adj. kei = nsk. keik, vreden). Rod kai, førgerm. gai (uagtet nogle Rødder fremtræde med og uden s-, er Sammenhæng med lat. scaevus, der directe betyder venstre, usandsynlig). Af samme Rod : nsk. kei-v, vreden, Kei-va, sv. Dial. Kjeeva (Keite). Se Kighoste, kige, Kiv.

[Ketscher : t., af e. catcher.]

Kid; ligl. sv., nsk. E. kid (der ikke er Laan fra D., hvortil vilde kræves -th; indfødt e. k behøver ikke at blive til ch) viser, at germ. Form er kid- („Thema" : kidia-). Førgerm. g—dh-. (Ht. Kitze enten med Suffix -s-, eller af germ. -tt- af -d-t-).

Kighoste (ii); gd. *kiike = nsk. kiikja, sv. kika, ht. nu keichen (forvansket : keuchen) : anstrenge, egtl. vride sig (efter Veiret). Som nsk. keikja Derivatum til sygde. (Et andet Compositionsled i holl. kinkhoest, e. chincough).

kige, gd. *kiike keek = nsk. kiika keik, sv. kika, plt. kiiken keek, holl. nu kijken keek; egtl. vride sig, strække sig (for at se). Germ. kīk- kaik- kĭk-. Førgerm. g—(g)- : ai ɪ; se Kighoste, Keite. — Nu ogsaa **kikke** (ikke gg); Gram.

§ 92; Barnetale: **titte**, med Interj. **tit**. — **Kikkert** (ikke gg) : Gjengivelse af holl. kijker, kijkertje.

Kilde, gd. Kelde, Kielde; nsk. Kjelda (sv. nu källa). Aasen: „vel egtl. koldt Vandspring, af kald". [Junggrammatikere : Deriv. til Vb. germ. quell- quall- quoll-; t. quellen; sidste -l- Suffix (assimileret n); førgerm. g(w)al- : ind. gal- dryppe, g'ala- Vand].

kilde; gd. *kitle; senere kidle; sv., nsk. kitla; nt. kittelen, kettelen (e. nu tickle), ht. kitzeln. Simplex : nsk. kita. — Iterativt -r- **kildre**; **kilden**.

Kile = nsk. Kiile (der ogsaa betyder Kegle). Nsk. Kiil, Keila betyde smalt Vand. Germ. kil- kail-; -l- Suffix, ifølge ght. Kiidel (Kile). — at **kile** ('kile paa' ɔ: drive paa; „kile" simpelthen i Bet. løbe er Forvanskning).

Killing, gd. vel *Kettling; nsk. Kjetling (Omlyd til Kat; et *Kittling vilde være Aflyd).

opkilte (-kiltre) : trekke (Skjørt e. A.) op; sv. Dial. kilta (bære i Skjød), gsv. Kilta (løftet Fold til at bære Noget i); nsk. Kjøltra (Del af Skjørt); isl. kilting, kelta, kjalta optrukken Flig. Germ. kělt- (r).

Kime (Kim : ii), Laan af plt. Kiime; ht. nu Keim; -m- Suffix; cf. plt. Kiine, kiinen, got. kinan spire, kijan-s fremspiret. Førgerm. gi- el. gwi-.

kime (slaa paa Rand af Klokke) = nsk. kiima (ogsaa omtydet til timaa, ringe Tid ind); vel laant af e. chime, da dette endnu ikke løb diphthongisk, men ikke mere som chimbe : »chime sb., M. E. chimbe, shortened from Fr. chimbale, cimbale : cymbalum : κυμβαλον« (eller direkte fra Simplex κυμβη, κυμβιον Skaal?). mb, el. assimileret mm, bevares i holl. kim(me) Rand af Fad, plt. Kimme (Rand, Horizont), Kimmer (Bødker), Kimmel (Knebel), samt (fra Plt.) i sv. Dial. Kimb(e), Kimme (Rand af Fad), kimma (kime). — Deriv. : **Kiming** (Horizont, opfattet som Rand af omvendt Skaal).

kimse (egtl. slaa med Nakken), Iterativ til et gd. *kime (r) = nsk. kima (vrikke), med kim-sa, kin-ka, kin-k-sa (slaa med Hovedet); Aflyd i keima (svinge), og vel i Kiime (en liden Fisk; Vrikkeren, Sprelleren?). Germ. kīm- kaim- kĭm-.

Kind, gd. Kin(n); almengerm.; er i T. og E. gaaet over til at betegne Hage (dog endnu Kinnbein ɔ: Backenknochen); got. kinnu-s. Germ. kĭn-n-; førgerm. gĕn- : lat. gena, γενυς, γενειον. Ind. hanus divergerer (ind. h pleier at staa for gh).

Kippe; vel med abnormt pp, af plt. Kiffe, Kuffe (ü), der er laant til Sv. som kyffe. Derivatum til plt. Kove(n) (Häuschen, Verschlag) = nsk. Kove, sv. kofve, ht. Koben; ?.

kippe (rykke, vippe); findes i samme o. a. Betydninger i Nsk. (med Isl.), Sv., Nt., E. (chip); i Ht. nu med nt. pp (for pf) : kippen. 2det p vel assimileret Suffix, eller phonetisk Udvært; cf. nsk. kipa (vimse, hoppe).

Kipper, kippre (se Molb.), Laan af nt. Keper (optaget i Ht. som Köper, köpern) : »uit de bouwkunst of wapenkunde overgenomen .. betekent: balkwerk,

de daksparren»; plt. Kepere : Balkenkopf, Balken. Ght. Kipfe (Stemmleiste am Rüstwagen).

Kirke, gjennem T., af *κυριακον*, senere ogsaa *κυριακη* Herrens (Hus).

Kirsebær, gjennem T., af lat. cerasus el. et. Adj. *ceraseus, *κερασος*, *κερασιον*; »said to come from Cerasus in Pontus, a story which Curtius doubts« (factisk Sandhed udkræves ikke; cf. f. Ex. Kalkun, turkey; gipsy, bohémien).

Kirtel; ligl. gsv. (nu körtel). Vel med Aflyd til nsk., sv. Kart (Knort &c.). Førgerm. gär-d-.

Kis (som med ss) til Katten, er vel primairt Lydsignal.

Kis (ii), **Kisel**, af ht. Kies, Kiesel, ght. med kort i. Germ. kīs-.

Kiselinke. V. S. O. skriver ss, og anfører Kisse med samme Bet., og et kissel (kidsel) i Bet. kilden. Ellers kunde tænkes paa sv., nsk. kisa (plire &c.)?

Kiste, i Germ. Laan af lat. cista : *κιστη*.

Kit, af ht. Kitt; „aus mhd. Küte; ahd. Kuti : Leim". Germ. küd-? quīd-?

Kittel, af ht. Kittel, ght. Kitel (ī). „Ursprung unaufgeklärt".

Kiv, kives; findes i Sv., Nsk., Nt. (holl. nu kijven); ght. kiiven (nu keifen); germ. kīf-; Aflyd vel i nsk. keiv (skjæv), keiva (forvride). Førgerm. gaip-.

[Kix, Kex, ɔ: e. cakes, Fladbrød.]

kjed, kjede, Kjede? (forhen ofte skrevet med æ). Nsk. kei(d) „formodentlig kun en [norvagiseret] Form af d. kjed". Lyd æ passer ikke til Sammenhæng med nsk., sv. Dial., keia (kneise, vise Afsky). I 'liter. Retskr.' P. 32 foreslaaes: fordums Sb. Kjæde (Kaadhed, Mangel paa skyldig Opmærksomhed), i Construction gaaet over til Adj. (os er Kjæde : vi ere k.). — [kyw, kjøw i d. Dial. er vel et andet Ord : Kiv?, el. nsk. keiv : vrang?].

Kjede, gjennem T. af lat. catena; plt. Kede(ne); ht. Ketene, nu Kette.

Kjedel, gd. Ketel (æ); i Germ. laant, vel fra lat. catillus; got. katil-s, plt. Ketel, nsk. Kjetel, &c.

Kjeft; nsk. ligl. og, med ældre Form, Kjaft; ia af germ. ī, ē; -t er Suffix; cf. ht. Kiefer (Kjæbe; ght. med kort i), Kiefe (Gjelle); holl. kevel Kjæbe; plt. kevelen (snakke); nsk. Kjav (Snak), kjava; Aflyd ă : ældste nt. Kafl (Kjæbe), a. s. ceafl. Germ. kēf- (ī) kăf-. Førgerm. gap-, hvoraf kun ga kan være primair Rod, ifølge de under Kjæbe, Kjevl, anførte Former. Kiv, af en anden Aflydsrække, vilde idethøieste kunne være fjerntbeslegtet.

kjek; Laan af t. keck, fordum ogsaa quec (endnu Quecksilber). Se kvik, Kvæg.

kjekke (om Gjæs). Cf. nsk. Kakk (Næb)?

Kjelder, med nsk. Kjellar, sv. källare, gjennem T., af lat. cellarium. [T. Kellner : cellenarius].

Kjelke (Slæde, egtl. Slædegjænge; opr. Kjæbeben); ligl. i Nsk.; isl. kjalki; germ. kelk-. Cf. under Kjæbe.

Kjeltring (Landstryger &c.), med fordums at kjeltre (tigge; fuske), se Molbech (navnlig i Dial. Lex.). Nsk. kjeltra betyder ogsaa snyde, Kjelter : Snyderi, Kiltr, Kjaltr : Fuskeverk; Kiltre : Flok af Pak. I Sv. findes kälta trygle. — Simplex maaske : nsk. kjala (slæbe møisomt), Kjal (Slæb, Møie)? Germ. kël- (I). [Mon opr. : fryse, savne Hus? cf. under kjøle].

Kjelling, Kjerling (æ), se Karl. Kjempe, se Kamp.

kjende, gd. k[i]enne; almengerm.; germ. (og got.) känn-i-an, opr. kundgjøre, Causativ til kunnan, se kunne. — Deriv. : en Kjende, &c.

Kjep (pp); ligl. nsk. Kjepp (isl. kepp-r), sv. käpp. Vel beslegtet med kappe. Cf. Kvist.

kjephøi = nsk. kjepphøg : duelig (cf. høire) til at kappes (kjeppes). [Ikke = isl. kapps hár oversættes høi].

kjere sig om Noget : t. sich an Etwas kehren (ɔ: wenden; 'om' laant fra bekymre sig om &c.). „Etymologisch schwierig".

Kjerne, engang *Kiarne („svagt" Masc.); ia af germ. ë : t. Kern. Betyder i flere germ. Dialecter ogsaa Fløde (Melkens Kjerne). — **kjerne**, gd. vel *kirne; nsk. kirna. Deriv. : (Smør=)**Kjerne**. — Aflyd til Korn (s. d.).

Kjerre, Kjærre, se Karre.

Kjerte; ligl. gnsk.; plt. Kerte, Kerse; &c. Germanisk Etymologi ikke funden. Laan fra lat. cera Vox (quasi : cerata) er vel at fastholde mod de nyeste Etymologer.

Kjerv (Neg; egtl. Afsnit?); gnsk. Kerf, Kjarf; nu nsk. Kjerve; ht. Kerbe betyder Indsnit; a. s. ceorfan cearf (snitte) : germ. kërb- kärb- körb- (ü); se karve.

Kjetter, af nt. Ketter = ht. Ketzer; skal stamme fra *Καθαροι* de Rene, Sectnavn i 11—12. Aarh. — Deriv. : forkjettre.

Kjetting : holl. ketting, af keten Kjede.

Kjevl, kjevle(s) ? I Nsk. haves, indbyrdes beslegtede : kjavla, af kjava (se under Kjeft), og kjagla, af kjaga, og kjakla, af Kjake (Kjæbe), hvilke alle kunne betyde kives, og alle kunde passe til den d. Form.

Kjevle (Rodkjevle) = nsk. Kjevle, isl. kefli; uden Omlyd : nsk. Kavl, Kavle (Cylinder m. M.), sv. kafle; =l= er Suffix; germ. käb- el. käf-?

Kjol(e), af Kiortel, gd. Kiurtel; af et end ældre *Kyrtil, som i Gnsk.; ligl. a. s. cyrtel; Derivatum til det i Germ. fra Lat. laante kort : curtus.

Kjæbe, Kjæve; b passer til et gd. *Kiape, slesv. Dial. Kiabe, germ. këp- (men b kunde ogsaa opkomme ucorrect graphisk for v af ældre g); v passer til ældre Form Kiæghe (Molbech: Kjæg), der baade kan være af et gd. *Kiake = nsk. Kjake (sv. nu käk) og Laan af samme i plt. Form : Keke; germ. këk- (I). Aflyd germ. ä i plt. Kaake, holl. kaak, a. s. ceäce (nu e. cheek; efter kj. gj.

ſtevne ce, ge, holder germ. ā ſig i A. S.). Se Kjeft, Kjevl. — Om t. Kehle, germ. kēl- (ī) (cf. lat. gula), kunde være fjernt beſlegtet? Med dette maa vel forbindes nſk. Kjelke, gnſk. Kialki, og vort Nødkjelk; germ. kēl-k- (ī).

kjælen, kjæle ? Nſk. kjæælen, kjææla, Kjææla, ſom med Omlyd af germ. ā (i Sv. ſkrives kela). Hvis der er Aflyd til käl- (ſe kold), maatte kjælen opr. betyde forfroſſen (?). — Kjælebægge, ſe bægge.

Kjæmpe (e), ſe Kamp. kjæmme (e), ſe Kam. k(j)æntre, ſe Kant.

K(j)æmner, Laan af plt. Kemener, der vel er (humoriſtiſk?) Forvanſkning af Kemerer, camerarius; ved Attraction til Kemenede : Værelſe med Camin (dog ogſaa : Skab)?

kjær; d., ſv., nſk. Ellers ubekjendt. Vel Laan fra Normandiet : cher : lat. carus. Nogle henføre det til kjære. — („Kjærminde", Molb. : „af Viborg førſt ſaaledes benævnt"; tænkte maaſke baade paa kjær og Kjær?).

Kjær (Krat; Sump); engang *Kiarr; nſk. Kjarr, Kjerr; ſv. kärr. Germ. kĕrr- el. kĕrs- ? Førgerm. g— [cf. γερρον Grenefletning?].

kjære (klage); ſv. kära, nſk. kjæera (isl. kæra); Omlyd af germ. ā. Aflyd germ. ă i gt. karen, e. care bekymre ſig. Førgerm. gar- [cf. γηρυς Raab ?].

Kjærling (e), Kjælling, ſe Karl. Kjærre (e), ſe Karre.

Kjøb, kjøbe, gd. Køøp, køøpe; nſk. Kaup, kaupa, køypa; nt. koopen, ht. kaufen; got. kaupon; e. cheap (godt) Kjøb, og to keep (»a mere derivative of A. S. ceap«? nu : beholde). Maa (uagtet „Junggrammatikeres" Indvendinger) være dannet, i Germaneres Leirtjeneſte hos Romerne, af cauponari handle ſom Høker, caupo.

Kjød; gd. Kiøt, ſom i Nſk. (ſv. nu kött); iø Omlyd af ia (Gram. § 88), dette Udvidelſe af germ. ī : kitw- (cf. isl. Dativ. kjötvi). Førgerm. gad-, neppe til at finde.

Kjøkken, gjennem plt. Koke(ne) (ö) af lat. coquina. **Kjøgemeſter** : plt. Kokenmeſter.

Kjøl; ligl. nſk.; iø Omlyd af ia (Gram. § 88); germ. kīl-; plt. Kil, Kel. Ght. Kil (nu Kiel) ſtemmer formelt, men betyder Pennepoſe. Førgerm. g—l-, gw—l- (r)?; hvis med ī, og hvis -l- er Suffix, da er Aflyd til Kile mulig. — 'Kjølene' i Norge ligne omvendte Baade. — Ubeſlegtet : ht. Kiel (i ældſte Ht. Kiol), e. keel, isl. kjól-l : Skib (nu i E. og T. Kjøl, ved Sammenvoxen med foreg.); germ. kiul-; førgerm. gaul- : γαυλος Spand, Fartøi, ind. gola- (o ɔ: au) Krukke (cf. f. Ex. gd. Thiur: ταυρος).

kjøle, kjølig; ligl. nſk. kjøøla; plt. koolen (öö), ht. kühlen; germ. kōl-i-an. Uden Omlyd : e. cool. Aflyd ă : gd. kal=d (ſe kold); nſk. Kale (Kulde), Vb. kala (fryſe; før Jpſ. kool). Aflyd ī : holl. killen, e. chill; gt. kel=l=en kall : fryſe.

K(j)ølle, gd. *Kylve, ſenere Kølve; isl. kylfa; germ. kulb-i-ā(n)-. Uden Omlyd: Kolbe (fra T.) og det gamle Kolv (Pil). J ſv. og nſk. Klubba, e. club, hvis de høre herhen, indtager b vel en oprindeligere Plads (i Jsl. findes et

klumba; Nasal som Udvæxt?); førgerm. glābh-? cf. lat. globus? [Ubeslegtet : t. Keule].

Kj(ø)lle, gd. *Kylne, nsk. Kylna (sv. nu kölna), e. kiln (Ovn) : »borrowed from Lat. culina, kitchen, hence a drying-house«.

K(j)ollert, gjennem t. Koller (med uegte -t) af fr. collier, egtl. Halsbække.

kjøn, gd. k(i)øøn = nsk. kjøøn, plt. koone (öö), ht. kühn, e. keen; holl. (uden Omlyd) koen (uu). Germ. kōn-i-, skarp, vel egtl. knæformet, ?; Førgerm. gān-; cf. γωνια Vinkel, Hjørnestein, γονυ Knæ. — Nuværende b. Betydning vel gjennem 'militairisk udseende'. Cf. dog klog.

Kjøn; gd. Kyn som i Nsk. (sv. nu kön; e. nu kin). Germ. (og got.) kün-i-, med germ. Aflyd af førgerm. gān- : ind. gˈan- frembringe, gˈan-as-, γενος, γε-γον-α, lat. gen-us, &c.

Kjønrøg, forhen Kinrøg, med nsk. Kjønrøyk, sv. kimrök, Laan af plt. Keen-Rook; i Ht. Kien-Ruß; a. s. cēn Fyrretræ. „Weitere Beziehungen nicht zu erweisen". Germ. maaske kēn-.

kjøre (gd. Præt. -de -d); sv. köra; nsk. køyra. Germ. (og got.) kaur-i-an : tynge; dernæst presse, drive. Førgerm. gaur-; -r- Suffix? (T. Lingvister læse dog got. kaur- som kör-, og forbinde det med βαρυς tung, i hvilket Fald det bliver ubeslegtet med kjøre).

kjørne (omtærske) = nsk. kyrna, sv. Dial. körna; af Korn.

Kjørvel, gjennem T., ht. Kerbel, plt. Kervelde, af lat. caerefolium: χαιρεφυλλον.

Kjøter ɔ: t. Köter „eigtl. Bauernhund, zu niedd. Kote, kleiner Bauernhof".

Klad(d)e; vel, med sv. og nsk. Kladd, Laan af plt. Kladde, egtl. Plet, saa Jadskeopskrift. Cf. Klat.

kla(d)ske, hos os vel nu af t. klatsch!, klatschen. Nsk. har dog et kleska klask, foruden et klessa klass, der kan betyde det Samme. (Cf. Klase).

klaffe, Klaffer(i), Klaffer(er), af t. klaff!, klaffen (egtl. gjø; dernæst gabe; cf. under : Grund), Kläffer. Er vel ht. Form til klappen, der har nt. Form; i Ght. findes klapfen.

klage, Klage; Laan fra T.; uoplyst. [Førgerm. glāgh-; ind. glah- spille om Indsats; altsaa klage : indsætte Pant ved Proces;?].

Klak, klakke; hos os vel af t. klacken (klecken, klexen). Variant : Klik.

klam, af nt. klam(m) „enge, fest zusammenhaltend", dernæst, hos os, klæbende, fugtig (om ved Indoptagelse af et *kram, som det hedder i Nsk.,?). Hører til klemmen. — **Klamme** (Hage) hører herhen. Ligl. **Klammer** (af t. Kl.), **indklamre**. (I Nsk. haves et indfødt Klomber med lign. Bet.). — Nærmere eller fjernere beslegtet er vel **klamres**, Klammeri, med nsk. klama (arbeide mod Vanskeligheder); kan i D. have absorberet klandre (se V. S. O.) = sv., nsk. klandra (dadle; ogsaa arbeide med Møie), med gnsk. klanda (laste, fortrædige; Vigfusson: »perhaps from scandalum«;?) (hvilket selv kunde tænkes at staa for

*klamba ?). — Beslegtet er mulig ogsaa: **Klampe** (Træbøile, Træklods); nsk. Klamp (Klods), med de afslydende **Klump, Klimp**; cf. ght. klimpfen klampf geklumpfen (sammenpresse). [Derimod kan nsk. Klubba &c., der ialtfald ikke hører directe sammen med Klump, være helt ubeslegtet; se Kjølle].

Klan(n)er (Orm), gjennem t. Kalander af fr. calandre, der gjerne henføres til cylindrus.

klap! (pp), **klappe**, et, en **Klap**; almengerm. (ht. pp for pf; Interjectionen har vel gjort Modstand mod Lydovergangen; desuden nt. Paavirkning). Deriv.: **klappre, klapse.**

klar, gjennem T.. af lat. clarus.

Klase; ligl. sv., nsk. Nsk. klasa (filtre), klesja (danne bløb Dynge), Klesja, Klessa (bløb Masse), klessa, kleska (klabske, s. d.), m. fl.

Klat. Nsk. Klatt betyder Kluderi, klatta : kludre; plt. Klatte : Las o. L. I D. er Bet. nu vel laant fra Klade og Klak (nsk. 'heile Klatten' er vel Danisme?). — **klattre**, af plt. klattern (forvikles; klattre), ht. klettern (hvoraf sv. klättra) (mangle i Ght. og hos Lübben). Høre sammen med nsk. klatra (kludre; hedder ogsaa kladdra, kloddra). Derimod betyde holl. klateren, e. clatter : klappre, isl. klatr : Larm.

klaure (ikke med v, da det altid har lydt diphthongisk: Gram. § 61); af plt. klauweren, af Klauwe (Klo); holl. klauteren (klattre).

klein, Laan af t. klein (e. clean har afvigende Bet.). Germ. klain-; fjernere Etym. uvis. — **Kleine** (lille Brød) er vel declineret Form af klein; „i ældre Skrifter forekommer Klenit i lignende Bet." (Molb.) ɔ: plt. Kleenheet el. Kleenode, som Variant. — **Klenodie** ɔ: t. Kleenode, Kleinot (latiniseret: clenodium), vel med Suffix som i Arm-uth, altsaa: Smaating, Bagatel (efter Nogle : -Ot, Kostbarhed).

klekke (udruge) ? = sv. kläcka, gnsk. klekja klakti (nu klekkja klekkte). Et forældet t. klecken betyder spalte; men nsk. klaka : pippe (faae Æg til at spaltes? bringe Unge til at kunne pippe?). Germ. kläk-, førgerm. gläg-, passer til γλαγος Melk, νεο-γλαγης nyfødt. [Got. niu-klah-s, spæd, divergerer ved sit h]. Afgjørelse vel umulig? Er vel opr. samme Ord som:

klekke (forslaa), af t. klecken. Findes dog nu i Nsk.: klekka klakk (ogsaa laant ?). — Deriv.: **klekkelig**: t. (er)klecklich.

klemme (beklemt, Klemme, Klem, paaklem), hos os vel laant fra Plt. Germ. klämm-i-an? (i ældste Ht. skrives klamian). Rod som i klam. Førgerm. gläm-; cf. lat. glomus, con-glom-erare. Nsk. klemba (og klemma), Klemb, Klemba indeholde vel phonetisk Tilvæxt af b ? Cf. Klammer, beklumret.

klemte ? (forhen sagdes ogsaa klemme i samme Bet.); ligl. sv. klämta. Anføres ikke i Nsk., Nt. I Gsv. treffes Klemp (Klepp) i Bet. Klokkeknebel.

Kleppert (uegte t), Laan af nt. Klepper (kleppen : schallen); »ontleend aan het klappen der hoeven«; „vielleicht von den Schellen am Geschirr".

Klerk : lat. clericus.

Klid (»d Tilvæxt), Laan af t. Kliie (Kliiwe; ht. nu Kleie). Kli findes nu ogsaa i Sv.; og „i Byerne" i Nsk. Ikke ellers gjenfundet. Cf. kline &c.?

Klik (Plet), afslydende Variant til Klak. Deriv. : beklikke. — **klikke** (give smekkende Lyd) = sv. klicka, nsk. klekka klakk (i Nsk. formelt congruent med klekke : være nok), holl. klikken, e. click. Om Gevær : frembringe saadan Lyd alene, uden øvrige Virkninger; deraf : slaa **Klik**.

Klimp (Jordklimp), Afslydsform til Klump.

klimpre, af t. klimpern, „bloß nhd., onomatopoietische Neuschöpfung".

kline. Ligl. nsk. kliina, samt kleina, kleima; men ght. klenen (germ. ī); nsk. Kli (Dynd); t. Klei (Ler). Germ. Rod klai- kli-. Førgerm. glai- gli-; *γλοιος* klæbrigt Stof, *γλια* Lim. Cf. Klæg.

klinge; findes „stærkt", ogsaa „svagt", i Sv., Nsk., T., E.; **Klang**; **klingre**; Adj. **klinger** (sj.). Primairt opstaaet paany (ved „Onomatopoii") i Germ. (kling- klang- klung-), efterat den førgerm. Rodform klang-, som i *κλαγγη*, *κε-κλαγγ-α*, clangor, regelmæssigt var bleven til germ. hlank-, levnet i isl. hlakka skrige. — en **Klinge** fra T. (fordum i T. ogsaa Klinke); „Ableitung von klingen wahrscheinlich". Cf. nsk. klinga i Bet. slaa Smut. — **klinke** (lyde), enten med Suffix »k«, eller blot phonetisk Variant; findes i Sv., Holl., E.; plt. klinkeleren; **Klinker** (haardt brændt Mursten) fra Nt.; andre Specialanvendelser: spille **Klink**; klinke med Glas, klinke Søm; sammenkrampe : klinke Glas, Stentøi (»to clinch, clench, rivet; M. E. clenchen, clenken : to strike smartly, to make to clink«), **Dørklinke**; „klinke(r)bygget" Fartøi (holl. klinkaart, e. clincher-built). — Mulig ere alle Ordene hos os Laan. Er der delt Oprindelse, kan Sondring dog nu neppe gjennemføres.

Klint; assimileret : **Klit** (tt; nu kun om Sandbakker); sv., plt. Klint; nsk. Klett, Klitta (Bjergknold, Pynt); Aflyd : nsk. Klant (Klippekant); d. Klunt (Klods). Førgerm. gland-; cf. lat. gland-is, Nom. glans, Kugle, Olden;? — Som Deriv. seer ud Plantenavn **Klinte**?, i Dial. Klitt(e); gsv. Klinta (e. cockle synes at betyde knoldet, bælget; se hos Skeat).

klippe; ogsaa sv., nsk.; e. clip indbefatter tillige a. s. clyppan, med Omlyd af Aflyd ŭ; cf. gt. Kluppe (Tang, forceps; burde ht. have pf). Aflyd ă maaske i klappe. — Med enkelt p har Nsk. i en anden Aflydsrække kliipa kleip (klemme). — (Klipper, Fartøi; laant; maa vel høre herhen?). — **Klippe**, laant fra Nt. (ght. Kliffe, nu fortrængt af den nt. Form); skulde høre til samme Rod kl—pp- : afreven Blok (cf. lat. rupes : rumpo). Nogle antage det for abnorm (eller med assimileret -n- udvidet?) Sideform til plt. Klef, e. cliff, gd. Kliv, isl. klif; Aflyd: nsk. Kleiv; hvilke vel egtl. betydede Sted at klattre paa, da Roden er som i nsk. kliiva kleiv (klattre), ght. kliiben kleip (klæbe), maaske primair Rod som i kline. — Klipfisk, fra Plt.; maa vel altsaa betyde: tørret paa Klippen (neppe : opklippet?).

klirre, fra T.; „erst nhd.; onomatopoietische Neuschöpfung".

Klister, klistre; maaske fra Plt.: kliisteren (ht. nu kleistern); nsk. kliistra (presse Saft ud, klæbe); -str- er Suffix; Rodform kli, se kline.

Klo; almengerm.; t. Klaue, ældst Klaawa og Kloa, a. s. clā(wu) (nu e. claw); germ. klāu-, med den ikke hyppige Tendens til Overgang fra germ. ā til ō. Aflyd iu : ght. Kliuwe, e. clew, Kugle, Garnnøgle, med ght. Kliuwel (nu Knäuel) : Aflyd ū : ældste ht. Kluwi (Knibtang). Førgerm. glau- glu-; ind. glāu-s Kugle (= Kliuwe, bortseet fra Declinationen); γλου-το-ς; lat. glu-ere; item γλαυξ? Ugle (pleier at henføres til γλαυκος skinnende;?). Cf. Kro, Lo.

Klode (udvidet; dativisk?) for Klod (Sværdsklod); gd., sv., nsk. (med isl.) Kloot, Laan (altsaa med importerede Vaaben) af nt. Kloot = ht. Kloß (oo). Germ. klau-t-; førgerm. glau-d-; maa høre til foreg. (Om oo som Bevis paa Laan : Gram. § 192).

Klodrian ɔ: Klubber-Johan; dannet efter nt. Maade, eller ligefrem laant (mangler hos Lübben og i Brem. W.).

Klods, med sv. klods, Laan af ht. Klotz, cf. e. clot; germ. klūt-, Aflyd til klaut-, sv. Klode. — („Klodser" af plt. Klotsen, Gjengivelse af Galoscher, fr. galoches).

klods op til (klodsrebet &c.), gjennem e. close, fr. clos, af lat. clausus (af claudere lukke).

klog, med sv., nsk. (ogsaa gnsk.) klook, Laan af nt. klook (holl. nu kloek : uu), der maa være ældgammelt Laan af ht. klug, da i Ght. g i Udlyd hørtes som k (kluoc, Pl. -ge; betydede : fin, og, overført, : tapper, snu). Germ. klōg-. Førgerm. glāgh- spids : γλωχ-ις Spids. (Betydningsovergang fra spids el. skarp til zierlig: cf. Pynt, kjøn).

Klokke, i Germ. og Romanisk fra Celtisk : »Irish, Gaelic clog, Welsh cloch«. (I Ht. med G-).

„Klopfegter" : t. Klopffechter; klopfen, kloppen, Variant til klappe.

Kloster : lat. claustrum (claudere lukke).

Klov, formelt = nsk. Klov (der dog er Neutr.) : Kløft, Skræv; har i D. Betydning som det forældede Kløv (se Molb.) = sv. klöf, nsk. Klauv. Germ. klub- og klaub-, se kløve. — **Klove** (Klemme, Tang), gjenfindes i Sv., Nsk., T. (ht. Klobe, nu -en); germ. klūb-.

Klud, gd. Klunt, som i Sv., Nsk., A. S. (e. nu clout) : »Celtic : Welch clwt, Corn. clut, Ir. and Gael. clud : patch, clout«. — Indfødt germ. er derimod plt. Kluut(e), holl. nu kluit, Jordklump, Isklump; Aflyd ū af den under Klode, Klods anførte Rod.

kludre, Klud(d)eri; i Bergens Stift bruges et klutra (gjøre smaat Arbeide). Er vel Laan af plt. kluteren : „kleine Tischler- u. Zimmermannsarbeit machen"; vel egtl. skjære Klodser? se Klods. Hos os vel attraheret af Klud.

kluk! klukke; ligl. i Nabosprog; onomatopoietiskt.

Klump, som i andre germ. Sprog (ogsaa ht. p, ikke pf). Aflyd : Klimp (s. d.), nsk. Klamp (ɔ: Klump), klampa (ogsaa i D. høres „**klampe**" : gaa kladskende). Cf. under Klampe. — Deriv. : **klum(p)se.**

Klunt, Klunte, kluntet; plt. Klunte (Klods); nsk. Kluns (Klods), isl. klunni; D. **klundse** (kunde ogsaa staa for klumpse?). Cf. under Klint.

Klyds : holl. kluis = ht. Klause (1. Rende, der kan lukkes; 2. Munkecelle), ght. Kluuse, af lat. -clusa, Particip Fem. til -cludere lukke.

Klyne (Tørv), vel fra Nt. : holl. kluun (üü); Molbech citerer et plt. Klün.

Klynge; gd. *Klyngie ifølge nsk. Klyngja, og *Klunge ifølge nsk. Klunge (sv. nu klunga). ældste t. Klunga (Knäuel), der i D. nu vel ligl. vilde have y (cf. Synge). Nsk. Klunge betyder Borre; nsk. Klung : Edderkop, Klase. D. at **klynge**; cf. e. cling (der er „stærkt"). — Deriv. hertil er vel Plantenavn **Klynger**; nsk. Klunger (Hybentræ; gnsk. Klunger). Cf. Hyben.

klynke?; kan med nsk. kløkkva (rystes; dog fordum ogsaa klynke) tænkes som germ. klinquan. Primair Rod vel ikke let at bestemme; cf. plt. klönen (klage), klyne i slesvisk Dial.,? I Nsk. og Sv. haves Onomatop. klunka (klukke).

(klyve kløv : klattre; provincielt; opr. vel *klive klev.)

Klyver? maa være nt.

klæbe, Laan af ht. kleben; Rodform klīb- af plt. kliiben, anført under Klippe.

Klæde, klæde; æ Omlyd af et ā, der i D., Sv., Nsk. her er opstaaet af germ. ai : klaith-(i-an); a. s. clāth, nt. Kleed, ht. Kleid. -th- vel Suffix; Rod isaafald klai (cf. kline). — **Klædebon**, fordum -boned, Subst. af bo i Bet. berede.

Klæg (Klæggen el. -et; Ler); ifølge t. Klei er gg phonetisk Udvæxt (som i : Æg : Ei). Rod klai, se kline, Klister. — **klæg** (leret, sei); nsk. klæk „maaske optaget fra D.", nemlig efter at i D. Vocal var forlænget foran gg (Gram. § 72), og med vort gg gjengivet ved k (Gram. § 67). — Hertil hører vel **Klæg** (-ggen; Hesteflue) = nsk. Klegg.

klø; indfødt Sideform til det før alm. klaa, med Klaade; nsk. klaa, klæja, Klaade; ældste ht. klauwian, plt. klauwen. Rod klau- (som i Klo) spaltet til klā- og klau-. med Omlyd kløy-; nd. reglm. klaa og klø. [Nsk. Part. klegen : Analogidannelse, som af en Rod klăg-]. Deriv. : **Kløe,** maaske nyere.

Kløgt, kløgtig (skreves før rettere med y; cf. Gram. § 60), med sv. klyftig, Laan af plt. kluftich, kluchtich (ü; cht. : Gram. § 192), af Kluft, Klucht (Kløvning). Hos os attraheret af klog.

kløve, Derivatum til gd. *klyyve (af kliuve) kløøv kluve kluven = nsk. kliuva klauv, med Deriv. kløyva kløyvde. Ifølge ht. klieben, klauben er germ. Form kl—b- : iu au ŭ; førgerm. glaubh- glŭbh-; cf. γλυφειν hule, gravere; lat. glubere skrælle. — Deriv. : Klov, Kløft, kløftet; norsk : Klyv, Klyvsadel gjengives Kløv, Kløvsadel; t. Deriv. : Kløgt, kløgtig.

Kløver, forhen Klever, Laan af nt. Klever, Klaver = e. clover; ifølge ht. Klee, ght. Genitiv Kleewes, som af germ. klaiw-, maa -ver være et nu ukjendeligt

Compositionsled (ikke -er, da v i Nt. og E. ikke staaer for w). — „Klør“ (i Kortspil), Contraction.

knage, gd. *knake ifølge sv., nsk. knaka, plt. knaken; er vel, med ht. knacken, e. knack, opstaaet i Germ. af onomatop. Interj. knak! (cnac ligl. i Celtisk).

Knag(e), gd. *Knagge ifølge sv. knagg, nsk. og plt. Knagge, e. knag (fordum knagge). Vor Udtale, med spirerende g, som af fordums k, er altsaa Forvanskning. Anføres med samme Forlyd i Celtisk (»Irish, Gael. cnag, a peg«), er altsaa (da det ikke kan være onomatopoietiskt) laant fra en af Siderne, og vist fra Celtisk.

Knald, knalde, Laan af ht. Knall, knallen, „erst nhd., zu mhd. (er)knellen -knall (erschallen)“.

Knap (pp); sv., nsk. Knapp (gnsk. ogsaa Hnapp-r, nu Napp); a. s. cnæp (hill-top); men e. knap Smæk (nt. knappen : bide spise, hvoraf holl. knapzak Madpose); cf. Knop (Nop), e. knop Knude &c. : »all of Celtic origin : Gael. cnap : strike; cnap : button, hillock; Welsh., Irish cnap«. T. Lingvister regne Ordene for germaniske (hvoraf vilde følge Laan til Celtisk). — Ht. Knauf, nt. Knoop maa ialtfald skilles fra Knap, og maaske fra Knop. — **knap** (pp); sv., nsk., nt. knapp (laant til Ht.); Sideform **nap, neppe** (isl. hnepp-r); **knappe** &c., vel med **Knippe** (i Nsk. ogsaa Kneppe, Neppe : Omlyd), samt **nappe**, nsk. ogsaa neppa (isl. hneppa); stemme formelt med Knap, og maa vel etymologiskt høre hertil.

knarre, knarke; Aflyd : t. knirren, d. **knirke; knurre**, nsk. knurka. Onomatopoietica. — En „**Knark**“, extraheret (knarkende Person). — **knarvor(de)n**, se vorde.

knase, knaske, Onomatop., som foreg.

Knast, vel af plt. Knast (Brem. W.). Cf. Knyst.

Knaster fra Holl. : »uit kanaster, en dit uit span. canastro : lat. canistrum : κανάστρον, korf«.

Knebel, kneble (v); fra T. : ht. Knebel, knebeln (plt. v). — Om **Knebelsbart** (v) hører til, ombisputeres (Nogle tænke, neppe med Rette, paa a. s. cenep, isl. kanp-r, Overskjæg).

Knebel, Knevel i Klokke er Laan af plt. Knepel, hvilket Brem. Wb. anseer for fordreiet af Kleppel, der hører til klappen (Aflyd i ht. klopfen, Klöpfel, plt. kloppen).

knebre, Knebber, Onomatopoieticon.

(knede : ælte; nu vel forældet; Molb.: „forekommer ikke i Skriftsproget“; Laan af nt. kneden?; ht. kneten; nsk. knoda.)

Knegt, Laan (med ændret Anvendelse) af t. Knecht = e. knight. Ikke oplyst videre.

Kneipe, fra T.; „erst nhd.; Ursprung dunkel“.

kneise ? om fordreiet af fordums knixe i samme Bet. ? dette da vel for

*kneexe (Gram. § 60), Iterativ til knege gd. *kneeke = nsk. kneikja (bøie bagud)?. (Holl. knijzen betyder : være gnaven). [V. S. O. har, efter Moth, et : Kneise : Borger].

knække (æ); nsk. knekka knakk og knekkja knekkte; sv. knäcka; t. knicken; vel i Germ. opstaaet af Interjection; cf. knage.

knibe, gd. *kniipe kneep knipe knipen; nsk. kniipa kneip; sv. knipa; nt. kniipen (holl. nu ij), ht. nu kneifen (kneipen). Treffes ikke i de ældste germ. Sprog; dannet som af germ. knīp- knaip- knĭp-. — **Kneb** som af Rodform knaip. **knibsk** snarest af Rodform knĭp. „**knippe**“ med Øinene, vel af plt. knippen, hører vel hid.

Knippe?; findes med i alt i Gd.; sv. knippe; nsk. Knippe og Kneppe, dette som med Omlyd i Forhold til Knap ? s. d. Ellers havde kunnet tænkes paa knibe, knippe, s. d.

Knippel kan neppe skilles fra plt. Knuppel (ü; dette da af os forvansket til i), ligl. laant til Ht. hvor det fortrængte Knüpfel : „zu Knopf“. **kniple** : knüppeln.

Knips, **knipse** fra T. : knippsen; plt. Knippe(n), Knipken (Schnellen mit dem Finger), der maa høre til knippen (med Øinene), se under knibe.

knirke se knarke.

knittre, Laan af ht. knittern, Aflyd til knattern (t beskyttet af r mod at blive til z); plt. kneteren. Onomatop.

Kniv; ligl. sv., nsk. (isl. nu hníf-r); (e. nu knife), nt. (holl. nu knijf), ht. Dial. nu Kneif (i T. med Variant Kniip, Kneip, vel ved Attraction til kniipen; cf. ght. G=nippe : Kniv). Neppe opr. germ. [knĭf-, isaafald førgerm. gnaip-], selv om fr. canif er laant fra Germ.

Knix, knixe fra T.; af knicken; cf. beslegtet knixe under kneise.

Kno; nsk. Knue; i Sv., med phonetisk Udvæxt, knoge (cf. trogen); ogsaa i ældre D. treffes Knog. Germ. vel knau-, Aflyd til kniu (Knæ); cf. Vocalen i bo, tro.

Knob (oo); maritimt), med sv., nsk. Knoop, Laan af nt. Knoop (Knude) = ht. Knauf; germ. knaup-.

Knogle, Knokkel, Laan af plt. Knokel (Knukkel : „mehrentheils von heraus=stehenden Knochen, Gelenken, Auswüchsen“); holl. knoukel (ö), ht. Knöchel, e. knuckle; nsk. Pl. Knoklar („Knorter, Knuder som paa frossen Jord“); d. Knogler mulig indfødt Form (med g af k, Gram. § 183)? Uden =l= : plt. Knoke, ht. nu Knochen, nsk. Fem. Knoka, Vb. knoka (knuge). Ugerm.? Ellers germ. knŭk-; hvis -k- ikke hører til Roden, da er denne knu-, Aflyd til kniu-knau- (se Knæ, Kno). Det herfra divergerende nske Knook (Knogle): som af germ. ō) er maaske det laante Knoop attraheret af Knoka.

Knold; gd. *Knoll som i Nsk.; ght. Knolle (nu =en), holl. knol(le). =ll= indeholder vel en Assimilation. Ikke oplyst videre. Cf. under Knald.

Knop (forhen ogsaa Knoppe); nsk. Knupp, sv. knopp, ht. Knopf (knüpfen), plt. Knuppe, Knoppe. Kunde mulig tages som Aflyd til Knap (s. d.). T. Lingvister regne det, med Knauf (se Knob) til Aflyd au u, og en Assimilation, f. Ex. af pn ?

Knort; ligl. sv. Dial.; nsk. Knurt; ht. Knorz. Simplex : t. Knorre. Maaske r af s; cf. Knyst, t. Knust, Knaust; nsk. knysja knuste (støde, knuse) &c. Med Suffix -p- : nsk. Knurp, ht. Knorpel, fordum ogsaa Knospel (angives af Kluge); item Knospe. I ældre D. findes Knart. Er altsaa fra en Aflydsrække gaaet over i en anden.

Knub (bb), knubbet, **Knubs**, knubse. Sv., nsk. Knubb; plt. Knubbe; e. knob. bb vel ved Assimilation.

Knude (dativisk? Gram. § 177. b.); gd. *Knuut som i Nsk., Sv. Rod knū, Suffix -t-. — **knytte**, gd. *knyyte (Gram. § 92), nsk. knyyta, germ. knūt-i-an (sv. nu „stærkt" : Jpf. knöt, Part. knuten). — I Nt. og E. Stammeudvidelse (knut-t-) : plt. Knutte, knutten (ü; kan have paavirket D.); a. s. cnyttan (nu e. knit), e. knot. — Andre Suffixer i ht. Knote (nu -ten), germ. knū-d-, og Knödel, germ. Suf. -thla-. — Deriv. : **knudret**.

knuge, gd. *knuuke = nsk. knuuka. Simplex knue (forældet) = nsk. knuua. Rod knu.

knurre se under knarre.

knuse = nsk., gsv. knusa, plt. knusen, holl. kneuzen; germ. knūs. Deriv. : ældste ht. (og germ.) knus-i-an, a. s. cnyssan; nsk. knysja. Cf. under Knort. Rod knu.

kny (nu kun om Lyd); gnsk. knyyia betydede banke, presse. Rod knu. — Det nu vel forældede knyge knøg (om Uveir) hører vel hertil; i Nsk. anføres ikke noget *kniuka.

Knyst; gd. vel Knyste som i Nsk. Simplex : nsk. Knust; men plt. Knuust. Rod knu. Se knuse, Knort.

knytte, se Knude.

Knæ; almengerm.; germ. (og got.) kn-iu-; førgerm. med g : γονυ, lat. genu. Ved Contraction af førgerm. Rod gan- og Suf. -u- er altsaa opstaaet germ. Rod knu- (se flere Ord ovenfor) knau- (se Kno) kniu-.

Knøs; ligl. sv., nsk. (mægtig Person; Krabat); nsk. knøsa (gerere sig myndigt), knøøs (overmodig); Omlyd af germ. ō. Aflyd til ā : nsk. Knas, sv. Dial. Knase (dygtig el. mægtig Mand); -s- Suffix; med -t- : nsk. knøøt, knaten (storagtig), knøøten (fix), knøøta (stadse), Knøøta (fix Pige). Rod germ. knā-knō-; førgerm. gna-; cf. enten γνη-σιος, lat. co-gnā-tus, &c., a. s. cnōsl Slegt, ght. Knoot (got. knōd-, Slegt), eller γνω-τος (bekjendt), i-gno-tus, &c. Knøs kunde da opr. betyde enten : af stor Slegt, eller : bekjendt.

Ko; almengerm; Ku i Nsk., A. S.; ellers o (t. Kuh fører tilbage til Form

kō). Førgerm. med g-, Variant b- : ind. gau-s, βου-ς, lat. bo-s bov-is. Onomatopoietisk Oprindelse tydelig.

Kobbe (Sælhund), fra Nsk. ? I T. er Kobbe en Maage, Kobe (af κωβιος, gobius) en Fisk.

Kobbel, koble, gjennem T. af lat. copula.

Kobber, gd. Koper; i Germ. fra lat. cuprum (aes Cyprium). **forkobre.**

[Kobalt (Mineral), t.; formodes at være t. Kobold, Hausgeist, brugt af Bjergmænd til Navn paa et formentlig skadeligt Stof.]

Kode (Ankelk.), med sv. kota, maaske Laan af plt. Kote. Germ. kūt-.

[Koffardi : holl. koopvardij.]

Koffert (-t uegte), gjennem T. af fr. coffre, af cophinus; r som i ordre af ordin-em.

Kofte?; sv. kofta, nsk. Kufta; u strider mod Molbechs Henvisning til Kaabe. Minder dels om Mönchs-Kutte (fr. cotte); dels om isl. kufl, af a. s. cufle (der, med plt. Kogel, henføres til lat. cucullus); dels om isl. kofri Hætte; fr. couvrir; fr. coiffe (sent lat. cofea), m. M. Suffixet kan være tilføiet i D.

(Kog i Marsken ɔ: plt. Kooch -ges.)

Kog (Fartøi) af plt. Kogge; „mit it. cocca ... aus concha Muschelschale".

koge, gd. *koke, gjennem T. af lat. coquere. **Kok** (lat. coqnus); **Kjøkken** (s. d.).

Kogger, af nt. Koker = ht. Köcher, fordum Kocher; gfr. cuivre, hvoraf e. quiver, antages for laant fra Germ. Herkomst uoplyst.

Kogle (paa Gran)?; nsk. Kongul (isl. ö; Klase), Kangel, Kongla, Kokul, Kokla; sv. Dial. Kangel, Kaanga. [Cf. γογγυλος Roe]. Rietz anfører : irsk ceangail Klase, af ceang binde, ceangalt Pakke (altsaa Laan fra en af Siderne). I sv. Dial. angives et Kang (nedhængende Gren); item, som i Nsk., kangla (afstrøge Blade &c.).

kogle. Ligl. k i plt. Kokeler (Gjøgler), isl. kukl (Kogleri). Af lat. caucularius, coclearius (Gjøgler), af cauculus (Bæger : καυκιον); hvorimod gjøgle (s. d.) udgaaer fra lat. joculari. I gaukeln synes begge Ordene combinerede. Forsøgene paa at regne Ordene for germaniske synes umotiverede.

Koie, med sv. koj samt koja, Laan af nt. Kooie, der (ligesom nsk., gsv. Kove,?, samt holl. kevie, ht. Käfig) henføres til lat. cavea.

Kok (Hane); ligl. e., fr.; Onomatopoieticon (der hos os kan være Laan). **Kylling** (for Kykling), nsk. Kjukling. Plt. Kuuken (üü); &c. — Det andet Kok se koge.

Kolbe, Laan af ht. Kolbe(n), se under Kjølle.

Kolbytte (ø), med sv. kullbytta, Gjengivelse af fr. culbute (af cul), dette attraheret af fordums Kull (Hoved; se kulbkaste). (Nsk. Koll-Bytta betyder Bøtte uden Hanke).

kold, gd. kald; almengerm.; -d Suffix, som i det afskydende Kulde; Rodform kāl-, førgerm. gāl-; lat. gelu, gelidus. Afskyd germ. kōl-, se kjøle.

komme, gd. kume (o) kam *kaame kumen (o); almengerm.; nsk. koma, gnsk. quema; got. qiman. Germ. qu—m : ĭ (ĕ) ă ā ŭ (ŏ). Førgerm. guam- : *βαινω* (af guanio), lat. [g]venio; ind. gam-. — Deriv. : bekvem (s. d.), **Komme** (Rodform quām-); -**Komst** med nt. Endelse.

Kone, gd. Kune (o) af langt ældre *Qvina (-e-) (got. qino); med Genit. Pl. Quinna (got. qinono), hvilket faldt sammen med Qvinde (s. d.). Germ. quĕn- (ĭ); førgerm. guăn- : ind. g'ani-; *γυνη*, bøotisk *βανα* (af guana). — Aflyd germ. quān- : isl. kván, got. qēn-s, e. queen; førgerm. guān- : ind. dwi-g'āni- med 2 Koner.

(Kong, af Kuvung : Søsnegl; norsk.)

Konge, udvidet af Kong, dette contraheret af gd. Koning, Kunung (Kunug); almengerm. (e. king : i af y, Omlyd). Rodform germ. kŭn-, samme som i Kjøn. Konung : Mand af priviligeret Slegt. (Om -e : Gram. § 62. a.).

(Kongel angives i Lexica at kunne betyde en Kirtel i Hjernen; norsk Form vilkaarligt anvendt? Se Kogle.)

Kop (pp); Skaal, i T. gaaet over til Bet. Hoved (ht. Kopf); Fem. t. Kuppe, Koppe (nt. pp) : Bjergtop, Kulle, men a. s. cuppe Skaal. Vel af lat. cup(p)a Skaal (fr. coupe). I Celtisk citeres cob, cop, copa med Bet. Top, Isse. Forsøgene paa at regne Ordene for egte germ. synes mislykkede. — 'Sætte Kopper' : Schröpfkopf, plt. Kop, koppen. — **Edderkop** maa høre herhen (e. cob, citeres ligesaa i Celtisk). — **Kopper** paa Huden, Omfortolkning af Pocker (s. d.); Koppor i denne Bet. findes i Sv.

Kork, gjennem T. af spansk corcho, af lat. cortex.

Korn; almengerm.; germ. kŏrn-; førgerm. med g- : lat. granum. Se Kjerne.

Kors, i Germ., i flere Former, af lat. crux.

Kort (aa) gjennem T. af lat. charta, opr. græsk.

kort, i Germ. tidligt Laan af lat. curtus.

Kost (lukket o; Feiekost); gd. *Quast som i T., Sv., tildels endnu Nsk. Form Kvast hos os fornyet ved Laan fra T. (Ikke beslegtet med Kvist).

Kost (aabent o; opr. Valg, Ting at vælge; nu Føde; Tvekoster). Suffix -t; Rodform kŭs- af kyse (vælge) (i T. Vb. kosten = lat. gustare).

koste (aabent o), med kostbar, Bekostning, samt (ifølge t. Lingvister) kostelig (köstlich, fordum kostelich), gjennem t. kosten af lat. constare (fr. coûter).

(Kous, Skaal, Ring; egtl. Hose; er holl. : »kous, ontleend aan m. lat. calcia, beenbekleeding; fr. chausse«.)

Kove (Skur); ligl. nsk., plt.; ht. Kobe(n); cf. Koie? [Alkove er arabisk].

Kraas (mest Pl. : -er, -e). Ifølge holl. kroos, plt. Goose-Kroos (Brem. Wb.), ht. Gekröse, er germ. Form kraus-; ā af au er hos os uhyppigt. Som Aflyd seer ud kruse. Cf. Kro?. — Deriv. : **kræse, kræsen**.

(Krabask; hos os fra T. : Karbatsche, fra eller gjennem Slavisk). — (Krabat : plt. „Krabaten oder Krawaten ɔ: Kroaten"; fra 30aars-Krigen.)

Krabbe; almengerm.; er vel tidligt Laan af lat. carabus (καραβος) (eller fra Celtisk?), da Ligheden neppe er tilfælbig. Ellers maatte deriveres af et germ. krab-b- (cf. nsk. krabba, krybe), i hvilket Fald Krebs kunde blive beslegtet.

krable (bb) (ny Aflyd i **krible**); maaske hos os Laan fra T. -l- Suffix; cf. nsk. krabba (krybe, gramse), nt. krabben (krabse). Germ. krabb-, enten Denominativ af Krabbe, eller Udvidelse af Rod kräb som i kravle, nsk. kravla.

krabse, med iterativt -s- (Gram. § 102. d.) af **kratte**; begge Vbr. findes i Sv.; kratt-sen (krassen) i Nt.; i ht. kratzen kunne de ikke skjelnes. I Nsk. (med ældre Isl.) anføres de ikke; altsaa Mistanke om Laan fra T. Førgerm. gr—; fr. gratter antages laant fra Germ. (?), ifølge ens tt; men germ. tt indeholder flere Muligheder.

Kraft; almengerm. (i Nt. nu Kracht); -t er Suffix; Rod germ. kräb-, førgerm. gräbh-; cf. ind. grabh- gribe; samme som i Krav, kræve, nsk., sv. krafsa (gramse), kravle (opr. gramse, gribe om sig). Aflyd ā (med Omlyd) i nsk. kræv (stærk), krævna (komme til Kræfter).

Krage; gd. Kraake (ā) ifølge sv., nsk. Kraaka. Simplex sees i T. og E. : Krähe, ældste ht. Kraaia, craw. Onomatopoietisk. — Ikke at forvexle med det forældede **Krage**, gd. og nsk. Krake, lille kroget Træ (Molv Kr.), kroget Stang, Krog; endnu : 'Kragetræer' paa Straatag; Aflyd til Krog. — [„Kragsten" ɔ: t. Kragstein : Kravesten].

(Krakiler, krakilsk : holl. krakeel Kiv; »vermoedelijk in Vlanderen ontstaan en met rom. uitgang van kraken afgeleid«. — Samme t. Ord, ht. krachen indeholdes i **Krak**mandel : knasende.)

Kram, i D., Sv., Nsk. Laan af t. Kram (germ. kräm-) : Zeltdecke, Bude, Handel, Waare. — **kramme**, med sv. krama, af t. Denominativ kramen; har indoptaget Betydning af de i Nsk. bevarede krema (strække, gramse), kremja, gnsk. Impf. krambe (ælte, knuge), hvilke ere af samme Rod. Grundbetydning af Kram maa være : Udspændt, Strammet. — Førgerm. gram-.

krampe = nsk., sv. krampa; udvidet Rod af foreg.? — **Krampe**, betyder ikke nu hos os, som i Nsk., krympet Vegetation, Krat; har maaske laant Bet. Krog og Muskelkrympning fra T. — Aflyd i krympe, s. d.

Kramsfugl af t. Krammetsvogel, „eigtl. Wachholdervogel : mhd. Krane-wite, Kranichholz". (Trane-Ved).

Kran fra Plt., hvor det betyder Trane og Kran og seer ud som eet Ord i to Anvendelser. Nsk. har imidlertid : Krane (kneisende Figur, Skjerm), Krana (Kran; Trærør om en Tap), krana (kneise), kranen (kneisende), samt af Aflydsform krön- : krøn, krønen (kneisende). Mulig ligger dog Fuglens Navn til Grund for dem alle? Cf. γερανος Trane, celtisk garan.

Krands; maaske Laan af t. (inclus. plt.) Kranz ɔ: Krant-s (-s Suffix). Indfødt er ialtfald Aflydsformen **Krinds** = nsk. Krins, at krinsa (kredse), af krint (rund), krinta (kredse, trille), Krinta (rund Skive), m. fl. (krinka, snurre, kan staa enten for krint-ka eller for kring-ka ?). Germ. krint- krant-; førgerm. grand-. [Cf. litauisk grandis Armbaand &c.,?; lat. grando Hagl,?].

krank; maaske hos os fra T. ? Staaer for krang-k; Simplex krang (svagelig) findes i Nsk.: d. Vb. krænge; Aflyd til nsk. Kring, til Kringle, m. fl.; med -k- : Krinkel-Krog; Aflyd ŭ, samt -k-, i plt. Krunke (Fold), krunkelen (kruse). I A. S. : cringan crang crungen (krumme sig, segne), samt *cringian, e. cringe (krumme sig); med -k- : e. cranc, crinkle Krumning. — **krænke** (Causativ : Gram. § 102. d.), germ. krank-i-an.

krap (pp); ligl. nsk., sv., holl., t. Dial. (krapp : haardt bagt); ght. Krapfe, holl. krap(pe) Hage; Planten **Krap** (kraprød), fra Nt., »naar hare haakachtige stekels«; nsk. kreppa krapp (krummes, krympes), kreppa kreppte (krumme), krupp (sammenbøiet), Krupp (kroget Træ). Germ. krĕpp- kräpp- krŭpp-; i pp en Assimilation; snarest af bn (cf. under Kraft), neppe af mp, ɔ: neppe = krympe (Blanding med dette er trolig i Nsk.). — (Krepflor hører ikke herhen).

(Kras, krase, vel blot onomatop. Variant til Knas.)

Krat (tt), som i sv. Dial.; cf. sv. kratta daarlig lille Hoppe. Nsk. har Krat (Smaat, Jux, Kratskov), krata (svinde; reducere), sv. Dial. Krate (Affald). Vort tt vel enten af et Particip gd. *krat-t (Gram. § 92), eller af et Adj. Neutr. *krat-t ? Germ. krăt-; førgerm. grăd-. (Cf. kratte under kradse ?).

Krav; ligl. nsk., sv.; e. to crave; germ. kräb-, se Kraft. — **kræve**, gd. krevie kravde kravd; germ. kräb-i-an.

Krave, fordum Krage som i Nsk., Sv., Gt.; trolig laant fra T.; sees i T. opr. at betyde Hals. Ikke sikkert oplyst videre. [Sammenstilling med βροχθος, βρογχος, „Labial af Guttural", maa forblive usikker].

kravle = nsk., sv. kravla; Germ. kräb-; se Kraft.

Krebs, samt **Kreft** (bør ikke skrives med æ), ere Laan respective af ht. Krebs, ght. Krebez, og af plt. Krevet, Kreft (ɔ: Krebs); germ. krīb-it-; vel med Aflyd til germ. kräb- (gribe; se Kraft)? Slegtskab med Krabbe (s. d.) er lidet sandsynligt. (Fr. écrevisse er Laan fra Ht., og i E. omstøbt til crayfish).

Kreds, daniseret Laan af ht. Kreis, fordum Kreiz; ght. kriizen kreiz gekrizen (tegne Cirkel); plt. Kreet, Kreit. Germ. kr—t- : ī ai ĭ. Holl. krijt, Ring, Kampplads, germ. krīt-. Et førgerm. graid- grīd- kjendes ikke.

Krep, Krepflor, med et Vb. „kreppe"; gjennem T., Laan af fr. crêpe, af lat. crispus.

krible, fri Aflyd til krable (s. d.).

Kridt; tidligere Kride (endnu : **kridhvid**); dette sagtens dog af et gd. *Kriite, da i Plt. kun anføres Kriite (ht. Kreide, ght. Kriide). I Germ. Laan af lat. creta (Sten fra Creta). — Deriv. : **kridte**.

Krig (Vinkel; Øienkrig); gd. *Krik el. Kriik, som i Nsk., sv. Dial. Holl. kreek; e. creek, fordum crike, creke. Aflyd i nsk. kreika (gaa forsigtigt, som paa steilt Bjerg, altsaa egtl. bøiet forover). Germ. krīk- kraik- krik-. Førgerm., graig- grīg- neppe til at finde.

Krig (Strid), Laan af t. Krieg, der forhen ogsaa betydede Anstrengelse, egtl. Halen til sig (kriegen : erholde), i Gt. tillige Hebegeräth, Winde, Schraube, som fr. cric; altsaa Laan fra en af Siderne, eller fra samme 3die Side. Vocalforholdene se ugermaniske ud : ældste ht. Kreg (pertinacia, efter Graff), senere Kriec (som af germ. iu), alligevel holl. krijg (som af germ. ī), plt. kriigen kreech gekregen. Sv. Dial. kri(a) (tragte efter, tviste), nsk. kri, er da neppe indfødt Simplex; snarere Laan med afstødt -g.

Krik(ke) (daarlig Hest), ogsaa Krak(ke). Lignende (med i el. a) findes i flere Sprog; f. Ex. fr. criquet. Hører til de lovløsere Formationer. — **Krikand** : lat. anas crecca.

krille; nsk. kritla, kriltla; item kriila (kruse sig; bevæge sig, saa det kriller). Som foreg.

Kringle; nsk. Kringla, Kringel; gt. Kringel; Derivatum af tabt Kring (levnet i omkring); cf. under krank. **Krinkelkrog** se ib.

Kro (Fuglekro); nsk. Kraae og Kroove (Masc.); sv. kräfva (Omlyd af ā) og i Dial. Kroo(v)e (og forvansket : Krooge); ght. Kraa og Krowe (Gekröse); e. craw af et a. s. *crāwa. Nsk. har et Fem. Kraa, Kro (Braa). Germ. krāu-? (cf. under Kraas?). Førgerm. gr— [γραυς betyder bl. A. kruset Hinde paa Grød, Melk &c.]. [Uvedkommende : Krave; item t. Kropf]. — Deriv. : **kro** sig (nsk. kraa seg : komme sig, et andet Ord? el. overført Bet. ?). Cf. Lo.

Kro (Vertshus), med sv. krog, Laan af plt. Krooch -ges. (I Dithmarsken kan Kr. betyde indhegnet Stykke Land). Ht. Krug, holl. kroeg ansees for Laan fra Plt. Germ. krōg- (seer ud som Aflyd til krāg-, se Krave). [Uvedkommende : Krukke].

Krog; gd. Krook som i Sv., Nsk.; e. crook. Da ogsaa i Celtisk citeres crocan, crwca, er der laant til en af Siderne. Det gamle Krake ('Kragetræer', omtalt under Krage), med Kracho (Krog) i ældste Ht., seer ud som Aflyd hertil. [Uvedkommende : plt. Kroke, holl. kreuk, Fold; germ. krūk-]. — Deriv. : **krøge**, germ. krōk-i-an.

Krone gjennem T. af lat. corona.

Krop (pp); almengerm.; flere Betydninger (bl. a. Kro, cf. Kropdue) (ht. pf). Ikke oplyst. Hvis r er omsat, kunde det være extraheret af lat. corpor(is), der er laant til T. som Körper. Ellers kunde det være et germ. krupp-, vel med en Assimilation. Der er laant fra eller til Celtisk, da deri citeres cropa, sgroban »a bird's crop«; cf. fr. croupe, og fr. groupe?

Krudt (forhen Krud), Laan af plt. Kruut -des : Urt, Krydderi, Confect, ogsaa Bussenkruut (Schießpulver); holl. kruid, kruit; ht. Kraut. Germ. krū-d-;

førgerm. Rod gru-, cf. under kry. — Compos. : **Ukrudt.** Deriv. : **Kryderi** : plt. Krüüderie, af Kruuder (üü; Urtekræmmer; cf. Gram. § 102. a., 104. b.); **krydre.**

Krukke og nsk. Krukka stemme med e. crock (pitcher), men sv. kruka med plt. Kruuke, holl. kruik; en tredie Form er ht. Krug, ght. Kruoc (som af ō). De abnorme Lydforhold tyde paa Laan, og da Celtisk har crwc, crochan, crog (cf. fr. cruche), er der laant fra en af Siderne, eller fra samme 3die Side.

krum, hos os nu Laan af t. krumm, hvis ældre Form, ogsaa i A. S., er krumb. Nsk. Krumma (den krummede Haand), ogsaa Krumsa, og krum(m) om Fingre stive af Kulde. kr—m-b- og kr—m-p- (som i krympe) kunde maaske være Udvidelser af samme simplere Rod kr—m-, førgerm. gr—m-. Imidlertid er Ordet laant fra eller til Celtisk, hvori anføres crwm, crom, croumm (crooked; courbé). [Henførelsen til Roden i γρυπος, formentligen nasaleret, gaaer udenfor de paalidelige Lydovergange].

Krumme, med nsk. Krum (o), maaske Laan fra T.; plt. Krome, ht. Krume, e. crumb (med uegte, blot orthographiskt b) forudsætte germ. ŭ, holl. kruim germ. ū. Førgerm. gru-m-; cf. lat. grūmus (Jordbynge) og -gruere (falde).

Krus (uu), som i Sv., Nsk.; ogsaa ht. Krause af ældre ū, hvorimod plt. Kroos, holl. kroes forudsætte ō. Forholdet tyder paa Laan, hvilket bestyrkes ved κρωσσος (dog følger ikke, at det er Græsk, der er laant fra).

krumpen, gammelt Particip til krympe.

kruse (uu), stemmer med øvrige germ. Sprog (ht. nu kraus); holl. kruis er nu fortrængt af plt. kruus, skrevet kroes. Førgerm. grū-s- ikke fundet. Cf. Kraas, Kro. — **Krusedulle** er plt. : Hemdkrause (om egtl. Krusejernet: „Dolle, Dulle, Rundeisen?"). — **Krusemynte**, nt., ɔ: mentha crispa.

kry, som i Sv., Nsk., med nsk. kry(a) : friske op, svulme, vrimle, af Kru : Vrimmel (e. crew; ventes skulde crow med Diphthong). Førgerm. gru-; βρυω, svulmer, antages for ombannet af gr—.

Krybbe, forhen Krubbe, som sv., nsk. Krubba, plt. Krubbe; Aflyd i holl. krib(be), ht. Krippe. Vistnok med Rodudvidelse; cf. ght. Krebe (Kurv; germ. krĭb-).

krybe, gd. *kryype krøøp krupe krupen, af end ældre *kriupa som i Nsk. Germ. kriup- kraup- krŭp. Plt. kruupen (üü), holl. kruipen, e. creep. Førgerm. gr—b- ikke fundet. Vel, med nsk. kriuka, ht. kriechen, af primair Rod førgerm. gru (vrimle?; styrte?).

Kryderi, krydre, se Krudt.

Kryds, af plt. Kruze (ü); Sideform til Kors. — **krydse.**

Krykke, med sv. krycka, nsk. Krykkja, t. Krücke, e. crutch, fra Romanisk : it. croccia, lat. crocea Korsstav, af crux. [Forsøg findes paa at regne det for germ.].

krympe, alt i Gd. med y, som sv. krympa; opr. med ĭ; Præt. gd. *kramp

krumpe **krumpen** (Gram. § 180. a); plt. krimpen kramp (ght. med pf). Nsk. kreppe kunde mulig være baade dette Ord og et til krapp (s. d.) hørende? Se Krampe. Germ. kr—m-p- hører til de udvidede Rødder med germ. Aflyd I ă ŭ.

kryste; gd. *kreeste? *kriste? nsk. kreista, gjerne ændret til krøysta, i nogle Egne til krysta; sv. krysta, fordum ogsaa med i. Germ. kraist- (og krĭst-?). [I got. findes kriustan, med Bet. skjære Tænder, til hvilket vort y kunde passe, skjønt det dog vist er Forvanskning af i el. e]. — **Kryster**, En der trykker sig (tilbage el. sammen). Nsk. Kreisa (Fem.).

Kræ; gd. *Kræœde ? Krede ? Nsk. har Fem. Kræœ(d)a, og Ntr. Kræ(e) (vist for Kræœde), germ. krād-, samt med Aflyd germ. I Fem. Kreda : lille Fisk, svagt Barn, Stakkel o. L. = ældste ht. Kreta og, med Aflyd germ. ŏ, Krota, nu Kröte, plt. Krode : Tudse. Germ. kr—d- : ĕ ă ā ŏ; førgerm. gradh-, hvortil passer lat. gradior skrider, medmindre dets g- staaer for gh- (cf. graadig). — [Med disse nsk. Ord har ikke at gjøre sv. kräk Kryb = nsk. Krek, germ. ē, af kreka krak, i ældre D. kræge ɔ: krybe; et d. *Kræg maatte kunne have mistet sit -g, og kunde da smelte sammen med et *Kræœde].

Kræft (e), se Krebs.

Kræge (hos os prunus insititia), vistnok snarest Laan af plt. Kreeke = ht. Krieche, som af kriechen (Rodform kriuk-) (et plt. kreeken maa have existeret); kan opr. have betegnet en krybende Bærplante. Nsk. Krykebær, vel af kriuka (krybe) (Rodform krūk-) bruges om empetrum nigrum, og varierer med Kræœke, Krekling, samt Kraakebær, vel alle tre af kreka krak (krybe), dog at Kraakebær, d. **Kragebær**, ogsaa kan være Omfortolkning ved Attraction til Kraaka (Fuglen). (Isl. kræki- el. krækjuber, efter Jonsson).

Kræmmer se Kram. krænge, krænke se krank. kræse(n) se Kraas. kræve se Krav.

Krøbling, og forældet Adj. krøbel; gd. *Krypling, krypel, som i Nsk.; plt. Kropel (ö; laant til Ht. : Krüppel, med yngre Fordobling); holl. kreupel (ö); a. s. crypel (nu e. cripple). Af krūp-, Rodform i krybe. (Synonym : Nsk. Krykel, Krykla, af kriuka, krybe, Rodform krūk-. Item : Pl. Krympler, Krympling, se Molbech, af krympe; sv. krympling; isl. kryppil-l).

Krølle, krølle; gammel Form : krullet; nsk. Krull, krulla; nt. Krul(l), krullen (ü); ht. Krolle. Vor Udtale muligt paavirket af Plt.; men gd. u bliver oftere til nd. y, ø. Aflyd i t. Kralle? Efter Nogle ll af sl, og Slegtskab med kruse.

Krønike (Ch-) : lat. chronica, fra Græsk.

Krøs, Laan af t. (Ge)kröse; se Kraas.

Kube, med sv., nsk. Kupa, plt. Kupe, holl. kuip, ht. Kufe, e. coop, Laan af lat. cupa Tønde.

Kudsk, forhen Kudsker af t. Kutscher. Kudsk er egtl. Vogn : t. Kutsche, der, med fr. coche, &c., skal være et ungarsk Ord.

kue, gd. *kuuwe; nsk., sv. kuuva; e. cow (fra D.?); (isl. kúga; g Tilvæxt?). Førgerm. gu-.

Kuf (Fartøi) : plt. Kuff (Brem. W.), holl. koff; ikke oplyst.

Kugle, forhen Kugel, Laan af ht. Kugel (Fem.); nt. Kogel (Masc.); vel af lat. cucullus Hætte, Bæger, m. M.? eller celtisk? cf. e. cudgel : »W. cogail, Gael. & Ir. cuigeal«. (Nsk., sv. Kuula er ubeslegtet).

Kukkuk, primairt Onomatop.; Deriv : **kukke**.

kuk(k)elure findes i Plt., hvor vi vel have laant det fra, og i Nsk.; nsk. Kukkelur betyder Sneglehus.

Kul (lukket o); almengerm.; i T. nu kun Fem.; Germ. köl- (ü); førgerm. gäl- (gär-, gwär-?). Efter Nogle med Aflyd til käl-, Roden i kold,?

Kuld (Unger), gd. Masc. Kol(l) Kul(l); sv. kull; det sidste l er assimileret d, th el. n; i Nsk. hedder det Kul-d : Lag af Æg i Rede, Kuld Unger, Derivatum af nsk. Kuula (ɔ: Kule) i Bet. Rede med Æg.

kuldkaste, omkuld, hovedkulds, kuldet el. kullet, af forbums Kul(l) (o): Høi, Top, Isse; sv. kull og kulle; nsk. Koll; a. s. col(l) : Hjelm, Høi. Kunde for Formens Skyld være Laan af lat. collis, hvad efter Ordets geographiske Udbredelse er høist usandsynligt. Er det indfødt, da er germ. Rodform köl-kül-, 2det l (assimileret?) Suffix; førgerm. da gäl- som i lat. galea Hjelm.

Kulde og Kuld; begge Former ligl. norske; Rodform kül-, Aflyd til käl- (se kold), med Suffix.

Kule (uu) = nsk. (med isl.) og sv. Kuula, plt. og ght. Kuule; herhen hører (med Omlyd) ght. Kiule, nu Keule; Bet. : rund Tingest, hul Tingest (bl. A. i Nsk. Fuglerede). Aflyd i t. Kiel, hvorom se under Kjøl (der er ubeslegtet). — Compos. : kul(e)grave.

kule (blæse), **Kule**, **Kuling**; ligl. nsk. Kul (kold Vind), kula; vistnok Aflyd af käl-, Rod i kold.

Kuller (Fisk), Pl. af nu forsømt Sing. Kolle, Kulle; hedder i nsk. Kolga, af Vb. kolga (sværte med Kul); sv. kolja; (opfattedes altsaa som : Kulspette).

Kuller (hos Heste), gjennem t. Koller af cholera (ɔ: Galdesyge).

Kumme (og **Spølkum**), Laan af plt. (og ht. Dial.) Kumme, holl. kom; a. s. cumb Kornmaal; phonetisk udvidet : ht. Kumpf. Vistnok i Germ. Laan og ændret Brug af et romanisk Ord : cumba, gfr. combe (Dal, Bergkessel).

Kummen i Germ. af lat. cuminum : *κυμινον*.

Kummer, Laan af t. Kummer, gt. Kumber (Grus, Belæsselse, Besvær), der, som e. (en)cumber, stammer fra Romanisk : fr. (en)combrer, &c., med r af l : lat. cumulus. — Deriv. : **bekymre**. — [Nogle ville hævde Ordet som germanisk, og ty til førgerm. g—m i gemere, &c.].

kun ɔ: ikkun af ikke uden.

kundgjøre, Kundskab, &c.; gd. kunn (bekjendt), som i Nsk.; germ. kunn-th- (-th- hos os assimileret); t. kund (vor nuværende Stavemaade med stumt d falder for Øiet sammen hermed); a. s. cūth (n elideret), e. (un)couth. Rodform kunn- som i kunne (s. d.). — **Kunde,** med egte og ofte udtalt d, er derimod Laan af t. der Kunde (egtl. Bekjendt).

kunne, kan; almengerm; et „Præteritopræsens" (Gram. § 110. d. : kan = har lært; cf. veed = har seet). Udvidet germ. Rod : kăn-n- kŭn-n-; førgerm. gan- (treffes i Indisk) og gn— : gnosco, γνῶσις &c. Se kjende, Kundskab. — **Kunst,** tydsk Derivatum.

Kuppel, gjennem T. af it. cupola, fr. coupole, af lat. cupa.

kure (ligge, ruge; næsten forældet), nsk., sv. kuura; plt. kuuren (lure); ht. nu kauern, e. cower; germ. kūr-; -r- vistnok Suffix; primair Rod seer da ud som i kue. — Kure (Bægter).

Kurfyrste : t. Kur (Valg, Kaar); se kyse.

kurre (forhen ogsaa med Bet. knurre); nsk. kurra; sv. kuttra. Onomatop.

Kurre (paa Traad); sv. Dial. Korra (lukket o som i D.), noget Sammenrullet; korra : sno sig sammen, slaa Knuder; o af ve? cf. nsk. Kvere? (sammenvreden Visk &c.).

Kurv, gjennem nt. Korf -ves, ht. Korb, af lat. corbis. (I Sv. nu korg).

kuske; findes i ældste Sv. : kuska; item Kusk (Tvang &c.) i Gsv.; hører med sv., nsk. Kuse (Bussemand), kusa og kura (bukke sig ned), til kue (s. d.). [Uvedkommende : t. kusch!, fr. couche!, hvormed Hunde trues].

Kutte (Munke-), Laan gjennem T. fra Romanisk (fr. cotte), hvor det efter Nogle dog atter stammer fra Germ., da der i ældste T. findes et Kot, ht. Kozzo, med lignende Betydning.

Kutter (Fartøi), e., vel af cut skjære.

Kvabbe (Aalekv.), **kvabset,** &c. Af tydelig interjectionel Oprindelse, og varierende germ. -b-, -bb-, -p-, -pp-: holl. kwabbe, plt. Quappe (laant til Ht.); nsk. Kvabb (Dynd), kvabba (mangle Afløb), Kvap (bløb Masse), kvapa (hovne), Kvav (Tungbrystighed; germ. quāb-), kveva (tilstoppe, kvæle); sv. qvabba, qvabbig, qväfva; &c. [Anklang til lat. capito maa være tilfældig]. — Yderligere Variant af samme interjectionelle Element turde foreligge i **Kvabber, kvabre,** plt. Quaber (schmutzige Flüssigkeit); ligesom Sammenhæng er ikke utænkelig med Kval (se kvæle) (men usandsynlig med Kvad, se kvæde). Ligl. er der Anklang til sigbe., og til kvase.

kvak!, primairt Sprogelement; betegner Lyd og tilsvarende Bevægelse. Deraf **kvakke,** Deriv. **kvekke** (æ), **kvakle** (dette vel fra Nt.; findes dog nu i Nsk.); nsk. kvekka kvakk; e. quake (med quaker). Fra Nt. : **Kvaksalver** (Kaaber el. Fusker med Salver). — 'Slaa **ikvag',** seer ud som i ny D. udgaaet fra Udtalen med enkelt k; er muligen Sammensmeltning med el. Omstøbning af forbums i Quav (som i Sv.) ɔ: ned under Vandet. (Molb. citerer „slaa i

Quar", istykker, men kun efter Moth. Quarre, Smaais, turde nu regnes som forældet).

Kvalk, Kvalkved (Plante)?

Kvalm, Kvalme, kvalme, kvalm. Laan fra Nt. til os og til Ht.; „Vorgeschichte unsicher". Vel af quälen, neppe af quellen; a. s. cwealm betyder Pest, Drab; ligl. Qualm i ældste Nt.

Kvas, kvase; sv. qväsa; plt. quasen betyder æde. Mulig af lignende interjectionel Oprindelse som Kvabbe, kvak, &c.; isaafald kunne plt. quessen, quetten, gt. quet-sen (nu ht. quetschen) være Variationer. Dog er ialtfald Paavirkning fra Romanisk trolig : fr. quasser (nu casser) (hvoraf e. quash), af lat. quassare, quatere. — **Kvase** (Fartøi) kunde høre hid? kunde egtl. betyde Vandbeholderen, hvor Vandet pibler ind og ud. — **kvæste** (e) kan være opstaaet af ældre *quese (cf. miste o. l. : Gram. § 102. c.). — Tænkeligt er Slegtskab med **Kvast,** der nu er Laan fra T., efterat et ældre d. Quast blev til Kost (s. d.); Ght. har et aflydende Queste (ligl. Wedel, Laubbüschel). Her er imidlertid sandsynligvis laant fra, ikke til, Slavisk, hvor chwast, chwostu, kustu, &c., foruden Badequast, Besen, tillige betyde Schwanz, Unkraut, Gebüsch.

Kveld, at kvelde(s); ligl. nsk. (sv. nu qväll); mangler i T.; -d vel Suffix; Rod da qu—l-, førgerm. gw—l- (r); cf. ind. g·wäl-, g·wär- (gløde) ?

Kverk, kverke; Kverke (Sygdom); ligl. nsk. Kverk; ældste ht. Querka (e ikke Omlyd). Germ. qu—rk-; førgerm. g(w)—rg-; lat. gurges Svelg; *γαργαρίζω*; ind. gargara Svelg.

Kvern; ligl. nsk. (sv. nu qvarn); ght. Qvirn. Germ. quĕrn-; førgerm. g(w)ărn-; gjenfindes i Slavisk.

Kvide = nsk., sv. Kviida, Vb. kviida (jamre; sv. Jpf. qved); a. s. cwithian klage. Germ. qu—th- : ı ai ı; førgerm. g(w)—t- neppe til at finde.

kvidre, Kvidder; gd. *quittre, ifølge sv., nsk. qvittra; Onomatop. (e. twitter, ht. zwitschern).

Kvie, gd. *Quiige ifølge sv., nsk. Kvi(i)ga. Nsk. Vb. kviga (gaa tungt), maaske Denominativum. Germ. qu—g- : ı ai ı.

kvik, hos os nu Laan af nt. (og e.) quick. Se Kvæg.

Kvinde, gd. Quinne, nsk. (med isl.) og sv. Kvinna; Derivatum til Kone (s. d.), hvis Gen. Pl. engang ligl. lød Quinne. Cf. ganna, genno, Kvinde, i det uddøde Preussisk. — „Kvind" er blot Forkortelse. — Et andet Derivatum er nsk. (med isl.) Ntr. Kvende, gsv. Qvinde (Kvindfolk).

Kvist; ligl. nsk., sv.; -t er Suffix (-tu); Rodform quis-; Form quis- sees i nsk. (med isl.) Kviis-l (Gren m. M.); Form quais- muligt f. Ex. i nsk. Kveis (Orm), Kveisa (Byld o. L.), der i D. skulde have e (ɔ: ee); „Kvæse" (Orm), „Kvæsurt" maa forholde sig som hæs for hes? — Betydning Udbygning, Tagkammer, turde være Specialanvendelse af samme Ord Kvist? — Rodens Grundbetydning er vel : assondre, afhugge, lemlæste, spolere; plt.

quisten og got. qistjan betyde ombringe, ødelægge. [„Junggrammatisk“ : aus ga-twist-]. Cf. Kjev.

kvit (bedre qvit) gjennem T. fra Romanist; fr. quitte, «du L. quietus [modsiges af Nogle], déja au sens de quitte dans plusieurs textes carlovingiens». (qvittere : quitter).

kvæde, gd. *quede quad quaade queden; nsk. kveda. Ifølge a. s. og gbt. Former germ. queth- (ɪ) quäth- quād- quĕd- (ɪ), th og d af førgerm. t : g(w)—t-, der ikke er fundet [Nogle henvise til lat. vetare forbyde, formentlig for guetare]. — **Kvæde**, ligl. nsk. (isl. kvædi), Rodform quād-; Forkortelse i **Omkvæd**. **Kvædling**, isl. kvidling-r, Rodform med ɪ. **Kvad**; synes at mangle i Sv., Nsk.

Kvæde, gjennem plt. Qued(d)e (ht. Quitte), af μηλα Κυδωνια ɔ: Frugter fra Cydonernes Land paa Creta.

Kvæg, vel nærmest Laan af plt. Quek, substantiveret Adj. (Vieh); Adjectivet hedder plt. ogsaa quik (levende), laant til os : **kvik**; item plt. Quek- og Quik-Sulver (argentum vivum), af os gjengivne som **Kvægsølv** og **Kviksølv**; item **Kvægsand** og **Kviksand**. Plt. Vb. queken (ht. erquicken) er hos os blevet til **kvæge**, vederkvæge. T. Sideform er keck, laant til os : **kjek** (æ). Indfødt gd. var quik (som i Nsk.), senere quig (se f. Ex. Molbechs Glossar til Michael). Alt dette af Rodform quik-. Afljd quaik- : nsk. kveikja (oplive &c.), gd. queeke. -k- er derivativt, cf. got. qiu-s levende, Genitiv qiw-is; førgerm. g(u)iw- : lat. vivus (for gvivus); βιος Liv (β af gw-), ind. g'iwa- levende; &c.

Kvæk, kvække se kvak. (ib. e. Quaker).

kvæle, gd. quelie qualde quald (pine; Bet. suffocare er afledt); nsk., sv. kvelja; t. quälen. Germ. quäl-i-an. I Gt. et „stærkt“ Vb. : quelen qual (pine; opr. lide; i A. S. dø), germ. qu—l- : ĕ ǎ ā ŏ. Førgerm. g(w)—l-; gjenfindes i Slavisk. — **Kval** (opr. Bet. bevaret).

kvær (tie kvær); nsk. kverr, kyrr; sv. nu qvar; t. kirre. Germ. quer-r-.

Kvæse, Kvæsurt se Kvist. kvæste se Kvas.

kyle ?; om egtl. henslenge i en Kule? Isl. kýla betyder proppe, fylde, af kýl-l Pose.

Kylling se Kok.

Kyndelmesse : missa candelarum, paavirket af gmlt. kynde (tænde).

kyndig, Laan af plt. kundich (d. Form : kunnig). Se kund-.

Kyper af plt. Kuper (ü) af Kupe; = ht. Küfer af Kufe; af lat. cupa Fad.

kyse (vælge; nu skræmme ɔ: vælge den, en Trylleformular skal paavirke; i Sv. nu fortrylle); gd. kiuse køøs kuse kusen (og kaaren? cf. Kaar, kaare; r af s); nsk. kjosa kaus; t. kiesen, keesen (se keise). Germ. k—s- : iu au ŭ (Kost, s. d., af Form med ŭ). Førgerm. g—s- : au ŭ; lat. gus-tare smage paa; γευω smager (-s- udfaldet). — Laan i Fr. fra T. : choisir.

Kyse ? I Nsk. dels Kysa, dels Køysa, hvilke formelt passe til foreg., men øy neppe til nsk. Kuse (Bussemand, se kusse). Køysa er tillige Hunkat, Kause :

Kat, kausa : stryge &c., hvortil Aasen noterer: „cf. t. kosen“. Cf. ogsaa nsk. Kjos (Aabning, Hulhed) og isl. ermar-kjós Erme.

kyst, Laan af plt. kuusch (üü) = holl. kuisch, ht. keusch, ældste ht. kuuski. Ikke oplyst videre. Nogle henføre det til kiesen : wählerisch (se kyse).

kysse; almengerm.; germ. küss-i-an. Subst., opr., som i T., uden Omlyd, har nu lempet sig efter Vbt. Ikke oplyst videre.

Kyst, gjennem T. fra Romanisk. : fr. coste, nu côte : lat. costa Ribben, Side.

[kæ-, kø- se under kje-, kjæ-, kjø-].

Laag, Laage, se lukke.

Laan, laane og **Len, -lene**; ligl. sv., nsk. T. Lehen; e. loan. Spaltning i 2 Former af et germ. laihw-n-, dog at Formen med e hos os muligt er laant fra T. Germ. Vb. lihwan laihw ligvum ligwanas hed i Got. i Præs. lihwan, ght. liihen (nu ht. leihen). Førgerm. laiqu- liqu- : lat. Præt. līqui (Præs. li-n-quo forlader); med p af qu : λειπω λελοιπα ελιπον; ind. Rod ric.

Laar?; ligl. nsk. og sv.; i nogle nske Egne Lææр (ligl. isl.). Germ. läs-? el. lähas-? (i hvilket Fald Slegtskab med Læg er muligt); el. snarest lais-, nemlig af germ. Rod lis- lais- lis- (samme som i lære) ɔ: (er)fare, gaa; cf. lat. lira (af laisa : Geleise), delirare.

Laas?; ligl. sv. og nsk. Hvis det af Lübben anførte Loos (Vorhängeschloss) er indfødt plt., bliver germ. Form lans- el. lams- (cf. Goos : Gaas : Gans; isl. löm, ö af a, betyder Hængsel).

Lab (bb)?; ligl. nsk. og sv. Labb (Pote); maaske udvidet Rodform af et germ. läf-, med Aflyd löf- (se Luffe); førgerm. lap- (cf. slavisk lapa Pote).

labe; gd. *lape, ifølge sv. lapa (nsk. lapa, der dog betyder : hænge slapt), plt. lapen (slikke); plt. og holl. labben (slikke) indeholder en Assimilation, eller er capricieus Variant. Germ. Rodform läp, førgerm. läb; cf. lat. labium, lambere. Se Læbe.

laber, Laan af holl. labber (slap), der hører sammen med Vb. labben, dog i Bet. hænge slapt; se foreg.

lade, gd. laate *leet, læet, løøt *leete laaten; tidlig omstøbt til lade lod lode laden (dette bevaret i vrebladen &c.; som Part. nu ladet og ladt : Gram. § 113. g.). Nsk. og sv. laata, plt. laaten, ght. laaʒen (nu lassen), got. lētan. Germ. Rodform lät-. — I **lad**, gd. *lat som i Nsk., Sv., Plt., e. late (sen), ht. lass (item der letz-te) foreligger Aflydsform germ. lät-, førgerm. läd- (cf. lat. lassus, vel af lad-tus); Deriv. : **lette** (standse, tøve; nu kun intrans.), germ. lät-i-an, nsk. letja, e. let letted; hos os nu vel Laan af plt. letten (trans. og intrans.). — Pl. **Lader** har rettet sig efter Vbt; hed fordum Læœte (Ntr. Pl.), Gen. *Laate; Rodform lät-, med Omlyd.

lade (læsse); gd. lade lood loode laden, som forhen i Nsk., Sv. (sv. nu

ladda). I Got., ældste T., A. S., Isl. med hl- : germ. hlădan hlōd. Førgerm. klădh- (synes at gjenfindes i Slavisk). Ht. har her -d- for reglm. -t- : laden lud, sammenvoxet med et andet laden (einladen : germ. lăth-, isl. lada). — Deriv. : **Lade** („svagt" Fem., i T. die Lade) (Bog**lade** er laant fra T. : der Laden, som t. Etymologer henføre til en anden Rod, med die Latte og e. lath). **Lad** (Dreie- &c.). **Læs**, gd. Las(s); Vocalen har lempet sig efter Vbt. **læsse**, germ. hlassian af hlăd-tian. **Læst** = nsk. Lest; samme i t. Form : **Last** (Bebyrdelse; ogsaa : lægge til L. : zur L.; hos os attraheret af Last : Feil).

Lag, Laug, Lager, se ligge.

Lage, gd. *Lake som i Sv., Nsk., Plt.; Vædske der skal lække, sive ind? Kan ikke skjelnes fra plt. Lake, ht. Lache (Vandpyt): „Ursprung dunkel", idet baade Henførelse til læk og Laan af lat. lacus benegtes.

Lagen, gd. *Laken ifølge nsk., sv. Lakan (gnsk. tillige Lak; item nsk. Lake : Flig), plt. Laken (indtrængt i Ht. for ght. Lachen). Ugermanisk? el. af Rod som læk? (da egtl. : Filtreringsdug, Svedeklæde?).

Lak, gjennem T.; »Persian, from Sanskrit«.

lakke ?; ligl. nsk. lakka (gaa, trippe, hoppe paa een Fod); i Sv. lacka : flyde draabevis (ɔ: lække). I Nsk. et laka : „gaa og drage sig"; i sv. Dial. et laka : flyde smaat (ɔ: lække). I Nsk. Lakk : „Fæstepunct paa Kjedelkrog", med lakka : fæste (op el. ned). Vanskeligt at bedømme.

lakkeløs : Lak (Feil), sv. lack, er vel Laan af plt. Lak; Rod vel som i læk (altsaa egtl. Feil ved Kar o. L. ?). Plt. laken : sv. belacka (dadle).

lalle, Onomatopoieticon.

lam; almengerm.; germ. og førgerm. lăm-. Gjenfindes i Slavisk.

Lam (mm); almengerm.; germ. lamb- (som endnu i Nsk.); førgerm. lambh-, om i Vet. bræge? (cf. ind. rambh-, lambh- lyde).

Lampe gjennem T. fra Romanisk af λαμπας.

Land, almengerm.; førgerm. landh-.

Lan(d)se, gjennem T. fra Romanisk, af lat. lancea, „erst von Lucull eingeführt" : λογχη.

lang, almengerm.; Rod som i t. gelingen -lang -lungen. Cf. lat. longus, λαγγαζω, ind. Rod langh- komme afsted. — Deriv. : lange, forlange (fra T.), længe, længes, forlænge (germ. lang-i-an), Længe, Længde (gd. som i Nsk. : Leng-d); vel og Lange (Fisk).

[La(n)terne, af lat. la(n)terna, af λαμπτηρ.]

Lap (pp), almengerm.; Omlyd i Ørelep, nsk. Lepp; ht. Lappen (pp for pf). Egtl. slapt hængende? cf. Lab(b), labe, laber. T. Lappe, Laffe, läppisch, **Laps** (ugenert Formation) ere vel beslegtede.

Laring (svag Vind)?; Rietz angiver Larring fra Baahuslen; cf. nsk. larra

(gaa mat og tungt). Jonsson og Vigfusson : isl. larad-r træt (»conversational«).

Larm, larme, gjennem Plt. fra Romanisk : fr. alarme, it. all' arme til Vaaben.

Larve, gjennem T. af lat. larva Spøgelse, Maske.

Las, laset; nsk. Adj. lasen, lasleg (svag, let at rive), lasla (arbeide svagt), m. fl.; plt. lasich og losich (mat); got. lasiw-s (svag); cf. e. less least; egtl. pillet tynd ? cf. læse i opr. Bet. udpille. Udenfor Germ. anføres g. slavisk losi mager.

Lask(e) (Kile i Tøi, m. M.), **laske**, med nsk. Laske, laska, vel af t. Lasche (Fetzen &c.); ikke opløst. Maaske ubeslegtet med flgde?

lasket; cf. t. lasch (schlaff); nsk. laska (gaa dorskt), Laska, Loska (bløb Klat), lasken, losken (dvask; isl. lösk-r). Kunde tænkes at være Derivata til foreg.; kunne dog neppe skilles fra it. lasco, fr. lâche, »du L. lascus, transposition de laxus«; vel da Laan fra Romanisk.

Last (Feil); ligl. sv. og nsk. (isl. löst-r); germ. lăh-stu-; t. Laster (i ældste Ht. en enkelt Gang skrevet Lahstar), af germ. lăh-stra-; af germ. lăhan lōh (paatale, laste), lahan i ældste Ht. Førgerm. lak-; cf. ε-λακ-ον (talte), lat. loqui (tale). — Deriv. : **laste** (dadle). — lemlæste, se under Lem. — [Last (Ladning) se lade.]

Latter; i Nsk. baade Laatter og Laater (isl. hlátr); ligl. dobbelt i Gd., da fordum ogsaa skreves Ladder, og dobbelt tt ikke ellers bliver til d; med t. Gelächter, e. laughter, Derivatum til le (s. d.), Rodform hlăh-.

Latverge, gjennem t. Latwerge fra Romanisk : fr. électuaire, barb. lat. electuarium, lactuarium, „das dem gr. εκλειγμον, Arzenei die man im Munde zergehen lässt, entsprang".

Laurbær : lat. laurus.

Laug, lav, lave, se under ligge.

Lav (langt a; lichen); ligl. nsk., sv.; cf. nsk. lava (hænge). Om germ. lăf-el. lăb-, sees ikke, da Ordet mangler i Ht.

Lavendel, gjennem T., fra Romanisk : it. lavanda, lavandola : »used for being laid in washed linen : L. lauare, to wash«.

lavere, Laan af holl. laveeren, nyere og barbarisk Derivatum af loef (se Luvart).

Lax; ligl. sv., nsk.; ht. Lachs, ght. Lahs, udviser, at germ. Form er lăh-s-, og førgerm. Rod lak- (som i lat. lacerta, Firben, ληκησαι sprelle, springe, ?). Ordet gjenfindes i Slavisk.

Le = sv. lie, gnsk. Le (nu Ljaa), plt. Lehe, Le. Germ. Form vel liu-a(n)- (ɔ: „svagt" Masc.); førgerm. Rodform lau-, Aflyd til lu- (som i λυω) : λα(Ϝ)ιον, ind. lawi- (Sichel).

le = sv. le, gsv. leeia, gnsk. læeia. Foran det omlydvirkende i (j) er

eliberet et h : t. lachen, ælbste ht. hlahhan (hh af hj); germ. (og got.) hläh-i-an hlōh. Førgerm. Rod klak; cf. κλωσσω (klukker)?, staaer vel for klōk-io. — Se Latter, Løier.

led; almengerm.; nsk. lei(d), ht. leid, nt. leed, a. s. lāth (nu e. loath); germ. laith-, congruent med Jpf. Sing. af lide (s. d.), der i g. Germ. betyder gaa; led vel da egtl. : hvad der maa gaa sin Gang (ikke kan ændres). Er laant ind i Fr. : laid. — Deriv. : Lede (nsk. Leida, Fem.), ledes.

en **Led** (Vei, Retning, Kant), gd. Leed = sv. led, nsk. Leid (Fem.; paa alle Leider ɔ: „paa alle Kanter"); a. s. lād (e. lood-star, -stone, loadsman); germ. laid-, Sideform til laith-, se lide. — Treffer i Bet. tildels sammen med, og kunde vel, ved Udtalens Vaklen, have absorberet gd. *Lid (Side) : 'i Øster-, Vester-Lide' (dativiskt); = nsk. Lid, Led (Fem.), isl. hlid (i; beslegtet med Li; s. d.). — **Østerleden** (-leding) &c. **Leding** (nsk. Leiding, gnsk. Leidangr). Adverbialendelse **-ledes** (hvor- &c.; nsk. -leides). **Ledtog**. **Ledsager, ledsage**, af sige (cf. isl. leidsaga Veivisning). **Ledestjerne** (Gram. § 177. c.).

et **Led** (Glied); gd. en Lid (i; Masc.), som i Nsk. (sv. nu en og ett led); t. G-lied (ɔ: Ge-Lid); germ. (og got.) lith- (lithu ɔ: „u-Thema"), hvis Sammenhøren med Vb. lide (s. d.) Nogle betvivle. — Nu formelt Eet med et **Led** (Laage; dernæst Aabning der lukkes med Laage), gd. Lid (ī), som i Nsk.; isl. hlid (sv. nu ett led), t. (Augen)lid (fordum Lit); e. lid (Laag); germ. hlīd-; hertil „stærkt" Vb. a. s. hlīdan (lukke), germ. hlīd- hlaid- hlīd-; førgerm. kl-dh-, hvori -dh- kunde være Suffix; cf. lat. in-cli-nare &c.

lede (søge), gd. leete leetede leeted, = sv. leta, nsk. leita, got. wlaitōn; Rodform wlait- som i Jpf. af nsk. liita leit (se); germ. wlit- wlāit- wlit-, hvilket sidste er Rodform i **Lød(d)** og i t. Ant-litz, got. wlit-s (Ansigt). Førgerm. wl—d- ikke fundet.

lede (føre) (Præt. i Gd. ledde ledd; Gram. § 180. a.) = sv. leda, nsk. leida, plt. leiden, leeden, ht. leiten, e. lead. Germ. laid-i-an, Causativum til lide (s. d.).

Led(d)ike (æ) ɔ: plt. Ledeken: „kleine Lade".

ledig, gd. *lidug (ī) som i Nsk.; gt. ledig (ē). Germ. lith-ag-; Rodform som i Led (Glied). Bet. opr. maaske : bevægelig; eller : med Leddene bevægelige. Bet. tom er afledt.

Leding se under en Led.

lefle, Laan af (hos Lübben manglende) plt. leevelen, leeflen = ht. liebeln.

Leg, lege; gd. *Leek, *leeke (og opr. „stærkt" Præt. : *leek leeken) = sv. lek, leka, nsk. Leik, leika; a. s. lācan, ght. leichen, germ. (og got.) leikan Jpf. lelaik (springe). Førgerm. laig- el. raig-; cf. ind. rēg·- (ɔ: raig) hoppe; Nogle antage, at lat. lūdere (lege) kommer af et ældre loigdere.

Leg (Fiskeyngel), af plt. Leek; ht. Laich; ikke oplyst videre; stemmer formelt med foreg.; Bet. : spillende, sprellende?

Legel (Vimpel), Laan af plt. Legel, ogsaa Legen (Fässchen); vel af lat. lagena (Flaske, Dunk).

Legem(e), gd. Likom, Likeme = nsk. Likam (isl. líkam-r, ogsaa líkami); sammensat af Lig (s. d.) og Ham (ɔ: Hylster); ght. Liichame (nu Leichnam).

Legter (æ) (Losseſartøi), af nt. Lichter, af licht = ht. leicht.

(Nsk. lei se led).

Leide, Laan af plt. Leide, Leede = ht. Geleite : salvus conductus.

en **Leie**, gd. Leege = sv. lega, nsk. Leiga. Dertil at **leie**. Germ. laigw-, Sideform til laihw-, se under Laan. — (Nsk. : Leilændiug).

et Leie, Leilighed, Leir, se ligge.

lekker (æ), Laan af t. lecker, af lecken; germ. likk-.

en **Lem** (mm), som i Nsk.; isl. hlemm-r. (Vb. isl. hlamma, a. s. hlimman, betyde : larme; men got. hlamma, Fem., betyder Snare, se belemre. Simplere Rodform i hlam-odun, de brusede, i ældste Nt.). Førgerm. klām-.

et **Lem**; gd. en Lim (I), som i Nsk. og g. E. (e. limb staves med uegte b). Germ. lim- kunde tænkes som Aflyd til lam, eller kunde høre til primair Rod li, hvis -m-, samt -th- i Led (s. d.), ere Suffixa. — **lemlæste** (æ), enten af Last (Feil), eller, da germ. st er saa uvist og mangfoldigt, af Rod som i lat. laedere beskadige. 1ste Led er vel : et Lem; dog kunde, ifølge frisisk wlemma (beskadige) her haves Compositum af to Synonymer?

Lemming, er nsk. og sv. : Lemende, Limende; lemming, lemmel; „dunkelt Ord“, „kunde maaske høre til lemja, ødelægge“. Fritzner anfører isl. læming-r, lómund-r, „jvf. Folkesprogets Lomhund“.

lempe, Lempe; er vel Laan af plt. limpen (afpasse), Limpe. Ht. G-limpf; ght. ge-limpfen -lampf; a. s. limpan lamp hændes. Førgerm. lamb- vil man gjenfinde i ind. lamb-, ramb- falde, lat. labi. — Deriv. : lempelig, **lem**[p]-**fældig**.

Lehn se Laan.

Lend (æ); almengerm. (dog nu tabt i E.). Aflydsform : nsk. Lund (Hofte). (Nogle antage Slegtskab med lat. lumbus).

lens, lense; nt. (opr. frisisk?) (løsne Seil &c.). Ikke paalideligt oplyst.

lente (smøle), af plt. lenten (Lübben : „worauf achten? bedenken?“; vel egtl. zögern); maaske (med Henblik til lat. lentus) frit extraheret af lentliken : „verstümmelt aus all-entliken : allmählich, nach u. nach“. Cf. dog lunte.

Lep(p), Ørelep, se under Lap.

Ler (ee) = nsk. Leir (Ntr. og Masc.). Germ. lair-, eller lais-; primair Rod lai- li-; cf. ght. Lei-m (nu, med nt. Form, Lehm = e. loam), Lii-m (nu ht. Leim); lat. lī-mus Dynd.

Lerk, Lerketræ (æ), gjennem T. af lat. larix.

Lerke (æ)?; sv., nsk. Lerka; nt. Leewerke, leeuwerik, ght. Leewerich, a. s. läwerke (nu e. lark). Germ. laiw-r-k-, ikke oplyst. [laiw-, cf. $\lambda\varepsilon\iota(F)o\varsigma$, lat.

laevis, lēvis, bl. A. flad, bar for Buske; Lerken boer paa saadan Jord]. 2det Led kunde være (opr., eller omtydet til) det alm. Led -rik? (som i Fredrik &c.).

Lerred (æ), gd. Lerft, sv. lärft, nsk. Lereft. Compositum; 1ste Led uvist; om lē- af germ. *liu-, germ. Aflyd af *lau- som i lat. lavare vaske, ?; 2det Led betyder syet Tøi : isl. rifa sy, rift Tøi, ældste ht. Bein-Refta (Benklæder); cf. revle op; cf. ῥαπτω?, syer. [Gjængs Etym. : af Lin].

leske (æ), Laan af t. leschen (i Ht. nu löschen) (germ. läsk-i-an), transitivt Derivatum til intransf. leschen (nu ö) lasch (nu -losch), med ikke primair Rod; efter Nogle -sk- lagt til Roden i ligge (altf. : lægge sig ned, gaa ud, slukkes). (Se losse).

lespe (æ); ligl. sv. og nsk. lespa: e. nu lisp, ht. nu lispeln; men a. s. Abj. wlisp, plt. Vb. wlispen, wlispelen. Trolig indenfor Germ. opstaaet Onomatopoieticon.

Lest (æ; Fod; Model til Fodtøi), gd. *Leest, som i Plt.; nsk. Leist, ht. Leisten, før Leist, a. s. läst (nu e. last); got. laist-s betyder Spor. I germ. laist- er -t- Suffix; Rod lis- lais- lis, samme som i t. Geleise. Se under Laar; lære.

let (tt), som i Sv. og Nsk.; nt. licht; ght. liiht, nu leicht; got. liht-s. Nogle antage et germ. linht- el. lenht- [Nogle tænke paa Rod som i ἐλαχυς]. — Deriv. **lette** (s. Ex. Anker).

lette (standse; mangler hos Molbech; er alm.; Ex. de gik hele Veien, og lettede ikke, før de naaede Maalet); se under lad, lade.

Lev (ee; Brød); germ. hlaib- : ht. Laib, nsk. Leiv, a. s. hlāf (nu e. loaf). Førgerm. klaip- citeres i Lettisk : klaipa-s Brød.

leve; gd. live livdhe, med Part. i Neutr. livet (I); nsk. liva, ht. leben, &c. Germ. līb- se under blive. Cf. levne, Levned, Liv.

Lever; gd. Liver (I); nsk. Livr, ht. Leber, &c. Germ. līb- (ē); er vel Aflyd til läb- i ht. Lab (Magensaft; Haut des Kälbermagens) og laben (gerinnen machen). Førgerm. labh- [cf. λαφαω slappes o. L.; ?].

(levere, gjennem plt. leveren fra Romanisk : fr. livrer.) — (Levkoi(e) : λευκοϊον, gjennem T.).

levne, gd. *livne; opr. et Inchoativum : blive tilovers; nu transitivt. Germ. līb-, se blive. — **Levned**, -net; gd. Livned (Masc.); Germ. līb-, se leve, blive.

Li er norsk : Liid („tæt under Lide" : E. Storm), isl. hlíd; Aflyd til hlīd-, se under en og et Led. Cf. κλιτυς Skrent.

Lid (Most, idet nu forsvindende „Lidkjøb"); got. līthu-s; germ. līth-, vel af Rod li gyde &c. (se Lim, Ler).

lide; gd. liide leed lide liden (Gram. § 180. a.); sv., nsk. liida; gt. liiden (nu ht. leiden, holl. lijden); a. s. og got. līthan. Germ. l—th- og l—d-. (ifølge ht. leiden : gelitten, a. s. līthan : geliden) : ī ai ĭ. Førgerm. lait- lit- (cf. lat.

litare? gaa for sig). Ældre Bet. bevaret f. Ex. i : Vinter led, Natten er leden, forleden, henleden. Overgangen (der er mest decideret i T.) forstaaes let; f. Ex. nsk. hann fekk liiba fyre det (nemlig vondt, illa); dei kunde ikke liiba honom (nemlig vel). — T. Compositum : **Lidenskab** (Gram. § 102. b.). — Se led, Led, lede.

lide (stole), for os voxet sammen med foreg., men engang et gd. *liite leet lite liten, dette vel sammenvoxet af liite (se hen til, cf. under lede) og et *liite (Ipf. liitte), opr. *hliite (isl. hlíta) nøies med (prim. kli?). Forefalder nu lidet i Præt. — Deriv. : **Lid, Tillid, paalidelig.**

liden &c.; gd. liitel; Acc. Masc. liiten (af liitel-n; nu liden); Ntr. liitet (af liitel-t; nu lidet, lidt); definit den litle (nu lille; nu ogsaa anvendt indefinit). Nsk., sv. nu liiten &c. Got. litil-s. Germ. lit-; førgerm. laid- (cf. λοιδ-ορεω? taler nedsættende; el. lat. laed-ere? beskadige). — For lit- indtræder lüt(t)- i a. s. lytel (nu e. little), nt. luttel (plt. ü), ght. lützel; falder udenfor normale Lydforhold; kunde muligen tænkes opkommet ved ældgammel capricieus Omtydning (f. Ex. i Tale til Børn)? lüt er en Rodform til lude (bukke sig). Nogen Omtydning fra lut- til lit- tilbyder sig ikke.

liderlig; Laan af t. liederlich (fordum : leicht, zierlich; men a. s. lýther : nichtswürdig). Germ. liuth-; førgerm. laut- [cf. lat. lautus? elegant, galant, af lavare; λουτρον Vaskning]. [En „junggrammatisk“ Sammenstilling med ελευθερος er umulig].

Lidse af t. Litze „aus lat. licium Faden“; Litzenbruder : mit Litzen „zum Schnüren von Packeten“.

(Liebhaber : rent ht.; halvdaniseret : -haver).

liflig, Laan af nt. leeflich, lieflich = ht. lieblich. Indfødt sv. og nsk. : ljuflig, ljuvleg. Rodform liub-, se love.

Lig (ii); gd. Liik som i Nsk., Sv., Plt. (ht. nu Leiche, Fem.). Den opr. Bet. (Legeme) sees endnu i Ligtorn. „Lig“ i Seilrand, nt.; holl. lijk : »het vaste licham van den zoom«. Germ. lik- (seer ud som Aflyd til laik- i lege); førgerm. laig-. — Se Legeme.

lig (ii); Rodform som i foreg.; gd. liik som i Nsk., Sv., Plt. (ht. nu g-leich). Egtl. : 'af Legeme, Form som'. — Afsvækket til Suffix : **-lig** (ligl. med g i Nsk., og nu i Sv.). — Casus som Adv. : **lige** (nu ogsaa udbøiet Adj.); Bet. directe, f. Ex. om Linie, er Specialanvendelse. — Deriv. : **ligne** &c. tabt Deriv. : at lige (harmonere, behage) = nsk., sv. liika.

ligge, gd. liggie laa laage legen; almengerm.; germ. lĕg- (i) läg- lāg-. Præs.-Suffix -i- har fremkaldt Fordobling af g i Præs. Førgerm. lägh- lāgh : λεχος (Leie), lat. lectus (Seng), lex lēgis (Lov). — Af Rodform germ. lĕg : **Leir**, leire; Laan af t. Leger (i Ht. nu omstøbt til Lager; indeholdes ligl. i plt. Legerwall : **Leirvold**; Vold i Bet. af Kyst; se Molb.); hvorimod **Leiermaal** indeholder samme Ord i indfødt Anvendelse; item : **Leilighed**, af plt. Legelicheit;

beleilig, af plt. belegelik. — Af Rodform germ. läg : gd. Lag, Dativ Lage, Pl. Log (isl. Pl. lög); Sing. nu spaltet til **Lag**, **Laug** (rettere Lau), samt, i juridisk Sprog, Forledbet, **Lav**= (rettere Lau=) i Lavalder, Lavværge, o. l.; og Dat. Sing. **aflave, ilave**; Pl. nu omstøbt til Fem. Sing. : en **Lov**. Item : gd. at lage, nu **lave**. Item : laant fra nuværende Ht. : **Lager**. Item : **lægge**, gd. leggie lagde lagd, germ. läg-i-an läg-i-da läg-i-d-; med et **Læg**, = nsk. Legg i Innlegg, Utlegg, o. l.; samt et **Lægd** (en Lægd, Beliggenhed, forældet; se Molb.) = nsk. en Legd. — Af Rodform läg : Adj. **lav**; gd. laag, som i Nsk., Sv. og Holl. (e. nu low). Item : et **Leie**, gd. Lææge, som i Nsk. og Sv. (isl. lægi), ogsaa i Compos. som Fiskerleie.

Lilie, gjennem T. fra Lat. : lilium (el. Pl. -ia).

lille, se liden.

Lim (ii); almengerm. (opr. : Kalk); germ. lim-; se under Ler.

Lime (Feiekost; jydsk); i Nsk. angiver Aasen Liime, men Gislason i Isl. limi (ikke í). Maa høre sammen med : et Lem, isl. limar (Lemmer, Grene) &c. — „løbe med Limstangen“ ɔ: Kosteskaftet (se Molbech).

Lin (ii); almengerm.; vist ældgammelt Laan af lat. linum (Hør). — **Line**, vist, med t. Liine (nu ht. Leine), gammelt Laan af lat. linum i Bet. Snor, eller af dets Pl. lina (eller af linea?). — **Linie**, gjennem T., yngre Laan af lat. linea (egtl. Linnedsnor; cf. Liniedandser). — **Linned**, vel lavet i Analogi med Lerred, da dettes Composition var bleven ukjendelig (Adj. „**linnet**, =**ede**“, extraheret af Composita som Linnedklæder; fører vel en tvivlsom Existents).

Lind (Lindetræ); almengerm.; germ. lind-; ikke videre oplyst. (Aflyd til Lund?). (Nogle henføre det til flgde.).

lind; gd. lin, som i Nsk.; ogsaa skrevet len, som i Sv. Udvidet Form linn, som i Nsk., vilde i D. ikke mere kunne skjelnes; ligl. kunde at **linde** indbefatte gd. line og et *linne (nsk. linna). Deriv. : **lindre** : t. lindern. Maaske ogsaa **linke**, nsk. linka, vel egtl. : gjøre synkende (skjæv) Bevægelse ifølge local Svaghed. I d., sv., nsk. linn= kan ikke skjelnes germ. linn- (som i got. linnan lann vige) og germ. lin-th- (Suffix -th-, som i t. gelinde, e. lithe); **Lindorm** (isl. linn-r, Smidig ɔ: Slange) indeholder, ifølge t. Lindwurm, et germ. linth. **Linning** er vel Deriv. af et tabt Sb. = sv. linda, nsk. Linde (Svøb &c.), germ. lin-d-. — Førgerm. l—n-; cf. lat. lenis, lentus,?

Linse, fra T., og der vist fra lat. lens (ualm. fra Nominativ istedetfor fra Stammen : lent-).

Lire, gjennem T. (plt. Liire) fra Lat., fra Græsk : λυρα.

lirke = sv., nsk. lirka; nsk. Simplex : lira („bevæge sig frem ved smaa Vrik“); nsk. likra (Adj. likr, løs i Fuger), Forvanskning? el. helt andet Ord?

Lise (Lindring) = sv., nsk. Liisa; nsk. Vb. liisa. Cf. t. liise, nu ht. leise. Hører maaske til samme Rod som List &c.,? Flere Sammenstillinger ere forsøgte.

Lispund : plt. Lispunt „ɔ: Lives-Punt, liefländisches Pf., 14 Pf.".

List; almengerm.; Suffix -t (germ. -ti-) lagt til Rodform lis- (se under **lære**). — Deriv. : at **liste** (minder om Betydningen af t. leise).

List(e), i D., Sv., Nsk. (med kort i) vistnok Laan af t. Liiste (nu ht. Leiste); Rodform līs (cf. foreg.). Laant til Fr. : liste, der antog Bet. Fortegnelse; i denne Bet. Tilbagelaan til Germ.

Liv (ii); almengerm.; Bet. Legeme vel secundair. Germ. līb- ifølge ht., nu Leib. Se blive og leve. **ilive** : med Dativendelse (Gram. § 177. b.).

Lo ?; nsk. Laave; sv. loge, gsv. ogsaa Lo (g vel phonetisk Udvæxt). Germ. lāu-? Ght. Liih-Lawi, -Looi, plt. Liik-Lauwe betyder cicatrix, Ar (tærsket Sted?). Lydforhold som i Klo, Kro : almengerm. ō af germ. ā, imod „junggrammatisk" Theori. [Uvedkommende : sv. lafve Bænk].

[Lobscous er e.; NB: ikke Labs-].

en (nu tildels et) **Lod**; gd. Lot; nsk. Lut (sv. nu lott); e. lot. Germ. hlūt- : isl. hlut-r, a. s. hlot. Vb. erholde : nsk. ljota laut, a. s. hleotan; germ. hliut- hlaut- hlūt-. Ht. Loos (rettere Loß) er af Rodform hlaut-, ligesom got. hlaut-s Lod. Førgerm. klaud- klūd- ikke fundet i lignende Bet. — Laant til Romanisk : fr. lot, loterie.

et **Lod** ($^1/_{32}$ ℔), Laan af nt. Lood, ht. Loth = e. lead (Bly). Germ. laud-. Førgerm. laudh- ikke fundet. — Deriv. : lothen og löthen : **lodde**; löthig : **lødig**.

Lod (Haar, Uld), **lodden**; nsk. loden, sv. luden. Germ. lūth- (ŏ) ifølge a. s. lotha, ght. Lode (lodden Kappe). Førgerm. l—t-, hvis Ordet er germ. (cf. lat. lodix, Teppe,?). — **Lodde** (Fisk)?; nsk. Lodda, „maaske egtl. Loda af en vis Loddenhed paa Siderne". — [Uvedkommende : a. s. leodan, got. liudan voxe].

Lods (oo), Laan af nt. Loots, der antages forkortet af e. loadsman (se Led : Vei).

Loft; almengerm.; uvist, om Bet. Atmosphære eller øvre Rum^× er ældst. [× = ahd. louft, bast, bark. IF Beibl. XVIII, 228] Form **Luft** (Fem.) er laant fra T., **Lugt** fra Nt. (Gram. § 192), hvor Lucht ogsaa betyder Loft. Germ. luft- (got. luftu-) ikke oplyst videre [for at combinere det med ind. loka- frit, egtl. lyst, Rum = lat. lūcus, maatte antages abnorm Overgang til Labial; cf. under Lu?]. — Deriv. : **løfte**, gd. lyfte lyfte lyft; germ. luft-i-an.

Log(g), logge, fra E. Etym. uvis. [Cf. d. Lugge? el. nsk. Laag?].

logre ?; cf. nsk. lakra, lokra (rokkes &c)? (Ross har : „? lagra, gaa smaat").

Lok (kk) (Haarlok); almengerm.; germ. lokk (u); kk er en Assimilation, f. Ex. muligen af kn? Isaafald kan Rod være som i lukke (s. d.). — Deriv. : **Løkke** (lukket ø = aabent y : Gram. § 60); hører hid ifølge nsk., ogsaa gnsk., Lykkia med kk, ikke k.

lokke; nu tabt i E.; ellers almengerm.; uoplyst; ŏ og germ. kk indeholde

flere Muligheder [„junggrammatisk“ Henførelse til lyve, s. d., er ibethøieste en af disse Muligheder; den „bevises“ eller „paavises“, efter nyeste Godtkjøbs-methode, ved blot at opstille et „indoeuropæisk lughn«.]. Kunde tænkes opstaaet directe af en Interjection.

Lom (Fugl) nsk. Loom. Germ. lōm-? Eller extraheret af columbus?

Lom paa Aare (nu lidet kjendt); ogsaa nsk.; isl. hlumm-r.

Lomme ?; = nsk. Lumma; mon spottende Betegnelse som opvarmet Sted? cf. nsk. lum, lidt varm, Lumme, varm Luftstrøm; der angives et isl. luma „holde i Skjul“ (findes ikke hos Fritzner).

Loppe ?; ligl. sv., nsk. Loppa, a. s. loppe; ö og germ. pp indeholde flere Muligheder.

Los (ss), Laan af plt. Loss = ht. Luchs; -s Suffix; sv. lo; germ. lŭh- af lŭnh-; førgerm. lŭnk- : λυγξ. Se Lux.

los (ss), at **losse**; Laan af nt. loss, lossen; ht. nu löschen. „Heimat u. Vorgeschichte dunkel“ (hvormed Sammenhæng med t. los, ɔ: løs, vel afvises). ss for sch? : „de Schapen will nig loschen : die Pfanne will den Kuchen nicht loslassen“ (Brem. Wb.). Ght. loschen betyder ligge skjult. Cf. leske? Cf. t. lasch (slap)?

Lostikke (Plante), som Løvstikke : levisticum daniseret.

en **Lov** (Bestemmelse) se under ligge.

Lov (Forlov; Ros), **love** (tilsige; rose; i Poesi elske); sv., nsk. Lov, lova; e. love elske; ifølge ht. Lob, loben, geloben er germ. Rodform lŭb-. — **Løfte**, Laan af plt. Lovede, Lofte (ö) = ht. Gelübde. — 'Paa Tro og **Love**' af plt. Loove = ht. Glaube (auf Treu u. Glauben); samme Form laub- i **Orlov** (s. d.), hvis af plt. Or-Loof = ht. Urlaub, og i e. be-lieve. — Rodform liub- (cf. sv. ljuf, ht. lieb, &c.) i D. nu kun i de laante Liebhaber, liflig, lefle (s. d.). — Førgerm. laubh- lŭbh-; cf. lat. lubet (lyster; ældre Form end libet).

Lu(v) ?; = Masc. sv. luf, nsk. Luuv, med Adj. luuv : nedhængende (se Ross); Aasen angiver et Ntr. Luv : „Noget Bedhængende“, med Vb. luva, og henviser til Lav (Mos), lava (dingle) som med formentlig indbyrdes Afslyd, hvormed dog nu bliver uforeneligt. Derivatum er vel **Lue**, nsk. Luva (Hue). — Sv., nsk. Lugg (Haartot), hidhørende? [førgerm. luk-n-?]. Sv. ludd (Luv) kan høre til lobben. — Sv., nsk. Fem. Lo (Luv) congruerer med nsk. Fem. Lo (Engslette), cf. gt. Masc. og Ntr. Looh (Krat), germ. lauh-, = lat. loucus, lūcus Lund, af lucere; se under Loft. — [Mon Luv da af germ. lūf-?, førgerm. lūp- abnormt for lūk-, Afslyd til lauk- og lūk-, lyse; ?; Bet. : lys Plads : Smaavegetation : Lobbenhed;? Cf. under Ulv].

Lud ?; gd. *Luut som i Sv., Nsk. — Gt. : Loo (Genit. Loowes), nu ht. Lohe, holl. looi; „Ursprung unbekannt“; »oorsprong onbekend«. [Rod lau-, lu-; opløse? el. vaske?].

lude ; gd. *luute løøt lute luten; sv., nsk. luuta. Germ. lūt- (liut-) laut-

lūt-; førgerm. laud- lūd-. — Compos. : **ludd**oven (Gram. § 82). — Af Rodform liut- : **Lyde** (Vanskabthed), gd. Liute, Lyyte; nsk. Adj. ljot (hæslig) = got. liut-s bedragerisk, hykkelsk.

Lue (Flamme), gd. Luge, nsk. Loge (sv. nu låga), t. Lohe. Germ. lūh-, førgerm. luk-; cf. f. Ex. lat. lux Lys, ind. ruc-. Se Lys, Lyn, (Loft, Lu?).

Luffe er Laan, fra E. el. Nt.; -e vel tilsat hos os : e. luff (ikke nu i Skriftsprog) : flad Haand; to luff : »to turn a ship towards the wind; from M. E. lof, a contrivance for altering a ship's course« (cf. loof, Luvside, tilsøs). Af samme Rod, germ. lōf-, er nsk. Loove (flad Haand; cf. e. g-love Handske). Se Lab. Form med f er ikke indfødt hos os (Gram. § 192).

Luft, Lugt se Loft. — Luge, luge se lukke.

Lugger (Fartøi) af holl. logger, e. lugger, »a ship furnished with lug-sails; prob. from the verb to lug« : trække (ved Haaret) : sv. lugga; Vbt. antages i E. laant fra D. el. Nsk.

lukke, Form opstaaet i Nd., maaske nærmest fra gd. *lykie (assimileret lykke) lukte lukt (Gram. § 92), gnsk. lykia; Derivatum til **luge** (nu kun i plt. Betydning : ziehen, zupfen : trække Ukrudt op), gd. *luuke løøk luke luken; gnsk. luuka lauk; plt. luuken look. Germ. lūk- lauk- lūk-; førgerm. laug- lūg-; cf. λυγος bøielig Gren, λυγιζειν bøie. — et **Lukke**, af det nye Vb. med kk; men '**lukt** ind i' er = nsk. lukt, Part. af gnsk. lykia. — Rodform lūk- : en **Luge**, gd. *Luuke = nsk. Luuke. — Form luk- : et **Laag**, gd. *Lok (ht. Loch : Hul; e. lock : Laas); en **Laage**, gd. *Loke = nsk. Loka; en **Nøgle**, fordum Nøgel af Løgel, gd. Lykel som i Nsk., germ. luk-il-. (Se Lok, med Løkke). — (Se Løg).

lulle; almengerm.; »from the repetition of lu lu in lulling children to sleep«.

lummer, med forældet Simplex lum, Vb. **lumre**; ligl. nsk. lum, Lumma (varm Luftstrøm), Lumra (og Lurma; tyk, noget varm Luft). Aflyd i sv. ljum; stemmer formelt med nsk. Ljome, der dog betyder Glands og vel er af et germ. liuhm- (se Lys), medens lum ikke kan være af et germ. lūhm.

lumpen, Gjengivelse af t. lumpig, af Lump brugt som Skjeldsord. I Nsk. findes Lump (Klods), lumpen (tyk). — Vb. i : „lade sig lumpe" maa være extraheret af Adjectivet.

lumsk ?. I Nsk. med Omlyd lymsk (sv. nu lömsk), med lyma (sidde stummelt lyttende, &c.), og, med Aflyd, løyma (se bistert).

lun, gd. lugn som i Sv.; nsk. logn; -n Suffix; lūg- congruerer med en Rodform til lyve (s. d.); vel opr. skjult, dækket.

Lund; ligl. sv., nsk. (Masc.). Cf. Lind? Land? [»wl—nd-« kjendes ikke].

-**lunde** (nogen-, ingen- &c.) Casus af Fem. Lund (Maade).

Lunde (Søfugl)? Ligesaa i Nsk.

Lune, Laan af t. Luune (ht. nu Laune), af lat. luna Maane.

Lunge; almengerm.; „man zieht es zur Wz. l—ng- leicht sein, die in gelingen steckt". Se lang, at lange (gt. langen : hente; Lufthenter?).

lunken. Nsk. lunka (varme lidt) „maaske opr. lumka, af lum" (se lummer).

lunte (gaa langsomt), nsk. lunta; ght. lunzen (leicht schlummern). Nsk. og sv. siges ogsaa lunka (overført Bet. af foreg. lunka?). (Cf. lente?). — Deriv. : der er endnu „en lille Lunte" til.

Lunte fra T.; „erst nhd.; zu mhd. lünden, brennen; Beziehungen unsicher; Übertragung : Fuchsschwanz"; lünden maaske dog uvedkommende : „Lunte : Lumpen, Fetze; später : Zündstrick".

[Lur, Horn; literairt Ord, af isl. lúdr. I ældre D. Lud : se Molbech].

Lur, lure (ligge; sove; passe op); nsk., sv. luura; t. luuren (ht. nu lauern). Germ. lūr-. Ikke oplyst videre. Bet. sove anføres ikke i Plt., men vel träge sein.

Lurendreier fra Nt.; plt. Lurrendreeier, holl. lorrendraaijer, »waarvan de eig. bet. niet is nagespoord«. Plt. Lurre (Lüge), holl. lor Lappen, Lumperei, »van onbekenden oorsprong«.

lurvet, en **Lurve** ? Nsk. har lurvutt og Lurva m. M.; med Aflyd : larvutt, Larv, Larve (Pjalt), larva (kludre). Sv. larf : liten gosse.

Lus (uu); almengerm.; Nogle mene : „zu liusan [se løs] verderben, wie φθείρ zu φθείρειν«. — Deriv. : **lyske**. Lusing, nsk. : Lusafskraben, Bank.

luske; findes i Nsk.; vel dog Laan af t. luuschen, ht. nu lauschen, opr. lytte efter, saa lure, holde sig stille (i D. nu : liste om). „Weist auf Stamm hlus- hören" (cf. lystre).

Lut (Instrument), gjennem T. fra Romanisk (fr. luth), fra Arabisk : alud.

lutter, Laan af t. luuter (ht. nu lauter); got. hlūtr-s ren. Germ. hlūt-; førgerm. klud-; cf. κλύζω (af kludio) vasker. — Vb. luttre.

Luv (Vindside), vel nærmest af holl. loef, »zal wel eene verkorting zijn van loefzijde« (Korside); »maar dial. eng. luff, got. lōfa beduiden vlakke hand«; se Luffe. — **Luvart**, holl. te loeve waart, te loevert.

Lux : Luchs, Los, attr. af plt. Luxen (rapse), af luken (nappe), se lukke.

Ly; ifølge isl. hlý er germ. Form hliu-; cf. nsk. Lya (Mildhed), Vb. lya : at **ly** (Skoven lyer for Huset). Sideform : Læ.

Lyd, lyde, gd. Liud, liude = nsk. Ljod, ljoda, isl. med hl-. Germ. hliud-; Aflyd hlūd- i ht. luut, nu laut, &c. Udvidet Rodform; primair Rod førgerm. klu- : κλύω, lat. cluo hører. — Deriv. : at **lyde**, adlyde, gd. lyyde lydde lydd, Ntr. lytt (isl. hlýda), hvoraf i Nd. er udviklet **lytte** (Gram. § 92).

Lyde (Feil) se under lude.

Lygte, Laan af plt. Luchte (ü) = ht. Liuhte, nu Leuchte; germ. liuh-, se Lys.

Lykke (aabent y = lukket ø, Gram. § 60), Laan af plt. Lucke (ü; Neutr.) = ht. Ge-lücke, nu Glück, „specifisch deutsches Wort; zweifelhaft ist Zusam-

menhang mit locken". E. luck vel laant fra holl. luk : »oorsprong geheel duister«. [Snarest Sammenhæng med Lok, Løkke, s. d., og troligt altsaa med lukke, idet Grundbetydning er bøie, bøielig : Skjebnes, Omstændigheders Eftergivenhed?].

Lyn, gd. *Liugn (Deriv. : Liugned); gsv. Liugn Elder (nu ljungeld; nsk. nu Ljon). Rodform liuh- med Suffix -n-; se Lys.

Lyng; ligl. nsk. (sv. nu ljung). Germ. ling-w-; seer ud som Aflyd til lang.

Lyre (Røghul; forældet; se Molbech), gd. *Liure; nsk. Ljore; item nsk. Ljor : Hul i Skyer, ljora : klare op. Germ. liur-, førgerm. laur- : λαυρη Stræde, λευρος aaben; lat. lūra Aabning. — (Lyre, Instrument, er græsk og uvedkommende; se Lire).

Lys, lys; gd. Lius, lius, som i Sv.; nsk. Ljos, ljos, Germ. liuh- med Suffix -s-; førgerm. lauk- : litauisk lauka-s, λευκο-ς hvid; cf. Lo under Lu; Lyn, Lygte, t. Licht (ældst: Liocht), &c. Rodform germ. lūh- se Lue. — Deriv. : **lyse**, germ. liuh-s-i-an.

Lyske, gd. Liuske (sv. ljumske, vel forvansket); plt. Leesche, holl. nu lies, før liesche, g. e. leeske. Germ. lius-, ens med Præs. Rodform i verlieren (se løs). (Maaske da egtl. Brok? eller Sted, hvor Brok risqueres?). — Nyt. Leiske er enten Omtydning eller helt uvedkommende?

Lyst; gd. *Lust; almengerm.; got. lustu-s. Germ. lus-t- (ɔ: -tu-). Førgerm. Rod vel las- begjære, der findes i Ind.; lat. las-c-ivus; λιλαιομαι, begjærer, staaer vel for li-las-iomai. — **lyste**, germ. lust-i-an.

Lyster (Aalestang); gd. *Liuster som i Sv.; nsk. Ljoster; af tabt Vb. *liusta løst luste lusten (støde, slaa, opr. stene), nsk. ljosta laust, ved -st- (-s-t-) afledet af Rod førgerm. lau- lu-; cf. λα(ϝ)ας Sten, λευω stener, λευστηρ Bøddel.

lystre = nsk. lyystra, plt. luusteren (üü), af germ. hlu-s-, se Lyd. — lytte, se Lyd.

lyve; gd. liuge løg luge lugen; almengerm. Germ. liug- laug- lūg-; førgerm. l—gh-; gjenfindes i Slavisk. Betydede vel opr. tilhylle (got. liugan -aida betyder egte, vel egtl. tilsløre). — Af Form lūg- : gd. Lygn, nu **Løgn**.

Læ, (nsk. Le), se Ly; germ. hliu- spaltet til 2 Former. — Om **Lækat** hører herhen?; nsk., sv., Lekatt.

Læbe; gd., gsv., nsk. Lepe; germ. lēp- (I); t., egtl. nt., Lippe (pp vel af pj). Aflyd läp- i labe og i nsk. lepja lapte. Førgerm. lab- (hænge; slikke), som i lat. labium Læbe.

Læder; almengerm.; ifølge e. leather, ht. Leder er germ. Form lēthr- (I), hvori indeholdes et Suffix. Ikke oplyst videre.

læg, gd. læk, plt. leek, af lat. (græsk) laicus.

en **Læg** (gg)?; nsk. Legg (Masc.; Pl. Leggjer) betyder Benpibe, Stamme, m. M.; e. leg maaske laant fra D. Der citeres et longobardisk (ɔ: ght.) Lagi (Laar), enten som af Rod til ligge (s. d.), eller i Slegt med Laar, ifald dette

staaer for lahas- (h og g af førgerm. k), og mulig samme Ord som Læg; g da fordoblet hos os. [Ellers kunde tænkes paa nt. Leie : Skifer o. L., og den alm. Udvæxt gg foran Suffix -i- hos os].

læbske se leske. — et Læg, Lægd, lægge, se ligge.

Læge, **læge**, gd. Læcke, læcke; a. s. Sb. læce; ældste ht. Laachi; got. Sb. lēki-s. Germ. läk-. Gjenfindes med k i Slavisk, er altsaa laant fra en af Siderne, eller fra samme Kilde. Et germ. läk- kunde vel betegne Draabetæller : lekan se læk. se Streitberg urgerm. gram. s. 137.

Lægte (e) ? uoplyst. Consonantforhold i Germ. aldeles abnormt : sv. läkt [attraheret til läktare i Bet. Brædestillads,?]; men t. Latte (ogsaa ht.), a. s. lætta (nu e. lath); item d. **Lætter** paa Vogn. Ogsaa romanisk: fr. latte, it. latta; samt celtisk : kymrisk llàth Stang.

læk (rettere e) er vel Laan af nt. lek (ligl. laant til Ht. : leck), da et gd. *lek vilde blevet til læg (medmindre Gram. § 92 kunde anvendes her). Vb. leka lak (dryppe) er bevaret i Nsk. Germ. lĕk- (ĭ) läk- läk-; Adjectivet af Formen lĕk- (ikke Omlyd). Førgerm. lag- (cf. λαγαρος, slap,?; lat. laxus?). — Deriv.: at **lække**, vel af nt. lecken, germ. läk-i-an. — [Uvedkommende : t. lecken : slikke; t. lecken : sparke].

læne, Laan af t. lehnen; ght. lenen, linen (holl. nu leunen), a. s. hlinian (nu e. lean); nsk. lina. Germ. hlī-n-; førgerm. kli- : κλινω læner, κλιμαξ Stige; lat. in-clinare, clivus, &c. Se et Led, Li.

Lænke (bedre med e); gd. *Lenk(e); sv. länk; nsk. Lekk (Led; Kjede) og Lekkja (Kjede); t. Gelenk, lenken; a. s. hlence (e. nu link), isl. hlekk-r. Germ. hlank-; førgerm. clang-.

lære (gd. Præt. lærde lærd; cf. Gram. § 178. a.); almengerm. (Vbt. nu tabt i E.; Sb. lore); germ. (og got.) lais-i-an, egtl. bringe til at gaa frem (i T. ē af ai; hos os ā med Omlyd æ, da her neppe er laant fra T.). Inchoativet lis-nan, t. lernen, mangler hos os. Germ. lis- lais- lis- : gaa, (er)fare (got. Præt. lais : har erfaret, veed). Cf. Lest, Lise, List, (Laar?); t. Geleise. — Sb. **Lære**, vel fra T.

Læs, læsse, Læst, se lade.

læse; nu tabt i E.; ellers almengerm.; opr. Bet. : samle. Germ. lĕs- (ĭ) läs- läs-. Gjenfindes i Lithauisk. — Deriv. : den hellige **Læst** (= isl. lest og lest-r).

løbe; gd. løøpe; nsk. laupa, isl. hlaupa; almengerm. (e. nu leap). Germ. hlaup-. Førgerm. klaub- ubekjendt. — Deriv. **Løbe** (Osteløbe) = nsk. Løype, isl. hleypi-r. Fra T. : vidtløftig : plt. wiit=looftich (öö); **løbsk** : plt. loopsch (öö).

Lød (Farve); gd. Lyt, Lit. Germ. wlīt-, se under lede (søge).

Lødeko ? Der anføres et Vb. lø(d)e, i sydsv. Dial. löa : visa tecken till snar kalfning; ha jufret &c. uppsvällda. — I Nsk. anføres loa („der forudsætter

et loda"), i enkelte Egne løa : rumme; „Sammenhæng dunkel". Ross har et løa : skumme.

løbig se Lod. Løfte se love. løfte se Loft. Løgn se lyve.

Løg, gd. Løøk; nsk. Lauk; ht. Lauch, plt. Look; e. leek. Germ. lauk- congruerer med en Rodform til lukke (s. d.).

løi (rettere loi), med sv. loj Laan af plt. looi (träge, faul); holl. lui er vel laant fra Plt., og findes ikke i ældre Tid. Om det er germ. l— el. hl— el. wl—, erfares neppe. — Plt. Deriv. : Looiart (Faulpelz); om vort **Løiert** (til Børn) er overført Anvendelse heraf? (Pels til at dovne i?).

Løier; gd. *Løøge (Ntr.) som i Nsk.; sv. löje, -a (dette i Pl. -or); isl. hlœgi; Rodform hlōg- af le (s. d.).

Løkke (ogsaa i Bet. Indelukke; indhegnet Engstykke) se under Lok.

Lømmel, Laan af t. Lümmel; „erst nhd.; wahrscheinlich aus dem veralteten lumm, schlaff, ahd. luomi; hängt mit lahm zusammen" (nemlig Aflyd, germ. lăm- lōm-).

Løn (Ahorn); isl. hlyn-r; plt. Lonen-Holt. Germ. hlūn-; førgerm. klăn- (russisk klenu, Ahorn).

Løn (Belønning); gd. Løøn; nsk. Laun (dog nu alm. Løøn), at launa; t. Lohn. Germ. laun-; -n- mulig Suffix; Nogle henvise til *απο-λαυω* (nyder), lat. lū-crum. Got. lun, Løsesum, er vel Aflydsform.

Løn, Løndom; gd. Løøn, samt Løøn-d (med Dat. Pl. Løøndum), og et Vb. løøne (skjule, benegte), = nsk. Laun (forælbet), Løynd, løyna; formelt congruent med foreg., og vel stemmende i Betydning ('dække'). Da Got. har laug-n-i-an = ht. leugnen, Deriv. af liugan (lyve), pleier man at antage, at hos os -g- er udfaldet, at altsaa Lighed med foreg. er tilfældig.

løs (øø) = nsk. laus (Vb. løysa), t. lose, a. s. leas (e. nu -less, men som enkelt Ord loose, »difficult to account for; influence of loosen, or of the Scand. or Dutch forms?»). Germ. Rodform laus-, ens med 2den Form i germ. (og got.) lius-an (tabe, miste) laus lŭs-um lŭs-anas; nu t. verlieren (se forloren, forlise). -s- Suffix ? cf. *λυω* (løser), samt Rod til næstforeg. — **Løsen**, nu knyttet hertil, gjengiver t. Losung, af uvis Herkomst („unmöglich, Ableitung zu bestimmen").

Løv (øø) = nsk. Lauv; germ. laub- ifølge ht. Laub. — Løvstikke omfortolket af lat. levisticum.

Løve, Laan af t. Löwe, af lat. leo.

Løverdag (gd. Løøger-); = nsk. Laugar-Dag, Genitiv af Laug (Vask). Ikke videre oplyst. Hvis -g- i germ. laug- kan være Suffix, bliver der Slegtskab med lat. lavare.

maabe ?; gd. *maape; måpa, mopa i sv. Dial. betyder : surmule; ligl. e. mope (fra D. ?); men nsk. maapa: „slaa meningsløst om sig". Germ. vel māp-.

Maade, gd. *Maate (Masc.), som i Nsk. (sv. nu måtta); plt. Maate (Fem.); i Ht. haves nu kun Neutret Maß. Germ. Rodform mat-: Vb. mēt- mat- māt- : nsk. meta; plt. meten; ht. messen. Førgerm. mad-; cf. lat. mŏdus, mĕditari; μεδω, μηδομαι betænker, bereder. Primair Rod vel ma. Cf. Maal, maale, -mæssig.

(Maag (Besvogret). Kunstigt fornyet hos nogle Digtere. Germ. Rodform māg-, kan, ved Aflyd, høre sammen med mag- i maa, Magt.)

Maage; gd. *Maake, som i Nsk.; -ke er Suffix; cf. gnsk. Maa-r (-r er Nominativendelse), nsk. Maase, Maare; plt. Meewe, (ht. nu Möwe). Germ. maiw- (maihw-?). Onomatopoieticon.

Maal, at maale; almengerm.; t. Mahl i Mahlzeit, einmal; e. meal; got. mēl Tid. Germ. māl-; heri -l- vist Suffix; cf. Maade, messen &c.; ind. mā maale; με-τρον; lat. mē-tiri (maale); &c. — Compos. : Maaltid. — Se under male (t. malen), og Maane.

Maal (Tale, Sprog, Retssag, Sag); ogsaa sv. og nsk.; i T. bevaret i Mahlschatz, Gemahl : gt. Mahel (Forhandling &c.); got. mathl Forum. Germ. mathl-, hvori Rod vel er ma, med Suffix -thla- (førgerm. -tla-)? — Deriv.: **mæle** (i T. : ver-mählen), germ. (og got.) mathl-i-an.

Maane, som i Nsk., Sv., Gt. (nu : Mon-tag); a. s. mōna (e. moon); germ. mān-a(n)- (ɔ: „svagt" Masc.) (altsaa got. mēna). Førgerm. : ind. mās (n eliberet), lat. mensis (Maaned), μην. Primair Rod troligvis mā maale el. vexle. — Deriv. : **Maaned**; = t. Mon-ath, Mon-d; e. mon-th; got. mēn-ōth-s. — Compos. : **Mandag**, gjennem plt. Maandach (ght. Maantac), Gjengivelse af dies lunæ.

Maar („den væne M."), se Mø.

Maar(d) (Dyr); gd. *Mardh; ligesaa gsv. (nu mård); nsk. Mar(d), og med Omlyd Mor(d) (isl. mörd-r). I T. med Suffix -er : Marder. Germ. mārth-. Førgerm. mart- : lat. martes (hvoraf, gjennem martulus, fr. martre, og af dette : holl. marter, e. martern, marten). [Primair Rod mar? Slagteren? cf. lat. mortuus &c.].

maatte, abnorm Inf.; gd. muge, iek maa, iek maatte; en Tid ogsaa at maa (: paa maa og faa). Germ. mäg- mūg- : t. ich mag (e. nu may). Førgerm. mägh-; cf. μοχλος Løftestang; Aflyd mägh- : μηχ-ος, μηχ-ανη Maskine. — Se Magt, formaa, Formue, mu(e)lig (Maag?). Compos. : maaske.

Maatte, Matte, gjennem T. af lat. matta.

Mad; gd. Mat, som i Sv. og Nsk. (E. meat betyder nu Kjød). Germ. mät-; congruerer med en Rodform i Vb. mēt- mat- māt- (ht. messen), og kunde opr. betyde Portion. [Nogle tænke paa Roden i lat. mandere tygge]. — Deriv. : **mæt** = nsk. met-t; made, Mading.

Madike, vist udvidet af et gd. *Madk (nsk. nu Makk, sv. nu mask). I T. uden Deminutivsuffix : Made (opr. Masc.). Germ. (og got.) mäth-a(n)- („svagt"

Masc.). Hører vel sammen med nsk. Ntr. Ma(d) : Fiskeyngel, Saugspaaner (Madsild : Smaasild), der vel er germ. mätha-. [Om opr. Afskrab? cf. Rod ma skjære, høste ? : α-μα-ω, mähen, die Mahd; lat. me-t-ere]

(„Kalde En Mads" ɔ: dum; plt. Phrase : Matz, M. Pump; ɔ: Matthias).

mage (tilpasse, parre, lave, gjøre), -**mager** (Sko-m. &c.); **Mag, Umag(e), magelig** (plt. makelik); **Mage** (Egtem. &c.) (til hvilket sidste hører mageløs, vel og Mageskifte); gd. *make, Mak &c.; sv. og nsk. maka, Mak &c.; plt. maken, ht. machen; e. make, match. Vbt. maaske hos os gjenoplivet ved t. Indflydelse? Ligefremme Laan fra T. : **makke, Makker, Gemak.** Germ. mäk-. Førgerm. mäg- ikke fundet i samme Bet. [Overgang fra Bet. anstrenge i μογεω, μογος er tænkelig].

mager; almengerm.; vistnok meget gammelt Laan fra Romanisk : it. magro (e. meagre slutter sig til fr. maigre), af lat. macer; da s i Lat. bortfalder i Forlyd foran m, er der Mulighed for Antagelse af førgerm. Rod smak-, samme som i smaa (s. d.). [De, der benegte Laan, antage i mager germ. g af førgerm. k].

Magt, mægtig, Laan af t. Macht, mächtig, af Rod til mag, mögen. Have tidligt fortrængt de indfødte *Maatt, *maattig (Assimilation som i maatte).

Mai, i Germ. fra Latin. — 'at **maie** sig ud' : nemlig til Maifest.

(Mais : »Span. : W. Indian mahis, in the language of Hayti«).

male (knuse); gd. Præt. *mool malen, som i Nsk. og Gt. (ght. muol). Mangler i E. Germ. mäl- møl-. Førgerm. mal-. Gjenfindes i lat. mŏlere, mŏla (og i Slavisk og Celtisk). Græsk har abnormt mul- : μυλη, men μαλ-ακος bløð. — Compos. : Malstrøm. — Se Mølle, Mel, Møl, Muld, Malm (mild ?).

male (pingere), med sv. og nsk. maala, Laan af t. malen (gt. aa), Derivatum af t. Mal : Punct, Plet, Mærke (plette, mærke), samme Ord som vore : Maal, maale. (Mal har absorberet gt. Meil : Modermal, = got. mail, e. mole, der maaske har ældgammel Vocalisation af en Consonant, som Baum; cf. macula ?).

malke se Melk.

Malle, gjennem plt. Mallie, af fr. maille, af lat. macula (Maske i Tøi).

Malle (Fisk) ? Sv. mal, Masc., pl. -ar (ganske som mal : Møl).

Malm; ligl. sv. og nsk.; -m er Suffix; Rod som i male (knuse); Bet. opr. Grus, Sand (cf. Malmø ɔ: Malmhøie), som ved got. mal-ma, gt. Mel-m (Aflyd, ikke Omlyd); zer-mal-men.

Malt; almengerm. (ht. Malz, med ght. Adj. malz : weich, schlaff). Antages at høre sammen med et germ. „stærkt" Vb. meltan malt multanas, der endnu findes i E. (fordum stærkt; endnu molten), = smelte; d. mælte, nsk. melta er Denominativum.

Malurt se Møl.

Mama, vidtudbredt primairt Lydsignal.

Mand, gd. Man(n); almengerm. Germ. män-n-, med et assimileret Suffix

(u, w, hvis man kan dømme efter ind. manu-). Rod măn falder sammen med den i monne, mane, lat. mens, moneo, me-min-i, &c., men ogsaa med den i lat. mănus Haand. — Pron. **man** er samme Ord i Specialanvendelse. — Se Menneske.

Manbag se Maane.

Mandel, gjennem t. Mandel fra Romanisk (it. mandola), fra Græsk: αμυγδαλη.

mane. Stemmer med Nabosprog (nu tabt i E.). Rodform germ. og førgerm. măn-; cf. lat. monere &c. Se monne.

Mang (forældet, se mænge) i Mangkorn, Manggods.

mange, med Sing.-Form mangt og mangen (hvori -en er ubestemt Artikel, og vel tillige den gamle Accusativendelse: Gram. § 178. a.). Almengerm. (i Isl. forvansket til marg-r). Germ. (og got.) măn-ag- (: t. mannig-, manch; e. many). Gjenfindes i Slavisk og Celtisk. [Roden falder bl. A. sammen med den i lat. manere forblive; skulde Grundbetydning være: resterende i antageligt Qvantum?].

Mangel, mangle, Laan fra T. „Kann urverwandt sein mit lat. mancus, verstümmelt". Om e. mangle (lemlæste) er directe samme Ord, omtvivles: »mangle, Lat. with E. suffix; weakened form of *mankelen, frequentative of M. E. manken .. from mancus« . [manquere fra Fr.].

mangle (rulle Tøi), gjennem T.: mangeln, Mange(l), fra Romanisk (it. mangano), fra Græsk: μαγγανον (Kastemaskine, Mange, Blide).

Manke, som i Sv. og Nsk.; Derivatum af obsolet Man = t. Mähne, e. mane, hvis Grundbet. er Hals, ifølge isl. men, gt. Meni, lat. monile, μανος, der betyde Halssmykke, ind. manjā Nakke (der ogsaa findes i Celtisk, Ex.: »Irish muin : neck«).

Mappe (egtl. Dug), gjennem T. af lat. mappa (opr. semitisk ?).

Mar (forhen ogsaa Mær); ligl. Mar i Nsk. og Sv. Nu obs., undtagen i Composita, som Marild, -svin, -halm, -kat (-e-kat; Oversættelse af Meerkatze), &c. I T. med Omlyd: Meer; ældste T.: Mari. Ligl. førgerm.: lat. măre (Pl. mar-i-a). Rod măr- slaa, knuse ('Dunbreren'), er vel samme som i Mord, lat. mortuus død, martus Hammer, μαρναμαι kjæmper, &c.

Mare (-ridt, -lok) = nsk., sv. Mara; e. night-mare; i T. Mahr. Rod vel som i foreg. Gjenfindes i Slavisk. I fr. cauchemar er -mar laant fra T. (cauche- af lat. calcare stampe).

Mark; ligesaa i Sv., Nsk., T. (i T. ogsaa Marke; i Isl. Omlyd: mörk). Betydning: Stribe, Rand, Grændse, udyrket Grændsestrøg, Skovstrøg; hos os tilsidst: Ager; item vel: Mærke paa Metalstang el. Spiral for hvert ½ Pund (for at kunne brekke saa Meget af); dernæst: ½ Pund, Møntværdi, Mønt. Førgerm. mărg-: ind. marg- stryge, streife; α-μεργ-ω afbrekker, μαργ-ος omstreifende, gal; lat. marg-o (-in-is) Rand (laant til os: Margen). — Deriv.:

Mærke, germ. mark-i-a-; **mærke**, germ. mark-i-an. — Laan fra T. ind i Romanisk, f. Ex. fr. marque, marquer; Tilbagelaan til Germ. : marquere.

Marked, gjennem t. Mark(e)t af lat. mercatus, it. mercato (fr. marché). — Marktschreier af os forvansket til **Markskriger**.

(Marsch, Marche, gjennem T. fra Fr.; Vb. marcher hamre, trampe, gaa).

[Marschall, Marechal, gjennem T. af fr. maréchal, der selv er Laan af gt. Marh-Schalc ɔ: Heste-Betjent, Staldmester, Rytterfører, &c.]. — Ældre Laan (corrumperet), og uden Omvei over Frankrig : Rigens **Marsk**.

Marsk, Laan af t. Marsch (Fem.) = e. marsh. Neppe indfødt germ.? Snarere i T. og E. laant fra gfr. maresc (barb. lat. mariscus; nu fr. marais), egtl. Strækning ved Havet. [Flere ville derivere det af germ. Mar; isaafald maatte det vel være laant ind i Fr.].

Marter, martre fra T., af martyrium. — (Marts : lat.).

Marv; gd. Marg som i Gt. (nu dog ht. Mark), og tildels i Nsk. (ellers i Nsk., og i Sv., med Omlyd, Merg). Germ. mäsg-. Førgerm. mäsgh-. [Man henviser til lat. mergere, dyppe].

mase; sv. og nsk. masa; e. maze maaske fra D. Forskjellige Betydninger, hvoraf varme, brase synes oprindeligst. Ikke til at finde i T., hvor dog haves Maser (Flamme el. Knude i Træ, Hudplet), og med Aflyd mäs- : ght. Maase (Wunde, Narbe), med Vb. maasen (verwunden). Noget førgerm. mas- neppe til at finde.

Mask, neppe indfødt. Ifølge nsk. Meisk, t. Meisch er det germ. maisk-; Plt. har, foruden Me(i)sch, ogsaa Masch (a af ai), hvilket vi vel have laant og vel antaget for Eet med et indfødt *Mask af mase, da Nsk. har Mask : Tummel, og Sag-Mask : Saugspaaner. Aflyd misk- kunde foreligge i t. mischen : lat. miscere (maaske laant til T.). — Omlyd i **mæske** er vel kommen ved Attraction til t. mästen, eller er kun tilsyneladende; cf. sv. mäsk for *meesk?

Maske; almengerm.; ifølge nsk. Moske (isl. mösqvi) er germ. Stamme mäsqu-a(n)-; førgerm. Rodform mäsg- : lithauisk mazgas Knude, Knop; μόσχος Spire passer formelt bedre til Marv.

(Masque er fr., »venu au 16me siècle de l'italien maschera«, der efter Nogle er et arabisk Ord. Mascarade er fr. af it. mascherata.).

(Maskepi se Mat.). — (Masovn : ht. Maßofen, „für gemessene Zeit").

Masse gjennem T. af lat. massa.

Mast; almengerm.; Førgerm. enten mäst- el. mäsd-, mulig med Elision af en Guttural (mäkst-)? Sammenhæng med lat. malus ganske uvis [dette staaer efter Nogle for madus, masdus].

Mat (langt a), Laan vel nærmest af holl. maat = plt. Mate, e. mate, ght. Gemaße, egtl. Spisecamerat, af Mat (ght. Maz) = d. Mad; germ. Rodform mät-. — Deriv. : holl. maatschappij, plt. Matschopie, laant til os : **Maskepi**.

mat (tt) (i Schak, og billedligt), til os fra T.: „seit der 2. Hälfte des 12. Jahrhunderts ins Deutsche übernommen aus dem Romanischen ... nach arab. -pers. schäh-māt : der König ist todt".

(Maties-Sild ɔ: holl. maatjes haring : »wordt duidelijk uit het oudere syn. maagdekensharing« : Mädchens-.)

Matros, med t. Matrose, Laan af holl. matroos, »van fr. matelot«, hvilket atter synes at indeholde det germ. Ord Mat (Mad); el. Mat (Camerat); -lot cf. Lod?, a. s. gehlyta, nt. *Gelote? (Lodhaver) : Messecamerat?

Matte se Maatte.

Mave, gd. Mage som i Nst., Sv., T. (ht. nu Magen). Germ. mäg- congruerer med Roden i maatte (s. d.), der jo betegner kunne (in casu kunne tage imod, nemlig af Qvantum; altsaa: rumme). Har fortrængt en oprindeligere Benævnelse.

med; ifølge a. s. mid er germ. Form mid- (ē), med d, ifølge μετα af førgerm. t (vel paa Grund af Tonløshed). — Got. Compositum : mith-than, gd. meden (n bevaret, skjønt udfaldet i da), nu (i)**medens**, **mens** (Gram. § 123. c.). Se men.

Med (Øiemed) tør regnes = nst. Mid (Ntr. og Fem.; Midte; Punct at sigte efter); se mid- &c. — Før streves ogsaa Meed som = et nst. *Meit, der dog ikke anføres. Det forældede mede (sigte) passer baade til nst. mida og til det dermed ubeslegtede meita (gjøre sigtende Bevægelse; opr. hugge efter), se slgde. og Meisel, Mide.

mede med Medestang, gd. *meete = sv. meta, nst. meita (se under foreg.), egtl. hugge Spid eller Krog i Fisk. Germ. mait- kan høre til primair Rod mi- som i lat. minus, d. mindre, &c.; isaafald egtl. hugge, skjære Noget mindre.

Mede (Slæbemede, Læsmede), gd. *Meed(e) = sv. mede; i Nst. Meid, opr. nedrammet Pæl; germ. maith-; førgerm. mait-, som i lat. mēta Søile; primair Rod mai- sees ogsaa i lat. moenia, mūrus Mur (som fæstet i Jorden).

medens, mens, se med.

Medisterpølse; 1ste Led, for os nu indholdsløst, eller Eet med Præpos. med, maa, ifølge plt. Met-Worst, være plt. Form for Mad i samme Bet. som e. meat : Kjød.

megen, gd. miken (meken, og ofte myken), Acc. Sing. Masc. (assimileret af *mikeln) til Nom. mikel; Ntr. miket (af *mikelt), nu **meget**; (nst. nu myken, sv. mycken); got. mikil-s, ght. michel, &c.; = μεγαλ-η : til germ. k skal svare førgerm. g Ind. mahat-, stor, divergerer (da ind. h alm. staaer for gh, ikke for g); cf. lat. magnus, hvori g kan staa for gh. Om maaske kun ma er Roden (med forskjellige Suffixer)? Se : mere.

meie, Laan af plt. meeien = holl. maaien; ht. nu mähen; a. s. māwan

(nu e. mow). Germ. og førgerm. mā- : α-μα-ω meier. Lat. metere kan være Derivatum af denne Rod.

Meierske, Laan af plt. Meiersche ɔ: Forstanderinde, Fem. til t. Meier = fr. maire, e. mayor, af lat. major (domus). Hos os indskrænket til: Forstanderinde for Melkestue &c. Deraf **Meieri.**

Meise, Laan af ht. Meise = nt. Mees, nsk. Meis. D. Form vilde være Mes (ee). Ikke oplyst. (Cf. nsk. Meis : Kurv; ynkelig Person). Se Musvit.

Meisel, Laan af ht. Meißel = nsk. Meitel, af den under mede anførte Rod germ. mait-.

Mel; gd. Miæl, vel paavirket af gt. Mel; ia, iæ af germ. ē; i Sv. og Nsk. Omlyd : Mjøl, bevirket af følgende w (u) (Gram. § 88); germ. mel-wa- (Afslyd til male); gt. Melo, Genitiv Melwes.

Meld(e) (Plante); nsk. Meldestokk; t. Melde, „dunkler Abstammung ... gr. βλιτον, für μλιτον?«.

melde, Laan af t. melden (opr. forraade). Germ. vel milth- (ĕ). Ikke oplyst videre.

Melk, gd. Mialk, Miælk, neppe upaavirket af plt. Melk = ht. Milch; ia, iæ af germ. ĕ (ĭ); i Sv. og Nsk. Mjølk. Ght. melchen malch gemolchen. D. **malke** (i Gd. findes molke), nsk. (tildels) malka. -k synes at være Suffix; cf. ældste ht. Miluh, got. mil-uk-s Melk, nsk. mjel-ta (malke). Førgerm. mal-g- (r): α-μελγ-ειν malke, lat. mulgere.

(i)**mellem,** opr. Dativ Pl. (Gram. § 177. b.) Millum; et Sb. med -l-, af mid- (s. d.).

men, Sammensmeltning af gd. meden (se medens under med) og plt. men, man (ausgenommen; sondern, aber), der vel er contraheret af: ne wenn (ikke naar; som holl. maar, = ht. nur, af ne ware es sei denn).

Men (ee) (Skade) med Mened, formene (hindre); nsk. og ht. Mein. Germ. og førgerm. main-, hvori -n- er Suffix; cf. nsk. mei-da (beskadige), mei-ta (se Med, mede); primair Rod mai- i Bet. formindske.

mene (formene, tænke), Laan af nt. meenen = ht. meinen (betydede fordum ogsaa ynde). Germ. og førgerm. main-, snarest Eet med det i lat. moenia, mūnire (befæste; se Mede); formelt eens med det i Men, menig &c., og i e. moan klage. Flere Tankeexperimenter ere forsøgte.

menig, Menighed, gemen, Laan af plt. geme(i)n, Me(i)niche(i)t, &c.; Germ. og førgerm. main- som i com-mūn-is, lithauisk maina-s Vexling, &c.; primair Rod mai-, som i μοι-τος Vexling; maa være samme som i Men (tage fra Eet, for at lægge til Andet).

Menneske, opr. Fem. som sv. menniska, nsk. Mennesksja, hvorimod gt. Mensche (substantiveret Adj.) er Masc. Derivatum til Mand (s. d.).

mere, mest (**mer** var opr. Adverbium); almengerm.; i got. ma-iza, ma-ist-s (Adv. ma-is) sees Roden i Form af ma-. Som i lat. major maa kunne

antages Elision af en „Guttural"; cf. lat. mag-nus. [„Junggrammatikere" vilde tildels henføre mere mest til helt anden Rod]. Se megen.

Mergel, fra T., hvor det vel nærmest er Laan af lat. margila, af marga, „von Plinius als celtische Wörter bezeugt".

merle, Merling, Merlepren, &c, maritime Ord fra Nt. og E. Ikke paalideligt forklarede.

Mers af nt. Mers, Mars; af lat. merces i Bet. Kjøbmandsvarer, saa Kurv med saadanne, og saa »door de zeelieden op den 'mastkorf' overgebracht«.

Merskum : Meerschaum daniseret.

Messe, i alle Betydninger af **lat.** missus, -a, -um sendt; Messe i Kirke af : missa est ecclesia Menigheden bortsendes, nemlig de fraregnede, der blive til Altergang. Messe : Marked, forbi det holdtes sammen med Kirkefest. Messe : Maaltid, egtl. Ret, der sendes rundt (it. messo, fr. mets).

Messing, laant fra T., hvor Nogle henføre det til Masse el. Messe i Bet. Metalklump, der maa være Laan af lat. massa Masse. Imidlertid angiver Lübben som platt. Form : Mattan, foruden Missing. I A. S. angives mæstling. Altsaa uopløst. Neppe germanisk.

Mester gjennem nt. Meester af lat. magister.

miau; primair Formation; **miaue** (for i kan udtales j).

Midnat, -dag, &c.; gd. Adj. mid; Neutr. **midt**, nu Adv.; **Midie**, med tilsvarende laant t. Form **Midte**; item fra T. : **Middel** (med formible, en Midler), dog at dette i Composita ikke kan skjelnes fra indfødt 1ste Led som i Middelfart; **imidlertid** indeholder t. abjectivisk -er (Genitiv og Dativ). Se mellem (Mile). Ifølge e. mid- er germ. Form mid- (got. midji-s); førgerm. mädh- : ind. madhja-s, lat. mediu-s, μεσος (for methios), &c.

en **Mide** el. et. **Mid** = nsk. Masc. Miit, plt. Miite, ældste ht. Miiza (Myg), e. mite. Germ. mit-, Aflyd til mait- hugge, skjære (se under mede). Cf. under Kvist : nsk. Kveis &c.

mig, gd. Acc. mik (cf. ε-με-γε); gd. Genitiv miin, hvoraf Possessivet **min mit**. Førgerm. Pronominalrod m—.

Mikmak, fri Formation af makke (cf. Miskmask).

Mil (ii), gjennem T. fra Romanisk, af lat. Ntr. Pl. milia (passuum).

mild; almengerm.; germ. mil-d-; førgerm. mäl-dh-; cf. μαλϑη blød Masse, μαλϑακος, af μαλακος, blød; item lat. mollis, molere male &c. Andre Combinationer ere forsøgte.

Mile (Kulmile) = sv., nsk. Miila, plt. Fem. Miile; item plt., ght. Miiler (ht. nu Meiler). Germ. mil-; førgerm. mail-; primair Rod vel mai- (se Mede). — Det lidet bekjendte Sand**mile** (se Molbech) kunde være samme Ord i ændret Anvendelse. (Nsk. Mel, Sandbakke &c., passer formelt ikke godt).

Mile (Mundbid i Bidsel) = gsv., nsk. Fem. Mila (I). — Phonetiskt divergerer nsk. Neutrum Meel, der vel tilnøds kunde combineres med Mindil i

ældste Ht. — Atter divergerer a. s. midel (skulde hedt mithel for at passe til Mindel). — Vel altsaa tilhobe ugermanisk? (cf. celtisk, bretonisk, min, Snude?).

Milt; alt i Gd. 1stavelses, som nu i Ht.; nsk., nt. Milte, ght. Milze (Ntr.); sv. mjelte (Masc.). Germ. milt- maa vel være en af Aflydsformerne i det under Malt anførte Vb. Vel da opr. : den Bløde? el. den Blødgjørende, Fordøiende ?

mimre (se Molb.); nsk. mimra; plt. mimeren; vel primair Lydsymbolik.

Minde, i Aaminde, Kjærteminde, &c.; gd. Minne; Aflyd til Mund; findes i Nsk., hvor Omlydsform Mynne er mere udbredt (Forvanskning af y til i tænkelig?).

Minde (ogsaa i Bet. Samtykke), **minde**; gd. Minne, minne; ligl. nu i Sv., Nsk., af germ. nth ifølge got. Ntr. ga-minthi Erindring. Førgerm. măn-t-, som i lat. ment-is (Genitiv til mens Sind). A. s. gemynd (nu e. mind) har Aflyd ŭ. — Gt. Fem. Minne (Kjærlighed; af Min-i-e) er af samme Rod, germ. măn- mĭn- mŭn. Se monne, mane, Mand, &c.

mindre, mindst; gd. minne, minst; nn i Comparativ af nr, dette af ns, som sees i got. minniza, minnist-s, hvori nn er opstaaet af nu (nw); germ. og førgerm. mĭn- : μινυω formindsker, lat. minus; &c. I D. er r senere paany indsat, og har fremkaldt Snyltelyd -d-. — Deriv. : formindske &c. (obsolet : minke).

Mine, i begge Betydninger gjennem T. af fr. mine, af lat. minæ : Trusel; Lebelse f. Ex. af Dyr; Ledning; Adfærd; Holdning.

(Mire, ved Bogtrykning : fr. mire af mirer sigte &c.)

Mis (Kat) primair Formation af Sort som Mus. — **misse** med Øine er vel Derivatum hertil?

mis- (ss); almengermanisk Præfix. Got. missa-, med et Adv. misso gjensidigt. Henførelsen til germ. mĭthan, ht. nu meiden, er ganske usikker, da germ. ss indeholder flere Muligheder. Nogle anføre et ind. mithu- forskjellig, falsk. Cf. miste. — **mislig** nu hos os Laan af t. misslich. — Det tabte gd. *Miskunn, med **miskunde**, Miskundhed, kan høre herhen; Molbech: „af mis og kunna i Bet. tilregne"; eller maaske nærmere af Adj. kunn (nu kund-), saa at der betegnes Fordølgelse?

Miskmask ɔ: t. Mischmasch; -masch vilkaarlig Variant af Misch-.

Mispel, gjennem, T., Lat., af μεσπιλον.

Mistbænk, af t. Mist = got. mĕh-stu-s; Rod som i ομιχειν, lat. mingere. Til samme henføres e. mist Taage.

miste, alt i Gd. opstaaet (Gram. § 102. c.) af gd. misse = t. missen, e. miss savne, &c., hvori Rod er uvis, ifølge Flertydighed af germ. ss; kan høre sammen med t. meiden, med mis-, maaske med begge (se mis-).

Mistel ? Henføres oftest til Mist (se Mistbænk); „weil durch Mist der Vögel verpflanzt?"; „wenn nicht .. der zur nebligen Winterzeit in Beziehung

stehende Strauch"; »the sense is : birdlime-twig«, idet Bærret indeholder en klæbrig Vædske. Mistelten, se Ten (a. s. -tān; nu i E. forvansket til mistletoe).

Mjød; iø Omlyd til ia (det Omlyd bevirkende -u- sees i St. &c); ia af germ. ē : mēd- : ht. Meth (i ældste Ht. Metu), e. mead, &c. Førgerm. mădh- : ind. mădhu- Honning &c.; μεϑυ.

mod (oo; træt, mat, nedslaaet; mod i Hu), participialtformet Adj. af Rod germ. mō-. Cf. ht. müde. — Deriv. : **møde, Møde, mødig.** — Uden dentalt Suffix : ht. Mühe (ght. Müeie, i ældste Ht. Muoi), holl. moei (u), plt. Mooie; heraf ved Laan : **Møie**, der dog kan være sammenvoxet med Møde ved Vocalisering af d (cf. f. Ex. beile; Gram. § 61). — Førgerm. ma- (kan være opr. Eet med fsgde.): cf. μω-λος, lat. mo-les Anstrengelse, &c, (Nogle ansætte dog Rod mau- bevæge, bedrøve; ?).

Mod (oo); almengerm.; ifølge e. mood, ht. Muth, er germ. Form mōd-; -d- vel Suffix. Førgerm. ma-; cf. μηνις Vrede, μαιμαω begjærer, ?

(i)**mod**, gd. moot, Accus. af Moot (Møde); et **Mode** (Landemode) seer ud som Dativform (Gram. § 177. b.) (plt. Moote er Fem.). Deriv. : **Møde; møde**, gd. møøte, germ. og got. mōt-i-an. Samme Rod i plt. Fem. Moote, ht. Muße (Fritid; opr. fri, ledig Plads); i got. ga-mōtan finde Plads (Joh. 8, 37: word min ni gamot in izwis mit Ord finder ikke Rum hos Eder), a. s. mōtan kunne (nu e. must nødes; egtl. Impf.), plt. mooten, ght. muozen (nu müssen), fordum : kunne, have Lov til, nu : være nødt (Overgangen lettest i negativ Sætning : du kan ikke komme = er nødt til ikke at komme). — Germ. mōt- betegner Rum; har vel Aflyd til germ. metan, ht. messen (se Maade); gamotan da : finde Plads ifølge sit Maal; motian opr. vel ; ved nøie Maal faae Stykker til at gaa sammen ind i givet Rum; vel dernæst : finde Plads med Andet indenfor givet Rum; &c. — **Modvillie, modvillig** høre for os herhen, men vel kun ved Omfortolkning af plt. Mootwille, mootwillich = ht. Muthwille, muthwillig.

en **Mode**, gjennem T. fra Fr., af lat. modus.

moden; fordum moen (mo'n : instabilt e : Gram. § 62), item moed (mo'd), to participiale Adjectiver (-ed, -d : Gram. § 178. a.); Formerne moden (d. og nsk.), mogen (sv. og nsk.) ere yngre. Nsk. ogsaa mooken. Etymologi vanskelig. Cf. primair Rod mā- i lat. maturus? eller i t. Dial. mauen, mäuen (tygge Drøv), der synes at være Eet med nsk. mooa (gjøre mør ved Trykning el. Bankning; isl. móast fordøies)?

Moder (oo); almengerm.; ifølge g. e. mōder (e. nu med th), ght. Muoter (ht. nu med tt), er germ. Form mōdar-, hvori, som i Fader, førgerm. t er blevet til d : mā-tar-; Nomen Agentis (Gram. § 102. d.) til Rod mā- i en eller anden ikke mere bestemmelig verbal Betydning (amme?), men opr. primairt

Lydsignal for Forestilling: Moder, Bryst.— Møderne=, =rene (=Arv &c.), gmlt. Subst. : Maternitet &c.

monne, antiqviserende Hjelpeverbum (Gram. § 112. a; 120. c; 157. c.); fordum mune, Præs. Ind. Sing. mun, Ipf. munde; germ. män- mün- (f. Ex. got. Præs. Sing. man, Pl. munum, Inf. munan, Ipf. munda), med Bet. tænke, mene, erindre, have isinde. Førgerm. Rod män- : lat. monere paaminde, me-min-i erindrer, mens Sind; μενος Mod; ind. manas- Sind; &c. — Af Præs. Sing. mon er opstaaet Spørgeadverbiet **mon** (f. Ex. mon han døer? af : mon han dø?). — monstro, muligt en Contraction, medmindre =s= er en Snyltelyd; i Nsk. : maa tru? (se Aasen under muna). — Se Jordsmon, Mand, mane, Menneske, Minde.

Moppe, Mops af holl. mop, mops (Mops ogsaa laant til Ht.); holl. moppen vrænge Næse,-o. L.; e. mop gjøre Grimacer (forskjelligt fra mope, se maabe).

en Mor, Morian, nærmest gjennem Plt.; opr. africansk (Maurer); =ian vel plt. Endelse? (cf. Klobrian). Deraf plt. Moorenkop (sort Hovede). — Morbær, =træ, af lat. morum, -us, gjennem Plt. : Moorbere. — et Mor (Tøi), orientalsk gjennem Fr. (moire) og T. — Morads, Laan af plt. Mooras (ogsaa laant til Ht. : Morast); i Plt. Laan af fr. marais, lat. mariscus, maragium, attraheret til plt. Moor (Mose; ght. Muor, fortrængt af den plt. Form); vel Aflyd til das Meer (se Mar). Molbech opfører „en Mor", der turde være de Allerfleste ubekjendt. — **Morild** er vel Laan af nsk. Moreld (ikke oo); cf. nsk. Mor „muggen, smuldret Masse, f. Ex. om gammel Fisk", og „smaa Ledbyr" (som Brimmel; hvis det i denne Bet. kan skilles fra nsk. Maar, af en anden Aflydsrække). Rodform vel altsaa germ. mür- som i nsk. Eld=Myrja, Eimyrja (se Emmer); Aflydsvariant : nsk. Maureld ɔ: Myldreild, Myreild; cf. nsk. Maur (Myre), maura (myldre). Synonym : Marild (se Mar). (Vild Omtydning : isl. möru-eld-r : mara : Mare).

Mord; almengerm.; germ. mör-th- ifølge a. s. morth, ht. Mord; med Suffix -r- : got. morth-r, a. s. morthor (nu e. murder). Førgerm. Rod mär- som i lat. morior, mortuus, mort-is (Nom. mors); ind. marta-s dødelig; &c.; med Tab af Nasalering : βροτο-ς dødelig. — Deriv. **myrde,** germ. morth(r)-i-an (u).

Morgen; almengerm.; germ. mörg-; førgerm. märgh- ikke fundet. — [E. merry, mirth, a. s. merg, mirhth, kunde passe til Aflyd; men : »not a Teutonic word : Irish and Gael. mear : merry; Gael. mir : to play; mireagach : merry].

Morkel (Svamp), sv. Dial. As=Murkla, nsk. Murklar &c.; ht. Morchel („für *Morh=Walu; got. walu-s Stab; Möhre : Rübe"; ?).

Moro, ligl. nsk., sv. Dial.; af Ro i Bet. Behag, Fornøielse (se Molbech), 1ste Led sees ikke, at kunne være Andet end Mod (Sind); cf. jydsk Houro (ɔ: Hu=ro). Vb. nsk. moroa, i sv. Dial. mora (i Sv. siges blot roa, rolig),

d. nu **more**, hvorefter mor- for os har faaet Værdi af Ordrod : morsom, Morskab.

Morter, gjennem Plt. af lat. mortarium (med Udtale Morteer høres det som fremmed).

Mos (oo), Laan af plt. Moos = ht. Mus (ght. Muos). Hører vel sammen med nsk. moosa (varme; halvsteges; døse). Kan være Aflyd til mase. Germ. s efter lang Vocal indeholder flere Muligheder; men gjængs Derivation af germ. mōs- fra Rod māt- (se Mad) er neppe rigtig. — T. Derivatum er Gemüse, der benyttes af os i daglig Tale.

Mos (kort lukket o) = t. Mos (der fordum tillige betegnede Mose ɔ: Grund, hvor mosagtige Planter trives). — Deriv. : **Mose** = nsk. Mose (sv. nu mossa), hvilket tillige betyder Mos. — Germ. mŭs-; Aflyd mius- sees i ght. Mies (Sump), og vistnok (med r af s) i nsk. Myyr (hvoraf „Myrejern", „Myremalm"). Førgerm. mus- : lat. mus-cus Mos.

Most (kort lukket o), gjennem T. af lat. mustum.

Moster ɔ: Moder-Søster.

moxen, efter Molbech af nt. machscheen (holl. nu misschien) : maaske; i vor Bevidsthed attraheret til lat. mox, snart.

Mudder, med sv. mudder, Laan af nt. Modder; ht. og g. e. Moder (e. nu mother); item plt. Mudde, e. mud, sv. modd, &c. „Vorgeschichte dunkel". Germ. mūd-; førgerm. m—dh- [cf. μοϑ-ος Tummel?].

muelig, fordum mugelig; maa, med nsk. mogeleg, sv. möjlig, være Laan af plt. mogelik, dog daniseret ved u for o, idet 'maa' fordum i Inf. hed muge = plt. mogen; ht. nu mögen.

Muffe, fra T.; der vel fra Romanisk : it. ca-muffare formumme, &c.; „lat. muffula schon im 9ten Jahrh." (817 efter Brachet). Herkomst ubekjendt. [Henførelsen til gt. Mouwe, Erme, er umulig]. [Mon 'dunet' betegnet som 'skimlet'; Dun og Skimmel kunne se ens ud; it. muffo skimlet; t. Muff, Skimmel, er nyere; Oprindelse interjectionel? m'f!].

m u g e (nu mindre bekjendt), se Møg; gd. *muke, nsk. moka.

muggen, med m u g n e, og det sjeldne Mug(g); ligl. i Nsk.; betegner der tillige Taageregn; nsk. Deriv. : Mygl, Mygla, mygla, sv. mögel, mögla; e. muggy vel fra D. Hvorledes gg her er opstaaet (og altsaa fjernere Etymologi), vistnok vanskeligt at godtgjøre.

et **Muk, mukke**, laant fra T.; i Holl. mokken : »afleidsel van een onomatop. mukk! ter aanduiding van een korten snauw« (Brissen).

en **Muk** (Hestesygdom) Laan af plt. Muuke; ght. Muuche (nu ht. Mauke med nt. k); „dunkeln Ursprungs; vielleicht zu . got. *mūk-s weich" (mukamodi); se myg.

Mukkert, med uegte -t, af holl. moker Hammer; ikke oplyst.

M u l c t : lat. mulcta.

Muld = nsk. Fem. Mold (sv. nu mull); ght. Molte; got. mulda Støv; -d Suffix; Rodform mŭl-, Aflyd til măl- male. — **Muldvarp** : som varper Muld = ght. Moltwerf (i Plt. treffes Multworm); seer ud nærmest som corrigerende Omfortolkning af et *Muulvarp = plt. Muulworp, ht. nu Maulwurf : som varper med Mulen; item ght. Muuwerf, der vel indeholder Simplex til Mule; disse atter opstaaede ved „Volksetymologie“ af et germ. mŭl- : plt., ght. Mul, Mol, Molle, e. mole : Muldvarp (ogsaa Firben; ht. nu Molch); i Plt. treffes Molworm. Rimeligvis Aflyd til măl- male (Muldvarpeskud isaafald opfattede som Knusningsproducter).

Mule; ligl. nsk., sv., gt. I Gt. ogsaa Muul (ht. nu Maul, holl. muil); -l- vel Suffix; cf. gt. Muu-werf under foreg.; Muu vel opr. Onomatopoieticon : Brøl, dernæst Snude. [Gjængs Combination med Mund maa forkastes]. Deriv.: m u l e, surmule. — Uvedkommende er lat. mulus : **Mule**, M u l d y r.

mullen ?, med **mulne** og et sjeldent **Mul**, der neppe staaer for Muld, men nærmest seer ud = nsk. Mul, Mol (Smaastykke; se flgde.), som om mullen egtl. betydede opløst, forvervet; er Bet. skimlet oprindelig, da maatte det staa for *muglen; i Nsk. findes for mygla i en enkelt Egn mugla (Ross).

Mulm, fordum Muln, og endnu at **mulne** (om Veir); = sv. moln Sky, nsk. molnast (blive overtrukken). Simplex : nsk. Mul, Mol (Smaastykker; Smaaskyer), Aflyd til măl- male, sønderdele.

Multebær ?; nsk. Molta; minder om germ. meltan smelte (se Malt, hvortil dog sv. Dialectform Mulktebær ikke passer). — Uvedkommende er lat. mullus (mugil) : M u l l e (M u l t e) (Fisk).

mumle, vel fra T.; menes, med det fra T. laante (for)**mumme**, at stamme fra en Interjection : mumm!

Mund; gd. Mun(n) som i Sv., Nsk.; germ. mŭnth-; t. Mund, a. s. mūth (nu e. mouth). (Om -t- i mundtlig se Gram. § 102. b.). Førgerm. măntpleier man at ville gjenfinde i lat. mentum Hage (ɔ: 'fremstaaende'), mons montis Bjerg, &c. — 'Morgenstund har Guld i Mund', laant fra T.; nu t. holl., d., sv., nsk., men ikke e.; citeres intetsteds fra Middelalderen; synes opstaaet ved Reformationstiden i T. som literair Gjengivelse af aurora musis amica : Morgen har i sin Mund (in d e m Munde; aldrig in der Mund af die Mund : Beskyttelse) og udtaler gjennem Forfatterens Mund gyldne Ord; ligl. holl. (: in d e n mond); i D. og Sv. vedblev Rimet at passe, forbi -d i Stund (ogsaa i Sv. i daglig Tale) var blevet stumt; ogsaa Nsk. beholdt Morgonstund heve Gull i Munn, men producerede for Rimets Skyld Varianten: M. er beste Mund (Ntr.; ɔ: Tidspunct; ogsaa Bitmund : Tid da det bider bedst); Islænderne omstøbte, for at bevare Rimet, til : morgunstund ber gull í mund (Fem. : Haand). [P. Syvs „M. har Brød i Mund“ er selvfølgeligt et Forbedringsforsøg]. [Den cultusministerielle saakaldte „Retskrivningsordbog“ opstiller her, uden Spørgsmaalstegn „Mund : Haand“ som lexicalsk Bestanddel

af nuværende D.! — Endog den ædruelige og grundige Schlyter lod sig her vildlede af d. Philologer]. [Ifølge de angivne Data bliver der altsaa ikke at tænke paa den mythiske Maalen af Guld mundfuldevis].

Munk, gjennem Nt. af lat. monachus, fra Græsk.

munter er ht. Samme Bet. har litauisk mandrus. Førgerm. mandh-; cf. μανθανω? lærer. Cf. got. mundon agte paa, mundrî Ziel.

Mur, gjennem T. af lat. murus.

Murmeldyr af t. Murmelthier, af lat. mus (Gen. muris) montis (fr. marmotte).

murre, Onomatop., fra T.; sjeldent.

Mus; almengerm.; germ. og førgerm. mûs- : lat. mus, &c. Af lignende primair Formation som Mis. — **Musvaag, Musevaage**? Cf. nsk. Masc. Vaak, „et Slags Fugl; cf. sv. vråk : musvåk«; cf. Vrag : maaske da Museforfølger; =vaag da Forvanskning. — **Musvit**, maa som e. titmouse være attraheret til Mus, men opr. have indeholdt Ordet Meise (s. d.); cf. sv. Dial. Meshätta? skulde =vit være Hætte omstødt interjectionelt? (tittevit). — **Musling** og **Muskel** begge gjennem T. af lat. mus-culus.

'mussig' (neppe anerkjendt i Skriftsprog) turde være formel Danisering af ht. mausig (kjephøi), hvis Henførelse til mausen (skifte Fjer) synes lidet passende til Betydningen [kunde have passet til et ght. *muuzen af lat. mutire, mukke,?].

mut; sv. Dial. mutten; nsk. muuten og mutten; Vb. ældre d. mude (se sur ud), nsk. mutta (surmule). Formelt stemmer holl. muiten knurre, der kunde være Laan af lat. mutire mukke (cf. Mytteri). Item nsk. muuta, holl. muiten, ght. muuzen (nu ht. mausen) : skifte Fjer, af lat. mutare. Fugle ere triste i Fældetiden. Sammenvoxen af mutare og mutire (og et opr. germ. Ord ?) kunde tænkes?

Mutter er rent ht. („muttersene" : mutterseelenallein : forladt af Moder, om Barn, der føler sig ensomt).

Myg (gg); i Sv. ogsaa mygga; nsk. Mygg og alm. My; nt. Mugge (plt. ü), ht. Mücke. Germ. mügg-, trolig med Udvidelse af et interjectionelt mu (Brølen, Summen), der vel ligl. indeholdes i lat. musca, μυια (ↄ: musia).

myg (med ydmyg); gd. *miuk som i Sv., Nsk.; e. meek. Germ. miuk-. Afslyd mauk- : nsk. Mauk („Madvædske" f. Ex. til Mel; Deig), møykja (blødgjøre, spæde). Afslyd mûk- se Møg. Got. muka-modî, Blidhed, har vel û; cf. t. Mauke, se Muk (Hestesygdom). Førgerm. maug- mûg- neppe til at finde. [Primair Rod mu-? cf. μυελος? Marv].

et **Myl** (forældet) = nsk. Myl (smaat Affald, Spaaner), med Myla (stor Mængde); Omlyd af Rodform mûl-, Afslyd til mâl- (se Muld, Mulm); som Bet. angives hos Molbech : vrimlende Mængde. Deriv. : **Mylder, myldre**.

Mynde, gd. *Mis-Hund, spinkel Hund; nsk. mjo, mjaa smekker, bøielig. Germ. maiw- ?

myndig, Myndling, Formynder, Laan af plt. mundich, Mundele, Vormunder (ü) og ht. Mündling (plt. „Mundelinge : Vormundschaft?"), Derivata af die Mund (Beskyttelse, opr. Haand), hvori -d vel er Suffix, og Rod münda = førgerm. män- som i lat. manus Haand.

Mynte (Kruse-, Peber-) gjennem plt. Minte (ht. nu Münze, Minze) af lat. mentha af μινθα.

myrde se Mord.

Myre, med sv. myra, plt. Miere (e. mire vel fra D.), af Rodform germ. miur-; Aflyd i nsk. Maur (Myre); Aflyd mūr- se under mør, Morild, Emmer. Rodens Grundbetydning : Vrimlen. — Uvedkommende : Myrejern, -malm, se Mose.

Myrte, gjennem T., af myrtus, μυρτος, — Myseost (Valleost) er nsk., = sv. mesost (germ. mīs-). — Mythe : μυθος. — Mytteri, gjennem T. fra Romanisk, som fr. émeute, it. ammutinare, der henføres til lat. mota, Particip Fem. af movere. Cf. dog under mut?

Myske (Mysike) (Plante); nsk. Mysk(a), med Mykse, Muske (Duft), Musk (Støv, Støvregn).

mægle, Laan af plt. mekelen; ligl. laant til Ht. : mäkeln; „zu maken, machen" (i Bet. drive Forretning). Holl. makelen : »frequentativum van maken«.

mægte, mægtig, se Magt. — Mæle, mæle, se Maal. — mælte af Malt. — Mængde se mangen. — Mærke, mærke (e) se Mark; en Mærke (e; Plante); plt. Merk (Masc.), samme Rod? [el. for *Madrik : Engkonge?, el. for *Madwreke : Madikeforbriver ?]. — mæske se Mask. — -mæssig, ht. (af das Maß), cf. Maade. — mæt (e), se Mad.

mænge (bedre med e), med nsk. mengja, Laan af t. mengen; cf. e. among, mingle, a. s. mæng-n-an blande, &c.; plt. Manger (Kræmmer; cf. Kjøbmangergade); ældgammelt germ. Laan (cf. kjøbe) af lat. mango Kræmmer, (Ombytter), manganus, mang-on-are, &c.; i Germ. Attraction til mange, og frugtbar Derivation. [Ordene kunne neppe skilles i to Hold. T. Lingvister anse dem for germ.].

Mær = nsk. Merr (Hoppe), sv. märr, e. mare, ght. Merhe (nu Mähre); germ. marhia, hvis Simplex marh-, Hest, indeholdes i Marschal (s. d.). Førgerm. märk-, „als altceltisch von Pausanias bezeugt"; »Irish and Gael. marc : horse«.

Mæslinger (e), vistnok Laan af plt. Maselen, Meselen. Ht. Masern, der af t. Lingvister regnes for Eet med Maser „knorriger Auswuchs am Ahorn". Rod seer ud som i mase.

Mø = nsk. Møy, got. mawi, Gen. maujos. Ifølge t. Magd, got. magu-s

Søn, m. fl., synes et g at være eliberet : germ. mägwia-, mauia-. Rod da ens med den i maa, Magt, &c. — Gd. **Maar** er en Nominativform, med -u- eliberet, a forlænget, og Casusendelse -r.

Møbel : fr. meuble (lat. mobilis). — Møbbing se Møg. — Møde, møde, se mod. — mødig og Møie se mod. — møderne, -rene, se Moder.

Møg; gd. Myk, som i Nsk.; germ. mūk-, se myg. Vb. muge (s. d.). — **Møbbing** af Møgdynge.

Møl = nsk. Mol (Masc.; isl. ö). sv. mal (Masc.); got. malo (Fem.). Ligesom t. Milwe, nu Milbe, af Rod mäl- male, producere Mel. — **Malurt** : Urt mod Møl.

Mølle, i Germ., f. Ex. plt. (Molene), Mole, Molle (ö), af lat. molina. Fortrængte Quern. Cf. Kjede, Kjølken.

Møn(n)ie, gjennem plt. Meunie, ht. Mennig, af lat. minium (deraf Miniatur, i vor Bevidsthed attraheret til minus &c.).

Møn (forældet), gd. *Møøne som i Nsk.; at **mønne**, gd. *møøne; **Mønning**; cf. nsk. Møøna (Rygmarv); som af et germ. mōn-, der ellers ikke kjendes. Rietz citerer Gael. muin Ryg, Top (cf. „altwelsch min, jetzt main, com-muin : exilis“? ɔ: smal; Rod som i lat. minus). Mulig da Laan fra Celtisk? (Rygmarv kan opfattes som smal Forlængelse fra Hjernen; eller Rygrad kunde opfattes som Mønning).

Mønster (y; Gram. § 60), gjennem plt. Munster, samme Ord som Monstrum, lat. — **Mønt** (y) : lat. moneta, gjennem Plt. : Munte (ü).

mør (øø) = nsk. møyr, uden Omlyd mauren; germ. maur-; Aflyd mür- : holl. murw, ht. mürwe, nu mürbe. Ght. mear(we), a. s. mearu maa komme af Transposition af maur- til marw-. Samme Rod i Myre, Morild, Emmer. [T. Lingvister ansætte Rod mar-, hvormed vel maatte følge Omsætning af marw- til maur- hos os, da Ordene neppe tør stilles ab].

mørk (lukket ø = aabent y : Gram. § 60; skreves forbum ogsaa med y); nsk. myrk; y maaske af germ. i ifølge mirki i ældste Nt. Fjernere Etymologi vanskelig, da der ifølge k i slavisk mraku, mrok, Mørke, er laant fra eller til Slavisk. (Nogle henvise til *νυκτος αμολγω* i Nattens Mørke).

(Mørser er rent ht.; t. Lingvister ville regne det for germ., altsaa stille det fra Morter, s. d.). — (Mørtel, Kalk, rent ht.; lat. mortarium). — Møttrik (stundom ombannet til Møttring) af et ht. Mütterich (anføres af Molbech), hvilket neppe anerkjendes i ht. Skriftsprog; plt. Moderken.

naa; germ. nāhw-; t. nahen. Cf. Nabo, nær, naar. Førgerm. naq-, nak-; Nogle anføre lat. nancisci faae; ind. nac- naa (cf. dog : nok).

naa(h)!, primairt Lydsignal.

Naad, Laan af t. Nath, af nähen (Lyden forkortet : Pl. Naadder); se Naal. Deriv. : **naadle**. Se Not.

Naade; nsk. Naade, Naada, Naad; sv. nåd; t. G=nade (Præfix ge=). Har engang ogsaa betydet Fred, Ro. Germ. nāth-. Got. : nithan understøtte (ifald det hører til Aflyd, germ. ĭ a ā). Førgerm. nat- : ind. nātha- (th af t) Støtte, Hjelp. — at naade forefalder, uden be=, kun i Conjunctiv.

Naal; Contractum, ifølge t. Nadel, e. needle, got. nēthla. Rod germ. na-; t. nähen, holl. naaien (hvoraf hos os maritimt Ord: „naie"). Lat. neo, *νεω*, betyde spinder.

naar, Sideform til nær (cf. naa); nsk. naa, naar og nær; sv. när, i Dial. ogsaa når. Spørgende med underforstaaet 'hvor'; dernæst conjunctionelt.

Nabo, Na= for Naa= (cf. da, Krage, lade, o. a.); se naa, nær. (Na=boerske, som af et Naboer).

Nadver(e), fordum Natwordh, se Daure.

Nag, nage ere omtalte under gnave.

Nagle; ligl. nsk. (sv. nu nagel som i T.); Derivatum (vel opr. med Bet. Klo) til det hos os forældede Nagl, se Negl. — at nagle.

Nakke; almengerm.; Aflyd i e. neck. Opr. hn-, f. Ex. a. s. hnecca. Nsk. Nakk (Knold paa Siden af Fjeld) hører vel til. Ikke umuligt er Aflydsforhold til usk. nykkja (rykke, isl. hn-, der dog ogsaa kunde være Rodudvidelse til et germ. hnuk- af en anden Aflydrække, cf. nsk. Nuuk : Bjergknold). Germ. hn—kk-, med en eller anden Assimilation (f. Ex. af tk ?, hvormed Vocalforkortelse kan følge). Førgerm. kn— [cf. *κνωδαξ* Tap?].

Nap, nappe ?; ere omtalte under Knap.

Nar (opr. rr), **narre**; i D., Sv., Nsk. mulig laante fra T. (gt. Narre : „svagt"). „Durchaus dunkler Herkunft". (Efter Nogle af lat. nario Næse=vrænger).

Nar(h)val ? ligl. t., holl., e.; isl. ná-hval-r (quasi Liighval); hvilken af Delene er Omtydning, vides ikke. »Niet zeker, of het tweede lid met walvisch samenhangt«.

Narv, med sv. narf, Laan af t. Narwe, nu ht. Narbe (Ar; Mærke efter Haar; garvet Haarside af Skind). Beslegtet med e. narrow snever.

naske (Molb.), t. naschen; „zu got. hnasqu-s weich, e. nesh?« (El. d. Variant til snaske?).

Nat; almengerm; t. Nacht; germ. (og got.) nāht-; førgerm. nākt- : ind. og litauisk nakti-, lat. Genitiv noctis, abnormt u i *νυκτος* (*νυξ*); -t- vel Suffix; cf. *παννυχιος* o. l. — **Nattergal** med gd. Genitivmærke =er (Gram. § 177. c.), af gale (synge); muligt Oversættelse af gt. Nahtegale (sv. näktergal, barbarisk Form). — (Natvake : Fugl, er nsk.).

Nav; ligl. nsk., sv.; i T. Fem. : ht. Nabe, nt. Nave. Germ. nāb-; før=germ. nābh- : ind. nabh- Aabning; lettisk naba; &c. — Deriv. : **Navle**; i Ght. Nabel(e). — **Naver** af Nav=Ger : nsk. Geir (Spid &c.), germ. gais-; celtisk anført i Lat. : gaes(um); findes som Led i gamle Navne, som Asger (Gudespyd).

Navn; sv., tildels nsk. nu Namn, hvilket restituerer det Ældre, da v kom af germ. m (Nasalering opgiven); t. Name („svagt") : germ. nāman-; **Aflyd** nōm- i ght. nuomen, plt. noomen, holl. noemen benævne. **Førgerm.** na-man- : ind. naman-, lat. nomen, *ονομα*; &c. Ifølge lat. agnomen, cognomen, ignominia (cf. agnatus, cognatus, ignobilis, &c.) er ellers allevegne bortfalden Forlyd g-; Rod da gna- kjende. [„Junggrammatisk" : g- i agnomen &c. laant andetstedsfra !]. [Henførelse til nehmen kunde gaaet an i Germ. for sig alene]. — en **Navne** germ. namna(n)-. **nævne** (e) : namn-i-an. Det gmle **Nevn** staaer far Nevnd; cf. Hevn. **nemlig** af t. nämlich. — **navnkundig** (se kund-), med uegte d udtalt (Gram. § 71. b.).

ned, nede, gd. nider, nidre; **neder-** i Compos. nu fra T. (Nederlag &c.); **neden** (opr. nedefra); **nedre nederst** (Gram. § 103. b.); fra T. : **nedrig, fornedre** (plt. nedderich, vornederen). Germ. nīth-; t. nid, nieder, e. nether; &c. Rod ni fungerer i Ind. som Adv. (ned &c.) og Præfix. — **nederdrægtig,** Laan af ht. niederträchtig (mangler hos Kluge; Grimms Lex. tier om Etym.), i Ght. : „von oben hinab angesehen, gering geschätzt", af (be)trachten (se tragte). Bort -d- kan komme dels af t-Lydens Svaghed i Tydsk, dels af Attraction til drage, tragen.

Neg (fordum, og endnu i Dial., en); gd. *Neek; sv. nek. Synes aldeles isoleret. [Om af *Kneek? i Midten indeklemt Ting?; cf. nsk. „ein Kneik i Ryggj'n", kneikja : „bøie En bagud, idet Midtryggen klemmes ind"; af samme Rod, Aflyd I : nsk. Kniik og Niike : Hofteknude].

Negenøie, halvdaniseret af plt. Negenooge : nonoculus (negen ɔ: 9).

Neger, nærmest fra T., af lat. niger sort.

Negl, gd. Nagl, fra hvis opr. Pl. Negl Omlyden er overført paa Sing., hvortil nu er dannet ny Pl. Negle. Nsk. Nagl, Pl. Negler. T. Nagel. Germ. näg- kunde congruere med Roden i g-nave (s. d.)? Førgerm. nagh-. Anklang til *ονυξ*, unguis, ind. nakha-, &c., kunde vække Formodning om, at Ordet hørte til den lovløsere, udenfor strenge Lydovergange faldende, Part af Sprogene. — **Neglike, Nellike** fra T.; ht. Nelke „niedd. Form, Negelkiin, Negelken, für Nägelchen" (lille Søm).

negte (Gram. § 102. c.), Derivatum til **nei** (Varianter : ne, næ) der seer ud som primairt Lydsignal, men maa være contraheret af et saadant (: got. ni, lat. ne, ind. na, &c.) og et andet Led, maaske ei (s. d.), isaafald = t. nie, og e. no nei (t. nein, e. none, forkortet no, indeholde Ordet een; nei er neppe opstaaet af et nein).

neie, gd. *neeg(i)e -de -d (opr. transitivt); nsk. neigja; Forlyd h- sees i de Sprog, der overhovedet bevare hn-, hl- (Got., alleræld ste T., A. S., Isl.). Causativ til gd. *niige, nsk. (sj.) niiga neig. I Got. uden -g- : hnīwan og hnaiwjan; den alm. Mening, at -g- her er elideret, kan ikke være sikker. Før-

germ. knaiw- knīw- (el. -ghw-). Nogle henvise til lat. con-nivere (trykke Øinene til).

Nelde, gd. Netle, nsk. Netla (sv. nu näsla); a. s. netele; plt. Nettele, ht. Nessel; germ. nätil-. Simplex : nsk. Nata og Nota, ældste ht. Nazza. Førgerm. näd- ikke fundet (anomal Anklang optræder). [Om Rod na, sy,?, forbi Traad kan faaes af Nelder ?]. **Nettelbug** plt. Form.

nem, nemme, Nemme, gd. næm (let at tage), næme (-de -d), Næme (alle af Rodform nām), med nime nam *naame numen = nsk. nema nam, ht. nehmen. Germ. nĭm- (ĕ) näm- nām- nŭm- (ŏ). Førgerm. nam-; cf. νεμω, νωμαω tildeler, νομος Lov, &c.; nemus, Numa, numerus. — Forældet : Nam (af *Naam) : Tagen.

nemlig se Navn. — neppe se Knap.

nenne (æ) (gd. Præt. *-te -t, nu ogsaa -ede -et); ligl. nsk. nenna, gt. nenden. Germ. (og got.) nanth-i-an. Af Sb. bevaret i ældste Ht. : Nand (Mod). Af „stærkt" Vb., ligl. i ældste Ht. : gi-ninban -nand (være modig). Cf. Navne som Ferdi-nand (got. ferhwu-nanth- som vover Livet), Nanna. Førgerm. nan-t- (el. nam-t-) ikke til at finde.

Nerve gjennem T. („erst nhd.") af lat. nervus.

Nes (æ) af Roden i Næse; germ. näs-i-a-.

neste; nsk. nesta, sv. nästa (hefte, sy); nsk. Neste (forbum ogsaa Niste; Spænde), ogsaa ældre d.; t. Nestel (Baand); ældste ht. Nusta (Heftning). Germ. ni(h)st- nu(h)st-?; cf. lat. nectere knytte?

Net; almengerm. (ht. Netz); germ. nät-i-a (got. Nom. nati), hvori nät- congruerer med det i Nelde (s. d.), men ogsaa med det i ht. nass (vaad), nt. nat; Aflyd i nsk. Noot (stort Net, Vod). I ældre D. ogsaa correct Næd (Gram. § 183); vort t enten fra Plt., eller overført fra assimileret -tj- i visse Former, cf. nsk. netja (putte i Net), maaske ved begge Dele sammen. (Nogle anføre lat. nassa?, Ruse, som af nad-ta? men skrives ogsaa naxa).

net gjennem T., af fr. net, af lat. nitidus. — Compos. : netop.

ni; almengerm.; germ, (og got., ght.) niun, germ. Aflyd iu af førgerm. au : ind. nawan, lat. novem, εν-νε(ϝ)α. (I Nt. og A. S. phonetisk Udvæxt g : negen, nigon; e. nu nine). — nitten (-ten cf. zehn), nittende.

Nid (gd. ii); almengerm., dog nu tabt i E. (ht. nu Neid, holl. nijd); germ. (og got.) nīth-. Førgerm. nait-, neppe til at finde. — Deriv. : **Nid(d)ing, nidsk.**

Nik, nikke, vistnok Laan af t. Nick, nicken. Ansees for Freqventativ el. Intensiv til neigen. Kunde ogsaa henhøre til en anden Aflydsrække (i a u) med nsk. nykkja (rykke; isl. hnykkja) og muligt Nakke (s. d.). I begge Tilfælde kræves opr. Forlyd hn-, der ikke er documenteret. — Det provindsielle nikke er et andet Ord : gd. *nekk(i)e (med Omlyd) = nsk. nekkja (hindre; isl. hn-)

= t. necken (brille), der kunde høre sammen med nsk. nykkja, el. med Nakke, eventuelt med begge, men umuligt med t. neigen (se neie).

(Nikkel, hos os fra T.: Kupfernikkel; „aus schwed. nickel«; »från tyskan«; »copper of Nicolas, in derision, as it was thought to be a base ore of copper«.)

Nip, nippe, hos os vel, som i Ht., fra Nt. Hører til de friere Formationer (e. nip, nib, nibble). Mulig udviklet fra (k)niipen ? el. cf. Næb? — Derfra ogsaa fr. nippes?, af os gjengivet som **Nips.** — („Nipflod", opført i nogle Lexica, er e. neap-tide; a. s. nēp- neppe oplyst).

Nisse ?; ligl. sv., og efter Rietz nsk.; mangler hos Aasen; Ross har: „Nissemerke = Maremerke, Marekors, Pentagram". — Om egtl. „Kjøkkenskriver" ?, nidor e culina; eller Personification af indegjemt Lugt? Cf. nsk. Niss : „Stank; Uhygge, Modbydelighed ved Person"; isl. hniss Afsmag (anført af Aasen, mangler hos Fritzner). Førgerm. kn—. Cf. *κνισσα* (for knithia) sveden Fedtlugt, lat. nidor. Lugt ved Afkroge, Skabe, &c., kunde vel tilskrives Nissen, der kunde have medbragt den fra Kjøkkenosen. (Alm. tages Nisse = Nicolaus, Niels, hvortil det ialtfald kan være attraheret).

Nit(t)e af t. Niete : „nach Aufkommen Lotteriespieles in holl. Weise, aus holl. niet = nicht" : „aus nie Wicht".

nitte (Søm med Nithammer, &c.; Molb. skriver nette ɔ: lukket e = aabent i : Gram. § 60), vistnok Laan af ht. nieten = plt. needen; i ældste Ht. hniotan; nsk. njoda. Germ. hniud- hnaud- hnŭd-. Førgerm. knaudh- knŭdh- [cf. *κνυζοω*? ζ er dog flertydigt]; primair Rod vel knu, skrabe, lyde. — Isl. har, i en anden Aflydsrække, hnita, der (efter Gram. § 92) kunde afgive nitte; vel mindre rimeligt; i Nsk. anføres det ikke; desuden har hnita Ipf. hnitadi (ikke hnitti).

Node og Note, Differentiering af t. Note, af lat. nota. — **Noder, Unoder,** vel opr. Ting, Uting at notere (eller Noder, Toner, Lader?); sv. Dial. : „hva ä dä för Noter". Gislason angiver som isl. : þetta eru hans nótur (vel laant fra D.).

nogen, gd. noke[r]n, Acc. Sing. Masc. til noker; Ntr. noke[r]t; Pl. nokre, Masc. og Fem. (Gram. § 178. a.), nu nogle (og nu Neutrum Pl. tillige). Antages for gammelt Contractum for *ne weet ek hwerr : jeg veed ikke hvilken. — nogenledes, -lunde, -sinde, Casusadverbier (Gram. § 101. f.), se Led, Lund, Sinde.

nok, Laan af plt. nooch, dettes haarde Udlyd af os omsat til k; ht. ge-nug, ght. ge-nuoc; nsk., sv. noog; germ. nōg-, der ligl. indeholdes i nøies, fornøie &c. Aflyd nāh- i got. Præteritopræsens ga-nah er nok; Aflyd ō i got. ga-noha Tilstrækkelighed. Førgerm. nak-, hvilket Nogle ville gjenfinde i lat. nanciscor (erholder), nactus (cf. dog : naa). — Deriv. : **noksom** (= genugsam). — I flere Udtryk er **nok** Laan af t. noch (endnu), der indeholder germ. nu (nu) og

et gutturalt Suffix = lat. -que (: 'ogsaa nu'); Ex. han kommer nok; jeg vil nok have det. Du kan prœle nok saa meget!; daglig Tales „nok een".

Nok og **Nokke** (paa Ten, paa Raa, &c.) = nsk. Nokke (isl. hn-); holl. nok, hvorfra 1stavelses=Formen kan være laant. Forholdet til Nakke (s. d.), nsk. nykkja, m. M., er vanskeligt at bestemme.

Nonne, gjennem T. fra Romanisk (Ex. it. nonno, -a Bedstefader, =moder), Latin, Græsk. „Vorgeschichte dunkel". »νάννη aunt, Sanskrit nana mother; formed like mama, dada &c.«.

Noppe (paa Tøi; lukket o = aabent u : Gram. § 60), **noppe, noppre;** Laan af plt. Noppe (Tuchflocke, Zotte), (Brem. Wb. skriver Nobbe), noppen (holl. nu nop); e. nap, »formerly nop, see knap; Celtic origin«. Se Knap, med nappe, hvortil **„nuppe"** (aabent u) i daglig Tale er Variant. (Forhold til Celtisk i saadanne Ord er vanskeligt at bedømme).

Nor (oo) (Fjord); ligl. nsk., sv. Dial.; Aflyd á vel i e. narrow, a. s. nearu, isl. Nörvasund Gibraltarstrædet. Egtl. Snor, Baand? cf. lat. nervus?

Nor (oo) (Barn)?; synes ganske isoleret. Aflyd til nære ? cf. nsk. nøøra (styrke). — For at svare til nsk. Naur (lille Vantrivning), der i indfødt d. Form vilde lydt Nøør, maatte det være Laan af et plt. *Noor (Gram. § 194); men et saadant anføres ikke hos Lübben. — Gml. d. Bibel. (ed. Molbech) Lev. 13, 8: Norneth ællær Barneth; Skrivfeil? Kunde være Deriv. til nøøre, som Barn til bære.

Nord; almengerm.; ifølge e. north, t. Nord er germ. Form nŏrth-; førgerm. nart-, som man vil gjenfinde i νερ-τερος nedre, underjordisk ≐ „umbrisch nertro link" („doch könnte man auch an litauisch nerti, eintauchen, denken"). r=Suffix sees i t. Norder= og i isl. **nordr.** — **Norden** er et substantiveret Adv. : nordfra. — **nordre** nyere Comparativ for ældre **nørre** (af nyrdre), der endnu findes i Composita. (Jydsk Nør ved Attraction til nørre?). — **Norge** ɔ: Nord=Veg (Vei). **norsk** for nordsk = **nordisk,** der er t. Form. Norman(ner) er Differentiering af Nordmand.

[Norm : lat. norma]. — [Norne : isl. norn, med =e til; Etym. uvis].

Not (oo; Fuge; se Molb.; Compos. : Nothøvl); Laan af plt. Naat (lyder med aabent o), altsaa Doublet til Naad (s. d.). Nsk. Form Nat(e) er fra Holl., hvor aa bevarer sin gamle Lyd.

nu; er germ. og førgerm. ens; primairt Lydsignal; ind. nu; νυ; lat. i nu-dius tertius. Udvidet : ind. nunam, νυν(ι); lat. nun-c; t. nun (ikke fundet i ældste T.).

Nudel fra T.; „erst früh nhd., woraus fr. nouilles; dunkeln Ursprungs".

Nul, gjennem T. : lat. nullus. — Nummer, gj. T. : lat. numerus.

ny; almengerm.; germ. (og got.) niu-i-; germ. Aflyd af førgerm. nau- : ind. nawa-s; νε(Ϝ)ο-ς; lat. novu-s; litauisk nau-ja-s; slavisk novu &c.; celtisk i Noviodunum o. l. Muligt er nau Aflyd til nu (s. d.). — Deriv. : **Ny;** Adv.

nys (genitivisk), ogsaa nsk. — Compos. : nysgjerrig, nysnævnt (Gram. § 99. b.), muligt oversatte fra Plt.; nysligen se s. — 'faae **Nys** om' : hører for os nu herhen, men stammer fra germ. niuhs-, som i got. biniuhsjan speide; niuhsin-s Besøgelse, nsk. Njosn og Njos (Nys). Om niuhs- stammer fra niu-, er ganske uvist; ialtfald -s- er Suffix. (Cf. f. Ex. novicius?).

nyde, gd. *niute nøt nute nuten; nsk. njota; plt. neeten; holl. genieten; ht. genießen. Germ. n—t- : iu au ü; førgerm. naud- nūd-; litauisk nauda (Ertrag, Nutzen). — **Nytte, (be)nytte, nyttig**, Laan af plt. Nutte, nutten, nuttich (ü), Rodform nūt-; kunde have absorberet indfødte Former med tt af tj (gd. nytie), og med tt ifølge Gram. § 92 (gd. nyyte nytte nytt).

nydelig, Laan af plt. nuutlik (ü) = ht. niedlich; ældste nt. Niud, ældste ht. Niot (Trang, Begjær). Germ. niud-. Aflyd naud- se Nød. (Et andet nydelig af nyde, se Molbech).

Nykke, hos os Laan fra T. : „erst nhd. aus niederd. Nücke" (holl. nu nuk). Der kan have været et indfødt d. *Nyk; cf. sv. nyck, nsk. Nykk (Nyk; Indfald), nykkja, se under Nakke.

nynne, Nyn; forhen nyne; Onomatop.; sv. Dial. nun(n)a, nsk. nuna, Nyna (et lydgivende Legetøi); *νυννιος* Buggesang (Rietz).

Nyre; gd. Niure som i Sv., nsk. Nyyra; ældste t. Nioro. **Tør ikke stilles** fra *νεφρος*, lat. nefrones, har altsaa vocaliseret Consonant.

nyse, gd. *niuse nøs; nsk. njosa, isl. hn-. Førgerm. knaus- knūs-, ifald det er saa gammelt. Varianter : e. sneeze, holl. fniezen (= fnyse).

nysle, nusle; Simplex : nsk. nysja nuste. Aflyd til Næse; cf. plt. nusseln (mit der Nase wühlen; Brem. Wb.), e. nuzzle (»to thrust the nose in«); nsk. nussa (snuse). Samme Aflyd (med Omlyd : Gram. § 89. b.) i t. Nüster (Næsebor).

nysselig ?; anføres ikke i Nsk., Sv. Maaske nyere Ord, efter V. S. O. Variant til nydelig (attraheret til foreg.?). Der kunde synes Anklang enten til gt. Nusche (Spænde; muligen celtisk) eller til det forældede d. Noss (Kostbarhed, isl. hn-, maaske af Rodform knudh-, se nitte).

nytte, Nytte, nyttig, se nyde.

Næ, fordum Næde; sv. nu nedan, gsv. Nidan, Nid; nsk. Pl. Ne(d)ar, gnsk. Nidar, (isl. nid). Om det kommer af ned (Aftagen opfattet som Nedgang) sees ikke, da det kun er fundet i D., Sv., Nsk., altsaa ikke sees, om det er germ. nith- eller nid-. (nide for gnide er vel for lidet udbredt til at komme i Betragtning : Aftagen som ved Gniden).

Næb (bb; Vocal nu forlænget, dog ofte kort i næbbes; Gram. § 72); ligl. sv., nsk. Nebb (nsk. Derivata : Nebba, Tudkande; Nibba, Spids; m. fl.); nt. Nebbe; a. s. neb. I bb en Rodudvidelse til germ. nāb-, der uden samme foreligger i nsk. Nev (Spids, Pynt, gnsk. tillige Næse); Aflyd muligt i nsk. Nuv

(Top), Nubb (Pløk). Førgerm., ventelig nābh-, ikke fundet; cf. dog under Nav? Tvivlsomt, om Dobbeltrod sammen med den i Snabel.

nær, opr. adverbiel Comparativ, af den under naa, naar, Nabo omtalte Rod; nu med positiv, og tillige med abjectivisk, Betydning. **næst** tilhørende (abjectivisk) Superlativ (nu med ændret Betydning); brugt som Subst.: **Næste**; casusagtigt (accusativisk) Adv.: **næsten** (men tydskagtig Genitiv i næstendels). **nærmer(e)** Formation som fjermer (s. d.); hvoraf senere: **nærmest**, **nærme**.

nære kan være indfødt Form = nsk. næræa (Omlyd af nār-), og tillige Laan af t. nähren (Omlyd af nār-); germ. nēs- (k) nās- nās- : got. ga-nisan, t. genesen, hvortil nähren, germ. nas-i-an, er Causativ. Førgerm. nas- (cf. *νοσ-τος* Hjemkomst; ind. nas- være sammen med;?).

Næse; nsk. Nasa og Nos (isl. ö), hvis Pl. Nasar, -er „egtl. betegner [de to] Næsebor, men ogsaa bruges om Næsen idethele"; t. Nase var opr. „stærkt" Fem., altsaa = nsk. Sing. Nos. Aflyd germ. ō i holl. neus, e. nose; germ. ō i nsk. Noos (Mule). Se Nes, nysle. Førgerm. nas- : ind. nāsā- og nāsā-; lat. nāsus, nāres. — **næsegrus**, genitivisk Adverbium, af et Subst.; fordum: 'falde paa Gru'; nsk. og sv. Dial.: Gruuva (bøiet Stilling), gruuva (lude). Rietz anfører *γρυπος* krum, *γρυποειν* bøie (dettes Combination med krum, s. d., bør forkastes).

Næve; ligl. nsk. Neve, isl. hn-, sv. näfva; ght. Neve-mez (Faustmaß, Handvoll). Germ. hnēf-; førgerm. knap-.

næbne se Navn. — (Næver : Bark, er nsk.). — [nægte, næm, Næs, &c., se ne-].

en **Nød** (øø); nsk. Naud; ifølge t. Noth, e. need er germ. Form naud-, førgerm. naudh-, hvilket ikke passer til nauti-, Nød, i det uddøde Preussisk; de maa da indeholde nens Suffix, og Roden være nau-, maaske samme som i t. genau, se nøie, benaue. Cf. nydelig. — Deriv.: **nødig**, **nøde**. — **Nødtørft**, Nød som i Tarv (s. d.). — **nødsage** hører til Sag; mulig ikke opstaaet spontant i D.; anføres ikke i Nsk., heller ikke i Plt., der dog har Nootsake (uundgaaelig Ting). — **nødvendig** gjengiver t. nothwendig, nyere Deriv. af det forældede Nothwende (tvungen Vending).

et **Nød**, gd. Nøøt = nsk. Naut, e. neat, ght. Nooz, hører til nyde (ↄ: have Nytte), Rodform naut-.

en **Nød(d)**, Pl. Nødder; gd. Nut, Pl. Nyter (Omlyd nu overført paa Sing., cf. Søn); sv. nöt, Pl. nötter; nsk. Not, Pl. Neter (isl. hnot, hnet-r), med Nata, -e (Gen. Pl.) i Composita (Nateslog); a. s. hnutu; plt. Not(e), ht. Nuss. Germ. hnăt- hnŭt-. Førgerm. knad-. [Uvedkommende : lat. nux. Item nōdus, ifald det staaer for gnodus, ikke cnodus]. — Nøddekrige? (egtl. -krie? cf. nsk. kria : huje?) el. -krage : en Fugl, Pletfugl, corvus caryocatactes, e. nutcracker.

en Nøbbe (Klods, Hammer; „jydsk Nybie": Molb.) = nsk. Nydja, isl. hn- (cf. nitte); neppe at regne til Almensproget.

nøgen, Sideform, alt i Middelalderen, til det nu forældede nagen; gd. *naken, ligl. sv., nsk. Andet Suffix i e. naked, t. nackt, got. naqath-s, isl. nökkvid-r. Førgerm. näg- : ind. nagna-; lat. nudus (for nogvidhus).

en **Nøgle**, forhen Nøgel, ved Consonantdissimilation af gd. Lykel (saal. endnu i Nsk. ved Siden af Nykel), af lukke, Rodform lük- med Omlyd (Gram. § 89. b.). Nsk. har et Fem. Nykla el. Lykla (Flig, Udvæxt), fra hvilket maaske maa bortskilles : et **Nøgle**, gd. *Nykle = nsk. „svagt" Neutrum Nykla, der mulig kunde høre sammen med isl. Masc. hnykil-l Knude, germ. hnük-, førgerm. kn—g-; vanskeligt at afgjøre.

nøgtern, Laan af t. nüchtern, i ældste Ht. nuohturn; „Vorgeschichte dunkel"; efter Nogle Laan af lat. nocturnus ɔ: i Tilstand som om Natten [efter Andre af in og gt. Uhte = ældre d. Otte : Nattens sidste Del].

nøie(s), fornøie, nøisom, &c.; Laan af plt. noogen (öö) (ht. genügen, vergnügen) vilde ikke kunne skjelnes fra indfødt nøøg(i)e bevaret (nsk. nøøgja). Germ. nōg-, Causativ nōg-i-an; se nok.

nøie, nøiagtig; fordum nøwe, nøge; Laan af plt. nauwe, nouwe (ht. ge-nau); i Sv. ombannet til noga. Mulig attraheret til foreg.? (nøie : tilfredsstillende). Se benaue (samt Nød, nydelig). Germ. nau-; Aflyd i ght. niuwen (stoßen; zerdrücken), med Part. genuwen, genouwen; nsk. g-nua (gnide smaat), isl. g-núa og núa. Førgerm. nau- nu- [cf. νεύειν nikke, lat. nuere,?]. — [Uvedkommende : a. s. hneaw, isl. hnögg-r, karrig. Item : naa, nær, &c.].

Nøk = sv. neck, nsk. Nykk, isl. nykr, a. s. nicor (e. nick), plt. Necker, holl. nikker, ght. Nichus, Niches (nu Nix, Fem. Nixe). Betydede i Gt., A. S., Isl. ogsaa Crocodil, Flodhest. Man vil henføre det til Rod førgerm. nigvaske (ind. nig·-), og anfører g. irsk niges „welcher wäscht". Da germ. k er dobbelt, kunde ogsaa tænkes paa Rod førgerm. nag- (som i nøgen, el. i t. Nachen).

nøle, hos os Laan af plt. nölen (Brem. Wb.; mangler hos Lübben), ogsaa nötelen, netelen (tage som paa Nelder?) [el. hænge i Net?]; holl. neutelen (holl. neulen : vrisse), nyere, og maaske fra Plt. Vanskeligt at se er Forholdet til nsk. nøla (knibe, tage knapt, være omtrent nok, give sig Tid, drille), „neppe det d. t. nøle, men maaske paavirket af sv. Dial. nöla, gnöla : vara senfärdig"; mon ikke dog Laan fra Plt. og D. med udvidet Betydning?; sv. gnöla er vel blot attraheret af Rimet, og betyder egtl. smaabrøle, klage, vrisse.

Nørre- se Nord.

o(h), primairt Lydsymbol.

Oberst, rent ht.; se over.

Od(d) = nsk. Odd, sv. udd, a. s. ord, t. Ort (Spids, Punct, Sted).

Germ. üsd- (o), hvori -d- maa være Suffix. Rod førgerm. —s- (man har anført ind. was- us- skjære). — Deriv. : **Odde.**

Odder, gd. *Oter, nsk. Ot'r; sv. nu utter; e., t. Otter (t i Ht. beskyttet af r mod at blive til z). Germ. ütr- (o); førgerm. üdr- : ind. udra- et Vanddyr; ὕδρα ligl.; henføres til Rodform førgerm. ud-, Variant til førgerm. wad-, Vand, vaad.

Odel, nsk.; hos os nu kun literairt Laan; Aflyd til Adel.

offentlig, Laan af ht. öffentlich; se aaben.

offre, fra T. af lat. of-ferre (fr. offrir : offerere). **Offer** extraheret af Vbt.

ofte, fordum ogsaa oft; almengerm.; got. ufta, casusagtigt udseende Adv.; vistnok Deriv. af Roden i over (s. d.) : 'Opdyngning'; cf. nsk. (ogsaa gd.) Præfix ov- (overvættes meget), opr. et Subst. med Bet. Mængde, Overstrømning.

og, gd. oc, som af et germ. ük, Aflyd til auk (ht. auch, nt. ook). Efter Nogle opstaaet af auk ved Lydsvækkelse i ubetonet Stilling. Uenighed, om det hører til øge (s. d.); Nogle antage Contraction af to Partikler, den 2den = -*ys* (og, dog, zwar), *av ys* og atter.

(Ok(k)er, gjennem T. af lat., opr. græsk. ochra).

Ol (lyder med oo); findes maaske kun i D. og i de skaanske Provinser; seer ud som Aflyd germ. (w)öl- (snarere end som blot Forvanskning) af germ. wäl- : sv. val, nsk. Vol (isl. völ-r), t. Wall, got. walu-s : Stav, Kjep (item : Kjep Sild ɔ: 80 trukne paa een Kjep), der ogsaa indeholdes i nsk. Handvol, d. **Handel** (Haandtag; glemt ovenfor under Haand). [I Bet. 80 staver Aasen det Voll, der maa være Forvanskning eller Laan].

Old (Menneskemængde; nu Slegt, Periode); Hedenold; gd. *Ald; nsk. Fem. Old (isl. ö); med Alder, ældre &c. af Rod al- nære. — **old-** (i Oldfrue, Oldtid &c.), Positiv til ældre; vel, efter at være tabt, laant fra Plt. : alt -de, tidligt olt -de. — Deriv. : **Olding**, gd. Aldung. — **Oldermand**, fordum ogsaa Aldermand, (sv. siges ogsaa åldtfar), Laan af plt. Alderman (O) (Pl. -menne), der neppe er opstaaet som vort Ungersvend-e (Gram. § 178. a.), da det vist er = e. alderman, a. s. ealdorman, af a. s. Subst. ealdor Senior, Seignieur. — Et plt. Alder, Older i Bet. Senior, parens, indeholdes i Oldervader, -mooder; ght. Altervater (se Schade), nht. Eltervater, -mutter (Bedstef., -m.); vist blot ved Elision findes tillige plt. Oldevader, -mooder, som af Adjectivets Positiv; vist tidligt laante til D. : gd. Aldefader, -mooder (ɔ: Bedstef., -m.; nu rykkede et Led tilbage) : **Oldefader**, -moder; ikke naaede til Gyldighed i Nsk., Sv., skjønt Alde(r)fader i Bet. Bedstefader (og Forfader ɔ: t. Altvater) treffes i Gsv. [Et antruffet isl. aldar fadir, Gen. af öld, er literair Gjengivelse af Patriarch, og vort Oldefader kan aldeles ikke deriveres derfra]. — Til Rod al- hør vel ogsaa **Olden**, gd. Alden (sv. nu ollon), gnsk. Neutrum Aldin; samt nsk., gsv.

Alba (Træfrugt; Frugttræ). Olbenborre, cf. Aborre? el. cf. nsk. bergja (smage)? formentlig Olbenspiser?

Olbe (Trug) hører ikke nu til Almensproget; nsk. Olba, opr. Alba (ogsaa Bølgebal).

Olie af plt. Olie af lat. oleum.

olm (forbittret; mandolm, om Tyr); ligl. nsk., med olma (se bistert], ulma (ligl., om Luften), ylmast (forbittres). Cf. d. ulme (om Ild). Hvis her er den alm. Bortfalden i D., Sv., Nsk. af Forlyd germ. w- foran o, u, kunne Ordene høre sammen med got. wuland-s sydende; med Aflyd og Rodudvidelse: t. wallen (syde op), gd. welle (koge), nu vælde (om Vand, Kildevæld); a. s. welm, wylm Syden, &c.

(Olmerbug ɔ: fra Ulm? cf. Barchet von Ulm, Grimms Wb. I 1126).

om, gd. um. Mangler i Got.; nu tabt i E.; gt. umbe. Aflyd af førgerm. ă : ἀμφι, lat. ambi-. (Nogle tage det i Germ. som Compositum : umbe for umb bi). Brug som Conjunction (alt i Gd. for gd. of, udtal med v) kan tænkes udgaaet især fra Bet. angaaende (cf. Rydqvist. V, 173). — **omme** er nyere, dannet efter inde, ude &c. — **omkring, omkuld, omsider, omtrent** indeholde Substantiver (*-sider : Pl.; -trent fra Plt.); cf. under Kringle, kuld-, siden, trind. — **omsonst** : umsonst; ght. um sus (for saaledes : vel med et Fingerknips?). — **Omsvøb** for Umschweif. — gjennem (s. d.), antages af Nogle, især fordi det fordum styrede Accus., at indeholde : um. **fordum** (glemt ovenfor under f) er enten en dativisk Formation (Gram. § 177. b), eller staaer for *fordh um; i a. s. furthum maatte i sidste Fald -um staa afkortet for ymbe; det indbefatter i A. S. Bet. af plt. vort umme (weiter; dann auch), og har ikke opr. betegnet forhen. [„Junggrammatisk" = t. vordem]. Ældre d. : i forbume Dage; cf. fordums.

ond; ligl. gd., sv.; nsk. alm. voond, gnsk. vaand-r; germ. wān-d-, vel for wām-d-, Aflyd til wām- (se vammel); = ind. wān-tá-s udspyet, Participialform til Rod wam- spy (lat. vomere); cf. nsk. vaamen (fordervet), Væme (Usling), &c. [Uvedkommende : nsk. vand : vanskelig; Vande, d. Vaande; af vinde, vende, ifølge ældste Nt. : wand, foranderlig : Manno Cunnies so wanda Wiisa : Slegtens saa ustadige Viis; unwanda Wini : uforanderlige Venner; se hos Schmeller. — „Junggrammatisk" : isl. vand-r forkortet af vánd-r!].

Onkel gjennem T. fra Fr. af lat. avunculus.

Onsdag contraheret af Odens-Dag; gnt. Woodan, ght. Wuotan; germ. wōd-, Aflyd til wād- (se vade); 'vandrende' el. 'fremfarende'. Germ. Gjengivelse af dies Mercurii (der var en farende Person). Wodan har da neppe været øverste Gud.

op (pp), **oppe** (nyere Deriv. : at **oppe** sig); gd. up(p), uppe; findes (med u, tildels o) i Nsk., Sv., E., Frisisk, Nt.; den ht. Form har altsaa f, men enkelt : uuf (nu auf); germ. altsaa ūp-; den got. har Aflyd : iup, iupa. Aflyd

germ. ūp- synes at foreligge i aaben (s. d.). Om pp (med Vocalforkortelse) er Assimilation eller Udvæxt, sees ikke. Germ. ūp- iup- (ūp-). Førgerm. ub- aub- ikke fundet [lat. ob ?). — Deriv. : **yppe; ypperlig** (cf. nsk. Compar. yppare), **ypperst** (Gram. § 103. b.). Se: paa. — **opdage**, med sv. uppdaga, Laan af holl. (og plt.; mangler dog hos Lübben) opdagen bringe for Dagen, attraheret af entdecken. — [„opdunset": gedunsen; hører til Gadesproget]. — **Ophav** af hæve (s. d.). — **oprigtig** plt. — **opremt** : aufgeräumt, tilstudset efter D. — **Oprør** : Uproor, Aufruhr, tilstudset efter D. — **Opsats** : Aufsatz. **opsætsig** : aufsätzig, -säsig. — **Opsigt** se Sigt. — **Optøier** : plt. Uptoge (ö) (Pl., Optog) attraheret af Tøi. — **Opvarter** : Upwarder, Aufwärter, tilstudset. — **Op(pe)børsel**, se bjerge; attraheret til bære; deraf op(pe)bære (Gram. § 99. d., Note).

Ord (-dh i Gd.) ; = t. og e. Word (ht. Wort -tes; plt. staves gjerne Wort, men Wordes). Germ. wŏrd-. Førgerm. wărdh-; lat. verbum, Labial af Dental som i barba (se Bart); lithauisk varda-s Navn; -dh- Suffix. — Ord-sprog se Sprog.

Orden : lat. ordo -inis, gjennem T. (fr. Form: Ordre).

oret (el. orret, som hos St. Blicher; rr af rn?); sv. Dial. orna : bedærves (om Mel), Or : Orm i Mel. Nsk., sv. Dial. orna : opvarmes, er vel et andet Ord?

Orgel : *ὀργανον*, gjennem t. Orgel.

orke = sv., nsk. orka; plt. worken, ght. wurken. Germ. wŏrk- (ŭ); se virke, Værk; w- hos os bortfaldet efter Reglen (foran o, u).

Orlog, Laan af gt. Orloge, -loch, -luge, -liuge, -louge; Præfix som i Ursache, Aarsag. 2det Led uklart; neppe Forvanskning af gt. Urlag (Schicksal : 'Lag' : Lov); lug- liug- laug-, lyve, her besynderligt; om af Grunddet. skjule : (Fjendskabs) Ophøren at være skjult? ɔ: aaben Feide.

Orlov (samme Præfix), kan omfatte et indfødt Lov (Rodform lŭb-) og et laant plt. opr. Loof, om end senere forkortet (germ. laub-); se love.

Orm; germ. w- bortfaldet (som i Ord) : t. Worm, Wurm; lat. vermis; *ῥομος*. Rod war-? (cf. lat. varus? Finne).

Orne ? ; ligl. gsv. og sv. Dial. Om Eet med sv. Dial. Råne (Rietz 548), nsk. Roone, isl. runi, og om hørende til rende (s. d.) eller til nsk., sv. Dial. orna (varmes, se hos Rietz), svært at sige.

Ort, nu glemt; holl. Mønt, egtl. Odd (s. d.) : oord, »oorspronkelijk een der 4 deelen, waarin een muntstuk door een kruis verdeeld werd«. — **Rigsort**.

os (ss); germ. uns, Objectivcasus uden Nominativ; lat. nos, ind. nas &c.

Os, ose (oo); ligl. sv., nsk. Betydede fordum Saft, Decoct. Plt. Woos (Saft &c) (e. ooze fra D.). Hos os w- reglm. bortfaldet som i Ord, Orm &c. Germ. wōs-. Afslyd wăs- i plt. Wase (Mose), Wasem (Damp); med iterativt -k- : germ. wăs-k- wōs-k-, d. **vaske**, ht. nu waschen wusch (egtl. viske, gnide

med Saft, Decoct). Aflyd vel i **Viſk** (til at beſtryge med), **viſke**, ? Førgerm. was- : ind. wās-a- Fedt.

Oſt; ligl. ſv., nſk. Er det germ., ſtaaer det vel for *Joſt (u) (germ. j- hos os reglm. ſvundet) med Aflyd til gt. jeſen (ſe gjære), og Suffix -t-.

Oſtindien, Nord- og Sydoſt, ſe Øſt.

otte, ottende, med **atten**, -de; gd. aatte &c. (ſkrevet atæ; item 18de : atændæ). Germ. āht- (got. ahtau). Førgerm. ākt- : lat. octo; ind. as'tau; &c.

Otte (-ſang); = got. uhtwo. Cf. ind. ak-tu-s Lys, ἀκτίς. Altſaa egtl. Demring.

oven, over (gd. ogſaa med Omlyd : yver), **øvre, øverſt** (Gram. § 103. b.), Oberſt (ſ. d.), øvrig (ſ. d.). Ifølge ht. oben, über, ob, &c. : germ. ūb; b (vel ifølge Ubetonethed) af førgerm. p : ind. upa-(ri), lat. s-uper, ὑπερ. — **Overdaad**, -ig, ſe Daad. — **Overflod** ſe Flodd; vel dog combineret med plt. Overvloode (hører til Flood); **overflødig** er Laan af plt. overvloodich (öö), der ikke har med flyde at gjøre. — **overfløie** ſe Fløi. — **Overførſter** ſe Forſt-. — **overhovedet** gjengiver überhaupt. — **overſtadig** ? mon plt. over Stade ? ɔ: over Bredden. — **overſtyr** : plt. overſtuure (üü), ſe Styr. — **Overtro** gjengiver Aberglaube, aber-, med plt. Udtale over-, attraheret til vort over. — **Overvær, overvære** : Gram. § 101. d. — **overvættes** (rettere med e), maaſke genitiviſk Adv. til gd. Wæt(t), ſe Vegt, veie.

Ovn. Ifølge ht. Ofen er germ. Form ūfn- (ū), ſom af førgerm. —pn. Iſtedet har Got. ōhn-s; hvorimod ἰπνό-ς divergerer i Vocalen. (Sv., gd. Ugn; uden Vegt; cf. Havre, Stue).

Oxe, gd. ogſaa Uxe; germ. (og got.) ōhsa(n)- (ū) („ſvagt" Masc.); ind. uks'an-. (Plt. nu Osſe). — Deriv. : Pl. **Øxne**, fordum Øxen. — **Oxehoved** : nt. Oxhoft, forhen ogſaa Hukeshoovet (Uglehoved ?), e. hogshead Svinehoved, varierende Mærke paa Tønder, neppe altid at diſtingvere ſaa nøie.

paa, nd. af op aa; ſe Aa-, an. — Maaſke eneſte egte d. Ord med Forlyd P-. — I Germ. (hvor den vel opr. manglede, fordi Forlyd b- var overmaade ſjelden i Urindoeuropæiſk; cf. Indledning § 6) ere i Tidens Løb opkomne nogle Interjectioner med Forlyd p-, pl-, ſom puf, platſch, fra hvilke tildels ſtamme andre Ord; hos os er Saadant vel næſten altid Laan fra T. — Øvrige Ord med denne Forlyd tør tilhobe erklæres for ugermaniſke; ere tildels af dunkel Herkomſt; kun ganſke faa, ſom Ploug, Pung, Pund, Penning, treffes i det ældſte Germ.; ſikker urgermaniſk Etymologi er ikke opdreven til et eneſte.

Paa, -fugl, gjennem T., af lat. pavo. — **Paaſke** gj. plt. Paaſche af pascha, opr. hebraiſk. — **Padde** : nt. Padde, Pedde; e. paddock; cf. plt. Pad (Fodſaal; Brem. Wb. : „uralt celtiſch : pedd Fuß") ? ; item plt. padien, pedden (tradſke); Pote; Pad, ht. Pfad, e. path (Sti)? — **paf** ! , med pif, puf; ikke meget gamle; hos os vel fra T. — **Pagt** : lat. pactum. — **Pakke, Pak**, fra

T.; vidt udbredt; efter Nogle celtisk. — **Palme** : lat. palma. — **Pande** : plt. Panne, ht. Pf-, e. pan, »borrowed from British : Irish panna &c.; corrupted forms af Lat. patina«; har hos os optaget Bet. af gd. Ntr. Enne : frons. — Pandser fra T., „aus it. panciera, zu it. pancia Bauch; eigtl. Theil der Rüstung, der den Unterleib deckt“. — **Pant** fra T.; der fra Romanisk ? gfr. pan, bl. A.: borttagen Gjenstand; e. pawn : »Lat. pannus; the readiest pledge to leave was a piece of clothing«; „Quellenwort nicht gefunden“. — Panther: panthera. — **Pap** af t. Pappe; „man leitet es ab aus it. pappa Kinderbrei, zu lat. pappare essen“. — **Papa**, vidtudbredt, bestandig afny produceret, primairt Lydsignal (se Fader). — Papegoie, fra T. : Romanisk : Orienten, Ex. „arabisch babaga« ; onomatop.; Attractioner : til foreg.; it. papagallo til gallus Hane; e. popin-jay : -Skade. — (Papir : *παπυρος*, opr. ægyptisk). — **Par, parre** : lat. par gjennem T. — **Park** fra T. : „Ausgangspunct sieht man im Celtischen : gael. pairc« &c.; »vanwaar dit word komt, is nog niet opgespoord«. — **Part** : lat. pars -tis. — Paryk gjennem T. fra Romanisk : »It. parruca, Span. peluca, &c , from Lat. pilus, hair«. — **Pas** (med tilpas) : lat. passus med fr. pas; passere; item **passe** (gaa, gaa an, forbigaa, holde sig stille el. afventende); **Passer**. — passiare : it. pazziare gjekkes o. L. — (Pastor : lat. , Hyrde). — **Patte**, vel, som nsk. Tatte, fri Variant for Papp(e), der findes i flere Sprog : »same word as pap, food for infants« (se Pap), »of infantine origin«. — Pauke ht.; gt. Puuke, „jedenfalls Fremdwort“ (eller af onomat. Interj. i T. ?). — Pause : lat. pausa. — **Pave** : lat. pāpa; se Papa. — **Peber** : lat. piper, gj. Nt.; Pebersvend, opr. (ugift) Krydderisælger; „Pebermø“ Efterformation. — **Pebling**, Skolebreng, vel af papa; mangler hos Lübben; ombannet af plt. Adj. pepelik (geistlig) ? Nsk. Pipling er vel Attraction til pipla (smaapibe). — **pege** = sv. peka, nsk. peika; hører til den celtiske Ordfamilie : fr. pique, plt. Peek, &c. — **peile** : nt.; plt. pegelen, peilen (se Pægl), »peilen, uit pegel, bijvorm peil«. — **Pels** : t. Pelz : fr. pelisse, it. pellicia, af lat. pellis Skind. — **Pen** : plt. Penne : lat. penna. — **pen, pæn**?; anføres af Rietz i sv. Dial., Frisisk, samt i Finsk; cf. sv. Dial. Pena (Praas), penig (spinkel), pena slå järn tunnt (d. Dial. pene en Le), gsv. pæna (slaa Penninge o. L.), der kunde være extraheret af Penning snarere end Stamord dertil; dog har Finsk : pieni schmal, fein, piena Leiste, Brett &c.; om Slegtskab med lat. penis? med holl. pee(n) (Gulerod)? med e. pane (bl. A. Strimmel)? [Henførelse af pen til fr. peint malet tør neppe fastholdes]. — **Penning** (nd) (gd. med nn, ikke nd); Pl. Penninge : **Penge**; hos os fra T. og E. ; ubekjendt Oprindelse; cf. foreg.; der kunde tænkes paa lat. patina?, item paa lat. panis? (Penge til Soldaterbrød?); Nogle henføre det til Pant, ifølge gt. Variant Phantinc, Phentinc, der dog vel er „volksetymologisch“ attraheret til Pfand. — **Pensel** : lat. penicellus Haletot, gjennem T. — per (gjennem, ad), rent lat. — **Perle** gj. T. fra Romanisk : perula; Perlemoder : madre-perla, mère-perle. — **perse**, plt. for

presse. — **Persille** : t. Petersilie : petrosilium, πετροσέλινον. — (Pert, plt. = Pferd : paraveredus : »παρα u. veredus Pferd, zu celtisch reda Wagen“ ; hos os kun maritimt : „Pertline“). — (Phase, Phrase : græske gj. T.; mangle ugermanisk Klang). — **Pibe, pibe,** gj. Nt. af lat. pipa. pipare; (germ. „stærkt“ Præt. : peb =en, &c.) combineret med reproduceret Interj. **pip!** ; og med lat. pepo (πεπων), pipit-a, pituita : **pippe** (cf. e. pip Frø, egtl. af Melon : pepo; fr. pepin : e. pippin, holl. pippeling, d. **Pipling** : Æble), **pible, piple, pipse; Pip** hos Høns („aus pipita, pituita«). — **Pidsk** fra T., „aus dem Wendischen“ (Brem. W.). — (Piece rent fr.). — **Pigg** med **pikke**, af celtisk Slegt (fr. pique &c.); attraheret : Pikkelhue : Pickelhaube : „mhd. Becken=, Beckelhaube“. — **Pige** ? i Gsv., Nsk. alm. Piika; ligl. finsk; cf. foreg. ? (Spidshue? Kjøkken=spid? Haarpidsk?); cf. dog snarere d. Dial. Piig (Skjørt &c.), plt. Pije, Pigge, Pyke (Undertrøie, Brem. W.) : celtisk pige Krukke, Hylster, Postei (e. pie, obs. court-py : short cloak; pea-jacket 'Pijækkert'). — **Pigvar,** sv. piggvar, Pigg og fordums =hwarv, se hverve. — **Pil** (Vaaben) : lat. pilum gj. Nt. (deraf pile afsted); **Pil** (Træ), ligl. sv., vel samme Ord (egtl. lige Gren ?). — (Pilegrim : peregrinus, gj. plt. Pilgreme). — **Pilk, pilke** ?; ligl. nsk., sv. Dial.; pilke, nsk. pilka ogsaa pille, skrabe; om Iterativ til **pille** med nsk. pila, sv. pela, holl. pelen, e. peel, fr. peler : lat. pilare trekke Haar ud. — **Pille** : pilula gj. T. — **Pille,** før Piller; sv. pelare, e. pillar, ht. Pfeiler : lat. pilare, pila Støtte. — **Pilt** ?; ligl. sv. ; nsk. Piilt; ogsaa finsk : piltti Bube, pilttu Ständer im Pferdestall. Minder om t. Pilz (se Bylt). — **Pim(p)sten** : Bimsstein : „aus pumex«. — **pimpe** for pimple, sv. pimpla, holl. pimpelen, »misschien van pomp« (Pumpe)? snarere, som t. pimpeln (skrante), af pimpel Meise, Skrantning : opr. nippe ynkeligt ? cf. d. Dial. pimpe : trave smaat. — **Pind,** med sv., nsk., nt., g. e., celtisk Pin(ne) : »all from Lat. pinna, variant of penna : feather, pen, fin«. — **Pine** : lat. poena, gj. T.; d. Suffix i Pinsel. — Pinie : t., af lat. Adj. Fem. pinea, af pinus. — Pink (Fartøi) fra Holl. og E. : »uit het Rom. : fr. pinque, sp. pinco«. — **Pintse** : πεντεκοστη, gj. T. — **pirre,** med nsk. pira (pirke; se Ross), Laan af holl. pieren brille. Deriv. : **pirke.** — **pisse,** i Germ. fra Romanisk, hvor det synes fremkommet interjectionelt. — **Pjalt,** fordum Palt, med sv. palta, nsk. Paltre, Pjaltra, Piltra, af plt. Palte, Palter, palterig (e. paltry med fordums palter : rubbish); uoplyst; [om extraheret af nt. Paltrock ɔ: Paletotrock, grober Überrock : Jadskefrakke ɔ: laset Frakke; 1ste Led da opfattet som : Las?]. — **Pjank,** af et ældre *Pank; sv. Dial. Panke (Tosse), cf. Panka (Bæggelus)? , sv. pank (bankerot, usolid) ? Ross anfører som nsk. i visse Egne: Pjank (Masc., Bylt; Ntr., Smaabagage), pjanka (pakke); afledte Betydninger ? — **Pjat, pjatte**; i vel Udvæxt; cf. isl. pati Snak; fra Nt. : plt. pateren (vaase), e. pat, patter om Hagl o. L.; sv. Dial. padra, pjatta, pjätta slå tätt och lindrigt, om regn &c.; cf. prate ? — **pjadre, pjadske, pjaske, pjuske** se pladre, pladske, plaske, pluske. — **Pjevs** : d. Dial. piæwe : klynke;

e. peevish; onomatop. — **Plade** : plt. Plate, ht. Platte (: Plattenslager), fr. Adj. Fem. plate; sammes Masc., gj. T. : **plat** ; i Romanisk Laan, maaske fra Græsk : πλατυς, af hvis Fem. πλατεια kom lat. platea flad Plads, Gade, deraf fr. place, t. Platz : d. **Plads**. — **pladre, Pladder** (j), item **pladske, Pladsk** (j), vel fra T. (pladderen, platschen), hvor et naturligt Onomatopoieticon reproduceredes; samme sees i πλαδος Væde, πλαδαρος vaad (vilde germ. blevet til flat-, cf. flad ? egtl. vandret?). — **plaske** (j), af Interj. plask, Variant til pask. — **Plag** (gg) (ung Hest); anføres i Nordfrisisk, og i sydsv. Dial., og der som Ntr. og Masc.; vel da Eet med sv. plagg (klädespersedel), ogsaa benyttet som Skjeldsord : Lømmel, Rækel. — **Plage** : lat. plaga, gj. T. — **plan, Plan**, lat. planus, -a, -um, gj. T. (Plaine, gj. Fr.). — **Planke**, gj. T. fra Romanisk : lat. planca („bei Festus u. Palladius“). — **Plante** : lat. planta, gj. Nt. — **plappre** er t.; onomat. — **Plaster** : εμπλαστ(ρ)ον gj. Lat. og T. — **pleie** med **Pligt**, Laan af plt. plegen, Plicht (ht. med pf-); gammelt „stærkt“ Vb. i T., tidligst med Bet. overtage, besørge (paa ansvarlig Maade). Flere Gjetninger om Herkomst, f. Ex. : af lat. plico folder ind, hvoraf fr. em-ploi, it. im-piego. Specialanvendelse er vel nt. Plicht, Plecht : Halv- el. Qvartdæk paa aabent Fartøi (hvorved noget Rum indfoldes); laant til os: 'Pligt', maritimt, som i Pligtanker. I T. udviklet Aflydsderivatum turde være gt. Ploog, Pfluoc : Gewerbe, Beruf, Geschäft, Erwerb, Lebensunterhalt; item i Nt. : Trupp Arbeiter, die gemeinschaftliche Arbeit verrichten, z. E. bei Deicharbeiten (auch Gesinde, Pöbel, schlechte Sachen); i A. S. (Laan og yderst sjeldent) Agerstykke, der besørges af een Ploug [egtl. af eet Hold Arbeidere ?]; Betydning Pløie-instrument turde være yngst, overført fra Holdet (og Agerstykket) paa det fælles Værktøi; kun Værktøiet betegner det, sikkert sydfra laante, gd., nsk., sv. Ploog nu d. **Plou(g)**, hvortil Deriv. pløøg(i)e, nu d. **pløie**. Ordet (der mangler i Got.) er fra T. laant til et par af de slaviske Sprog. — **Pleiel** ?; sydsv. Dial. Plägel, Prägel. Mon Omfortolkning af plt. Vlegel (af lat. flagellum) ved Attraction til plegen (pleie ɔ: behandle)? (thi et lat. *plagellum kjendes neppe). — en **Plet**, Laan af plt. Plet (Lap) = e. plot, plat (of ground), got. plat-s Lap; om egtl. Plade, af πλατυς ?; dette i e. Form, plate, plate-ware gjengives hos os som (et) „Plet“. — **plire** ?, Laan af plt. pliren, plüren (Brem. Wb.) (maa sondres fra bleerooged, e. blear-eyed). — Plou(g), pløie, se under pleie. — **pludre, Pludder**, plt. Onomatop. pluuderen, ht. plaudern (Pludder : Dynd, hører med); Sideform er vel sv. Dial. pløddra, plt. plören, hvoraf Gadesprogets „Pløre“. — **pludselig** : plt. plutzlik, plotzlik, holl. plotselijk, ht. plötzlich, auf den Plotz ɔ: paa (saa hurtigt som) Kaarden ? : Plotz, plt. Plotze : kurzer Degen (ogsaa en Fisk). (»plots, eene klanknabootsing«. „Zu einem *Plotz : Schlag“). — **pludsfed**, -kindet &c. : plt. plüss, plutzig : aufgedunsen (Brem. Wb.); cf. pluske. — **plukke**, gammelt Laan fra T. (plt. plucken); findes i Gnsk., Gt., og alt i A. S.; neppe af germ. Interjection, men Laan af gfr.

pluquer; it. piluccare (plukke Druer); opr. nappe Haar. — **plump** !, plumps !, plumpe (-se); Onomat.; ialtfald Adj. plump er fra T. — **plumre**, med sv. Dial. plummsa, hører sammen med foreg. — plus, rent lat. — **pluske, pjuske**; Simplex: plt. pluusen (zausen), med Deriv. plusteren. — Mulig udviklet fra **Ply(d)s**, plt. Plüs &c.: Haarflade, af fr. peluche, pelouse, it. peluzzo, af lat. pilus Haar. — **plyndre**: t. plündern, Plunder wegnehmen, af plt. Plunde (ü): Gerümpel, bes. von Kleidern, Bettzeug [af Plume? Fjer]. — **Pløg** (gg), **Pløk** (at pløke), fra Nt.: Plugge, Pluk, Plok; ht. Pflock; e. plug, »of Celtic origin: Irish pluc, ploc«, &c. (Vistnok er Blok, s. d., opr. samme Ord og ugermanisk). — **Pode**, **pode** af nt. Pote, poten, med Ympe, t. impfen, e. imp »from Low Lat. impotus, a graft (Lex Salica): εμφυτος«. — **Pog**, gd. *Paak som i Sv., Nsk.; betyder Kjep (Bet. lille Dreng i D. og sv. Dial., cf. Pode, er afledt; nsk. poka: vrante, med Pok: en Fortrydelig, ogsaa: trodsig Dreng, kan være et andet Ord); cf. nt. Pook: Dolk, e. poke rage, »Celtic«. [Uvedkommende: sv. poike, nsk. Pøyk, fra Finsk]. — „poisodet", Dial. poie (tage svære Skridt): plt. Paiefoot, „vielleicht aus Padiefoot, padien", se Padde. — **Pokker** (Hudblærer; Bet. „Djævel" illegitim): nt. Pocken, e. pock, »probably Celtic, allied to poke (bag), pocket; Irish pucoid: pustule«, &c. — **Pol**: πολος, gj. Lat. og T. — (polere: romanisk). — ('polisk', „vel for politisk", Molb.). — (polstre, ht., se Bolster). — Pomp: πομπη, gj. Lat. og T. — **Poppel**: populus, gj. Nt. — **Pore**: πορος Vei, gj. Lat., Fr., T. — **Porreløg** (u): porrus. — **Pors**?, ligl. t. (ht. nu Porsch, Porst) (Vigfusson: from porrus). — **Port**: porta, gj. Fr. og T. — (Porter: »drink of London porters«: Porteurer). — **Pose**, plt. Pose (anføres i Bet. Pennepose), ght. Pfose, „gewiss aus dem Slawischen: pojasu Gürtel", &c. — **Post** (Stolpe): lat. postis. Ellers **Post**: lat. positus, -a, -um; gj. Fr. og T. — (Postei: plt. Posteie &c.: pastata: παστη). — **Pot, Potte** i Germ. og Rom. fra Celtisk: »Irish pota, Welsh pot«, &c. (Vigfusson: from lat. potus, Drik) (Potaske hører hid). — **Pote** fra Plt. (ht. Pfote); cf. fr. patte, pataud, se Padde &c.; pege mest til Celtisk. — **Praas**? ligl. sydsv. Dial. og Nordfrisisk (Molb., V. S. O. tænke paa brase). — **Pragt** (prægtig): t. Pracht, i Gt. Larm: „a. d. Bracht führt auf eine germ. Wz. brah- lärmen"; Andre mene: „zu brechen". — **praie** holl. praaien, »waarschijnlijk uit engl. to pray«. — **prakke, Prakker**: nt. prachen, Pracher (Tigger &c.); e. prog (provisions, got by progging), g. e. proke &c.; »Celtic? probably from Welsh procio, to poke, confused with Lat. procare, to ask.« (cf. Tiggerstav). — **prale** fra T.; holl. pralen (»niets met zekerheid«); „vgl. ndl. brallen, e. brawl, fr. brailler, celtisch bragal lärmen, pralen"; »brawl, Celtic«; hos os: „**bralle**". — **Pram**, af nt. Praam; „aus dem Slavischen: pramu; Wz. par-« (se fare &c.). — **prange** (prunke), fra T.; ght. prangen, brangen, „Ursprung dunkel; Beziehung unsicher zu Pranger, Zwangsbehälter", &c.; dette hører til et uopløst prangan (trykke, kue), allerede i Got.; dertil hører vel vort **prange** (prutte; egtl. klemme?),

Pranger, Forprang; item „prange Seil" (Molb.). — **prate** : nt. praten, ght. braten (plaudern); e. prate; »wel uit eene onomatopee« (eller Eet med braute?). — **prelle** (ogsaa i Bet. klemme for Penge) : gt. prellen, Ipf. pralte, nu ht. spaltet til prellen og prallen; „Ursprung dunkel". — **Pren** : af plt. Preen; a. s. preone, nsk. Priona, d. Dial. Pryn; holl. priem, ht. Pfriem; efter Nogle extraheret af lat. premula; efter Andre celtisk („irisch prin Stecknadel"). — **prente** : plt. prenten, e. print, »short for Fr. empreinte«, Sb. omsat til Vb. (af lat. imprimere). — **presse** : fr. presser gj. T. Attraheret hertil : presse Søfolk: »press, corruption of prest : prest-money (money advanced); Fr. prêt : præstus; to imprest, confused with press«. — **Prest**, fordum Prester (nu Pl.), *πρεσβυτερος*, gj. lat. presbyter og plt. Preester. — **Prik** (**kk**), **prikke**; forhen ogsaa prige (prege) af et * prike, nsk. prika a. s. Subst. prica Spids; **kk** i nsk. prikka, nt. pricken, e. prick, &c. Uoplyst. Interjectionel Oprindelse i Germ.? eller Laan? [piquer med Udvært r ?]. — **prime** ; ogsaa plt. primen, sv., nsk. prima; vaase, sysle unyttigt „cf. e. prime gjøre Forberedelser : lat. primum Begyndelse" (Aasen). — (Prinds : Prinz : prince : princeps). — **Pris** (Værdi; Ros), plt., af fr. prix : pretium; med **prise**, lovprise (fr. prizer taxere). Blandes med **Prise** : fr. prise (lat. prehensa), idet it. dar presa gjengives : preisgeben, prisgive, give til Pris; item : Pris(e) Tobak. — (probere : probare, gj. T.). — (prompt : lat.). — **Prop**, proppe fra Nt.; ht. Pfropf, pfropfen; hvori synes sammensmeltede lat. propago (Podekvist) og celtisk prop, propa (Støtte), hvoraf e. prop. — **proper** : fr. propre, — (profit!, lat. Conjunctiv : det være Gavn). — (protze : rent ht.). — **Provst** : pro- el. præpositus, gj. T. — **prr**! primairt Signal. — **prud** (hvoraf **pryde, Pryd**), med e. proud, vel af fr. prud'homme?, og da Eet med prude (providus). Vel dog i E. blandet med et celtisk Ord? thi i A. S. skrives prut, og Bet. stolt er tilkommen. — **Prunk**, prunke er nt. (nu ogsaa ht.); cf. e. prank. Ikke oplyste (prangen og iterativt k?). — **pruste** af nt. pruusten (nyse), Onomatop. — **prutte** ?; ældre * prude kunde ventes; sv., nsk. pruta; nsk. prutten (kort og stiv; surmulende); Variant med l : nsk. pluta (prutte), plypta (surmule), Plypt (Pog); sv. Dial. Plut (tyk Læbe), Plutt (Top), plutas (surmule); cf. nysnævnte a. s. prut, med prutian („prutzen, stolz einhergehen")? — **Prygl** : ht. Prügel, ght. Brügel (Knüttel); i ældste Ht. giprugilon (durch übergelegte Stöcke schützen); „Geschichte unklar". — **præ(di)ke** : prædicare, gj. Plt. pre(de)ken. — **Præg, præge** : ht. prägen; ght. braechen, praechen, Braech, Praech; „Ableitung zu brechen"? — (Præst se Prest). — **prøve** : lat. probare, gj. plt. proven (ö). — (Psalme : *ψαλμος* Strengespil). — **pst** ! og **pu(h)** ! primaire Signaler (cf. ful, fy). — **Pude** ?; sv. Dial., nsk. Puta; sv. Dial. puta vara uppblåst. (Aasen : „forskjelligt fra Puta, fr. putain &c.«). — **Pudel** ht.; „erst nhd.; dunkler Herkunft". — **Puder** (Molb. dd; meget simpel Udtale) : fr. poudre (pulver-is). — **Puds, pudse** (polere) : ht. putzen; „spät mhd. butzen", maaske af lat. putus, ren, putare feie ? (eller germ. but- ?

give smaa Stød ?; cf. under Bytte); eller Eet med **Puds** (**pudse**)?, af holl. poets, poss, plt. Pusse, ht. Posse (Spaß), som henføres til it. bozzo, fr. bosse Zierat. Men **pudse** en Hund paa er directe af Interjection **pss** ! . — **puf** ! nyere Interjection, vel fra T. (med pif, paf); **Puf, puffe**. Er ligl. romanisk; fra Fr. : Puf, pouff, i Klæder; item til at sidde paa. — **puge**, Kornpuger, Pugeskole, af plt. puken (kradse, rapse, stjæle), Pukel (Beutel); cf. fr. Dial. pouque ɔ: poche (celtisk); maaske da : putte el. rode i Lomme. — **pukke** (ligl. nsk. pukka, pokka) af plt. puchen, holl. og ht. pochen; »van een onomatop. puh, puk : kloppen« ; eller celtisk : poc &c. (slaa)? — **Pukkel** af t. Puckel, Buckel, „Ableitung von bücken, zu biegen". — **Puld** : plt. Pol(le) (Hoved, Top), e. poll. — **Pulle** (Høne) af Interjectionen. — **Puls** (ogsaa i Bet. Aaleslage) af lat. pulsus, gj. T. . — **Pult** : lat. pulpitum, gj. T. — **Pulterkammer** : nt. Polter, Palter, Palte (se Pjalt), sammenvoxet med Onomatop. ht. poltern (cf. baldre). — **Pulver** : lat. pulver-is (Nom. pulvis), gj. T. — **Pumpe** (o; Gram. § 60), hos os fra T.; findes i mange Sprog; uoplyst. — (Punch, e.; »five ingredients : Hindi panch : 5«). — **Punct**(um) lat. — **Pund** : lat. pondus, gj. T. — **Pung**; findes i Plt., A. S., Got., flere romaniske Dialecter, Nygræsk, m. fl.; uoplyst. — **Puppe**, lat. pupa, gj. Fr. og T. — **pur** : lat. purus. — **Purk**, opr. Svin; nsk., sv. Dial. Purka : So; af lat. porcus. — **purre** (fordum ogsaa skrevet pore, nsk. pora), med forpurre, af plt. purren; holl. porren; maaske af en Interjection? Om '**Purre**', forkrøblet Træ el. Busk, opr. hører herhen, eller er attraheret ? — **Pus, pusle** (med Pusling) høre vel sammen. Pus ogsaa i sv. Dial.; Vbt. ogsaa nsk.; plt. pöseln (Brem. Wb.); e. puss, Tiltale til Katte; ligl. i andre Sprog; egtl. en Interjection. — **puste, Pust** er nt.; onomatopoietiskt. — **putte**; ligl. i E., hvor det henføres til Celtisk. — **Putte** (Høne), er vel interjectionelt; behøver ikke at være Laan af it. putto, -a Barn.

Pynt, i begge Bet., gj. Plt. Punt(e), af fr. point, pointe. — **pyt**, primairt Signal (opr. d. ?). — **Pyt** , gj. plt. Putte (ü) af lat. puteus. — **Pægl**, af nt. Pegel („halbes Nössel"), opr. Knop (el. Ring) inden i Bæger som Mærke, til hvilket der burde uddrikkes; deraf : drikke 'til Pæls', ved Sammenvoxen i Udtalen med flgde. (Ikke videre etym. oplyst; cf. e. peg?, der vel er celtisk). (Cf. peile). — **Pæl** : lat. pālus. — pæn se pen. — **Pære** : lat. pirum. — **Pøbel** t. af fr. peuple. — **Pøit** : Poitou(vin)? — **Pøl** : plt. Pool (ö?), ht. Pfuhl, e. pool; celtisk : pol &c.; Rod som i lat. pālus. — **Pølse**; B. S. O. : ht. Dial. Pfülz ɔ: Pfühlziehe (Pudevaar; lat. pulvinar); maaske hos os, ved en tydsk Kok, tilfældigt overført paa Pølseskind, og af os taget for directe Benævnelse (cf. Skøite). — **pønse** : fr. penser, lat. pensare. — **pøse** , opr. svulme, koge over; sv. pösa, Dial. pysa pøs, pusa; nsk. pøysa, Puus (Dynd); plt. buusen (pimpe), Buse, Butse (Sildebaad), posen (vade); holl. buis Rende, Sildebaad; ht. bausen, Dial. pausen (pimpe), ght. buusen; fr. buse, biez Rende, Sildebaad;

alt i A. S. : butse-cearlas Søfolk; celtisk? (el. udviklet fra buse?). **Pøs** (Øse-spand) er vel extraheret.

Qvaadersten t. Quader : „lat. quadrum, -us Viereck". **Qvart** : quartus. — (Qvarts : t. Quarz, it. quarzo, &c.; uoplyst). — (Queue : rent fr.). — Qvint : quintus. — **qvit, qvittere** : fr. quitte, quitter.

Raa ; t. Reh, a. s. rāh; &c. Germ. raih-; førgerm. raik-. Roden congruerer med den i gt. riihen reech gerigen, Riihe (nu Reihe). [Hunner i Række ?].

Raa (paa Skib), t. Rahe; germ. rah-; førgerm. rak-; cf. ind. Rod racordne anbringe, got. ga-rahsn-s Anordning, til hvilken Rod kan findes henregnet, som formentligt nasaleret, litauisk ranka Haand; hvis gt. Rahe rigtigt opføres med å, staaer det ikke for ranha-. — Raamærke ɔ: Stangmærke.

raa ; ifølge a. s. hreaw (e. nu raw), isl. hrár-r, gt. og holl. rauw (ht. staves nu med h : roh), er germ. Form hrau-, førgerm. krau- : ind. krawi-s, krawja-raat Kjød; litauisk krauja-s Blod; κρε(ϝ)ας Kjød; lat. cruor, cruentus (cru-dus, crudelis) høre maaske hid. Cf. under rue.

Raab, raabe, gd. *Roop, roope; nsk., sv. roopa; ht. ruofen (nu rufen); i de ældste germ. Sprog med h- : got. hrōp-s. Germ. hrōp-; førgerm. krāb-kjendes ikke. Se Rygte.

Raad, raade (gd. „svagt"; opr. dog Præt. *reed raaden); got. rēdan, nt. raaden, ht. rathen, e. read; germ. rād-; førgerm. radh- : ind. rādh- ordne &c.; g. slavisk raditi sørge for; -dh- Suffix ?, cf. lat. re-or ratus : mener, ordner.

Raad (forældet), **raadden, raadne** (bedre : Rodd, rodden, rodne); gd. roten, rotne; nsk. roten, rotna; gsv. rutin (nu sv. rutten); e. rotten (fra D. ?); participialt Adj. Førgerm. rud- ; -d- Suffix? Rod da ru; cf. lat. ruere falde sammen. — Aflyd germ. au med Omlyd : nsk. Røyta, Vb. røyta (gjøre rodden), sv. röta, d. nu **Røde** (lidet brugt; forældet : at røde; Molbech har „rødne Hamp").

Raage = e. rook, a. s. hrōc. Germ. hrōk- ; onomatop., saa at der ikke behøver at være laant til el. fra Celtisk: »Irish and Gael. rokas«.

(Rabalder : fri Variant til Balder, s. D.).

rable, af plt. rabbelen (Brem. W.), ht. rappeln. Maaske opr. af lat. rabulare.

Race, fr., af it. razza, som skal komme af oldht. Reiza (Linie).

Rad ; ligl. sv., nsk. (nsk. ogsaa med o, isl. ö); ellers ubekjendt; saa at ikke sees, om det er germ. -d- el. -th-. Maaske Eet med nsk. Rad (lang Banke). — **Rygrad** (med Benrad; Gram. 106. e. P. 112) af t. Grat (hvori G- ikke vides at være Præfix), der kan have combineret sig med et i Nsk., sv. Dial. bevaret Rat (isl. hrati) : Skrammel, Cadaver, Skelet; Skjeldsordet „Rad" kan være dette sidste, eller extraheret af Benrad (ranglet Lømmel). — **rad-**

brække : t. radebrechen (Rad : Hjul). — **Radesyge**?; nsk. Ratesjuke (cf. ratast?, hentæres, og nys anførte nsk. Rat ?). — **Radgaas**?; nsk. Rotfugl, Rotgaas, cf. isl. hrota, hrodgás.

rafle, ansees for ht., af raffen; isaafald Laan til Fr. : rafler; e. raffle. Lübben har plt. Ravel (ein Spiel) som af germ. räf- el. räb- (cf. revle, revse).

Raft ; ligl. sv., nsk., e. ; plt. og e. Rafter; -t Suffix. Aflyd i nsk. Raav (Tag), ght. Raave (Sparre). Germ. räf- räf-; førgerm. rap-; cf. *ρεπω* helder, *ροπη* Heldning, *ροπτρον* Stellholz.

rage, gd. rake; sv., nsk. raka; gjøre rag (se Molbech), sv., nsk. rak (ɔ: lige), rage Haar af, skrabe, purre. Germ. räk-. — Samme Ord (el. Aflyd ā ?) er vel plt. raken (: treffe, nemlig lige paa, geraade i, røre ved, angaa), laant til os : rage (angaa), og, med Udtale nærmere den plt., til Sv., Nsk. : raaka (treffe). Se række. — **rage**, Laan af t. ragen (op, frem); germ. räg- el. hräg-? (et en enkelt Gang truffet a. s. ofer-hrageth, overøser?, hører vist ikke herhen); førgerm. da ragh- el. kragh- ? [Cf. *ραχις* Ryg, Biergryg?]. Se rave.

Raigaas ? — **Raigræs**: e. rye-grass, ray-grass, af fr. ivraie, af lat. ebriaca; vel gj. T.

Rakke, tilskibs, ligl. nsk. med isl.; holl. rak (»van onbekenden oorsprong«). — Congruerer med det forældede Rakke : Hund. ?

Rakker, laant fra Plt.; „Lessing dachte an recken 'auf die Folter strecken'; jetzt denkt man an niedd. racken (fegen)", der vel dog er yngre Denominativ (mangler hos Lübben). Af plt. to racken (Accent paa to ɔ: zu) kommer vort : „rakke til" (føle til), med Variant „rakke ned". Extraheret : „Rak".

Rakle ?; forvanskt for *Raggel ?; Molb. har, efter Moth, et Ragle (Uldtot); cf. nsk., sv. Ragg (grovt Haar), Ragge (Haarsæk); e. rag Las. [Fr. racle kommer neppe i Betragtning].

ralle, maaske gd. *ratle [uagtet V. S. O. har et ragle, men sv. ragla bet. rave], eller Laan af nt. ratelen = e. rattle, ht. rasseln; germ. hrät- ifølge a. s. hrætele, »rattle-wort, from the rattling of the seeds«; førgerm. krad- : *κραδαω* svinger (Nogle tage kard- i *καρδια*, lat. Genitiv cord-is, cardo, for Rod-Variant). [Nt. rallen, nsk. ralla, ogsaa d. Dial. ralle, betyde vaase].

ram (stram) = nsk., sv. ram (enkelt m : ramare &c ; d. nu : for ramme Alvor &c.). Germ. og førgerm. räm- (opr. stillestaaende? cf. ind. ram- „anhalten, Medium : ruhen"). Aflyd vel i nsk. Rim („Spile, Stang") og i got. rimis Ro. — Maaske hører hertil det fra T. laante **Ramme**, gt. Rame, nu ht. Rahmen (t. Lingvister forbinde det dog med got. hramjan korsfæste). — Ganske uvist, om der er Slegtskab med gt., e., Ram, t. Rammel (mm; Vædder), hvoraf plt. Rambock, laant til os: **Rambuk**, samt plt. Ramme (Sturmbock) og rammen, laant til os : **ramme** Pæle ned; til Ram henføres ogsaa rammeln (om Dyr), hvoraf hos os Jægerudtryk „ramle" (om Harer); t. rammeln betyder desuden nedstyrte ved Rammel, Rambock; laant til D. og Sv., men benyttes intransitivt:

ramle ned. — Til ram kunde mulig staa i Aflydsforhold germ. răm-, der indeholdes i **ramme** (treffe; Sb. **Ram**), nsk. raama, muligvis Laan af plt. (og ght.) raamen (sigte, treffe); hertil hører (an)beramme.

(„Rambus" af t. Rapusche, der skal stamme fra Slavisk). — Rampe : fr. rampe, gj. T. — Ramse se Remse. — **Rams**(løg); ogsaa i Nabosprog; allium ursinum; a. s. hramse; af et hram- Bjørnepote : nsk., sv. Ram (isl. hramm-r).

Ran, gd. engang Raan som i Sv., Gnsk. I ældste T. treffes eetsteds bi-rahanen (plyndre). Germ. rahan-. Førgerm. rak-.

Rand; almengerm.; i germ. răn-d- ansees -d- for Suffix, og n at staa for m iſølge t. Sideform Ranft (cf. Vernunft af vernehmen) og e. rim, der kunde have Aflyd hertil, men »perhaps borrowed from Welsh rhim : edge«. Cf. ram (: maaske da opr. : Afstiver, Strammer, f. Ex. Skjoldrand).

Randsel fra Plt. (holl. ransel, »uit het Duitsch overgenomen«); plt. Rentsel, vist Eet med Ranzel (Brem. W.) »Kothsaum am Rocke; von Rand", og da anvendt paa Pose med stivrandet Munding? Dog henføre t. Lingvister ht. Ranzen til ght. Rans (Bauch), som om z var Forvanskning (?).

Rang, gj. T. af fr. rang, „das selber dem deutschen Ring entstammt".

Rangle (Legetøiet); vel med Aflyd til ringe?; cf. nsk. rangla : klingre. („Benrangel" kunde føres tilbage til Forestilling : Lyd; „at rangle" i dglg. Tale kunde egtl. betegne : ligge eller bevæge sig som et Skelet ?).

rank; ligl. sv., nsk., nt.; e. (: frodig). Cf. sv. Dial. Ranka (langt smalt Træ &c.), nsk. Rank (Kjep), Ranka (Plankestabel). Se rokke. [NB.: Ikke germ. wr-]. — **Ranke** (Vinranke) vel fra T., hører vel hid? (t. Lingvister henvise dog til renken, med ringen af wringen, opr. svaie hid og did).

ransage, gd. -sake; af tabt *Rann (Hus; got. razn) og et Derivatum af Sag (cf. søge). I germ. ras-n- kan Rod være som i Rast. — Nsk., ældre d. Granne (Nabo) = got. ga-razna.

(Ranunkel, lat.; opr. lille Frø).

rap!, rappe (om Ænder), Onomatop. — Af lignende Oprindelse, og enten Laan af lat. rapere, eller Reproduction af samme primaire Element, er vel nt. rapen (ht. raffen), med Iterativ rapsen : **rappe, rapse** [divergere fra isl. hreppa faae fat]. — Om hertil, eller til germ. hrăp- [cf. isl. hrapa?, styrte] høre **rap** (hurtig; ogsaa plt.), **rappe** sig, **Rap** (Slag), **rappe** (smække), med egte pp ifølge nsk. rapp (hurtig), Rapp (Slag), er ikke let at se. — „Rappenskralde"; sv. Dial. Rapp-Skala : Raprenderske. — Rapgræs?; nsk. Rape betyder Dvergbirk m. M.; nsk. Rap „findes som Plantenavn". — **Raps** for Rap-Sæd, af nt. Raap-Saad, af lat. rapum, rapicium, egtl. Roe.

rar : lat. rarus sjelden; gj. T.

rase, hos os nu fra T. : rasen; dog opr. samme Ord som nsk. rasa (glide, styrte); Aflyd : nsk. Raas (Løb; medmindre dette staaer for Rans, cf. rende, ?). Germ. og førgerm. ras-. Ikke vist, om heraf deriveres :

rask; almengerm. (t. nu rasch, e. rash). Germ. -sk- (-sq-) indeholder flere Muligheder (Henførelsen til Rad, Hjul, er et løst Indfald). — „Deien rasker sig" (vel fra Nt.) hører vel med, og ikke til noget germ. wr-, da wr- pleier at bevares i Nt. og D.

Rask (Tøi) : t. Rasch : „nach der Stadt Arras in Frankreich".

rasle, Laan af ht. rasseln (ß), vistnok = nt. ratelen, se ralle.

Rasp, raspe, i D., Sv., Nst. maaske fra T.; ogsaa laant til Romanisk, hvor den speciellere Bet. (kradse med) Filejern, siges at være udviklet, og tilbagegiven til Germ.; i ældste T. treffes kun Vbt. raspen (gramse); maaske opr. med hr- ?, cf. ældste t. hrespan? rupfen; se rispe.

Rast, raste, ogsaa t. (Omlyd i e. rest); Aflyd i **Rist** (?, s. d.) og i holl. rust Hvile (se Røst). I ældre Tider tildels : Veistykke (Mil; saa langt man gaaer, til der rastes; saal. alt got. rasta). Hvis kun räs- er Rod, kan der blive Slegtskab med Røune (s. d.). Skulde tilmed -s- være Suffix, kunde der videre blive Slegtskab med Ro (s. d.).

Rat (paa Skib) ɔ: t. Rad (Hjul); germ. räth-, førgerm. rät- : lat. rota Hjul.

Rav; ligl. sv., nst.; om det er germ., og da om germ. räf- el. räb-, vides neppe

rave, gd. *rage = nst., sv. Dial. raga, t. (med afvigende Bet.) ragen (se rage : iveiret &c.); forældet Deriv. : ragle (se Molb.), sv. ragla. Compos. ravgal o l. (se Gram. § 82 : lubboven &c.; 99. c.). Aflyd : nst. riga, rigla (rave), og maaske (men med Rodudvidelse) rugga, rigga (gynge; se rygge). Førgerm. ragh- (kr-?).

Ravn; almengerm.; opr. med h-; germ. (og ældste ht.) hräb-an- (nu ht. Rabe), som af førgerm. krabh-. (Onomatopoietisk Anklang til lat. corvus, κοραξ).

Reb; gd. Reep, som i Sv., Nt.; nst. Reip, ht. Reif; e. rope. Germ. (og got.) raip-. Aflyd ɪ : nst. Riip (Stribe, Ntr.; Fem. : Planke), riipa (ridse); nt. riip, ht. nu reif (afstrygelig, plukkelig : moden). Aflyd ĭ : sv. repa. nst. ripa (afstryge m. M.). Førgerm. raib- rīb- [ραιβος, krum, passer ilde, har desuden maaske opr. Ϝρ-]. Cf. rippe. — Reb, rebe (men i Nst., med Isl., Riv : Ribbeen) have indoptaget Bet. af plt. Reff, reffen (Brem. Wb.), holl. reef, Vb. reven (: rebe Seil), der mulig er = ældste ht. Href?, med Bet. corpus, uterus, og maaske etymologiskt = corpus (Ribbeen hedder i Nt.: Ribbe); andre Combinationer ere forsøgte; maritime Ord ere ofte etymologiskt dunkle.

redde, Laan af nt. redden = ht. retten, a. s. hreddan (nu e. rid?). Germ. hräd-i-an. Førgerm. vel krädh-, ikke funbet. [Ind. çrath- betyder »slacken«].

en **Rede** (Fuglerede), nu stemmende med ght. Fem. Reide (hos Schade); Ntr. er derimod gsv. Reder, nst. Reid, Reir, isl. hreidr. Germ. hraith(r)-. Førgerm. krait-- ikke funbet. Rod krai- ?

rede, berede; nsk. reida; nt. reeden, ht. bereiten. Germ. raid-, congruent med en Rodform til ride (s. d.), betegnede vel opr. : bringe til, gjøre istand til Bevægelse (cf. færdig). Sb. et **Rede** (Forrede, Bagrede, &c.), en **Rede** (vide god Rede paa, gjøre Rede for); Adj. **rede**, Form af ellers tabt red (nsk. reid) samt Laan af plt. reede; **allerede** (adverbielt brugt Casus); **redebon**, fordum -boen, Particip af bo i Bet. berede; **Beredskab; Reder** (med Rederi) hører vel og hid. **Rhed** tages ogsaa alm. for »plaats waar de schepen gereed worden of gereed liggen«, men kunde lige saa vel (cf. den e. Form road) betegne : Vei til og fra Havn, samt Sted, hvor Skibe ride (at anchor), hvad dog kan blive samme Rod. — **Redskab** (Instrument), af plt. Ree(de)schap, skulde efter ht. Geräthschaft være af plt. Raat, raaden (raade), ikke af reeden; Stavemaaden er i Plt. her uafgjørende; holl. gerei(de), med Betydning som ht. Geräth, kan være helt ubeslegtet. — **redelig** er i vor Bevidsthed attraheret til d. Rede (cf. : „en slem el. rar Redelighed"), men opr. Laan af t. redlich af die Rede (= ratio), der iøvrigt selv kunde være sammensmeltet med d. Rede (nsk. G-reida).

Regel : lat. rēgula, gj. T. (**regere** : lat. rēgere, gj. T.).

Regn, regne; almengerm. Germ. (og got.) rign-; -n- Suffix. Førgerm. ragh-. (Nogle anføre $\beta\rho o\chi\eta$ Regn, formentligen for *$\mu\rho o\chi\eta$, samt lat. rigare vande). — [Attraheret „Regn- el. Reinfang", omfortolket af t. Rainfarn el. Rainfane, af Rain = Agerreen].

regne, med sv. räkna gammelt Laan af nt. rekenen = ht. rechnen; i Nsk. (med Isl.) forvansket til reikna (nu ogsaa reekna); g. e. rekenen (nu reckon) vist fra Nederlandsk. Samme Bet. har got. rahn-jan. Forholdet mellem dettes h og t. k (ɔ: ht. ch) taler for, at Ordet ikke er germanisk; det kan i T. tænkes attraheret til germ. Rod r—k- (som i Række &c.); rahnjan tør vist ikke erklæres for uvedkommende. Forvanskningen i Nsk. er som i Greive : Greve.

Reie, Ræge (se Molbech); gd. *Ræk(i)e, nsk. Rækja, sv. nu räka. Germ. rāk- (hr- ?).

Reise, reise Laan af t., nærmest plt. Reise, reisen (og reesen), Derivata af riisen (staa op &c.). Gd. riise (Gram. § 180. a.) og Transitivet reese ere forsvundne; reese havde i Oldtid lydt reisa, som i Nsk., og laantes til E. : raise; indfødt e. er rise samt Transitivet rear. Plt. reisen betydede oftest : gjøre Opbrud, tage afsted, dog ogsaa : anregen m. M.; hos os har det gjenopfrisket sin i Plt. bortvigende Betydning : rette op, stille iveiret. Germ. rīs-rais- rĭs-; ikke fundet udenfor Germ.; -s- muligvis Suffix. (Se risle).

Reling (Ræling), Laan af holl. re(ge)ling, af regel = ht. Riegel, e. rail. Germ. rĭg-.

Rem; gd. *Reem; nsk. Fem. Reim (isl. tillige reima, ræma). Germ. raim-. Aflyd I : nsk. Rim (Stang), Rime (Jordstrimmel), med Deriv. Rimsa, Remsa, remsa, d. **Remse, remse** (nu ofte forvansket til Ramse, ramse); med andre Suffixer : nsk. Rimla, sv. Dial. Rempa (Jordstrimmel). — Af en anden Aflyds-

række, altsaa rimeligvis ubeslegtet, er plt. Reeme, ht. Rieme, nu Riemen, ældste ht. Riomo, germ. rium-, hvori -m- er Suffix (cf. ῥυμα Reb, ἐ-ρυω trekker), = nsk. Rjome (Fløbeskind, der ligesom kan trekkes af); ht., med Aflyd, Raum, nu Rahm, nt. Room (Fløde).

Ren (Agerstrimmel), ligl. sv., plt.; nsk. Reina; ht. Rain. Germ. rain-; -n- vel Suffix.

Ren, Rensdyr; nsk. Rein, isl. hrein-n, a. s. hrān; som af germ. hrain-, men maaske ugermanisk.

ren, nsk., ht. rein, got. &c. med hr- : hrain-s; -n- er Suffix; Rod hrai-hri-; førgerm. med kr- : κρινειν skille, sigte, dømme; lat. cribrum Si; ght. Riiter, nu Reiter (Si). — Deriv. : **rense**, gd. reense, deraf e. rinse (deraf fr. rincer)

Rend, rende se rinde. — Rente, fr., af rendre (lat. reddere). — **Rest**, gj. T. af fr. reste (fra lat. restare).

ret (tt), Ret, rette; substantiveret Adj. : en Rette (modsat Vrange), alm. kun definit : Retten [cultusministeriel „Retskrivningsordbog" foreskriver „en Ret" !]; = t. recht, e. right. Germ. rēh-t- = lat. rec-tus, por-rectus strakt, ὀ-ρεκ-τος strakt; germ. Rod r—k- (se række), førgerm. rag- : lat. regere styre, ind. rag·. — retfærdig : plt. rechtverdich. retskaffen : ht. rechtschaffen (se skaffe). Rettighed : plt. Rechtichheet. Retter- i Composita kan tildels være R. i Bet. Bøddel; ellers gl. Genitiv (Gram. § 99. a., 177. c.). Retske ɔ: Richtscheit, se Ske, Ski. — T. Deriv. : richtig, laant til os : **rigtig**.

Rev (i Hav); nsk. Riv (Ribbeen og Rev); plt. Rif, Ref (Gen. Reves); bet. vel. egtl. Ribbe (s. d.). [Nogle have „an Verwandtschaft mit a. norb. rifa gedacht", som om det egtl. betydede Revne]. — Deriv. er vel **Revle** (i Hav), cf. nsk. Rivle (Rundholt; opfattet som Ribbeen?), Rivil (tyndt lidet Træ). — Maaske kunde høre hid 'Revl og Krat' (Molbech har ogsaa Ribbel), nsk. Ribl o Krat, med Aflyd (maaske nyere) til Rubl o Vitt, der dog vel har at gjøre med 'Rub og Stub' ?. — Til et germ. r—b- hører videre 'revle op', plt. rebbeln og (med f af v foran l) reffeln (sich zerfasern; Brem. Wb.), holl. rafelen, e. ravel [hvorimod ht. Raffel : Eisenkamm, vel har ht. ff af germ. p, ligesom riffeln, rüffeln = plt. repelen : karte Hørr, dadle, hvoraf vort „Røffel", „røfle"]. Ifølge ῥαφη, Søm, maa antages germ. r—b- i isl. rifa sy (se Lerred), skotsk Dial. riv, hvorfra vel stammer e. rivet, nitte, og fr. river; maaske hører revle sammen hermed?. — revne hører til rive. — **revse**, Iterativ; = ght. refsen rafste (tadeln), Refsunge (endnu ældre : Raffunga); dette synes at høre til ght. reffen rafte (zupfen; tadeln), der da maatte kræve germ. rāf-i-an, førgerm. rāp- (: lat. rapere rive), men synes vanskeligt at skille fra ht. raffen (se under rafle), hvilket t. Lingvister dog sætte = nt. rapen (rive; cf. repelen ovenfor), som af førgerm. rāb-. Overmaade indviklet. — Af germ. r—b er **Ribbe**, Laan af plt. Ribbe = ht. Rippe (bb af bj); i ældre D. og i Nsk., Sv.:

Riv, Rev (ref). Ribbeen kan indeholde baade Riv (v assimileret) og Ribbe. Ordet gjenfindes i Slavisk. Førgerm. r—bh- (phonetisk kunde ο-ροφος, Tag, pasje). Ordet er vist samme som Rev (i Hav). — Til dette Vilderede hører ikke : Ribs: fr. og nlat. ribes : »Arabe, ribas ou riwas«.

ri, Laan af plt. rijen, riigen (heften &c.) = ht. reihen, ght. riihen (auf einen Faden ziehen). Germ. rīh(w)-. Afslyd raihw- vel i e. row Række. Førgerm. raiq-; cf. ind. rēkhā- Række (ē ɔ: ai).

ride; almengerm. : bevæges, især tilhest. Germ. rīd- raid- rīd- (ht. nu reiten; e. Ipf. rode, Sb. road). raid- er ligl. Rod i berede, Rhed (s. d.), og Betydningerne ere ikke uforenelige. Der kan dog blive Tvivl, om ride er germanisk (forefindes ikke i Got.; førgerm. dh : raidh- rīdh- er ikke documenteret); Celtisk har riad ride, reda Vogn, „altirisk rēid befahrbar"; samme Mistanke opstaaer som ved rig, Amt, Vrog, m. fl. — Ridt (Ritmester) t. Form. Ribber abnorm nt. Form (som af et bj?). (Rytter, s. d., er kun attraheret).

ridse, Rids, med nsk. rissa, plt. rissen, Risse, maaske af yngre interjectionel Oprindelse; eller med ss af germ. -t-t- el. -t-th-; Slegtskab ikke sikkert med ht. ritzen, Ritze (hvoraf sv. ritsa), ht. tz, germ. t : plt. vriiten (ridse, skrive), e. write, ht. reißen (rive).

Riffel, rifle, er med sv. reffla, ht. riefeln, riefen, Riefe (Furche), og vel e. rifle, Laan fra Plt.; Brem. Wb. : rifeln (ii; f for v paa Grund af l) : Furchen ziehen; eene geriifelde Busse, een geriifelden Piiler. Indfødt ght. er Riif (Ufer), nu Reif (Bet. som det laante Riefe : Fure paa Bøsse, paa Søile). Germ. rīf-; førgerm. raip- : ε-ρειπω falder, lat. rīpa Bredd. [Uvedkommende : rive; revle; ht. riffeln = plt. repelen; Ribbe].

rig (opr. mægtig, inclusive over Gods), **Rige**; gd. riik, Riike, som i Sv., Nsk., Nt. (holl. nu rijk, ht. nu reich, e. nu rich); ældste ht. riichen reich (herske); got. rīk-s Magnat, rīk-s mægtig, rīki Rige; Navne som Erik, Fredrik. Germ. rīk-; førgerm. (ikke funbet) raig-, ifald Ordene ere germaniske; formelt stemmer (som Afslyd) ht. reichen, a. s. ræcan (e. reach) : germ. raik-. Dog er der Mistanke om Laan fra Celtisk, hvor førgerm. (og ind.) rāg-, lat. rēg- (rēx rēgis, rēgius) antages at være blevet til rīg-, cf. Vercingeto-rix o. l.; Laan bliver her paafaldende, og Sikkerhed kræves for, at celtisk -rix virkelig var = lat. rex, og ikke netop staaer for raig-s?. (Laan fra Germ. til Romanisk : fr. riche, &c.).

('Rigel' : t. Riegel, ikke sikkert oplyst). — rigge, Rigning; nsk., rigga (omvikle; takle), Rigg (Takelage); e. rig. Germ. r—?, hr—?, wr—?. — rigtig se ret. — Rille, agronomisk : plt. Rille (Fure efter Regnvand); Brem. Wb. : plt. riolen (um kuulen ɔ: kulegrave), Riole : „Rinne, Furche, kleiner Graben, holl. riool, fr. rigole, Cambr. rhigol«. I E. siges drill, »same as trill ... probably confused with Welsh rhill : a row«. Opr. da celtisk?.

en **Rim** (ii), opr. Ntr. som i Sv., Nsk.; holl. nu rijm, e. rime; i ældste

Nt., ligl. i A. S. og Isl., Hriim. Med andet Suffix : ældste ht. Hriifo, senere Riife, nu ht. Reif, holl. rijp. Germ. hrīm- og hrīp-; førgerm. krai--.

et **Rim** (ii), hos os vel fra T., hvor det fordum betydede Vers, Metrum, Tal, Række; i A. S. : Tal (findes ikke i Got.); i Germ. vel Laan fra Celtisk („altirisch rim Zahl"), dels directe, dels gjennem Romanisk, hvor det synes paavirket af rhythmus, og hvorfra ialtfald den nuværende Betydning er laant. [Nogle regne det i Slegt med *αριθμος*, dette med formentligen indskudt *θ*; t. Lingvister anse Rim for germ.] Deriv. : rimelig.

rimpe (opr. folde, rynke), vistnok Laan af plt. rimpen (ramp og rimpede); i Ht. nu kun med Aflyd u : rümpfen; ifølge a. s. ge-hrumpen er germ. Form hr—mp- : ĭ ă ŭ; førgerm. da kramb-, vel secundairt. (Cf. *κραμβος* tør,?).

rinde, gd. rinne rann runnen; almengerm. : rinn- rann- runn-; 2det n er (assimileret) Suffix; cf. a. s. ryne, got. run-s, Løb, af et germ. r—n- med Vocaler af a-Classen, og hvori mulig -n- er Suffix; cf. lat. or-ior opstaaer, *ορ-νυ-μι* bevæger, ind. Rod ar- bevæge; hvis rinde hører til dem, er r altsaa omsat. — Deriv. : **rende**, gd. renne rende rend, germ. rann-i-an-, Causativ : faae til at rinde; senere mest intransitivt (dog endnu : rende En en Kugle gjennem Livet o. l.). et **Rend** er yngre Extractum.

Ring; almengerm.; ældste t., a. s. Hring (hvorfra fr. rang, ranger, harangue menes at stamme). at **ringe**, opr. 2 Vbr. : ringe og *ringie (kime ɔ: bringe en Klokkerand til at lyde); e. „stærkt" : ring, rang rung, a. s. hringan. Førgerm. krangh- (gjenkjendt i Slavisk). — rings om, nu sjelden i Literatur, t. Genitiv adverbielt brugt.

ringe, Adj., Laan af t. (ge-)ringe (opr. let). Ikke oplyst.

rippe op; germ. pp flertydigt. Cf. nsk. riipa (ridse)?; isl. rippa upp bet. opsummere (Vigfusson), og kan høre til rifja i denne Bet. — Rips-Raps er plt., frit formet af rapen (se rappe).

Ris (ii; Kvist); ældste t., a. s., isl. Hriis (ht. nu Reis). Førgerm. krais- ikke fundet. (Nogle henvise til got. hrisjan, lat. crisare ryste, som med Aflyd). — **Ris** (Plante) : *ορυζα, -ον* (»uit Indië : skrt. wrihi«); nu europæisk. Risengrød (Gram. § 99. a.). — **Ris** (Papir) af t. Ries fra Romanisk (it. risma); e. ream, holl. riem : »Arabic rismat (pl. rizam) a bundle«.

Rise (Gigant); ligl. nsk.; ht. Riese; plt., sv. Rese. Ældste nt. : Wrisil, wrisilic (Forlyd wr- bevares ellers i D., Sv., Plt.; Ordene tør dog neppe skilles). Germ. da wrīs-; man har henvist til *ριον* Bergkuppe, Felsen „aus *ϝρισον* = *ϝερσον*«.

risle = nsk. risla, ht. rieseln (ght. med ī); ght. Risel (Nedbør), Riisel (Regn), Rise (Vand-Rende); vel Derivata til germ. rīsan (gd. riise, ght. riisen, e. rise), der opr. betegnede Bevægelse enten ned eller op (se reise).

rispe ? (skramme); ligl. nsk. rispa (afstryge; ridse). I Isl. citeres rispa,

ikke hr-. Cf. raspe. Ght. har et hrespan (rupfen), Ntr. Hrispahi, nu Fem. Rispe (Gezweig); cf. lat. crispus kruset. — **Risp** (Begtraad) betyder egtl. »spetsen af en becktråd, der borsten sitter«.

Rist (Ro), Aflydsform til Rast (s. d.), medmindre det skulde være Laan af plt. Reste, ligl. ght. (ældste ht. Restii), der har Omlyd af a, ligesom e. rest.

Rist (i Ovn), ligl. sydsv. Dial., nsk. (etsteds truffet i Gnsk., og, efter Gislason, etsteds i Isl. i 14de Aarh.) (i Sv. nu fortrængt af t. Rost). Maa være Laan fra g. Nordengelsk : nu i skotsk Dial. to reist riste. I ældste Westsaxisk (ɔ: „A. S.") er r omsat: ge-hyrstan riste, hyrstepanne. I Gt. hedder det Roost som af et germ. (h)raust-; men »the word may be Celtic : Gael. roist ... in this case O. Fr. rostir [hvoraf vel e. to roast; fr. nu rôtir] is from Bret. rosta«.

riste (ridse), forældet; gd. *riste riste rist (Gram. § 180. a. d.; 120. a. Note), og *riiste reest risten som gnsk. riista reist. Germ. vel rīh-st- raih-st-rih-st-; førgerm. da raik- rīk- : ἐ-ρείκω sønderriver &c.; ind. Rod rikh- ridse, rekhā Stribe. (cf. under ri). Se Raa.

(Rit, Ritbinder : t. Riet = e. reed; se Molbech).

rive; heri falde sammen germ. Forlyd r-, wr-, hr-, samt Efterlyd -f- og -b-. I Nt. haves, med eens Bet., riiven og wriiven, ht. reiben (gnide; cf. f. Ex. rive Farver), maaske begge Eet med nsk. og isl. riiva (sønderrive; rive af); alle forskjellige fra isl. hrífa slaa Klo i, rive til sig, hvoraf hrífa : **Rive** (Haverive o. l.). Alle med germ. ī ai ĭ. Førgerm. skulde være (w)r—bh- og kr—bh-el. kr—p-, hvilke neppe ere til at finde. — Deriv. : **Rift**. **revne**, gd. *rivne, nsk. (og isl.) rivna; **Revne**.

Rixe (Fugl); onomatopoietisk?

Ro; ligl. sv., nsk.; plt. Roowe, Raawe; ght. Ruowe, Raawe (nu ht. Ruhe); a. s. rōw. Cf. Lo, Kro, Klo. Germ. rāu-; fællesgerm. ō af germ. ā. Man vil forbinde det med ἐ-ρωή Ophøren. — Deriv. : **roe** (møre; forældet); se Moro, more.

ro; ligl. sv.; nsk. ro(a); plt. rooien, holl. nu roeien (u); e. row; ght. ruo(gen). Germ. rō-; førgerm. rā- : lat. rēmus Aare, g. irsk. rām. — Deriv. et **Ror**, som af gd. *Rooder, men vel laant fra Plt.; ht. nu Ruder (ght. Ruoder); holl. nu roer (u). Gd. havde vel, som Nsk., et Masc. *Rooder i Bet. Roning (germ. rō-thr-), hvortil Composita som Rorkarl, Rorbænk vel høre nærmere, da et Ror hos os kun bruges i Bet. Steuerruder.

Robe : fr. (se under Rov). — Robbe, vel fra Nt. : Rubbe, rob; uoplyst; bb flertydigt. (Nsk. har : Robbe, Bobbe : Skræmsel, Skifting).

Rod; gd. Root, som i Sv., Nsk.; e. root maaske fra D. Germ. rōt-; førgerm. rād- : lat. rādix Rod; ῥάδιξ Stengel; rādius. Antages alm. at staa for wrad- (germ. wrōt-), og at være beslegtet med t. Wurzel. ('med Rode' : Gram.

§ 177. b.). — **rode**, gd. *roote; sv., nsk. roota; ifølge plt. wrooten, holl. wroeten, a. s. wrōtan er hos os udfalden Forlyd w-; ældste ht. ruozen (hvoraf Rüssel). Germ. wrōt-, førgerm. wrād-, antages alm. for samme som i Rod (vel da opr.: røre op med Stok).

Rode, Laan af nt. Rote = ht. Rotte; e. rout: vild Flugt, Trop; „altfr. rote, aus mittellat. rutta, rupta, zu rumpere" (altsaa egtl. opløst Afdeling, Brudstykke). — (Det gamle Rode, ɔ: c. 12 Fod, var Laan af plt. Roode = ht. Ruthe).

Roe, gd. Rove; sv., nsk. Rova; ifølge ght. Ruobe, nu Rübe, er germ. Form. rōb-, hvortil skulde svare førgerm. rabh-, cf. ῥαφυς Roe, men ogsaa ῥαπυς, lat. rāpa, -um. Mistænkes for ikke at være opr. indoeuropæiskt. — (Ubeslegtet er det forældede, ligl. 2stavelses, Roe paa Saar, vel Laan af plt. Rove = ht. Rufe; sv. rufva; isl. hrufa med Adj. hrjúf-r; germ. hr—f-; førgerm. kr—p-).

Rogn; ligl. nsk. (Fem.), isl. hrogn (Ntr.); gt. Masc. Roge (nu Rogen) (sv. nu rom; e. nu roe). Germ. hrog-n- (u); førgerm. vel kragh-, ikke fundet.

Rok (kk); almengerm.; gt. Rocke (nu -en) (i Plt. er et andet Ord, Wocke, mere alm.). Uopløst; o og germ. kk ere flertydige.

rokke (e. rock maaske fra D.). Samme Bet. have sv. runka, Dial. rucka, ricka, ranka; nsk. runka, ranka; ght. ranken. Hænge vel sammen med rank, Ranke (svaie paa Grund af Høide).

Rokke (Fisk), Laan af t. Roche (ogsaa plt.; holl. nu rog); i A. S. findes reohha, maaske Eet med e. roach; neppe germaniskt; vel beslegtet med lat. raia (hvoraf fr. raie, e. ray).

Rolle; af fr. rôle gjennem t. Rolle; fordum ogsaa Rulle (s. d.): „nach mittellat. rotulus, -a (: rota), woher auch .. rollen ..". (Altsaa egtl. sammenrullet Papir el. Bogrulle). Se rulle.

Rolling ?; cf. sv. Dial. rullta gå vaggande, Rullta litet flickobarn, Rullting litet gossebarn; nsk. rulta (vælte), Rult (Trav). Om Derivata til rulle (s. d.)? [Nsk. Rolp, Rolpunge: byltagtig Dukke, Pog, Dreng, høre vel ikke hid].

Ros(s) (Hest), se Hors. — Ros(s) (Spaaneaffald; lidet bekjendt; se Molb.); cf. nsk. rysja, Jpf. ruste (drysse; affalle)?

Ros (oo), **rose**; nsk., sv. roosa, isl. -hr-; se berømme.

Rose, gj. T. af lat. rosa, gj. (β)ροδον fra Orienten. Rosen, nu kun Sygdommen, og i Composita, er t. Casus og Plurl.

Rost(e), **roste** (i Brygning, se Molb.); ligl. nsk. Roste, rosta (isl. hr-); sv. rost, -a; Subst. betyder i D., Sv. en Indretning til Malten, i Nsk. alm. mæsket Malt.

Rotte, hos os vel af plt. Rotte, Ratte (ht. tildels Ratze); maaske ikke opr. germaniskt; dog have Irsk og Skotsk det regelm. tilsvarende d: radan („cf. Sanskrit rada, a tooth",?); antages i Romanisk laant fra Germ.

rotte sig sammen, af t. rotten; Rotte „aus mittellat. rupta«; Sideform til Rode. Alm. ansees Rytter for Derivatum heraf.

Rotting (Rotang), af holl. rotting = e. rattan : »Malay rotan«, Spanskrør. — Rotvælsk : t. Rothwälsch; Uenighed : „von rot, Gauner in dieser Sprache"; „zu Rotte : Sprache eines Bundes, im Rotw. selbst rot Bettler"; „mittelhochd. Rootwalsch, Gaunersprache, betrügerisch unverständliche Sprache; zu roth im Sinne von 'rothhaarig, betrügerisch'?" — [Route, fr. ; »du Lat. rupta«, brudt; cf. bort].

Rov, Laan af plt. Roof (-ves) = ht. Raub, a. s. reaf; formelt Tegn paa Laan mangler ved **røve**, **Røver** (i Nsk. sees røøva, Røøvar at være Laan, da indfødt Form vilde have au, øy). — Maa vel etymologiskt høre sammen med et gd. *riuve røøv, nsk. rjuva rauv (rive, bryde Hul), nsk. Rauv, Rov (Hul), a. s. reofan reaf (e. bereave), der kan passe til et førgerm. r—p-, cf. lat. rumpo rupi bryder, til hvilket rigtignok ht. Raub, rauben, mindre passe, forbi Spor af f ved Siden af b neppe findes i Ht., hvilken Vanskelighed dog formindskes ved at Ht. her mangler „stærkt" Vb., hvor f især maatte kræves (cf. under blive) (Laan til Romanisk : robe, Robe, egtl. Plyndringsgods?, dérober, m. fl.). [Uvedkommende : ht. raufen, nt. roopen, førgerm. r—b-].

ru maa være Laan af gt. ruuh (h udtalt; stumt i nht. rauh, skjærpet i Rauchwerk; holl. nu ruig, ruw, e. rough); germ. rūh-; førgerm. r—k- : u au; cf. litauisk rauka Rynke, rukti rynkes (mere tvivlsom er Sammenstilling med lat. raucus hees, der med ravis, Heeshed, kunde høre til Rob ru- brøle).

rubbe = nsk., sv. rubba, e. rub; bb flertydigt. Laan til el. fra Celtisk neppe sikkert, da rub- vel nemt kunde opstaa onomatopoietiskt (»Gael. rub«). — 'Rub og Stub', Extract fremkaldt af Rimtendents?; cf. Revl. — E. rubber i Spil, hvoraf „Rubber(t)", hører vel hid.

Rude, vel Laan af plt. Runte; holl. nu ruit; ht. nu Raute (Rhombe). Uoplyst; germ. r— el. hr—? („Ruder", i Spil, Pl. heraf). — **Rude** (Plante), Laan gj. plt. Ruute (ht. nu Raute) af lat. ruta, ῥυτη (fr. med e. nu rue). — 'Rubel' : ht. Rubel, „erst neuhd., unsicherer Ableitung" [„vielleicht Demin. zu Rotte"]. — Rudskalle (Fisk); Molbech : „af rød" (s. d.; rūd-).

Ruelse, af det nu sjeldne **rue**, Laan af plt. ruwen; holl. nu rouwen, nht. reuen, e. rue, a. s. hreowan, ældste t. hriuwan (isl. med phonetisk Udvæxt hryggva bedrøve). Førgerm. krau- kru- (cf. κρουω ?, støder, kradser). Cf. under raa.

et **Ruf**, Laan af nt. Roof (holl. nu roef, e. roof, a. s. hrōf (ligl. isl. hrōf, udtal v, med Bet. Skur); f-Lyden viser, at D. har laant fra Nt. el. E. (Gram. § 192). Førgerm. krabh- el. krap- (»Russian krov' : a roof«). — 'i en **Ruf**'; Nsk. har nu : Ruff (raskt Greb o. L.), ruffa (arbeide med Kraft), Ruffe (stor grov Karl), &c.; „synes tildannede under fremmedartet Paavirkning ..; e. to rough it &c.«; hos os vel nærmest fra Plt.? : in den Ruff. — **Ruffer**, Laan

af plt. Ruffer, Roffer, af et ruffen, roffen (ruffe, sj. i D.), extraheret af nt. Ruffian, for t. Bevidsthed dannet som Schlendrian o. a. (af Johan), men egtl. Laan af it. ruffiano, spansk, portug. rufian, fr. ruffien, der har samme Bet., og er af meget omtvistet Herkomst.

Rug; ligl. nsk. (sv. nu råg). A. s. ryge (nu e. rye). I T. med Rodudvidelse (assimileret Suffix) Rogge (ght. Rocke, nu ht. Roggen). Germ. rūg-; førgerm. r—gh- (gjenfindes i Slavisk).

ruge = østnsk., sv. Dial. ruga (Ross skriver ikke nu; men Bunke hedder Ruuga, isl. hrúga, der kunde høre til); sv. rufva (ruge) divergerer. Germ. r— el. hr—? Hvis r—, da kunde der være Afslyd til rave (s. d.); herfor taler maaske Formen nsk. rugge i Smaalehnene; cf. rugga under rave.

Rulle, rulle gj. T. (plt. rullen) fra Romanisk: it. rullare : lat. rotulus, -a lille Hjul. Cf. Rolle.

rum (Sø), **Rum, rumme**, gd., plt., ght. Ruum &c. (ht. nu Raum, holl. nu ruim); i Sv. u nu forkortet, tildels ligl. i Nsk., der tillige har forvansket til Room; ligl. e. room (lyder som u, men forudsætter ældre ō, forvansket af ū; dette skulde nemlig blevet til ou). Germ. rūm-; heri -m- maaske Suffix; isaafald kunde Rod være som i lat. rus (ruris) : aabent Land (modsat ommuret By). — **rømme** er vel Laan af plt. ruumen (üü) = ht. räumen (Vocalen omdannet som i forsømme); germ. rūm-i-an.

Rum (Sukkerbrændevin) : e. rum; »I believe this to be a corruption of Malay brum, bram ɔ: rum, described as 'an intoxicating liquor made from burnt palmsugar'; the loss of b may be due to confusion with the cant phrase : rum booze (good drink) where rum is the word rum : queer«.

rumle, Rummel; ligl. sv., nsk., nt. (rommeln); er vel et germ. Onomatopoieticon.

Rump(e), er i D., Sv., Nsk., E. (i flere Betydninger) vistnok Laan fra T. (ht. med pf), med Ombannelser af den t. (ogsaa slesvigske) Bet. Krop, der vel er overført Anvendelse af t. Bet. Kar, Tragt (ogsaa Bikube); Afslyd vel i nsk. Ramp (gammel Træstamme, Hest &c.). Førgerm. ramb- neppe til at finde (medmindre Forbindelse med ῥεμβω, ῥομβος kunde tænkes?).

rumstere; ogsaa sv. Dial. rum(me)stera (=stöira); er vel det fordums rustere, ogsaa rumstere (B. S. O.) : „gjøre Arrest paa Gods", indsat for t. rumohren, idet saadan Arrest medførte Rumohr. (Cf. L. Meyer).

rund, gj. T. fra Romanisk : fr. rond : lat. rotundus. — „Runddel" : plt. Runde(i)l : fr. rondel, -eau, attraheret til plt. Deel.

„Rune", nu literair Gjengivelse af isl. rún egtl. Hemmelighed; ht. raunen (gt. runnen) hviske; i Germ. maaske Laan af celtisk rún Hemmelighed. — **runge**, Afslyd til ringe (s. d.). — Runkelroe : Runkelrübe, „Ursprung dunkel". — runken se rynke. — Rur (Vanddyr) nsk., efter B. S. O. og Aasen = isl. hrúdr Skurv.

Rus (uu), vel egtl. Sb. til **ruse** (fare afsted), hvoraf med iterativt -k- **ruske**, nsk. ruska (rasle &c.; Rusk : Tummel, som gt. Ruusch), **Ruskveir**, -regn (d. Dial. Ru-Regn, beslegtet?); germ. r— eller hr—? (cf. a. s. hreosan, styrte). Betydning Svir, Beruselse, i T. udviklet ved Ruusch (ht. nu Rausch), og maaske derfra overført paa d. Simplex Rus? — Herhen hører vel gt. 'Brooder (Bruoder) Ruusche' (nu ht. 'Rausch'), i ældre Sv. gjengivet 'Brooder Ruus', i ældre D. forvansket : 'Broder Russes Historie'. — Mon heraf „Rus" (ny Student)?; B. S. O. mener : „af depositu-rus", hvad dog ogsaa kunde være senere tilkommen Ideassociation (Fors. mangler her fornøden Citatsamling fra ældre D.).

Ruse (uu); nsk. Ruusa, plt. Ruuse, ht. nu Reuse; Aflyd ŭ : nsk., sv. Rysja (Ruse). Germ. rūs- rŭs-, vel Aflyd til germ. (og got.) raus-, se Rør.

Ruslæder (Ryslæder) ɔ: fra Rusland. — (Russelap, -pind, ?, se Molbech).

Rust, ruste; ligl. nsk. Rust, rusta; sv. rost, -a, som t. Rost; e. rust. Ansees for Derivatum af Form rūd-, se rød. (Holl roest, som af germ. ō, indeholder en Forvanskning, muligt af et roost, af germ. Rodform raud-?).

ruste (Rustning), Laan af plt. rusten = ht. rüsten. Germ. hr- ifølge a. s. hrystan, hyrstan, der maaske er Derivatum til a. s. hreothan smykke, germ. hriuth- hrauth- hrūd-; førgerm. kr—t- ikke fundet.

rutsche rent t.; cf. rutsch!, og ritsch, ratsch!

rutte; i ældre D. treffes 'rute og buldre', ifølge -t- vel Laan af plt. ruuten (holl. nu ruiten). Nsk. har Ruut (Larm &c.), ruuta (larme, svire). Primair Rod maaske her og i ruse : ru-? (cf. lat. ruere). Cf. Rytter.

Ry ?; ligl. sv. Dial., sydnsk. Germ. r— el. hr—? I første Fald vel germ. rū- el. riu-, cf. a. s. rȳ-n brøle, ω-ρυομαι hyler, lat. rū-mor Ry [uvedkommende : isl. róm-r Bifald]. I sidste Fald vel germ. hriu-, hvortil Aflyd germ. hrau- da sees i a. s. hrea-m Raab; cf. κραυγη? Skrig [uvedkommende : ht. Hruom, nu Ruhm]. — Aasen : Ry „synes fremmed eller forvansket; cf. røgja".

rydde, gd. *rydie rudde rudd; nsk., gsv. rydia (sv. nu rödja); frisisk rotha, t. roden. Germ. rū-th-, vel med Rod som i lat. ruere styrte, ru-trum Spade (cf. under raabden). [Uvedkommende : isl. hrjóda rydde Skib, formodentlig = ht. Reute, reuten, ght. riuten, plt. ruuden (üü), samt ght. rieten root, hvis disse opr. havde hr—; germ. da hriud- hraud- hrūd-; førgerm. kraudh- krūdh-; hvis heri -dh- kan være Suffix, kunde henvises til det under rue citerede κρουω støder, krabser].

Ryg (gg; nsk. Pl. Ryggjer); med Hr- i ældste T., A. S., Isl. (ht. nu Rücken; e. nu ridge). Germ. hrug-. Førgerm. kr—gh- ikke fundet. (Nogle tro, at ραχις Ryg staaer for κραχις). — Rygrad (se Rad).

ryge (med Specialanvendelser : rygende, ɔ: fygende, Storm, „ryge løs paa"), gd. *riuke røøk ruke ruken; nsk. rjuka rauk; plt. reeken rook; ght. riechen

rouch (ryge, lugte); a. s. reocan reac. Germ. riuk- rauk- rŭk-. Førgerm. raug- rūg-; cf. ε-ρευγομαι opstøder, kaster op, ε-ρυγη Opkastelse; lat. e-rūgere opspy; ryge ɔ: opstøde dunkle Masser. Af Form. rŭk- : ght. it=rūcken, ældste ht. ita=ruchian (drøvtygge; se under Etmaal). — røge, gd. *røk(i)e, nsk. røykja, germ. rauk-i-an. **Røg** gd. Røk, nsk. Røyk, t. uden Omlyd : nt. Rook, ht. Rauch.

rygge (nu sjelden), gd. *rugge; sv. Dial., nsk. rugga (gynge, rokke). Aflyd i nsk. rigga (rave, rokke). Cf. rave. I alm. Brug er endnu **urygg elig**; **urygget** bruges.

ryggesløs, Forvanskning (ved Attraction til foreg.?) af et ældre røgeløs, plt. rookeloos (röö), ht. ruchlos, e. nu reckless; bet. opr. hensynsløs; se under røgte.

Rygte, Laan af plt. Ruchte (ü), Rochte (ö), cht af ft af pt : roopen (raabe); ved plt. Paavirkning er ght. Gerüefte (af ruofen) forvansket til nht. Gerücht.

rykke, Ryk; nsk. rykkja, t. Ruck, rücken, &c. Germ. rukk- med en Assimilation; cf. lat. runcare ?, plukke.

Ryle (Fugl) ?, cf. nsk. ryla (skrige, grynte, hoste) ?.

rympe synes at være Sideform til rimpe (s. d.), og Laan fra Plt., maaske med Overgang fra i til y, da et plt. *rümpen mangler i Brem. Wb. og hos Lübben (ht. rümpfen).

rynke; gsv. rynkia; nsk. rykkja, isl. hrökkva. Germ. hr—nqu- : ĭ ă ŭ; secundair Formation; E. har wrinkle. — en **Rynke**, gd. Rynkie; nsk. Rukka.

Rype; østnorsk; ellers nsk. Rjupa; sv. divergerende ripa; maaske da ugermanisk?

ryste, gd. *riste; nsk., sv. rista, isl. hrista; =t= Suffix : germ. (og got.) hrĭs-i-an; førgerm. kr—s-; cf. lat. crisare vakle.

Rytter af plt. Ruuter (üü; „Landsknecht, Söldner, besonders berittener : Parbruuter"); kan høre til ruuten (larme, storme, svire, plyndre; se rutte); holl. ruiten, ruiter. Efter Nogle af middelalderligt lat. ru(p)t(u)arii, Medlemmer af rupta, Rotte; Vbt. maatte, for at høre med, da være extraheret af Substantivet. Dette er nu i T. (med Holl.), D., Sv. attraheret til ride.

ræbe, gd. ræpe; nsk., sv. rapa; Aflyd i gnsk. ropa, ght. roffzen; germ. r—p-; førgerm. rab-.

ræd, opr. Præt. Part. af gd. ræde rædde rædd (skræmme), hvoraf Passiv **ræd(d)es** endnu forefalder (med nyt Præt. : ræd(d)edes); nsk. ræda, isl. hræda; om germ. med -th- el. -d-, sees ikke; saa meget uvissere er førgerm. Form (kr—; cf. κρατος?). — Deriv. : **Rædsel**, gd. Rædsle. **rædsom**.

Ræd(d)ike af plt. Redik = ht. Rettich, af lat. radix (fr. radis : **Radis**).

række (med **Række**) = sv. räcka, nsk. nu rekkja (for rekia), plt. reken, ht. recken; germ. (og got.) răk-i-an (cf. rage); turde høre til got. rikan răk ophobe; nsk. rekka rakk rokken (række; Fordobling vel laant fra Derivata). Førgerm. răg- : ο-ρεγω rækker, lat. rego styrer, porrigo, rectus (se ret); ind. rag'i- Ret=

ning. — „Zu recken" (?) : t. Reck (Stang), cf. plt. Rack (Gestell); herhen **Rækværk**, og vel opr. Talerken-Række ?; nt. Rack betyder ogsaa Beistykke, Uferkrümmung, og turde uforandret indeholdes i **Skagerak** (holl. Damrak, Gouderak). — Herhen muligvis ogsaa plt. Rekel (stor Hund, Lømmel), rekeln (strække), hvoraf **Rækel, rækle.**

Ræling, Ræmse &c. se Re- .

Rænke(r) Laan af t. Pl. Ränke (Sing. Rank), „entspricht a. s. wrenc Krümmung, List, e. wrench; zu ringen, germ. wringan" (se vrang). Isl. (og gnst.) hrekk-r, Rænke, kan være et andet Ord, el. forvansket Laan (dog har E. wr- mod isl. hr- ogsaa i Rynke, s. d.).

ræse (Lax) er vel nst. : ræsa (røge) [om egtl. gjennemtrække? cf. nsk. Raas (Løb), Ræs (Strømning), ræsa (strømme &c.) ?].

Ræv ; sv. räf, nsk. Rev. Maaske ugermanisk, opr. fra et eller andet Sprog i Rusland? (se Rietz). — „Ræv bag Øret" ɔ: det er nok at have seet Rævens Øre; man venter ikke til man har seet, om bag det Øre er Rævekrop.

røbe ?; Gislason henfører det til et *røøpe = isl. hræpa, af hrópa, udraabe, tale ilde om. [b for v, nemlig af *røøgie = sv. röja, er usandsynligt, da g her neppe vilde blive til v].

rød; almengerm.; germ. raud- (nsk. raud, t. roth, &c.); nsk. rjoda raud (rødfarve). Førgerm. raudh- rūdh : ε-ρευθ-ω rødfarver, ε-ρυθ-ρος rød; lat. rufus, ruber (cf. Ord); ind. rohita- (af raudhita-) rød, rudhira- rød. — rødme (Gram. § 102. c.) Aftenrøde. — Det andet Røde (Rodbenhed) se raabden.

Røding? se Molbech. — Røffel, røfle, Laan af ht. Rüffel, Riffel, „wol zu mittelh. riffeln [ɔ: plt. repelen, e. ripple] durchhecheln". — Røg, røge, Røgelse, se ryge.

Røgt, røgte, gd. røøkte, Derivatum af *røøk(i)e (pleie, agte paa), nsk. røøkja, plt. rooken, ght. ruochen (nu geruhen; ruchlos se ryggesløs), a. s. rēcan (nu e. reck). Germ. rōk; førgerm. rāg-; Nogle henvise til α-ρηγω værger, hjelper, Sb. α-ρωγη. Der kan være Afslyd til germ. räk-, se rage, række.

Røllike (Plante)?; nsk. Rylk, Ryllik; sv. rölleka; fra Plt.? Releke, Roleke, &c. — rømme (med 'rømme sig') se Rum.

Røn, Rønnebærtræ, gd. *Røøn = nsk. Raun (sv. nu rönn; e. roan-tree vist fra D.). Ikke oplyst. [Nogle gjette paa rød, med Elision af d].

Røn(ne), Holm, Stenbunke, lille forfaldent Hus = nsk. Raun (nu Stednavn for flere Holme, cf. Thyborøn o. a.) (isl. hraun antog Bet. Lava); -n vel Suffix; cf. Rod i raa, rue; isl. hrjóna være ujevn. — I Bet. lille daarligt Hus ansees det ellers for opr. et andet Ords Pl. : isl. rönn store Huse (Sing. rann); men ø er ikke venteligt i D. (Henvisningen under Grande burde lydt : se ransage); man kunde ogsaa tænkt paa nsk. Rende, sv. Dial. Ränne (Loft af Stænger), Vocalen da afficeret af R, sv. Dial. Råne, Rönne vagnsbotten af bräder.

Rør (øø); ligl. sv.; nsk. Røyr; t. Rohr (holl. »roer aan het Duitsch ontleend«, og Vocalen forvansket); mangler i E.; germ., got., og førgerm. raus-; Afslyd vel i Ruse (s. d.); cf. lat. ruscus?, Siv. (Laan fra Germ. : fr. roseau).
··· **Rørdrum**; capricieuse Forhold (cf. Egern); plt. Roordum, -dump, ældre nederlandsk roosdomp; ht. Rohrdommel, ght. Roortumel, Raarbrümmel, Horotuubel, Horotubil, -tumbil, -tuchil (Horo : Dynd); a. s. raredumla (cf e. roar?), maaske ældst.

røre (øø); sv., nsk. røøra, plt. rooren (øø), ht. rühren; opr. med hr- : Ex. a. s. hrēran. Germ. hrōr-i-an. Førgerm. krar- el. kras- ikke bekjendt; -r- (-s-) Suffix?

(**Rørhval** er nsk. : Røyrkval; isl. reyd-r; maa høre til rød). — (**Røs**, **Røse** : Stendynge; nsk. : Røys, og sv. : röse; isl. hreysi; germ. hraus- el. hrauns- ?).

en **Røst**; ligl. sv.; nsk. Raust (nu ogsaa Røst). Germ. raust-; germ. st flertydigt. (Cf. isl. raus?, Prat).

et **Røst** (paa Skib), Laan af holl. rust (ü), egtl. Hvile, Støtte (se Rast); optaget i Ht. : Rust, Pl. : -en. — [Molbech har : røste, Røsteovn, „af t. rösten", „i Bjergværkssprog", der vel lidet vedkommer D.]. — **røve**, **Røver**, se Rov.

Saa (Spand; vel ikke helt glemt); ligl. nsk., sv. Udlydende aa er flertydigt; der er vel snarest eliberet et germ. h; Vocalen kan være germ. ā, ǣ, el. ai. [σακος, -ιον, σηκος divergere i Bet.]. [Uvedkommende : fr. seau, gfr. seel : lat. sitella].

saa; gd. swaa; ligl. gnsk., gsv., a. s.; gt. so. Germ. swa og swā (got. swa og swē), en tidligt udviklet Forskjel. Pronominal Rod, vel samme som i sig, sin (s. d.). — saadan, saaledes, saalunde se -dan, en Led, -lunde. **saagu(d hjelpe)**; **saamænd**, en lignende Paakaldelse af, formodentlig hellige, Mænd.

at **saa** ; ligl. sv., nsk.; a. s. sāwan (nu e. sow); ght. sāān, ældste t. saaian, holl. zaaien, got. saian (Ipf. se-sō). Germ. og førgerm. sa- : lat. Saturnus, satum sevi, &c ; ind. sā-tu- Moderliv; ἱημι sender, αφ-εωκα (af si-sē-mi, ap'-se-sō-ka) &c. — Deriv. : **Sæd**, ligl. sv.; nsk. Ntr. Saad og Sææde. **Saad** (Klid) Pl. -er hører vel hid?; efter Molbech Ntr.(?); men nsk. Fem.; sv. nu Pl. sådor.

Saal(e) maa ifølge Vocalens Divergentser, som nsk. Soole, sv. såle, sula, e. sole, ht. Sohle, got. sulja, i Germ. være Laan af lat. solea. — **Saald** se Sold.

Saar, at **saare**, forældet Adj. **saar**, med Adv. **saare**; ligl. sv., nsk. Saar; e. Adj. sore; t. sehr (opr. : i en smertelig, nu i høi, Grad), versehren; germ. (og got.) sair-, hvori -r- kan være Suffix; førgerm. Rod da sai-; cf. lat. saevus ?, vild, barsk.

Sabel, nu europæisk; hos os nærmest fra T., hvor det før hed Sabel og Sebel (i Fr. og E. med r); „letzte Quelle unsicher"; i T. vel enten fra Ungarisk el. Slavisk. Cf. n. græsk ζαβος?, krum.

Sadel; gsv. Sadhul (isl. ö); e. saddle; ælbste ht. Satul. Altsaa germ. säd-ul-, der, da germ. Rod til sidde (s. d.) er s—t-, maa være ældgammelt Laan fra et andet indoeuropæisk Sprog, uvist hvilket.

Saft; ligl. nu sv., nsk. (nsk. Variant: Suft, suftig). Anføres ikke i Gd., Gsv., Gnsk.; synes da laant fra Ht.? I Nt., E. haves istedet Sap af lat. sapa (cf. sapere smage); men i Gd., Sv., Nsk. indfødt Save („svagt" Masc.), germ. säf-. I ght. Saf („stærkt" Ntr. som nt. Sap), hvortil Saft er Derivatum, kunne germ. saf- og laant lat. sap- (ht. f af p) ikke skjelnes.

Sag; gd., sv., nsk. Sak (nogle Steder nsk. Sok, isl. ö); a. s. sacu; plt. Sake, ht. Sache. Ældre Bet.: Strid, Stridsgjenstand. Ældste nt., a. s., got. sacan sook (procesfere). Germ. säk- sōk-; førgerm. sag-: lat. sagax &c. Se forsage, Savn, Sogn, søge. — 'Syn for Sagen' har afløst 'Syn for Sagn'.

sagle, Sagl (v); gd. sakle. Uvist, om beslegtet med nsk., sv. Dial. sikla, der kan høre til nsk. sikka (synke, sænke), hvori kk er flertydigt.

S a g n se sige.

sagte, med ht. sacht, sv. sakta, Laan af plt. sacht(e), ældste nt. saaft(i) = e. soft; heri -n- eliberet, cf. ht. sanft, ældste ht. samft(i). Om Rod er germ. sam- (se sammen), er tvivlsomt. — s a g t e n s, plt. adverbial Form sachtens (leise, unmerklich).

sakke (agterud), Laan af nt. sacken (dale), »waarschijnlijk van zak« (Sæk) [»vgl. evenwel e. sag«?].

Sal; ligl. i Nabosprogene. Germ. og førgerm. säl-; gjenfindes i Slavisk; lat. solum?, Grund. (Fr. salle fra Germ.). — S a l g se sælge.

salig, opr. med aa; gsv. salig (med aa?); nsk. saalug (anføres kun i Bet. sølle), Saal (Stymper); t. selig (Omlyd; ældste t. saalig); a. s. sælig lykkelig (e. silly sølle, egtl. af et sæl-lic), og med den a. s. Omlyd ē af æ førgerm. ā: sēlra sēlest lykkeligere, -ligst; got. sēl-s god (ɔ: lykkebringende); d. med Omlyd sæl (lykkelig: v e n n e s æ l, f r e d s æ l), ligl. nsk. (isl. tillige: usſel, sølle ɔ: ustadelig) (sv. nu säll lykkelig). A. S. Sd. sæl Tid, Tilstand, beleilig Tid, Lykke. Germ. og førgerm. säl-; -l- Suffix? Skulde Grundbetydning være: Udsæd, Saatid? cf. irsk si-l Sæd? item lat. satio Udsæd, Saatid, deraf fr. saison, e. seasonable beleilig. (Alm. henvises, dog tvivlende, til lat. salus Frelse, salvus, ὁλος hel, som om Lykke var Grundbetydning. Man kunde vel og mindes om ἡλικια?, Alder, Tid). — Se s æ l l e el. s ø l l e, u s s e l. — h u l d s a l i g, l i v s a l i g gjengive t. holdselig, liebselig, vel i Analogi med trübsel-ig &c. af Trübsal &c., om end vel attraherede til selig.

S a l i n g: af holl. zaling, »oorsprong onbekend«. — S a l p e: lat. salpa. — S a l p e t e r: sal petræ (πετρα Klippe).

Salt; almengerm. (ht. Salz; holl. nu zout); -t Suffix. Germ. og førgerm. säl- (r) : lat. sal, ἁλ-ς, g. slavisk soli; „a. irisch salaim ich salze"; »Welsh hal« (ind. sar-as-?, Vand, Sø; asiatiske og russiske Søer ere ofte salte; Rod ind. sar- flyde, strømme; »Sanskrit sara : salt, also coagulum of milk«; Salt kunde opfattes som Coagulum af Saltvand. Herimod indvendes af Andre, at ind. sara er = ορος Valle, lat. serum, idet Spaltning til l og r findes usandsynlig; Overgang til l kunde vel dog indtræde etsteds, og l-Form vandre videre med Handelsproduct ?). — Aflyd ĭ : holl. Adj. zilt(ig) salt. Aflyd ŭ : **sylte, Sylte**, vel Laan af plt. sulten (ü; germ. sult-i-an), Sulte (ü; Saline; Sülze). — [Sauce (udtales med aabent o, i Sørensensk Udtale med Diphthong) er fr., af lat. salsus, -a].

Salve, almengerm.; germ. sälb- ifølge ht. Salbe; got. Vb. salbon salve; intet Spor til germ. -f-, saa at Henvisningen til ελπος Olie er usikker; derimod kunde -b- passe til et angivet ελφος Smør. — (Salve med Skydevaaben er derimod fr., af lat. salvus, og betyder egtl. Salut, Hilsen). (Til samme lat. Rod hører Planten Salvie : salvia : 'den Gavnlige').

sam- &c.; almengerm.; germ. og førgerm. säm- : ind. sama- liig, samme; ὁμος, Adv. ἁμα sammen, ὁμαλος liig; lat. similis liig; -m- maaske Suffix; Rod sa- i Ind. betegner Enhed eller Forbindelse : sa-hasra eet Tusinde; ἑ-κατον hundrede, ἑ-νος Genitiv til ἑν og εἱς. — Derivata : **samme**, gd. same, og Neutrum som Adv. : **samt**; **sammen**, gd. samen, hvoraf et Vb. samne, gt. samenen, senere ændret til sammeln, og hos os til **samle**; **sanke** af *sam-ke, = sv. samka; **samtlig** : sämmtlich; herhen hører Suffix **-som**, gd. -sam. — Compos. : sambrægtig (se endrægtig); samfuld (har fortrængt samfæld af fælde); Samkvem, gd. *Samquæme som i Nsk. (se komme; Rodform quām-); Samvittighed, fra Plt. (se vide &c.). — Se somme; sømme sig; Aflyd ĭ : got. simle engang.

Samel, Plante : samolus. — Sanct : lat. sanctus.

Sand; almengerm.; germ. sän-d-; førgerm. menes at være säm-adh- ifølge ἀμαϑος, ἀμμος, ψαμαϑος, ψαμμος Sand.

sand; gd. sann, som i Sv., Nsk.; germ. santh- (derfor e. sooth); førgerm. sant- : lat. (præ-)sent-is (Nom. -sens); sand betegner 'værende' (modsat indbildt, tænkt); i sant- er kun s Rest af Rod, nemlig as- (lat. es-ti, se er), hvortil er føiet Præs. Part.-Suffixet; οντ-ος (Nom. ων). — Deriv. : sande (e. soothe er gaaet over til Bet. formilde); mindsandten nyere og ucorrect Formation; sanddru se -dru.

Sandeltræ, gj. T. og Romanisk og Græsk fra Orienten. — Sang se synge. — sanke se sam-. — **Sans** af fr. sens (da dettes -s endnu udtaltes), af lat. sensus; se Sind. — sart el. zart, rent ht.; germ. tar-d-; ellers ikke fundet; førgerm. dar-dh- el. dar-t- (cf. „zend Particip dereta geehrt"?). — sat, Adj., se sætte; ib. Satz, Sats, rent ht.

Saug (Gram. § 61. Slutning); gd. *Sag, som i Nsk. (der ogsaa Sog, isl. ö) (sv. nu såg); t. Sage (e. nu saw); i Ht. nu fortrængt af Afledsform Sege (ä), hvortil hører Segense, nu Sense, og plt. Segede, Sichte, holl. zicht, e. scythe, nsk. Sigd. Germ. säg- sĕg-; g maaske af førgerm. k; cf. lat. secare skjære. Se Sax, en Segl.

savne, Savn; gd. *sakne; sv., nsk. sakna. Maa være Derivatum til Sag (s. d.).

Sax; ligl. sv.; nsk. Sox (isl. ö); Ntr. Pl. gaaet over til Fem. Sing.; nsk. eet Sax (Kniv), gt. Sahs (heraf: Sachserne). Germ. sah-s- = lat. saxum Sten (f. Ex. skarp, flækket), Rod som i secare skjære.

(Scalp, scalpere, fra E., extraheret af lat. scalpere. — Scene: σκηνη gj. Lat. og T. — Scepter: σκεπτρον gj. Lat. og T. — „Schäfer" rent ht. — Schak (Skak): persisk Schah, gj. T. — Schacht rent plt., = ht. Schaft. — schakkre: jødetydsk schachern „zu hebr. suchar Erwerb". — Schalotteløg: ht. Schalotte „Zwiebel aus Ascalon"; med alm. Udtale „Sjalotte" fra Holl. — schattere: t. schattiren. — Schellak (Sh=) t. og e. — „Schenkel" rent ht. — Ligl. „Schmaus". — schofel, jødetydsk, „nach hebr. schafel niedrig". — Schy (Jy; NB ikke „Sky"): fr. jus. — Scrupel: lat. scrupulus gj. T.).

se (gd. Ipf. Pl. saage, senere saawe); nsk. sjaa (af sea); t. sehen (før med udtalt h, nu med instabilt e efter h); got. sehwan. Germ. sĕhw- sähw- sägw- sĕgw-. Førgerm. saqu-: lat. sequi følge (Gram. § 94. c.); ind. sac-; ἑπ-ομαι følger (Labial af labialiseret Guttural). [Nogle vilde hen til secare]. Se Syn, Sigt.

Sebe („Sæbe" er Forvanskning; mod den alm. og correcte Udtale), vel Laan af nt. Seepe = ht. Seife (formelt Tegn paa Laan mangler); a. s. sāpe (nu e. soap; nsk., sv. Saapa fra G. E.). Skulde efter Plinius være celtisk Opfindelse (gjengives lat. ved sapo, hvoraf fr. savon); mulig dog opr. germ.: saip-; cf. nsk. sipa (græde), plt. sipen, sipoogich, ght. sifen seif (dryppe), Seifer (Spyt, Skum), a. s. sīpen-ȳge med rindende Øine. Førgerm. isaafald saib- (lat. sēbum, Tælle, ifald dets ē kom af ai;?)

Sect: fr. secte, lat. secta, af sequor følger, »sense obscured by confusion with secare: to cut«.

Seddel gj. T. af lat. schedula af σχεδη Tavle, Blad. — en **Segl**: lat. secula gj. plt. Sekele; cf. Saug. — et **Segl**: sigillum, gj. Plt.

segne, sei[g], Seierværk, se sive. — seil, primairt Lydsignal. — (Sei(d), Graasei, nsk. Fiskenavn). — [Seid, Trolddom, literair Islandisme].

Seil, seile, gd. Segl, sigle; nsk. Segl, sigla; t. Segel; &c.; som af germ. sĕg-; men troligvis Laan, uvist, hvorfra; hedder irsk seol. (Nogle tænke paa Laan af lat. sagulum). (Nogle negte Laan; tildels henvises da til Roden i εχω har, holder, som af sagh-).

Sei(e)r, seire, gd. *Sigr, sigre; nsk. Sigr, sv. nu seger; gt. Sige, nu Sieg;

germ. (og got.) sig-is- ; førgerm. sägh-as- : ind. sahas- Kraft &c., sahuri- stærk; οχυρος fast, εχω har, holder.

seise, Seising (nautisk) gj. holl. seizen, seizing af e. seize af fr. saisir af uvis Herkomst.

Sele ; ligl. sv., nsk. (ogsaa Sile, der ligl. treffes i Gd.); gt. Sile (nu Siele) ; germ. si-la(n)- („svagt" Masc.; t. ogsaa Fem.); Afljd i t. Seil; andet Suffix i t. Saite; germ. og førgerm. si- sai- binde : ιμας Rem.

Selie el. **Silie** ; nsk. Selja, Silja; sv. nu sälg; e. sallow; gt. Salhe (Salweide), ældste ht. Salaha; germ. og førgerm. säl- : lat. salix; ἑλικη; g. irsk. salleach.

Selleri (Silleri) : fr. céleri : σελινον (r af n).

Selskab , med de næsten forældede selle, Selle, Laan af plt. Selschap og sellen, Selle = ht. Gesellschaft, gesellen, Geselle „eigtl. Saalgenosse", germ. ga-säl-i-a(n)-; se Sal.

selsom se sjelden.

selv , gd. siælv, sialv (i eliberet); almengerm.; germ. selb- (k) ifølge ht selber, selbst (got. skrives silba , ɔ: lukket e). Førgerm. sälbh-; „vgl. altirisch selb Besitz".

(Semslæder : Sämischleder, „dunkel; aus russ. zams'a?«; el. chamoisé?).

sen (ee); ligl. sv.; nsk. sein; ght. seine; a. s. sæne; got. sainjan tøve; nsk. siina sein (skride langsomt &c.). Germ. og førgerm. sain-; -n- vel Suffix; muligvis da Slegtskab med siden; cf. ind. sajam?, sent; lat. sero?, — Deriv. ; sinke, gd. *seenke, nsk. seinka; deraf en **Sinke**.

sende (gd. Præt. : sende send : Gram. § 180. d.); almengerm.; germ. (og got.) sand-i-an, Causativ, som til et germ. *sinthan santh sundanas, gaa, der ikke er fundet; herhen høre dennesinde, t. Gesinde, a. s. sithian reise, &c. Førgerm. sant- : cf. lat. sentire, sandse, der menes opr. at betyde : holde en Retning. En anden secundair Rodform (med Assimilation) sees i t. finnen (tænke, i Gt. holde en Retning; se Sind). Primair Rod maa da være san-.

Sene; ligl. sv., nsk. Sina (nsk. ogsaa Sin); t. Sehne, ght. Senewe, holl. zenuw, e. sinew. Germ. vel sin-wa-; -n- mulig Suffix, og Rod da si-, se Sele. Cf. ind. snāwa- ?, Sene. — Senegræs, sv. Dial. Sena, nsk. Sina, Sinegras, hører vel herhen.

Senep gj. plt. Senep, med ht. Senf, got. sinap, af lat. og græsk sinapi, der vel er Laan fra Orienten. — Senestræ, -blade : t. Senesbaum : fr. séné : „arabisch sana.«

Seng; gd., gsv. ogsaa Siang, Siæng, gnsk. Sææ(i)ng. Herkomst uvis. B. S. O. anfører a. s. sæccing (opr. 'Sækking' ɔ: Dyne; on sæccingum Mr. 6, 55 gjengiver in grabatis); Laan fra A. S. er phonetiskt lidet sandsynligt. [B. S. O. : „skotsk sænk«?; Egilsson : »sæing : sutura, a syja«;?].

Serk; ogsaa sv., nsk.; a. s. (Fem.) serce Pandserserk. „Aus dem Slavischen: altslawisch sraca .. russ. sorocka«, &c.

(Serie: lat. series). — („Sevenboom" plt. Omtydning af juniperus Sabina; se Molb.).

sex, almengerm.; germ. (og got., gt.) sĕhs. Lat. sex: ἕξ; ind. s·as· &c. — I **sjette** (nu udtalt med lang Vocal) er -s- absorberet, og j phonetisk Tilvæxt (got. sehsta). — sexten, -de cf. t. -zehn-te.

[Shawl, Schal, gj. T. af e. shawl, fra Persisk].

Si, si; = plt. sien, gyt. sihen (nu seihen); sv., nsk. nu Deriv. sila, nsk. tillige sika. Ifølge Part. siwan i ældste Ht. blive germ. Former: sihwan saihw sïgwum sïgwanas; førgerm. saiqu- sïqu- : ind. sek- (e ɔ: ai) sïk- („Labialisering" mangler i Ind.); ἰξαι si, τρυγο-ιπος Mostsi (Labial af labialiseret Guttural, hvilket er hyppigt i Græsk; det Samme kan her neppe antages i Germ.: t. Sieb tør neppe regnes = ιπος; tilmed maatte da ventes f, ikke b).

sid (ii) (rummelig, nedhængende, lav og fugtig); ligl. nsk.; germ. sïd- ifølge a. s. sïd udstrakt; stemmer aldeles med Side (s. d.).

sidde, gd. sit(i)e sat saate *seten; nsk. sitja (sv. nu sitta); ogsaa a. s. sittan, nt. sitten, ht. sitzen have indeholdt Suffix -i- i Præsens; dog hed det got. sitan. Germ. sït- (ĕ) sät- sāt-. Førgerm. sad- : ind. sad-; lat. sedere; ἕζομαι (ɔ: sediomai). — **sætte** (gd. Præt. satte satt og sette sett) : germ. sät-i-an. — Sæt (-t bevaret ved Indvirkning fra sætte); Sætning; Sats, opsætsig ere t. (Sæter: nsk.). **Sæde**, gd. Sææte : germ. sāt-ia-.

Side (ii); nsk., sv. Siida; nt. Siide (holl. nu zijde), ht. Siite (nu Seite); e. side. Germ. sïd-; -d- mulig Suffix; Rod da si- (s. Ex. som i lat. sinere, situs, &c.,?). Cf. sid.

siden, adverbiel Form, ogsaa conjunctionelt anvendt (efter Nogle = a. s. sith-than?, seitdem); **sidst** Superlativ; Positiv siid (seent) er bevaret i Nsk.; ht. seit; got. Adj. sïthu-s sen. **omsider**: et Subst. Pl. (isl. ogsaa um síd). Til samme Rod turde høre gnsk. siidr siizt (mindre, mindst); i: 'det var det, jeg sidst vilde' falde de to Betydninger sammen. Germ. sïth-; -th- mulig Suffix (Slegtskab da muligt med sen; ogsaa med sid, Side?); cf. ind. sajam?, sent: lat. sērus??, sen. — Se silde.

sig, gd. sik, Acc.; af gml. Genitiv siin opstod Possessivet **sin** ved at antage adjectiviske Endelser. Gd. Dativ se(r) blev ligl. til Adj.: **sær**, -t, -e, med Adv. **især**. Førgerm. Pronominalrod s(u)— : lat. se, suus; ind. swa-s egen; ὅ-ς; &c.

sige, gd. seg(i)e og alt tillige sig(i)e; nsk. segja (sv. nu säga); a. s. secgan; nt. seggen; ældste ht. sagian, og uden det omlydvirkende -i- : sageen, hvoraf nu sagen. Mangler i Got. Germ. säg-; et førgerm. sägh- kan foreligge i Celtisk: irsk sa(i)gim siger. (Alm. foretrekkes Identification med et førgerm. sak-, der findes i Slavisk; cf. lat. in-sec-tiones Fortællinger; ἐν-νεπ-ε, der

menes at staa for en-sequ-e). — Deriv. : **Sagn** (andet Suffix i det tabte Sage = isl. saga).

signe, velsigne : lat. signare gjøre (Korsets) Tegn.

„Sigt“ (i Handelssprog), Laan af t. Sicht, af sehen; Compos. : „sigtbar“ (maritimt), **Ansigt** (plt. Bet.), **Hensigt** (ↄ: Henseende; bruges nu for Absicht), **Indsigt, Udsigt, Opsigt; forsigtig** &c.; **besigt(ig)e.** — at **sigte** gj. en **Sigte,** samt at **sigte** paa, til (ↄ: opr. rette et til Udsigtning tjenende Rør, saa at Vandstraale, Draaber, Sand, Korn &c. falde tilpas), med det deraf hos os deriverede et **Sigte** (de to sidste nu attraherede baade til foreg. og til flgde.) ere, med ht. sichten, sv. sikta, nsk. sigta, Laan af nt. sichten (hvoraf plt. Sichter : Afløbsrør), yngre Form af det (nu atter alm.) nt. siften (= e. sift), Derivatum af nt. Ntr. Seve (= a. s. sife, e. sieve, ght. Sib, nu Sieb; cf. Siv?); siften er laant til Nsk. : syfta (ↄ: si) og til Sv. : syfta (ↄ: sigte paa, til; Sb. syfte; dog siges ogsaa i denne Bet. sigta, sigte). — **sigte** (beskylde) for, gd. *sekte, nsk. sekta, germ. sak-ti-an, Deriv. til Sag (give 'Sag' for), med **Sigtelse** og '**Sigt** (gd. Sekt) og Sagesald'; i vor Opfattelse attraherede til sigte paa. — Alle her anførte d. Ord lyde med aabent i ↄ: lukket e (Gram. § 60).

(„sikken“ ↄ: se hvilken). — **sikker,** lat. securus gj. T.; at sikkre.

Sild ; nsk. Sild (sv. nu sill); om Derivatum til nsk., sv. Dial. Siil? (flere smaa Fiskearter; Fiskeyngel); mon egtl. Noget der 'silas' gj. Nettene?

silde for *sidle, sidlige, af det under siden anførte sid. — **sildig** (uegte d udtalt : Gram. § 71. b.).

Silke, nærmest Laan fra Slavisk : selku &c., hvis Forhold til σηρικος, sericus er omtvistet. — T. Siide (ht. nu Seide) stammer fra lat. seta; cf. plt. „Sidensvands“ (Fugl).

Sime (Baand; nu lidet bekjendt) hører til Rod si- (se Sele, Sene). — **Simle** : t. Semmel, plt. Semele, af lat. simila Hvedemel, fr. semoule. — „Simmer“ (40 Skind) af ht. Zimmer i denne Bet. — [Simmer (Blomst) anføres af Jenssen-Tusch i Compositum „Blaasimmer“; nsk. Symra, „som bebuder Sommer“]. — **simpel** : fr. simple, gj. T. — sin se sig.

Sind, Laan af t. Sinn (Genus ændret); behøver ikke at være t. Laan af lat. sensus; kan være indfødt t.; cf. sinnen sann gesonnen, a. s. sinnan sann ændse (omtalt under sende). isinde : Gram. § 177. b. sindig (uegte d. udtalt : Gram. § 71. b.). Sindbillede : t. Sinnbild. Om sv. sinne Sind, nsk. Sinne (Vrede) ere indfødte?; cf. nsk. „svagt“ Vb. finna (ændse, fordum ogsaa følge, hjelpe), som kunde omfatte germ. sinn- og sinth- (a. s. sithian, vandre, germ. sinth-). — Til sinth- hører det gamle Sinn, Sinne, opr. Ntr. (Gang), levnet i denne-, ingen-, nogen**sinde**, treds**indstyve** &c.; a. s. sith, got. sinth-s, gt. Sint (Gen -des) ere Masc. Item **Hoffinder** (Ledsagere), gd. en *Sinne; cf. das Gesinde.

Sinder (Smedesinder), nu Pl.; opr. Ntr., ens i Sing. og Pl., som endnu

i Nsk.; plt. og a. s. Sinder (e. staves cindre ved Attraction til fr. cendre); ht. Sinter. Cf. „A. slavisch cedra Stück geronnener Flüssigkeit". Rod s—n- el. s—m-. — Fra Ht. (gj. E.?) : „Sinterkul".

„Singrøn" (Plante; Molb.) : t. Sinngrün (se Syndflod). — sinke se sen. — „sinke" (sælde i), Sinke (Tap; Støvlesinke; Blæseinstrument) : ht. zinken, Zinke(n) (schwalbenschwanzförmiger Zapfen; am Ende gebogenes Blase-instrument); cf. under Tinde. — („Sinkedus" ɔ: cinq et deux). — sippe (spidse Mund; nippe); en Sippe, sippet; fra Plt. (Brem. Wb.) : „Sipp : Gebärde zusammengezogenen Mundes .. Jumfer Sipp .. den Mund sipp trecken .. sippen" (nippe til); e. sip. Yngre interjectionel Oprindelse ?

Sir (3), forsire, sirlig, Sirat, ere t. Weldste ht. Zeeri, Ziari, &c., kunde tænkes at være Laan fra Romanisk : it. cera, fr. chère Ansigt, Farve, Udseende, Affabilitet, Tractemente, hvoraf ialtfald plt. goot Siir (Tractemente), holl. sier, e. cheer; og da kunde plt. Siir, siiren, holl. sieren (Stads, stadse, forsire) være Laan directe fra Romanisk, eller gjennem Ht. Snarere er Zier &c. egte ht. (laant til Nt.), og da vistnok = indfødt holl. tier Gedeihen, egtl. Art, plt. teeren, teerich, unteerlik (arte, artig, uartig), hvoraf d. uterlig (cf. e. tier Række?); germ. tiur- el. têr-?, førgerm. d—. [Uvedkommende : a. s. tir Glands, ogsaa isl.]. [Et andet plt. Ord er teer, contraheret af teder : zart, svag].

Sirts : holl. sits, t. Zitz, e. chintz : »Hindustani chi(n)t«. — Sirup : sirop : »Spanish xarope : Arabic sharab« (cf. Sherbet). — Sisken, Sisgen, med sv. siska, nsk. Sis(i)k, e. siskin, holl. sijsje, af plt. Ziseke, Sieske, ht. Zeisig, der er laant fra Slavisk („böhm. cizek« &c.). — sittre, zittre rent ht.; t be-skyttet af r mod at blive til z; nsk. titra, e. titter le, gnegge; cf. holl. tateren stottern; Onomatopoietica. — („Sise" ɔ: Accise).

Siv ?; treffes i 15de Aarh. (med i); kunde være = ght. Sib (ī; nu Sieb ɔ: Si), enten den d. eller den t. Betydning blev den oprindeligere. Kunde ogsaa komme af et gd. *Sef = nsk. Sev, sv. säf ɔ: Siv. germ. säf-i-, førgerm. sap-, af Rod som Saft (s. d.), og opr. betegnende Rør som Saftcanal. T. Sieb, germ. sib-, skulde førgerm. snarest lyde s—bh- [σιφων?], og kun tilnøds säp-.

sive, gd. *siige seeg sige sigen (maatte i Udtalen kunne smelte sammen med et gd. *siipe, se Sebe); nsk. siiga seig; germ. sig- saig- sig-; ht. seigen (Rod-form sig-), versiegen (Rodform sig-); kan høre sammen med si (s. d.), t. seihen, nemlig hvis førgerm. k er spaltet til germ. h og g. — Af Form saig- : gd. seeg, nu sei[g] (Gram. § 61, Note, P. 45); nsk. seig. — Af Form. sig- : gd. *signe, nu segne, nsk. signa. — Seierværk, Laan af t. Seiger (egtl. Vand- el. Sanduhr, senere ethvert Uhr), der i Nordtydskland blander sig med ht. Zeiger (Brem. Wb. : „Seier : Zeiger an der Uhr").

sjappe, Sjapis; enten fra Holl. : sjappen, eller, med d. Overgang til j, fra Plt. : Slap(p)inge »liquescencia«, Onomatop. — Af samme Sort: Sjask, sjaske af nu sjeldnere Slask, slaske; nsk., sv. Slask, slaska; sv. Dial. ogsaa sjaska

(samt sjasa : gaa slæbende). — **Sjat, sjatte, sjattet** af Slat &c. (s. d.). — **sjokke** af holl. sjokken; sv. Dial. har sjoka, Sv. og Nsk. sloka, der seer ud som Aflyd til slak (slap). — **Sjou, sjoue** af holl., opr. frisisk, sjouw, -en; dunkelt. — **sju(d)ske** af slu(d)ske (s. d.).

sjelden, gd. *sialden (kun Adv); germ. sëld-an (l), ht. selten (e. nu seldom); got. silda-lik-s forunderlig, a. s. seld-lic (ikke at forvexle med sæl-lic, se under salig). -d- vel Suffix; Rod s—l gjenfindes dels f. Ex. i lat. silere tie, dels f. Ex. i lat. salire springe. — **selsom**, med t. seltsam, yngre Formation istedetfor ældre s(j)eldsyn, ght. seltsæne.

Sjæl, gd. Siaal (i er phonetisk Tilvæxt); ligl. sv.; nsk. Saal, Sæel; t. Seele; a. s. säw(u)l (nu e. soul); germ. (og got.) saiw-ala; saiw- snarest samme som i lat. saevus vild, lidenskabelig; kan være beslegtet med Sø (s. d.).

skaa sig? (te sig; nu sjeldent); ligl. nsk. Ellers ikke til at finde. Om germ. skah-an, Rod som i geschehen, ?; se ske. (Ellers maatte vel tydes til Rod som i schauen).

Skaal; ligl. nsk., sv.; germ. skāl-, Aflydsform til Skal; t. Schale menes i Gt. at have været 2 Ord, med ā og med ä. Roden gjenfindes i Slavisk; cf. σκαλλω hakker &c. Se Skjel, skille.

skaane, med sv., nsk. skoona, Laan af t. schonen : „auf schöne Weise behandeln; Ableitung aus schön“ (se skjøn).

Skab (paa Hud), skabet (opr. bb); nsk., sv. Skabb; e. scab (shabby); plt. schabbich; ht. dog med 1 b Schabe, schäbig (lempet efter schaben); om det er germ. Derivatum (med assimileret Suffix) til skave, schaben, eller snarere germ. Laan fra lat. scabies, neppe let at afgjøre.

Skab (Gjemme), med sv., nsk. Skaap, Laan af plt. Schap = ght. Schaf (ä) (hvoraf Scheffel); om af germ. Rod skäp- i Bet. øse (schöpfen), eller snarere germ. Laan af scapum, scaphium, σκαφος, &c., Kar, Fartøi, neppe let at afgjøre. — Deriv. : **Skjeppe** (gd. ogsaa Skippe) [„Junggrammatisk“ = isl. skreppa Pose!].

skabe; gd. skape (Præt. skoop skapen, og skapede skaped, -et : Gram § 178. a.); sv., nsk. skapa; nt. schapen; ht. schaffen, laant til D. : **skaffe**. Germ. skäp- sköp- i Bet. forme (som endnu e. shape); betydede ogsaa øse. Intet førgerm. skab- kjendes (vilde kun i Ind. og Græsk kunne skjelnes fra skabh-, se skave). — 'skabe sig' er Specialanvendelse. — **-skab**, gd. -skap (opr. Msc.), til Suffix nedsunket Nomen. — Deriv. : **Skjæbne**, gd. *Skepne. — [Hid hører ikke Skabelon, ht. Schablone, plt. Schampelun, hvortil Skabilken vel er Deminutiv; mon af gt. Schaperun, fr. chaperon? Blot til at hænge en saadan paa?; L. Meyer henviser til échantillon].

Skade, almengerm.; germ. skäth- ifølge e. scath(e), t. schaden; got. skathjan sköth skade; førgerm. skat- [cf. ind. ksa-ta-?, beskadiget].

Skade (Fugl), gd. *Skate; sv., nsk. Skata; neppe germ.; Rietz citerer

litauisk og lettisk zagata (Onomatp.) ligl. med t. — Ogsaa Fiskenavnet Skade, nsk. Skata, ht. Schatte(n), maa være ugerm. ifølge lat. squatus, ψηττα.

skaffe se skabe. — [Skafot : échafaud gj. T.].

Skaft, almengerm.; germ. ft passer lige vel til germ. Rod skab- skabe, skap- forme, skaf-; den sidste, ↄ: førgerm. skap-, maa vel her vælges ifølge lat. scapus Skaft, scopus Stilk; σκηπων, σκηπτρον. — Se Schacht.

skage (ryste), forældet; dog anføre Lexica endnu 'skage Hørr' (nsk. skaka; hedder ogsaa d. 'skjette Hørr', sv. skäkta); gd. *skake skook, nsk., sv. skaka, e. shake. — **Skagle**; gd. *Skakel som i Sv.; nsk. Skokul (isl. ö); 'skagende' ↄ: svingende; e. shackle opr. »a loose bond, from its shaking«.

skak (kk; skjev), temmelig forældet; nsk. skakk, sv. Dial. ogsaa skank.

Skal; i Gd. vel Ntr. som i Sv., Nsk. (en Æggy Skalæ, Molb. Gloss. til Hrpstr., er vel t. Form); se Skaal. Deriv. : at skalle, skallet (forsynet med Skal); Compos. : Pande-, Hovedskal, til hvilket nu er overført Gadesprogets 'give paa Skallen", da det udtales med Stødtone; hørte vel opr. til det forældede Ord for Hjerneskal : en Skalle (ligl. sv., nsk.), af hvilket komme : **skaldet** (haarløs), **Skaldepande** (uegte d); Skalle er neppe beslegtet med Skal; det kunde være samme Ord som a. s. scallan (testiculi), frisisk Skal (Gen. Skallis), men kunde ogsaa være af Rod som t. schallen, eller som nsk. skolle (ↄ: skrolle), sv. Dial. skulla (lyse). — Fiskenavn **Skalle** svært at bestemme; skaansk Skall; Aasen skriver nsk. Skal (nsk. Skallefisk er noget Andet).

Skalk; nu tabt i E., ellers almengerm.; opr. Tjener (saal. i Got.); Etymologi uoplyst. Se Marechal. — Skalk i Tagværk (se Molb.), ogsaa plt., sv. Dial., er vel Specialanvendelse af Begreb : tjenende; plt. Deriv. : schelken; overschelkede Hüser : hvor en Etage rager ud over en anden. — Skalk, Endeskalk (paa Brød, Ost), ligl. nsk., sv.; vel laant fra Bygning?

Skalmeie : t. Schalmei : „aus frz. chalumeau, &c., zu lat. calamus«.

skalte, Laan af ht. schalten = skaldan i ældste Nt.; opr. Bet. skubbe, støde; „Ursprung dunkel". Se skjelde.

Skam, skamme; mm i Sv., Nsk. (med Isl.; ö); nsk. tillige Skam, som t. Scham, e. shame. Germ. skäm-, ikke oplyst [„Junggrammatisk" : = ham : Skjul]. — Deriv. : **skjæmme**; med -d- : **skjende** (i begge Bet.), skjendig (plt. schendich), **Skjendsel**; t. Schande, hvoraf **Skandskrift**. Herhen hører vel **skamfere**, plt. fri Form : schamfeeren, schanfeeren [for -viilen?], tidligt i Nsk., ligl. i sv. Dial., ogsaa omtydet til skamføra, -fara [„skamfera af -ferda" kan ikke være historisk rigtigt]. — Skam er vist (mod gjængs Antagelse) Subst. til Adj. gd., gsv., nsk. skam og skamm (kort), ældste t. scamm; Skam da = Minus, ucomplet Udføren, Kommen tilkort, aldeles stemmende med g. germ., noget pueril, Selvfølelse. Mulighed for primair Rod som i Skade. — Deriv. : **Skjemt, skjemte.** — [Scandale er græsk : σκανδαλον].

Skammel : lat. scamellum af scamnum. — **Skandse**, af ht. Schanze, opr. Reiserbündel, „dunkeln Ursprungs“.

Skank, ligl. nsk., sv.; e. shank. Betegner vel opr. Benpibe; Deriv.: **skjenke** (germ. skank-i-an) lade løbe ud gjennem Benpibe som Rør; Bet. forære, fra T., er yngre; **Mundskjenk** : der Schenk(e). Aflyd ü : holl. schonk Knokkel. Aflyd I se Skinke. -k- vel Suffix (Slegtskab med Skinne ikke umuligt).

Skare = nsk. Skare (Masc.; Lag, pakket Række, Sneskorpe, Flok), med skara (sammenhobe, saa et Lag delvis dækker et andet); sv. nu spaltet til skare Skorpe, skara Flok; t. Fem. Schar; Skare er da ikke directe Udsnit, Afdeling (som a. s. scearu, e. share), men Opstilling („Fylking“), men maa vel dog høre til Rodform skär- i skjære, og opr. have betegnet Lagdeling (i Sten, Is, &c.), der kunde se ud som Indsnitning. Betydnings-Tvedeling (hvis der ikke ere to til hinanden attraherede Rødder) maa være ældgammel. Cf. Skarn.

Skarlagen af t. Scharlaken, nu Scharlach : „Umdeutung nach Laken für mittelhochd. Scharlat, mittellat. scarlatum; letzte Quelle sieht man im Orientalischen; vgl. persisch sakirlat“.

rf. hty. harn. **Skarn**; ligl. sv., nsk.; a. s. scearn; -n- vel Suffix; Rod skar- formelt som i skjære, Skare; cf. σκωρια Slakker, lat. screare ophoste; stercus Skarn menes at staa for scer-t-us; ind. awa-skara Excrement. — **Skarntyde**? [cf. nsk. Tyta (Knort), tyta (pible), Tytebær, ?].

skarp; almengerm.; ht. scharf; germ. skärp-, vel med Bet., som endnu tildels i Nsk., haard og skrumpen. Der citeres et lithauiskt skverbti durchstechen; lettisk skarba Splint. — Deriv. **skjærpe**. Se Skorpe.

Skarv (Fugl), ligl. nsk. — I Nsk., Sv. andre Ord Skarv (Stump &c.), skarva (udjevne m. M.); Skar(v)øx; ogsaa Molbech har et Skarøxe.

Skat (i begge Betydninger); før almengerm., nu tabt i E. (ht. Schatz); got. skatt-s (med Nominativ-Endelse); betyder tidligst Pengestykke. Uoplyst; tt flertydigt. Maaske ugermaniskt.

Skavank, ligl. sv., nsk.: „Maaske Skav-Bank, dog hellere Skade-Bank“ (?); nsk. Bank ɔ: Feil. — **skave**, nu mindre hyppigt; = ht. schaben, e. shave, &c.; germ. skäb-; førgerm. skäbh-; lat. scabere skave. Heraf Skav(e)græs, se Molbech. Cf. Skove(r).

ske, i D., Sv., Nsk. Laan af plt. scheen = holl. forhen ge-schien (nu udvidet : geschieden), ht. ge-schehen -schah (h fordum udtalt); a. s. ge-sceon („svagt“) treffes et par Gange med ældre Bet. : fare, springe (thonne ic fordh scio da vandrer jeg heden ɔ: døer; thæt fyr scyde to thām Ilden foer paa dem); Grundbet. springe. Germ. skĕh- skāh- skāh-; førgerm. skak-, gjenfindes i Slavisk (skakati springe, &c.); og maaske i ind. khac træde frem. — Da førgerm. k kan spaltes til germ. h og g, kan herhen høre : en Skage (Skagen) : fremspringende Odde, nsk. skaga (rage frem). — Se skaa, Sko, Skov, Skjæg, skikke. (T. Geschichte, hos os brugt i Conversation, betyder : Skeen, Skeende).

-ske plt. Femininsuffix.

Ske; gd. Skeed, som i Sv.; nsk. Fem. Skeid (Langskib, Ske, Væverskee, Skede, &c.); d. **Skede** enten gml. Pl. heraf (Balg seet som 2 Langbaade; cf. isl. Pl. skeidir Skede), eller snarere (da d udtales) Laan af nt. Scheede. Ifølge ht. Scheide, a. s. scæth, e. sheath, er germ. Form skaith-; ligl. i ht. og holl. scheiden, ældste nt. skeethan, plt. scheeden (hvoraf vore Laan: **Skedevand**, **Af-**, **Beskeb**, s. d.), got. stavet skaidan; a. s. scādan (som af skaid-). Om nsk. Ntr. Skeid (Bane, Løb, Tidsafsnit), sv. skede, havde germ. th eller d, sees ikke; samme Tvivl ved sv. skida (germ. ī; Skede), isl. skídi. D. **Ski**, gd. og nsk., sv. Skiid (udkløvet Træflise, ogsaa til at løbe paa), er germ. skīd- ifølge e. shide, ght. Schiit, nu Scheit. Fælles førgerm. til dem alle: skait-; cf. lithauisk skaltyti tælle, skaitlus Tal (Tællen, Maalen = Sondren); Flise er udspaltet; Bane, Tidstykke maalt og talt; heraf: fare, Fartøi; heraf: Søbe-Redskab. [Kunde lat. scūtum Skjold høre til skait-? cf. ū af ai i unus, ludus, &c.]. — Førgerm. skait- ikke at blande med førgerm. sk—d-: lettisk skaida Spaan, lat. scindo scidi, germ. skītan skait skītum skītanas (dette Part., **skiden**, bruges i D. nu kun som Adj.; Skidt er vel det nye Part. substantiveret) (ht. ß). — Fælles primair Rod vel skai- ski-; cf. lat. scire skjelne, vide. — [Uvedkommende: ht. Schote ɔ: Bælg; nsk. Skand ɔ: Skede; got. skauda-raip-s Fodhylster-Baand; germ. skaud-, førgerm. skaudh-, prim. sku- dække (hvortil alm. henføres lat. scutum). „Junggrammatisk" : isl. skaudir „Vocal-Wurzelvariation", ɔ: Aflyds-spring, af isl. skeidir !].

skeie, gd. *skeeke, nsk. skeika; -k- vel iterativt; cf. nsk. skeiva (slingre); se skjev.

skele, Laan af plt. schelen = ht. schielen, ght. schilhen, med ht. Adj. scheel, ght. schelh (udtalt h); nsk. skjegl, skjegla af gnsk. skialg-r. Germ. skel-h- og skel-g-; førgerm. skal-k-; cf. σκολ-ιος forvreden, krum.

[Skelet: σκελετος udtørret; gj. Fr., T.]. — Ski, skiden &c., se Ske.

Skib; gd. Skip som i Nsk. (sv. nu skepp); almengerm. (ht. Schiff). Nogle antage Aflyd til germ. skap- forme (se skabe), Andre førgerm. ī, altsaa anden Rod. Nogle mistænke det for at være ugerm. — **Skipper**, Laan af plt. Schippere „= Schipheere" (Skib-Herre); Gd. Skipere, der nu vilde lydt Skiber, betydede Medlem af Besætningen, og var af alm. Slags Derivata. — Skippund: Skibspund. — [Fr. equipere stammer fra germ. skip, skipan udruste].

Skifer, Laan af ht. Schiefer, ght. Schivere (ī; Steinsplitter) = e. a shiver Splint; germ. skīf-. Germ. skīb- (ĕ): ht. Schebe, plt. Scheve, laant til os: **Skjæve** ɔ: Avne, lille Splint. Germ. skīb-: **Skive** = ght. Schiibe, nu Scheibe. Ght. schiiben scheip har denominativ Bet.: rulle. Førgerm. skaip-skīp-; cf. σκοιπος Pottemagerskive. — **skifte**, **Skifte** høre maaske herhen (dele:

fordele : bytte), men kunne ogsaa passe til et germ. skip-, cf. gd. skipe, nsk. skipa (ordne), Deriv. til Skib. Mulig 2 sammenvoxede Ord.

skikke, Laan af t. schicken; ikke fundet i ældste T.; menes, med assimileret Suffix, at stamme fra Rod til geschehen (se ske) : faae til at springe. — Deriv. : skikket (Part.), Skik (i Plt. bl. A. richtige Gestalt), Skikkelse, skikkelig.

Skildvagt, -padde : t. Schild = d. Skjold (s. d.); **Skilderhus** : t. Schilderhaus : „Bretterhaus". — **skildre** : t. schildern „zu mittelhochd. Schilt : Wappen, Schiltære : Maler; die Schilde waren bemalt". — **Skilt** : t. Schild.

skille; gd. skilie (Gram. § 185); sv., nsk. skilja, plt. schelen. Germ. skĕl- (i), Aflyd til skal-; se Skal, Skaal, Skjel, skjelne. — adskillig. — **Skilsmisse**, af et gd. *Misse (Tab; se miste)?; B. S. O. henfører det til Messe.

Skilling?; almengerm.; got. skilling-s; maa vel, hvis det er germ., høre enten til Rod som i t. schallen (klingende Mønt) eller til foreg. (Skillemønt).

Skimmel, i Gd. Skimel og Skimbel, er vel Laan af t. Schimmel (Bet. Hest er Specialanvendelse); ght. Schimel; ogsaa findes i ældste T. Scembel, Scimbli. Trolig beslegtet med Schimmer, skimte; indfødt nsk. : skimla (glimte), skimlutt (lysplettet; „nogle Steder skimblett'e"). — **Skimt, skimte** = nsk. skimta (bet. glimte) (sv. nu skymta); cf. got. skīma (Lygte), &c.; nsk. Skeim (Hidsighed ɔ: Opblussen). Germ. skīm- skaim- skĭm-; -m- vel Suffix; se skinne.

Skin, skinne; gd. *Skin, *skiine skeen og skine -ede (Michael ed. Molb. P. 127, 128: Maanen han skiin, Gram. § 112. a., Note P. 125; han skener, Gram. § 60); nsk. Skin, skiina skein og „svagt" skina. Almengerm. (ht. nu scheinen). Germ. (og got.) skīn- skain- skĭn; -n- vel Suffix; se foreg. Cf. skjær. — **skinsyg** hører for os nu hid, opr. maaske til flgde.; cf. sv. Dial. få Skinn, ge Skinn (Skind, cf. Kurv) faae, give Afslag »vid nattbesöken hos flickorna i norra Sverige«; dog anføres intet skinnsjuk; sv., nsk. : svartsjuk: bra svarta Strumpor; Svartsåkka; i Egn ved Trondhjem Svarthosesjuke.

Skind; gd. Skin(n); sv., nsk. Skinn; e. skin (nn); nyere frisisk Skin, Sken, Skan; ht. Schinn (Abschilfung der Kopfhaut), plt. Schin(n) (Hudskjæl). Germ. skinn- (ĕ), vel med en Assimilation [NB ikke skinth-!]. [Førgerm. (s)kan-ma-? Opkrads?; »Welsh cen : skin; ysgen : dandriff« ɔ: scurf on the head]. — Obsolet at skinde, Skinder, sv., nsk. skinna (i Bet. flaa), Skinnar(e), ere vel Gjengivelse af det (maaske ubeslegtede?) t. schinden (opr. „svagt"), Schinder; germ. skind- snarere end skinth- (cf. σχαω?, stikker &c.).

skingre; Aflyd i sv. Dial. skangra, skungra (skungre treffes hos Baggesen). Onomatop. Sv. skingra betyder splitte, vel egtl. slaa istykker med skingrende Lyd.

Skinke, med nsk., sv. Skinka, vel Laan af t. Schinke(n); Aflyd til germ. skank-; se Skank.

Skinne, med sv. skena, fra T. : ht. Schiene, plt. Schene, a. s. scinu. Germ. skīn (ĕ). Slegtskab uvist (Skind, Skank, skinne ere forsøgte). — Skinneben.

['skippe' (ikke „schippe"; endsige „sjippe"!!!) : e. skip, »Celtic«.]. — Skipper,

Skippund, se Skib. — Skitse : t. Skizze : „nach it. schizzo; dies aus lat. schedium?". — Skive se under Skifer. — Skjald, literairt Ord, isl. skáld daniseret til Adskillelse fra Skal; Etym. uvis. — Skjaller (Skaldre, Skralle, &c.; Plante); sv. Skaller &c.; e. yellow rattle.

Skjel (Grændse &c. : rykke Skjellet; Ret og Skjel; Skjelsaar; &c.), gd. Skial, Skiæl; nsk. Skil og Skjel (Ntr. og Fem.); germ. skĕl- (I), se skille, Forskjel, -skjellig. Deriv. : skjellig, skjelne. Afslyd til skgde. — **Skjel** el. **Skjæl** (paa Fisk &c.), gd. Skel (om j se Gram. § 64 Slutning), Omlyd af germ. skăl-, se Skal. Deriv. : at **skjelle**, el. **skjælle**. Skjelfisk (æ).

skjelde kan være af et gd. *skelle = nsk. skjella (Ipf. -te; larme, skjende), sv. skälla (Ipf. -de) gjø, med Omlyd af germ. skall- (t. Schall, Schelle, schellen); „stærkt" Vb. nsk. skjella skall skollen (skralde); men er ialtfald paavirket af det (maaske ubeslegtede?) plt. schelden, ht. schelten, der af t. Lingvister henføres til schalten (se skalte).

Skjelm; i D., Sv., Nsk., (med isl. skelmi-r) vistnok Laan af t. Schelme (nu Schelm), ældste ht. Scalmo, : Pest, Seuche, Aas; derpaa Schuft, nu formildet. Germ. skăl-m-; cf. t. schal : trübe, flau, ?, og σχολη Rast, Langsomhed, ? [Uvedkommende : nsk. Skalma, Skolm, Frugtbælg &c. Item isl. skálm Sværd : σκαλμη, „thracisches Wort"].

skjelve; gd. *skialve (iæ) skalv skulve skulven; ligl. gsv.; nsk. skjelva (gnsk. ia) skalv; a. s. scelfan, med scilfrung Rysten; maa høre sammen med a. s. scilfe, scelfe, e. shelf Hylde, nt. Schelf (Brettergerüst; cf. Gulv) (og det mythol. Hlidskialv?); hører hid ght. Schelfe, ældste ht. Sceliva (Hylster), da er germ. Form sk—l-f-, ellers muligen -b- [ht. Schilf, plt. Schelp, Siv, som af germ. -p-, er mulig Laan af lat. scirpus]: ved eventuel Rod skăl- kunde bl. A. tænkes paa ind. skhal- vakle &c.; lat. scelus Feiltrin; ? [lat. scalpo, sculpo synes uanvendeligt].

skjemme (æ), skjemte, skjende, skjendig, &c., se Skam. — skjenke (æ) se Skank. — skjenne (løbe løbsk), nu vel kun provindsielt, = sv. skena, nsk. skina. — Skjeppe se Skab. — Skjerf, forvansket af t. Schärpe : fr. écharpe, der fordum ogsaa betydede Taske [og mulig er fra Germ. : cf. Skreppe (Tiggerpose), plt. Schrap, Brem. Wb.; ?].

Skjerm, skjerme, Laan af plt. Scherm, schermen = ht. Schirm, schirmen. Germ. skĕr-m- (I); man har henvist til σκιρον, Solskjerm, som muligt af samme Rod.

Skjerv (en ringe S.) af plt. Scherf, ht. Scherflein, lille Mønt, vel egtl. Brudstykke. Maaske, ved Spaltning af førgerm. p til germ. f og b, af samme Rod som **Skjerver**, Laan af plt. Scherve, ht. Scherbe. I a. s. sceorfan, gnave, kunne germ. f og b ikke skjelnes. Et førgerm. sk—rp- anføres fra Slavisk : "crepu Scherbe" &c.

skjette (æ) se skage.

skjev (æ); maa være Laan af plt. scheef = ht. schief; germ. skiuf-; kan høre til schieben, hvis et førgerm. p er spaltet til germ. f og b. Nsk. (med isl.) skeiv maa ligl. være Laan, og ee behandlet som i Greive for Greeve. [Et a. s. »scāf« vilde volde uløselig Vanskelighed, men existerer neppe].

Skjold (opr. Masc., som endnu i Bet. Plet); ligesaa nsk., gsv. (sv. nu sköld); t. Schild; e. nu shield. Germ. skild-; hos os Vocaludvidelse til ia, og dettes Omlyd io (isl. iö); det omlydvirkende u sees i got. skild-u-s. Fjernere Etym. uoplyst. — Se Skilt, skildre.

Skjorte, gd. *Skyrte (Skiurte); gsv., nsk. Skyrta (sv. nu skjorta); e. shirt; plt. Schorte, ht. Schürze, Schurz betyde Forklæde; plt. schorten (forkorte); e. short kort. — **Skjørt**, ligl. sv., svarer til plt. Schort, ht. Schurz (Masc.). — Se skorte, skjære (skör-).

Skjul, skjule; sv. ligl.; nsk. Skjol, skyyla; Diphthong iu anomalt bevaret i ny D. (Gram. § 184). Aflyd til germ. og førgerm. Rod sku-. Aflyd ū i gt. schuulen (verborgen sein), plt. Schuul (Versteck). Se skule, Skur, Skum, Sky, Skygge.

Skjæbne se skabe. — skjæfte, Skjæfte se Skaft. — Skjæne (Plante): schoenus. — skjærpe (e) se skarp. — skjæ- i flere Ord med uvis Orthographi (Skjæl, skjæv; &c.) se skje-.

Skjæg (gg; nyere Vocalforlængelse foran gg : Gram. § 72, cf. 67); gd. *Skegg, sv. skägg, nsk. Skjegg (kort Vocal); e er Omlyd foran -j- (cf. nsk. Skjeggjefinn : Skjægvorte; &c.), Fordoblingen ikke bevirket ved paafølgende j, da e. shag, a. s. sceacga (cg a. s. for gg) Hovedhaar, ligl. har Fordobling; heri vel en Assimilation; cf. a. s. sceaga, g. e. shage, shawe Skov, ?. Se Skov, ske, skaa [„Junggram." : σκια Skygge &c.].

skjær (ren, lys); maa i fjern Fortid have lydt skär-i-, af end ældre skair-i-, Aflyd til nsk. skiir (samme Bet.), got. skīr-s (e. sheer er vel Laan af d. skjær); -r- vel Suffix; primair Rod da som i skinne. — et **Skjær** (Lysning) er vel et nyere Ord. — Skjærsild, Skjærtorsdag (Absolutionsdag), Skjærsommer. — [Uvedkommende : t. schier, ældste t. sciaro, sceero : schnell; beinahe].

kulbskjær; et gd. *skiærr (ia) = nsk. skjerr, gnsk. skiarr (sky, bange), skirra (skræmme), sv. Dial. skjarra, g. e. skerren (vel fra D.), nu e. scare. Germ. skërr- (I), vel med en Assimilation (rs ?). Cf. indoeurop. Rod sk—r-, springe, ? Cf. skurre ?

skjære, gd. sk(i)ære skar skaare skoren; almengerm. Germ. sk—r- . ĕ ă ā ŏ, førgerm. a; cf. ἐ-καρ-ην skar (Præs. κειρω ɔ: kerio), καρ-τος skaaren, lat. cur-tus kort (s- kan ved visse Rødder udeblive). — Deriv. af Form skär- : Skare (s. d.)?; Skjær (i Havet) = nsk. Skjer, isl. sker, germ. skär-i- (nsk. Dat. Pl. Skjerjom); Skaar, gd. og nsk. Skard; vel Form. skär- : et **Plovskjær**, cf. nsk. Skjææer, Skjææra, Skjæære (er nemlig ikke = nsk. en Ploogskjere ɔ: Langjernet);

et **Torveskjær** kunde være nyere Extract fra Præs.?, ɔ: skĕr-, hvorhen høre de paa -skjærer (Haarskjærer &c.); Feltskjær ɔ: Feldscher(er); Badskjær (s. d.); **Skjærslipper** ɔ: Scherenschleifer, Scherensliiper (Saxesliber). Form skör- (ŭ) : en **Skure** vel = nsk. Skora (neppe af skure). — Om Planten **Skjær**, Engeskjær, sv. Dial. Skära, Skärba, Skäla, hører hid, faaer staa hen. — **Skjærmydsel** ɔ: Scharmützel, i T. attraheret til Schar, er i T. Laan af it. scaramuccia, som man vil aflede af t. schirmen i gammel Bet. kjæmpe.

Skjæve (se Skjæven i Ens Øie), Laan af plt. Scheve, ht. Schäbe; „Splitter vom Flachsstengel, als welche durch Schaben herausgebracht werden" (Brem. W.). — [skjæv se skjev].

Skjød, gd. Sk(i)øøt = nsk. Skaut, sv. sköt (og sköte), nt. Schoot, ht. Schooß; germ. skaut-, Rodform af skyde (s. d.); vel da opr. : fremskydende Hjørne, Flig. (Skjødesynd, cf. bosom sin). — Deriv. : **skjøde**, nsk. skøyta, (opr. lægge Jord i Ens Skjød, symbolsk Retshandling); et **Skjøde**, nsk. Fem. Skøyta (Document). et **Skjøde** (Seilflig med Reb) synes snarest at være dativisk Form af Skjød?, da det nsk. hedder Skaut; findes tidligere i D. skrevet Skjød. **skjødesløs** som af et Sb. *Skjøde i Bet. Omsorg : nsk. Skøyte, Umskøyte, skøytelaus, skøyta um (skjøtte), sv. sköta; yngre Formation er at **skjøtte** (Gram. § 92) af ældre skjøde, Præt. skjøtte, skjøtt, gd. Inf. sk(i)øøte (vel opr. skøøte um : føie, ordne om Noget).

Skjøge, gd. *Sk(i)øøk(i)e; gsv., gnsk. Skøøkia (sv. nu sköka); plt. Schoke (öö?), Schouke, Schoike (Lüb.), Schoke, Schöke, Scheuke, in Osnabrück Schoike (Brem. Wb.). Er det germ., sees ingen anden Rod at ty til end skak- skōk-, rokke, &c., se skage; de afvigende plt. Former kunde da være capricieuse Tildannelser? Hvis det i D., Sv., Nsk. er Laan, kunde Rod være skauk-, men en saadan kjendes ikke.

„skjølpe" : plt. schulpen : in Holz od. Stein graben; lat. sculpere.

skjøn, med nsk. skjøøn, sv. skön, Laan af t. schön, ældste ht. scooni (e. nu sheen), germ. skaun-, „zu Wz. germ. skau- schauen : sehenswerth". — Conjunction **skjøn(d)t** er opr. Neutrum hertil; cf. t. obschon.

Skjøn, skjønne, gd. Skyn, *skynie skunde skund; ogsaa sv., nsk. (sv. nu ö); seer ganske ud som Afskyd til foreg.; ɔ: germ. secundair Rod skūn- skaun-.

paaskjøns (med et maritimt „at skjønse"); ligl. nsk., sv. Dial. (ikke af nsk. skøyna = skeina : skyve skjevt &c.); plt. schiens, schüns (Brem. W.), holl. schuins; cf. e. askaunce: »probably due to Ital. scansare : to go aslope &c.«. Hører til det høist ucontrollable europæiske Marinesprog.

skjør? (sprød); sv. skör, i Dial. tillige skyr; nsk. skyyr (om Contractum for skyver?, der i Nsk. bet. udrøi &c.). Ingen Grund sees til at regne skjør (gsv. ogsaa skyr) i Bet. umoralsk for et andet Ord (om „Skjørlevner" se Molb.). — Deriv. : at skjøre, skjørne, en Skjøre. — **Skjørbug** (sv. Dial. Skyrbuk &c.; nsk. Skyrbjug), attraheret hertil, er lat. scorbutus, som i andre

Sprog omfortolket. — **Skjørost** = nsk. Skyrost (ikke yy), af Skyr (sur Melk; Skjør hører ikke til d. Almensprog), mulig beslegtet med nsk. skyyr?. — (Skjørgilde ɔ: Høstgilde : gd. *Skyr-d = sv. skörd, af skjære).

Skjørt se Skjorte. — skjøtte se Skjød.

Sko; almengerm.; ældste t. Scooh, Scuoh (h udtalt), got. skōh-s. Kan være Afljd til Rod i ske (s. d.), der dog betyder springe frem; mulig hører got. skēwjan, gaa, til samme Rod (med Elision af Guttural foran w). Sko, Skoning bet. ogsaa nederste Rand af Skjørt; om heraf 'over en lav Sko'? til langt Skjørt maa Alt maales rigeligst. — Skotvinge : Rem; Rod som i tvinge; cf. nsk. Tveng (Rem).

Skod, Skodde, skodde, se skyde. — Skofte?

skogre (Skoggerlatter), synes isoleret; nordfrisisk sköggre angives (et jydsk Skogger skal betyde Halsfjer). Maaske dog = skaansk skodra (cf. skagre), og dette = skaansk sqvadra = sv., nsk. sqvattra?; se Skvat, skvatte.

Skok; ogsaa sv., nsk.; maaske dog fra T.; er ogsaa e.; opr. Bunke Neg? o og germ. kk indeholde flere Muligheder.

skolde; nsk. skaalda, sv. nu skålla, e. scald : »Old French *escalder. (Fr. échauder) : Lat. excal(i)dare : to wash in hot water« Vel da hos os fra g. E.?, med Geistlige? (cf. kime).

Skole : σχολή, Hvile &c., gj. Lat. og T. — „Skolorm“ : scolopendra.

Skonnert (uegte t) fra E. : »schooner, spelt as if derived from Dutch, which is not the case .. in 1713 the first schooner was so named in Gloucester, Massachusetts, from the remark that 'she scoons' ɔ: glides swiftly«; nordeng. Dial. »scoon, applied to stones with which one makes 'ducks and drakes' : A. S. scunian [?] : to shun«.

Skorpe; nsk., sv. Skorpa, med skorpen (skrumpen); Aasen og Fritzner : Participialform &c. til Rod i skarp. [„Junggrammatisch“ : zu schrimpfen].

Skorsten?, Laan af t. Schor(n)steen, -stein (med begge Betydninger). Af eet af de nt. Schore (Støtte; Bænk; Strand; Skaar, Ridse); eller af schar (steil)?

skorte; nsk., gsv. skorta; af germ. skört- kort; se Skjorte, Skjørt, skjære.

skose; vel for *skodse?,; cf. nsk. skota (skyde, drive; stikle), Rodform sköt- af skyde; -s- da iterativt; Skose. — Fra en Egn i Norge anføres et Skoosa (Historie).

Skot- i Skothøvl, -rende, -rok, -spær, kan være dels plt. Schot, dels nsk. Skot, = d. Skud.

skotte, specielt d.; maa være opstaaet af gd. skode (skue) (se Gram. § 92) = nsk. skoda, sv. skåda.

Skov; gd., sv., nsk. Skoog; germ. skōg-, Afljd til skäg-, se Skjæg &c.

Skove (alm. i Pl. : -er) (ogsaa Skovre -er); nsk. Skoova „af skava skoov“, se skave.

Skovl = nsk. Skuvl, sv. skofvel; plt. Schuufele (später meist ff), ght. Schuuvel, nu ht. Schaufel; germ. skūf-l-; hører til gsv. skiuva, ht. schieben, &c.; germ. sk—b- og -f- : iu au ŭ, ū. Førgerm. sk—p-; heri -p- Suffix ifølge slaviske Former med -b- og gt. schie-g (skjev).

en **Skraa** (Placat, Skindstykke, Plade); ligl. sv., nsk.; ā her snarest af au; germ. og førgerm. Rod skru- skjære, hvoraf at **skraa** (skjære); item en **Skraa** (Tobak), Collectiv (Ntr. : Gram. § 104. b.) **Skraa** (til Skydning). Med dentalt Suffix : plt. schrooben, schraaben, ht. schroten, a. s. screadlan (e. shred), germ. skrau-d-, hvoraf plt. Schroober, Schraaber (Schröder : Brem. Wb.), hvoraf d. **Skræd(d)er** (Tilskjærer), maaske lempet efter et indfødt *skræde = nsk., sv. skræda (skraa). Rodform skrū- med -d- : **Skrud**; a. s. scrūd (e. shroud); cf. lat. scru-tare, scrau-tum, &c.,? — Mulig hører **skraa** (skjev; med at skraa, f. Ex. over Gaden) til samme Rod, og betyder da egtl. skaaren diagonalt; er sjelbent i Sv.; anføres ikke i Nsk.; skulde da ventes at være Laan; Plt. har atter Dental : schraat (-de). T. schräg(e) kan da ikke være nærbeslegtet.

Skraal, skraale; ligl. sv., nsk.; nsk. tillige skræla. Vel et Onomatop. med Suffix -l-.

skrabe; gd. skrape; sv., nsk. skrapa; nt. schrapen; e. scrape; Stamvb. : a. s. screpan scræp. Germ. skrĕp- skrăp- skrēp-. Et førgerm. skrab- gjenfindes i Slavisk.

[skraffere : it. sgraffiare, gj. T.; mindre vel „skravere"].

skral; ligl. sv., nsk.; holl. schraal; nordfrisisk skräl. Cf. nsk. skrælen (svag); nsk. Skræling (Stakkel), d. **Skralling**. — Om **skrælle** (e) Frugt, med **Skrælling** af Frugt, hører hid (tage tyndt af), eller staaer for *skræble (cf. ældre d. Skreber af Eble; se *skræbe under Skraa), er neppe let at sige.

Skrald, skralde; gd. *ll; Derivata til et tabt *skrelle skrall, bevaret i Nsk., sv. Dial.; sv. skrälla -llde. T. schrill, e. to shrill. Nsk. har et skrala (skralde), plt. schralen (Br. Wb.), der kunde se ud som Aflyd til Skraal. 2det l (assimileret?) Suffix?. — Maatte kunne være sammenvoxet med et *skratt-le = nsk. skratla (rasle).

skramle (ogsaa sv., nsk.); Skrammel (Skrummel) : rumlende Gjenstand. Onomatop. -l- Suffix. Nsk. ogsaa skrangla.

Skramme, t. Schramme; sv., nsk. Skraama. Ikke oplyst videre.

Skranke af t. Schranke, med Schrank („eigtl. Gitter, abgesperrter Raum"), schränken („schräg stellen, flechten") af t. Lingvister forsøgt henført til schräg (?); cf. under skrukke.

skrante, -en; ligl. sv. Dial. skranten, skran, skrinn; nsk. skrau, skren, skrinn (mager, saftløs &c.).

skrap (pp); sv. Dial., nsk. skrapp (flink &c.), egtl. vel skreppende (smeldende).

skratte = sv., nsk. skratta (sv. nu le), af skrata (nsk.) = ældre d. skrabe (se

Molbech), „deraf **Skrade**, Skraa, Skradekorn : Plante, forbi dens Frøgjemmer rasle“; en anden Plante hedder **Skratte**.

Skrent (æ); sv. Dial. Skränta; vel opr. Kløft : ght. Schranz (Spalte, geschlitztes Kleid; Geck). Germ. skr—n-t-, besl. med ght. schrinden schrant (spaltes).

skreppe (æ); nsk., sv. Dial. skreppa skrapp (falde raslende, smelde); ht. schröpfen; indeholder vel en Assimilation (cf. skrade?). — Planten **Skreppe** hører vel hid. — (Tiggerskreppe?).

skride; gd. skriide *skreed skride skriden; ifølge a. s. scrîthan scrâth scridon scriden skulde der være germ. th og d af førgerm. t; i T. udjevnet : ghl. schriiten schreit geschriten. Førgerm. skrait- skrît- ikke fundet; -t- Suffix? — **Skred** el. Skrid, Fjeldskred &c., (lukket e = aabent i : Gram. § 60). — **Skridt** af t. Schritt; deraf at **skridte** (opgaa).

skrige; gd. *skriike skreek skrike skriken; sv. skrika skrek; nsk. skriika, skreik; germ. skrîk- skraik- skrîk-; -k- Suffix : ht. schreien, gt. schriien; nsk. skria (huje); Onomatop.

Skrin (ii) gj. T. af lat. scrinium.

skrive, gammelt germ. Laan af lat. scribere („stærk“ Conjug., cf. pibe, pleie). — **Skrift** (opr. kun Fem.); **skrifte** : foreskrive Bod og attestere Absolution; dernæst underkaste sig dette, bekjende (i E. bet. shrive skrifte).

Skrog?; skreves før ogsaa Skrov; nsk., sv. Skrov (Skibsskrog), skroven (porøs; neppe da besl. med Skræv, s. d.); isl. skrof hullet Is. Cf. plt. Schrage? (Gestell), besl. med schräg. Item sv. Dial. Skraka? (stort svagt Væsen). Mulig da 2 Ord : Skrov absorberet af Skrog?

skrolle; vel = nsk. skruvla (se stor ud) af skruva (rage op), Aflyd til Skrev (se Skræv); cf. ht. schroff, ght. Schrove (Klippe). [Nsk. skolla, sv. Dial. skulla : lyse, se stor ud, enten uvedkommende, eller -r- eliberet].

Skrot el. Skrut (tt) (Bug); sv. Dial., nsk. Skrott („cf. isl. skrokk-r•,?); sv. Dial. Skrynta (Krop).

skrubbe, Skrub; ligl. bb i Nsk., Sv., Plt., g. E.; indeholder en Assimilation; uvist om i Slegt med skrabe. Skrives ogsaa med pp („skruppe sig“), som om besl. med skreppe. Vel 2 Ord. — **Skrubbe** (Fisk) „af dens skrubbede Skind“; ligl. **Skrubtudse** (Molb.); cf. sv. Dial. Skrubba (Insect); Skrubbe skal kunne betyde Melbille i D.

Skrub se under Skraa. — **Skrue**, med sv., nsk. Skruv, trolig Laan af plt. Schruuve = ht. Schraube; holl. divergerende schroef (som af germ. ō); „Ursprung dunkel“. Fra Romanisk? E. screw er ialtfald af fr. é(s)crou, vel af lat. scrobis Grube.

skrukke (krympe); Skrukketrold (Insect); nsk., sv. Dial. skrukka, vel af skrunka?; cf. nsk. skrøkka, sv. skrynka, e. shrink, t. Schrank, schränken; Skrinkelben

(Dial. Kaalskrinkler); se Skranke. — skrukke (Lyd), samme Ord, el. directe Onomatop.?; Skrukkehøne.

skrumpe, Deriv. til tabt. *skrimpe *skramp **skrumpen** (dette nu Adj.); sv. skrympa, sv. Dial. skramp(ig) (mager, tør); plt. schrimpen schramp, ght. schrimpfen, nu ht. schrumpfen; cf. e. shrimp Ræge. [Cf. krympe?, og rimpe?; efter junggram. Phonetik cf. foreg.].

skrup= (pp), Præfix : =koge, =sulten, &c., som af skreppe; sv. Dial. skropp=, og Synonymer : skrokk=, skrov=.

skrutrygget, og, efter Molbech, skrutte, „d. S. s. skrukke" (s. d.), om med Barneudtale? Er vel rettere end Rietzes Henførelse til sv. Dial. skruten (svag af Ælde) med Skrutta (gammel Kone).

skryde, gd. *skrjyte skrøøt som i Sv.; et nsk. skrjota skraut anføres ikke, derimod Deriv. skrøyta, og gnsk. Skraut (Pynt). Germ. skriut- skraut- skrūt-; vel opr. Onomatop. (Lyd; anden Betydning er overført).

Skræd(d)er se Skraa. Til samme Rod hører vel „Skræder" (Pl.?) (Plantenavn), se Molbech. — skrælle &c. se under skral.

Skræk, skrække, Laan af t. Schreck, schrecken (fare op; jage op). Germ. skrĕk-k- (1) skrăk-k-, der maa indeholde en Assimilation, uvist hvoraf. Nsk. har skrikka (hoppe), der neppe hører sammen med skrika (vakle).

skræmme, gd. *skræeme; nsk. skræema. Germ. og førgerm. skrā-m-.

Skræv = nsk., sv. Skrev (Skridt); vel opr. Spalte; cf. ældre d. Skreve, sv. skrefva Klippekløft, maaske Laan af plt. Masc. Schreve, der neppe opr. betyder skreven Linie, men i Sand ridset Linie, bl. A. i: over den Schreve, af os nu forvansket til over Skræv=et, istdf. Skræve=n; ght. schreven, schreffen (ridse; ikke at blande med schrepfen, nu schröpfen), Schreffe (Spalte); Schraf (Fels), schroff (steil); a. s. scræf Hule. Germ. skrăf- skrĕf- skrōf; førgerm. skrap- (cf. lat. scalpo, sculpo?). Se skrolle [Skrog].

skrøbelig?; sv. skröplig; nsk. skrøpeleg (kan i en Del af Norge, og i sv. Dial., betyde : over Maade, storligt); hører vel til Rodform enten skraup- eller skrūp-; cf. nsk. skryp(leg) (udrøi &c.), skrypa (forøde); isl. skrjúp-r. Førgerm. skr—b-. (Derimod hører sv. skräp : tørre Grene, Jux, nt. schrepel : mager &c., til Rod med Vocaler af a-Rækken, se Indledn. § 5).

Skrømt, skrømte; gd. *skrymte; sv., nsk. skrymta (bl. A. mørkne); =t= Suffix: cf. nsk. skrymja, sv. skrymma se stor ud, nsk. skrymsla (mørkne), Skrymsla, Skrymt (Spøgelser; skrima, Skrimsla ere vel Varianter).

skubbe, Skub, med sv., nsk. skubba, vel Laan af plt. schubben, afgnide Fiskeskjel : Schubben, ht. Schuppen, ght. Sing. Schuoppe, „Ableitung zu schaben"; heri er da hos os indoptagen Betydning af plt. schuppen, ght. schupfen (puffe), Derivatum til schieben (germ. pp da af bn?). Cf. „Beskup".

Skud, Skudsmaal, Skude, se skyde. — 'Skuddermudder', Rimcompositum, vel med Henblik til plt. schudderen = ht. schüttern. — **skuddet**

Maal : plt. schubben (i Bet. ryste) = ht. schütten; '**skubte** sig', Variant hertil?; el. af skyde?

skue, fordum skude, skode (Jyk. skubde : gl. Bibeloverſ. Numeri 14, 34), gſv. skudha, skodha (ſv. nu å), nſk. skoda. Deriv. af Rodform sku-, Aflyd til skau- : t. schauen; e. show nu viſe. Man vil henviſe til lat. cavere ſe ſig for (ſom med Tab af s-).

skuffe (ſkovle, ſkubbe; gjøre Kortkunſter, bedrage), af plt. schuuven (= ht. schieben), med plt. schoven (bedrage), det haardere plt. v gjengivet ved f, ſom ogſaa i **Skuffe** (i begge Bet.), tillige under Paavirkning af Derivatum **skufle**, **Skuffelhjort**, Laan af plt. schuffelen (bl. A. ſpille falſk), Schuffele, tidligere schuufelen, Schuufele (f for v paa Grund af l) = nht. Schaufel.

Skulder; almengerm. (ht. Schulter, ældſte ht. Scultarra). Uoplyſt. Formodning om Slegtſkab med ht. schalten, ældſte nt. scaldan (ſtøde, ſkubbe).

skule (uu; bet. forhen lure, luſke), vel Laan af plt. schuulen (verborgen sein, lauern, verstohlen blicken); Aflyd til Skjul (ſ. d.). — **skulke** (forhen : ligge i Skjul), Deriv. til ſamme Rod; nſk. skulka (lure, liſte); mangler i Plt. (Lübben og Brem. W.).

skulle; gd. ſkule ſkal; almengerm. Germ. (og got.) skäl- skŭl-. I T. k bortfaldet (treffes i ældſte T.), ſkjønt bevaret i Schuld. Gjenfindes i Litauiſk, i det uddøde Preusſiſk. Rod ens med den i Skal, ſkille; ſkulle vel da opr. : fraſondres til Tjeneſtegjørelſe (paa Tour). — Deriv. : **Skyld**, ſ k y l d e, ſ k y l d i g.

S k u l p ? (Frøhus; V. S. O.); cf. nſk. Skolp („liden udhulet Blok el. Træſlaſke, hvori man bærer Hvesſeſtenen, naar man ſlaaer Hø"). — ſ k u l p e for ſkvulpe (Molbech).

Skum, gd. *Skuum?; ſnarere Laan af plt. Schuum; nſk. Skum (ikke nu) maa være fra D. Henføres til Rod sku- bedække (ſe Skjul &c.). — Til ſamme Rod kunde høre **skummel**, ſkumle; **skumre**, Skumring; nſk., ſv. ſkum (mørk); plt. Schummer (Dämmerung). [Anden Aflydsſerie, primair Rod ſom i ſkinne : t. Schimmer, ght. Schiime : Glands; plt. schemeren : mørknes].

skumpe, **skumple**; ligl. nſk. (og ſv. Dial.) ſkumpa, ſkumpla, „nogle Steder ſkvampla". Onomatop. — „Skumpelſkud".

Skur, viſtnok Laan af plt. Schuur (ht. nu Scheuer, cf. Scheune); -r vel Suffix; Rod da sku- bedække; cf. lat. ob-scurus mørk. Se Skjul &c.

skure, viſt Laan af plt. schuuren (ht. nu scheuern) = e. scour; lyder helt germaniſk, men er uden Tvivl germ. Laan fra Romaniſk : fr. é(s)curer, it. sgurare : lat. ex-curare beſørge, renſe. — (en S k u r e hører neppe opr. hid; ſe ſkjære).

Skurk, Laan af ht. Schurke : „erst nhd., zu ahd. Fir-ſcurgo (Schurke), das zu fir-ſcurigen (verſtoßen) gehört".

skurre; ſv. skorra; plt. schurren; mulig Laan fra Plt. Onomatop. Cf. t.

scharren; gt. scherren (kratzen). Item nsk. skjerra (bruse op; skræmme; se =skjær, kuldskjær).

Skurv; almengerm.; ht. Schorf; altsaa germ. skürf- (ö); førgerm. sk—rp-; stemmer nærmere end Skræv med lat. scalpere. [Ikke at forbinde med ht. schürfen, slamsk schurpen, germ. sk—rp-]. — Skurvhat.

skvaldre og **skvalpe** (Variant **skvulpe**), Derivata til Onomatop. ***skvale** : nsk., sv. skvala (skvulpe, risle &c.); e. squall. Cf. skylle?

Skvat el. **Skvet**, **skvatte**; nsk. skvetta skvatt skvotten; ogsaa sv. Dial.; af lignende onomatop. Oprindelse som nsk. skvata, skvatra (svatse &c.).

Sky; ligl. sv., nsk.; a. s. sceo (nu e. sky): **Dække, bedækket Himmel.** Germ. skiu-ia-; Afslyd af Rod sku-, se Skjul &c.

sky., at sky, Sky (Skyklap), Laan af plt. schuw, schuwen, Schuwe; ht. scheu &c.; ght. sciuhen; a. s. sceoh (nu e. shy) (indfødt sv., nsk. Udvidelse : skygg). Germ. sk—h-; førgerm. sk—k-; -k- vel Suffix (primair Rod kunde tænkes ens med den i skyde).

skyde; gd. skiute skøøt skute skuten; almengerm.; ht. ß. Germ. skiut- skaut- sküt-, og udenfor Vbt. sküt-; -t- vel Suffix; førgerm. da skau- sku-; fra Litauisk citeres szauju skyder. — Form sküt- : **Skud**, gd. Skut, Skot (Skuds=maal : Henskydelse, Appell). **Skod** (i Skib) af plt. Schot; **Skodde** = nsk. Skota; **skodde** = nsk. skota; **Skytte** : plt. Schutte (ü) = ht. Schütze, germ. skut-i-a(n)-; Væverskytte(l); **Skyts** : Geschütz. — Form skiut- : Skyder &c. (skydse er nsk.). — Form skaut- : Skjød, skjøde, Skjøde, skjøtte (s. d.). — Form sküt- : **Skude**, gd. *Skuute (cf. Skøite).

Skygge, gd. *Skugge som i Nsk. (Masc.; sv. nu skugga); skygge, gd. skygg(i)e : nsk. skyggja; gg er phonetisk Udvæxt ifølge a. s. scuwa, ældste ht. Scuwo; Rod sku-, se Skjul.

skylle, Skylle, Skyl; gd. *skylie; nsk., gsv. skylia (sv. nu skölja); nsk., sv. Dial. skola (skylle, skvulpe); plt. scholen (ö). Germ. skül- el. squul-, cf. nsk., sv. Dial. skvala (skylle, skvulpe, strømme).

Skyld, skylde, skyldig, se skulle.

skynde = sv. skynda; nsk. skunda, gnsk. ogsaa skynda; a. s. scyndan; ght. schünden, schunden (antreiben, reizen); germ. skunn-d-i-an (hidse, drive paa); uden -d-: a. s. scunnian, scynnan aufhetzen; -nn- er vel Assimilation; Rod neppe til at bestemme nærmere, men vel en tilskyndende Interjection. [Henførelsen til isl. skamm-r er forkastelig].

Skytsaand, =engel &c. : t. Schutz, lempet efter **beskytte** (glemt P. 17) : plt. be=schutten (ü) = ht. be=schützen, der maa stamme fra Roden i skyde : plt. Schutt, ht. Schutz, egtl. Noget at skyde for (Slaa, Planke, &c.; cf. e. shut), Se skyde [ib. : Skytte, Skyttel, Skyts].

Skøite synes kun at kunne være Laan af holl. schuit (= d. Skude); Skøite hedder dog paa Holl. schaats (hvoraf e. skate). Sagtens have vi paa egen

Haand opfattet den hollandske Handelsvare som smaa hollandske Fartøier, eller hørt en holl. Importeur rose dem som nette Fartøier, og taget Ordet for directe Benævnelse paa schaats.

Skæ-, Skø- se Skj-.

slaa; gd. Præt. sloo slooge slagen (yngre : slaaet, Gram. § 113 .g.; Sondring i Bet. af 2stavelses slaaes og 1stavelses slaas, § 117. a.). I slaa og gd. sloo er germ. h eliberet; cf. ght. slahen geslagen (nu udjevnet : Inf. schlagen). Førgerm. sla-k- ikke fundet. — Slaa, Slag, Slagel, Slags (Gram. § 66) **slagte** fra T.; I-, Ud-, Efter-, Hø-, **Klokkeslet** el. -slæt (tt af germ. ht; Omlyd laant fra Pl. : gd. Slaatt Slæatter); **Slegt** fra T.

Slaaen; gd. *Slaa; -en er Udvæxt, som i sv. slån, nyere plt. Sleen(e), nyere frisisk Sliin. A. S. slâh-thorn, slâhe (e. sloe), ght. Sleehe, plt. Slee; nsk. Slaa-pa. Germ. slaih-; førgerm. slaik-; -k- Suffix? (Nogle henvise til slavisk sliva Blomme).

Sladder, sladre; sv. sladdra; cf. nsk. sladba (flyde ud af et Kar). Fri Aflyd : Slibber Sladder. Cf. Sludder.

'slak' (maritimt), hos os nu Laan af holl. slaak, e. slack. Cf. slukøret?

Slagger eller alm. **Slakker**, i vor Anvendelse vel af plt. Slagge, nu alm. Slacke. Nsk. Slagg er ialfald i Bet. Spyt indfødt; nsk. slagga (rinde ud over Bredden); ht. Schlacke skal være laant fra Plt. Germ. gg indeholder vel en Assimilation (dg? se Sladder). Henførelsen til schlagen maa forkastes. [Cf. sagle?].

Slam ɔ: ht. Schlamm; deraf (op)slemme, Slemning.

Slange fra T.; „Ablautsbildung zu schlingen". — **slank** fra T.; »klankwisselende vorm bij slinken«, e. slink; med iterativt -k- af gt. slingen (nu sch-).

slap (pp) Aflydsform til slippe (s. d.).

[Slaraffenland : „Schlaraffe, älter Schlauraffe, mhochd. Sluraffe ɔ: Sluderaffe : Müßiggänger; mhochd. Sluur : Faulenzerei].

Slat (tt), **Sjat**; Bet. nu specialiseret; hører til nsk. sletta slatt (dingle), sletta -tte (kaste); sv. slinta slant glide, Sb. slant lille Mønt (til at kaste hen, s. Ex. fra Vogn), Fiskeredskab (til at støde med), sv. Dial. slant (glat; i E. skraa), slunta (glide, slumpe); i dglg. Tale skal findes et d. „slunte af"; d. Slent (Jordlag; lidet bekjendt). Slentring (Regnepenge; næsten glemt). — slat, slatten, slattet, en Slatte. — slaske, nu sjaske (s. d.) kunde tænkes at høre hid?

Slave fra T. : „Sklave aus spät mhochd. Slave, Sklave, eigtl. kriegsgefangener Slave, aus dem Völkernamen, zur Zeit der Vernichtungskriege".

Slegfred (vel attraheret til sleg, se slesk); i Gd. findes skrevet Sløkæfrith, i Gsv. Slokifrilla (se Frille); cf. nsk. Slook (doven Karl), slooka (gaa tungt), Sløøke (tung Tingest); sv. Dial. slooka (hænge slap, drive ubeskjæftiget), Slook (doven Karl), Neutr. Slook, Slööke (letsindigt Fruentimmer). Se slukøret.

Slegt (æ) se slaa.

slem (mm), Laan af plt. slim(m); ht. nu schlimm; bet. opr. skjev (e. slim nu tynd); germ. sl—mb- ifølge ældste ht. Slimbi (Skjevhed); falder da sammen med Rod i nsk. slemba, sv. Dial. slämma, (smekke), e. slam (af hvilket „slem" i Kortspil). Fjernere Etymologi uoplyst. — **slemme,** Laan af t. schlemmen (ght. sl-), „zu mhochd. Slamp : Gelage; niederl. slempen : prassen". Fjernere Etymologi uoplyst. I T. voxet sammen med schlemmen af Schlamm : schlemmen und dämmen (sætte Dige) : „slemme og demme". — slenge (æ), Sleng, se slynge.

slentre, Laan af nt. slenteren (nu tildels forvansket til slenderen); ht. schlenzen. »Afleiding onzeker«. Hører vel sammen med Slat (s. d.) &c.; cf. Slentring (se Molbech) med sv. slant. — **Slendrian** (d ucorrect) : holl. slendriaan ɔ: Slentre-Johan.

slesk (ee) = nsk. sleisk; vel. Deriv. af forældet sleeg (samme Bet.), gd. *sleek; nsk. Sleik (Slik; Smigrer); sv. Dial. Sleeker (Smigrer); Rodform sleik- se slikke.

slet (tt); opr. Bet. flad, glat sees i (ud)**slette, Slette.** Bet. daarlig er ældre i T. end hos os, og ialtfald understøttet fra T. (e. slight nu ringe); germ. slîh-t- (t. schlicht, schlecht; got. sleht-s), vel af Rodform slik-, se slikke. — **Sletvar(e)** se Pigvar(e).

Slev (ee); ligl. sv.; nsk. Sleiv; plt. Sleif, Sleef. Germ. slaif- (-b-?); førgerm. slaip- (-bh-?).

slibe; gd. *sliipe sleep el. slipe -ede; sv., nsk. slipa; plt. sliipen, ght. sliifen (nu schleifen); a. s. slîpan. Bet. glide &c. Germ. slîp- slaip- slĭp-; førgerm. slaib- slĭb- ikke fundet. [„Junggrammatisk" skulde p tages for Variant af k; med formentlig „Labial af labialiseret Guttural" ødsle især sv. Junggrammatikere forbausende]. — **slibrig,** Laan af plt. sliperich (snigende &c., som af et sliperen = nsk. slipra : glide); har hos os optaget Bet. af ht. schlüpfrig, efter t. Lingvister af schlüpfen, af ght. sliefen = got. og germ. sliupan smutte, snige : førgerm. sl—b-; cf. lat. lubricus?

slide; gd. *sliite sleet slite sliten; sv. slita; nsk. sliita sleit; nt. sliiten; ght. sliizen (nu schleißen); a. s. slîtan (nu e. slit). Germ. slît- slait- slĭt. Førgerm. slaid- slĭd- ikke fundet; -d- vel Suffix; primair Rod da som i germ. slîdan, e. slide, ɔ: slai- sli-. — Slid. [„Slids(e)" ɔ: ht. Schlitz].

slig, ældgammelt Compositum : saa-lig.

slikke, med sv., nsk. slikka, maaske Laan af nt. slicken, der maa indeholde et assimileret Suffix (-n-?) ifølge nsk. sleikja, Deriv. af et germ. slîk- slaik- slĭk- = ght. sliichen sleich geslichen (nu schleichen) : glide, liste. Til Form slîk- høre da slikke, **Slik** (ogsaa i nt. Bet. Dynd), slet (s. d.); til Form slaik-: sleg, slesk (s. d.). Førgerm. slaig- slĭg-; -g- vel Suffix; cf. slibe, Slim, ght. Sliie, nu Schleie. — [T. lecken, se lekker, germ. lik-k-, vel med assimileret -n- af germ.

laig- līg-, cf. got. laigon slikke = $\lambda\varepsilon\iota\chi\varepsilon\iota\nu$, kan høre til samme primaire Rod, altsaa være meget fjernt beslegtet].

Slim (ii); almengerm.; ht. nu Schleim; germ. slīm-, førgerm. slai-m-; cf. nsk. Sli (Slim; gnsk. dog Sly; om af slī-w-?), se ogsaa Sli (Mergelart) hos Molbech; cf. foreg.

'slinge' (se Molb.) vel forvanskte af *slinde (ældre d. fireslindet ɔ: 4kantet) : nsk. slinda (tilhugge Stokke). — slingre se slynge.

slippe; sv. slippa, nsk. sleppa (cf. plt. slippen, ght. slipfen : glide; om schlüpfen se slibrig); germ. slĕpp- slapp- (se slap) slŭpp-; assimileret germ. -n-?; uden assimileret Element : germ. slăp- : nsk. slapa (hænge, slapt, bøie sig), slăp- : plt. slapen, ht. schlafen. Førgerm. slab- : slavisk slabu slap. [„Junggrammatisk“ : Udvidelse af Roden i sv. slipa, efter den yndede, men alm., om ikke altid uholdbare, Maner at derivere germ. ī ă ŭ af ældre ī ai ĭ]. — [„Slips“ er en e. Pl.].

Slire = nsk. Sli(d)ra (ii?, cf. isl. í) Deriv. af Neutr. Sli(de)r (Træflise); gnsk. Pl. Slidrar (2 Træfliser, dannende en Skede); (sv. nu slida; i ældre D. treffes Sliidh). Germ. slīd- el. slīdh-?

Slobrok (aa) : plt. Slaaprok (ht. Schlaf-). — Slot se slutte. — Slothamp? (gd. Slaatt? se slaa).

slubre (i sig); sv. Dial. slubbra, plt. slubberen; nsk., sv. Dial. slubba. Aflyd (med lignende Betydninger) : nsk., sv. Dial. slabba, slabbra; plt. slabben, slabberen. E. slabber, slubber sagle (cf. slaver). Onomatop.? — **Slubbert**, ogsaa i sv. Dial.; nsk. Slubb (En der søler, jadsker).

Slud se slutte. — **Sludder**, **sludre**, vel Laan af plt. sludden, sludern (mangler hos Lübben) = holl. slodderen, ht. schlottern (gaa vaklende). Sv. sluddra betyder ødsle, i Dial. ogsaa vrøvle. Neppe 2 Ord, med d og dd? Angivelser divergere : Brem. Wb. har sludern (plaudern) sluddern (schlottern, welk hangen, &c.), der seer ud som Aflyd til sladre; men Molbech har sluddre (vaase), sludervorn (jadsket), „slude“ (jadske; dog kun efter Moth); cf. **slu(d)ske** med Variant **sju(d)ske**, plt. slusken (gaa slæbende).

Sluffe, Laan af plt. Sluffe (Brem. Wb.) = holl. slof : Tøffel, gammel Sko (kk flertydigt). M. H. t. vor overførte Anvendelse (lad Slæbekarre) cf. Skøite, Tøite.

sluge; gd. *sluuke sløøk og *sluke slukte?; nsk. sluuka slauk og slukte; sv. sluka; plt. sluuken; ght. sluuchen (nu ht. Deriv. schlucken). Germ. slūk- slauk- slŭk-; førgerm. sl—g-; cf. $\lambda\upsilon\zeta\omega$?, sluger (ɔ: lugio).

slukke; gd. slykke (ø); sv. släcka; nsk. sløkkja, slekkja, samt : sløkka slokk slokken. Germ. slĭnqu- slănqu- slŭnqu- (secundairt). Cf. slunken.

slukøret, gd. *slook-; sv. slokörad, se under Slegfred. Moth har slugøret; kk som af et yngre slokke? (Gram. § 92). [Slegtskab med foreg. ubevisligt].

Slummer, slumre, er vel (med nsk. slumra) Laan af t. Schlummer, schlummern;

gt. ogsaa slumen (slumme, Slum hos d. Digtere); germ. ū i : holl. sluimeren; b i e. slumber er Udvæxt. I germ. slum- er -m- vel Suffix.

Slump, slumpe; ogsaa nsk., sv., plt.; Grundbet. sees i Nsk. : Plump, Skvulp; Onomatop. (Afslyd : nsk. slampa : gaa tungt); afledede Bet. : Træf, tilfældig Mængde.

slunken; betyder i sv. Dial. sammensunken o. L., slinka slank : dingle, krybe &c.; a. s. slincan, e. slink snige; plt. slunkern (wackeln; Brem. Wb.; slinken henstiller Lübben med uvis Betydning). Cf. slukke.

Slup, med e. sloop af holl. sloep; dette, med e. shallop, fra Romanisk : fr. chaloupe, »au 16me siècle chaluppe, venu de l'italien scialuppa«; spansk chalupa, »a flat-bottomed boat; prob. of American origin«; men efter Diez maaske af gfr. escalope Sneglehus, dette mulig af g. nederlandsk scholp Muslingskal [dog gaaer Diez ogsaa ind paa at derivere chaloupe af sloep].

Slurk, slurke; ogsaa nsk., sv. Dial.; gt. Slurk, slurken (Schlund, schlucken). Cf. ht. schlürfen.

Sluse : lat. exclusa, fr. é(s)cluse, gj. plt. Sluuse. — sludske se Sludder.

slutte (hvoraf nu nsk. slutta), Laan af plt. sluuten sloot = ght. sliezen slooz (nu schließen), med den nopr. t. Bet. lukke, hvilken ogsaa sv. sluta har optaget, og som opkom ved Laag, Tagluger, &c., der lukke i nedskraaende Stilling. Grundbet. at skraa ned, hænge ned er bevaret i nsk. sluta (slaut og slutte), isl. slota, sv. Deriv. slutta; ght. Slooze (nu Schloße : Hagl; germ. au); e. sleet Slud, som af a. s. *sleat, (germ. au); nt. Sloot, frisisk Slaat (Grøft ɔ: skraat Afløb; germ. au); d. **Slud** (skraat faldende; germ. ū; gd. *Sluut) (item Slyde? Høloft, se Molb.). Germ. sliut- slūt- slaut- slūt- (sporadisk Stavemaade scl- i et frisisk Ms. er uden Betydning). -t- vel Suffix [cf. lude?]; primairt slau- slu- (neppe skl-) ikke fundet. [„Junggrammatisk" : = lat. claudere, der ubevisligt udledes af et postuleret »sklu-d-«; selv om et saadant var antageligt, betydede slutte lige lidt opr. lukke]. — **Slot**, Laan af plt. Slot = ht. Schloss (Borg, Laas), af Form slūt- ('Slotsloven' i ældre D. : plt. Slotes-Loove, quasi 'Schlossglaube' : Lübben).

slynge; almengerm. (har i T. absorberet gt. slinden: sluge); gnsk. slyngva. Germ. slingw- slängw- slüngw-. Ikke primairt. Ikke gjenfundet udenfor Germ. — Deriv. : **slenge**, germ. slangw-i-an, **Sleng**; **Slange**, fra T.; **slingre**; **Slynge** (af t. Schlinge, daniseret,?); **Slyngel** : t. Schlingel daniseret.

slæbe, med sv., nsk. slæpa, Laan af plt. slepen (schleppen er ikke egte ht.); Rodform slīp- se slibe.

Slæde; nsk., plt. Slede; e. sled (sledge : »a corrupt form«); ght. Slite (nu Schlitten), der bedst passer til Rodform slīd- i Bb. levnet i a. s. slīdan, e. slide glide (Aasen henviser til Rod släd- slöd- : nsk. slada : helde, Slood : Spor).

sløi? (slap &c.), '**sløie af**', en **Sløie** (Sloie, se Molb.), nsk. Sløya, sv. Dial. Slöja (feminin Jadske); her er vel laant fra Nt.; cf. flamsk slooi (doven, slau,

om Dril), g. nederlandsk slooien (slæbe), Slooie (Slør), hvoraf sv. slöja, d. **Sløikjole**; holl. nu sluier, plt. Sloier, hvoraf ht. Schleier og d. **Slør** (Nogle anse sluier &c. for opr. orientalske). — Her kunde være Sammenvoxen med et andet Ord, da Nsk. har et sløg (kjerneløs, tynd i Kjernen), „i Sv. slö, som ogsaa betyder sløv .. synes at være Form af sljo (sløv); cf. sløgjast (afstumpes, f. Ex. om Knive)"? (-g kunde vel her i Nsk. være Udvæxt?).

sløife, Laan af ht. schleifen (Jpf. -te), Deriv. til schleife schliff (se slibe). — **Sløife**, Laan af ht. Schleife, „für älteres Schläufe" (af det under slibrig anførte t. Vb.), isaafald attraheret til schleifen.

Slør se sløi. — Til samme Rod kunde muligt høre „sløre" (maritimt); se Molb.), vel af holl. sleuren slentre &c. — Item **sløse**? (ødsle), sv., østnsk. sløysa; cf. nsk. Sløysa, Sløya (Jadske)?

sløv = sv. slö, nsk. sljo, sljø; a. s. släw (nu e. slow); nt. og ght. slee, ældste ht. sleeo. Germ. og førgerm. slai-w-; cf. slai- (se Slim)?

smaa; ligl. sv., nsk.; ght. smaehe, ældste ht. smaahi; germ. smāh-; førgerm. smak-; cf. lat. macer mager (?, for sm-?). Se forsmaa. — Derivata: **smæde**, Laan af plt. smaaden, Vocalen lempet, f. Ex. efter Smeedunge, smeelik (ht. schmählich). — **smægte** (e), Laan af nt. smachten, Vokalen lempet; cf. smechtich (ht. schmächtig).

smadre, Smadder; gd. *smatre; sv. nu smattra; ght. smetern, nu ht. schmettern. Onomatop.

Smag, smage, vel, med sv., nsk. Smak, smaka, Laan af plt. Smak, smaken. Kan være germ. Onomatop. (hvis ældre, da førgerm. smag-); bet., som endnu e. smack, egtl. Tungesmek. Cf. smekke, smekker. — **smaske**, Laan af plt. smak-sen (Brem. W.) (cf. huske, sleske). Ght. har andet Suffix: smackezen, nu schmatzen.

Smak(ke), nu europæiskt; hos os fra Nt. Plt. Smacke: „Art Segel; Art Schiffe". Holl. »smak: vaderland dezer benaming niet aangewezen«. E. smack; »thought to stand for snack: A. S. snacc, small vessel; Icel. snekkja«.

smal (opr. med enkelt l); bet. opr. lille (som i E.); cf. nsk., sv. Dial. Smale (Smaakvæg), ght. Smal-Vihe; nuværende Bet. er fra T., hvor den først opkom. Germ. og førgerm. smăl-. Man henviser til μηλον Smaakvæg, g. slavisk malu lille. — Se Smul &c.

Smed, gd. Smid (I); germ. smith- ifølge e. smith, t. Schmied. Betyder opr. Arbeider, Haandværker; **smed(d)e** opr. bearbeide (got. ga-smithon, 2 Cor. 7,10: bevirke). **Smedie**, germ. smith-i-ā(n)-. Rod, germ. og førgerm. vel blot smi-; cf. σμιλη?, Kniv.

Smek, smekke, Smekke (æ) = nsk. Smikk, smikka, Smikka (smekfuld, nsk. smikkfull); plt. Smikke (Pidskesnert; Brem. W.). Aflyd: nsk. smakka. Vel altsaa Udvidelse af Rod smak- (se smage; Nogle ville til Roden i smide). — **smekker** (æ) hører vel hid (snarere end til Roden i smiske, s. d.). Anføres ikke i Plt.; ght. smecker, a. s. smicere, g. e. smiker sirlig (vel opr. smekkende hid og did, dernæst

spinkel). (En nsk. Dial. har, maaske ved Rimlempning efter biger, smiger i Bet. smekker).

smelde, gd. *smelle; nsk. smella (small og smellte); sv. smälla.

smelte; almengerm.; e. melt (cf. Malt). Germ. (s)mĕlt- ă ŏ. Førgerm. (s)mald- : μελδω smelter. — **Smelt** (Fisk), om herhen?

Smergel : it. smeriglio gj. T. — Smerling (Fisk) : t. Schmerling, „dunkeln Ursprungs".

Smerte, Laan af plt. Smerte (ht. Schmerz). Germ. smĕrt-; førgerm. smard-; cf. σμερδαλεος gyselig (man henviser til Roden i lat. mordere bide).

smide; gd. smiite *smeet smite smiten (bet. forbum ogsaa smøre); nsk. smiita smeit (smøre, kaste, liste); sv. smita smet; nt. smiiten, ht. nu schmeißen; e. smite slaa; got. smītan smøre. Germ. smīt- smait- smĭt-; førgerm. smaid- smĭd ikke fundet; -d- vel Suffix. — **smitte**, egtl. smøre, plette, vel fra Plt., med en Assimilation (germ. smit-i-an?) (kunde dog tænkes dannet som Explr. i Gram. § 92).

smidig af plt. smiidich = ht. geschmeidig af Geschmeide, ght. Gesmiide; Aflyd til Schmied. — [„Smige", Haandværkerord, er t. Schmiege; se Smug].

smigre, Smiger,? Allerede i Gsv. findes smikra (nu smickra); cf. smekker samt a. s. smicere pen (smigre da : gjøre sig pen?). Havde -i- ikke været saa gammelt, kunde man have antaget Forkortelse af et gd. *smeekre, el. et plt. *smeekeren, cf. plt. Smeekerie (Slekkeri; se smiske). — ***smile**, sv., nsk. smila, e. smile, som af et germ. smī-l- (cf. ind. smi- smile); som capricieus Varieren se ud sv. Dial. smyla (fleske), ght. smielen (ogsaa smieren; lächeln) som af germ. smiul-. — **Sminke**, Laan af ht. Schminke, ght. ogsaa Smicke; henføres af t. Lingvister til samme Rod. — **smiske** maa staa for smeegse (cf. huske) af et gd. *smeeke = sv. smeka, nsk. smeikja, ght. schmeichen, nn schmeicheln. Germ. smai-k- (glatte?). — (smitte se smide).

Smuds, Laan af ht. Schmutz; hvis dette hører sammen med plt. Smudde-Pot, holl. smodderen søle, g. e. smudden (e. smut er nyere; forhen smutch), da indeholder det vel et iterativt -s-, og ikke ht. tz af tt. [Maa sondres fra smitte &c.].

Smug = nsk. Smog (germ. ŭ); næsten forælbet : **smyge smøg** = nsk. smjuga smaug; ht. schmiegen. Germ. smiug- og smūg- smaug- smŭg- [da intet Spor af germ. sm—h- citeres, maa Henførelsen til førgerm. sm—k- afvises]; -g- kan være Suffix. — **smøge**, germ. smaug-i-an lade smyge; en Smøge. — **smugle**, Laan af plt. smuggeln (Brem. W.), yngre Ord, ogsaa laant til Ht. og E. — **smuk** (kk), Laan af plt. smuck (opr. smygende, føielig, tilpas); heri en Assimilation (gn?) (cf. e. smock Chemise); **smykke** : plt. smucken (ü).

Smul(d), **Smule**, **Smulder**, **smul(d)re**; sv. Sd. og Vd. smula, nsk. smola (sønderslaa), Smule, Smulder, smuldra (støde smaat); Aflyd til smal (s. d.). — **smult** Vand, mon Gjengivelse af smooth water?

smutte; slaa **Smut**; sv. Vb. smutta; nsk. Smotta (Smuthul), smetta smatt smotten (smutte), Smetta, -e (smal Aabning &c.). -tt- flertydigt.

smæde, smægte se smaa. — Smære (Kløver); ligl. nsk., sv. Dial.; er celtisk; Rietz citerer irsk seamar. og, efter Marcellus Burdegalensis g. celtisk »vi-sumarus« (vi- : Faar).

smøge (Tobak), af plt. smoken (ö el. öö?); holl. smoken (ikke oo), e. smoke (germ. ū); men ht. schmauchen. Germ. smiuk- smauk- smūk-; førgerm. smaug- smūg- (cf. ε-σμυγ-ην; Præs. dog σμυχω opbrænder). — [Det andet smøge, se Smug].

smøle (være langsom), Laan af plt. smelen, smölen (Brem. W.), holl. smeulen, brænde mat, „von feuchten Dingen"; cf. e. smell?, lugte.

smøre, gd. *smyrie smurde smurd (Præt. lyder nu med langt o); nsk. smyrja (sv. nu ö); germ. smūr-i-an. — Extract, i simpel Tale, er „Smør" (Bank; langt ø). — **Smør** (kort ø), engang Smiør, som tildels endnu i Nsk., af end ældre Smer (ē), som tildels i Nsk. = ht. Schmeer, ght. Smer, Gen. Smerwes, smirwen (nu schmieren); germ. smĕr-w-. Smørrebrød: Gram. § 95. b. — Aflyd ă : got. smarna Møg. — Førgerm. smar- : litauisk smarsas Fedt, og slaviske Ord (smar-).

Snabel, Laan af ht. Schnabel; ght. Snabel; nt. Snavel. Germ. snăb-. Cf. Næb.

snadre, Snadder; gd. med *t; sv. snattra; t. schnattern, gt. snateren. Onomatop.

snage; gd. *snake; nsk. snaka. — **Snaus** for Snags (maaske, som Slags, Gods, Stads, en Genitiv omsat til Nominativ). — **snaske** vel for snag-se? (cf. huske, sleske). [Neppe at combinere med t. naschen]. — Se Snog.

snakke, Snak; som i Sv., Nsk. Laan af nt. snacken = e. snatch, egtl. snappe med Kjæberne, saa bevæge dem. Deri en Assimilation. Vel beslegtet med foreg.

snappe, vel, med sv. snappa, Laan af nt. snappen (ht. schnappen med nt. pp for pf). Mangler i de ældste germ. Sprog. Indeholder Assimilation. Uvist om besl. med Snabel. — Deraf **Snaps**, plt.

snar; ligl. sv., nsk., plt. (Brem. Wb.); opr. hurtig i Vending, da det hører sammen med nsk. snara (dreie), og med **Snare**, nsk., sv. Snara, e. snare; heraf **snære**, **Snære**, se besnære. Ældste ht. snerhan snarh (knytte, slynge), Snarahha (Snare). Førgerm. snar-k-. (Cf. Snor).

snaske, Snaus, se snage.

Sne, vel plt. Form for indfødt Snio, Sniø, Snø, alle tre endnu nske; sv. nu snö; holl. sneeuw; a. s. snāw. Germ. (og got.) snaiw-, vel for snaigw-, da Slavisk og Celtisk have sn—g-; ansees = lat. nix (nivis), νιφει sneer; ind. snih- klæbe (»be sticky«; Sne da : Klæbende ved Fod?). Germ. Aflyd ɪ : ght. sniiwen (nu schneien).

snedig: plt. sne(i)dich (listig), ht. schneidig; (vist ikke indfødt = nsk. snidug: 1, smidig, listig). — **Snedker**: plt. Snidbeker (ɔ: Snitter).

Snegl; gd. *Snigel som i Sv., Nsk.; plt. Snigge, ht. Schnecke (hvoraf sv. snäcka). Germ. ē (I). Aflyd ā : a. s. snægel (e. snail), og efter t. Lingvister gt. Snegel (ɔ: Omlyd af ä). Førgerm. snagh-; -gh- Suffix?; cf. ind. snâ-bade, hvortil henføres lat. nare svømme, νεω, og med Suffix -gh-: νηχω, dorisk ναχω svømmer. Snegl vel da opr. Navn paa et Vanddyr; betyder i Gt. ogsaa Igle, Skildpadde. [„Junggram.“ : Variant af Rod i Snog].

Snekke, literairt fornyet: isl. snekkja; plt. Snicke; a. s. snacc; ældste ht. Snacga, Snaga; neppe germ.

Sneppe, vel af plt. Sneppe, Snippe; ht. Schnepfe; nsk. indfødt Snipa (Næb; Myrsnipa, Strandsnipa : Sneppefugle); e. snipe. Cf. Snip.

Sneppert (uegte -t) : t. Schnepper, Schnapper.

snerre (lukket e = aabent i : Gram. § 60); Aflyd : t. schnarren; vel og d. snurre. Onomatopoietica. Cf. snorke. — Snerre, Snerle (Planter), af denne Rod?

snerpe (alm. lukket e); nsk., sv. Dial. snerpa snarp snorpen; ght. snerfen snarf (verziehen); got. at-snarpjan smage paa (klemme i Munden) Secundair Rod. — **snerte** (æ); nsk. snerta snart snorten; af snar?

Snes (ee); ligl. sv. Dial.; nsk. Sneis; plt. Sneese; ght. Sneise; a. s. snâs; Bet.: Pind, Spid, &c.; Antal (oftest 20) f. Ex. Aal, Fisk, trukne paa Kjep (cf. Ol). Af snide? (se snitte).

snever (æ); sv., nsk. snæev; germ. snāb- (-f-); Aflyd ō : ældste ht. Snnaba (Baand), Snuobili (se Indvolde).

snige; gd. *sniike sneek snike sniken; sv. snika -te; nsk. sniikja -te; a. s. snîcan snâc (e. sneak som af et a. s. snæcan med Omlyd). Germ. snīk- snaik- snĭk-; førgerm. snai-g- sni-g-.

snild vel = nsk. snil-d (vakker); „synes nyere, enten af Snild, el. Part. af et snilla“; „adskiller sig ganske fra snjell, snjall“ = ældre d. snel(l), ligl. plt., ght. (nu ht. schnell; item Schnalle, og med Omlyd heraf: schnellen; cf. schnalzen); germ. snĕll- (I) snăll-; vel med en Assimilation? (-n-?); snal- vel et Onomatopoieticon.

Snip (pp) = nsk. Snipp, alm. Snippa (Flig, Hjørne). Cf. nsk. Snipa (se Sneppe); sv. snibb, plt. Snibbe (Næb; Flig; Sneppe).

Snirkel, Laan af ht. Schnirkel (ö); Schnirre (Schleife). Cf. Snare &c.? el. snerre?

snitte, Snit, Snitte; gd. *sniide sneed snide sniden; af dettes Ntr. snidet, snidt (Gram. § 113. g.) kunde de nyere Former fremgaa (Gram. § 102. c. Note; 92); fordum: se sit Snid, Sned (og paasned ɔ: skraat), nu Snit. Nsk. sniide sneid; ældste ht. sniidan gesniten; plt. sniiden. Germ. snīth- snaith- snĭd-; førgerm. snai-t- sni-t- ikke fundet.

Snive (Næsesyge), med **snive** (se Molb.; før ogsaa skrevet snibe); cf. plt. Snip (Pip hos Høns); egtl. Næbsyge; cf. Snip, Sneppe.

sno; ligl. sv.; nsk. snu(a); se Snor; cf. ogsaa snever &c. Roden gjenfindes i Celtisk (snathe Traad), Lettisk (snat binde).

Snog; gd. *Snook som i Sv.; plt. Snook, holl. snoek bet. Gjedde. Aflyd ā : isl. snák-r; ā : plt. Snake, e. snake, a. s. snaca. Germ. sn—k-, se snage [„Junggram." : -k- af -gn-]. Gjerne henvises til ind. naga Slange. („Dobbeltrødder med og uden s-« høre hen til det Ucontrollable).

Snor (oo); ligl. nsk.; ght. Snuor (nu Schnur); &c.; germ. snō-r-, cf. sno (neppe Aflyd til snar-, se Snare). — **Snøre, snøre**; nsk. Snøøre, snøøra; germ. snōr-i-a-.

snorke (lukket o); onomatop. Rod sn—r- : sv., nsk. snarka, ht. schnarchen; e. snore; nsk. snerka snark snorken (pruste &c); cf. snerre, snurre; e. snort, snarl; &c.

snu?; vist forvansket af ældre slu(g) (se Molb.), der vel, med sv., nsk. slug, ht. schlau, er Laan af plt. sluu, slou (Brem. Wb.), holl. sluw, der er uoplyst. Kan formelt neppe combineres med nsk., sv., ældre d. sløøg („vel egtl. slaaende, som treffer godt"; e. sly menes at være Laan heraf;?), Sløøgd.

snubbe? (afstumpe); i en **Snub**. Nsk., sv. snubba, e. snub bet. tiltale haardt (kort). — [I dgl. T. høres et snuppe, Variant til snappe]. — I sv. Dial. betyder snubba ogsaa **snuble**; hedder ogsaa snafva, snabbla; nsk. snaava, snuvla; plt. snaven, sneven, snübbeln; ght. snaben, sneben; holl. sneven, sneuvelen bet. nu falde i Kamp. Germ. snăb- snăb- snĕb- snŭb- Cf. under Snip.

Snude (-e fra Plt.?); gd. *Snuut som i Sv., Nsk.; plt. Snuute (holl. nu snuit; e. nu snout; ht. nu Schnauze; z ucorrect for ß). Germ. snūt-; cf. ind. snu- »to distil«. — Tiltale „min Snut" fra Plt. — **snyde** (Bet. bedrage hører med), gd. *snyyte -tte -tt; ght. sniuzen snuuzte (nu schneuzen) germ. snūt-i-an; „stærkt" Præt. snød, sv. snöt, nsk. snaut, er vel yngre Analogidannelse (cf. lød). — snut-t- (Assimilation?) : **Snot**, vel af plt. Snotte. — Samme Primairrod vel i **Snue, snue** (ogsaa i Bet. sove, egtl. aande snorkende), sv. snufva; hos os maaske fra plt. Snuuve, snuuven = ht. schnauben, schnaufen (Schnupfen : germ. pp). Germ. snūb- snū-f-; førgerm. snū-p-. — Deriv.: **snøfte** (lukket ø = aabent y : Gram. § 60); sv. snyfta hulke. — Herhen høre videre: **snuse, Snus**, sv., nsk. snuusa, Snuus, plt. Snuushane (item „snuske"). — Item **snøvle**, vel af plt. snuvelen, med Forhærdelse af v foran l : snuffelen (Variant i sv. Dial. snavla : Sammenblanding med Aflydsserien snuble &c., s. d.).

snurre; germ. Onomatop., se snerre, snorke. paasnurr. — snurrig fra T. — (snuse, snyde, se Snude).

snylte, vel af *snyglte, cf. nsk. snygla (snylte, tigge), nsk., sv. Dial. snugga (ligl.); gg vel Assimilation (dg?, cf. nsk. snydja : haste, vimse efter Noget).

snære se Snare. snøfte, snøvle se Snude. snøre se Snor.

So; ligl. sv. (alm. Deriv. sugga); ellers Suu : nsk., gt., g. e. (ht. nu Sau, e. nu sow). Germ. og førgerm. sū- : ὑ-ς, lat. sū-s. Vel Onomatop. Se Svin.

Sobel, slavisk, gj. T. — **sober** : lat. sobrius.

Sod (oo); gd. Soot som i Sv., Nsk., Plt., E. Germ. sōt-; førgerm. sād- (gjenfindes i Slavisk); kan være Aflyd til sidde (s. d.). — [Det gamle Sod, kort o, se syde].

Sogn; gd. Sokn som i Nsk. (sv. nu socken); Suffix -n- til sōk-, se Sag, søge.

Sok(ke), gammelt germ. Laan af lat. soccus (cf. Saal, Støvle). — Sokkel : socculus.

Sol (oo); got. og germ. sau-il-; lat. sō-l; ἥ-λ-ιος; ind. su- lyse (hvoraf ind. sw-ar Sol). Se Søndag. — Solhverv se hverve. Solsikke : solsequium. Solsort en Omtydning : nsk. Su- el. Sysvorta (-svarta); „1ste Led synes at være Su ɔ: So"; ogsaa Sisvorta (helt Sorte).

Sold, gd. Saald som i Nsk. (sv. nu såll); et stærkt contraheret Deriv. til si (*salh-ald-* el. Lign.). Deraf : **sælde** (si). — „Sold" (Gilde) kan tænkes som Anvendelse af foreg., men ogsaa = nsk. Soll (Sammenrør; Stoi, Skraal; samlet Flok), maaske af Svall (Prat), af svalla (svulme). — **Sold** (hvoraf Soldat) er af lat. solidus Skilling.

som, gd. sum; **somme**, gd. sum sumt sume (m tidlig fordoblet); staa i Aflydsforhold til sam- &c. (s. d.), og til -som (ib.).

Sommer, gd. Sumer; almengerm.; germ. sŭm-, førgerm. săm- : ind. samā- Aar; celtisk sam, ham Sommer.

(Sonde, sondere : fr. sonde, -er, gj. T.; efter Diez af et *sub-undare; Skeat mener, at det i Fr. atter er fra Germ. : cf. Sund, a. s. sund-line *a sounding-line*). — **sondre** af t. sondern; se sønder-.

sone (oo); sv., nsk. soona; plt. soonen og swoonen; holl. zoenen (fordum ogsaa zwoenen); ght. uden w : suenen (dømme &c.), Suone (nu sühnen, og forvansket versöhnen). Germ. swōn-; førgerm. swān-; -n- Suffix? Elision foran -n-? [cf. lat. svadere?].

Sopken (oo) : plt. Sööpken (Brem. W.); se søbe.

Sorg; almengerm.; i ældste Ht. findes Sworga; germ. swŏrg-; førgerm. swargh-; -gh- Suffix?. — **sørge**, gd. *syrg(i)e : sworg-i-an.

sort (lukket o); gd. swart, ligl. nsk., sv., &c.; ht. schwarz. Germ. swărt-; førgerm. sward- (man henviser gjerne til lat. sordes Smuds, surdus dump, døv). — **sværte** : swart-i-an; Sværte.

Sort (aabent o), gj. T. fra Romanisk : fr. sorte (lat. sors -tis).

Sot (oott; dog ogsaa kort aabent o, især ofte i Sotteseng, -sottig); nsk. Soott; t. Sucht, got. soht-s. -t-Derivatum af germ. sŭk-, Aflyd til syg (s. d.).

sove; sv., nsk. sova; nsk. Ipf. svav og sov; a. s. swefan swæf; germ. swĕfan swăf swābum swĕbanas; førgerm. swap- : lat. sopire; ind. swap-. — **Søvn**, gd. Sivn, Syvn, = nsk. Svevn, Sømn; ældste nt. Swebhan; germ. swĕbn-; ind. swapnă-s, ὕπνο-ς.

spaa; ligl. nsk., sv.; antages at staa for germ. spah-, og høre sammen med gt. spehen (nu spähen), spaehe (klog, ældste ht. spaahi), af førgerm. spak- : lat. spec-tare, besigtige &c. (se Speil).

Spaan; almengerm. (e. nu spoon Ske); germ. og førgerm. spān-; -n-Suffix? [cf. σφην?, Kile].

Spade (hvoraf „Spader" i Kort); almengerm.; ifølge e. spade er germ. Form spād-, der ikke behøver at være Laan fra Romanisk el. Græsk : σπαθη, spatha Sværd, Bæverskee (hvoraf romanisk spada, épée). 'Spatel' er Laan af spathula.

(spadsere : spatiari, af spatium, gj. T.).

spag; gd., sv., nsk., plt. spak; bet. i Plt. „zusammengetrocknet, verwittert, angefault", spaken : sprekke af Hede (opr. da knase), Spakholt : „Holz vom Winde gebrochen"; ght. Spache : „dürres Brennholz"; a. s. spæc Ranke, tynd Kvist; i D., Sv., Nsk. findes kun overført Bet. : mør Tilstand : stille (om Vand), tam, eftergivende, forstandig (dette ikke nu i D.). Germ. spăk- (som i e. speak tale, opr. da knase; har i E. absorberet den af lignende Onomatopoii opstaaede Rodform spr—k-); førgerm. spag-. [„Junggram." : Variant af Roden i spaa, Grundbet. viis;! Ganske som de tage kjøn, s. d., for 'viis', og henføre det til kjende &c.]. — **spæge**, gd. spek(i)e, germ. spak-i-an. — Aflyd ā (med Omlyd : Gram. § 89. b.) : nsk. Spææk(ja) (Spaan), spæækja (fryse, stivne, opr. blive knasende). — Aflyd ō maaske i plt. Spook (Skræmsel; laant til Ht. : Spuk), nemlig hvis det er laant til Holl. (mangler i g. Nederlandsk; hvis spook var indfødt holl., da var det af germ. spauk- og uvedkommende; germ. ō er holl. oe); ældre d. og d. Dial. Spog vel fra Plt. (d. Dial. Spog : grov Side af Træaarer, Gjødning, og spoget : skjør, sprød, frønnet, have vel opr. ov, og høre vel ialtfald hid). — Se Spøg, Spette.

spalte, Laan af ht. spalten = plt. spalden (holl. nu spouwen, før spouden); Aflyd vel i Spjeld (s. d.).

et **Spand** (Maal); gd. *en Spann som i Sv., Nsk.; t. Spanne. Medomfatter nu plt. Ntr. Span(n), ht. Gespann (Forspand). — Af samme Rod : en **Spand**, gd. *(et?) Spann; sv. en spann; nsk. ett Spann; plt. Ntr. Span(n), „zuweilen von Leder"; maa opr. betegne udspilet Beholder, Maal. — **spænde**, gd. *spenne, nsk. spenna, germ. spann-i-an; „stærkt" Vb. i Gt., som plt. spannen speen gespannen. Germ. span-n-; uden Suffixet : nsk. spana -ade (spænde), gt. spanen (lokke; deraf Gespenst), isl. spenja, spænde, lokke (item gd. Spene : Yver); germ. og førgerm. spăn- (cf. lat. sponte &c.?); -n- atter Suffix? cf.

sнаю trekker. — „Span(d)rem", „spanne", Haandværkerord fra Plt. (Spannreeme). — **Spant** er holl. »van spannen«.

Spang (Spænde, Gangbræt) = t. Spange, &c. Ikke oplyst. Primair Rod som i foreg.? — 'spanke' (-ulere); sv. Dial. spaanka, spannketera, &c.; Deriv. med -k- til dette el. foreg.?

(Spanskgrønt, Oversættelse af viride Hispanum; t. Grünspan, Spangrün.).

spare, almengerm.; germ. og førgerm. spar- (gjenfindes i Slavisk). Nogle henvise til *σπαρνος* spredt, lat. spargere; Andre til parum (*sp-). parcus.

sparke; ogsaa sv., nsk.; -k- Suffix; cf. e. spur-n, lat. sper-nere; se Spor.

('Sparlagen' (e) : gt. Sperlaken „an Speeren aufgehängt"; el. af sperren?).

Sparre, almengerm.; germ. spar-r- (Assimilation?). Rod som i Spær el. Spor?. — **sperre** (æ), germ. sparr-i-an.

Spas : ht. Spaß, „erst nhochd. nach it. spasso« (expassus, -pandere). — **Spat** (tt; Hestesyge) er plt.; uoplyst. — Spat(h) (Mineral) fra T., „wol durch die Kreuzzüge aus dem Orient : ind. sphati Alaun .. wol persisch .. über Edessa" (efter Schade). — Spatel se Spade.

Spe, med sv., nsk. Spee, Laan af plt. Spee, Spei, der antages at høre til spiien (spy, s. d.).

spege (Kjød); gd. *spike?, *speeke?; sv. nu spicka, gsv. Spikimat; sv. Dial. speeka »torrka, gifva värma«; Spekjetall »tall med vissnad topp«; nsk. spiken (speget) m. fl.. — **'spege'** (Garn &c.)?; cf. sv. Dial. speka : rifva, kratta; nsk. spika (splintre &c.); Rod som i Spiger?

speide af ældre speie (Gram. § 102. c.; cf. holl. spieden af ældre spien); med sv. speja, nsk. spæja, Laan af plt. speen, speeien (Brem. W. 2. Nachtr.) = ght. spehen (nu ä); germ. speh-, se spaa. (Fra Germ. : fr. épier, espion, hvoraf Spion). — **Speil** : lat. spec-ulum gj. plt. Spegel, Speiel (cf. speculere, Spectakel).

Spek (æ), med nsk. Spekk gammelt Laan af plt. Spe(c)k. Indfødt gnsk. Spik. Germ. spek- (k); om Aflyd til Rod som i spag? (s. d.). [Henførelsen til *πιων* er høist upaalidelig].

Spelt (Plante) : lat. spelta gj. T. — spente (spinte, spinke); sv. spänta hugge smaat, i Dial. uddele i Smaaportioner, henføres til spån. — **Spergel** : lat. spergula gj. T. — sperre (æ) se Sparre.

Spet(te) (æ) Plet, med **spettet, Rødspet(te)**; indeholder en Assimilation, snarest af kt, cf. e. speck, a. s. specca Plet, »allied to Low. Germ. spakig spotted with wet«; Rod da Aflyd til den i spag (s. d.) (gd., nsk., e. Spott : Plet, maa høre til spy, spytte). — **Spette** (Fugl; cultusministerielt Forbud mod denne d. Form er af samme Sort som samtlige officielle Sprogforbedringsfuskerier) = nsk. Spetta; sv. Dial. Spett; t. Specht, fordum ogsaa Spech (hvoraf fr. épeiche). Behøver ikke at betegne: 'Spettet'; kan ligesaa vel be-

tegne: Træknaser, Træpikker, Frembringer af hakkede Pletter (se spag). [Henførelsen til lat. picus maa vel opgives. Den til spähen er uantagelig].

Spid (at spidde), med sv. spett, nsk. Spit, muligvis Laan (skjønt formelt Mærke mangler) af plt. Spit (Genitiv Spetes); forældet ht. : Spitz (som af -tt). — **spids**, Spids, spidse; fra Plt. : spiss, spitz, Spisse, Spitze, der ikke behøve i Plt. at være Laan fra Ht., da -s- kan være Suffix i T. : spit-s-. — **Spids** (Hund) : t. Spitz, „substantivirtes Abjectiv". — **Spidsborger**, -glas el. -glands, -hjort, -lerke, -rod gjengive Composita med det ubeslegtede ht. Spieß (Spyd), der dog i nogle af dem i T. har fortrængt et ældre Spitz- (forbum Spitzhirsch, -glas).

Spiger, gd. *Spiiker, plt. ligl.; nsk. Spiikar; nsk. Spiik (Splint, i Sv. Søm), e. spike. Germ. spik-. Aflyd spaik- : ht. Speiche, e. spoke Hjulege. Aflyd I, cf. spege (Garn)? — [Men „Spikolie" er af lavendula spica, »spica nardi«].

Spil, spille, med sv., nsk. Spel, spela, vel Laan af plt. Spil, spelen = ght. Spil, spil(e)n (i; nu ie). Førgerm. sp—l- (cf. ind. sphal-?, smekke; ψαλλειν?, nappe, spille). — Tjener i D. i Gangspil &c. tillige til Gjengivelse af nt. Spille (holl. nu spil), vel med ll af nl (af spinnen), da det betyder „Spindel, Walze, Winde". — Spilfegteri, Uglspil gjengive Spiegelfechterei, Eulenspiegel.

spilde, gd. spille (spialle, spielle); sv., nsk. spilla; plt. spillen; a. s. spillan. Germ. spill-i-an (her ll vel Assimilation; Rod sp—l-?). Derivatum med -th- : germ. spill-th-i-an, der i ældste T. og i A. S. lyder spildan, i Plt. spilden, men i D., Sv., Nsk. (hvor lth blev til ll) ligl. vilde lyde spille, -a.

Spile (ii) = nsk., plt. Spiile (spids Stav) (holl. nu spijl); deraf spile (stramme ved Spiler). Aflyd germ. I : nsk. Spila, Spela (flad Splint, &c.; sv. nu spjela, -e). Grundbet. snarere spids end spaltet. Førgerm. spail- spil-. — Herhen hører vel **Spiltog** (-tou) (cf. Fortog) = nsk. Spiltog, „maaske rettest -taag" (nsk. Taag bet. „ogsaa Rude, Teig i en Eng"). (Sv. nu spilta).

Spilling (Blomme) : ht. Spilling, ght. Speneline; hvis af lat. spinula Torn, har det opr. betegnet en anden Frugt.

spinde, gd. *spinne spann spunne spunnen; almengerm.; 2det -n- Suffix, cf. nsk. Spune (Spinden), sv. spånad. Rod sp—n- se under spænde. — Spinnel (gsv. Spinnil), senere Spindel (Edderkop), i D. bevaret i **Spindelvæv** („Spindel" i Uhr er rent t.). (Cf. e. spider, g. e. spither »for spin-ther«).

spinkel; sv. spinkig, nsk. spinken : Spink i sv. Dial. ɔ: Finke (s. d.), Kramsfugl, spinkel Person. (Cf. sv. spenslig? for *spinkslig?).

Spir, Spire, spire (ii); ligl. nsk. Masc. Spiir, Fem. Spiira (sv. spira betyder Spir); a. s. spir (e. spire); plt. Ntr. Spiir (Grasspitze &c.; Spiirswale: Taarnsvale); holl. divergerende spier (for ij). Maaske egtl. Spiraltop, germ. Laan af lat. spira? Spiral.

Spirrevip, vel for *Spirvevip (Spurvehale) se spærlemmet. Sv. Dial. Spillevink er da Omtydning.

Spise af plt. Spiise, ht. nu Speise, „im Beginn des 9. Jahrh. entlehnt aus it. spesa Aufwand, Kosten .. zu lat. expendere". Denominativ t. spiisen (ei): **spise** (bet. opr. bespise).

Spjeld; ligl. nsk. (sv. nu spjell); af ældre Spiald, af end ældre Speld; got. spilda, ght. Fem. Spelte (Splitter &c.): hører til spalte (s. d.).

„spjette" (æ), hører til Gadesproget; nyere Onomatopoieticon?).

Splid (ii), det forældede **splide**, og det yngre **splitte** med **Split** (Gram. § 92); vel Laan fra Plt. : spliiten spleet = ght. spliizen spleiz (nu spleißen spliss). Germ. split- splait- split-; førgerm. splai-d- spli-d- ikke fundet. — Forhold til de, vistnok laante, **splittre, splintre, Splint** (før ogsaa splindre, Splind) ikke let at bestemme; splitter- el. splinterny, fra T., egtl. vel med hver Splint ny (Udvidelse af Brug : splittergal, -nøgen). Splint har fra Nt. ogsaa medbragt Bet. 'ydre blødere Lag Ved', der plt. dog oprindeligere benævnes Spint, hvilket egtl. betyder Spek, Fedt, som i A. S. — Holl. Deriv.: splitsen, laant til vort maritime Sprog : **splidse** Toug.

Spole, spole (oo); ligl. i Nabosprog; maaske fra Plt. : Spoole = ht. Spule (bet. ogsaa Pennepose). Ikke oplyst. Er -l- Suffix, kan primair Rod være som i Spand (s. d.). — Spolorm („Spulwürmer : spulförmige"). [Uvedkommende : spolere : lat. spoliare].

Spor (opr. kort o, nu langt og lukket); ht. med u; germ. spör- (ŭ); af samme Rodform : **Spore** almengerm. („sporenstregs" : spornstreichs), samt **spørge**, gd. spyrie spurde spurd (g af i, og overført paa Imperativ, Præt., og paa Spørgsmaal, &c.; Gram. § 185); ht. spüren bevarer den opr. Bet.; germ. spür-i-an. Aflyd spär- : sparke. Aflyd spër- (ĭ), cf. Spirrevip, spærlemmet, se Spurv. Førgerm. spar- træde, sparke, sprelle; lat. sper-nere. — [Uvedkommende: naturhist. Fagord Spore : σπορα Frøkorn].

[„Sport", langt lukket o; rent e. — Sportel -tler : lat. sportula].

Spot, spotte, spotsk; ikke blot i Nt., men ogsaa i Ht., fra ældste Tid af, med tt, ikke ht. tz; derfor har man villet opstille en germ. Form med -th-th-, der allevegne skulde være blevet til -t-t-; Etym. da aldeles dunkel. Men alt i ældste Ht. findes ogsaa spoton, Spotare med enkelt t. Der skulde altsaa antages Laan, f. Ex. fra Nt. til Ht., eller udenfra til Germ.?

Spove (Fugl)?; ligl. sv. Dial. (sv. spof); nsk. Spoe, Spue.

sprade (se Molb.; Sprader, Spradebasse); cf. sv. Dial. sprata : sparka omkring (Fritzner har dog et spradka sprelle). Nsk. spraata (passiare) seer ud som Aflyd. Se spræтte.

sprage, gd. *sprake, sv. spraka; Rod som i nt. spreken sprak, ht. sprechen. Førgerm. sprag- (gjenfindes i Litauisk med Bet. knittre). — Heraf **spraglet** (til-

gnistret; i Gd. treffes spakleb, af den synonyme Rod spak-, se spag). — Antages r omsat, bliver Rod som i plt. sparken, e. spark(le); cf. lat. spargere strø.

sprede; mulig, med det „mindre brugelige" nsk. spreiða, Laan af plt. spreiden, = ht. spreiten, a. s. sprædan; germ. spraid-i-an. Ght. spriiten spreit; sv. sprida, indfødt, el. som af et plt. *spriiden, der dog ikke anføres; germ. sprīd- spraid- sprĭd- (ogsaa med -th-, hvis et antruffet ght. spriiden er Andet end slet Orthographi?); Dentalen vel Suffix; Rod da sprai- spri-?

springe (ældre d. Impf. sprank sprunge, Imperat. sprink). Almengerm.; germ. spring- sprang- sprung-; ikke fundet udenfor Germ. [Uvis Henførelse : litauisk sprugti undkomme; σπερχομαι stræber]. (Om -g- Suffix? cf. sv. Dial. sprinta, ght. sprinzen : springe). — **sprenge** (æ): germ. sprang-i-an. — **sprække** (æ), snarest Derivatum med germ. -k- og Assimilation; antages alm. for yngre, opkommet ved Supplering til Ipf. sprakk af springe, hvilket kan passe i Nsk., men ikke til ovenanførte d. sprank. — **Sprinkel** (Hudplet) vel af plt. Sprinkel, Springel; cf. sprenkelen, e. sprincle stænke. [Henførelsen til e. freckle er, som mange „junggram." Opstillinger af Dobbeltrod med og uden s, værdiløs]. **Sprinkel**(værk) : nt. Sprinkel, sprenkel (flere Bet.) (Nogle ville henføre ogsaa dette til en anden Rod).

(S p r i t : lat. spiritus).

Sprog, Laan af plt. Spraak(e) = ht. Sprache (germ. sprāk-), og (som i Bibelsprog, Ordsprog) af plt. Sproke, ht. Spruch (germ. sprōk- el. ū); af sprechen, se sprage.

Sprosse (Tværtræ) : ht. Sprosse af spriessen. — Hører sammen med **sprude**, gd. *spruute (= nsk. spruuta), samt **sprutte** (Gram. § 92). Bet. hos os indskrænket; cf. nsk. sprøyta (prelle), e. sprout, ht. spriessen, &c. Germ. sprūt- spriut- spraut- sprŭt-; -t- Suffix : cf. t. sprühen, Spreu (germ. spriu-). — **sprudle**, er for vor Bevidsthed sprude med -l-, men er dog Laan af ht. sprudeln (ikke truffet i Gt.), germ. spr—thl- (Vocalen vanskelig at bestemme; nht. u kan være germ. ō, førgerm. ā, hvilket vilde give Rod sprā(w), der foreligger i det endnu af Molbech opførte s p r a a : aabnes, om Æg; i sv. Dial. spire, springe ud &c.; ght. spraeien : sprøite; maaske Aflyd germ. ō i sprühen?). — **Spryd** (i Bugspryd, s. d.), gd. *Sprydt, af *Spriut = holl. spriet, plt. Spreet. — **sprøite** (hvoraf vel nsk. sprøyta i Bet. sprøite), turde være holl. spuiten (= e. spout; enten hørende til spy, eller -r- eliberet) paavirket af sprude, sprutte (cf. sv. spruta); (ellers maatte antages Laan fra Nsk., og Betydningen der indfødt). — **sprød**, Laan af ht. spröde, „scheint zur Wz. von Spreu zu gehören".

s p r æ k k e (e), s p r æ n g e (e) se springe. — **sprælle** (bedre med e); om sammenvoxet af flere Ord? cf. nsk. sprala, spræla; sv. sprattla (se sprade); et af Gislason anført isl. sprikla; e. sprawl, g. e. spraulen.

sprætte (bedre med e); et *sprette spratt er nu absorberet af det „svage"

med Ipf. -ede (fordum -tte, ens med Inf. : Gram. § 120. a. Note; 180. a. d.). Heri en Assimilation. Nogle sætte det = ht. sprinzen (springe), hvilket er tvivlsomt; sv. Dial. har baade et sprinta, og et spritta, spretta. Cf. under sprade.

sprød, sprøite se under sprude, sprutte.

spule og **spøle** (med Spølkumme) ere Laan af resp. holl. spoelen (ū) og plt. spoolen (öö); ht. spülen. Rod ens med den i Spole.

Spunds, Spundpæl, spunde, spundse; af t. Spund : „aus lat. puncta Stich, Loch .. wegen des S- vgl. it. spuntone Pike, zu lat. punctum«; »uit een *ex-punct-«. (Sv. sprund vel da forvanslet).

Spurv = nsk. Sporr (isl. spörr), og uden Omlyd (Gram. § 88 med Note): nsk., sv. Sparv. e. sparrow; germ. og førgerm. spăr-w- ; lettisk sparw-s Bremse; cf. Rod spar- sprælle &c., lat. spernere. — Aflyd : sv. Dial. Sperv, gsv. Spirw; se Spirrevip, spærlemmet.

spy = nsk. spyya; ght. spiien (nu speien); got. spiwan. Dog holl. spuwen. Cf. lat. spuo; πτυω; litauisk spiauti. Variabelt Onomatopoieticon. — **spytte**, med nsk. spytta, vel (Gram. § 92) udviklet fra Præt. af et ældre *spyyte spytte spytt (som i Isl.). Sv. spotta, nsk. sputta, uden Omlyd. (I Gd. træffes spitte, vel blot graphisk Variant, idet Tegnene i og y tildels bruges isleng; dog har A. S. spætan og spittan, af en anden Aflydsserie, udgaaende fra opr. onomatop. Variant). Omlyd i Spyt vel nyere, fra Vbt.; cf. nsk. Sputt. (Ht. spucken : „Vorgeschichte nicht zu ermitteln“).

Spyd, fordum Spiud, gd. Spiut; nsk. Spjot; ht. Spieß; &c.; germ. spiut-; -t- vel Suffix; cf. nsk. Spaud, Spaug (tynd Stang), sv. spö,. gsv. Spød(e).

spydig, tidligere spidig : „af plt. spiitich, med holl. spijt, e. spite, af fr. dé(s)pit : lat. despectus» (lit. Retskr.).

spæd?; ogsaa sv. Hvis germ. spăd- (ikke -th-), da = nt. spaade, ældste ht. spaati (nu spät); got. spēdiza senere; Bet. da hos os enten : sent født el. opspiret (ɔ: lille mod Andet), eller : langt udtrukken, tynd : cf. σπαω trekker. — Vist hører herhen **spæde**, sv., nsk. spæeda (opr. gjøre tynd?); Aflyd ā : sv., nsk. Spad (tynd Suppe).

Spær, gd. Spiær, *Spiar, af germ. spēr-; gt. Sper (nu Speer); e. nu spear. Førgerm. spar- : lat. sparus lille Spyd. [Vocalen hæslig Anstødsstenen for „Junggrammatikerne“; oftest lade de godmodigt saadanne Tilfælde staa hen uimodsagte, cf. f. Ex. det endnu værre Tyr; saa meget mindre vrages i denne Bog nogen Etymologi, fordi den modstrider „junggram.“ Theorier om Vocaler af a-Serien]. — Neppe hidhørende : **spærlemmet**; cf. nsk. spirven, spirvelimad ɔ: spurvelemmet (se Spurv); cf. Spirrevip, spinkel.

spæge se spag. Spænd, spænde se Spand. spærre se Sparre. — spæ- se ellers spe-.

Spøg, spøge, Laan af plt. Spook og (med öö) spooken (Omlyd af os overført paa Spøg, eller dette extraheret af Vbt.); egtl. Skræmsel, skræmme (se spag), saa Gjengangeri, Formummelse, Gjøgl.

spole se spule. — spørge se Spor.

staa, stande (Præt. Part. gd. staden; senere standen; senest, dog alt i Middelalderen, staaet); af fælles Rod (cf. gaa, gange); førgerm. sta- : lat. stare, ἵστημι, &c.; germ. sta-i- og sta(n)d-. [E. stay støtte, standse, forblive, hører ikke directe til : „O. Fr. estayer : O. Dutch stade, staeye ɔ: prop, stay.“]. — **Stand**; Stander (Stolpe), -stander; -**stændig** fra T. — Se Stad, Sted, stede. — „Staahei“; om forvansket af nsk. 'paa staaheite Flekken'?, „egtl. medens Sporet endnu er varmt af Foden; ny Form for standheit el. stodheit“.

Staal; almengerm.; germ. (og ældste ht.) stāhal-; „cf. altpreußisch pannustaklan Feuerstahl“. Opr. Bet. vel 'Stivt'; cf. lat. ob-stacul-um; primair Rod sta-?

Stab (Commandostav), rent ht.; se Stav.

Stabel gd. *Stapel; hos os nu er **Stapelplads** Laan fra Nt.; egte ht. Form er Staffel. Bet. egtl. 'Opstillet', 'Staaende paa sin Fod'; a. s. stapan stōp skride, hvoraf steppan, e. step; ht. Fußstapfe; Aflyd ō : plt. Stoope, ht. Stufe. Laan fra eller snarere til Slavisk ifølge p i slav. stapati skride m. fl. Hvis opr. germ., da førgerm. stab- : lat. stabilis, stabulum. [I Isl. findes stöpul-l brugt til Gjengivelse af det helt uvedkommende e. steeple Taarn, germ. staup-].

en **Stad**, længe tillige (ved Udtaleændring) en **Sted** (Localitet, Kjøbsted), nu i Bet. Localitet et **Sted** (Pl. Steder, Stæder, blot orthographisk Sondring; Gram. § 106. d. Note). Nsk. Masc. Stad (Localitet, nu ogsaa Kaupstad); ht. Fem. Statt, skrives i Bet. By Stadt; e. stead; &c. Germ. sta-di-, Rod som i staa. Composs. : stadfæste &c.; Statholder : Statthalter halvdaniseret. Stedfortræder gjengiver Stellvertreter. — **Stedfader** &c. (d stumt), Omfortolkning af plt. Steep- (og Steef- ved Assimilation til Vader; overført paa Steefmoder &c.) = ht. Stief- (graphiskt eftergjort hos os i „Stif-“, af Nogle ændret til „Stiv-“); gd. Stiup-, der nu skulde lydt Styb-; opr. Bet. snarest : Hul, Vacance; Aflyd i nsk. Staup (Hul, f. Ex. i Hjulspor; Bæger, se Stob), Staupa (dybt Spor), stuupa staup (falde), sv. Dial. stiupa, sv. stupa; d. støde (s. d.); a. s. steap, e. steep steil; &c. — et **Stade** : plt. Ntr. Stade (Bredd, Skibsstade; isl. stada er Fem.); se overstadig. — **stadig**. — **stede** (til-, ud-), gd. stedie stadde stadd; germ. städ-i-an. — **stedse** : t. Genit. stets af stet, ght. stääte, ældste ht. staati (germ. stät-); stetig, plt. stedich (blivende paa Stedet), hvoraf d. **stædig**. — **Stat** : lat. status (Rod sta-) gj. t. Staat. **Stads** : t. Genitiv Staates; deraf **stadse, stadselig**; af Nom. : **statelig**, ligl. plt.; ht. stattlich, af Staat med Forkortelse [t. Lingvister mene : „zu mhochd. Stat : gute Gelegenheit“; men da maatte i Plt. ventes d).

Stag (maritimt); nsk., sv. Stag, staga (støtte); plt. Stach; a. s. stæg, e. stag; fr. é(s)tai Toug, é(s)tayer støtte, som dog af Nogle skilles fra (se e. stay under staa). Se Steile.

Stage, gd., sv., nsk., nt., e. Stake; germ. stäk-, en af Rodformerne til nt. steken, se stikke. — Deriv. : **stagre** (burde ikke skrives stavre; tilnøds med u) = nsk. stakra, g. e. stakeren (nu findes i E. et stagger; d. Dial. stagge : gaa tungt). — (Stakit, gj. T. af it. steccato, der vel stammer fra Germ.?).

Stak (kk); nsk., sv., e. Stack; germ. kk flertydigt; kan være beslegtet med foreg.

stakaandet (kk), **stakket**; sv. Dial. stacket, nsk. stakkutt; sv. stackig; gnsk. Stakk-r (kort Klædningsstykke). Vb. **stække** (Vinger &c.). Germ. kk (neppe nk) flertydigt. (Cf. Stok, Stykke,?).

Stakkel, fordum Stavkarl (Stodder).

Stald, gd. *Stall; almengerm.; hører sammen med stille (s. d.); 2det l (assimileret?) Suffix; cf. a. s. Ntr. stæl Plads, Pl. stalu. Primair Rod vel sta-. Cf. Bestalling, Gestalt. **Stalbroder** : Stallbruder; Molbech: „egtl. som deler Værelse med En" (cf. f. Ex. e. stall : Skur, Bod); skrives uden d for at udelukke nuværende specificeret Bet. af Stald. — „stalle" i Kudskesprog, ligl. nsk., sv., plt. (og Stal, se Molb.,?) høre vel hid (se Brem. Wb.); enkelt l i e. stale. — Til Roden hører **stalke**, e. stalk. Se Stilk.

stamme (med næsten glemt Adj. stam); almengerm. (t. stammeln, e. stammer); germ. stäm- ifølge nsk. stam, stama, holl. stamelen, m. fl.; altsaa ialtfald ikke directe Aflyd til stum (s. d.). Primair Rod sta-? Se stemme (æ).

Stamme (at stamme fra), Laan af t. Stamm, der af t. Lingvister ansees for Eet med ældste nt. Stamn (Fartøi, egtl. Stavn, s. d.).

stampe (staa i Stampe); almengerm. (i Nsk. tildels stappa). Seer ud som Aflyd til stump. Førgerm. stamb- : στεμβω træder. (Fra Germ. : fr. estampe, &c.). — T. Deriv. : **Stempel** (ght. correct med pf).

Stand, Stander (Stolpe), -stander, se staa. — „**Stander**" (Flag) for Standert = Standart, fra Romanisk, af lat. extendere.

stan(d)se (d mod Etymologien), med iterativt -s- af ældre d. stad-ne ('stane' ikke helt glemt), nsk. (sta(d)na, sv. stanna; med inchoativt -n- (Gram. § 102. d.) af Stad (s. d.). Bet. : begynde at blive paa Stedet (ikke : blive staaende).

Stang (at stange); almengerm.; = στουνξ; se stinge. — Deriv. med Omlyd: **Stengel** (æ), hos os nu vist fra T. (nsk. Stengel bet. Vom o. L.). **stænge** (lukke med Stang), germ. stang-i-an; et **Stænge**. Se stinge.

Stank se stinke. — Stankelben? — Star-, star- se Stær-, stær-. — [„starte" rent e.]. — Stat, statelig, Statholder se under Stab.

Stav; almengerm.; ifølge ht. Stab : germ. stäb-; førgerm. stäbh-, gjenfindes i Litauisk; ind. stabh- »to prop«. Fordums Pl. Staver bevaret i Bog-

staver (hvis Sing. har skiftet Kjøn), hvoraf **stave**, Stavelse, samt i Ege-, Gjerde-, Pibe-, Tøndestaver, og 'falde i Staver' (opr. om Kar); hvortil er opstaaet et Sing. „en **Stave**" af usikker Anvendelse (nsk. Stava betyder lille Spand med Stav som Haandtag). Deriv. : en **Staver** (slet Form : „en Stavr"), med Pl. Stavre; ligl. Staver el. Stavar i sv. Dial.; Talemaade : 'løbe sig en Staver i Livet'. Vb. **stavre** i Bet. sætte Gjerdestaver. — [Men „stavre" rave, bedre stagre, hører til Stage, s. d.].

Stavn; i Gsv., og nu i Nsk. Stamn (sv. nu stam), Masc.; nt. Fem. Steven (hvoraf **Stevn** og sv. stäf), a. s. stæfn, stefn (nu e. stem) betyde tillige Træstamme; Ght. citeres et Stebe (Stavn). Ansees gjerne for Derivatum til Stav. Nogle antage dog -mn- for opr. (altsaa tilbagevendt i Nsk., Gsv., cf. Navn) ifølge στα-μνος Krukke, hvorefter Fartøi vilde blive ældre Betydning end den nuværende, og Træstamme afledet Betydning. — Deriv. : **stevne** (ogsaa i Bet. kappe), **Stevne** (æ) (Bet. citere for Retten er Specialanvendelse).

Sted, Sted-, stede, stedse se under Stad.

Steg, **stege**, gd. Steek, steek(i)e; nsk. Steik, steikja (sv. nu steka); g. e. steike er fra D. (nu Sb. steak), Aflyd I i nsk. Stike (Stegning), stikna (steges). Germ. Rod staik- stik- vel = den i lat. in-stig-are, στιζω (ɔ: stigio) stikker, ɔ: førgerm. staig- stig-; stege vel opr. sætte paa Spid? — **Stegers** ɔ: Steger-hus. — [Det gamle Steg (Pæl, se Molb.), af *Stek, kan høre til denne Rod eller til den i t. stechen].

steil (at **steile**) af t. steil, gt. steigel; se stige.

Steile (at **steile**); sv. stegel, stegla; nsk. Stegla (Art Fiskeline), stegla („udspile, ophænge i udsperret Stilling, cf. gnsk. Stagl : Steile"). Vel Derivatum til Stag.

Stel (II) se under stille.

Stemme (at stemme), Laan af plt. Stemme, Stemne = ht. Stimme, i ældste Ht. ogsaa Stimna; a. s. stemn, stefn; got. stibna. Uvist, om bn eller mn er ældst; i sidste Fald er Slegtskab med στομα, Mund, tænkeligt.

stemme (æ; ɔ: dæmme, standse); gd. findes stavet stæme; dog nsk. (med isl.) stemma; gt. baade med m og mm : „Wz. stam- wie in stammeln" (se stamme).

Stempel se stampe.

Sten (ee); almengerm.; nsk., ht. Stein (nt. ee); a. s. stān (nu e. stone); got. stain-s. Germ. og førgerm. stain-; -n- vel Suffix; cf. στια Sten.

Stente?; Dial. ogsaa Stette; sv. stätta; nsk. Fem. Stett (Ntr. Stett betyder Fodstykke, Fod under Kar). Man kunde tænke paa Rod stand- staa, eller paa Aflyd til stuntet, vel neppe paa plt. Steente (Gestein). [Henførelsen til stige er umulig].

(Steppe, russisk gj. T.).

Stervbo : plt. sterven = ht. sterben; e. starve nu sulte; nsk. starva (arbeide døie), starven, sterven, styrven (haard, stiv, syg). Førgerm. star-bh- : στεριφ-ος

haard, stiv, *στερ-εος* ligl.; lat. ster-ilis; primair Rod da som i got. Fem. stero den Ufrugtbare, t. starren &c.

Sti se stige. — „Stif=" se under Stab.

en **Stift**, fra T.; Nogle mene „wohl zu Wz. von steif"; Afljd til Stav kunde tænkes. — et **Stift** (med stifte, Stiftelse) fra T. (nt. alm. Sticht; men a. s. stihtan, ordne, skulde ikke efter normale Lydforhold høre hid). Betydningen tilsteder Combination med foreg.; men germ. i og ft ere flertydige.

stige (ii); gd. Præt. *steeg stige stigen; nsk. stiiga steig; ght. stiigen steic; &c.; germ. stīg- staig- stĭg-; førgerm. staigh- stĭgh- : *στειχω* stiger, skrider. — Form stĭg- : en **Stige**, ligl. nsk. (ikke ii), og vel **Sti(g)bord** (se Molbech), **Stigbøile**, nsk. Stigbøygel, der dog gjengiver t. Steigbügel. — Form stīg- : **Sti** (Fodsti), gd., nsk., sv., gt. Stiig (nu ht. Steig); — og vel **Sti** (lille Stald), gd. Stiig og Sti, ght. Stiige, nu Hühnersteige, e. sty, = *στοιχος* »a row of soldiers, also of poles with hunting nets into which game was driven, i. e. a pen or sty« (herimod have de, rigtignok paafaldende, nske. Former Ntr. Sti, Creaturfodring &c., stia, indelukke &c., isl. stía, svínstí, som med elideret -h-, altsaa som af anden Rod, neppe Vegt; -g- tør antages elideret). [*στοιχος* : Hensyn til „junggram." Theori om „indogerm. e« maa aldeles afvises; den overtrædes idelig af Skolen selv; cf. Tyr, Spær, Aar, &c.].

stikke, et **Stik** ('lade i Stikken' med. t. Genus; 'stik imod'), **Stikke** (Bud=stikke o. l.), **stikken, stikle, Stikling, Stikkels**bær; ibethele Laan fra T., der dog vel havde et og andet (nu ikke let bestemmeligt) Indfødt at slutte sig til. To Rødder, nu vanskelige at sondre : 1. germ. stĭk- staik-, førgerm. stĭg- staig- : in-stig-are, *στιγμα*, og stege, vel t. sticken, m. M.; 2. germ. stĕk- stăk- stāk stŏk-, førgerm. stag-, „cf. russisch stegati steppen", t. stechen, stecken [„Jung=gram." lade aldeles ubevisligt den sidste udvikle sig af den første; cf. bede &c.]. Hos os combinerede stikke sig desuden med stak, indfødt Ipf. af stinge (s. d.). (Alm., neppe medrette, menes stikke blot at være opstaaet som yngre Supple=ment til Formen stak).

Stil (at stile) : lat. stilus gj. Romanisk og T.

Stilk = sv. stjelk, nsk. Stelk, Stilk, Stylk. Germ. stĕl-k-, Afljd i e. stalk og to stalk (»walk on stalks«), d. s t a l k e. Uden Suffixet : ht. Stiel. Cf. *στελεον* Haandtag, *στελεχος* Stub (*χ* ikke = germ. k). Rod som i sigde.

at **stille** (aabent i = lukket e : Gram. § 60), sammenfatter nsk., sv. stella (germ. ställ-; cf. Gestalt, bestalte) og stilla (germ. stĕll-), t. stellen og stillen. — Adj. **stille** er fra T. — **Stel** (Thestel; Seil) er hos os vel Laan af t. Stell, Gestell. — Rod som i Stald (s. d.). Cf. *στελλω* stiller. — Romanisk Suffix : plt. Stellasie (Brem. W.) : **Stillads**.

Stillids : plt. Stegelitze, ht. Stieglitz, „slavisches Lehnwort".

stime, Stim(e) (ii); nsk. stiima (sv. nu stimma), plt. stiimen (tosen). Afljd i ght. Steim (Gebränge). Cf. ind. pra-stīma- gedrängt. Deriv.: **stimle**, Stimmel.

stinge; Ipf. gd. vel *stakk som i Nsk., Pl. stunge, Part. stungen; Imperativ maaske *stikk (kunde da let voxe sammen med stikke, s. d.); a. s. stingan stang. Førgerm. stan-gh- : στενω, στεναχω driver ind i snevert Rum, opr. om den dermed følgende Knarren, derfor ogsaa stønner; στουνξ -υχος Spids; se stønne. Deriv. : Sting, Stang. [„Junggram." : af førgerm. stig- staig-!]. — Samme Rod stan- med førgerm. -g-, germ. -k- : a. s. sten(e)can puste, stønne, e. stench Stank, sv. Dial. stænka (stinke, germ. stan-ik-i-an), sv. stånka, puste haardt; nsk. Stank (Stønnen), stanka (puste), og vel altsaa t. stinken, Gestank, a. s. stincan, e. stink; fra T. ere laante d. **stinke, Stank** (dog kan d. Dial. stinkende, ɔ: pustende, Storm være indfødt); Bet. slem Lugt er nyere Indskrænkning; i Ght., A. S. betyder det dufte, dunste vel eller ilde. Altsaa er nsk. stæœken (harsk), stæœkja (stinke; sv. Dial. stääka) maaske et andet Ord, skjønt dog med -n- elideret, cf. ταγγος? (harsk; for στ-?). — Alm. ansees stinke for Eet med gd. stinke stank stunken (fare, prelle af : Pilene stunke af hannem), nsk. støkk(v)a, got. stinqan støde (cf. lat. -stinguere?), hvorfra Betydning utvivlsomt kunde gaa over til uddunste; men disse kunne ikke føres tilbage til et germ. stan-ik-, stan-k-, men kun til germ. stinqu- stanqu- stunqu- (hvortil e. stench, a. s. Gen. Pl. stenecendra neppe kunne tilbageføres); i A. S. bleve da, ved Udfald af -u-, enslydende : stincan fare og stincan dufte. D. **stænke**, a. s. stencan i Bet. »scatter«, nsk. trans. støkk(v)a ere af germ. stanqu-i-an. — [Atter ved disse Ord ville nogle „Junggrammatikere" hen til et opr. i ai : „Wz. steig«!].

stirre; sv. stirra; nsk. stira; ht. stier, stieren „erst neuhochd."; skulde ventes at være Aflyd til nsk. stara, gt. staren (nu rr), e. stare, &c.; men hvis Aasens Angivelse Stiir (ɔ: Stirren) er rigtig, og det ikke er yngre Forlængelse, høre de til adskilte Aflydsrækker, og kunne da vanskeligt være beslegtede.

stiv (ii); (sv. nu styf), plt., ght. stiif (ht. nu steif; e. nu stiff). Germ. stîf-; førgerm. staip-; man antager samme Rod i lat. stipes Pæl, m. fl. — „Stif-" se under Stab.

Stjerne (ie af ældre ia, af end ældre e); uden synligt -n-Suffix : ght. Sterre (e. nu star); germ. stĕr-u-; førgerm. star-; lat. stella (ɔ: ster-la), ἀστηρ (hvoraf Asters).

Stjert (ie af ia af e); ligl. sv.; nsk. Stert, Stjart; plt. Stert, ht. Sterz; &c. Germ. stĕr-t-; førgerm. star-; στορ-θη Tak (Suffixet divergerer; cf. Flint).

stjæle, gd. ogsaa stele; Præt. gd. stal staale stolen; almengerm. (Forældet : Styld, Tyveri). Germ. stĕl- stăl- stāl- stŏl-. Førgerm. stal- har Bet. stille o. L. (cf. στελλω); stjæle da opr. flytte?

Stob (oo), Laan af plt. Stoop = nsk. Staup. Se støbe.

Stod; nu kort o; opr. oo : nsk. Stoodhest; „isl. stód Flok Hopper med en el. flere Heste"; ght. Stuot (Hesteflok; Stute nu Hoppe); a. s. stōd; &c.

Germ. stŭ-d- maa høre sammen med sta- staa. — Fra T. : **Stutmester, Stut(t)eri.**

Stodder; sv. Dial. Staatare; nsk. Staatarkong; vel opr. pyntet Dukke (i Stabs : Staat?); Staadare i Skaane : sidste Neg, hvilket pyntes; Binderen „siges" Juleaften at skulle sidde ved Bordenden, men en udstoppet, pyntet Figur sættes der, kaldet 'Staadaren' (Rietz); kunde da dernæst betegne en Don Ranudo, og senere enhver fattig Stymper.

Stof fra T.; „erst neuhochd., mit niederl. stof, e. stuff, aus dem Romanischen : étoffe, it. stoffa, deren Ursprung unaufgeklärt ist"; Nogle henføre det med it. stoppare, fr. étoupper, udstoppe, til lat. stuppare, fylde med stuppa Blaar. — (Deriv. : nt. stoffeeren; »daarvan nhd. staffieren" : 'staffere').

Stok (kk); almengerm.; germ. kk flertydigt; Rod i t. stechen passer libet, da Bet. egtl. er Stamme, Bjelke, Blok. [Kunde minde om στεγνος i Bet. Tag?, isaafald : Tagbjelke, Træstamme stor nok dertil, &c.].

Stol (oo); almengerm.; germ. stō-l-, Afslyd til sta-l-, Rod sta- se staa; cf. στηλη Søile. — **stole** paa; nsk. stola (seg); maa vel høre til samme st—l- og Rod sta- (el. til st—d-l-? cf. isl. studil-l Støtte). — (Stolle er t.; Afslyd til Stall, stellen). — **Stolpe**; ligl. sv., nsk.; plt. („wahrscheinlich kleiner Balken, Pfosten"); men holl. stolp, plt. Stulpe (ü) betyde Laag; holl. stelpen hemme; nsk. stelpa ligl.; sv. stjelpa vælte. Germ. stelp- stalp- stolp-; førgerm. sta-l-b-.

stolt, vist gmlt. germ. Laan af lat. stultus. T. Lingvister anse det for indfødt germ. af Rod som Stylte. Holl. nu stout, hvoraf med ændret Bet. e. stout, og deraf hos os **stout**.

stoppe; begge Bet. høre sammen; er nu almengerm.; »all from Lat stuppa, στυππη«, se Stof, hvorfra det neppe tør skilles. T. Lingvister anse det for germ. Nsk. stappa (trampe, pakke) kan ikke være Afslyd dertil; se stampe.

stor (oo); ligl. sv., nsk., a. s., frisisk; da det maaske ikke tør skilles fra stiuri, stuuri (stærk, stor), Stiuri, Stuuri (Storhed) i ældste Ht. med divergerende Vocal, kunde de mistænkes for ikke at være opr. germ.? Nogle sætte dem = ind. sthāwira-, sthūra- fast, tyk („zu sta- stehen"), altsaa med spaltet Lydudvikling.

Stork; almengerm.; antages laant til, ikke fra, Slavisk, hvor det ogsaa har k; Nogle sætte det = τοργος Grib. Roden formelt som i stærk (s. d.) : den Stive?

Storm; almengerm. (ht. u); -m- vel Suffix; Uenighed om Roden [Nogle antage -t- for Udvært, og sr- for Rod].

Straa; almengerm. (ght. Stroo, Genit. Stroowes, Straawes; a. s. streaw; &c.). Germ. strāu-; ō af ā, cf. Lo, Kro, &c. Se strø.

Straale; i D., Sv., Nsk. vel fra T.; det. i ældste T. og i A. S. (stræl) : Pil. I T. maaske fra Slavisk, Ex. polsk strzala Pil (deraf : Strelitzerne); dog mangler formelt Tegn paa Laan.

[Strabads : it. stra-pazzo, gj. T.].

Straf, straffe, fra T.; nt. med ff; ght. straafen (ikke fundet i ældste Ht.). Antages laant fra Ht. til Nt. „Geschichte dunkel“. I Ht. kunne germ. str—f- og str—p- ikke skjelnes. Om opr. holde stramt? cf. t. straff, der ikke er oplyst.

stram, at stramme; i D., Sv., Nsk. (strama) vel fra Plt., hvor det nu har mm; skal i Ht. være laant fra Nt. Ikke videre oplyst. Uvist, om nsk. Stremba (Krampe), stremben (opblæst i Maven) høre hid.

Strand; almengerm. (ikke truffet i ældste Ht.). Ikke oplyst. Førgerm. sr— el. str—.

Stratenrøver, plt., se Stræde.

strax, i D., Sv., Nsk. vel af t. Adj. Genit. strack-s, „zu strecken“; ogsaa strak(k) (lige) forefindes i Nsk., sv. Dial., strag i ældre D.

Streg; kan omfatte et gd. *Strik = nsk. Strik, ht. Strich, got. strik-s, og et laant plt. Streek(e) = ht. Streich, germ. straik-; ght. striichen streich (nu streichen strich), e. strike (hvoraf „Strike“), nsk. striika streik striken (stoppe, hemme, stryge Seil) og strika -ade, d. strege. Germ. strik- straik- strik. Førgerm. straig- strig- : lat. striga Streg, strigilis Skrabejern, der henføres til stringere, strictus. Cf. stryge.

streife, Laan af ht. (ogsaa ght.) streifen (glide &c.), vel Afslyd til ght. Striife (se Stribe); havde i T. iforveien absorberet streufen (afstreife) = plt. stroopen (öö), a. s. strȳpan plyndre (i e. strip kunne dette Ord og det af streife ikke skjelnes; se strippe).

Streng (gd. Pl. *Streng(i)e). Uden Omlyd : t. Strang (e. string seer ud som Afslyd, men hed a. s. streng; to string er yngre). — **streng** vist fra T. (findes nu i Nsk.); uden Omlyd : nsk., a. s. strang (nu e. strong). — **strenge**, germ. strang-i-an; indfødt i : Vinter strenges; fra T.: anstrenge. (Strenge, Tangart, se Molbech). — Afslyd : nsk. strungen (stiv, „vel egtl. tilsnøret“, i Maven). — Germ. (string-) strang- strung; førgerm. strangh-; cf. dog στραγγος snoet, krum, στραγγαλη Streng, στραγγουρια, στραγγευω presser igjennem, στραγξ Draabe; lat. strangulo kvæler, hvoraf vel Strengel (Hestehalssyge).

(Stri, se Molb.; nsk., sv. Dial. Strige, Stry).

Stribe; gd. *Striipe; &c.; (ht. Masc. Striife, nu Streifen); cf. streife. Germ. strīp-, førgerm. s(t)rib-. (strīp- : strīk- som kriup- : kriuk-, se krybe; forskjellige Suffixer; at antage blot phonetisk Spaltning fører langt udenfor paalidelige Phonetica).

(strict, strix : lat. strictus).

strid, **Strid**, **stride** (ii; gd. Præt. stridde stridd : Gram. § 180. d.); nsk., sv. striida; plt. striiben street (stræve, kjæmpe); e. stride nu kun stræve; ght. striiten streit (stræbe, kjæmpe). Germ. strīd- straid- strid-; førgerm. s(t)r—dh-; -dh- vel Suffix; cf. strī-k-, strī-p- (Streg, Stribe)? Se stritte.

Strigle : lat. strigilis, gj. T.

Strik(ke), vist fra T.; germ. kk flertydigt. — Deriv. : stricken : **strikke**. — „Strik" (Gautyv) af plt. Strick, „der den Strick verdient"; dog har sv. Dial. Strek, Nsk. Striik i lignende Betydning.

Strime; maaske fra T.; dog har Nsk. Striima (sv. nu strimma); ght. angives Striime; dog ht. nu Strieme (som af i); -m- vel Suffix; cf. Stribe &c.? Deriv. : plt. Strimele, d. **Strimmel** (strimlet), nsk. Strimel.

strippe (streife, bisse); sv. Dial. strippa, plt. strippen, „Frequentativ von streepen" (= ht. streifen), „de Koo strippen ɔ: melken" (e. strip se under streife). — en **Strippe**, ligl. nsk. (Ntr.), sv. Dial. Strippbytta. — Strips, stripse(b) af t. strippsen, mit der Strippe, Riemenpeitsche, schlagen (pp egtl. nt.; dog mangler Ordet hos Lübben).

stritte, gd. *strite, Præt. opr. -ede -ed, senere vel -tte -tt (ɔ: ens i Inf. og Ipf.; Gram. § 92; 102. c.; cf. 180. a. d.); nsk. strita -ade (anstrenge sig), item streita. Maa med stride, men med andet dentalt Suffix, høre til Rod s(t)ri- s(t)rai-.

Strop(pe) maa være germ. Laan af lat. struppus snoet Baand.

Strube; gd. Struupe som i Nsk., Sv. (isl. strjúpi); nsk. Ntr. Struup (Gab), struupa og strjupa straup stropen, med stryppa, strøypa (klemme); ght. striefen strauf (affstreife), hvoraf ströufen, nu absorberet af streifen (se streife); &c. Germ. striup- strūp- straup- strūp-; førgerm. s(t)rau-b- s(t)rū-b-; kan forholde sig til str—k- (se stryge), som kr—p- til kr—k- (se krybe; cf. under Stribe). — I Ght. findes med Bet. plyndre, bortrydde : struuten, a. s. strūdan, germ. strū-d-, førgerm. s(t)ru-dh-.

Struds : στρουθιων, struthio, gj. Nt.

strutte, vel af ældre strude (Gram. § 92), gd. *struute = a. s. strūtian (e. nu strut). Dog var et opr. gd. *strutte ogsaa muligt, cf. ht. strotzen : germ. strut-t, maaske af strut-n-. Ght. har striuzen. Germ. stru-t- er førgerm. s(t)ru-d-. — **Strut** (tt), paavirket af strutte, vel og af -t i Plt.; hed fordum Strud; gd. *Struut som i Nsk., Sv. = ght. Struuz, nu Strauß (Bouquet; Collision, Strid). Strut kunde have absorberet et *Strunt (se under Strømpe).

strunk; sv. Dial. ogsaa strank; t. Strunk (tyk Stengel); nsk. Strokk (smalt Kar, Tønde). Cf. Strømpe.

stryge; gd. strypke (af end ældre striuke) strøøk struke struken; sv. stryka, nsk. striuka strauk stroken; ght. („svagt") struuchen med struucheln (nu straucheln), plt. struukelen; item ght. Struuch (nu Strauch, opr. Visker, Kost), plt. Struuk (holl. nu struik). Germ. striuk- strūk- strauk- strūk-, Førgerm. straug- strūg- (gjenfindes i Slavisk); cf. στρευγομαι udmatter mig, martres. — Stryg af Form striuk-; Strøg vel snarest af Form strauk-.

stræbe, Laan af ht. streben; sv., nsk. stræva vel af plt. streven. Fjernere

Etymologi uoplyst. Kan høre sammen med e. strive strove, germ. strib- straib- strib- (der ikke kan forbindes med στρεφειν, førgerm. strabh-).

Stræde (quasi *Gesträße), med sv. stråt, plt. Straate (: Stratenrøver), &c., gammelt germ. Laan af lat. strata (via).

strække, muligt fra T.; dog har Nsk. strekkja strakte og strekka strakk strokken; e. stretch, Germ. sträk-i-an; førgerm. strag-; cf. lat. strages Nederlag, m. fl. Se strax.

strø; nsk. strøya (af *strøy-i-a) = t. streuen; nt. strooien; got. straujan, uden -i- : nsk. straa (ā af au), gt. strouwen; germ. strau-an. Cf. lat. struere?, stable. Samme primaire Element vel i lat. sternere, stratum. Se Straa.

Strøm, gd. *Strøøm, nsk. Straum, t. Stroom (ældste ht. ou), e. stream; -m- Suffix; -t- phonetisk Udvæxt i Germ. mellem s og r; Rod srau- sru-; ind. sru- flyde, ῥεω (af srewo); Strymon? (thracisk).

Strømpe; sv. strumpa; nuværende Bet. laant fra plt. Masc. Strump, ht. (Hosen-)Strumpf; nsk. Strumpa betyder Strop, Baand, men Strump smalt Kar, ogsaa Laarstykke i Benklæder. Cf. strunk og nsk. Strunk (Tut, Kræmmerhus).

Stub (bb); sv., nsk. tillige Stubbe; plt. Stubbe; Aflyd : nsk., sv. Dial. Stabbe (ɔ: Stub), ældre d. Stabbe (Amboltstok, se Molb.); sv. Dial. Stumble, Stummel (ɔ: Stub); ght. stumben, stümbeln, nu ht. verstümmeln. Germ. stamb- stumb-; førgerm. (og ind.) stambh-, nasaleret Sideform til stabh- (se Stav). Af Form stumb- med Elision : ældre d., sv., nsk. Stuuv (ɔ: Stub &c.), plt. stuuf (betyder stumpf ɔ: ohne Spitze).

Stud; gd. *Stuut som i Nsk., Sv.; Grundbet. : Horn, Hammer (nsk., sv. Dial. endnu Drikke- og Blæsehorn); plt. Stuut (üü af iu; holl. nu stuit) er øvre Del af Laarben (hammerformet) (sv. stut Slag paa Bagen); ght., ligl. med Aflyd, Stouz, Stiuz (hvoraf sv. stuss), senere Steuß, nu forvansket til Steiß. Aflydsformer til støde (s. d.).

studse (i begge Bet.), **studs, studsig**, paa en **Studs**, Laan af ht. stutzen, stutzig, auf den Stutz; germ. stūt-t- af Rodform til støde (s. d.). (Nasen : nsk. stutt „cf. t. stutzen"; se dog stuntet; muligt Sammenvoxen af to Rødder).

Stue, fordum Stuve; nsk. Stova (g i sv. stuga kommer ikke i Betragtning; cf. Havre); ht. Stube; e. stove Ovn; vel opr. Badekammer; ogsaa romanisk : it. stufa, fr. étuve. Herkomst uoplyst. — Hertil : **stuve** (Mad), nt. stoven, ht. stufen, e. stew.

Stuk : t. Stuck „aus it. stucco; weist auf die Nebenbedeutung Rinde von ahd. Stucchi" (Stykke).

stum (mm), vistnok Laan af t. stumm, der ifølge ght. Stumbe (stum Person), stumben (være el. gjøre stum), stump -bes, hører sammen med Stub &c, (s. d.), ikke med stamme (s. d.).

stump, Stump, vel fra Plt. (ht. -pf); se ud som Aflyd til stampe (s. d.).

Cf. stuntet. — **Stymper** : plt. Stumper (ü; ogsaa laant til Ht.) „der irgendwie verstümmelt ist" (el. der Etwas verstümmelt?).

Stund; = t. Stunde, &c.; germ. stund-; kun uvisse Gjetninger. (Seer ud som Aflyd til stand-, se staa). — stundom, gml. Dat. Pl. (Gram. § 177. b). — at stunde (til ɔ: nærme sig i Tid; Udvidelse : stunde efter Noget).

stuntet; sv. Dial. stunt, Stunt (Stød); nst. stutt (kort; se under studse); e. stunted, to stint (Omlyd : a. s. styntan); ght. stunz (stumpf, kurz); d. Dial. stint, Stanting, m. fl. Om af st—mp-t-? 'som staaer i Stampe'? Se stump.

Stutmester, Stuteri se Stod. — stuve se Stue.

stuve (Gods i Skib), med nst., sv. stuva vel Laan af nt. stouwen, stuwen = ht. stauen, e. stow; a. s. Sb. stōw Sted, af Rod sta- staa.

stuve, forstuve (et Lem), med sv. stuka, Laan af plt. stuuken = ght. *stuuchen (nu stauchen). Førgerm. stug-. — stuve (Mad) se Stue.

styg (gg); ligl. sv., nst.; holl. stug, stædig, er ikke fundet i g. Nederlandsk, men hører vel hid (isaafald er gg ikke phonetisk Udvext hos os foran et germ. w, cf. isl. styggvast &c.; got. stiwiti, Taalmodighed, bliver da uvedkommende).

Stykke; ligl. sv., nst. (isl. stykki); gt. Stücke (nu Stück), ældste ht. Stucchi; ansees for Derivatum til Stok (s. d.); germ. kk er dog flertydigt.

Stylte, sv. stylta, nst. Styltra; Omlyd af germ. stult-; Aflyd i nt. Stelte, ht. Stelze. Vel Rod stal- (se stille med stalke &c.) med Suffix -t-.

Stymper se Stump. — **styre** (Styr) se P. 64 under forstyrre. — Styrbord, modsat Bagbord (s. d.). — overstyr, plt. Talemaade : over Stuure (üü) : rückwärts (plt. Stuure : Ror). — („gjøre Styr" vel blot Feil for Ustyr, der gjengiver plt. Unstuure ɔ: üü : Freisein von Leitung, Unfug).

Styrke, ligl. nst.; Omlyd af sturk-, Aflyd til stærk (s. d.). styrke : germ. sturk-i-an.

styrle, forældet, se P. 64 under forstyrre.

styrte (aabent y = lukket ø : Gram. § 60), med sv. störta, Laan af plt. storten (ö) = ht. stürzen; germ. sturt-i-an. Cf. e. start, Stjert (s. d.).

'Styrvolt'?; plt. Stürewold bet. frevelhafter ungestümer Mensch (Brem. W.). — Styver (-fænger; Næsestyver) er nt.; bl. A. lille Mønt, enten af plt. stuven (stumpe, se Stub) el. af plt. stuven (ht. stieben : fyge), hvortil Nasenstüber kunde pege? Maaske to Ord.

stædig se Stab. stække se stakket. Stænder, -stændig se staa. stænge, Stænge (Stængel) se Stang. stænke se stinke. — Ellers stæ- se ste-.

Stær; gd. vel *Stare som i Nst., Sv., Gt.; lat. stur-nus; a. s. ster-n bet. Søsvale el. L. (ψαρος?). — **Stær** (Dienstær) gjengiver t. Star, der skal være extraheret „aus mhd. starblint, das mit starren (ahd. staren) zu einer Wz. gehört .. a. s. stærblind, auch purblind : pūr Rohrdommel .. deshalb die für unser Gefühl vorhandene Beziehung zum Vogel begreiflich" (Rod st—r- ialtfald

fælles; item i Stærgræs) (»purblind, originally pure blind, wholly blind; afterwards partly blind, prob. through confusion with to pore«).

stærk (e); nsk. sterk; sv., t. (gd.) uden Omlyd stark; e. stark stiv. Aflyd (med Omlyd) : **Styrke, størkne** (stivne; begge med aabent y = lukket ø : Gram. § 60). Førgerm. star-g-. Cf. Stork.

støbe; gd. støøpe; nsk. støypa; germ. staup-i-an nedstyrte. Nsk. stuupa staup stopen (falde); &c.; se Stob, Stedfader. — 'lægge Korn i Støb' = nsk. Staup.

støde; gd. støøte; nsk. støyta; germ. staut-i-an; uden -i- : nt. stooten, ht. stoßen, got. stautan. Se Stub, stubse. Germ. staut- stiut- stūt- stŭt-. Førgerm. st—d-, pleier at sættes = lat. tundo tu-tud-i, en Gisning udenfor paalidelige Phonetica. Se tube. — **Stød**, gd. *Støøt, nsk. Støyt. — (=støb i Rygstød hører ikke hid; se støtte).

Støi, støie (bør, som forhen, skrives med o), med sv. stoj, stoja, Laan; mangler hos Lübben; holl. stoeien (u), n. frisisk stooien. I Sv. vel fra D. — „støien og fløien" gjengiver gestoben und geflogen (tilrimet).

stønne; gd. stynie stunde stund, som i Nsk. (sv. nu stöna); t. stöhnen, „eigtl. niederd." Førgerm. og ind. stan-, se stinge. [stan- kaldes Variant af tan-, se dundre, hvad kun udsiger, at de ere rimende primaire Onomatopoietica].

Stør, plt. for gd. Styrie, se P. 64 under forstyrre. — størkne se stærk. større, størst, Størrelse, se stor.

støtte, Støtte; gd. Part. Neutr. stutt af stydie studde studd (som nsk.; sv. nu stöd(j)a) sluttede sig til plt. stutten (ü), Stutte (ü) = ht. stützen, Stütze, germ. stutt-i-an, Derivatum (med Assimilation) af germ. stŭd-i-an, hvori Aflyd enten til Stad &c., Rod sta-, eller til ht. Staude, ght. Stuude, Rod stu- (to allitererende primaire Elementer); cf. στυ-λος?, Søile. — **Stød** (kort ø) under Saal, **Rygstød** : gd. Stud (Understøttelse, Afgift), med ø af u (cf. Tønde, Søndag, m. fl.). — Med støtte er sammenvoxet Adv. **støt** (tt; staa støt; høres brugt som Adj. : „en støt Fyr"), der opr. er Ntr. af Adj. støød (som i Nsk.) : som kan staa; germ. stōd-.

støve, vistnok Laan af plt. stooven (øø), germ. staub-i-an, og hertil formet Sb. **Støv**, der plt., holl. med Aflyd germ. ŭ hedder Stof (hvoraf synes lavet sv. stoft). Aflyd ū : holl. stuiven. Ht. har Staub, stauben, stäuben. Got. stŭb-ju-s. Plt. stuuven (üü) stoof gestoven, ght. stieben stoup gestoben (fyge), &c. Germ. stiub- stūb- staub- stŭb-; førgerm. staubh- stubh-; cf. στυφω?, gjør tæt, στυφελος tæt, ru.

Støvle : lat. æstivale Sommerfodtøi, gj. plt. Stevel (Gram. § 59).

'subbet' (alm. „suppet", attr. til Suppe) = nsk. subbutt (sølet), subba, svabba (søle), Onomatop. — Suder (Fisk)? Nsk. Suter efter A. Larsen en anden Fisk. — (Det gle. Suder, Skomager : lat. sutor). — **suble**, besuble, af t. subeln, „eigtl. wol: schlecht kochen, zu sieden".

suge (uu); gd. Præt. *søg suge sugen; nsk., sv. suuga, gt. suugen (nu ht. saugen). Germ. sūg- saug- sūg-; førgerm. sau-gh- su-gh- (su- onomatop.); lat. su-gere, su-cus. Cf. søbe og a. s. sū-can suge.

sukke; = sv., nsk. sukka (skvulpe, klukke, sukke), nsk. tillige svakka (pible, skvulpe). Onomatop. Cf. svag.

Sukker, nu europæiskt, gj. Arabisk (asokkar) vel fra Ind. (çarkara).

Sul, gd. Suvl som i Nsk. (sv. nu sofvel); holl. zuivel; ældste ht. Suufili; germ. sū-f-; Rod su- som i suge, søbe, saufen (germ. -p-).

Sule? (Fugl); nsk. Havsula. — Sule (Søile, s. d.).

Sult, sulte; gd. swelte swalt s(w)ulte s(w)ulten, hvoraf Adj. sulten; nsk. svelta svalt; -t- Suffix; cf. sval (s. d.), ht. schwelen, schwül, a. s. swelan, fortæres af Varme, m. fl., samt, med assimileret Suffix, t. schwellen (fordum ogsaa : verschmachten), se svulle.

Sum (at summe op) : lat. summa, gj. T. — **summe** = t. summen, Onomatop. (cf. e. hum). — **summe** sig : plt. og ght. suumen, ogsaa laant til Sv. : försumma; forsømme er Omlydsform (säumen). „Geschichte sehr dunkel". Germ. sū-m-. (Molbech anfører 'sidde sum' ɔ: stille; vist gt. Suum, Zögerung, i adverbiel Stilling).

Sump; vel Laan af plt. Sump = ht. Sumpf. Forhold til Svamp og til svømme uoplyst; e. swamp, »not an old word«, bet. Sump. Germ. sum-p- (sw-?); førgerm. s—m-b- (i σομφος, svampet, divergerer Suffixet).

Sund (bet. i Nsk. ogsaa Svømning); germ. swūm-d-, se svømme.

sund, vel af t. (ge)sund (e. nu sound); -d vel Suffix; Rod s—n- (cf. lat. sanus) el. s—m-? — Ikke heraf: '**sunde** sig' (ɔ: „hvile efter Arbeide"); vel af plt. sik sunnen : ligge og sole sig.

Suppe, fra Nt. udbredt til andre Sprog, Ex. fr. soupe; af suupen (søbe). (Dgl. T. : „at suppe i sig", tage „en Sup").

sur (uu); almengerm. (ht. nu sauer, e. nu sour); germ. og førgerm. sūr- (cf. ξυρος?, sur). Syre; syre : sūr-i-an.

surre, Onomatop. (maaske opr. svirre? cf. dog lat. susurro); 'løbe surr'. — **surre** (binde; maritimt) : holl. sjorren, »door middel van't Span. jarro ontleend Arab. woord djarra«. — **suse** (uu); ogsaa sv., nsk., t. (ht. nu sausen); Rod su-?; ialtfald Onomatop.; 'leve i Sus og Dus'. — Sut, sutte; cf. sv. Dial. sutta (nippe) »ljudsämt af sugta«.

Svab(b)er, svabre (maritimt) : plt. swabben (im Wasser zappeln, holl. zwabber Schiffsbesen, e. swabber; cf. nsk. svabba (søle, se subbet). — „svabse" (skriv svatse, som det udtales) : t. schwatzen; Onomatop.

svag, vel af plt. swak; sv. svag vel, alt i Middelalderen, fra D. Findes ikke i de ældste germ. Sprog. Vist Onomatop., cf. nsk. svakka (se sukke), og egtl. tynd, skvalpende, om Overflade? — svække : schwächen.

svaie (hid og did; nærmest maritimt), af plt. swaien (Brem. W.), holl.

zwaaion (deraf e. sway?); vel Onomatop., opr. om den lebsagende Lyd? (Nsk. svaga, i Bergens Stift, er vel omstøbt Laan?).

sval; ligl. sv., nsk.; (germ. ā); nsk. Svæla (Røg &c.; germ. ā); ht. schwül (germ. ō); ht. schwelen (opbrændes), a. s. swelan gløde. Germ. swĕl- swăl- swāl-, swōl-; førgerm. swal-; cf. ελα? (for swela?) Fakkel. Betegne forskjellige Temperaturforhold. — **Svale** (Gang) herhen?; nsk. Sval. (Om opkommet til Gjengivelse af gt. Solre, nu Söller, af lat. solarium,?). — **Svale** (Fugl), almengerm.; gt. Swalwe (e. nu swallow); germ. swăl-w-; uvis Etym. [Nogle tænke paa αλκυων].

Svamp; gnsk. assimileret: Svopp=r (isl. ö), nu nsk. Sopp og Svamp. Germ. swăm-p-; cf. svømme, Sump? (s. d.). I gt. Swamp =des (ɔ: germ. -b-) passer Suffixet til σομφος porøs.

Svane; nsk. Svana og Svon, Pl. Svaner; sv. svan; gt. Swan(e); &c. Cf. ind. swan-, lat. son-are lyde,? (susende?).

svang (om Korn) af svinge. — Ligl. t. Talemaade 'gaa i **Svang**'. — Ligl. **svanger**; fra T.; bet. i Gt. ogsaa schwankend. — **Svands**, svandse, fra T.; **plt.** (fra Ht.?) Swans; henføres til schwingen (quasi „schwangezen";?). **Hører det ikke** snarere til geschwinde? cf. nsk. svinsa, svansa (føite).

svar; a for aa (cf. lade, Fare, Krage, &c.); sv. svår, isl. svár-r, gt. swaar og swääre, nu ht. schwer, hvoraf **svær**; got. swēr-s æstimeret; gt. sweren swar (smerte; nu schwären : bulne), Geswer (nu Geschwür). Germ. swĕr- swăr- swār-; førgerm. swar-; cf. lat. sērius? (for sv-?). Se Sorg.

svare; sv., nsk. svara; e. an-swer. Germ. og førgerm. swar- : ind. swar- lyde. Se sværge. — svart se sort.

Sved, gd. Sweet; ligl. plt.; nsk. Sveit (sv. nu svett); ht. Schweiß; &c.; germ. swait- swĭt- (ht. schwitzen); førgerm. swaid- swid- : ind. swid-jami sveder, ιδιω; lat. sūdor (ū som i ūnus o. a.).

Svedske : t. Zwetsche; „unklar .. damascena .. durch Mittelformen ..?".

sveie (bøie; nu sj.; deraf sveirygget); gd. sveeg(i)e; nsk. sveigja; Aflyd I se svigte. I sv. Dial. angives sviiga sveeg (bøies), der congruerer med gt. swiigen (nu ht. schweigen; mon opr. trykke sig tilbage?). Germ. swīg- swaig- swĭg-; førgerm. swaigh- swigh-. [Formentlig Eenhed med got. swiban hører til det helt Uvisse; men Rod swi- kan være fælles].

[„sveife" t. Haandværkerord]. — sveise : ht. schweißen, „mhd. sweizen : in Glühhitze an einander hämmern; ahd. : braten"; af Schweiß. — Svelle (teknisk) : t. Schwelle.

Svend; gd. Sween; ligl. sv., plt.; nsk., ght. Swein; a. s. swān (e. swaine fra D.); vel Aflyd til Svin; betyder i A. S., Plt., t. Dial. „Knecht besonders Schweinehirt". (Gjængs Henførelse til Rod i geschwinde maa forkastes).

Svibel : ht. Zwiebel, ght. Zwibolle, „Umdeutschung von lat. cæpulla, it. cipolla".

svide (ii) (svie), gd. Part. *swiðen, nu **sveden**; **Svie**, gd. *Swiðe; **Kulsvier**; nsk. sviiða sveið sviðen. Germ. sw—th- el. sw—d-? Dentalen Suffix? (T. har, af alliterende primairt Onomatop., Schwadem, ældste ht. Vb. swethan, &c.).

svige, gd. swiike sweek swike swiken; sv., nsk. sviika (gnsk. -kia); ght. swiichen sweich (slappes, vige); &c. Germ. swik- swaik- swik-; -k- vel Suffix; primair Rod da swi-; cf. sveie, got. swiban (ophøre), svime. — Svig, gd., nsk. Swik (i).

Sviger- se Svoger.

svigte (forhen i Bet. bøies) af Form swig-, se sveie; nsk. svigta. — 'swigte Toug' er nt.; holl. zwichten (cf. t. beschwichtigen) »waarschijnlijk met cht uit ft, mhd. swiften; past best bij got. swiban«.

Svik (Tap), svikke : ht. Zwick, Zweck, zwicken (e. twitch), zwacken. Svikkelstrømpe : Zwickelstrumpf.

svime, besvime (ii); ældre d. Svime; nsk. sviima, sveima (sv. nu svimma); gt. sviimen. Deriv. : **svimmel, svimle**; nsk. svimla, -ra. Germ. swim- swaim- swim-; -m- Suffix; cf. nsk. svina (i; svinde ind, sagtne), ght. swiinen swein; Rod swi- swai-; cf. svige, &c. (Holberg: „Sviinsot"?).

Svin (ii); almengerm.; germ. swin-, maaske af Rod su- (se So) med Suffix -ain-; cf. lat. Adj. suinus.

svinde; gd. *swinne swann?; el. Laan af t. swinden (nu sch-)?; a. s. swindan (d som i find af germ. th); sv. (ogsaa Dial.) svinna (reglm. nn af nth), og i Dial. svinn-ta svann-t. Germ. swin-th- swän-th swün-th; Simplex : nsk. svana (svinde); førgerm. swan- (primairt swa-?). [„Junggram." som sædv.: i a u af i ai i]. — Se gesvindt (nsk. svinn: smekker, rask, gnsk. ogsaa klog). — Svindel, Svindler nye Laan af Schwindel, -dler, som t. Lingvister regne hid. — Svindsot.

svinge; Tvivl som ved svinde; maaske Laan, el. Gjenoplivelse ved t. Indvirkning. Dog anføres svinga („svagt") i Nsk., og („stærkt") i sv. Dial. Germ. swing- swang- swung-; -g- Suffix? Rod da som i foreg. — Deriv. : **Svingel, svingle, svinke.**

svippe, Svip; fra Plt.? (Swipp : Brem. W.). Nsk. har svipa, sveipa, dette eus med sveipa (svøbe), og med ght. sweifen (nu sch-), plt. sweepen, a. s. swāpan (Omlyd i e. sweep feie). (Nsk., sv. sopa, feie, af sveipa?). Rod swi?

svire og **svirre** (se Molbech) høre maaske sammen; sv. Dial. svira og svirra (svinge, svire); plt. Swier (Brem. W.) og swirren, ht. schwirren (cf. holl. zwier Svingning). Onomatop? Aflyd til swar-? (se svare). Cf. surre.

Svoger og **Sviger-**, Laan fra T. : Swaager; ht. Swiger, plt. Sweger (ht. nu Sch-); antikt: Sweher (germ. ē), nu Schwäher, cf. sv. svär-, gnsk. Sværa (Svigermoder). Germ. sw—h- og sw—g-; førgerm. sw—k- : lat. socer, (*F*)εκυρος,

ind. çwaçura-, &c. — „Schwieger ɔ: Schwiegermutter, dieses verdeutlichende Zusammensetzung; dazu gebildet : Schwiegervater &c.«.

Svov(e)l; gd. *Swavel som i Sv.; plt. Swavel og Swevel; ht. nu Schwefel, i Ght. alm. med b; got. swibl-s. Henførelsen til førgerm. Rod swap-, ɔ: Bet. søvndyssende, er helt usikker. Maaskee opr. ikke germ.

*swelle swall, som i Nsk.; tabt; levnet Part. : **svullen**; almengerm.; 2det -l- assimileret Suffix (vel -n-); uden dette : t. Schwiele; lat. solea (se Saal); se ogsaa sval. — **svulme** af svulne (Gram. § 102. c.). **Svulst** fra T.

Svup, svuppe, (o : Gram. § 60) vel nyere fri Variant til svippe. — svække se svag.

svælge (engang „stærkt" : Præt. swalg &c.); nsk. svelgja (sv. nu svälja); t. s(ch)welgen; (e. nu swallow). Germ. swelg- swälg- swölg- (ü); -g- (førgerm. -gh-) vel Suffix. Hvis en ght. Stavemaade swelhan er phonetisk, bliver det førgerm. swalk-. Rod swal- se sval, svullen.

svær se svar. — **Svær** (Grøn-, Flæske-), gd. en Swærdh, af ældre Swardh; nsk. Masc. Svord (isl. ö); plt. Fem. Swarde, ht. Schwarte; e. sward. Germ. swar-d- (tyk Hud); Rod vel som i svar. — **Sværd**; almengerm. (ht. -t); germ. swĕr-d- Rod som foreg. (med Aflyd)? stor, svær Kniv?

sværge (Gram. § 185), gd. swerie s(w)oor swaren; nsk., sv. sverja; gt. swer(i)en, nu ht. schwören. Rod ansættes som i svare (s. d.) (den i svar kunde ogsaa passe : gjøre vegtigt, respectabelt). — Ligesaa Rod i **Sværm**; æ alt i Gd.; opr. *Swarm som i Nsk., Gt. (cf. Svær, der, Græs, m. fl.); germ. swăr-m-. — sværte, Sværte se sort.

svæve, maaske Laan af plt. sweven = ht. schweben; swæva treffes alt i Gsv. Ældre Udtale med lukket e (Rim: leve) som af et gd. *swive -ede (i). — [„et Svæv"; Molbech: „dannet af nyere Digtere efter t. Schweif"]. Nsk. sviiva sveiv sviven (svinge, svæve). Germ. swīb- swaib- swĭb-. Rod swi-?. Got. swiban betyder aflade, ophøre.

svøbe, gd. swøøpe for ældre *sweepe = sv. svepa, nsk. sveipa; se svippe. — Svøb af *Sweep; en Svøbe, plt. Sweepe (Peitsche).

svømme; gd. *swimme (e) swamm s(w)ummen; almengerm.; 2det -m- assimileret Suffix (vel -n-); uden dette : isl. svima, ght. swamen (svømme). Førgerm. swam- ikke fundet [α-σαμ-ινθος?, Badewanne]. Rod swa-?

sy; ligl. sv., nsk.; gt. suuwen, siuwen; a. s. siwian (e. sew). Germ. (og got.) siu-i-an. Deriv. : **Syl**. Aflyd sau- : **Søm**, nsk., ht. Saum. Førgerm. : ind. siw- sy, sū-ti Syning; lat. suere.

Syd, sydlig se Sønden.

syde; gd. siude søød sude suden, senere søden, endnu 'bløds øden' (Gram. § 180. a. d.); sv. sjuda; nsk. sjoda saud soden; ght. sieden sot; a. s. seothan seath gesoden. Germ. siuth- sauth- sŭd-; vel førgerm. sau- su- med dentalt Suffix. — Forældet : Sod (kort o, germ. ŭ, ɔ: Suppe).

syg (yy), gd. siuk som sv., nsk.; plt. seek, ht. siech (før med udtalt e). Germ. (og got.) siuk-; Rod vel som foreg. med gutturalt Suffix. Se Sot.

Syl se sy. — Sylle, forhen Sylie (næsten glemt) = nsk. Sylgja „cf. a. s. sigel Smykke"? — sylte, Sylte, se Salt.

Syn (yy), gd. Siun; nsk. Sjon; af se (s. d.); sehw- el. segw- (-g- eliberet) med Suffix -n-. — syne, synes.

Synd, som sv., nsk.; t. Sünde, ældste t. Sunbia; men a. s. syn(n), e. sin. Gjængs Sammenstilling med lat. sons sont-is, skyldig, turde være tvivlsom. — Syndflod af t. Sündfluth, „Umdeutung von a. dtsch. Sin-Vluot"; sin-, ældre d. si-, betegner : uafbrudt, continuerlig.

synderlig se sønder-.

synge (sjunge er ikke oprindeligere); almengerm.; germ. (og got.) singwan sangw sungwum sungwan- (y hos os bevirket ved w). Førgerm. sangh(w)- ikke fundet.

synke (sjunke, se foreg.); almengerm. (nsk. søkk(v)a); germ. (og got.) sinquan sanqu sunquum sunquan- (y : se foreg.). Førgerm. sang(w)- ikke funbet. [Muligt Rod sam- med gutturalt Suffix?]. [„Junggram." som sædv.: i a u af ĭ ai i, med Nasalering af Roden i si!]. — **sænke** : germ. sanqu-i-an.

syre, Syre se sur.

Syssel (en, et : yngre Distinction), **sysle**; gd. opr. en Sysle, sysle, samt sysse; isl. ý, nu forkortet i nsk. sysla, ogsaa susla; er ogsaa sv. (y); Vb. gnsk. syssa (forrette); -s- Suffix, cf. nsk. syta (bekymres, besørge), Suut (Omhu &c).; a. s. sūsl Pine, seoslig pinlig. Rod su- vel onomatop. (Klagelyd).

syv; gd. siu, som i Sv.; nsk. sjau; &c.; got. og germ. sibun (ĕ); ifølge ind. saptan, lat. septem, ἑπτα, &c., antages en Dental eliberet. **sytten**, -de.

„Sæde" se Sede. — Flere andre sæ- vide se-.

Sæd (Pl. -er; Sædvane &c.); gd. Sed, Sid; nsk., sv. Sed, gnsk. Sid; ht. Sitte; got. og germ. sidu-s; førgerm. sadh- (cf. ind. swa-dhā Selvbestemmelse, ἐθος; lat. suesco; ?). — (Det andet Sæd se saa. — Sæde se sidde).

Sæk (e; kk); nsk. Sekk; e., t. uden Omlyd : Sack; got. sakku-s af lat. saccus, σακκος, vel fra Semitisk; »probably of Egyptian origin, cf. Coptic sok«.

Sæl(hund); nsk. Sel, sv. sjel; a. s. seolh, ældste ht. Selahh; seer ud som germ. Laan af σελαχος Havdyr, Robbe.

sælge, gd. selie salde sald, Imperat. sel; nsk. selja; e. nu sell; germ. (og got.) sāl-i-an give. (Efter en Gisning skulde det opr. betyde lade tage; Rod da som i ἑλειν tage, formentlig for sel-). — -i- blev i D. til -g- (Gram. § 185), der overførtes paa de andre Former : sælg, solgte, solgt, **Salg** (gd. Sal; cf. Valg, vælge).

sælde se Sold. sænke se synke. sær se sig. sætte, &c., se sidde.

Sø, gd., nsk., gsv. Sio, Sis; gnsk. ogsaa Sæ-r, Sjaa-r (cf. **Sjælland**);

gt. See =wes; germ. (og got.) og førgerm. saiw- (cf. lat. saevus vild, αἰόλος bevægelig, ?; cf. Sjæl).

søbe, som af et gd. *søøpe; maaske dog noget senere udgaaet fra Jpf. af gd. suupe søøp supe supen; sv. supa söp; nsk. suupa saup; plt. suupen soop; ght. suufen souf (nu saufen soff). Germ. süp- saup- söp-. Førgerm. sub- ikke fundet. Rod su- med labialt Suffix?

sød; gd., nsk., sv., plt. søøt; ght. süeze, Adv. s(w)uoze; a. s. swēte; germ. swōt-; Aflyd i got. sūt-s (el. Contraction ū?); førgerm. swa-d- : ind. swādu-, ἡδύ-s; lat. suāvis, suādere.

søge; gd. søøk(i)e; nsk. søøkja, sv. nu söka; uden Omlyd : ght. suochen; germ. (og got.) sōk-i-an = lat. sāg-i-re spore. Aflyd til germ. sāk- (se Sag).

(søgn), **Søgnedage**; gd. Syken (en søgn Dag); nsk. Sykna („Søgnedagene"), gnsk. sykn (ikke hjemfalden til Straf); (sv. nu söckendag); got. (og germ.) swikn-s ustyldig; opr. istand til at slippe, da Rod er som i svige (s. d.).

Søile, Laan af ht. Säule; har fortrængt ældre d. Suule; ght. Suul (Pl. Siule), og Suuwel; got. med Aflyd saul-s. Rod su- sau- [lat. sūrus Pæl?].

(„Søl", Tang, anføres som d.; er ialtfald nsk.; isl. söl; germ. säl-w-).

søle, Søle (øø); nsk. søyla, Søyla, Saula; plt. soolen (öö); germ. (og got.) saul-i-an; Aflyd ū : a. s. sylian, e. to sully. Rod su-, sau-? cf. So? (Fr. souiller, med e. soil, henføres til lat. su-illus svinsk).

sølle, forhen **sælle**, sæl=lig ɔ: salig, lykkelig, skikkelig. Se salig.

Sølv, tidligere Silv af *Silver (Compos. : Sølver=). Ht. Silber, got. silubr, &c. Gjenfindes i Slavisk (sirebro, &c.). Neppe opr. germ., maaske ikke indoeuropæisk. — sølvern : t. Form. 'Sølverglød' : Silberglätte omtydet. Sølvpop' (papa?).

Søm (en, et : yngre Distinction), gd. *en Søøm; nsk., ht. Saum (har i T. kun Bet. en Søm). Germ. sau-m-, Aflyd til siu- sy (Nagling opfattet som Syning). at sømme.

sømme sig, sømmelig; gd. søøme; nsk. søøma; e. beseem; germ. sōm-i-an; Aflyd til sām-, se =sam, sammen, &c.

Søn; gd. Sun, Pl. Syner (Omlyd overført paa Sing.; cf. Dræt, Net, Nødd, Negl, m. fl.); nsk., sv., t. med o; got. sunu-s; a. s. sunu. Ind. sū-nu-Søn. Rod su- i Bet. frembringe; υἱός. (Brandt, Lauber, s. 55)

1) **Søndag** (med Lydændring som i Tønde m. fl.) af gd. Sunn=dag: *Sunne = t. Sonne; germ. sunnā(n)- (ɔ: „svagt" Fem.). Ursleegtskab med Sol muligt. (sūn- af swān-?). Germ. Oversættelse af dies solis.

Sønden, substantiveret Adv., gd. sunnen (opr. : sydfra); Adj. Compar. gd. syndre, nu (Gram. § 60) skrevet **søndre** (Compos. : Sønder=). Germ. sun-th- (om besl. m. Sunne, se Søndag?), hvoraf ht. Sund=gau o. l., a. s. sū-th, plt. Suud(en), trængt ind i Ht. : Süd(en), og i D. : **Syd(en) sydlig** (indfødt er gnsk. Sudr, sv. söder).

søndre (ø = y : Gram. § 60), gd. sunder (cf. Tønde, Søndag); at søndre, med t. Form : sondre; synderlig. Nsk. sundr, Vb. sundra; got. Adv. sundro for sig; &c.; germ. d her af førgerm. t (comparativiskt -t-r-); Rod san-: ind. sanutar borte; ανευ. ατερ, ἕτερος. — sørge se Sorg.

Søskende, Udvidelse af gd. Sysken = nsk. Syst-kin (sv. nu syskon); Syst- extraheret af : **Søster**, gd. Syster; almengerm.; germ. (og got.) swis-t-ar (ë); -t- germ. phonetisk Udvært (som i Strøm). Førgerm. (og ind.) swasar-; lat. soror; Grundbet. 'egen'? (swa-s-ar, cf. lat. suus, se, &c.,?). — Søvn se sove.

(t- : 1. gd. t-, 2. gd. th- : Gram. § 182).

Taa; ligl. sv., nsk., a. s. (ogsaa tähe); plt. Tee, ht. Zehe; germ. taih-; førgerm. daik-; formelt som en Rodform til te (s. d.).

Taabe?; gd. *Taape (neppe Th-); sv. tåp, Dial. Ntr. Tåp, Fem. Tåpa (cf. et Adj. tabbet?); Aflyd til tabe (s. d.)?

Taage?; gd. Thoke; nsk. Toka, gnsk. Th-; sv. Dial. Tåka, Tuke; gsv. Derivata Thøkn, Thukna (nu töcken); plt. Daak(e) (»dåk«, dok?). Til hvilken Aflydsrække da? Cf. nsk. toka (gnsk. th-; flytte sig)? el. Rod thak- (se tække)? — I ældre D. treffes Ntr. Taag. — Om 'i Taaget' hører hertil, vides ikke; cf. nemlig sv. på tok; en tok; nsk. Fem. Tooka (Taabe); cf. plt. token? (oo?, spielen). [Uvedkommende : nsk. paa eit Tokk : efter løst Skjøn, der hører til at tykkes].

taale, gd. thole; gnsk. thola; a. s. tholian; got. stavet thulan (cf. Fole); plt., ght. dolen (Deriv. : ht. dulden). Germ. thöl-; førgerm. tal- bære : ταλαντον Vegtskaal; lat. tollo (løfter) tetuli [t]latum, tolerare (ind. tul-; ifølge primair Variant?).

en **Taar** (liden Drik; forhen ogsaa lacryma); sv. Masc. (begge Bet.); nsk. Masc. (liden Drik), Fem. (lacryma); lacryma hed fordum i alle 3 Sprog ogsaa et (eit) Taar. (Isl. har kun Ntr. tár). — **Taare** = nsk. Fem. Taara; ikke truffet i Sv., Gd., Gnsk.; maaske senere dannet. — Ght. Masc., tildels Fem. Zaher, Zeher (nu Fem. Zähre); e. tear; i Got. staves tagr, Ntr. Germ. täh-r-; førgerm. däk-r- : δακρυ; g. lat. dacru-ma, senere lacrima; celtisk dacr; vel Rod dak- bide? (cf. „bittre" Taarer).

Taarn : lat. turris, gj. plt. Tor-n.

tabe, gd. tape; gsv., nsk. tapa (nu sv. tappa); cf. plt. tapen (aa? famle); ht. tappen, täppisch fra Plt.; alt i Ght. treffes Taape (Pote). Germ. tap-, førgerm. dab-.

Tact : lat. tactus Berørelse, Følelse. — Tabber? (Plante); cf. sv. Dial. Tater?, hemodlad tobak. — „Tabbergaas"?, cf. plt. tateren (tjabre). — Taffel : lat. tabula gj. T.; se Tavle. — Taft : »It. taffetá : Persian taftah«.

Tag (Dække), gd. Thak; sv., nsk. Tak (fordum Th-); nt. Dak; ht. Dach; e. nu thatch. Germ. thäk-; førgerm. tag- : lat. tegere dække, toga; τεγος Tag

(mod „junggram." Lære om „indoeurop. e•). — **tække**, gd. *thek(i)e (Gram. § 92), germ. thak-i-an; se dække.

tage, gd. take took tooke taken; gsv., nsk. taka (sv. nu taga); e. take fra D.? Got. têkan te-tôk; germ. tāk- (a hos os forkortet) tŏk-; førgerm. dāg- [cf. lat. dēgere?, af de og agere]. — **-tægt**, gd. Tekt, germ. tāk-ti-.

'med Top og **Tagl**' (Molb.: Tavl) bet. opr. med Pandehaar og Hale ɔ: hel (egtl. om Hest); gd., nsk. Tagl, ght. Zagel, e. tail. — (Taille, Tallie, i begge Bet. romanisk : it. taglio, -a, fr. taille, &c. : lat. talea Afskaaret, taleare; i maritim Anvendelse til os gj. Nt.).

Tak(ke), vel af plt. Tacke = ht. Zacke, e. tack og tag, sv. tagg; nsk. Tagg(e), med Variant Tigge. •Celtic : Irish taca ɔ: pin, peg; Gael. tacaid ɔ: tack; Bret. tach ɔ: nail•.

takke, gd. thakke; nsk., sv. takka (fordum th-); e. thank, t. danken; germ. thank- (got. thank-s Tak); Rod som i tænke; førgerm. tang- ; g. lat. tongeo kjender. — Deriv. : **tækkes** (opr. tage til Takke); **tækkelig**.

Takkel, takle; hos os fra Nt.; Takel findes i ældre E. og Plt. (jede Ausrüstung : Ackergeräth &c.), i Holl. først senere. Laan til eller snarere fra Celtisk: •Welsh tacl : a tool•.

Tal, Ntr. (germ. ā); bet. i Sv., Nsk. tillige Tale; plt. Masc. Tal. — **Tale** = nsk. Tala, -e, plt. Tale, ældste ht. Zala (nu Zahl; bet. nu kun Tal); e. tale (nu alm. Fortælling; Deriv.: talk). — **tale** = ht. zahlen (der bet. betale); **betale** fra Plt. — **tælle**, gd. telie talde tald (Gram. § 185), germ. tāl-i-an; e. tell, ht. nu zählen. — Aflyd ā : isl. tál Swig, ght. Zaale (Nachstellung). — Aflyd ē (I) : ht. Ziel, **til** (der, som opr. Subst., fordum styrede Genitiv; Gram. § 123. c.). — Førgerm. dal- : lat. dolus Svig; δολος, δηλοω viser; ind. ā-dar-a- Hensyn, ā-dăr-a- Forlokkelse.

Talg; Tælle, gd. Tælg, Tælig, vel blot Udtaleændring; sv., nsk., nt. Talg (laant til Ht.; holl. nu talk; e. nu tallow). Seer ud som Roden i telge (snitte); om substantiveret Adj. med Bet. : Hvad der er til at fraskjære;?

Talk (Mineral), til Europa fra Orienten; •Arabic talq•.

Tallerken ɔ: Tellerchen; „Teller, im 14. Jahrh. entlehnt aus ital. tagliere Hackebrett" (se Taille).

tam; almengerm. (ht. z-); germ. tăm-; førgerm. dam- : ind. dam-aja-; δαμαω; lat. domare, dominus. — **tæmme**, gd. temie tambe tamb, nsk. temja; germ. (og got.) tăm-i-an.

Tamp?; anføres i nyere Plt., Nsk., Sv., og i sv. Dial. med videre Anvendelse end i D. : stor Klump, Agerstykke, &c. — („Tamperret" ɔ: Quatember-.).

Tand, gd., gsv. Tan(n) (nu sv. tand); nsk. med Omlyd (isl. ö) : Tonn (Gen. : til Tannar); af germ. tănth- (Gram. § 71. b. med Note); t. -d- af germ. -th- : gt. og holl. Tand; elideret i plt. Tan, ht. Zahn; germ. -n- elideret

i a. s. tōth (nu e. tooth). Afslyd i got. tünthu-s. Førgerm. og ind. dănt- (ligl. celtisk, litauisk, &c., med a); lat. Genit. dent-is, ὀ-δοντ-ος. — Se Tind(e).

Tan(d)e (sv. Dial. Tand; Tanne betyder Fakkel); hører til **tænde**, germ. (og got.) tänd-i-an; nsk. tandra, tendra. Afslyd ü : gd. Tunder, nu **Tønder** (cf. ø i Tønde &c.), ht. Zunder, zünden, a. s. tyndre (e. tinder); got. tundnan tændes. Afslyd i : **tindre**, nsk. tinbra. Ght. zinden (og zinnen) zant gezunden (brænde). Førgerm. dan- med dentalt Suffix. Om nsk. Tinna (Flint : 'Tunder og Tinna') hører hid? Slegtskab med Tand? (Flamme opfattet som tand=formet Takke?).

Tang (Plante), gd. *Thang, nsk. Tang (sv. nu tång); plt. Dang =ges. Afslyd til tung, Ting; opr. Langvoxen, Masseagtig?

Tang (Pl. Tænger) (sv. nu tång); nsk. med Omlyd Tong, Tøng (isl. ö); plt. Tange, ht. Zange. Germ. tang-; førgerm. dangh- (el. -k-) [Nogle ty til Rod dak- bide]. — Deriv. : **Tange**, ligl. nsk.

Tanke, gd. *Thanke; **tænke**, gd. *thenk(i)e; nsk. tenkja (og tekkja, cf. Enke); t. denken; Præsens tabt i E. Germ. thänk-i-an; se takke. Afslyd ü : se tykkes.

Tant, Laan af plt. Tant =tes; ligl. ght. Tant, tanten (spielen), nu, med Forvanskning til d, ht. Tand, tändeln. Uoplyst; om egtl. : gjøre blot som Prøve, af fr. tenter? (hvortil henføres e. taunt).

Tante : fr. tante gj. T.; g. fr. ante : lat. amita; -t- uklart [i Barnetale af petite ante?].

Tap (pp); almengerm.; ht. Zapfe(n). Maaske Afslyd til Top (s. d.) og Tip, Zipfel. — „Tappenstreg" : Zapfenstreich, „Soldaten ins Quartier rufender Trommelschlag, Zeichen, in den Bierhäusern für sie die Zapfen zu schließen".

tapper, Laan af ht. tapfer (pf daniseret); betydede fordum : fast, stærk, &c., ligesom plt. dapper. Nsk. daper betyder trist, svag. Førgerm. dhab- : slavisk dobru god, passende; lat. faber Tilpasser, Haandværker (om f- se Indledning P. 7).

(Tar(r)e; Molb.: „egtl. nsk."; gnsk. Thare : Tang).

Tarm, gd., gsv., gnsk. Tharm; t. Darm. Germ. thar-m-; førgerm. tar-m- : τραμις Tarm; t—r- se dreie, Torn.

Tarv, tarvelig; gd. Tharv, Vb. thurve, iek tharv (behøver; senere tørve, ieg tørv; cf. under turde); gsv., gnsk. thurva, Tharv; gnsk. alm. med Omlyd Thorv (isl. ö); ht. dürfen, Bedarf, men darben. Germ. thŭrf- (ŏ) thärf- og -rb-; førgerm. tarp-, der ind. bet. mættes; τερπω; Betydningsovergang tænkelig (man trænger til det Tilfredsstillende).

Taske er vel et gammelt germ. Laan, uvist hvorfra; findes i Romanisk (it. tasca, &c.). Uvist, om hørende til ht. Zesche (Slæb paa Kjole), og til ældste ht. zascon (røve).

Tater (Zigeuner) staaer for Tartar.

taus, gd. *thag-se (-e eliberet i Sing.), og det glemte taune (blive **taus**), gd. *thagne : Rod thäg- se tie.

Tave se **Tjaus**. — **Tavle**, Tavl (libet brugt), Taffel : lat. tabula gj. T.

Taxtræ : lat. taxus.

Taxt : fr. taxe (taxere : lat. taxare, fr. taxer).

te (egtl. vise); ligl. sv., nsk. (isl. tjá); „svagt" Vb., germ. taih-?. „Stærkt": plt. tien, ght. ziihen zeeh gezigen (nu zeihen zieh) (med „svagt" Deriv. zeigen), a. s. teon, got. tihan. Germ. tihan taih tigum tigana-s; førgerm. daik- dīk- : δείκνυμι viser, lat. dico siger; ind. diç- vise.

Tegl : lat. tegula gj. plt. Tegel = ht. Ziegel.

Tegn, tegne; gd., gsv. Teeken (sv. nu tecken); plt. Teeken; nsk. Teikn; ht. Zeichen; a. s. tácen (nu e. token); germ. (og got.) taik-n-; af samme Rod: a. s. tæcan, e. teach; førgerm. daig- [Man henviser, vel urigtigt, til den græske Variant δεῖγ-μα, cf. under te : δείκ-νυμι]. — Særtegn (s. d.) hører for os nu hertil, men havde fra først af -g-, stemmende med -g- i zeigen &c. (se te).

[Teiste (Fugl), rent nsk.; opr. Thy-].

telge, Telgekniv (skrives gjerne tælle); nsk. telgja; germ. tälg-; førgerm. dalgh- („litauisch dalgi-s Sense"); -gh- Suffix? cf. lat. dolare tilhugge.

Telt, Laan af plt. Telt -des = ht. Zelt, a. s. teld (nu e. tilt), betolden teltet; forældet d. **Tjeld** af ældre Tiald (som i Gnsk.); germ. téld-, vel opr. Teppe; maaske ugerm.?

temmelig, Laan af plt. temelik = ht. ziemlich, egtl. passende, tilbørlig (geziemend). Germ. tīm- (ē) (got. gatiman passe) kan være Aflyd til tam. — Ældre d. 'lade sig betemme' : plt. betemen: „Jemand thun lassen was ihm ansteht".

Tempel : lat. templum.

Ten (ee); ligl. sv., plt.; nsk. Tein, a. s. tán, ght. Zein. Germ. (og got.) tain-; førgerm. dai-n-.

Teppe, fordum Teppet (-t taget for Artikel) : lat. tapetum gj. Romanisk og Plt. (Teppet).

Terne (Pige) se tjene. — Maaske er **Terne** (Fugl) et andet Ord; gnsk. Therna (e. tern fra D.); hedder lat. sterna; cf. a. s. ste(a)rn (se Stær); st- : t- cf. Stier : Tyr (P. 64). — **Terne** i Lotteri, med **Terning, ternet**, af lat. ternus.

'terpe'; nsk. terpa: „tygge el. svelge med Besvær"; cf. terja : „hugge el. skjære med Møie, saasom med sløv Øxe; maaske for targa" (sv. Dial. targa, targla).

terske (æ); gd. *therske tharsk thorsken; nsk. treskja treskte; t. dreschen drasch; got. staves thriskan (ɔ: lukket e); germ. thr—sk-: ĕ ă ŏ; førgerm. trask- (gjenfindes i Slavisk med Bet. stampe). Terskel (Banketræ). — **Terskel** (Dør-)

er mulig beslegtet eller attraheret; gd. Therskild, gsv. Thriskuldi, nsk. Treskald (isl. threpskjöld-r forvanskzet); a. s. therscwald; egtest synes ældste ht. Driscuvili. („.. weil vor der Thüre gedroschen ward“;?).

The, bot. thea; chinesisk gj. Fr., T. — thi se den. — Thing se Ting. — **Throne**: thronus, θρονος. — Thunfisk: thynnus gj. T. — (Thurs; Rod som i turde?; ældste ht. Duris, senere Dürse).

ti; sv. tio; nsk. alm. tie; ældste nt. tehan, ældste ht. zehan; got. tëhun. Ind. daçan, lat. decem, δεκα, &c. Deriv.: **Tiende**. Se tredive, tyve.

Tid (ii); almengerm. (ht. Z-); germ. ti-di-; Rod førgerm. dai-: δαιομαι fordeler. — Gammel Gen. Pl. (Gram. § 177. c.) i Tidebog o. l.; itide: Gram. § 177. b. Tidevand indeholder plt. Tiide (12 Stunden, Ebbe- u. Fluthzeit) = e. tide. Gen. Sing: tidsnok (sv. tids nog). — Gmlt. Adj. tiid titt tiide, nu kun Adv. **tidt**; Elision i tiere tiest af tidere -est. — **Tidende**, opr. Ntr. — Tidløs (Plante): Zeitlose „weil sie nicht in der eigtl. Blumenzeit blüht“.

Tidse (ss) (Plante)?

Tidsel (ss), gd. *Thistel; nsk., sv. Tistel (fordum Th-); e. thistle; t. Distel. Germ. thist-il- (thist-?, thinst-?). Førgerm. t—.

tie; gd. thigie (i af ældre e, cf. sige) thagde (senere taude, nu taug) thagd (Ntr. thagt); nsk. tegja tagde (sv. nu tiga teg); ældste nt. thagian, thagon, ght. dagen, got. thahan; germ. thăh- og -g-; førgerm. tak-: lat. tacere tie. Se taus.

Tiger: lat. tigris: τιγρις: iranisk tighri »an arrow, from its swiftness; also the river Tigris from its swiftness«.

tigge; gd. thiggie (erholde) (Ipf. thaa, dannet som laa); nsk., sv. tigga bet. nu ligeledes bede; a. s. thicgean faae; ældste nt. thiggian (faae, bede); ght. digen (bede). Germ. thĕg- (i) thăg- thāg- (-gg- i Præs. er tilkommen Fordobling foran -i-); førgerm. tagh- neppe til at finde.

tik-tak, primairt Onomatopoieticon.

til; ligl. sv., nsk., e.; se under Tal. — Gram. § 123. c.; 105. c. (tilbage, tilhaande, &c.). Opr. styrede til altid Genitiv. — tilfreds: Gram. § 108. a. — tilbørlig se burde. tilforn: tabt Adj. forn (gammel), Aflyd til fjern (s. d.). Tillid se lide. tilpas se Pas.

Tillie (nu kun antikt); gd. *Thilie (Gulv), gsv. Thilia; nsk. nu Tilja (Planke); t. Diele (Gulv &c.); germ. thĕl- (i); førgerm. tal-; i det uddøde Preussisk citeres talus gebielter Bodenraum; ind. tala- Flade; „altirisch talam ɔ: terra«; lat. tellus Jord.

Time (ii); ligl. gsv. (nu timme), nsk., e.; Rod vel som i Tid (s. d.); det betyder opr. Tid.

Tin (ht. Z-), gammelt, neppe indfødt, i Germ.; hedder i Irsk tinne. Ikke oplyst videre.

Tind(e); nsk. Tind; sv., plt. Tinne; plt. Tint, Pl. -de, ght. Zint; ht. Zinne (Zinke, se Sinke). Afslyd til Tand ikke umulig; cf. tillige Tan(d)e &c.

Tinding, gd. Thinning; sv., nsk. Tinning; antages almindeligvis at være corrumperet af *Tynd-Vange ifølge gsv. Thynning, nsk. Tunnvange, Tynnvange (ɔ: Tyndkind), plt. Dunni(n)ge (ü?). Vocalen i (ogsaa gt. Thinnong) er da besynderlig; og Tyndvange kunde tænkes at være Omfortolkning.

tindre se under Tan(d)e. — Tine se Tønde.

Ting, gd., gsv., gnsk. Thing, Neutr., som i D. endnu i Bet. Forsamling (Thing); e. thing, t. Ding (Dienstag : Dingestag ɔ: Thingdag); germ. thing-; Afslyd til tung (s. d.); vel opr. stor Sag, stor Forsamling, egtl. 'Vegtig', 'Massiv'. Førgerm. tangh- (el. tank-), [„Junggrammatiskt" : af got thihs Tid!, og dette = tempus!]. — Derivata : tinge, betinge, Tingest. Alting : Gram. § 178. a. 'Tingstud' se -stød, støtte.

Tinte : it. tinta. — Tinte i Flesk?; om samme Ord?; sv. dog dynt.

Tip (pp), Variant til Top; cf. Tap. Tipoldefader &c.

tirre; nsk. tirra, terra, „ogsaa i en anden Form terga, holl. tergen, plt. targen, ht. zergen"; terge (æ) findes ogsaa i ældre D. Om tirre er = ht. zerren, og terge da har gutturalt Suffix hertil?

D. Dial., ældre d., sv. Tiisdag, nu i D. forvansket til **Tirsdag**, skjønnes at være Laan af nt. Ti(w)esdach = a. s. Tiwesdæg (nu e. Tuesday), ght. Ziestac; germ. Oversættelse af dies Martis; norvagiseret : Tyysdag (Genitiv af Tyy-r). Germ. Tiu-, germ. Afslyd af førgerm. Djau- : ind. Djau-s pita, *Ζευς πατηρ*, lat. Ju-piter (for Djou-piter, cf. Jovis -ve, „oscisch Djovei•; mod „junggrammatisch" Theori om „indoeuropæiskt e•).

tiske = ht. zischen; Onomatopoieticon.

Titel : lat. titulus, gj. T.

Tist (se Molbech; næsten glemt); cf. nsk. Tiist (Trevl, Splint); sv. Dial. Tiste (Rem).

titte; ligl. sv. titta; med Interjection **tit!**; vel opstaaede i Tale til Børn; falde sammen med Barneudtale af kikke, kik!

[Tiur, Tidur er nsk.; gnsk. Thy-; sv. tjäder; lat. tetrao; *τατυρας* Fasan, *a* i 1ste Stavelse mod „junggrammatisch" Lære om „indoeuropæiskt e•].

tjadre, med det hyppige d. Indskud j, forhen tadre, plt. tateren. — tjatte er en lignende Formation.

Tjaus = sv. tafs; Herkomst fra det nu vel snart glemte Tave ligger udenfor vor Bevidsthed; dette med a af aa? (cf. lade, Krage, &c.) : cf. nsk. Taag (bl. A. Rodtrevl); dog vækker sv. f Tvivl. — Tjeld se Telt.

tjene; gd., gsv. thiane (-a); nsk. tjena, teena, gnsk. alm. thiona; plt. deenen; holl., ht. dienen. Germ. vel thiu-anan; got. thius Tjener. Førgerm. tau- tusvulme, have Magt; passivt : være Magt undergiven : *τυ-λος* Svulst, *ταυς* stærk, lat. tueor beskytter. (Se Tommel, tydsk, tø). [Henførelsen af tjene, med

Thegn, e. thane, t. Degen, til τεκνον er løs Gjetning]. — **Terne** = t. Dirne, germ. thiusnā(n)- el. thiuernā(n)-. — **Tyende** anføres kun i D.

Tjære; sv. tjära; nsk. Tjera, Tjøra, gnsk. Tiara; nt. Ter (laant til Ht.); a. s. tyrwe (nu e. tar). Germ. terw-; førgerm. darw- : lettisk darwa Tjære. Rod dar- som i δρυς, δορυ Træ. — Tjørn se Torn.

to; gd. twaa (og twee i Nom. Masc.), Ntr. tu, hvoraf **itu**; nsk. tvo (nogle Steder endnu Msc. tvei, Fem. tvæ, Ntr. tvau); ht. zw-; &c. Germ. Stamme twa-; førgerm. (og ind.) dwa-; δυο; lat. duo; &c. — **tve-**, gd. twi- (Twigjeld) i Compos. = ind. dwi-, δι-, lat. bi- (Labial af labialiseret Dental). Tvebak fra Plt. — **tvende**, gd. twinne, vel = got. twihnai to til hver. — **tvinde**, gd. *twinne -ede (nu blevet „stærkt" : Gram. § 180. d.). — **Tvilling**, ældre d., nsk., gsv. ogsaa Twinling, ght. Zwineling, nu Zwilling. — **Tvist** (cf. got. Præfix twis-), vel fra Plt.; i Bet. tvundet Garn, Tvi, maaske fra E. — **Tvivl**, tvivle, Laan af plt. Twiivel, twiivelen; ght. Zwiivel (nu Zweifel); ældste ht. ogsaa Zwiivo. — (Dial. Tvege; eget for D.?).

at **to**; gd. thwaa *th(w)oo thwagen; nsk., sv. tvaa; plt. dwagen; got. thwahan Germ. thwah- thwōh- thwōg- thwāg-. Førgerm. twak- (cf. ind. twac-?, Hud). — **tvætte** ɔ: thwah-t-i-an.

Toft, vel Variant til **Tomt**; nsk. Tuft og Toomt : Plads hvor Hus staaer el. stod, m. M. (Nogle sætte dem = ht. Zunft; Rod da førgerm. dam-, se tom, tam, temmelig; opr. da: tom el. behersket Plads).

Toft(e) i (Baad), gd. Thofte, nsk. Tofta, ældste ht. Dofta; førgerm. t— (litauisk »tupeti hocken" citeres).

Tog, Laan af plt. Toch; **Togt** af holl. toch-t; Rodform tŭg- af germ. tiuhan; lat. ducere (P. 5, Note); plt. teen, ht. ziehen; hos os tabt.

tokke (se Molb.; nu sj.), Deriv. til et *Toge, gd. *Tooke = nsk. Fem. Tooka (Tosse); cf. under Taage.

Tol (II; Aaretol); gd. *Thol(l); nsk. Masc. Toll; plt. Fem. Dolle; &c. (Aflyd til sv. tall?, Fyrretræ). — For os sammenvoxet med **Tol** (Prop), plt. Tol(le) (Zweigspitze), ht. Zoll (Tomme; før lille Cylinder; ght. Iiszolle : Istap).

Told (ɔ: II); almengerm. (ht. Z-); ifølge plt. Tolne, Toln, gd. Toln; frisisk Tol(e)ne, er det germ. Laan af telonium, τελωνιον. [T. Lingvister henføre det gjerne til germ. Rod i : Tal].

Tolk; ligl. sv., nsk., nt.; fra Slavisk (tluku, tolkovat, &c.).

tolv af to, se elleve. tolvte. Tyl(v)t.

tom; gd., gsv., nsk., a. s. toom; ældste nt. toomi; ældste ht. widar-zuomi (gjenstridig). Germ. tōm-, Aflyd til tām- (se tam); bet. opr. 'som kan domineres', el. occuperes, derfor vacant. (Heraf „Tummerum" : vacant, ugenert Sted?). Cf. Toft, Tomt.

Tomme (bet. opr. Fingeren); gd., gsv. Thume (sv. nu mm), nsk. Tume

(ikke nu); gt. Duume (nu ht. Daumen) (med Udvæxt -b- i g. e. thombe, nu thumb). Bet. opr.: den tykke, stærke Finger; Rod førgerm. tu-, se tjene. — **Tommel** : gd. Thumel. **Tommeltot** : gd. *Tut(t) = isl. tutt-r Dverg.

Ton er e. = Tønde. — Tone, tone : τόνος (se nedenfor). — tone (Flag) af nt. toonen (vise), hvorom uvisse Gjetninger (»at-augnon« o. a.).

Top (pp); almengerm. (ht. Zopf); germ. -pp- flertydigt; efter Nogle Aflyd til Tap. Findes i Celtisk og Romanisk (it. toppo Klods; &c.); altsaa er Laan foregaaet, men uvist, hvorfra og hvortil. — **top!** af fr. tope, af toper støde til, der vel hører hid.

Torbist?; vel forvansket; cf. sv. Dial. Torbis, Torbuse; item sv., nsk. Tordyvel, a. s. tord-wifel (a. s. tord betyder Skarn). (Plt. Torbitze er forvansket for Torbitze, Tortsche, og betyder Fakkel : Brem. Wb.).

Torden, gd. Thoor-Dyn, se dønne. — **Torsdag**, gd. Thoors-Dag; ght. Donerstac (nu -nn-). Oversættelse af dies Jovis.

Torn, gd., gsv., gnsk., a. s. Thorn; t. Dorn. Germ. thörn-; førgerm. Rod tar-, tr-, se breie, Tarm. — Deriv.: gd. *Thyrne, sv. nu Ntr. törne, nsk. Tyrner (Nominativendelse bleven til Afledningsendelse), nu d. **Tjørn** (j Udvæxt).

Torp; gd., gsv., gnsk. Thorp; nt. Dorp, ht. Dorf. Førgerm. t—rb- el. tr—b-; et turb- foreligger i τύρβη, lat. turba, et trab- i Bet. Bolig i Slavisk.

Torsk, gd. *Thorsk, som gnsk.; t. Dorsch. Germ. thörsk-, hvori vel enten -k- eller -sk- er Suffix.

Tort (Uret) : fr. tort, af lat. tortus forbreiet.

Torv, fordum Torg som i Sv., Nsk.; fra Slavisk (torgu &c.).

Tosse?; vel = nsk. Tass(e) (med Variant Tusse, i en enkelt Egn) (Stymper, Tosse), der vel hører til tassa (humpe), sv. tass Pote, hvis Forhold til ht. Tatze („Ursprung dunkel") ikke er let at se.

Tost (Plante)?; cf. plt. Tost (Samenkopf von Pflanzen).

Tot (tt), gd. *Thaat(t); nsk. Taatt (gnsk. Th-) (sv. nu tåt); germ. thaht- (el. thanht-). [Uvedkommende: plt. Dacht, ght. Taaht, nu ht. ucorrect Docht : germ. d—ht-].

(„hale tot", maritimt, af e. taut).

toue (garve, berede; Molbech staver touge), Laan af plt. touwen (vilde i indfødt d. Form nu hedbet tø, der vel forsvandt, forbi det løb liig tø ɔ: smelte); se under Tømme. Germ. tau-. Aflyd germ. tiu- i ældre d. ty (udføre, gjøre; Ex. Rimkrøn. Vers 9).

Toug (bedre : Tou), Laan af nt. Touw(e) (ogsaa laant til Ht. : Tau; til Fr. : Vb. touer); i A. S. staves toh-line; altsaa er eliberet h eller g : germ. tāh-w el. tāg-w-, se tiuhan P. 5, Note. — Indfødt gsv. (og vel gd.) Form er Tug (nu sv. tåg), nsk. (og isl.) Tog, samt Taug : germ. tūg- og taug-.

Traad, gd. Thraad; sv., nsk. Traad, fordum Th-; a. s. thræd; gt. Draat.

Germ. thrā-d-; Rod som i dreie (s. d.). — Uvist, om herhen hører 'løs paa Traaden', sv. lätt på tråden; Rietz opstiller hertil et Masc. Tråd ɔ: Fod; kunde vel dog være gammelt Ntr. Pl. (Gram. § 178. b.) af et Trod(d) (kort o), af Molbech stavet Traad, af træde traadte. — **træde** (Naal), Præt. trædede trædet (gd. *thrædde thrædd) : germ. thrād-i-an.

tra(d)ske; vel af träd-, se træde.

Tragt, tragte; af ældre t. Trachter (nu Trichter), af lat. trajectorium; ogsaa tractarius angives.

tragte efter, **betragte**, af t. trachten, vel af lat. tractare.

Tralværk fra Romanisk (fr. treille, &c.) gjennem plt. Trallie.

tralle, Onomatopoieticon, vel en fri Variant i Forhold til Trille.

trampe; almengerm. (ht. trampeln, p for pf); nsk. trappa; plt. trappen, hvoraf det til D. laante **Trappe** (ht. Treppe, før med pf; „dem Oberdeutschen fremd"). Got. trimpan, tramp; førgerm. dram-b- neppe fundet.

Tran, Laan af nt. Traan, congruent med nt. Traan, ght. Trahen, Traan (nu ht. Thräne, opr. Draabe), »kan met dit woord identisch zijn«. Cf. dog under trine.

Trane?; sv., nsk. Trana. Opr. Eet med Kran? (s. d.), med T- af K- i Barnetale? Eller opr. dobbelt Onomatopoieticon? Eller Derivatum af trän-? (se trine).

trang, Trang; gd. thrang (sv. nu trång); nsk. med Omlyd trong (isl. ö), altsaa Stamme thrangw-; t. dringen drang gedrungen; a. s. thringan. Germ. thringw- thrangw- thrungw-, neppe primair Rod; førgerm. tr— (man vil henvise til lat. truncus Stamme, litauisk trenkti stoßen dass es dröhnt;?). — **trænge**, germ. thrangw-i-an.

Trappe se trampe. — Trap (Sten) »from its appearance : its tabular masses seem to rise in steps«. — Trapgaas : plt. Trappe, cf. trappen, se trampe.

traurig, rent ht.; ght. og plt. truuren (holl. nu treuren); germ. trū-r-, førgerm. dr—. [Henføres af t. Lingvister urigtigt til got. driusan og e. dreary].

trave, med sv. trafva, nsk. traava, Laan af ht. traben = nt. draven; skrives ght. alm. draben som af germ. thrāb-; mon da opr. = nsk. trava (strabadsere)?, hvis dette er indfødt, og ikke extraheret af Travali (: fr. travail), til hvilket maa høre travali, travleg (møisom), fra hvilket d. **travl** kan være laant.

Trave (af Neg), gd. Thrave, e. thrave; nsk. Treve. — [„Trawl" rent e.].

tre, gd. three; t. dr-; got. thrī-s. Førgerm. tr- : ind. trajas, τρε-ῖς, lat. tre-s, &c. **tredie**, gd. thridie; germ. (og got.) thridia(n)-; lat. ter-tiu-s, &c. **tredsindstyve** ɔ: 3die Gangs 20. **tretten**, -de. **tredive**, gd. thretiuge ɔ: 3 Tiere

(in af ældre i), trebivte. **trende**, gd. thrinne, cf. tvende. **Trilling** vel nyere Ord; nsk. ogsaa Trinnling.

treffe, Laan af ht. treffen = dræbe (s. d.).

trekke (æ), Laan af plt. trekken; ght. trechen; item trechen trach (stoßen &c.), plt. treken (schaudern) : germ. tr—k-, førgerm. dr—g-, d—rg- .(citeres i Slavisk).

Tremme, vel Laan af plt. Trame, Treme (Sprosse). Cf. e. tram-way?.

Trende, trende (Garn)?; om opr. trind Stang?, cf. sv. Dial. Trinna gärdselsstång. — trende (3) se tre. — Trendse : nt. Trense (Snor, Bidsel), vel af spansk trenza = fr. tresse : Tresse; at trendse (maritimt). — treven se trives.

Trevl; nsk. Trevle (Splint &c.), af Trave (Pjalt); isl. traf Fryndse, tresja optrevle, trefil-l Las; sv. Dial. Trevling (Traabende).

Tridse (ss), tridse : nt. Triitse, triitsen (ss) (holl. nu trijs); »vaderland en etym. niet gevonden«. — „tridse af" er vel lavet heraf? — Tridt se træde.

trille?; findes i nyere D., Sv., Nsk., Nt., E.; mangler fordum. Om egtl. nt. af Trile, Tridele, Trendele (Skive; se trind)? — **Trille** i Sang, af it. trillare. — **trimle**? af plt. trendelen? (rulle).

Trin, trine; Præt. tren er temmelig ny Analogidannelse; cf. skaansk Dial. : trena, trina, Ipf. tran, trente, trinte, Sd. Tren; gsv. Tren, Trin; cf. ght. Wazzers Tran? (aa?) : Strøm. Germ. da trĕn- trăn- trăn-; med Suffix -n- : ght. trinnen trann (davongehen &c.), hvoraf trennen, abtrünnig; germ. trinn- trann- trunn-. Førgerm. dran- (-m-) løbe; heri ligl. -n- Suffix?; cf. ind. dra-, dram- løbe, δρα-ναι, ε-δραμ-ον. — Vel af samme Rod : trin-d- tran-d- trun-d, ikke fundet som „stærkt" Vb., men i frisisk, sv., d. **trind**, gsv. Trindel (Krebs), g. e. trenden rulle, plt. Trendele, trendelen (Skive, rulle), item Trent (Krebs), umme den Trent, hvoraf d. **omtrent**; frisisk trund (rund), e. trundle rulle, &c. [Nsk. trinta, vælte, kan staa for krinta;?].

trippe; alm. i nyere germ. Sprog (ogsaa romanisk : trépigner, fordum triper).

Trippeljord, Trippelse ɔ: argilla Tripoli-tana (fra Tripolis).

trist: lat. tristis, fr. triste.

trives; Activ, gd. *thriive threev thrive thriven; nsk. triiva treiv; bet. gribe; om i Deponens trives -s er accusativiskt (trekke sig frem) eller dativiskt (tilrive sig paa Andres Bekostning), sees ikke; i E. har Activ thrive deponent Bet. Germ. ī ai ĭ; om -f el. -b, sees ikke, da Ordet mangler i Ht.; førgerm. -p el. -ph? — Part. thriven, senere **treven**, antog som Adj. Bet. flink; i nuværende Brug ('uflink') er Præfix u- glemt; skulde hedde utreven..

at **tro, tro, Tro**; (ogsaa sv. o; trogen med phonetisk Udvæxt); got. trauan (udtal aabent o); men ū i nsk. tru, Tru, gt. truwen, senere trouwen, trauen; Aflyd germ. iu i a. s. treowe, gt. Triuwe (hvoraf it. tregua, fr. trève), nu ht.

Treue; ligl. treu; samme iu med phonetisk Udvært -gg- i got. triggw-s, sv., nsk., d. **tryg** (ɔ: gg). Afslyd trau- med Suffix : nsk. Traust, trøysta, t. Trost, trösten, d. **Trøst, trøste,** germ. traust-, -i-an. Til germ. tru- triu- trau- skulde svare førgerm. dru- drau-; af det uddøde Preussisk anføres druwis Tro; litauisk drutas fast.

Trods (trods; trodse); før ogsaa med a; fra T.; plt. Trot beeden (byde Trods), og trossich, trotzich, dette mulig fra Ht. : Tratz, Trotz, Trutz; om tz er ht. for tt, eller t med Suffix -s-, sees ikke; Etymologi uopløst; i ældste T. er Ordet ikke fundet. (Nogle anse holl. tarten, udfordre, for samme Ord).

en **Trold**; gd. Ntr. Troll, som sv., nsk.; gsv., sv. Dial. ogsaa Trull (isl. nu ö); ght. Masc. Trolle, Troll; germ. trull- (ö); -ll flertydigt. at **trylle,** nsk. trylla, ght. trüllen.

[„Trollie" ɔ: Karre er e. trolly]. — **Tromme,** gd. *Trumbe; nsk., gsv. Trumba; ght. Trumbe; &c.; men e. drum; ogsaa romanisk : it. tromba, &c.; snarest Laan fra Romanisk til Germ.; i Romanisk muligen atter Laan; eller onomatop. Udvidelse af lat. tuba? Germ. Deriv.: t. Trommel: **Tromle, tromle.** Fr. Deriv. : Trompet, til os gj. T.

Trop (-pper), Trup, fra Romanisk gj. T. (fr. troupe; &c.).

Tros (militairt) : fr. trousse (af lat. torquere) til os gj. t. Tross; **Tros(se)** (maritimt), samme Ord : spansk troza, &c., gj. Nt.; betegne 'Sammenrullet, Pakket'.

true, gd. *thruuge; gsv., gnsk. thruuga (nu truga); germ. thrūg-. Afslyd i a. s. threagan, threan true, gt. drouwen, droou (nu dräuen, drohen); germ. thrau-g-. Førgerm. tru- trau-; cf. τρυω sliber, τραυμα Beskadigelse; lat. tru-x truende, tru-culentus. — Deriv. : Trusel.

Trug; nsk., sv., t. Trog; germ. trŏg- Beholder; førgerm. dragh- (dargh-); cf. δρασσομαι fatter, δραχμη (egtl. saa Meget, som med Fingre kan fattes); iranisk drazhaiti han holder. [Gjængs Etym. : Rod som i Træ].

Trumf : t. af triumphus. — Trunte (Klods)? cf. det gamle trunde, trutte? (ɔ: trut-ne, trud-ne, gd. throt-ne : hovne). — „Trut" (Snude), der kunde synes at høre hid, hedder sv., nsk. Truut, hvorved Nasen henviser til Synonymet Struut (se strutte)? Laant fra Nsk.? — trutte (i Horn) Onomatop. — tryg se tro.

trygle?; med nsk., sv. Dial. trygla, Laan af plt. truggelen (tigge); holl. troggelen; neppe = »oostfris. trüggeln" (om Hest : presse tilbage mod Vognen, to Rügge, zurück). Mon = e. truckle gjøre sig underdanig: »university slang, from lat. trochlea: 'to truckle under' ɔ: put a truckle-bed (for a servant) under a larger one«.

trykke; gsv. thrykkia; nsk. nu trykkja; a. s. thryccan; t. drucken, drücken. Germ. thrŭkk-, flertydigt (Forbindelse med true er forsøgt). — trylle se Trold.

Tryne; gd. vel Ntr. som i Sv., Nsk.; Isl. har dog tillige Fem. trjóna. Cf. ght. Triel (Snude). Et germ. triu-n- maatte opr. betyde Trækile. Men der kan være Laan fra Celtisk el. Romanisk: fr. trogne, celtisk trwyn Snude, hvilke Nogle henføre til lat. truo -onis Søfugl og „Grossnasig".

Træ; nsk. Tree; a. s., ældste nt. Treo (Gen. Trewes); germ. og got. triu-; førgerm. drau-, hvori d(a)r- er Rod: ind. dru- og dāru- Træ; δρυ-ς, δορυ-. Cf. tære.

træde (Gram. § 89. a. Note); ligl. nu -e- i Nsk., Sv., og i T. og E. alt i den ældste Literatur; men gd. trode trad traade troden (trode f. Ex. endnu i Bibel 1550; Chr. Pedersens Sprog har trede); gnsk., gsv. trodha, got. trudan (cf. under Fole). Germ. tröd- träd- träd- og udenfor Bdt. trēd- (Bdt. rettede sig da senere efter dem som geben &c.); -d- Suffix; førgerm. dra- se trine. — **Tridt** Laan af t. Tritt. et **Trod(d)** (aa; se Molb.) er berørt under Traab. — (Andet træde se Traab).

træffe, trække her opførte med e, i Henhold til Note lit. Retskr. P. 23.

træg, Laan af t. träge, ældste t. traagi; Omlyd af Aflyd ō i sv. trög; Aflyd ē i nsk. trega (plage). Førgerm. dragh-: ind. drāgh-ījas -is·tha længere længst.

Træl (nu Trællen, men) gd. Thræl; ligl. gsv., gnsk., a. s. Flertydigt Contractum. Laan til eller fra Celtisk („gael. trail"). [Gjetninger: 'Stankdyr', cf. dræe og nsk. traa: harsk. 'Løber', cf. got. thragjan løbe, ældste t. Dregil: Løber]. Cf. nsk. Træl („Garnboie"; svag Blæst), nsk., sv. Dial. Træl (Knude i Huden; Molb. har: „et Træl"). — trænge se Trang.

træsk; skreves fordum treersk (æ), med Træring, Laan af plt. Treerinc (Betrüger), treeresch (snedig), Treererie (Gaunerei) (om af fr. traitre, -esse, -eux?). [Ikke Eet med sv. tredsk, nsk. treisk, gnsk. thriozk-r: gjenstridig].

Trætte, trætte(s); gd., gsv., gnsk. Vb. thræt(t)a; isl. Sb. thræta. Om germ. thraih-t-i-an? cf. got. thrīhan thraih bedrängen; ght. Driihe (Naal); førgerm. traik- trīk-: lat. trīcari bruge trīcæ Rænker.

træt (tt), at trætte; gd. *thrøtt = sv. trött, nsk. trøytt, Perf. Part. af trøyta (gnsk. thy-); germ. thraut-i-an; se fortryde, Fortræd.

Trøffel gj. T. af g. fr. truffle (nu truffe); it. tartufo (hvoraf Kartoffel).

Trøie: plt. Troge, Troie, holl. trui (gjengives lat. troga); „etym. en vaderland onbekend". — („Trøiebuus": trois et deux).

Trøske? (i Træ), trøsket; Gislason angiver et isl. Adj. treysk-r. (Nsk. Trausk, Trøysk betyder: en Frø, og Trauska en Blomst: ranuncula, der ligl. kommer af rana Frø). — **Trøske**? (i Hals); hedder e. thrush, sv. torsk [cf. torr? tør]. — Trøst se tro.

tude, gd. *tute; nsk., sv. tuta, plt. tuten (holl. nu tuiten), ht. (ikke z-) tuten (blæse i Horn), tut! Yngre germ. Onomatopoieticon. Deraf en **Tud**, nsk., sv. Tut, ht., plt. Tute (holl. nu tuit); egtl. Blæsehorn, saa Ting af lignende

Form. **Tut** (Kræmmerhus) er t. Variant. — tude har i D. absorberet det gamle tyde (gd. *thiute) tød tuden; sv. tjuta, nsk. tjota (gsv., gnsk. th-), a. s. theotan, ght. diezen dooz; germ. thiut- thaut- thūt-; førgerm. taud- tūd-: lat. tu-tud-i stødte.

Tudse?; = sv. Dial. Fem. Tossa (Hun-Dverg, lille Pige, Tudse); om Derivatum af Tott? (Dverg; se Tommeltot), sv. Dial. Tutte, -a lille Dreng, Pige. — 'at **tudse** (ss) om' kunde vel opr. betegne : pusle som en feminin Dverg. — Cf. nsk. Tusl, Tutl; tusla, tutla; tuslen, tutlen (Pusleri; gaa sagte pusle; svag, skrøbelig, fjantet).

Tue, gd. *Thuuve, gsv. Thuuva, nsk. nu Tuuva samt Tubba. Germ. thūb- (-b- Suffix? cf. τυ-λος Svulst, tu-bus Rør, tu-ba Trompet;?).

Tuf (Sten) : tophus, it. tufo, fr. tuf, gj. T.

Tugt, tugte : plt. Tucht = ht. Zucht af ziehen; germ. tūg-ti-; se Tog.

Tummel, tumle, maaske fra T.; gt. (ogsaa plt.) tumelen (ū og ū), ht. nu tummeln, taumeln (ikke z-); holl. tuimelen; e. tumble; ældste ht. tuumon; a. s. tumbian; sv. Dial., isl. tumba (falde); &c. Laan (til el. snarere) fra Romanisk: fr. tomber, it. tombolare. — („tummelumsk" lavet heraf. Ligl. „tumpet"?).

tung, gd., gsv., gnsk. thung; a. s. thingan thang gethungen være vægtig, voxe. Førgerm. tangh- (el. -nk-? cf. ind. tanc- : coagulate, litauisk tanku-s tæt,?). Se Ting, Tang. — tynge; Tyngde, gd. *Thyngd.

Tunge; almengerm. (ht. Z-). Førgerm. dangh-; g. lat. dingua, senere lingua (cf. Taare). — Tunge (Fisk) samme Ord.

(Tunnel rent e., af gfr. tonnel, nu tonneau). — (Tur, Tour, turnere rent fr.).

turde (kan skrives torde : Gram. § 60), sammenvoxet (Gram. § 93) af 1. gd. thore thorde thoret (vove), nsk. tora (gnsk., gsv. th-), germ. th(w)or(h)-?, førgerm. t(w)ar(k)-? [cf. ind. tark-?, tænke, egtl. revolvere?, cf. lat. torquere?, dreie], og 2. gd. thurve (se Tarv; Præs. tør ɔ: ældre tørv).

ture, fremture, ('udture Nød' i ældre D.); sv. Dial. tura (døie Ondt); nsk. tura, dura (larme el. lege vedholdende), som Aasen udleder af gt. tuuren, duuren (nu dauern), af lat. durare. (Fritzner angiver et isl. tora henslide Livet usselt).

(Tusch, tuschere : fr. toucher gj. T.).

tusind(e); gd. Fem. Thuusend; almengerm.; t. D- (ht. nu forvansket : T-). Lignende gjenfindes i Slavisk. Oprindelse ubekjendt. [Efter Nogle opr. thūs-hund-, se hundrede; det virkelig forekommende Thuushund(i), gt. &c., kan dog være yngre Compositum].

tuske, Tuskhandel, af plt. tuuschen (bytte, bedrage; laant til Ht. : tauschen, täuschen) (holl. nu tuischen). Ikke sikkert oplyst. [Nsk. tuska det. rasle, larme].

Tusmørke? Henførelsen til Thurs er usandsynlig; om : listende Mørke,

el. svagt Mørke? cf. nsk. tusla &c., se Tudse; el. fremfarende?, cf. nsk. tysja tuste (se Tøs). [Ind. dôsas- Mørke, Aften, ô af au]. — Tut, se Tud, tude.

Tvang se tvinge. — tve-, tvende, Tvilling, tvinde, Tvist, Tvivl se to.

tvine; ligl. sv., nsk. tvina (egtl. svinde hen).

tvinge; gd. thwinge thwingde thwingd (Gram. § 180. d.); gsv., gnsk. thwinga; gt. dwingen, ht. senere twingen, nu zwingen. Afskyd i **Tvang**. Førgerm. twangh- el. -nk-; cf. ind. twanc-, twanakti sammentrekke.

tvær (Adv. tvært, tværs ere Casus heraf); gd., gsv., gnsk. thwer; got. og germ. thwĕrh-; gt. dwerh (ht. nu spaltet til quer og Zwerch-Fell). Førgerm. twark-; cf. lat. torquere?, dreie, ἀ-τρεκ-ής uforbreiet; -k- (-qu-) Suffix? — **tvære** ud, gd. *thwere ɔ: røre om med en Tvære el. Tvare (Rørestang); ght. dweren dwar, senere tweren og quirlen (drehen); om samme Rod, førgerm. twar-, uden -k-? Cf. lat. trua Rørestee, τορύνη. — tvætte se to.

ty til = nsk. tyyda seg til Nokon, gnsk. thyyda; gd. *thyyde (vel egtl. gjøre yndet, populair); samme Ord som, eller ganske nær beslegtet med „ty“ (fortolke), **tyde** (med an-, hen-, ud-, betyde : Gram. § 121. a.; tydelig), ght. diuten, nu deuten, germ. thiud-i-an; af tabt gd. *Thiud (cf. Thy, Provindsnavn), gnsk. Thiod (ɔ: Nation; Folk, s. d., har opr. havt en anden Betydning), ght. Diet, got. thiuda; førgerm. taut- (mod „junggram.“ Lære om „indoeuropæiskt e“, cf. Tyr) : litauisk, lettisk, preussisk tauta, -o Folk, „sabinisch touta, tota Gemeinde, oscisch touto, altirisch tuath“, lat. tōtus, -a hel. 'ty til' hører muligen til Rodvariant germ. thiuth-, hvilken sees i got. thiuthjan velsigne, prise, thiuth Godt, men i D., Sv., Nsk. ikke kan skjelnes fra thiud-. Primair Rod maaske tau- tu-, samme som i tjene (s. d.). (Et andet, nu tabt, ty : se toue). — **tydsk**, forhen tydesk, tydisk, Combination af plt. duudesch (üü), ht. deutsch, med et indfødt Compositum *thiudwersk, tydversk, gnsk. thyyd(v)ersk-r ɔ: hørende til *Thyydveriar, *Thiodveriar (Beboere af Thiod, dette da = Keiserriget). — **Uty(d)ske** (sv. Dial. Utyska om Rotter, Mus, &c.) maa høre hid; cf. nsk. Utjo(d) (ond Yngel, Pak); i D. er *Uty(d) absorberet af **Utøi** = sv. oty(g), nsk. Uty. — (Tyende se tjene).

tygge; gd. *tygg(w)e (tagg tuggen); nsk. nu tyggja (Jpf. togg af taggw-); sv. nu tugga. Ikke oplyst. [Germ. tiwan er blot Gjetning; ligl. Henførelsen til kauen, med t- afk-].

tyk (kk), gd., gsv., gnsk. thiukk (gnsk. Pl. thiukkvir) (sv. nu tjock); e. thick, t. dick. Germ. thi(u)kkw-? Cf. g. irsk tiug tyk.

tykkes, Tykke; gd. thykk(i)e thotte thot(t); nsk. tykkja, gnsk. th-; sv. nu tycka; a. s. thyncian, nu e. think; ælbste t. dunk(i)an, nu dünken; germ. (og got.) thunk-i-an. Afskyd til tænke, takke (s. d.).

Tyl (Tøi) : fr. tulle, »originairement fabriqué à Tulle«.

tylde el. **tylle** (i sig, &c.); maaske mere end eet Ord? cf. nsk. tvilla, tulla

(røre sammen); sv. Dial. Tvinn: det som rinner aldrasist vid bryggning, og tvinla, tvilna : fylla & tappa på en tunna; Gislason henviser til Tol. — **Tyl(v)t** se tolv.

tynd, gd. thun(n); nsk., sv. tunn, forbum thy-; e. nu thin, t. dünn; germ. thün-n-; Aflyd thän- i gd. thænie, t. dehnen; førgerm. tan- : ind. tanu-, ταvυ-, lat. tenuis.

tynge, Tyngde, se tung. — **Tyr**, se P. 64.

tys! primairt Lydsignal; deraf at **tysse**. — Men **tyst** (ɔ: taus) hører ikke opr. dertil : gd. *twist, nsk. tvist, der dog ligl. kunde stamme fra en tyssende Interjection.

(**Tyt(t)**ebær er nsk.; cf. Tyta : Knude,?, tyta : pible,?).

Tyv, gd. Thiuv, som i Gsv.; nsk. T(h)iov; e. nu thief; plt. Deef; ht. Dieb; got. thiub-s; hvis en ght. Stavemaade Diuve (Tyveri) er phonetisk, maatte antages, ikke førgerm. taubh-, men taup-, -p- germ. spaltet til -b- og -f-.

Tyve, med **Hotyv**, gd. Tiuge, nsk. Tiuga; germ. tiug- se under Tog.

tyve, gd. tiuge, Pl. af Tiug (Tier, se ti og tredive), med 2 in mente; indeholdes i Bet. 10 i fyrretyve, og afsvækket i **tredive**, men i Bet. 20 i (halv-) tredsindstyve &c.

Tæge, vel Laan af plt. Teke, holl. nu teek, e. tick; ht. Zecke. (Fr. tique, it. zecca, vel fra Germ.). Germ. tēk (ĭ); førgerm. dag- (seer ud som Rod i tage, med germ. Aflyd).

-tægt se tage. — tække se Tag. — tækkes, tækkelig, se Tak. — Tælle se Talg. — tælle se Tal. — tælle, Tællekniv se telge. — tæmme se tam. — tænde se Tan(d)e. — tænke, se Tanke.

tære (ææ); gnsk., gsv. tæera; germ. tär-i-an; Derivatum af hos os tabt germ. tēran tär- tär- tör-; got., a. s. teran. Plt. teren, ht. zehren ere germ. Derivatum tär-i-an. Førgerm. dar- : ind. dar- kløve, δερω flaaer.

tærske, Tærskel se te-. — **Tærte** : fr. tarte, it. torta (breiet).

tæt (tt), gd., gnsk. thett (sv. nu tät); e. thight (nu tight); t. dicht. Germ. th—ht-, førgerm. t—kt-; flertydigt (uvist om beslegtet med gedeihen &c).

Tæve, Laan af plt. Teve; holl. nu teef.

tø, Tø; gd. *thøø, nsk. tøya, gnsk. Thøy-r; plt. douwen, ht. verdauen (og thauen); germ. thau-; se forbøie, Dugg.

Tøddel : lat. titellus gj. t. Tüttel (som t. Lingvister dog henføre til gt. Tutte : Brustwarze).

Tøffel : it. pantofola, fr. pantoufle (uoplyst); til os gj. plt. Tuffele.

Tøi, Laan af plt. Tuuch -ges (üü) = ht. Zeug; Form tiug-, Variant til tiuh-, se Tog. — **Tøile** samme Rod, Form tŭg- : gd., sv., nsk. Tygel; ht. Zügel; plt. Togel (ö), hvoraf vel Tøile.

Tøir, tøire; gd. tiudre; sv. Sd. tjuder, nsk. Tjodr, g. e. tedir (nu tether),

plt. Tiber (Brem. Wb.). »Probably all of Celtic origin : Gael. teadhair, taod .. Irish tead ɔ: cord .. Welsh tid ɔ: chain .. &c.«.

Tøite? om holl. tuit (= Tud) i Bet. Haarpidsk, ved Leilighed af os opfattet som Benævnelse paa Tøs? *if Torp & Falk Lydhist 44 : mnt. töte, en hoppe*

Tølper : plt. Dörper (= ht. Dörfer), i T. forvanstet til Törpel, Tölpel.

Tømme, oprind. Pl., som af gd. *Tøøm, omsat til Sing.; nsk. Taum; plt. Toom (Tømme; Slegt); a. s. team (family, offspring), e. team Flok, Parti, Spænd. Germ. tau-m. Vb. got. tau-jan, a. s. tawian (nu e. taw), plt. touwen, hvoraf d. toue (s. d.), ght. zouwen (gjøre, berede; ile, marchere); zuuwen med med Ipf. zou (ile), zuuwen -ete (trekke). Af samme Rod vel gd. Tool, e. tool, germ. vel tau-il-. Førgerm. dau- du- : δεύω udgyder, væder, δύω trænger ind, tager paa. [„Junggram.“: Tømme af taug-m-; cf. Drøm]. — Deriv. : tømme, germ. taum-i-an. — [Det andet tømme se tom].

Tømmer, tømre; gd., gsv., nsk., plt., e. Timber (sv. nu timmer); ht. Zimber (nu Zimmer); men got. Vb. timrjan: germ. tĕm- (i); førgerm. dam-; cf. domus, δόμος, δεμω; ens med Roden i tam (s. d.) &c.

Tønde, gd. Tunne (cf. Søndag o. a.); europæiskt; »... Gael. and Irish tunna ... all from Low Latin tunna (9th century), probably allied to Lat. tinea, tina, tinum : cask, wine-vessel« („Tine“ kjendes i D.). „Wahrscheinlich celtisch“. — Tønder, se Tan(d)e.

tør (tørre, Tørke), gd. thyrr, thiurr, thyrre, Thyrke; nsk. turr, gnsk. th-; sv. torr, gsv. th-; t. dürr, Darre; got. thörsu-s tør, thorsjan tørste, ga-thërsan -thars tørres; Deriv. med germ. -ti- : **Tørst**, gd. opr. *Thurst (men norsk T(h)orste), t. Durst. Germ. thërs- thärs- thörs- (ŭ); førgerm. tars- : ind. Rod tars-, ταρσός, τερσομαι tørres, lat. torridus. — Compos. : Tørklæde.

Tørn, tørne; egtl. Svingning, se Tur; tourner.

Tørv, gd., sv., nsk. Torv; plt. Torf -ves. (laant til Ht.); e. turf; ældste ht. Zurba. Aflyd : ght. zirben (wirbeln), ældste ht. zerban zarpta (ligl.). Germ. tĕrb- tärb- törb-; førgerm. darbh- : ind. darbha- Græstot, darbh- dreie, flette.

Tøs (ss); ligl. sv.; nsk. Taus. Uoplyst. Hvis germ. thaus-, kan det være Eet med it. tosa. Laan fra el. til It. er usandsynligt. thau- kunde være Aflyd til thiu-, se tjene. Cf. dog nsk. tøysa, tysja, gnsk. th- (suse frem, pusle; sjaske).

tøve, vel Laan af plt. toven (ö). Aflyd : isl. tefja tafda. [Uvedkommende : nsk. tøsva : valke, Tøsv : Pjank; gnsk. th-].

u(h), primairt Lydsignal.

u- (sv. o-); t., e. og germ. ŭn-; førgerm. an- : ind. a(n)-; ἀ(ν)-; celtisk an-; lat. med Aflyd : in-. — ublu se blu, bly. — **ubrødelig**, egtl. uforanderlig; se Brøde. — ubændig : t. unbändig. — uforgribelig : unvorgreiflich ɔ: ohne Andern vorgreifen zu wollen. — **uhumsk** : gd. Hunske, Humske

(Vædske); nsk. Hum (isl. ú): mørk Luft. [Præfixet her maaske gd. ov- : altfor?]. — **uhyre**, Laan af plt. un(ge)huure (üü), ht. ungeheuer (vild, uhyggelig): „mittelhochd. gehiure: sanft &c., sichere Beziehungen außerhalb des Germ. fehlen". — Ukrudt se Krudt. — **Ukvemsord**, Omtydning af fordums Uquædensord, af kvæde. — Uleilighed se beleilig, ligge. — Umag(e) se mage. — uryggelig se rygge. — Ustyr se styre. — uterlig, se Sir (Zir). — Uty(d)ske se ty. — uvan se Vane. — uvildig se ville.

ud, ude, uden, gd. uut, uute, uuten; almengerm. (e. nu out, holl. uit, ht. aus). Germ. ūt-; førgerm. ud- : ind. ut-tara- øvre, ὕστερος senere. — Deriv.: **yde**: germ. ūt-i-an, nsk. ýta; plt. uuten (üü); **ydre (yder-)**, **yderst** (Gram. § 103. b.); **yttre**, (t ved Fordobling foran r beskyttet mod at blive til d); nsk. ýtra; plt. uuteren (üü), ht. äußern. — udvendig: plt. uutwendich: wenden. — udvortes, se indvortes.

Uge, gd. Uke; nsk. Vika, Veka (sv. nu vecka); plt. Weke, ght. Weche, a. s. wice, got. wiko; bet. opr. anordnet Skiften (got. Bibl. L. 1,8 gudjinoda in wikon kunjis seinis forrettede Præsteembede i sin Skiftes Orden, τάξει), altsaa det Samme som lat. vices, hvoraf det vel er Laan (i Militairtjenesten); senere betegnede det specielt Sømil (vel egtl. reglementeret Skiften i Rotjeneste), samt 7Dagestiden (vel egtl. ugentligt Tjenesteskifte). [T. Lingvister ville nu for Tiden regne det for germ., af Rod som vige, s. d.].

Ugle; sv. uggla; nsk. Ula, gnsk. Ugla; g. e. og gt. uden -g-: Uule, Juwel, Uwila. Lat. ulula, ululare. Onomatopoii tydelig; strenge Lydovergange mindre ventelige. — 'Ugler i Mosen' ɔ: mod rimelig Forventning tilstedeværende, vanskeligt synlige Fjender af Væsener i Mose, som Frøer, Fugle (der i Dyrefabel kunne tænkes at advare hverandre herom). „Øgler" og P. Syvs „Ulve" ere klodsede Forbedringsforsøg; snarere kunde man have tyet til sv. Dial. Ul(v)a ɔ: Rovdyrhule, Rævebo, hvis saadan kan findes i Mose. [Tankeexperiment: Mose Variant for Maase (ɔ: Maage), der er bevaret i Sv., Nsk.: tænkelig Fabel om Ugle jagende, i Mose, i Maageham?]. — uglesee, vel for et ældre *ygles = sv. Dial. yglas, nsk. ygla (glo som en Ugle) (ugleseet er, ialtfald i nuværende Anvendelse, ikke Eet med fordums ulveseet; cf. Molb. Gloss.). — „Uglspil" gjengiver Eulenspiegel (cf. Spilfegteri).

Uhr: lat. hora gj. t. Uhr.

Uld, gd., nsk., sv. Ull; t. og e. W-; germ. wŏlla; got. staves wulla; førgerm. w-l-n-; cf. lat. lana, villus; ind. ūrna. — at **ylde op**; nsk. ylla.

Ulk (Fisk)?; ligl. nsk., sydsv. Dial. — **ulme**; nsk., sv. Dial. ulma, olma, i flere Betydninger; se olm. — „Ulmetræ" i dgl. Tale er af lat. ulmus gj. T.; indfødt Form er Alm, nu **Elm** (glemt P. 49).

Ulv; ligl. sv., nsk.; t. og e. Wolf; got. wulf-s. Germ. wŏlf- (ö); findes i Germ. ogsaa med -g- : isl. ylg-r Ulvinde. Førgerm. med -p- og -k- : lat.

lupus (for vl-), λυκος, &c. (-k- vel oprindeligere). (Phonetisk passer Ulv dog bedst til lat. vulpes Ræv, der blot følger en anden Declination).

und- contraheret af gd. unden (= ht. nu unten; opr. nedefra); Ex. und(en)tage; benyttes nu mest til Oversættelse af det helt forskjellige og ubetonede plt. unt-, -ent, ht. ent- (betonet ant- : Gram. § 100; cf. αντι), Ex. undgaa, -fly, -sige, -se; **undvære** er ombannet af undbære (entbehren, fordum „stærkt" Vb.; „ob zu baar?"; ganske vist af deran : bære, og da opr. styre fra; cf. e. be(a)r i Bet. styre; forhen ogsaa ændret til ombære). — **under**, almengerm. (ht. nu unter); germ og got. undar; svarer i Bet. til lat. infra (Labial for Dental?); i ind. adhara, nedre, mangler -n-, — **underdanig**: plt. underdanich = ht. unterthänig (af gedan, gethan). underfundig se fyndig. **underlegen** : t. Part. (ge)legen. underrette, Oversættelse af unterrichten. **Undersaat**: plt. Under-Saate ('der sidder under'). **undersætsig** ht. **undertiden** er plt. : Tiden Dat. Pl.; -en opfattet som Artikel.

unde, gd. *unne, iek ann (conjugeret som kunne); sv., nsk. unna; gt. gi-unnan (nu gönnen; se Gunst). Germ. ånn-'ånn- med en Assimilation (cf. am-are? προς-ην-ης?, venlig).

undre, Under; sv., nsk. undra, Under; e. og t. med w- (Ordet mangler i Got.); germ. wund-, congruent med Rodform af vinde, vende (-r- iterativt? ofte vende sig for at se?). (Nogle dele wun-dran-; Nogle antage Laan fra Celtisk, anførende et „gwyndraw erbleichen, erschrecken, erstaunen").

ung; ligl. sv., nsk.; t., e., got. jung; antages contraheret af et germ. juwanga-, cf. lat. juvencus af juvenis; ind. juwan-. — Yngling.

ur-, Præfix (Urtid &c.), se Aarsag (Gram. § 100). — **Urhane** og **Uroxe**, vel Laan af plt. Uurhane, Uurosse; ht. nu Auer-; for t. Bevidsthed combinerede; opr. maaske forskjellige. Fuglen hedder nsk., sv. Orre ('Aarfugl'); men om dette er indfødt og uforvansket, vides ikke; Romernes urus (Oxen) sagdes at være celtisk. (Ubeslegtede med Præfixet).

Urne: lat. urna, gj. T.

Urt; ligl. nsk.; gsv. Yrt (nu ört); a. s. ort-geard, e. orchard, got. ortigard-s, Urtegaard, ortja Gartner. Maaske germ. w- bortfaldet, og Ordet opr. Eet med got. wort-s Rod, e. wort Urt, ht. Wurz (Urt), hvoraf Gewürz, Wurzel; germ. wört-, førgerm. ward-, wrad-, se Rod. — Bryggernes **'Urt'** (Ølurt), e. wort, ht. Bierwürze, skulde ifølge nsk. Ntr. Vyrt(er), isl. virtr, sv. Masc. vört, være et særskilt Ord, muligt Aflydsform.

u(s)sel; gd., nsk. u-sæl (se salig); gsv. usal (nu usel). — Nsk. har tillige vesall, gsv. væsel, vasel, med Bet. tynd, ynkelig, hvori Nogle tage ve- som Præfix; cf. dog ght. wesel (welk, matt), der hører til verwesen.

Vaaben, gd., nsk. Waap(e)n (sv. nu vapen); nt. Waapen (a. s. æ); ght. Waafen (nu die Waffe); germ. wāp-n- (got. ē); førgerm. wab- neppe til at finde.

vaad; gd., sv., nsk. waat; a. s. wæt (nu e. wet); germ. wät-, Afslyd til wät-, se Vand. — Deriv. : væde (wät-i-an); Vædske = sv. vätska.

Vaade; ligl. nsk. (sv. nu våda); vel Deriv. af *Waa (Ulykke; levnet i Nsk.); germ. da wai- (ɔ: Ve).

Vaage; gd. *Wak, som i Sv.; nsk., med Omlyd, Fem. Vok (isl. ö); plt. Wake; e. wake Kjølvand; cf. holl. wak vaad, isl. vökva væde. Rod lig den i vaage (ὑγρος, vaad, menes at staa for wagr-,?). — **vække** (hugge Vaage), gd. *wekk(i)e; nsk. vekkja (kk yngre Fordobling).

vaage; gd. wake wakte; sv., nsk. vaka; nt. waken, ht. wachen. Af „stærkt" Vb., som a. s. wacan wōc (e. Ipf. woke), er levnet gd. Part. waken, nu Adj. **vaagen**. — **vække**, germ. wäk-i-an (Gram. § 92). — **vaagne**, gd. *wakne. — **vogte**, gd. wak-te; Vogter; **Vagt**, Laan fra T.; ligl. **Vægter**. — **vakker**; ligl. plt., sv., nsk.; -kk- er yngre Fordobling foran r (vakkre) overført paa de andre Former; a. s. wacor, isl. vakr-lig-r; bet. opr. aarvaagen, flink. — Germ. wäk-wōk-; førgerm. wag-; cf. lat. vegere, vigil.

Vaand, gd. Wand; nsk. Vond (isl. ö); e. wand; got. wandu-s. Rod wand-se vinde, vende; opr. da : bøielig Gren. — Samme Rod i **Vaande**, gd., nsk. Wande (sv. nu vånda); af Adj. wand, opr. dreielig, bevægelig (altsaa risicabel, upaalidelig); se under ond, vanskelig.

Vaaning : t. Wohnung, wohnen; gt. wonen (ö), hvori antages Rod som i gewohnt, se van.

Vaar (Foraar), forhen Ntr. (Gram. § 104); ogsaa sv., nsk. Lat. vēr; (Ϝ)εαρ; litauisk vasara Sommer; ind. was- lyse.

Vaar (Dynevaar), gd., sv., nsk. War; gnsk. Ver; Rod was- : germ. (og got.) was-i-an beklæde; lat. ves-ti-s. Se Vare.

Vaas, vaase; gd. *wase, nsk. vasa; t. Gewäsch (med Suffix germ. -k-), „vaske oc pladre" (ɔ: vaase) i ældre D., se bagvaske; was-, se vaske. Os, Visk, Vase (i Bet. Visk).

Vabel el. **Vable**; ? Cf. plt. Wapel? (Sumpf), el. Vassel (s. d.).

vade; gd. Præt. *(w)ood waden; nsk. vada ood; almengerm. (ht. waten); germ. wäd- wōd- skride; førgerm. wadh- : lat. vadere, vadum; -dh- vel Suffix; primair Rod da wa- blæse; cf. Onsdag, Woodan (Skridende, inclusive Stormende; cf. t. Wuth). (Veile jydsk for Vedle : Vadested).

Vadmel; gd., gusk., gsv. Wadmaal (maalt Tøi); plt. Waat-Maal; e. weed; cf. got. ga-widan -wath forbinde; germ. w—d-; førgerm. w—dh-; cf. ὀθ-ονη Linned. — **Vadsæk** : plt. Waat-Sak (Sæk til at transportere Tøi i).

Vaffel, af nt. Wafele; Simplex : ht. Honig-Wabe; hører til weben.

(vag : lat. vagus, fr. vague).

vage, Vager (maritimt); sv. vakare Ankerboie; nsk. Vak (Boie); vaka (flyde ovenpaa); e. to watch („om Boie"); Rod som i vaage, Vaage. — Vagt se vaage.

Vagtel af t. Wachtel; vel omtydet af et Onomatop.; cf. nt. Quattele, Quackel, romanisk quaquila, quaglia, caille.

Waid (Plante) af ht. Waid = nt. Weede, e. woad (hedder lat. vitrum). — **vaie**, Laan af nt. waalen, weien = ht. wehen, got. waian. Rod wa-, Onomatop. — Waise rent ht. = plt. Weese (vel besl. med Wittwe).

Vakke (W) rent ht. (Feldstein); plt. Wagge; cf. plt. Wegge, e. wedge Kile; Rod wag- se veie. — vakker se vaage. — **vakle**, Laan af ht. wackeln = nt. waggelen, se Vugge &c.

Valplads, -ravn se under ville. — Val (ll), „Vallen" i Skaane og Halland, Svecisme, se Vold. — Valbirk; sv., nsk. Valbjørk; »åfven sömntorn; troligt ursprungligen dvalbjörk«?; el. af Val? (Kjep; se Ol). — **Valmue**; »sannolikt ursprungligen dvalmoge, Schlafmohn"?; alm. sv. Udtale vall- combinerer det med vall Slette: -mue, sv. -mo(ge), nsk. -moe, t. Mohn; ō af germ. ā : gt. Maage, Maahen; førgerm. māk- : μηκων, dorisk μακων [Alt mod „junggrammatisk« Lære om „germ. og indoeuropæiskt ē«]. — **Valfart**: t. Wallfahrt, se valke. — **Valnød**, Valland, valsk, velsk (æ); germ. walh-, „womit die Germanen die Celten, eigtl. den Stamm der Volcae, bezeichneten, später die Romanen Italiens u. Frankreichs"; Wallis, Wales, Walachiet, med „Vallak" egtl. walachisk Hest. — Waldhorn rent t.

valen (vaalen)?; ligl. sv., nsk.; efter Nogle for dvalen (Aasen henviser til „isl. á-val-r runbagtig"?). — Valg se ville.

valke; almengerm.; e. walk bet. nu gaa; -k- Suffix; uden dette: t. wallen, congruent med wall- i vælde (s. d.); muligt dog med en anden Assimilation?. **Valk** (Sammenrullet) hører hid.

Valle, gd. Watle : wat- se Vand.

Valm (i Bygning) : t. Walm (ogsaa Heuhaufe = sv. vålm, Dial. Hvälm, nsk. nu Kvalm, Kvelm; i D. kan Hjelm betyde dette).

Vals : fr. valse af ht. Walzer; **Valse** : ht. Walze; begge af wälzen (se vælte).

valte (kalte og v.) : ht. walten = d. volde (s. d.).

vammel, at vamle; gd. *wamel (aa?); **væmmes**, *gd. *wemies, sv., nsk. vemjas; germ. wăm-i-an. Vel assimileret Suffix i got. ana-wammjan plette, ældste nt. Wam(m) (Plet), nsk. vamm (spoleret, lam). Aflyd ā : se ond. Aflyd ē (ĭ) ; nsk. vimla, vimra (kvalme). Germ. wăm- wām- wēm-; førgerm. og ind. wam-, lat. vomere, (ϝ)εμ-εω.

Vams : t. Wams, „roman. Lehnwort : wambasium, alt fr. gambais, selbst Ableitung zu ahdtsch., got. wamba« (Vom).

van-; ligl. sv., nsk., plt.; got. wan Mangel, wan-s, gt. wan, isl. van-r (manglende, blottet for); e. wan-t. Germ. og førgerm. wa-n-; cf. lat. vānus?; ind. an-ūna-? Intet-manglende. (vankundig cf. navnkundig).

Vand, gd., nsk. Wat-n (sv. nu vatten); nt., e. Wat-er, ht. Wass-er; got.

wat-o; germ. wät-; førgerm. wäd- med Sideform ūd- (se Odder); ὑδ-ωρ; ind. udan- Vand; lat. unda?, Bølge. Aflyd a: vaad. — et Vande, ogs. i ældre D. Ntr., er vel gd. Watne, Dat. Sing. og Gen. Pl. af Watn (Gram. § 177. b. c.).

Vandel, af t. Wandel; **forvandle** : verwandeln; **vandre** : wandern; af winden, wenden. findes 1822 Br. Læsebog 108"

van (uvan); **Vane; vænne**, gd. wenie wande wand, Ntr. want, nu Adj. **vant**; sv., nsk. van, venja, &c.; e. wean; gt. gewenen (nu ö), Aflyd ō i gt. gewon, og i t. wohnen (se Vaaning); Aflyd ā se vente; Aflyd ē (ī) se Ven. Førgerm. wan- : ind. wan- vinde, seire, ynde, wanas Lyst; lat. venia, venerari, Venus. Se Ynde.

Vang; ogsaa sv., nsk., a. s., gt.; Deriv. : et **Vænge**, germ. wang-ia-; t., nsk. Wange (Sideflade); „Vange" hos os nu fra T.

vanke (gaa om; ogsaa om Føde ved Bord o. L.); ligl. nsk., sv.; muligt fra T.? (et assimileret vakka citeres i Isl.). „zu : winken" (se vinke). — vankelmodig fra T., hører herhen. Torp / Falk Lydlivet 57

vanske, forvanske; **vanskelig**; nsk. Vanske (Feil), vanskeleg (besværlig, farlig); sv. vansklig foranderlig, mislig; hører da, med Vaande, til vende, vinde. Maaske Attraction til van-, nsk. Vanse (Mangel), &c.

Vant, af holl. want, bl. A. het staande touwwerk. Plt. Want -des, ht. Gewand (Tøi); hører til winden.

Vante; ligl. sv.; nsk. Vott (isl. vött-r); holl. want. Romanisk guanto, gant. Opr. Hjemsted uvist; »tegumenta manuum quæ Galli wantos vocant« (Beda).

va(e)r (varsom, varlig), **vare** ad, vare sig; bevare, forvare; tage **Vare** paa. Almengerm. : t. gewahr, e. aware, &c. Germ. og førgerm. wär- : ind. war- omslutte, værge, &c.; lat. vereor undseer mig; ὁραω seer. — Aflyd ā muligvis i lat. vērus, t. wahr,? — Deriv.: gd. wardhe (vogte), hvortil hører en **Varde, vor(d)net** (under Andens Værn), Vor(d)nedskab, nt. warden (hvoraf fr. guarder), ht. warten, hvoraf **varte** op, **Vartpenge. Varsel**; og af advare : Advarsel. **Værn** (opr. Fem.), **værne** = t. warnen. **værge**, gd. werie warde ward, germ. wär-i-an, t. wehren, og en Værge, et (opr. en) Værgė. Nt. Compos. : warschouwen (advare), hvoraf vort **varsko**.

Vare (Handelsvare); almengerm.; ikke bevaret i Got. Kunde høre til germ. war- (Ting at tage Vare paa; se foreg.), men maaske bedre til det dermed sammensmeltede germ., og førgerm., ind. was- : lat. ves-tire klæde, ἐννυμι (ɔ: wesnumi), got. wasjan iklæde, gnsk. veria varde (i Bet. anvende til Kjøb el. Salg, sætte Penge i; ligelydende med veria : forsvare, se foreg.).

vare ved, varig, varagtig; sv., nsk. vara; maaske Laan af plt. waren; ght. og plt. weren (ē), ht. nu währen; der af t. Lingvister gjerne henføres til Rod was- være (s. d.).

varm; almengerm.; -m- Suffix; germ. og førgerm. war- (gjenfindes i Slavisk). [Løs Gjetning : Slegtskab med θερμος &c.].

varpe, Varp (maritimt), Laan af plt. werpen, warpen = ht. werfen. Ældre d. verpe (æ; se Molbech).

Varulv, af t. Werwolf (plt. ogsaa udtalt War-) ɔ: Mandulv; Wer (Mand), alm. i g. Germ., = lat. vir.

Vase : fr. vase (lat. vas, vasum) gj. T. — **Vase** (Risknippe, Vei over Mose; opr., som i Nsk., Visk) hører til gt. Wase (Mosejord), Os, vaase, vaske, Visk. — **vaske**; sv., nsk. vaska; maaske fra T., hvor det har „stærkt" Præt. wusch. Se Os, vaase, Visk. [Nogle t. Lingvister henstille, tvivlende, som Mulighed Herkomst fra wat-, se Vand; en afgaaet d. Cultusminister corrigerede dette ved at garantere speciel Derivation fra vaad]. Vaskers ɔ: Vaskerhus.

Vat (W) af t. Watte; e. wad, sv. vadd; it. ovate, fr. ouate; russisk. vata. Herkomst uvis. (Gisning : af gfr. ouette lille Gaas, af oue, nu oie).

Vat(t)ersot (W) o. l., at **vatre**, Laan af nt. (og e.) Water, se Vand.

„Wau" (Plante), rent t.; i Ht. „nach holl. wouw; früher hd. auch Waude; cf. e. weld ..".

ve!; lyder sv., t. ligesaa; a. s. wā (nu e. woe); isl. vei; got., germ., førgerm. wai; lat. vae; primairt; substantiveret: Ve. Hertil ældre d. weene, plt. weenen, ht. weinen.

Ved, gd. Wid, Masc.; sv. ved, nsk. Vid; e. nu wood; ght. Wite, ældste ht. Witu. Som af germ. wid-, førgerm. w—dh-. (Efter Nogle Laan af celtisk gwydd Busk &c.). — **Vedbend(e)**, gd. Widbænde, af Baand (hedder nsk. Vid-vendel, gnsk. -vindil-l, af vinde).

ved, gd. wid som i Sv., Gnsk.; e. with; samt **veder-**, gd. wider; plt. wed(d)er, ht. wi(e)der (imod), med widerlich : viderlig; got. withra imod; cf. ind. wi bort fra, wi-tara- videre. — vederheftig, nyere Ord (hefte for Noget; t. haften). vederstyggelig af tabt styggе (frastøde; se styg).

vedde (æ), gd. wedie wediede; almengerm. (ht. wetten; e. wed nu egte); germ. wăd-i-an; got. wadi Pant; ældre d. Wed, hvoraf 'slaa til Vedds'. Førgerm. wadh-: lat. vas vad-is Borgen (fr. gage fra Germ.).

veg; gd. (sv.) week; nsk. veik, ht. weich, e. nu weak. Germ. waik-, se vige. — („vegne" Som; heraf? el. af Rod i veie?, s. d.).

Vei, gd. Weg; almengerm.; germ. wĕg- (got. staves wig-s ɔ: aabent i = lukket e). T. Weg som Adv. og Interj. weg, hvoraf d. **væk**. — **Vegne** (ingen-vegne), pluralt Derivatum; sv. vägnar, nsk. Vegner, plt. Wegene. — **veie**, gd. wege waa (senere vo, vog) wegen; sv. väga; gt. wegen wac (nu wiegen wog), med bewegen, hvoraf **bevæge**; &c.; germ. wĕg- wăg- wāg- bevæge (s. Ex. Vegt-skaal), svinge (derfor ældre d. ogsaa svinge Vaaben, saa fælde med Vaaben) [„junggram." : e a af ı som i isl. vig Kamp!]. Førgerm. wagh- : lat. veho bevæger, via Vei; (ϝ)οχος Vogn, Fartøi. (I ældre D. findes et veie, af

*wææegie : give efter, af Form wāg-). — **Vegt** (æ), gd. Wect, vel af plt. Wech-te; indfødt Form er gd. Wet-t (cf. overvættes?). **vigtig** at t. (ge)-wichtig; nu i egtl. Bet. corrigeret til **vegtig** (æ). — Vogn, gd. Wag-n; almengerm.; Form wāg-. — **Vove**; gd. *Waag (Fem.) som i Sv., Nsk.; vel paavirket af gt. Waage (nu Woge); Rodform. wāg-. (E. wave ikke samme Ord, men af Rod wab-). — Ligl. i **vove**, gsv., nsk. waaga, maaske Laan af gt. waagen; sætte i **Vove** (Waage) ɔ: vippende Udfald el. som paa Vegtskaal. — **Vugge** (aabent u = lukket o : Gram. § 60), Casus af gd. *Wagge = sv. vagga; e. to wag; Form wāg- udvidet; nudvidet : ældste ht. Waga (Ht. har af Form wēg- : Wiege). — Se vakle, Vakke.

Veir (Vær), gd. Weder som i Nsk., Sv., Nt., og E. (e. nu weather); ht. Wetter. Germ. wēdr-; førgerm. vel wa-dhr- (el. -t-), af Rod wa- blæse. — **Veirlig**, gd. *Wederleek, som i Sv.; nsk. -leik; Rod som i lege (i E. cf. know-legde).

vel; almengerm.; germ. (og ældste ht.) wēla; Rod vel som i ville, vælge, &c.

Velt (æ) (Trumf); 'være i Velten'; vel plt. Welde (Overmagt, Vælde) apocoperet.

Ven; gd., gsv., nsk. Win; a. s., gt. Wine, ældste t. Wini. Germ. wĭn-vel Aflyd til wăn-, se van &c.; cf. ind. wasu-wani-s Rigdom-begjærende.

vende se vinde. — Vendelbo (Vendsyssel), etymologiskt = Wandal (ikke derfor samme Folk).

venstre; gd., gsv., nsk. winstre, ældste ht. winistar; ansees for dobbelt Comparativ wĭn-is-tar til win- Ven; cf. ἀριστερα venstre, egtl. bedre (ironiskt?; el. den begunstigede, mindre besværede?; lat. sinister om Varsler angives baade som gunstig og ugunstig).

vente, gd. *wæænte (Ipf. ligesaa, Part. wæænt); gnsk. ææ, nu venta; germ. wān-t-i-an; gd., gnsk. Waan, t. Wahn; Aflyd ā til wăn-, se vant &c. — Ligl. i **væn** (ææ; skjøn), germ. wān-i- (egtl. haabefuld? el. værd at ønskes?).

Verden, gd. Wereld (-en Artikel, omtydet til Afledningsendelse); almengerm. (ikke bevaret i Got.); ældste ht. Wer-Al-t : eigtl. das Aufwachsen von Männern (se under Varulv; germ. alan se Alder), saa Slegten, dens Territorium, Universet.

Verft se hverve. — Verling (Fugl)? — **Vers** : lat. versus gj. T. — **Vest** : lat. vestis, fr. veste, gj. T.

Vest(er), og **Vesten** der er substantiveret Adv. (opr. vestfra); almengerm. (laant til Fr. : ouest). Germ. wēs-tr-; cf. lat. ves-per, ἑσπερα Aften; item : Vise-Goter. — Vesterleben, i Vesterlide se P. 140.

vever; cf. tabt vavre (bevæges hid og did), ht. wabern, Rod som i væve (s. d.).

Vexel, vexle, fra T. : wechseln (i Gd. et indfødt wixle?); ældste nt. Wihsil,

Wehsal, plt. wesselen, holl. wissel; germ. w—h-sl-; førgerm. w—k-, cf. lat. vices, hvoraf Vice- (neppe er -r- elideret? cf. a. s. wrixl Vexel). [Uvedkommende : vige]. — Romaniseret: Vexeleer (udvides ogsaa til en „Vexelerer“).

vi; har, før Literatur begyndte, hedt wir, med Dualis wit; germ. (og got.) wi-s, Nominativ uden andre Casus. Cf. ind. wajam vi.

Vibe; gd. Wipe; nsk., sv. Vipa. Onomatop.? — Vib se vide.

vid (ii); almengerm. (ikke bevaret i Got.) (ht. nu weit; &c.); germ. wid-; førgerm. wai-dh-; Afslyd til Rod i ved(er)? (s. d.). — **vide** gl. Casus. — Vidde, opr. Vidd. — vidtløftig se løbe. — Vidunder; maa vel høre herhen (ifølge sv. vidunder med -d-).

vide; gd. wite, iek weet, wi wite, iek wisse (for wit-de) og allerede ogsaa wiste. Almengerm.; nsk. veit, ht. weiß; a. s. wât. Germ. og got. witan wait; „Præteritopræsens“, opr. have seet (Gram. § 110. d.); førgerm. wid- waid- : οἶδα, lat. video vidi, ind. wid- finde. (Talem. 'vide Tak' : Dank wissen, se, forstaa Forbindtlighed). — Ældre d. Deriv.: veede, gd. weete = nsk. veita, germ. wait-i-an, lade se, præstere. — **Vid** (kort i), gd. Wit; **vittig, Samvittighed** fra Plt. (wittich); **vitterlig** (anføres ikke i Plt. hos Lübben): t ved Fordobling foran r beskyttet mod at blive til d; cf. gd. witr (forstandig). **Vidne, vidne,** Form. wit- (egtl. komme til at se); Vidnesbyrd se bære. Videnskab (Gram. § 102. b). [„Witz“ rent ht. = Vid].

Vidie; nsk., sv. Vidja (Vide, Vid); e. withy; ght. Wiide (nu Weide); germ. with-; førgerm. wit- wait-; lat. vitis Ranke; (F)ιτέα. Rod wi- wai-?, flette, dreie.

vie, gd. wiig(i)e wiigde wiigd; nsk., gsv. viigja; gt. wiihen (nu weihen); got. wih-s hellig. Germ. wih- (-g-); førgerm. waik-, formelt som i οἶκος Hus, lat. vicus, got. wihs Flekke (opr. da om Husfred?). (Et andet germ. wih- -g- betegner Kamp : lat. vici seirede).

vifte (Vift, Vifte), gd. *weefte; nsk. veifta, veiva, gsv. weefta (nu sv. vifta; nsk. vifta betyder rense Korn med 'Vift', et Redskab); ght. weiben (schwanken). Førgerm. waibh- wibh- (-p-?); cf. lat. vibrare. Se Viv.

wikæ gl.da Krøn. s.2. **vige**; gd. *wiike week wike wiken; **'afvigt'** som af et „svagt“ bøiet gd. *wike; nsk. viikja, sv. vika; nt. wiiken, ght. wiichen weich (nu weichen wich). Germ. wik- waik- wik-; førgerm. waig- wig-; cf. ind. wig·- skjelve. — Hertil: **Vig**, gd. *Wiik (Bugt). — Se veg.

vigtig se veie. — viis se vis. — [Viking, literair Islandisme; k: Gram. § 192; flere Forklaringsforsøg].

Vikke : lat. vicia, gj. T.

vikle af t. wickeln, „in die Form eines Wickels bringen; zu Wicke : Docht“; se Væge.

vild; gd., sv. will og wild (-d mod Gram. § 71. b. Note); nsk. will; t., e. wild; got. og germ. wil-th-i-s; Slegtskab uvist; maaske Rod som i ville

(Nogle tænke paa t. Wald). — Vildtnis (W) rent t. — forviltret: verwildert; vilter, Extract heraf?; anføres dog i en sydnorsk Dial.; Norvagisme? (neppe gd. Part. villt, af ville ɔ: forvilde, med Masc.-Endelse; Gram. § 178. a.).

ville, Villie; gd. wilie, Wilie (Gram. § 185); almengerm. (ældste ht. wellan); germ. (og got.) wil-i-an (ë). villig; Vild (Partiskhed), uwilbig (upartisk); Vilkaar fra Plt., se kaare. — Afslyd ä: gd. Wal, nu **Valg; vælge**, gd. welie walde wald (-g-, af -i-, overført paa de andre Former, se sælge, Salg; ligl. i dølge); germ. (og got.) wäl-i-an. — Førgerm. wal- (-r-) lat. velle, voluntas; ind. wara- Ønske. — Om **Valplads** (-hal, -kyrie) hører hid, omtvistes [Nogle antage Aflyd til a. s. wōl Pest, ght. Wuol: Ødelæggelse, t. wühlen].

Vimmel (Vimmelskaft), af plt. Wemel (Bohrer), e. wimble; wemelen (bohren); ht. wimmeln hører vel til; gt. wimmen (bevæges). — **Vimpel** fra Nt.; opr. Slør e. L.; cf. fr. guimpe Nonneslør.

vims, vimse; opr. hv-?; nsk. nu kvima, kvimsa; cf. anførte t. wimmen? (og ældre d. hvisme).

Vin (ii), vel germ. Laan af lat. vinum = $οινος$; Rod vel som i Vidie.

Vind (at vinde -ede); almengerm.; førgerm. w—nt- ifølge lat. ventus; primair Rod vel Onomatop. wa- blæse. — **Vindue** seer ud som Laan af plt. Wind-Oge (Vindøie). — Vindbeutel rent ht. — Vindhund, -spiller, fra T.; høre ialtfald nu hid; gt. Wint -des kunde selv betyde saadan Hund; maaske extraheret af Wintspil.

vinde (udføre, opnaa; Slag, Spil, Penge, &c.), gd. winne wan(n) wunne wunnen; almengerm. (t. gewinnen, e. win); 2det -n- Suffix; førgerm. og ind. wan- vinde &c. (se Ven &c.). — 'lægge **Vind** paa', gd. Win(n); **vindskibelig** (vel af gd. skipe: ordne). — **vinde** (sno), gd. winde want wunde wunden; almengerm. (t. winden, e. wind); germ. win-d- wan-d- wun-d-, nævnte Rod wan- med andet Suffix (faae tvunget til Siden). [„Junggram.": i a u af i al, Rod som i Vidie &c.]. — **overvinde** gjengiver plt. overwinnen, men ht. überwinden. — **vind** (skjev); vindskjev er Synonymcompositum. — Vindeltrappe: t. Wendeltreppe. — **vende**: germ. (og got.) wand-i-an. — Se Vaand, Vaande, Vandel, forvandle, vandre, vanske.

Vinge; ligl. sv. (e. wing fra D.?); sv. Dial. tildels Väng(e); nsk. Masc. Veng, Fem. Vengja; gnsk. (med isl.) Vængr. Germ. wai-ang-? cf. got. waian, t. wehen. — Deriv. nsk. vengla (flagre); d. 'vingle', kunde tillige være svingle corrumperet?

vinke; Bet. som i T.; e. wink blinke; nsk. vinka (støde til Siden &c.); Aflyd til vanke. — **Vinkel**, fra T., hører vel hid (Sidebøining).

Vinter; almengerm. (sydvestnsk. Vet(t)r); germ. og got. wintru-s; førgerm. w—nd-. (Nogle ty til Rodformen i litauisk wandu Vand, lat. unda; quasi vaad Tid; Andre til celtisk vindo-, hvid, i Navne som Vindobona).

vippe; ogsaa sv., nsk., t. (ht. Wipfel); pp vel assimileret; cf. lat. vibrare. — **vips** vel primairt.

Vire (Metaltraad); e. wire, ght. Wiere; ugerm.; »viriolæ (Spiralringe) celtice dicuntur, viriæ celtiberice« (Plinius). Cf. fr. virer.

virke &c. se **Værk**. — **virre**, t. wirren, der vel har absorberet d. hvirre, hvirve? (se hverve). **Virvar**, rent t. Se forvirre.

vis (=ss=); ligl. sv., nsk.; t. ge=wiss; antages for førgerm. Participialform wid-ta-, af wid- se (germ. wit-, se vide). — **viis**; almengerm. (ht. nu weise); antages at staa for wis-sa- for wit-ta-, af supponeret Form germ. wit- af samme Rod. — **Vis** (ii; Maade; som Suffix : =vis); nsk. Fem., Msc., Ntr. Viis; sv. Ntr. vis; plt., ght. Fem. Wiise (ht. nu Weise) (Laan til Romanisk: fr. guise); henføres til samme Rod (: 'synlig Form'?). — Item **Vise** (ii; Vers, Sang). — Item **vise** (ii), almengerm. (ht. nu =ei=) (lade se) (heraf Viers Vise, Viser).

Visk, viske, se vaske, Os, &c. — Visse (Plante)? — visse, vysse, Onomatop.

vissen (visne); gd. *wisen, wesen; nsk., gsv. wisen (sv. nu ss); a. s. wisnian; t. verwesen, ældste ht. wesanen. Hvis af Aflydsrække I ai I (?), kunde de høre til ind. wisa- Saft, Gift, *ιος*, lat. virus,?, samt hænge sammen med nsk. Veisa (Dynd), Vaas (ā af ai; Strabads paa Sø, i Væde), a. s. wās Fugtighed,?; samt med t. Wiese? (fugtig Grund). Grundbet. : Opløsen, Hensmelten?

Visvas, fra T.; cf. vaase; Variationer : plt. WiseWase; holl. wisje-wasje; ht. Wischi=Waschi (Attraction til waschen). — vitterlig, vittig se vide.

Viv (ii), opr. Ntr.; almengerm. (ht. nu Weib); germ. wib-; Aflyd waib-wib- se vifte. Bet. vel da enten Ustadig eller Omløbende?, cf. Weibel (Rets=bud); el. Udbelerske?, cf. ældste ht. zi=weibian (udstrø).

vixe af t. wichsen, „Ableitung aus Wachs“.

Vod; gd. *Wad, som i Nsk.; samme Ord som i Vad=mel (s. d.). — Vogn se Vei &c. — vogte se vaage

Vold, volde, gd. Wald, walde; **Vælde** (opr. Ntr.), vældig; ht. walten (se valte), &c.; germ. wal-d-; Rod som i lat. valere være stærk, cf. den i Valg &c.

Vold (Masc.); *gd., sv., t., e. Wall; nsk. med Omlyd Voll (isl. völl-r); mangler i Got. Bet. : høi græsbevoxen Jordflade, Strand, Fastland [neppe = lat. vallis?, der bet. Dal, og menes at staa for vālis? cf. *Ηλις*]; gik, først i Ht., over til særligt at betegne Skandsevold (som nu i D.), tildels Mur (som endnu i E.), muligt under Paavirkning af lat. vallum egtl. Palisade, Collectiv til vallus Pæl. Germ. og førgerm. wăl-l-, uvist med hvilken Assimilation (om egtl. Jordbølge? se vælde). [Aldeles urigtigt sættes isl. völl-r = t. Wald, a. s. weald!!, skilles altsaa fra den sv. Vall, holl., plt., fris. Wall (: Strand), Leirvold (s. d.), ældste nt. „an hohan Wall, Steen endi Berg“, a. s. »sænæssas, windige weallas«; Wall udelukker netop Forestilling silva; Wald betyder ikke

Skovjord, men Vegetation, i Gt. ogsaa Løv]. — Grundvold ɔ: Flade, eventuelt forhøiet, som Fundament.

Vom, gd. *Wamb som gsv., a. s. (sv. nu våmb, e. womb); nsk. med Omlyd Vomb, Vømb (isl. ö); got. og ældste t. Wamba. (Combination med lat. venter og med Rod wam- er forsøgt). Se Vams.

Vo(e)r (Vædske) gd., sv., nsk. War (ä); a. s. wær Hav. Germ. og førgerm. war-; ind. wâr- Vand; *ουρον*, urina.

vor, gd. waar; i D., Sv., Nsk. gjennem Mellemled af germ. unsar, Genitiv til uns (os); blev til Possessiv ɔ: antog abjectivisk Declination.

vorde, gd. wardhe, wordhe, af end ældre *werdhe, Præt. wardh wurdhe wordhen; dette nu som Suffix : knarvor(de)n o. l.; sv. nu varda; nsk. verda; t. werden. Germ. wërth- wärth- wörd- (ö); førgerm. wart- : lat. verto vender (cf. e. turn i Bet. vorde). — T. Suffix -wärts, laant til D. : sydværts o. l., ud-, indvortes (s. d.), med Bet. 'vende' bevaret.

vordned, Vor(d)nedskab se under va(e)r &c.

Vorte, gd. Warte; almengerm.; ht. Warze (nt. ogsaa Wratte). -t- vel Suffix; cf. a. s. wearre haard Hud; lat. verruca?, Vorte.

vov, vau (Hundelyd), primairt. — Vove, vove, se veie.

Vox; gd. Wax; almengerm.; germ. og gt. wähs-; gjenfindes i Slavisk som w—sk- — at væxe.

voxe, gd. waxe woox waxen (nu Adj. : voxen); almengerm.; germ., got., gt. wäh-s-; førgerm. (og ind.) wak-s-. **Væxt**, opr. *Waxt, Pl. Wexter, Omlyd overført paa Sing. (cf. Dræt, Slet, Søn). [„Gevæx(t)“ : Gewächs].

Vraa; ligl. sv.; nsk. Raa, Ro. (Nogle formode et germ. wranh-).

Vraad (12 Svin); findes i Gd. og g. Skaansk.

Vraal, vraale, vræle; sv. vråla, nsk. raala, plt. wraalen.

Vrag (i begge Bet.), **vrage**; gd. Wrak (ä), wreke wrak wraake wreken (drive, hevne); sv. vräka, nsk. reka, nt. wreken, e. wreak (med wretch), ht. rächen; got. staves wrikan (ɔ: lukket e). Germ. wrëk- wräk- wrāk-; førgerm. w-r-g-; cf. *οργη*, lat. urgere, vergere,?. [Skibsvrag bør ikke sondres fra og combineres med *ρηγνυμι*; betyder 'Drevet', ikke 'Brudt'].

vralte; sv. Dial. vralta; for vrat-le, af ældre d. vratte; nsk. ratla, sv. Dial. vratta (gå ojemnt); cf. got. wraton?, vandre (item a s. wrōtan?, rode, og ældre d. vraade : rode, bore).

vrang; sv. nu vrång, nsk. rang, e. wrong; a. s. wringan wrang, e. to wring, ældste t. wringen, nu ringen; got. wrungo Snare. Germ. wring- wrang- wrung-. **vrænge** : wrang-i-an. Vrange cf. Rette. (Cf. Ræn-k-er?). (Afslyd i det nu vel glemte vringle). [Cf. *βροχος*?, Snare, for *Ϝροχος*?]. — Om samme primaire Rod i rympe?, plt. wrimpen, wrempen (overseet P. 198), wrempich, wrampachtich (forkreiet); 'vrampet' (se Molbech); — samt i **vrante**, -en? (ogsaa sydsv. Dial.); vel Laan af plt. Wrant, Vb. wranten.

vride (ii) (gd. Ipf. Pl. wride, Part. wriden); sv. vrida, nsk. (v)riiba, **ght.** riiben, e. writhe. Germ. writh- wraith- writh- (ikke -d-, ifølge a. s. **Part.** writhen); førgerm. wrai-t- wri-t-. — Form wraith- : **vred**, nsk. (v)reib, **plt.** wreed (fordreiet, krum, vred), e. wroth. — Form writh-: **vrikke, vriste, Vrist,** vel og **vrisse** (el. for vredse?).

Vrimmel, vrimle synes isoleret. T. har wimmeln. — **vrinske;** nsk. Simplex (v)riina (v)rein; ogsaa sv. Dial. — **vrippe?** — vræle se **Vraal.** vrænge se vrang.

vrøvle, før vrevle (Gram. § 59); Dial. ogsaa vravle, sydsv. vravla (gjøre uordentlige Bevægelser &c.); nsk. ravla (vrøvle). Opr. sno sammen? (se Molbech).

Bugge se veie. — vule, Vuling (maritimt) : **holl.** woelen (u) = **ht.** wühlen. — Vunde : t. Wunde, med gewinnen, winden, af Rod wan-; **gd.** indfødt Form: Und.

vurdere se værd. væbne se Vaaben. væde, Vædske se vaad. Flere væ- (Vælt, Værst, Vægt, &c.) se ve.

Væd(d)er; almengerm.; e. wether, t. Widder, got. og germ. withru-s (ĕ); førgerm. wat- : ind. watsa Kalv, lat. vitulus (maaske egtl. aargammel : wat- Aar, se ifjor).

Væg (gg), gd. *Wegg (ĕ: cf. Gram. § 72), sv., nsk. Vegg (nsk. Pl. Veggjer), got. waddju-s; -dd-, -gg- phonetisk Udvært foran -i-. Kan høre til Rod wai- wi- (som i Vidie), og da opr. betegne Greneflетning.

Væge; gd. *Week(e); sv. veke, nsk. Veik; ældste ht. Wioh, nu Wieche, Wicke; e. wick; anomal Lydcorrespondents; tyder paa Laan etsteds.

Vægelsind; fordums at hvege, gd. *hwike; sv. Dial. hveka, Hvikkel (en Upaalidelig); nsk. nu kvika (rokke).

(„Væger"?, maritimt, se Molb.).

vægre af plt. weegeren = ht. weigern, „zur Wz. wig- kämpfen". — Vægter, vække se vaage. væk se Vei. Vælde, vældig se Vold.

vælde, Væld, samt **Vælling** (bedre med e); gd. welle (koge); nsk. vella vall (trans. Ipf. vellde); e. well; t. Welle (Bølge), wallen; -ll- af -ln-?; se olm. — Samme Rod wal- med Suffix germ. -t- : **vælte** (bedre med e); nsk. velta valt (trans. Ipf. velte; d. nu væltede : Gram. § 180. d.); ht. Walze, wälzen (heraf Haandværkeres „velse"). Nsk. vala (rulle; cf. Ol); lat. volvere; ἑλιξ **krum;** ind. wala- Hule; &c.

vælge se ville. — **vælig** af plt. welig = ht. wohlig (i Velbefindende). — vælsk (e) se Valland. væmmes se vammel. væn se vente. Vænge se Vang. vænne se van.

værd, Værd; almengerm.; e. worth (ht. nu anomalt -t : werth); germ. og got. wĕr-th-; førgerm. war-, som i vaer, værge. — Romaniserede : Værdi vurdere, før vurde, opr. wirdhe.

være; almengerm. (uden Præs. Indic.); Former med r og med s. Germ. wĕsan wäs- wäs-. Førgerm. was- : ind. was- bo, forblive, was-tu- Bolig, By, *ἀσ-τυ* By; lat. Ves-ta. — en Nærværelse; et Værelse. **Væsen** af t. Wesen, substantiveret Inf.; væsenſtlig (Gram. § 102. b.).

værge, værne se va(e)r. — (Væring, literairt; flere Hypotheser, f. Ex. af el. = a. s. wærgenga Fremmed).

et, en **Værk** (bedre med e); nsk. en Verk kan ogsaa betyde Arbeide. Almengerm.; germ. wĕrk-; hvoraf wirk-i-an : **virke**, hos os vel fra T. Aflyd ŏ : orke (s. d.). Af tabt yrke (germ. og got. work-i-an), Yrke kommer **yrkesløs**. Førgerm. warg- : *(ϝ)εργον* Værk, *(ϝ)ε-(ϝ)οργα, οργανον*. — **Værk** (e; Blaar), Laan af nt. Werk (ht. -ch, nu -g); hører vel hid (maaske afkortet Compositum med Bet. Affald).

værre værst (bedre med e); gt. Adv. wirs; e. nu worse; cf. forvirre; germ. (og got.) wĕrs-is-an- wĕrs-is-t-; førgerm. wars-; Nogle henvise til *απο-(ϝ)ερσε*, lat. verro feier.

Vært (bedre med e), med sv. värd, Laan af plt. Wert -des = ht. Wirth; got. wĕrdu-s. Ikke videre oplyst. (Rod som i værge?). — (-værts se vorde).

Væsel, vel af plt. Wesel(e) = ældste ht. Wisala. Uvist hvilken Rod w—s-. — (Væsen se være).

Vætte (e); gd. *Wett = t. Wicht, e. wight, got. wĕht-s Ting, Væsen (g. slavisk ves·ti Ting).

væve, gd. wevie woov waven; almengerm.; ht. weben : germ. wăb-; førgerm. (og ind.) wabh-; *ὑφ-αινω*. — Deriv. : vevle, hvoraf vel Vevling (maritimt). — (væxe se Vox. Væxt se voxe).

'Sætte x for u' ɔ: X for V (10 for 5).

yde, yder-, ydre, yderst, yttre se ud. ylde se Uld. ympe, før impe, se pode. ymte af om (s. d.). Yngel, yngle, Yngling, se ung. Ynk, ynke se øm. yppe, ypperst, ypperlig se op. Beslegtet er vel **yppig**, Laan fra T. (ogsaa ht. med pp), opr. überflüssig; „Zusammenhang mit über"; „wahrscheinlich mit auf verwandt".

ydmyg; gd., gsv. ødmiuk, nsk. audmjuk; om det er det aud- som i nsk. audkjend (nemt kjendt), germ. auth- (se øde), eller germ. aud- (god, se under øde), sees ei; a. s. baade eathmōd (nemt-sindet) og eadmōd (godsindet).

Ynde, ynde; af et gd. *une, nsk. una (være tilfreds), got. Part. un-wunand-s (utilfreds; cf. t. Wonne) (Aflyd til Rod wan-, se van &c.), deriveredes Sb. gd. Yn-de (egte d); Vbt. ynde kan være Denominativum eller Tillempning af une efter Substantivet.

[Ypern (Træ); holl. ijp moet ook in Vlaanderen gangbar zijn gewest,

althans zoo (ifald) de stad Ijperen er naar genoemd is; naar die stad heet deze boom in het Nhd. Iper, fr. ipréau, span. olmo de Ipre•].

Yver, gd., nsk., sv. Juver (isl. júgr uden Vegt, cf. Havre, Stue, Øgle). T. Euter, e. udder. Førgerm. Labial : lat. uber, og Dental : ind. ûdhar-; det opr. au (germ. iu) sees i οὖϑαρ [mod „junggr." Lære om „indoeurop. e•].

Zahlkammer, rent ht. — Zar, russisk, ɔ: Cæsar. — zart, Zier, zittre ere omtalte under S. — Zickzack, rent ht., „Neubildung zu Zacke". — Zink fra T.; henføres til Zinn, af Andre til Zinken. — Zone, græsk (lyder ikke ugerm.).

Æble, gd. Æple; almengerm.; t. og e. uden omlydvirkende Suffix: ht. Apfel, &c. Gjenfindes med -b- i Celtisk og Slavisk (irsk abal, &c.). Herkomst uvis; malum Abellanum? (fra Abella).

æde, gd. ete aat aate eten; ght. eze aaz; &c. Germ. et- at-; førgerm. og ind. ad- : lat. edo ēdi; ἔδομαι. Se Aadsel, fraadse.

ædel, Laan af t. edel, germ. ad-; se Adel, Odel.

ædru se =dru (gd. driug); nsk. ædrug, sv. Dial. edrug, ædryer. Om gd. *æat=driug *et=driug, æde=drøi, med fuld Appetit, fastende? (Anvendelse da nu indskrænket).

et **Æg** (gg); gd., sv., nsk. Egg (Vocal i D. nu forlænget : Gram. § 72); nsk. Pl. Eggjar; gg phonetisk Udvæxt foran =i=; t. Ei; a. s. æg (ɔ: æi, g hyppigt Tegn for i, j); e. egg fra D. Germ. og førgerm. ai- (aja-); cf. ᾠόν; lat. ovum. — (en Æg se E). — Ægt (Kjørsel), gd. Ekt, af age (s. d.).

ækel fra T.; plt. egelen (ækle) og echelen (cf. even: effen o. l.) = got. agljan (besvære; ag- se ave), a. s. eglan, e. ail. Laant fra Plt. til Ht., og der ændret til eckeln, ekeln; Adj. ekel synes i Ht. extraheret af Vbt.

ældre ældst, Ælde, ældes se Alder. Adjectivet hedder got. al-thi-s althiza althist-s (i D., Sv., Nsk. mangler Positiv); cf. lat. al-tu-s (andet Suffix).

ælte (bedre med e; opr. drive); gd. elte elte elt (Gram. § 180. d.); nsk. elta; germ. al-t-i-an; cf. ἐλάω driver, ἀλ-αομαι flakker.

ændre, t. Deriv. til anderer, se anden. — ængste t. Deriv. til Angst (s. d.).

ændse; gd. *anse?; sv., nsk. ansa, Deriv. til nsk. ann (iver), anna (drive paa), Onn (isl. ö; Travlhed); got. asan-s Høsttid, t. Erne, nu Ernte. Rod as-. I Preussisk citeres assani-s Høst; cf. lat. annona?

Ær (Træ; næsten glemt); vel Contractum af et germ. abir- = lat. acer, se Ahorn.

Ære, ære, gamle i D., Sv., Nsk.; maaske Laan af gt. Eere, eeren = a. s. Gd. ar, nsk. eira (skaane, nu taale). Germ. og førgerm. ais- : got. aistan agte, lat. aes-timare. — Ærenpris : t. Ehrenpreis. ærbødig for ærerbødig, barbarisk Gjengivelse af ehrerbietig og erbötig. — ærgre, ærgerlig se arg.

Ærende (=inde); nsk. Fem. og Ntr. Ærend; Rod ar- (drive) ifølge gt. Erende, ældste t. Arundi. [Tør ikke regnes til Rod air- : got. airus-s, isl. ár-r Sendebud].

Æsel, med Asen : lat. asinus (asellus), gj. T. Allerede got. asilu-s.

æske, med sv. äska, vel Laan af plt. eeschen, eischen (ht. nu heischen „durch Anlehnung an heißen"), a. s. ascian (e. ask); germ. og førgerm. aisk- (gjenfindes i Slavisk).

Æske (bedre E) = nsk., sv. Dial. Eskja (Øskja; isl. eski er Ntr.); før ogsaa Ask; betyder vel Kar af Asketræ.

Æt (tt), nu kun literairt; nsk. ogsaa Ægt, „formodentlig af eiga aatte", se eie. Got. aiht-s betyder Eiendom.

ævle (e bedre) bruge Kraft, kives; nsk. evla (mægte); se Avl.

Andre Æ= (ægte, Ærme, ætse, &c.) se E=.

Ø; nsk. Øy (gnsk. Pl. Øyiar); a. s. ëg (ig; se Eiland); t. Aue (med anden Bet.); cf. Bat-avia, Scandin-avia. Germ. ahw(-i-) (-gw-); Rod som i Aa.

øde (og at øde); gd. *øød øtt øøde; nsk. aud (øde, blottet), Vb. øyda; got. auth-s øde: ældste t. oodi (øde, nem, taabelig), a. s. eathe nem (vacant = nem at tage); germ. auth-; førgerm. aut-; cf. lat. ōt-ium?; -t- Suffix?, Rod da au- : ind. awi-s aabenbar (ikke dækket, blottet); lat. au-fero? — Ørken, fordum Ødə=k; =en opr. Artikel, cf. Verden. ødsel, ødsle vel extraherede af gd. *Ødsle = nsk. Øydsla. — [Germ. aud- : got. audag-s salig; ældste t. oodag, ootac (rig); a. s. eadig lykkelig; gnsk. audig=r (rig), Audn (Lykke, Rigdom, Skjæbne); cf. under Klenodie; Rod vel au- : lat. avere attraa, ind. aw- hjelpe, aw mætter, got. awiliud Naade, Tak; Suffix -s- og germ. Aflyd iu : got. ius-iza- bedre].

Øg, gd. Øøk = nsk. Masc. Øyk (Pl. Øykjer); germ. jauk- (cf. ζευγος Forspænd), se Aag.

øge, gd. øøke, nsk. auka, got. aukan e-auk; &c. Førgerm. aug- : lat. augere.

Øgle?; g kommer ikke i Betragtning (cf. Havre, Stue); hed før Øble; sv., nsk. Øbla (gnsk. Øy=?), gsv. ogsaa Ybla; isl. edla (ey-?).

Øie; gd. Øøge, Pl. =en; sv. öga; nsk. Auga; a. s. eage; nt. Oog(e), ht. Auge; got. augo, Germ. aug-; førgerm. augh- (el. -k-). [Forbindes kun ved kunstlede Hypotheser med ind. aks·i, lat. oc-ulus, &c., der passe til got. ahjan mene, in-ahi Forstandighed]. — Øiens= : Gram. § 107. a. øine = sv. ögna.

Øl; ligl. sv., nsk.; a. s. ealu, e. ale; ældste nt. Alo=Fat; germ. og førgerm. ăl-u- (-w-); litauisk alu-s; vel Rod al- nære. (Øllebrød : Gram. § 95. b.).

øm, gd. øøm; nsk. aum (usel); opr. jamrende? Aflyd i got. ium-jo? Mængde (larmende?). [„Junggr." : isl. aum-r af arm-r!]. — ømfindtlig gjengiver t. empfindlich. — ynke af øm=ke; Ynk vel extraheret.

ønske, Ønske; nsk., gsv. ynskia, Ynske (isl. œskja); a. s. wȳscan, e. wish;

t. Wunsch, wünschen. Germ. wün-sk-, Afskyd til wan- (se van &c.); ind. wän-cha Ønske.

ør; ligl. nsk. ør (sv. nu yr); cf. nsk. oora (stige, om Vand; ralle; „maaske ogsaa bøse, isl. óra»), Germ. ör- el. wör- (cf. Voer?). (Ght. Wuor, Wüere bet. Dæmning i Vand, og kan høre til Rod war- i værge).

en **Øre** (Øs; 2 Lod el. 1 Unce; dernæst Værdigjenstand; løse Øre, nu Løsøre; nu gjængs „en Øre", capricieust vedtaget, vedkommer Geschäfts-Jargon, ikke D.); nsk. Øyre, nu en vis Jordskyld (isl. eyri-r); a. s. ora. Ældgammelt Laan af lat. aureus? (Gylden).

et **Øre** (Øs); sv. öra; nsk. Øyra; gt. Oore; a. s. eare; got. auso (ɔ: -on-: „svagt"). Germ. og førgerm. aus-; lat. auris, &c. — Ørefigen: plt. Oorvige, ht. Ohrfeige (en Omtydning?); holl. nu omtydet til oorveeg (-feining), sv. til örfil. Øre(n)tvist, Molb.: „i Jylland Tvestjert".

Ørken se øde. ørkesløs se Verk.

Ørn; fordum ogsaa Arn; a. s. earn; cf. t. Arnold o. l.; germ. ár-nu- (»u-Omlyd": Gram. § 88); andet Suffix i nsk., gt. Are (nu t. Aar), germ. är-an- (ɔ: „svagt" Masc., formet som lat. homo -in-is &c.); deraf t. Adler ɔ: Adel-Aar. Germ. og førgerm. ar-: ὀρνις Fugl, g. slavisk orilu Ørn m. fl.

Ørred; nsk. Aurride, „Oprindelse dunkel" (cf. nsk. Aur?, Sandgrund, Grus, og Øyr: Grusstrand; Helsingør o. l.). Sv. laxöring, Dial. Örlax.

øse (øs); nsk. ausa, plt. oosen (öö); germ. og førgerm. aus-; cf. lat. hausi haurio? (h- Tilvæxt?).

Øsken: plt. Deminutiv Ooseken (öö), ht. Öse, vel af lat. ansa (neppe = Öhr, af Ohr, da s neppe vilde være bevaret).

Øst, -er, -en (opr. Øs) (cf. Vest); nsk. Aust(er), austan (østfra); a. s. east (hvoraf fr. est); t. Oost (hvoraf Ostindien, Nordost &c.). Germ. og førgerm. aus-tr-: lettisk austr-s Østenvind (lat. auster Søndenvind), lat. aurora, ηως; anden Rodform i ind. usa- Morgenrøde, lat. urere brænde, ad-us-tus, — Østerleben: en Led, Østerlide: Lid (se P. 140).

Østers, af plt. Öster, Pl. Östers, af lat. ostrea: ὀστρεον.

øve, af plt. ooven (öö) = ht. üben, ældste ht. uoben; germ. öb-; førgerm. abh- el. ap-; cf. lat. opus, ind. apas,?

øvre, øverst, øvrig, Øvrighed, se over. Øxne se Oxe.

Øxe; nsk. Øx (sv. nu yxa); a. s. æx; plt. Exe; ght. Acches, ældste ht. Accus; got. aqizi. Germ. aqu-, førgerm. ag-: ἀξινη (lat. ascia?).

Vigtigere Lydcorrespondentser.

	„a-Serie":			„i-Serie":				„u-Serie":			
Indisk …	ă (ĭ)	ā		ĭ	ī	ē (opr. ai)		ŭ	ū	ō (opr. au)	
Græsk …	α ε ο	α η ω		ι	ι	αι ει οι		υ	υ	αυ ευ ου	
Latin ….	ă ĕ ŏ ĭ ŭ	ā ē ō		ĭ	ī	ae oe ē ī ū		ŭ	ū	au ō ū	
Germanisk	ă ĕ ŏ ĭ ŭ	ā	ō	ĭ	ī	ī	ai	ŭ	ū	iu	au
	d., sv., nsk. tidt ia (senere je) af ĕ	got. ē a. s. æ ā (sj. ō i T., E., D., Sv., Nsk.)	ght. uo nht. u holl. oe e. oo	senere ogsaa e i Germ. (alt i Got.)	nht. ei holl. ij e. Dipht. i		nsk. ei; ht. ei (ee) nt. ee (ei) d., sv. ee a. s. ā (d., sv., nsk. sj. aa)	senere ogsaa o i Germ. (alt i Got.)	nht. au e. ou holl. ui	nsk. io iu d., sv. yy (iu) plt. ee üü nht. ie eu	nsk. au; ht. au oo nt. oo d., sv. øø a. s. ea (d., sv., nsk. sj. aa)

Hertil kommer i germaniske Sprog „Omlyd" (Gram. § 88, 89. b), dog ikke i Gotisk, og i Hollandsk og ældste Høitydsk kun af a. (NB. i denne Bog maatte ved. a. s. æ ea eo Betegnelse af Qvantitet udeblive.)

De forneden tilføiede Vocalovergange i germaniske Sprog gjelde kun Ordets Tonstavelse. Desuden gaa i de fleste yngre germ. Sprog ubetonede Vocaler oftest over til e (cf. Gram. § 186).

Indisk …	p	t	k (c ç)	b	d	g	bh	dh	gh (h)
Græsk …	π	τ	κ	β	δ	γ	φ	ϑ	χ
Latin ….	p	t	c (q)	b	d	g	f h; b d g (se Indledning)		
Germanisk	f (-b-)	th (-d-) t.: d (ht.: -t-) d., sv., nsk.: t-	h (-g-)	p ht.: pf f	t ht.: z ß	k	b	d ht.: t	g

Desuden, især i Græsk og yngre Germanisk, flere Ind- og Udlydsovergange (om Dansk se Gram. § 183).

Det ovenfor i Parenthes tilføiede germ. -b- -d- -g- af førgerm. p t k kan indtræde i Efterlyd (Explr. se Note P. 5).

Flexionsarters Correspondents.

Heraf udhæves: Germ. „stærkt" (ɔ: 1stavelses) Imperfectum (som bed, aad) er historisk Eet med græsk og latinsk Perfectum uden Tempussuffix, som λε-λοιπ-α, liqu-i, fid-i, ed-i; det germ. „svage" (som elskede, dømte, talte) har Tempussuffix, men et andet end det græske i πε-ποι-η-κα, det latinske i am-a-vi, del-e-vi, aud-i-vi. Vor Form -e-de svarer til lat. 1ste Conjugations; cf. -a- i lat. pisc-a-vi, for-a-vi, og i sv. fisk-a-de, borr-a-de; vor Form blot med -de, -te til lat. 2den og 4de; cf. lat. habere: have, sagire: søge (germ. sōk-i-an). — Germ. Conjunctiv er Eet med græsk Optativ.

Germ. „svage" Substantiver (som t. Knabe -en) ere dannede som latinske i 3die Declination af Form homo -in-is, natio -on-is („-n-Themata"; -n i Knaben er altsaa opr. ikke Casussuffix, men Derivationssuffix, og bortfaldet i Nominativ). Massen af germ. „stærke" (som Hund-e, Jord-e, Ord) modsvarer græsk og lat. 1ste og 2den Decl. (indiske „-ā- og -a-Themaer"), nogle dog græske og latinske Ord paa -is i 3die Decl. („-i-Themaer", som ældste t. Win-i: Ven, got. Pl. gast-ïs Gjest-er), nogle lat. 4de Decl., græsk -υς („-u-Themaer", som ældste t. Sun-u, got. sunu-s, Pl. sunjus, gd. Sun Syner, nu Søn Sønner); ogsaa dansk Pl. med endnu bevaret Omlyd er at søge i 3die (Ex. Nætter: noctes). (M. H. t. „stærkt" og „svagt" Subst. cf. Gram. § 177. a.).

Adjectivers „svage" („bestemte") Flexion er særegen for Germanisk; og den „stærke" („ubestemte") har i Germ. faaet Ombannelser, saa at den kun delvis er forbleven liig Substantivernes.

Correspondents i Flexion bestyrker Ords Identification (Ex. se Flod), men udkræves dog ikke hertil, da mange Ord i Tidernes Løb have skiftet Flexion. Saaledes har i Germ. „svag" Flexion, og i Substantiver tillige „-a-Themaers" Maneer, udbredt sig mer og mer paa andre Classers Bekostning. Desuden ere mange Derivata opkomne i de enkelte Sprog hvert for sig, saaledes i Germ. Masser af „svage" Formationer (inclusive Adjectivs svage Form).

Græske Bogstaver:

α β γ δ ε ζ η ϑ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ,ς τ υ φ χ ψ ω; ʽ (Ϝ)
a b g d e z ee th i k l m n x o p r s,s t y ph ch ps oo; h (w)
det sidste („Digamma") er idethele bortfaldet, men treffes i æolisk Dialect.

Abbreviationer:

Se sidst i Indledning. — De grammatiske ere de sædvanlige. — gj. ɔ: gjennem. — sj. ɔ: sjelden. — alm. ɔ: almindelig. — opr. ɔ: oprindelig. — gml., gl. ɔ: gammel. — egtl. ɔ: egentlig. — el. ɔ: eller. — besl. ɔ: beslegtet. — Bet., bet. ɔ: Betydning, betyder. — V. S. O. ɔ: Videnskabernes Selskabs Ordbog. — Brem. Wb. ɔ: Bremisch-Niedersächsisches Wörterbuch.

Citationerne („...") ere mest fra Aasen, Ross (benyttet til hans P. 640), Lübben (Compendiet), samt fra Kluge, Franck, Skeat (Compendiet), Brachet.

Henvisninger:

Aarfugl se Ur-.
annamme se an.
begynde cf. under Gante.
beskytte se Skyts-.
besvime se svime.
Blok cf. Pløk.
bralle se under prale.
brøstfældig se Brist, Brøst.
Elm (Alm) se P. 271, L. 3 f. n.
flad cf. under pladre.
fordum se under om.
forstuve se stuve.
Fortog cf. under Spiltog.
Gestalt se stille.
Handel (Greb) se Ol.
kuldskjær se -skjær.
livsalig se under salig.
Løsøre se Øre.
rympe cf. under vrang (Rod wr- og hr- sammenvoxede?).

Tilføielser:

Bukar (asperula odorata) er vel samme Ord som gd. Buk-Arve (»fumus terræ« : Lægebog ed. Molbech, P. 115).

der i Bet. 'dengang da' er det alm. der i relativ Stilling : gd. thager ther (saasnart som).

til Dravat: i Holl. vel fra Portugisisk: travados Stormbyger.

Enemærke, gd. Enmærke, samt enmærkt (mærket som Eens Separateie). (Nsk. Endemerke, ɔ: Grændse, er et andet Ord).

til ganske: t. ganz er senere (P. 1—176 udkom nemlig i October 92) forsøgt uddebet fra Slavisk (konec Ende).

til gjære: et indfødt gd. esende (gjærende) findes.

fripostig fra Plt.: friipostig, friiböstig (Brem. Wb.); holl. vrijpostig og vrijborstig; 'fribryftet', paavirket af der Posten? el. af fr. riposter?

til følge: (gd. Præt. *fylgde fylgd; -u- er dog gammelt).

genegen: plt. Part. af niigen (se neie).

'herut': plt. her-uut = ht. heraus.

til Høg: (Efter Nogle fra Celtisk: hebauc, seabagh).

til Jul: a. s. Variant geohol kan ikke veie mod den got. Form, ɔ: denne er ikke Contractum af et jiuh-al-; begge kunne være Derivata af et primairt, interjectionelt jau-, jauk-, germ. jiu-, jiuh-, med Bet. af Tuden, Hujen. (Den udkommende nye Udgave af Bosworth's a. s. Lexicon blev der ikke Leilighed til at efterse før fra min P. 177 af).

Kvalkveb; cf. sv. Dial. Kvalkäbär; Rietz mener: »egtl. qväljande bär«.

til Kro (Fugle-): gd. ogsaa Kraawe.

til Lend: ligl. Aflyd i ældre d. Lynd.

Mundheld se Held; cf. a. s. mūth-hæl; egtl. Munds Held (til at sige noget Godt); nuværende Bet. 'ofte repeteret Udtryk' kunde opkomme ironiskt, forbi Folk gjerne repetere deres formentligt gode Indfald; maaske ogsaa attraheret til helde. Har absorberet fordums Munhoov, Munhævdh (Formular o. L.).

'Mæhæ': Onomatopoieticon (Brægen). Anføres af Rietz i Lappisk og Finsk.

pylre: nyere Onomatopoieticon.

[„Schmaus" (Jøde) fra T.; efter t. Lingvister af jødetydsk Schmu (Profit), dette af hebraisk Schmuah, der dog betyder „Hörensagen, Botschaft"].

til Skose: maa dog være Laan af plt. Schosen (Scherz: Brem. W., 2. Nachtrag). Den t. Udtale betegner Holberg med „Choser" (f. Ex. Hexeri IV, 2); han deriverer det vel da, maaske medrette, af fr. choses.

til Snegl: om Snæghæl, Lægebog ed. Molbech P. 151, er indfødt, og da vel med æ af ældre i, eller Laan fra Gt., sees ikke.

til søge: (gd. Præt. sootte soott, som i Nsk.).

til Urt: Stavemaaden Urctesang, Jydske Lov 3, 38, kan ikke komme i Betragtning.

uvorn antages at staa for uworden; er snarere = nsk. uvyrden (skjødesløs, hensynsløs; nsk. vyrda ɔ: vurdere, se værd).

Veibred (Plante) af plt. Wegebre(i)de, se Vei og bred.

Marquerede Typer usynlige: Læs P. 41, L. 17 drīb-. 54, 6 pīwan-. 55, 11 f. n. fīng-. 56, 20 pēdis. 57, 16 fēlh-. 59, 21 flīs-. 8 f. n. prā-. 8 f. n. plēnus plētus plēvi. 71, 14 ganghā-. 141, 16 līm-. 189, 16 rēgere. 233, 16 f. n. spēh-. 237, 15 spīwan.

Corrigenda:

P. 38, L.	2	bæsa	læs bææsa
41,	17 f. n.	Germ.	germ.
—,	7 f. n.	congruent,	congruent
47,	6	bør	bör
51,	8	raidan	raid-i-an
58,	14	flane	flana.
63,	10	= *qvulgus	af *qvulgus
71,	2 f. n.	gēat	geat
81,	7	grøøte	grøøta
—,	15	Gram	gram
106,	10 f. n.	aith-	aidh-
109,	14 f. n.	jevne	jevn
122,	17	*klive klev	*kliive kleev
—,	22	Klæbebon	Klædebon
126,	19	coqnus	coquus
132,	19	vistnok snarest	behøver ikke at være
140,	5 f. n.	leikan	laikan
148,	12 f. n.	Luxen	luxen
175,	10 f. n.	ēaldorman	ealdorman
179,	8	af Lat.	of Lat.
203,	12	*σκεπτρον*	*σκηπτρον*
217,	17	Sufflx	Suffix
—,	14 f. n.	to	to
224,	10	hænge, slapt	hænge slapt
239,	10 f. n.	(sta(d)na	sta(d)na
268,	8 f. n.	afk=	af k=

22, under Blok stryges: Vist for Belok (af lukke)

I den tilhørende danske Grammatik:

P. 100, L.	1	føre	læs føie
110,	14 f. n.	Hak	(Hak)
119,	13 f. n.	(bog	(bog Gods, Stads, og
187,	14	8de	tilføiet 9de
193,	10 f. n.	Sak	Sake
194,	12 f. n.	Mand	Man

